Türkiye
Kültür ve Sanat Yıllığı
2018

Türkiye
Yazarlar
Birliği

Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları : 79
Yıllık Dizisi : 31

Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı 2018 Türkiye Yazarlar Birliği Yönetim Kurulu'nun 21.03.2018 tarih ve 1 sayılı kararı ile yayınlanmıştır.

Prof. Dr. Musa Kazım ARICAN (Genel Başkan), Osman ÖZBAHÇE (Genel Başkan Yardımcısı), Ferhat KOÇ (Genel Başkan Yardımcısı), Dr. Muhammed Enes KALA (Genel Sekreter), Murat EROL (Genel Sekreter Yardımcısı), Tarkan ZENGİN (Genel Sekreter Yardımcısı), Ahmet Fatih GÖKDAĞ (Genel Mali Sekreter), Prof. Dr. Salih YILMAZ (Yönetim Kurulu Üyesi), Prof. Dr. Mustafa ORÇAN (Yönetim Kurulu Üyesi), Mehmet KURTOĞLU (Yönetim Kurulu Üyesi), Mehmet Nezir Gül (Yönetim Kurulu Üyesi), İbrahim Ulvi YAVUZ (Başdanışman)

ISBN: 978-975-7382-96-6

Bu "yıllık"ta yer alan yazılardaki görüşler yazarlarına aittir.
Türkiye Yazarlar Birliği'ne mal edilemez.

Sümer 1 Caddesi No: 11 / 5, Kızılay, Ankara
PK. 294, Yenişehir, Ankara
Telefon: 0.312.2320571-72
www.tyb.org.tr, e-posta:tyb@tyb.org.tr

Türkiye
Kültür ve Sanat Yıllığı
2018

Editör
Osman Özbahçe

Türkiye
Yazarlar
Birliği

Yayınlayan : TYB adına Musa Kâzım Arıcan
Redaksiyon : Osman Özbahçe
Yayına Hazırlık : Mustafa Ekici
Yapım : www.mtrmedya.com
Baskı : Göktuğ Ofset, Ankara / Nisan 2018

SUNUŞ

Dostoyevski, ilk romanlarından birinde, "Aramızda eşitlik yok. Eşitlik olmayınca da dostluk nasıl kurulur?" der. Türkiye, Türkiye'deki bütün Arap Baharı projelerini boşa çıkardı. 15 Mart 2011'de başlayan Suriye iç savaşı bugüne değin yaşananlar göz önüne alındığında dünya siyasetini yansıtan bir aynaya dönüştü. Sahne Suriye'de kuruldu. Güç savaşları, siyasi dengeler Suriye üzerinden yorumlanmaya başlandı. 2011'den itibaren Suriye'deki savaşı bir iç politika sorunu biçiminde yaşayan Türkiye Fırat Kalkanı Harekâtı (24 Ağustos 2016) ve Zeytin Dalı Harekâtıyla (20 Ocak 2018) dünya sahnesine çıktı. Aynada görünmeye başladı.

Türkiye'nin kendi içinde 3 Kasım 2002'den itibaren kurduğu istikrarlı yapı milletle bütünleşmesini tamamladıkça Türkiye dünya sistemi açısından tehlike arz etmeye başladı. Türkiye'yi telefonla yönetmeye alışmış sistem önce Arap Baharı projeleriyle sonuç almak istedi. 7 Şubat (2012) MİT operasyonuyla, 17-25 Aralık (2013) yargı darbe girişimiyle, 15 Temmuz (2016) askerî darbe girişimiyle Türkiye'yi kontrol edemeyeceğini gördü. Operasyonların şiddetini artırarak Türkiye'yi çökertme çabaları sonuç vermedi; Arap Baharı Türkiye'de sökmedi. Ne hazırda tuttukları memur görünümlü terör örgütü, ne Suriye sınırında kurmaya çalıştıkları terör devleti Türkiye'nin bağımsız güce dönüşme yolundaki ilerleyişini durduramadı. Ekonomi, diplomasi, siyaset üzerinden uluslararası abluka / baskı çabaları da Türkiye'de karşılık bulmadı. Özellikle 2012'den itibaren yaşadığımız zorluklar Türkiye'nin güç kazanmasını, masada eşit unsurlardan birine dönüşmesini durdurma çabalarıdır.

İslâm dünyasının güçlü ülkelerinden biri olan Mısır bu sürece direnemedi. Türkiye'de yapamadıklarını Mısır'da yaptılar. Bir ülkeden ziyade aile şirketlerine benzeyen Arap ülkelerinin petrol şeyhleri Mısır'daki darbeyi "çılgınca" alkışladı. Eğer Mısır, Arap Baharına direnebilseydi yeni bir dünya doğacaktı. İslâm dünyasında petrol şirketleri görünümündeki bütün ülkelerin gerçek ülkelere dönüşme yolu açılacaktı.

Türkiye, Suriye savaşından itibaren şiddeti giderek yükselen bir savaşın içindedir. Savaş bir ülkenin ölüm kalım yeridir, der Sun Zi *Savaş Sanatı*'nda: "Savaş var olma ya da yok olma yoludur." Halk yolu yöneticileriyle yürür. "Yol denen şey, halkı yöneticisiyle aynı düşünceyi paylaştırır. Ancak bu takdirde birlikte ölebilir, birlikte yaşayabilirler ve halk kendini feda etmekten korkmaz." Türkiye'de halk yöneticilerine inandığı ölçüde Türkiye başaracak. Bugüne değin yaşananlar halkın inancının giderek yükseldiğini göstermektedir.

Dünya sistemi modern insanı anonimleştirdi. Dijital kültür, edebiyat, televizyon ve sinemayla birlikte anonimleşmeyi dünya ölçeğinde gerçekleştirdi. Küçük devletler ve terör bölgeleriyle aynı işlem devletlere, ordulara, siyasi güçlere uygulanmaktadır. Kültürle başlayan kültürle biter. Ne yazık ki bu gerçeğin önemi ülkemizde yeterince kavranamamıştır. Türkiye'de düşünce hayatı, edebiyat hayatı, şiir hayatı ve buna bağlı olarak dergi hayatı giderek sönmektedir. Türkiye'de düşünce dergisi kalmadı. Birkaç akademisyenin bir araya gelip puan kazanmak için çıkardıkları göstermelik dergileri saymazsak. Düşünce hayatı gazete yazarlarıyla eşitlendi. Herkes yürüyen gazete ve televizyonlara dönüştü; ancak gazete ve televizyonların verdiklerini, verdikleri miktarda konuşur yazar oldu. Kimse görüş oluşturma peşinde değil. Türkiye'de ihtisas tezgâhları çalışmıyor. Günümüz şiiri de, düşüncesi de, edebiyatı da, dergileri de görüş oluşturmak yerine genel geçer klişelerle düşman savuşturuyor.

Yazarlar Birliği olarak bugüne değin yaptığımız çalışmalarla bu çölleşmeye karşı çıkıyoruz. Türkiye'nin güç kazanmasının yolunun düşünce hayatımızın, edebiyatımızın, şiirimizin, dergilerimizin güç kazanmasından, canlı ortamlara dönüşmesinden geçtiğini savunuyoruz. 40. yılına

ulaşmanın mutluluğu içinde, vazife bildiğimiz hususlardan birisiyle daha, *Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı 2018* ile karşınızdayız. 2018 yıllığına katkı veren Murat Yülek'e, Ercan Yıldırım'a, Mustafa Ünver'e, Ahmet Varol'a, Ali Özgün Öztürk'e, Zeynep Arkan'a, Necip Tosun'a, İbrahim Demirci'ye, Hüseyin Akın'a, Orhan Gazi Gökçe'ye, İdris Ekinci'ye, Nebahat Konu Yılmaz'a, Gülcan Tezcan'a, Alptuğ Topaktaş'a, Eray Sarıçam'a, Hüseyin Karacalar'a, İbrahim Eryiğit'e, Kâmil Yeşil'e, Mehmet Kahraman'a, Şafak Çelik'e, Yunus Emre Altuntaş'a, Ümmühan Atak Doğan'a, İbrahim Ulvi Yavuz'a içtenlikle teşekkür ediyoruz.

Gayret bizden tevfik Allah'tan.

Osman Özbahçe

İÇİNDEKİLER

• Ekonomi, Toplum ve Siyasi Hayat

2017 Yılında Dünya Ekonomisindeki Gelişmeler / Prof. Dr. Murat Yülek / 15

2015 Yılında Dünya Ekonomisindeki Gelişmeler 17

2017'de Siyaset / Ercan Yıldırım / 19

Millî - Yerli Söylem 20, İç Siyaseti Küresel Gündem Şekillendiriyor 21, Trump Doktrini 24, İttifaklar ve 2019 24, AK Parti - MHP ortaklığında evet Kürtlerin oyuyla geçti! 25, Paktlar Arasında Türkiye 34, Partiler Bildiğimiz Gibi 35, Paralel Yapıya Karşı Dört Koldan 28, Türk Sosyal Hayatı Çöktü 29

Referandum Cenderesi / Ercan Yıldırım / 27

Referandumun Gösterdikleri 28, İki Büyük Tehlike 29

Türkiye'nin Bugünkü Meseleleri /Ercan Yıldırım / 32

Sorunlarımızın Kökleri 34, Kaçmadan Yüzleşmek 35

İslâmcılık Normalleşirken / Ercan Yıldırım / 38

Marjinallikten Kurtuluş 39, Yeni İslâmcılığa Tehditler 41

• Dinî Hayat

2017 Yılı Türkiye'de Dinî Gelişmeler / Prof. Dr. Mustafa Ünver / 45

FETÖ Depremi ve Artçıları 48, Diyanet'in FETÖ Raporu 49, Diyanet FETÖ Konusunda Geç mi Kaldı? 50, Diyanet Raporundan Gülen'in Cürüm Galerisi 51, F. Gülen Hata ve Günahtan Korunmuş Olabilir mi? 51, "Bana Hak'tan Nida Geldi" 53, Allah Adına Konuşmak ve Allah'ın Tecelli Etmesi 54, Arş ve Kürsî'ye Muttali Olabilecek Bir Statü veya "Rabbin Namusu!" 55, F. Gülen'i Üzerseniz Cehenneme Gidersiniz 56, Danaburnu Böceği ile Manevi İkaz 58, Hz. Peygamber ile Yakaza Hâlinde Görüşme ve Yüz Yüze Sohbet 59, Hz. Peygamber'den Doğrudan Emir Alma 61, Hz. Peygamber Gelmiş, Gülen'in Vaazını Dinliyor 62, Hz. Peygamber Gülen'i Alnından Öpüyor! 63, Hz. Peygamber, Elinden Tutup Gülen'i Sahabenin İçine Katıyor! 64, Hz. Peygamber İzmir'de! 66, Peygamberimiz Sözde Cemaatin Müfettişi! 69, Peygamberimize Açıkça Yalan İsnat Ediyor 71, Meleklerle ve Cinlerle Görüşmeler Yapıyor! 71, Gülen Gaybı Bilebiliyor, Levh-i Mahfuza Bakabiliyor! 77, İslâm'a Aykırı İşlerini de Hz. Peygamber Adına Yapıyormuş! 82, Müslüman Olmak İsteyen Bir Hıristiyana Hayır Denir mi? 82, Gülen Nasıl Bir İnsandır, Örgütü Nasıl Bir Örgüttür? 84, Diyanet ve Cemaatler Ölçeğinde Din Anlayışımız 84, Kur'an ve Sünnetin Mahiyeti Üzerine Yaklaşımlar 86, Özgürlükçü Teoloji ya da Yeni İlm-i Kelâm 88, Dindarlık, Muhafazakârlık, İslâmcılık Ekseninde Türkiye Müslümanları 90, Diyanet İşleri Başkanı Görmez'in Görevden Ayrılması 92, İnsan Hakları ve Özgürlükler 92, Radikal Bakışın Ötekileştirici ve Tekfirci Dokusu 93,

IŞİD Misyonunu Tamamladı ve Ortadan Kalktı 93, Dindarlık Haritamız ve Kodları 94, Ramazan Ayı ve Medyatik Hocalar 95, Oruca Başlama (İmsak) Vakti Polemiği 96, Bayram ve Kameri Aylar Birlikteliği 97, Müftülere Nikâh Meselesi 98, Diyanet'e İlk Kadın Başkan Yardımcısı 99, MAK Dindarlık Anketi 99, Gençler Arasında Deizmin Arttığına Dair İddialar 100, Dünyevileşme / Değer ve Ahlâk Anlayışı 101, Mezhep ve Meşrep Taassubu 101, Şabloncu ve İndirgemeci Din Anlayışı 102, Ahlâki Yozlaşma 103

• İslâm Dünyası

2017'de İslâm Alemi / Ahmet Varol / 107

Suriye'de Bir Yandan Savaş Bir Yandan Siyasi Görüşmeler 107, ABD'nin PYD'yi Silahlandırması 110, IŞİD Irak'tan Çıkarıldı, Suriye'de Hâkimiyet Alanı Daraltıldı 111, IKBY'nin Sonuç Getirmeyen Bağımsızlık Referandumu 111, Filistin'de Esirlerin Onur Grevi 112, Kassam Komutanı Mazin Fukaha'nın Şehit Edilmesi 113, Ezan Yasağı, Mescidi Aksa'nın İbadete Kapatılması ve Eylemler 114, Hamas'ın Yeni Siyaset Belgesi ve Siyasi Birim Başkanlığında Değişiklik 115, Hamas ile Fetih Arasında Uzlaşma Anlaşması 116, Trump'ın Kudüs'le İlgili Kararı 117, Katar'a Abluka 118, Arakan'da Müslümanların Göçe Zorlanması 119, Riyad'da Amerika - Arap ve İslâm Ülkeleri Zirvesi 121, Suudi Arabistan'da Saray Darbesi ve Geniş Çaplı Tutuklama Kampanyası 122, Lübnan'da İstifa Tartışması 124, Yemen'de Çatışmalar Devam Etti 124, Eski Diktatör Ali Abdullah Salih'in Müttefikleri Tarafından Öldürülmesi 125, İslâmi Hareket Önderlerine İdam Cezaları Veren Mısır Cuntasından Hüsni Mübarek'e Beraat 125, Cuntanın Sina Savaşı 128, Sina'da Cami Katliamı 127, Mısır ve Sudan Arasında Yeniden Halayib Meselesi 128, Mısır'ın Suudi Arabistan'a İki Ada Peşkeşi 128, Libya'da Haftar'ın Hâkimiyet Alanını Genişletmesi 128, Bangladeş'te Yine İdam Kararları 129, Batı'da Yükselişe Geçen İslâm Karşıtlığı 129, Cezayir Seçimleri 130, İran'da Ruhani'nin Cumhurbaşkanı Seçilmesi 130, İran'da Halkın Meydanlara Çıkması 131, Pakistan'da Nevaz Şerif'in Görevden Alınması 131, Kırgızistan'da Anayasa Değişikliği 131, Moritanya'da Anayasa Değişikliği 132, Somali'de Muhammed Abdullah Farmacu'nun Cumhurbaşkanı Seçilmesi 133, Mogadişu'da Büyük Bombalama Eylemi 133, Kenya Seçimleri 133, Fas'ta Hükümet Değişikliği 134, Sudan'da Ulusal Uzlaşma Hükümeti Oluşturulması 135, Gambiya'da Olaylı Cumhurbaşkanı Değişimi 135, Muhammed Mehdi Âkif'in Vefatı 136, Ömer Abdurrahman'ın Vefatı 137, Abdullah Nemir Derviş'in Vefatı 137, Hindistanlı Âlim Zahiruddin el-Mubarekfuri'nin Vefatı 138, İran Eski Cumhurbaşkanı Rafsancani'nin Ölümü 138

• Türk Dünyası

2017 Yılında Türk Dünyası / Dr. Ali Özgün Öztürk / 141

Türk Dünyası Kurumları 142, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) 142, Türk Konseyi (Türk Keneşi) 145, Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı (TÜRKSOY) 148, Yunus Emre Enstitüsü 151, Ahmet Yesevi Türk Kazak Üniversitesi 153, Uluslararası Türk Akademisi (TWESCO) 155, Azerbaycan 157, Kırım / Ukrayna 163, Kırgızistan 167, Kazakistan 171, Türkmenistan 178, Özbekistan 182, Tacikistan, 188, Rusya Federasyonu 192, Başkurdistan 198, Çuvaşistan 202, Altay Cumhuriyeti 206, Saha (Yakutistan) 208, Hakas Cumhuriyeti 211, Tuva Cumhuriyeti 214, Doğu Türkistan 215

• Şiir

Şiir 2017 / Zeynep Arkan/ 221

2017 Yılına Ait Şiir Kitaplarından Bazıları 223, Bir Güz İçin Fotoğraflar / Dursun Göksu 225, Sabrın Sonu / Taner Sarıtaş 229, Kan Çanağı / Eray Sarıçam 230, Arketip Pa / Merve Parlak 232, Seninle Yapmamız Gereken Evlilik / Emre Yılmaz 235, Bildiğin Şeyler / Sulhi Ceylan 237, Yol / Ömer Korkmaz 238, Dünyanın Ayak İzi / Hasan Bozdaş 240, Water Pipe / Süleyman Sabri Genç 242, İbrâhîm Gönlümü Put Sanıp da Kıran Kim / Cengizhan Genç 244, Taş Meseli / Elif Nuray 246, Meyhane / Muhammed Sarı 248, Lili ya da Sonra / Sema Enci 250, Bu Ölü de Kim? / Davut Güner 252, Başı Eksilmiş Odun Ekmeği / Musa Gönüllü 253, Deniz / Adem Yazıcı 255

• Hikâye

2017'de Öykü / Necip Tosun / 261

2017'de Yayımlanan Öykü Kitapları 279, 2017 Öykü Ödülleri 283, Emin Gürdamur / Atları Uçuruma Sürmek 284, Ali Necip Erdoğan / Suskunluk 289, Neslihan Soydaş / Tek Başına Bir Dil 295

• Dilimiz

2017 Türk Dili Yılının Ardından / İbrahim Demirci / 303

• Deneme

Şiir Öldü, Deneme Ne Alemde? / Hüseyin Akın, Orhan Gazi Gökçe / 311

Kitap Kitabı Çağırır, Mustafa Özçelik 312, Kültürün İzi, Şakir Kurtulmuş 313, Yolda Olmak, Yağız Gönüler 314, Geldik Sayılır, İbrahim Tenekeci 315, Aydınlar İhanet, Osman Sarı 315, Taze Söğüt Dalından Düdük Nasıl Yapılır? Şaban Abak 316, Bisiklet Dersleri, Ali Ural 317, Ahiret Kumbarası, Özcan Ünlü 318, Âkifçe, Yusuf Tosun 319, Tespitçi Dükkânı, Hüseyin Akın 319, Kalbin Marifetleri, Metin Önal Mengüşoğlu 321, İspanya Baharı, Erdal Noyan 321, Fecre Kurulmuş Cümleler, Bülent Acun 322, Sanat Ya Hu, İsmail Erdoğan 322, 2017 Deneme Kitapları Listesi 325

• Eleştiri

2017'de Eleştiri / İdris Ekinci / 331

Dostoyevski ve Nietzsche: Trajedinin Felsefesi / Lev Şestov 332, Öyküyü Sanat Yapanlar / Necip Tosun 332, Ahmet Hâşim'in Nesirleri / İbrahim Demirci 333, Kişisel Edebiyat Atlası / Ali Lidar 334, Şair-Sosyolog Kemal Tahir / Muhammed Hüküm 334, Edebiyat Hayatın Neresinde? / Doğan Hızlan 335, Şiirin Coğrafyası / Doğan Hızlan 336, Yeniden Okumak / Doğan Hızlan 337, Ozanlar Yazarlar Kitaplar / Adnan Binyazar 338, Şiir Dilinin Sularında İlhan Berk / Şaban Çobanoğlu 338, İlyada ve Odysseia Homeros / Alberto Manguel 338, İlyada ve Odysseia Homeros / Alberto Manguel 338, Barbarlığın

Şiiri / Ali K. Metin 339, Edebiyat Kuramı / Paul H. Fry 340, Narsisist Entrikalar / Hülya Dündar Şahin 340, Avrupa Romanı Üzerine On Bir Makale / Richard Blackmur 341, Cinai Meseleler / Seval Şahin 342, Sesin Rengi / Roland Barthes 342, Yazının Gizledikleri / Cemal Şakar 343, Ulysses ve Biz / Declan Kiberd 343, Önce Şairleri Yaktılar / Ahmet Cemal 344, Haldun Taner'le Yaşamak / Hazırlayan: Kerem Karaboğa 344, Beşinci Pencere / Hazırlayan: Melike Koçak 345, Güneş Yalnız Dirileri Isıtır / Alphan Akgül 345

• Musiki

2017'de Müzik / Nebahat Konu Yılmaz / 349

Çağımızda Müzik Tercihleri 349, Konserler 351, Festivaller 354, Müzikaller 355, Konferans, Kongre ve Sempozyumlar 358, Albümler 361, Kitaplar 360, Yarışmalar 362, Ödüller 363, Müzik Yayını Yapan Radyo ve TV Kanalları 363, Öne Çıkan Bazı Radyo Müzik Programları 364, Televizyon ve Radyo Programları 365, Kaybettiklerimiz 366

• Sinema

Buğdaylar Yeşerirse Belki Kurtulur Sinemamız / Gülcan Tezcan / 369

Dünya Sinemasından Ünlüler Türkiye'deydi 371, Kültür Bakanlığından Sinemaya Artan Destek 372, İstanbul Film Festivali 372, Adana Film Festivali 373, Antalya Film Festivali 375, Matt Dillon'a Onur Ödülü 376, Malatya Film Festivali 376, Veda Ettiklerimiz 378

• Dergiler

2017 Dergiler / Alptuğ Topaktaş & Eray Sarıçam & Hüseyin Karacalar & İbrahim Eryiğit & Kâmil Yeşil & Mehmet Kahraman & Orhan Gazi Gökçe & Şafak Çelik & Yunus Emre Altuntaş / 385

Aşkar 385, Ay Vakti 386, Dergâh 387, Edebiyat Ortamı 389, Hece 391, Heceöykü 393, İtibar 396, İzdiham 398, Karabatak 398, Kargış 401, Kaygusuz Şiir 402, Kitap-lık 404, Mahalle Mektebi 405, Post Öykü 406, Şiar 407, Türk Edebiyatı 411, Varlık 412, Yedi iklim 414

• TV

2017'nin Televizyonu / Ümmühan Atak Doğan / 419

Olup Bitenlerden Haberdar mıyız? 422, Bata Çıka Yarıştık 423, Ve Elbette Diziler 424, Çocuklar, Aşırı Bilgi Zehirlenmesi Yaşıyor 426, Son Olarak 427

• Olaylar ve İnsanlar

2017 Olaylar ve İnsanlar / İbrahim Ulvi Yavuz / 431

ekonomi toplum ve siyasi hayat

Prof. Dr. Murat Yülek
Ercan Yıldırım

TÜRKİYE VE DÜNYA EKONOMİSİ 2017 YILI DEĞERLENDİRMESİ

Prof. Dr. Murat Yülek

2017 yılı dünyada ekonomik büyümenin nispeten güçlendiği ancak siyasi belirsizlik ve risklerin de yüksek seyrettiği bir yıl oldu. Amerika Birleşik Devletleri'nde göreve başlayan Trump yönetimi, ilk yılında hem Amerika Birleşik Devletleri'nde, hem de dünyada belirsizliklerin artmasında etkili oldu. Türkiye'de de 2016 yılındaki menfur darbe girişiminin ardından 2017 yılında çok yüksek bir ekonomik büyüme hızı ve önemli bir istihdam artışı kaydedildi. Ancak bununla birlikte enflasyon, bütçe açığı ve cari açık alanlarında istenilen performans gösterilemedi. Aşağıda, dünya ve ülkemizde 2016 yılında yaşanan ana ekonomik eğilimler değerlendirilmektedir.

2017 Yılında Dünya Ekonomisindeki Gelişmeler

Dünyada 2015 yılından beri devam edegelen siyasi belirsizlik ve riskler 2017 yılında da artarak devam etti. Bunda Trump yönetimi önemli rol oynadı. Trump yönetiminin ırkçılık ve yabancı düşmanlığına varan tutarsız söylem ve politikaları bu ülkedeki siyasi dengeleri sarstı ve dünya siyasetini de etkiledi. Artan siyasi riskler dünya ekonomisine menfi yansımaya devam etti. Avrupa Birliği'nde İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden çıkmasını doğuran "Brexit" süreci ve seçimlerin ardından Almanya'da hükümet kurma sürecinin uzaması 2017'nin önemli siyasi gelişmelerinden oldu. Fransa'daki seçimlerde mutedil Macron'un cumhurbaşkanı seçilmesine rağmen, Hollanda gibi ülkelerde ırkçılığın yükselmesi ve Avusturya'da da ırkçı ve yabancı düşmanlığı eğilimleri olan bir partinin iktidara gelmesi Avrupa'nın temel dengelerinin zayıflamasına neden oldu.

Trump hükümetinin ilk yılında büyüme ve borsalar açısından olumlu ekonomik gelişmeler yaşandı. Ancak temelde Trump politikalarının uzun dönemde ABD'nde bütçe ve borç dinamiklerini sarsması bekleniyor. Bu iki

alanda oldukça sorunlu olan Amerikan ekonomisi dört senelik bir Trump yönetimi sonunda ciddi makroekonomik sorunlarla karşı karşıya kalabilir. Nitekim, ara seçim sonuçları ve kamuoyu araştırmaları Trump'ın kabul oranlarının 2017 sonlarından itibaren hızla düştüğünü açıkça göstermeye başladı.

2017 yılında dünya ekonomisindeki büyüme eğilimleri özellikle ABD ve AB'nde sevindirici oldu. Dünya ekonomisinin reel büyüme hızı 2016 yılında yüzde 3,2'den 2017 yılında yüzde 3,7'ye yükseldi. 2018 yılında bu hızın daha da yükselerek 3,9 olması bekleniyor. Bu artışta gelişmiş ekonomiler önemli rol oynadı; bu ülkelerde büyüme hızı 2016 yılında yüzde 1,7'den 2017 yılında yüzde 2,3'e yükseldi. 2016 yılında yüzde 4,4'den 2017 yılında yüzde 4,7'ye yükselen gelişmekte olan ülkelerdeki ortalama büyüme hızı daha sınırlı kaldı. Önceki yıllarda hızlanan Hindistan ekonomisi 2017 yılında nispeten yavaşlamakla birlikte yine de yüksek bir büyüme hızı kaydetti.

Tablo 1. Dünya Ekonomisi: Seçilmiş Yıllık Büyüme Oranları (%; reel)

	2015	2016	2017 (1)	2018 (2)
Dünya	3,2	3.2	3.7	3.9
Gelişmiş Ülkeler	2,1	1.7	2.3	2.3
ABD	2,6	1.5	2,3	2,7
Avro Zonu	2,0	1,8	2,4	2,2
Almanya	1,5	1,9	2,5	2,3
Japonya	0,5	0,9	1,8	1,2
Gelişmekte Olan ve Yükselen Ekonomiler	4,0	4,4	4,7	4,9
Çin	6,9	6,7	6,8	6,6
Hindistan	7,6	7,1	6,7	7,4

(1) Tahmin (2) Projeksiyon.

Kaynak: IMF WEO January 2018

Emtia fiyatları 2017 karışık bir seyir izledi. Petrol fiyatları 2016 yılındaki artışların ardından 2017 yılında son çeyreğe kadar önemli bir artış kaydetmezken metal fiyatları önemli oranlarda arttı. Petrol fiyatları 2017 yılı son çeyreğinde yükseldi ve bu artışın 2018 yılında da devam

edeceği beklentisini doğurdu. Gıda fiyatları ise 2017 yılında önceki yıla göre önemli değişiklik göstermedi.

2015 Yılında Türkiye Ekonomisindeki Gelişmeler

Türk ekonomisi 2017 yılında çok yüksek büyüme oranları kaydetti. İlk iki çeyrekte yüzde 5,4 ve 5,3'lük büyüme hızlarından sonra üçüncü çeyrekte büyüme hızı yüzde 11,6'ya yükseldi. Son çeyrekte beklenen yüzde 7-8 aralığındaki artışla 2017 GSYH büyüme hızının yüzde 7,5 civarında gerçekleşmesi beklenmektedir.

Türkiye'nin 2017 yılında dünyanın en hızlı büyüme hızlarından birisini elde etmesi 2016 yılındaki darbe girişiminin ardından yürürlüğe sokulan bazı politikalar önemli rol oynadı. Bunların en önemlileri 2017 yılı başında otomobil, beyaz eşya ve konut alışverişlerine konulan vergi indirimleri ve 200 milyar TL boyutundaki KGF kredi kefaletleri oldu. Bunların neticesinde söz konusu sektörlerde yaşanan üretim artışı ve genel kredi hacmindeki yüzde 30'a yaklaşan artış 2017 yılında GSYH büyümesini tetikledi.

	2015	2016	2017 (1)	2018 (2)
GSYİH (milyar dolar)	862	863	861	913
GSYİH (milyar TL)	2,339	2,609	3,141	3,598
Reel Büyüme (%)	5,17	3,18	7,5	4,55
Bütçe Dengesi (milyar TL)	-23,5	-29,9	-46,8	-44,3
Bütçe Dengesi/GSYİH (%)	-1,0	-1.1	-1.5	1.2
Faiz Dışı Denge (milyar TL)	29,5	20,3	10,7	17,7
Faiz Dışı Denge /GSYİH (%)	1,30	0.8	0.3	0.5
TÜFE (yıl sonu; %)	8,81	8,53	11,92	9,55
Yİ-ÜFE (%)	5,71	9,94	15,47	...
Cari İşlemler Dengesi (milyar dolar)	-32,1	-33,0	-45.3	-47,0
Cari İşlemler Dengesi/GSYİH (%)	-3.7	-3.8	-5.3	-5.1
Dış Ticaret Dengesi (Milyar Dolar)	- 63,4	56,1	76,7	-79,0
Dış Ticaret Dengesi/GSYİH (%)	- 8,64	-6.5	-8.9	-8.7
İşsizlik Oranı (%)	10,8	12,7	10,3	...
Ortalama Dolar Kuru	2,72	3,03	3,65	3.94

TÜFE enflasyonu 2016 yılındaki yüzde 11,9'luk seviyesinden 2017 yılında yüzde 9,55'e geriledi. Ancak yüzde 10'a yakın olan bu enflasyon seviyesi hem çift rakam riskini devam ettirdi, hem de düşüş beklentilerin altında kaldı. Türkiye'nin, büyümeden feragat etmeden enflasyonu yüzde 5'lerin altına indirmesi ekonominin genel görünümü açısından önem arz ediyor. Enflasyonun yüksek seviyelerde kalması Türk ekonomisi açısından önemli bir risk ve maliyet oluşturmaya devam ediyor.

Yİ-ÜFE endeksi ve çekirdek enflasyon göstergelerinin 2017 sonunda yüksek kalması enflasyon dinamiklerinin 2018 yılında da (en azından ilk yarıda) güçlü devam edeceğini gösteriyor. Petrol fiyatlarında 2017 sonlarında başlayan tırmanış dış faktörlerin de enflasyon üzerinde menfi etkisinin devam edeceğini gösteriyor.

Yükselen büyümeye paralel olarak, 2016 yılında yükselen işsizliğin yönü 2017 yılında tersine döndü. İşsizlik oranı yüzde 12,7'den yüzde 10,3'e kadar geriledi. 2016 sonu ile 2017 yılı Ekim ayı arasında Türk ekonomisi 2 milyon istihdam üretti; toplam istihdam 28,6 milyon kişiye çıktı.

Bununla birlikte yükselen büyüme oranı ithalatı da artırarak cari açığın önemli oranda artmasına sebep oldu. Yılın ilk yarısında getirilen vergi artışları düşüşleri ithalata yansıdı. Sonuçta dış ticaret açığı 2017 yılında 20 milyar dolardan fazla artarak 76,7 milyar dolara yükseldi. Cari açığın da 2017 yılında 12 milyar dolar artarak 45 milyar dolara çıktığı tahmin ediliyor. Böylece, cari açığın GSYH'ya oranı 2016 yılında yılda 3,8'den 2017 yılında yüzde 5,3'e yükseldi.

2017 yılında bütçe dengesi de 2016 yılına göre zayıfladı. Harcamalardaki artışla faiz dışı fazla 2016 yılında 20,3 milyar TL'den (GSYH'nın yüzde 0,8'i) 2017 yılında 10,7 milyar TL'ye (GSYH'nın yüzde 0,3'ü) gerilerken bütçe açığı 29,9 milyar TL'den (GSYH'nın yüzde 1,1'i) 46,8 milyar TL'ye (GSYH'nın yüzde 1,5'i) yükseldi. Bunda yükselen faiz oranlarının tetiklediği 6 milyar TL'ye yakın ilave faiz harcaması da rol oynadı.

2017'DE SİYASET

Ercan Yıldırım

Türkiye 2017 yılında Cumhuriyet tarihinin en büyük dönüşümlerinden birini gerçekleştirdi. Türkiye tarihinde sistem tartışmaları sürekli yaşanmıştı, hilafet ve saltanat üzerine kurulu imparatorluk hiyerarşisi içindeki devlet yapısından ulus devlete geçince parlamentarizmle idare edildik. Fakat vesayetler, askerî ve sivil güç merkezleri, buna ek olarak bürokrasi siyasi faaliyetleri hep baltalayacak girişimlerde bulundu; devlet organizasyonu belki çok yönlü, çok taraflı bir koalisyon olsa da CHP elitinin elinde tuttuğu bürokrasi, gücü korumak için siyasal alanı kontrol etmeyi başardı.

Öyle ki siyaset yeri geldiğinde bürokrasinin altında ezildi; bilhassa asker - sivil elite dayalı devlet mekanizması uluslararası makas değişiklikleri esnasında dünya sistemine uyum sağlamak için karşısında ne tarih, ne millet, ne İslâmi - geleneksel değerler tanıdı. Eliti ayakta tutacak, postsömürge küçük idare merkezlerini, özerk yapıları, iliştirilmiş aydınları ikame edecek her türlü angajmana giren bu zihniyet işin açığını söylemek gerekirse ne yapılırsa yapılsın toprağın altında bir köz gibi duruyor.

Her an yeniden alevlenebilecek ve bu gidişle Cumhuriyet Türkiye'sinin "ruhunu oluşturduğu" zannını kuvvetlendirecek etkinlik alanıyla siyasal sistemi, kamuyu tutmaya bir şekilde devam ediyor. Örnek mi... Yerli - millî tartışmalarının arasından sızan seküler kaynaklı ulusalcılık - ülkücülük - Kemalist milliyetçilik damarlarının yine İslâmi kesimin nüfuz edemediği, hassaten üniformalı sahalardaki kabadayılığına bakılabilir...

Başka bir misal vermekte fayda var, 10 Kasım'a giden süreçteki simgesel Kemalist taşkınlıklar... Burada sadece klâsik Cumhuriyet kültürünü, simgelerini, sembollerini gözümüzün içine sokmanın ötesinde içinde ba-

şörtülü, dindar yeni gençliğin de bulunduğu neoliberal dindarlık gösterilerinin Kemalize edilmesiyle ilgili temelli bir sorun da var.

Millî - Yerli Söylem

16 Nisan Referandumu'nun Türkiye'nin ufkuna getirdiği çok kritik yaklaşımlardan önce Çözüm Süreci - Hendek Savaşları ve 15 Temmuz'un bize miras bıraktığı millî - yerli sürecin dejenere edilmesinden söz etmek gerekir. 2017 yılındaki tartışmaların bir tarafında bu eğilimin payı büyük. Millîlik ve yerlilik 2017 yılında tasfiye aracı olmayı sürdürdü; daha düne kadar 17-25 Aralık'ta bile FETÖ yayınlarında çalışan, onlara destek veren gazeteci, yazar, yayınevi yayın yönetmeni, editör... Pek çok şahıs millî ve yerli kavramlarını kullanarak "hain", "düşman" sopasıyla FETÖ'nün istediği ortamı oluşturmaya, "eski" FETÖ'cülere alan açmaya çalıştı. Bunda kısmen başarılı da olundu.

Yine ulusalcı - Kemalist milliyetçilerin elinde İslâmi kesim millî ve yerli tasfiye değneğiyle kovalanmaya gayret edildi. Hâlbuki millî ve yerli kavramları biraz da Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sık sık dile getirdiği gibi 1071 Malazgirt sonrası ortaya çıkan nizamın, Osmanlı ve İmparatorluk vizyonunun bir göstergesidir.

"Büyük Müesses Nizam"ımız olan İslâm - Türk - Ehli Sünnet - Gaza omurgamız millîliğin alt yapısını oluştururken, "Türkiye merkezli düşünmek" yerliliğin karşılığıdır. Fakat Büyük Müesses Nizam'ın deforme edilip Küçük Müesses Nizam'a, yani Kemalizme dönüştürülmesi İmparatorluk'tan ulus devlete evrilmenin ötesinde İslâmi olanı tasfiyeye, imparatorluk ufkunu örtmeye matuftur. Bu açıdan yerli ve millîlik ile imparatorluk ufku çatışmaz; eğer millîliği "küçük olsun benim olsun" fikrine oturtmadıysanız...

Cumhurbaşkanı Erdoğan 2017 yılında Latin Amerika'dan Afrika'ya, Asya'dan Avrupa'ya pek çok seyahat gerçekleştirdi, hassaten Afrika'ya özel bir yönelim gösterdi. Ortadoğu'da yapılanlar zaten malum. Bu kimilerince neoOsmanlıcılık gibi yorumlansa da biz Türklerin bakış açısının bir sonucudur. Bu nedenle Ortadoğu halklarını dışlamaz.

Hâlbuki Cumhurbaşkanı Erdoğan'a rağmen devlet içinde 15 Temmuz sonrası görevden vazife çıkarmak isteyenler millî ve yerli söylem üzerinden yine bildik "içe kapanmacı", seküler, İslâmsız Türklüğü yücelten geri kalanı tasfiye etmek isteyen tavırlara girişmeye yöneldi. Türkiye dışarıda yoğun bir beka mücadelesi verirken ülke içinde güçlü bir kardeşlik ruhuna da ihtiyaç duyduğu hâlde, yine 90'ların Türkiye'sine özgü uygulamalar gündeme düştü. Siyasi kararlılık olmasa Türkiye'nin kadim kimliğine halel gelecek yaklaşımlar eski gücünü kazanabilecek.

İç Siyaseti Küresel Gündem Şekillendiriyor

Dünyada iktisadı, kültürü ve siyasal alanı yönlendirme kapasitesine sahip egemen güç Küresel şirketler ile ulus devletlerin arası gittikçe açılıyor. Parayı elinde tutanın idareye hükmetmesi başta ABD olmak üzere Batı Avrupa gibi kapitalist merkezlerde çelişkileri, düşmanlıkları, tartışmaları artırıyor.

Siyaset, devlet bürokrasisi küresel sermayeye biat etmek istemiyor, fakat şirket kapitalizmi ekonomileri istediği anda daraltıp krize sebep olabilir. Bu ister istemez siyasi iradenin milliyetçiliğe sarılmasına neden olmaktadır.

Bu süreçte 2017 yılı başta mülteciler ve Müslümanlar olmak üzere düşmanlıklar üzerinden bir varoluş geliştirmeye çalıştı. İslâmofobi, ırkçılık Batı için bela olmaktan kurtuluşa dönüştü. Tabi bu dalga Türkiye'de de Ortadoğu'da da karşılığını buldu. Bu anlamda mikro milliyetçilikler ulus devletleri tehdit etmeye başladı. Sanayi kapitalizminden finans kapitalizmine geçerken imparatorluklar tasfiye edilmişti, dünya küresel şirketlerin eline geçtikten sonra da ulus devletler bu yeni sürece ayak uyduramayacak katılıkta olduğu için "klan devletler", büyük federasyonlar yavaş yavaş belirmeye başladı. Balkanlar buna teşne, Ortadoğu, Afrika zaten pek çok etnik - mezhep ayrışmasına sahip. Buna yıl içinde Katalonya katıldı, arkasından Barzani Kuzey Irak'ı da eklendi.

Katalanlar, Padanyalılar, Bavyeralılar, Grönlandlılar... Bulundukları ulus devletten "parayı kendileri kazandığı ülkenin geri kalanı israf et-

tiği" için ayrılmak istiyor. Benzer yaklaşım Barzani Kürt Yönetimi'nde de gözlendi, bağımsızlık için referandum yapmasına rağmen Türkiye ile İran'ın işbirliği sonucu, Irak yönetimi idareyi tekrar ele aldı. Fakat bu beka meselemizin çok ciddi boyutlarda olduğunu gözler önüne serdi; ABD Suriye'deki PKK - PYD - YPG güçlerine "ağır silah" sevkiyatını hâlâ sürdürmektedir. Anlaşılan Rojava kantonlarından bir özerk yönetim - devlet girişimi kısa süre içinde hayata geçirilmeye çalışılacak. Yine ABD - İsrail ortaklığıyla bu yapı desteklenecek.

Gözlendiği kadarıyla Barzani'nin yalnız bırakılmasına karşın bu kadar çok yatırım yapılan, silah desteği sağlanan, üs kurulan, ABD askerlerinin içinde konuşlandığı kuzey Suriye'de Türkiye'yi yakın dönemde tehdit edecek bir PYD terör devletinin ön yoklamaları yapılacak. Türkiye bunun için Fırat Kalkanı Harekâtını gerçekleştirmişti, İdlip Operasyonu bunun devamı olsa da yeni tedbirlerin alınması gerektiği de kendiliğinden ortaya çıkıyor. Türkiye'nin siyasetini bu anlamda dış politika çok ciddi yönlendirmektedir; yılın son aylarındaki Kudüs konusu bu manada zirveye yerleşti.

Türkiye İslâm ülkeleri içinde, Kudüs'ün başkent ilan edilmesi manasına da gelecek olan büyükelçilikleri taşıma konusuna en sert tepki gösteren ülke oldu. Meselenin BM gündemine gelmesi ve ABD - İsrail blokunun yalnız kalması da yine Türkiye'nin ve Erdoğan'ın Müslüman halklar nezdinde prestijinin artmasını beraberinde getirdi. Dış politikadaki bu yönelimler ulus devlet reflekslerini aşan bir misyonun, coğrafyanın, dinin, kültürel, etnik yapıların bizi mecbur bıraktığını gösteriyor.

Hâliyle Türkiye'de yaşamak aynı zamanda ölü medeniyetler havzasındaki meselelerle, halklarla, devletlerle yaşayan, aktif Batı medeniyeti arasında kalmaya, diplomasi geliştirmeye sebep olmaktadır.

Bu ülkede yaşanan problemlerin geneli uluslararası sistemle bağlantılıdır; ticaret yolları üzerinde olmasının, farklı medeniyetler ve iktisadi bloklar arasında yer almasının getirdiği zorunluluklar her türlü müdahaleye açık olmamızı getiriyor.

FETÖ'den tüm terör örgütlerine, siyasi muhalefetin Batı medeniyetini öne çeken tavrı ülke içindeki farklı bağlantıların bu toprakları dış

müdahaleye açık hâle getirme gayretlerini güçlendirmektedir. FETÖ darbe girişiminin savuşturulması uluslararası planda memnuniyetle karşılanmamıştı; başta İslâm ülkelerinin yöneticileri geçirdikleri şoku belli etmişti.

NATO'daki savaş simülasyonunda düşman olarak Mustafa Kemal ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yerleştirilmesi FETÖ'nün organizasyon yeteneğinden çok, Türkiye düşmanlarının kurumsallaşmasındaki yaygınlıkla bağlantılı. Bu bakımdan dış politika Türkiye'nin gündemini ciddi manada belirliyor.

Trump Doktrini

Trump'ın başkan seçilmeden önce verdiği vaatlerin yavaş yavaş gerçekleştiğini görmek bizi meseleleri daha iyi anlamamıza vesile kılar.

Demişti ki Trump, 1. Kudüs'ü başkent yapacağım, 2. Kürt devleti kuracağım, 3. Ortadoğu'da radikal İslâmcılığı yok edeceğim. Kudüs ve Kürt devleti meselesinde işaret fişekleri yakıldı, mesele sürece devredildi, tepkilerin ardından bunlar hayata geçecek gibi görünüyor.

Tabi üçüncü madde ilk ikisinin gerçekleşmesinin illiyeti aynı zamanda. Bunu nereden anlıyoruz, İran'ın etkinliğinin artmasından sonra Trump'ın İran'ı dümdüz edeceğini beyan etmesine bağlı olarak İran'da Gezi benzeri atraksiyonların şekillenmesiyle... Belki daha önemlisi "radikal İslâmcı çuval" içine rahatlıkla mezhep, etnik, siyasi çatışmaları olsa bile en başta dört ülkenin atılmasından... Türkiye, İran, Mısır, Suudi Arabistan Trump'ın üçüncü vaadinin muhatabı olmaya aday. Türkiye zaten 2013 yılından beri "fiilî savaşım" veriyor. Mısır ABD'ye teslim. İran Suriye ve Irak'taki etkinliğinin, Rusya tesirinde hareket etmesinin cezasını ödeyecek gibi görünürken süreci en iyi okuyup en kestirme dönüş yapan Vehhabi Suudları oldu.

Suud yönetimi ABD - İsrail blokunun ılımlı İslâm arayışı içinde kendilerini iktidardan düşüreceğini anlayınca, sisteme entegre edilecek genç kuşak veliahta gücü verdi, pek çok prens derdest edildi, kadınlarla ilgili açılımlar yapıldı. Daha da ötesi "reyi, aklı, icma - kıyas"ı reddeden insana değer vermeyen nakilci, ezberci Vehhabiler bir robota, hem de "kadın robot"a dünyada ilk kez vatandaşlık verdi! Böylece Suudlar ABD'nin şerrinden korunacaklarını umuyor.

Bu süreçte Türkiye S-400 füzelerinin alınmasından tutun da Suriye meselesinin çözümüne kadar pek çok alanda klâsik ezberleri bozdu. Transatlantik bloka şartsız teslimiyet politikasından Avrasya blokundakilerle yakınlık tesis etmeye çalıştı. Çin - Rusya - İran mevzuunda "dengeleyici" olma çabası, NATO - AB - ABD etkisini kısmen karşılayabilecek bir mevzi olarak görüldü. Atlantikçilerin FETÖ ve öteki teröristleri teslim etmemesi 2013 ile başlayan "darbe fırtınası"nın sebebi olarak bunların görülmesi "bloklar arası denge" politikasını yüzeysel de olsa sergilemeye itti.

Trump ile ABD müesses nizamı... AB içinde Brexit ilan eden İngiltere'nin ayrılması, Almanların kendi yönetimlerine başkaldırması, Almanya'nın liderliğinin, Euro'nun varlığının tartışılması, ulusal yapılara AB müdahalesinin reddedilmesi gibi meseleleri görerek "bütünleşik AB, bütünleşik ABD" bulunmadığını Cumhurbaşkanının fark etmesine ve rahatlıkla söylem üstünlüğünü ele geçirmesine neden oldu. Buradan ortaya bir "bağlantısızlık", "biz Türkiye'yiz kendi kendimize yeteriz" açılımı çıksa da özellikle içerdeki güvensizlik nedeniyle tam olarak dillendirilemedi. Vize krizi, Zerrab davası, CHP'nin bunlarla eş zamanlı belgeler açıklaması... FETÖ davalarının AİHM'den dönmesi, Deniz Yücel, Heybeliada'da toplantı yapan sivil toplumcular, Almanya'nın İncirlik'ten, Türkiye'den çıkması, *Cumhuriyet* davası, Selahattin Demirtaş ve Osman Kavala gibi isimlerin tutuklanması Türkiye'nin Batı blokunun operasyonelliğini görmesine neden oldu. Elbette buna referandum sürecinde Hollanda'nın, Cumhurbaşkanı Erdoğan'a konuşma izni vermeyen Almanya'nın, yine Cumhurbaşkanının kafasına silah doğrultulmuş posterlerle gösteri yapılmasına izin veren öteki Avrupa ülkelerinin faaliyetlerini de eklemeli. Bunlar ister istemez yerli ve millî kavramları etrafında Türkiye'nin yeni arayışlara girmesine, içe kapanmasına neden olmaktadır.

İttifaklar ve 2019

İşte başkanlık sistemi referandumu da böyle bir atmosfer için yapıldı. Türkiye'nin çok ciddi tehditlerle karşı karşıya kalması "hızlı karar alma" ihtiyacının doğması, dünyanın biraz da "güçlü devlet ve kararlı yönetim" taleplerine evrilmesinin yeni sistemin şekillenmesinde etkisi büyük.

AK Parti iktidarının on yılında etnik - mezhep fay hatlarımızı rahatlatma açısından bir açılım dönemi oldu. Kürt - Alevi çözüm süreçleri, gayri müslim iddialarının konuşulması gibi pek çok merkezden uzak mevzu karara bağlanmak, toplumun taleplerini karşılamak yoluna gidildi. Postmodern tezler, çoğulculuk, çokkültürlülük, hoşgörü temaları siyasallaşınca ortaya Hendek Savaşları, terör, FETÖ çıktı! Kürt devletine eklemlenmek isteyen HDP merkezli siyasal yapıya, meselâ "dindar Kürt"ler de eklendi; Hüda-Par radikal bağımsızlıkçı taleplerini kamuoyuyla paylaştı. Böyle bir yarık elbette "müttefiklerimiz için" bulunmaz fırsattı, aleyhimize olabilecek gruplar, siyasi hareketler desteklendi.

16 Nisan referandumu böyle bir atmosfer içinde yapılırken muhalefet yeni sistemi otoriterlik - diktatörlük zemininde, yani Gezi sonrası dilde dondurup tartışmayı sürdürdü. Bu sadece devletin yeni bir döneme gireceğinin göstergesi değil, aynı zamanda 2018 ve 2019'da gerçekleşecek ittifakların da anlaşılmasında belirleyici oldu. CHP-SP ve ulusalcılar hayır blokunda yer alırken AK Parti - MHP evet dedi... Tabi siyasi açıklamalar itibariyle...

AK Parti - MHP ortaklığında evet Kürtlerin oyuyla geçti!

MHP'lilerin ancak yüzde 3 gibi bir desteğinin olduğu fikri ağırlık kazanınca ülkücülerin Cumhurbaşkanı Erdoğan üzerinde ittifak etmeyecekleri anlaşıldı; bu gerçekten Meral Akşener'in İyi Parti'si doğdu. Akşener hareketinin MHP'den epey pay kopardığı, hatta MHP'yi baraj altına kendilerini de baraj üstüne çıkardığı anketlerde görülmeye başladı. Bahçeli'nin "Cumhur İttifakı" çabaları, yasal planda bir sonuç vermeyecek gibi görünürken Erdoğan'ın bahsini ettiği "millî - yerli blok" daha gerçekçi oluşuyor. Tabi arada pek çok değişen de var... Belediye başkanlarının istifaları, teşkilatların "metal yorgunluğu" nedeniyle değiştirilmesi, Abdullah Gül meselesi... İttifakların yönünü de belirleyecek, 2019 yılındaki Türkiye'nin ilk başkanının kim olacağını da...

CHP'nin FETÖ konusundaki ikircikli tavrı, "mağduriyetler" üzerinden geliştirdiği "pasif destek" kendini Adalet Yürüyüşü ile gösterdi. Bu yürü-

yüş ve Cumhurbaşkanı hakkında açıkladığı banka dekontları parti içindeki gücünü perçinledi, tartışılmasını engelledi, belki de adaylık sürecinin önünü açtı. Bunun dışında mağduriyetler ve *Cumhuriyet*, Deniz Yücel davası gibi konuların haricinde CHP'den ciddi, Türkiye'nin meselelerine yönelik eleştiriler, muhalefet ve teklifler gelmedi.

Ekonomide Türkiye tarihinin en büyük büyüme oranlarından birine ulaşırken enflasyonda ve işsizlikteki yükselmeler, taşeronlara kadro ile dengelendi.

Diyanet İşleri Başkanlığı FETÖ sonrasında yayımladığı ve sadece "malzemecilik" ihtiva eden raporunun dışında, müftü nikâhı, Mehmet Görmez'in görevden alması, ehliyet - liyakat tartışmaları, kadın cinayetleri, çocuklara taciz, küçük yaşta evlendirmelerin de içinde bulunduğu çeşitli "fetvalar" nedeniyle muhalefetin elinde güçlü malzemeler olarak yerini aldı. Yerli otomotiv ve yerli savunma sanayindeki önemli adımlar, Türkiye'nin küresel güç olma yolunda, kendi ayakları üzerinde durmaya matuf adımlar olarak moral destek sağladı.

2018 yılındaki siyasi gelişmeler, hassaten dış politika, uluslararası güçlerin Suriye, Kürt devleti meselesi, İsrail konularındaki tavırları 2019 düzenini şekillendirecek gibi görünüyor. Hem dış politikadaki, hem iç siyasetteki ittifaklar, gelişmeler Türkiye'nin başkanlık sistemine ne derece hazır olduğunu da belirleyecek; bu açıdan önümüzdeki iki yıllık vakit, siyasi yapılar, tezler, söylemler Cumhurbaşkanı Erdoğan'da kilitlenecek.

Cumhurbaşkanı Erdoğan ya 2019'da Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni sisteminin ilk cumhurbaşkanı olacak, ya yeni Türkiye'nin kadim mirası üzerinde şekillenen sisteminde ilk başkan unvanı alacak.

REFERANDUM CENDERESİ

Ercan Yıldırım

Yılmaz Güney'in *Yol* filminde kamera Fırat'ın doğusuna geçerken ekranda büyük harflerle Kürdistan yazısı belirir. Cannes'da ödül alır film... Jandarma vardır, baskı/n vardır, ezen bir devlet vardır.

27 Mayıs'a kadar, Türkiye'yi Sovyetler'in yanına çekmeye çalışan Menderes'in idamıyla tamamen ABD dünya sistemine entegre olana değin Kürtçülük sosyalizmin (devrimcilik), dindarlığın (şeyh), feodalizmin (ağa) içinde temsil ediliyordu. Darbecilerin açtığı yoldan Kürt ulusçuluğu da girdi, aktif sosyalist mücadeleye katıldıktan sonra 70'lerden itibaren Kürdistan söylemini merkeze oturtarak sosyalist hareketi de kendi bünyesine kattı. O tarihten beri beka kaygımızın boyutları da çoğullaştı, komşularımızın, Urusların, Yunanların işgali kadar Kürt ayrılıkçılığının Kürdistan Kızıl Elma'sı da millî güvenlik meselemiz hâline dönüştü.

Bir ihtimal, hayal, beklenti üzerinden siyasetimizi, düşüncemizi kilitledik, sürekli ayar yedik, terör örgütü nedeniyle pek çok gencimiz toprağa düştü, hükümetler devrildi yenileri geldi... Soğuk Savaş bitti, Medeniyetler Çatışması'na geçildi, 11 Eylül gerçekleşti, işgallerle birlikte nihayet dünyadaki tektonik alanların hepsine kaldıracağından fazla enerji yüklendi, "levha"lar çarpışmaya başladı.

Nihayet o gün geldi çattı, Barzani referandumunu yaparak sürecin işaret fişeğini ateşledi. Meğer ne kadar hazırlıksızmışız, *Yol* filmini yasaklarken bugünler için strateji oluşturmamışız. Şimdi öncelikle "yüzleşme" sonra "hesaplaşma" zamanı...

Barzani'nin referandumu Türkiye'de çok önemli sonuçların ortaya çıkmasına farklı kesimlerin kendine özgü yorumlarına, yaklaşımlarına neden olduğu gibi fantezilerinin, tutkularının nerelere kadar açılabildiğini de belirginleştirdi. Öyle ya kendi etnik iddiasını bir şekilde dindarların, sosyalistlerin, libarel-

lerin arasında göstermeye neoliberal ve postmodern tezlerle siyasal alana getirenler referandumla "uç verecek" yeni fiilî durumdan umutlanmaya başladı. Referandum devletleşmeye neden olursa sahiden bölgedeki Kürt kimliklerin hayallerine dizgin vurulamaz.

Yıllarca "bölünme paranoyası" diye yaşadığımız süreç gözlerden uzak tutuldu. Anlaşılan o ki devlet varlığını koruma güdüsü milliyetçilikle yaftalanıp töhmet altında bırakılırken paranoya merkezli söylem matbuatta ve siyasette etkisizleştirme aracı şeklinde evvelden düşünülmüş zaten. Buna bağlı olarak Barzani'nin Kürdistan'ı için "komşu" kavramı da yine bu merkezlerden üretildi bile. Hâlbuki Kuzey Irak Kürdistan'ı haritalardaki "büyük" sınırlarına ulaşır mı bilinmez, fakat Kürt siyasallığına özgüven kazandırdı bile.

Referandumun Gösterdikleri

Barzani'nin Kürdistan'ı varlığını dünya sisteminin açıklarından yararlanma üzerine kurdu. Bu bakımdan Türkiye'nin İstiklâl Harbi sürecinde Rusya ile Batı arasındaki tampon olma misyonu şimdilerde Kürdistan'a havale edilmiş durumda. Böylece Batı'nın ve tabi ki İsrail'in güvenliği artık Kürdistan'da sağlanacak. Bunun için dünya sistemi çok sert bir evrim de geçirdi.

Soğuk Savaş'ın bitimi ve Tarihin Sonu, 11 Eylül ile yeni bir "dünya imparatorluğu"na evrilirken Afganistan ve Irak'ın işgali, Arap Baharı ile istikrarsızlığın genişleyip derinleşmesi akabinde Suriye meselesi aslında Kürdistan'a "alan açma"ydı. Devletler kalmadığı için, zaten asabiyeye dayalı hiyerarşinin millet varlığını örtmesiyle açılan yarıktan Kürdistan sızdı. Bu açıdan Kürt devletinin, Barzani ve Suriye'deki Rojava'nın "kendiliğinden"lik niteliğinin bulunmaması, tüm Batılı ve Doğulu güçlü devletlerin desteğiyle kurulması onun "self-determinasyon" hakkı isteyemeyecek kadar bağımlı olduğunu gösterir.

Rojava'dan Batı zorlamasını çıkardığınızda, Irak'ı ve tüm Ortadoğu'yu "kendi hâline" bıraktığınızda en zayıf aktörün Kürtler olduğu görülür. Bu konjonktür "güçlü devlet"in ne kadar büyük nimet olduğunu ayan beyan belli etti.

Bugün devlet kimliğine, millet bağına sürekli "totaliter - faşist" biçiminde yüklenenler, etnik, mezhep kimliklerini siyasal alana taşımaya çalışanlar Türkiye'nin Irak / Suriyelileştirilmesi gayretlerinin peşinde. Bu nedenle kısa - orta vadede devlet merkezli düşünme pratiğimiz güçlenecek, buna isterseniz milliyetçi, isterseniz yurtsever deyin, korumacı saikleri eklemek gerekir.

Süreçten anladığımız bir başka husus Kürdistan'ın devlet olmaktan çok, "çatışmaların sürekliliği"ne bağlı istikrarsızlıkla Batı'ya, İsrail'e yönelebilecek tehditlerin Kürt bölgesinde karşılanmasına yarayacağı. Kendi toprakları dışında savaş stratejisi artık Kürdistan, yani "hançer ülke" ile birlikte daha somutlaşıyor. İsrail de artık "topraklarında" savaşmaktan kurtulacak. Böylelikle güney sınırlarımız bir açıdan "müttefiklerimiz"le kuruldu, Barzani de bir zaman ufak müttefikimizdi... Burada referandum sonrası fanteziler üretilirken savunulan "Kürtlerin de devlet kurma hakkı var" fikrinin örnekleri önemli... Belki de dünya tarihinde emperyalistlerin desteğiyle kurulan devletlerin başında gelecek Kürdistan.

Boşnaklar kâfirle savaştı, Çeçenler de, Filistinliler de... İRA'dan, Che'ye kadar pek çok halk da emperyalistlere karşı bağımsızlık mücadelesi verdi. Zaten Lenin'in self-determinasyonu da BM'nin kabul ettiği "kendi kaderini tayin" fikri de "sömürgecilik sonrası"nı işaret eder. Barzani "özerk yönetim" zaten!

Sömürge idarelerinin kalkmasından sonra oradaki yapılar kendi kaderlerini tayin etme hakkına sahip olurlar, yani self-determinasyon "kafasına göre" her kültürel kimliğin devletleşmesini sağlamaz... Öyle olsa binlerce devlet kurulurdu. Bu fikir dünya sistemi için kötü değil bir bakıma.

Dünyanın geri kalanında değil, ama kapitalist merkezi tehdit edebilecek güç alanlarında çok devletli yapılar, klan devletler öngörülüyor. Türkiye ve çevresi klan devletler açısından "pilot bölge" konumunda!

İki Büyük Tehlike

Referandum sonrasında Türkiye'nin neler yapması gerektiğine ilişkin görüşler, öneriler ve tabi ki fanteziler piyasayı kapladı. Özal'ın,

Kürdistan ileride bize katılır, cümlesini Misak-ı Millî ile, Musul ve Kerkük'ü alma fantezileriyle izah edenler belki çaresizlikten olacak girişimi olumlu buldu. Hassaten Kerkük, yani petrol olmazsa Kürdistan'ın manasızlaşacağını, aç kalacağını düşünmeyenler, devletin kurulmasının sebebini de göz ardı ediyor.

Buna elbette "Barzani bizim müttefikimiz, elimizden kaçırmayalım" fantezisini de eklemek gerek. Yine Kürdistan üzerinden bir cazibe merkezi oluşturup Türkiye'deki Kürtleri entegre etmek isteyenler Barzani'nin abisi olacağımızı, Kürdistan'ın kontrolünü sağlayabileceğimizi, ona kompetanlık yapabileceğimizi, dahası millîleştirebileceğimizi iddia ediyor. Hâliyle bu "ayartma" çabasının yine realpolitikle ilgisi yok.

Bu aşamada bölgede güvenebilecek bir tane devletin, yapının olmadığı gerçeğiyle karşı karşıyayız. İran ile "kader ortaklığı" kurduğumuz düşünülebilir, fakat İran'ın Habur'u kapatmamız durumunda kendi kapılarını açacağını bilmeyen yok, hele Barzani'yi sahiplenmek için fırsat kolladığı bile söylenebilir.

Tabi yine Barzani'ye devlet kurduranların sözcülüğünü üstlenenler, "Barzani devlet kurmak için değil, yıpranan karizmasını tamir için referandum yaptı", "sosyoloji farklı, Türkiye'de Kürdistan özentisi olmaz", "Müslümanlar kardeştir, birleşmeli, bölünmemeli", "Barzani'yi sahiplenirsek tehdit olmaz" fantezilerini çoğaltıyor.

İşin ciddiyetine binaen "herkesin devleti var Kürtlerin niye olmasın" görüşü, beraberinde devlet kavramının aşiret asabiyesi kadar basit olduğunu göz ardı ederken pek çok etnik kimliğin devlet olma azminin bulunmadığını da örtüyor. Petrolün cazibe merkezi olabilecek bir millî gelire yol açabileceğini bu ihtimalin şimdiden Rojava'da ve öteki vilayetlerde özendirici tetiklemeler yaptığını takip etmek gerekir.

Türkiye'deki sol-liberaller ile neoliberal İslâmcıların hâlâ benzer tezler içinde ellerine değnek alıp "Türkiye için kötü olur" tehditleri eşliğinde ümmetçilik, devlet hakkı kavramlarını piyasaya sürüyor.

Devlet - otorite eleştirisi yapan, ulus-devlet düşmanı, parçalanmadan yakınan İslâmcıların, liberalle-

rin, sosyalistlerin mesele Kürdistan olunca tüm tezlerini rafa kaldırdıkları görülüyor. Ortadoğu'daki devletlerin tamamı asabiyeye, kabile mekanizmasına dayalıdır, buradan bir ümmetçilik, Müslüman kardeşliği, enternasyonal iyi üretmek imkânsızdır.

Kabilenin - devletin devamı için ABD - İsrail - Kıta Avrupası kliğine varlıklarını dayayanlardan İslâmi tavır da, müşterek iyi de zuhur etmez.

Seküler, asabiyeci, klan devlet realpolitiğini okuyamayan, okusa bile Türkiye'deki etnik iddiasını farklı siyasallıklarla örtenler, Müslümanlar bölünmesin, Müslüman aklı çalışsın gibi tarih ve zaman dışı yorumlarla süreci sistemin istediği yöne çekmektedir.

Barzani referandumu öncelikle Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Türkiye özelinde cenderelere soktu. Referandum sonunda belki de Kürdistan ilanı 2019 seçimleri evveline denk getirilecek. Nihayetinde ilk olarak Erdoğan'ın başkanlığı engellenecek... Cumhurbaşkanı Kürdistan'ı önlemek için operasyon düzenlerse Kuveyt'e giren Saddam muamelesiyle, müdahale etmezse Musul ve Kerkük'ü Kürdistan'a kaptıran kişi propagandasına maruz kalacak. Buna muhtemel bir ekonomik kriz de eklenirse Gezi ile başlayan parantez kapanır.

Asıl büyük tehlike İstanbul'un fethinden çok sonra sağladığımız Anadolu'nun birliğinin sona ermesi olacak. Kürdistan deneyimi sadece dünya sisteminin doktrin değişiminden ibaret değil; Anadolu'daki varlığımızı ortadan kaldıracak gelişmelerin de başlangıcı olabilir.

Bunu engelleyebilir miyiz; ekonomik kriz korkusu vatansız kalma kaygısını aşan bir milletle işimiz çok zor! Allah kerim, kerim devlet!

(*Star Açık Görüş*, 1 Ekim 2017)

TÜRKİYE'NİN BUGÜNKÜ MESELELERİ

Ercan Yıldırım

Millet tanımının, millet bağının, millet bütününün değiştiği ciddi bir süreçten geçiyoruz. Cebri modernleşmenin karşısında duran muhafazakâr - dindar aydınların "millet şuuru" için mutlaka "tarih bilinci"ne ihtiyaç olduğunu söylemelerinin üzerinden uzun yıllar geçerken bizde tarihe ilgi arttıkça millet bütünlüğü kağşamaya başladı. Türkiye'nin bugün en esaslı, birincil meselesinin millet bağını tekrar sıkı sıkı kurmaya dayandığı ortaya çıkıyor. Millet şuuru hangi veçhelerden alınırsa alınsın sonuçta "müşterek" kavramı etrafında toparlanıyor; müşterek kaderi yaşayan bir toplum millet vasfı kazanabilir.

Türkiye'nin içine girdiği cendere, Attila İlhan'ın tanımlamasıyla "makas" müşterek vasfının bizim üzerimizden kaldırılmasına dayanıyor. İstiklâl Harbi, müşterek tükenişi beraberinde getirdiği için millet bağımızı yeniden kurmuştu. Sadece Kürt ulus kimliğinin inşasıyla ilgili değil, coğrafi ve kültürel birimlerin kazanımlarını sahiplenme güdüsü kendilerini millet bütününün üstüne çıkarıyor. İşte son yaşadığımız "vize krizi" bunun bir göstergesi.

Siyasal zemine oturtarak izah etmenin ötesinde hükümeti ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı köşeye sıkıştırıp, belki de iktidarını elinden alabilmek için şimdiden ABD'nin tarafına geçenler, umutlarını koyulttular bile. Anti-Amerikancı dile sahip olanların dahi Amerika'dan medet umar hâle düşmelerinden kaygılanmalıyız. Millet bağını çözecek karışımlar siyasal karşıtlıklar üzerinden kurulurken siyaset anlayışının etkisini göz ardı edemeyiz; Türkiye'nin esaslı sorunlarından birinin siyasetin "kimlikler" üzerinden yapılması olduğuna dikkatleri çevirmenin sırası...

Siyaset bir "taraf" olmaktır; bu açı-

dan içinde "ben ve sen" karşıtlığı barındırsa bile dikotomik ayrıma gitmez, düşmanlık kesbedecek çatışmaya götürmez. Fakat bizdeki "kimlik siyaseti" etkin fay hatlarımız nedeniyle otomatikman "cephe siyaseti"ne vardırıyor işi... Öyle olunca siyasal çatışmalardan çok etnik, mezhep, tarz-ı hayat üzerinden millet bağını kopartacak dil kendiliğinden kuruluyor.

Bir şekilde dindar - seküler ayrımını ortadan kaldırarak bu topraklara bağlılığı kuvvetlendirecek yeni mensubiyet kanalları bulmamız gerekiyor.

Ekonomik gelişmişlik... Cennet vatan toprağı... Aynı kıbleye dönmek... Kardeşlik bağları... Ortak düşman... Kadim tarih... Folklordaki aynılık... Gelenek ve göreneklerimiz... Bunların kapitalist dünya sistemi, klan devletler modeli karşısında etkisini yitirmeye başladığı açık.

Muhtemelen küresel finans merkezinin vaatleri beka kaygısını örtüyor, millet bütününün çökmesine rağmen parça parça kurtuluşun mümkün olduğuna kanaat getirenler kıyamete odun taşımaya devam edecek.

Üst kimlik inşasını yeniden yapmak, ortak kader, ortak kurtuluş bilincinin yükselmesini "savaşarak millet olunur" yargısıyla birleştirmez, millet bütünlüğünü kuramazsak işte o zaman sahiden tükeniş başlar.

Türkiye'nin meselelerinden birisi de bununla bağlantılı olarak yerli ve millî kavramları etrafındaki tasfiyecilik olarak görülüyor. Millet bağını kurmak için savaşmak ile lümpen şiddetini, linç kültürünü karıştıran samimi ama şuursuz bir damarımız var. Bu topraklara ayaklarını basmaktan öte fikrî, estetik, ideolojik bir alt yapısı olmayan yerlilik, millet bağını çözecek tasfiyecilik ile örtüştürülen millîlik sadece etnik alanda değil, her türden çatlaklarımızı genişletmeye dönük çalışıyor.

Biz bir şekilde İstiklâl Harbi sonrasında ulus devlet kursak bile "imparatorluk idealini, ihtimalini, toplumsal yapısını" bu dar sınırlarda yaşatmayı başardık; o yüzden de millet bağını sıkılaştırabildik.

Bugün gelinen süreçte milletten etnik ayrışmaya, öncü - kurucu Türklükten ülkücülüğe, İslâmi zihniyetten liberal dindarlığa, bin yıllık birikimden Kemalist reflekslere

geçiş yapmaya bu sefer sahiden ulus devletin daraltıcı vasfına dönmeye başladık.

İslâm - Türk - Ehli Sünnet - Gaza omurgasından oluşan "büyük müesses nizam"ın her türlü etnik, mezhep, kültürel farklılaşmayı aynı müşterekte birleştiren kimliğini yenilemeliyiz... Bugünkü meselelerimizin pek çoğunu böylece halledebiliriz de... Cari, kısır tartışmalar için tarihe dönmekten çok, bu büyük müesses nizama bakıp yeni siyasetler, yeni kavramlar geliştirmek mecburiyetindeyiz.

Sorunlarımızın Kökleri

Türkiye'nin güncel meseleleri esasında modernleşme döneminin tümünü, Anadolu'nun İslâmlaşmasından sonraki zaman dilimini içerecek kapsayıcılıktadır. Beka kaygısı içindeyiz evet ama bunun adını koymak, somutlaştırmak zorundayız aynı zamanda. Kıbrıs meselesi, Kürt sorunu, referandumla ayyuka çıkan arkasında İsrail ve ABD'nin olduğu Kürdistan en ciddi olanları... Tabi bununla ilintili olarak belirttiğimiz gibi millet bağını korumak başta gelen sorun.

Siyasal alana yakından bakınca bu retorik yoğun problemlerin söylem düzeyinden öteye geçemediğini görüyoruz. Siyasi tezlerimizin "tek adam / diktatör" argümanına kilitlendiği görülür.

Muhalefetin 15 Temmuz'dan umutlu olduğu yaşadıkları hayal kırıklığı ve kontrol kaybından anlaşılabiliyor. Marjinal soldan CHP'ye, yaşam tarzı ulusalcılığına kadar muhaliflerin aynı dilde buluşması cari meselelerimizin başında geliyor. Bitmeyen sorunumuz mu; çok net... Arkasına gavuru alma başarısını gösterme. Türkiye'de iktidarı devirmek için Batı desteği alanlar içeride rahatlıkla "halkın içinden siyaset" yaptığını söyleyebiliyor. Bu meselelere tâbi devlet varlığını eklemek de gerekir.

Kerim devlet yapısına sahip toplumumuzda dünya sisteminin devlet mekanizmasını çökerttiğini görmezsek millet bağını da kuramayız. Örnek mi, hendek savaşları.

Güçlü devlet, kurumları işleyen, hiyerarşisini sağlam tutabilen, siyasal alanı organize edebilen, millet ile irtibatını gözetendir. Gezi hâdisesinde varlığını görebilsek de Kobani olayları ve FETÖ girişimlerinde aktüel meselelerimizden biri-

nin devlet çarkının sorunsuz dönüşü olduğunu müşahede ettik.

Kontrol kaybı linç kültürüyle kapatılırsa millet bağı kendiliğinden çözülür.

Türkiye'nin en büyük sorunlarından biri de 2019 düzenine giden yolun hayli taşlı olmasıdır. 2019 düzeni bütün yapısal sorunlarımızı çözebilecek yenilenmeye teşne olabilir; fakat bu yönde herhangi bir heyecan ve umut uç vermiş değil.

Sadece o mu... 2019 düzenini kuracak yolda bir doktrin ve doktrinerin bulunmaması ciddi sorunlar doğurur. 2019 düzeninin ideolojik alt yapısının kurulması Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın elini kuvvetlendirecek.

Türkiye'nin bugünkü meseleleri, dünkülerden çok da ayrı değil esasında; eğitim konusunda, kültürde, hukukta, sporda ciddi boşluklar, problemler mevcut. Ekonomide belirgin bir yaşam düzeyine kavuştu Türkiye, fakat genişleyen orta sınıf yeniden daralmaya başladı, alt gelir grubunun imkânları çok yüksek olsa bile kaygan bir zeminde duruyor.

Belki bu iktisadi göstergeler toplumsal yapıyı da etkileyecek... Meselâ yeni ve yaygın bir sınıf olan prekaryanın, AK Parti iktidarına doğan maddi imkânları yüksek gençliğin dindar ve İslâmcı bile olsa AK Parti karşıtlığı... Bunun da ötesinde gençliğin maaşlı burjuva olma, devlette yüksek maaşlarda çalışma zihniyeti, zanaat sahiplerinin zordan kaçarak asgari ücretle prekarya sınıfına girme azmi ciddi tehdit oluşturuyor.

Kaçmadan Yüzleşmek

Türkiye'nin siyasal olduğu kadar çok ehemmiyetli fikrî, edebi, kültürel, zihnî problemleri var... Davranış sorunları mühim, en önemlisi lakaytlık... Hayatı ciddiye almayı, düzeyli yaşamayı, rafine zevklere sahip olmayı önemsemiyoruz. Bu yüzden komedimizde, edebiyatımızda çok ciddi gerilemeler yaşıyoruz. Kısırlık kadar kalite sorunu listenin başına yazılıyor.

Kalite kavramını da yine kendi meşrebimize göre düzenliyoruz; kaliteli insanların uygun makamlara getirilmediğinden yakınırken hassaten ilim adamlarının, uzman bürokratların siyasete atılmayı, sahalarında Türkiye'yi parlatmanın önüne koyduklarını görmezden geliyoruz.

Bu açıdan evet, edebiyatta, matbuatta kalite sıkıntısı yüksek, trol egemenliği aydını - entelektüeli saha dışına itti. Fikirden değil, seçilmiş olma endişesinden beslenen enteljansiya - aydın hükümranlığı var. Elitin, güzide sınıfın bulunmamasından neşet eden ayarsızlık mevcut. Buna görece seçkinlerin, orta - üst sınıfın lümpenleşmesini ekleyebiliriz.

Sosyal medyayı yeni kullanmaya başlayan ergenlerden üstat konumundakilere kadar herkes dostluğun kaybolmasından, güvensizlikten, kariyer uğruna terk edilmekten mustarip; ahlâk vurgusu zaten başlara yazılıyor. Bu değer yitimi yakınmaları insan kavramının ortaya çıkışıyla yaşıt. Fakat samimiyetsizlik, gerçek fikrini açık etmeme, her türlü siyasi olay karşısında şerbetli olma yaygınlaşmaya başladı.

Ortada bir gerçek var ki Kemalist statükoyla girilen kültür savaşında çok da parlak sonuçlar alınmıyor. Türkiye'nin esaslı sorunlarının başında ideolojilerin, düşünce hareketlerinin tezlerini git gide kaybetmesi; İslâmcılık, sosyalizm, milliyetçilik, muhafazakârlık iki karşıt kutupta yer almaya kilitlenirken feminizm, ulusçuluk daha zinde kalabiliyor.

Gerilere, hayli gerilere giderek esas meselemizle yüzleşmemiz gerekiyor. Sadece modernleşme dönemiyle başlamadı, İmparatorluğun yükselişiyle beraber bir varoluş problemiyle karşı karşıyayız. Dünyadaki varlığımızı tanıma, tanımlama, anlamlandırma sıkıntısı çekiyoruz. Bu beraberinde din meselesini doğuruyor.

Türkiye etnik açıdan değil sadece, her türlü grubun devlet ve toplum içinde özerkleşme kavgasının acılarını da taşıyor. FETÖ gibi 27 Mayıs sonrasında piyasaya çıkarılan grupların İslâm anlayışı yanında IŞİD, neo-selefilik ve neoliberal dindarlık da tehlike kaynağı olmayı sürdürüyor.

Bu topraklarda pek çok ideoloji, akım, hareket hayatiyet buldu, bulacak da, fakat biz millet olarak sürekli içimizdeki ötekilerle çarpışma rahatlığını yüceltirken dünya sistemine topyekûn bilenmeyi terk ediyoruz; ABD ile vize krizinin bitmesi için dua eden sayısındaki artış bizdeki kapitalist düzen karşıtlığının çok zayıf olduğunu, millî ve yerli söylemin, milliyetçi dilin bizim kapitalizmi 400 yıl erteleten İslâmi nizamımızı gözlerden uzak tutmaya yaradığını gösterir.

Hâliyle Türkiye'nin İslâmi dönüşüm geçirmesi, gündelik hayatımızda İslâmi ilkelere göre nefes alıp vermemiz gerektiğini söyleyen de kalmadı artık!

Temel sorunumuz tam da burada başlıyor; Müslümanlar hayır ve şerrin Allah'tan geldiğini, hesap gününde sorguya alınacağımızı unuttu, nimet verenin ve ceza kesenin Amerika olduğunu düşünüyor.

Bizi biz yapan varlık felsefesini gözden çıkardık, Allah, evren, insan ve Müslüman kavramlarının neye tekabül ettiğini de düşünmekten kaçıyoruz, esas sorunumuz da kaçmak zaten!

(*Star Açık Görüş*, 15 Ekim 2017)

İSLÂMCILIK NORMALLEŞİRKEN

Ercan Yıldırım

Türkiye'de İslâmcılık düşüncesi oryantalistlerin, modernlerin, antiİslâmcıların marifetiyle ideolojilerden bir ideoloji, siyasi hareketlerden biri gibi anlatıldı yıllarca.

Hâlbuki İslâmcılık düşüncesi Türkiye'de hiçbir zaman bir dönem uygulanacak, sonra yürürlükten kaldırılacak program olmadı, kadro hareketi, ideolojik örgüt, doktrin ya da siyasi hiyerarşi vasfında da donup kalmadı.

Özellikle 1990'larda biraz da frankofonların ve onların Türkiye'deki distribütörlerinin, etnik iddialarını İslâmcılık olarak sunanların eliyle İslâmcılık düşüncesi 27 Mayıs'tan sonraki marjinalleşen konumundan daha da uçlara savrulmaya, kültürel bir dönüşümün unsuru, siyasi temsiliyet, kamusal iddia, diyalogculuğun öznesi olarak gösterilmeye çalışıldı. Hâlbuki çok nettir; İslâmi hareket-ler İslâmcılık değildir, olamaz.

Batılıların pek sevdiği "örgüt"leyerek düşmanlaştırma ve yok etme stratejisi Türkiye'de tutmadı, İslâmcılık, İslâmi hareket ve İslâmi örgüt tuzağına düşmedi, düşemez de zaten!

İmparatorluk bakiyesi, dünya sistemine karşı uzun 400 yıllık egemenlik, Anadolu'daki İslâmi yaşayış biçimi İslâmcılığın marjinalleştirilmesini, öteki İslâm ülkelerindeki gibi Batılıların rahatlıkla "terörizm" suçlamasına da indirgenebilecek hareketlere girişmesini engelledi.

İslâmcılık öncelikle millet hayatının kendisinde ikinci olarak da devlet varlığının uhdesinde yaşar!

Anadolu'daki varlığımız İslâm - Türk - Ehli Sünnet - Gaza omurgasına oturduğu "Büyük Müesses Nizam" buna göre oluştuğu için ne Osmanlı döneminde zaman zaman görülen sapmalar, ne Kemalizm ne de İslâmi grupların söylemleri

İslâm düşüncesinin, İslâmcılığın merkez vasfını söndüremedi.

Marjinallikten Kurtuluş

Kemalistler "İslâmsız Türk" inşa edebileceklerini, Hıristiyani reforma uğrayan İslâm kurabilecekleri zannına kapıldılar... İslâmi grupların bazıları muhafazakâr ritüellerle süreci geçiştirebileceklerini, bazılarıysa Marksist örgütçülüğü uyarlayabileceklerini ya da merkez - çevre kapışmasında İslâm'ın Protestanlaştırılabileceği ısrarlarını sürdürdüler

FETÖ ile birlikte İslâm ile öteki dinlerin "müsavat"ı fikri de çöktü...

Kobani, Hendek Savaşlarıyla İslâmcılığın etnik iddiaların aparatı olabileceği gayretleri boşa çıktı.

FETÖ ile bir şekilde irtibat sağlayan "İslâmcılık araştırmacıları" İslâmcılığı tarih dışı, zaman dışı, Türkiye dışı göstermek için ellerinden gelen gayreti gösterdi; gelinen süreçte 27 Mayıs sonrasının tarikat ve cemaat anlayışı, radikal düşünce yapıları, İran devrimi etkisi, Türkiye - İstanbul dışı düşünme ihtimalleri, diyalogculuk, IŞİD benzeri bir sistem fikri... iflas etti.

Postmodern yönelimlere bağlı çoğulculuk - çokkültürlülük modellerinin Türkiye'yi parçalamaya matuf olduğu da netleşti...

İslâmcılık bu bakımdan Soğuk Savaş, Küreselleşme ve neoliberal dönemlerin İslâmcılık tezlerinin hepsini tüketti, denklemden çıkardı, tozlu raflara itti.

İslâmcılık ve tabi ki Türkiye bugün artık yüklerinden kurtuldu, dünyadaki akımların tesirlerinden uzaklaştı, işin açığı iyice hırpalandı "yeni bir başlangıç yapabilecek" atmosfere kavuştu; bu safhada en büyük avantajı bazılarının söylediğinin tam tersine devletle olan ünsiyeti.

İslâmcılık zaten tezleri itibariyle 1071 sonrasının devlet - millet - ilmiye - kalemiye - seyfiye varlığının dünya görüşüydü, imparatorluğun çöküş dönemine girerken pek çok farklı ideolojik yönelimin arasında "Babıali'nin resmî ideolojisi" olarak tercih edildi.

İslâm birliği tezleri çerçevesinde Batı medeniyetine karşı durabilecek argümanlar aynı merkezden üretildi. Bugün beka kaygısının tam ortasında devlet - millet, İslâmcılar aynı hassasiyet noktasını paylaşır

duruma geçti. Türkiye'yi sağ salim düzlüğe çıkarma çabası Türkiye'ye yön verecek fikrî alt yapıları da oluşturabilir.

Gezi, Hendek Savaşları, şehirlerdeki canlı bomba patlamaları, FETÖ operasyonları, 15 Temmuz, Irak - Suriye meselesi, Kürt devleti ihtimali ve en son Kudüs'ün ABD tarafından İsrail'in başkenti ilan edilmesi kararı İslâmcıları millete, milleti İslâmcılığa, milliyetçi ve zinde güçleri de Büyük Müesses Nizam'ın ilkelerine getirdi.

2013 eşiğinin aşılmasından sonra özellikle 15 Temmuz ve Kudüs meselesinde İslâmcılar ile ülkücüler bir araya geldi, sosyal medya, uzmanlık, bilgiyoğun dönemde "romantizm" hatırlandı.

İslâmcılık düşüncesi 1960'larda aynen sosyalizm, milliyetçilik, muhafazakârlık, hatta Batıcılık gibi birden çok gruba ayrıştı. Tek Parti idaresine, Batılılaşmaya karşı aynı cephede yer alan milliyetçi - muhafazakâr - İslâmcı, hatta mutedil Batıcılar, liberaller 27 yıllık idarenin nihayete ermesiyle birlikte kendi sahalarına çekildi. Bugün beka kaygısı vesilesiyle Amerikancılığın, Ortadoğuculuğun, İrancılığın, Rusçuluğun Türkiye için bir imkân olmadığının tecrübe edilmesiyle paktlar - ittifaklar dışı bir Türkiye'yi büyütebilme fikri canlandı.

Irak - Suriye işgalleri, Suudi Arabistan ve Mısır'ın İsrail'den yana tavır koyması, İran'ın İslâm'dan çok mezhep merkezli politikaları İslâm ülkelerinin "ümmet" kaygısı barındırmadığını bir kez daha, fakat bu sefer geri dönülmeyecek şekilde ispatladı.

Hâliyle Kudüs meselesinde açığa çıktığı gibi Türkiye'nin İslâm ülkelerinin öncü vasfı tescillendi... Bu konuda MHP lideri Devlet Bahçeli'nin "1.5 milyarı aşkın Müslüman var dünyada. Trump'a ve İsrail'e karşı intifada da bulunmalarında fayda var." sözleri ülkücülerin de ümmet ile ilgilenmeye başladığının bir kanıtı.

Gelinen noktada İslâmcılar millileşirken Ülkücüler de İslâmcı tezleri kanıksamaya başladı, başlayacak. Belki bunu konjonktürel bir durum, siyasi ittifakların zorunlu neticesi gibi değerlendirmek mümkün; fakat Türkiye öyle bir cendereye sıkıştı ki sadece siyasi ve iktisadi bağlamda değil, esasen fikren yeni söylemlere, çıkış yapabileceği mecralara ihtiyacı var. İslâmcılığın

Soğuk Savaşı ve neoliberal dönem yüklerini bıraktıktan sonra kadim hedeflerine yönelmesi bu boşluğu kapatabilir.

Yeni İslâmcılığa Tehditler

Devlet mekanizmasının bir şekilde beka meselesini aşmak amacıyla Büyük Müesses Nizamı ikame eden İslâm - Türk - Ehli Sünnet - Gaza omurgasına oturması 1923 sonrası için umutvar olmamızı sağlayacak.

Tehlikeler yok değil mi; elbette çok güçlü risklerle karşı karşıyayız... Kemalizmin rehabilite edilmesi en baştaki tehditlerden biri... Muhafazakârlığın sadece ritüel ve simge boyutlarına kilitlenmesi bir başka sorun... Küçük Müesses Nizamın, yani Kemalist statükonun korunması millet bağının çözülmesine de neden olabilir.

Dünya sistemi o derece baskı uyguluyor ki İslâmcılığı IŞİD ile Kemalizm arasında tercih yapmaya bile itiyor. İslâmcılığın bunlardan arınması en başta modernleşme öncesi tezlerine dönmesiyle mümkün olabilir. Bu da siyasal yönelimlerle fikrî altyapı arasındaki ilişkiyi dengeli kurmakla başarılır. Ülkücülüğün milliyetçi çizgiye gelmesi İslâmcılığın millî vasfını, kadim değerlerine rücu etmesini bir arada okumak gerekir; Türkiye'nin İslâmi dönüşüm geçirerek büyük ve öncü olabileceği fikri bu normalleşmeyi sağlayabilir. Ne yazık ki başta FETÖ meselesi olmak üzere olgular ve hâdiseler İslâmcılığın yüklerini atmasına vesileyken yepyeni, marjinalleştirici, sapmalara neden olabilecek düşünceleri de çıkarmaya başladı...

Bu süreçte elbette 1071 sonrasında İslâmi nizamın kurulmasına neden olan Hanefi - Maturidi yöntem öne çıkıyor; aklın, iradenin ve bireysel tercihlerin gözetilmesi dönemin ruhuna da uygun. Kader, irade, eylem sahasında mühim bir alan açabiliyor, yeni bir sistem kurmada, gaza stratejisi geliştirmede Hanefi - Maturidi özgürlük alanının tesiri ciddi. Fakat bunu savunurken Kemalist refleksler güncellenerek bir Türk Müslümanlığı projesi için yanıp tutuşanlar da kendini gösteriyor. Ya da özgürlük, zulüm, hakları gözetme gibi herkesin kabul edeceği ve bir Müslüman olarak vazifemiz olan konularda *Taraf* diliyle rolünü oynayanlar çıkabiliyor.

Elbette FETÖ ve 27 Mayıs sonrasında güçlenen bazı cemaatlerin mesiyanik din düşüncelerinin so-

nucunda İslâm'ın ne olduğuna dair heterodoks görüşleri güncellemek isteyenler de kendini göstermeye başladı; İslâm'ın bir sistem ve nizam getirmediği, ilkelerden ve ibadetlerden ibaret olduğu gibi seküler çıkmalar usul usul seslerini yükseltiyor.

15 Temmuz'a karşı dururken milletle irtibatı geliştirip akabinde vartanın atlatılmasıyla yine eski ayarlarına dönen, Kur'an İslâm'ı dilini tekrarlayanlar... Etnik iddialarını hâlâ ve sadece İslâmcılık olarak sunup İslâmcılığı küçük dünyasında yalnızca kendinin kılmaya niyetlenenlere de göz atmak gerekir.

FETÖ'nün mesiyanik tarzını başka şekilde sunan tarikat ve cemaatler ile Anadolu irfanını İrancılık ve Batınilik biçiminde meşrulaştırmaya kalkanlar çok ayrı yerde duruyor.

Yeni yönelimlerin nihayetinde ana omurgaya eklemleneceğini, yoksa zaten marjinal kalacağını düşünürken esas tehlikenin neoliberal İslâmcılığın kamuda temsil edilme fikriyatından geleceğini göz ardı etmemeli.

1991 yılındaki ittifak, ondan önce CHP ile MSP'nin koalisyonu sadece pragmatik seçim birlikteliği hâlinde kalmamış, etkileri herkes kendi yoluna gittikten sonra da devam etmişti. Bu sefer İslâmcılığın Büyük Müesses Nizam'da kalmasına ülkücülüğün tükenmekte olan ontolojisinin milliyetçiliğe yükselmesine neden olabilir.

İslâmcılığı normalleştirirken "kazanımları koruma" saikinin donmayı ve tükenmeyi getireceğini görmek gerekir.

İslâmcılar yıllarca "devlet bizim yönetenler değil" diyerek Kemalist statükoyu görmezden gelmişler, radikallerin aksine "devlet ile rejimi" ayırmışlardı. İslâmcılık ila'yı kelimetullah, dünyaya nizam getirme iddialarıyla Anadolu'da İslâmi bir nizam teşkil etti.

Bugün İslâmi dönüşümün, ahlâki damganın, ümmeti selamete çıkaracak hareketin, Yavuz Sultan Selim gibi Harem-i Şerif'i işgalden kurtaracak bir kararlılığın önündeki en büyük engel; "kamuda İslâmi kimliğimizle yer alıyoruz, devlet de yöneticiler de bizim, başörtüsü meselesi toptan çözüldü, daha ne iddiamız olabilir ki" görüşüdür.

(*Star Açık Görüş*, 17 Aralık 2017)

dinî hayat

Prof. Dr. Mustafa Ünver

2017 YILI TÜRKİYE'DE DİNÎ GELİŞMELER

Prof. Dr. Mustafa Ünver

Yüce Allah'ın katından peygamberler ve kitaplar göndermesi, insanın yaratıcısını, kendisini, varlık ve doğayı gereğince takdir etmesine yönelik bir lütfudur. Nitekim insan bu sayede kendi varlığını değerlendirmekte, varlıkla kendisi arasındaki münasebetin farkına varmakta ve her şeyin yaratıcısı olan Allah Teâlâ'ya bağlılığını yüreğinde ve dış dünyada ihsas etmektedir. Son din olarak tüm insanlığa gönderilen İslâm da insana inanç, ibadet, ahlâk ve toplumsal muamele gibi alanlarda rehberlik etmekte, yolun en güzeline iletmektedir. Bu büyük lütuf yanında Allah'ın insana hediye ettiği sayısız nimetlerden birisi de öğrenme, fark etme, değerlendirme yapma, analiz ve sentez süreçlerinde kullandığı akıl nimetidir. Binaenaleyh insan vahyin ışığı doğrultusunda aklını işleterek yaşadığı coğrafyayı ve dünyayı mamur hâle getirmeye çalışacak, ifsat etmekten kaçacak, ıslah etmeye yönelecektir. Bu bakımdan vahiy ve akıl insan için dünya hayatındaki serüveni boyunca son derece zaruri ve birbirlerine aslâ kırdırılmaması / feda edilmemesi gereken iki önemli nimettir. Çünkü akıl olmadan vahye anlam yüklenemeyecek, vahiy olmadan da akıl, hayatı düzenlemede her zaman eksik kalacaktır.

Vahyin kaynak ve tarihinden uzaklaşıldıkça müminlerin önünde biri lehinde diğeri aleyhinde olmak üzere iki durum belirmektedir ki aslında bu iki durumdan da maddi - manevi anlamda yararlar ortaya çıkabilmektedir. Lehindeki durum olarak, vahyin kaynağıyla kendisi arasındaki düzlem boyunca İslâm referans alınarak ortaya konmuş düşünceler, uygulamalar ve sonuçları ile kendisinin aynı uygulama ve sonuçlara ilişkin kazanımları söz konusu olabilir. Aleyhindeki durum olarak ise vahyin ilk muhatabı olan Hz. Peygamber'in (sas) hayatta olmaması nedeniyle soru soramayacak

olmaları, onunla kendileri arasındaki uzun tarih boyunca ortaya konan sayısız yorum ve uygulama karşısında kafa karışıklığı yaşanacak olması anılabilir. Bize göre insan hem vahiyden, hem de vahyin gölgesinde İslâm kültür ve medeniyet tarihi boyunca sergilenmiş sayısız yorum ve pratikten kendisini bütünüyle azat edemez, aynı zamanda bütünüyle de aynileşemez. Başka bir deyişle Müslümanlar mezkur yorum ve pratikler karşısında ne aynılık, ne gayrılık rolü üstlenebilirler. Bu kavşak noktasında Müslüman insanın akıl, bilim, hukuk, sanat gibi alanlarda benimseyip ortaya koyacağı performans, İslâmi kimliğinin kalitesini de belirleyecektir.

Sözgelimi başından beri bir proje olduğu açık olan IŞİD uygulamasının genel bidat çerçevesi altında tarih, kültür, sosyoloji ve antropolojiden uzak olarak ortaya koyduğu yıkım, kıyım ve kötülük, İslâmofobyayı hortlatıp Müslümanları terörle özdeşleştirmekten başka İslâmi değerlere ve Müslümanlara ne katmış, ne kazandırmıştır? Buna rağmen bizim adımıza bize kötülük eden bu gibi meşum yapılara Müslüman toplum olarak sürecin başından beri bütünüyle karşı çıkabildik mi? Ayet ve hadis okuyorlar, küresel zulme sözde karşı çıkıyorlar diye evlatlarımızı aldatarak militan devşirmediler mi? Bir nevi mızraklarının uçlarına Kur'an sayfaları taktılar diye barış, huzur, emniyet ve bireysel masumiyet gibi karinelerden vazgeçip onları kanıksamadık mı? Sonuçta bu ümmet yazık ki neo-selefi zihniyetin ümmetin evlatları eliyle ve bizim imkânlarımızla bize karşı işlediği yüzlerce bumerang cinayetlerine bir kez daha şahit oldu. Üzülen, ağlayan ve yanan yine Müslümanlar, kendi kirli ve meşum planları istikametinde kazanan yine malum şer güçleri oldu.

Bu genel çerçeveden bakıldığında 2017 dünyasında ve İslâm coğrafyası özelinde Müslümanların ortaya koydukları yönetim, bilişim, hukuk, güvenlik, barış, bilim, sanat ve demokrasi alanlarında hiçbir İslâm ülkesinin sınıf geçemediği açıktır. Müslümanlar olarak bizler dünyanın gözü önüne mezhep, meşrep ve çıkar ilişkileri gereğince trajikomik manzaralar sergilemekten bu yıl da vazgeçmediğimiz ortadadır. Kabaca kronik hiçbir sorunumuz 2017 yılında bir önceki yıldan daha iyi bir noktada yazık ki çözüme kavuşamadı.

Türkiye açısından çerçeveye bakıldığında ise hain FETÖ örgütünün 15 Temmuz 2016'da giriştiği alçak darbe girişiminden kaynaklanan artçılar, Türkiye'de 2017 yılı boyunca da yoğun şekilde hissedilmeye devam etti. FETÖ'nün heder ettiği, inançlarını ve duygularını istismar ettiği nesillerin oluşturduğu içler acısı travma, askeriyeden emniyete, ekonomiden diplomasiye, yargıdan akademiye kadar tüm kurumlarda hissedildi; ama çok daha ağırı din ve dindar kimlikte meydana getirdiği iflah olmaz çöküntü oldu ve kitleler nezdinde din odaklı yapılar ciddi yara aldı. Aslında FETÖ'nün sebep olduğu çöküntü ve bezginlik kendine has idi ve diğer dinî yapıları etkilememeli, onları zan altında bırakmamalıydı; ancak din algılarında var olan çoklu ortak payda, özellikle de geleneksel duruşu dine mesafeli olan kesimler üzerinde olumsuzluklar üretmeye devam etti. Bu kapsamda gecikmiş de olsa Diyanet'in FETÖ raporu dikkat çekti ve dinî temeller açısından örgüt lideri F. Gülen'in konuşmaları ve kitapları incelenerek yanlışlıklar ve sapkınlıklar ortaya konuldu.

"Dindar nesil yetiştirmek" mottosu doğrultusunda ortaya konan bilinçli çabalar bu yılda da hissedilmeye devam etti. Okul müfredatlarında yapılan çalışmalar, şehir silüetlerinde hissedilen maneviyat atmosferi hep bu amacın tahakkuku için ortaya konduğu yönünde değerlendirildi. Toplumların gelişimleri için en az üç nesil geçmesi gerektiği şeklindeki sosyolojik tespit, bu çabaların meyvelerini görmek için zamanın henüz erken olduğu, sabırlı olunması gerektiği değerlendirmesini desteklemektedir.

Sabık Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez'in görev süresinin dolmasına 3 yıl kala görevden çekilip emekliye ayrılması yılın en çok tartışılan konularından biri oldu. Öncesinde TGRT kanalında başlayan ve bir süre sonra da Diyanet'in tartışma ortamına çekildiği Kutlu Doğum Haftası'nın kutlanma tarihi ve bu uygulamanın FETÖ projesi olup olmadığı konusunda kamuoyunda yoğun tartışmalar yaşandı. Bu tartışmalarda zamanın Diyanet'ten sorumlu başbakan yardımcısının beyanı ile Diyanet'in yaptığı açıklamanın çeliştiği görüldü.

Uluslararası bir proje olan IŞİD / DAEŞ örgütüyle mücadele ülkemizde bu yıl da hız kesmeden devam etti ve örgütün radikal kimlikler üzerindeki

etkisinin azaldığı gözlendi. Ülkemizde terör eylemi yapamadığı sevindirici bir şekilde kaydedildi.

FETÖ Depremi ve Artçıları

FETÖ'nün tüm yüzeylerde planladığı gizli emelleri bir yana aynı zamanda dinî bir örgüt olduğu açıktır. İslâmi kaynaklar, görüntüler, prensipler ve amaçlar aşırı yorum geleneğiyle bezenip temel dayanak noktaları oluşturulmuştur. Yapı aşırı yorum saplantısı içerisinde nasları gizli ve kirli emelleri doğrultusunda esneterek İslâm'ın inanç, ahlâk ve fıkıh düzlemlerinden kolay onay alınamayacak birçok hatayı sözde hizmet çıkarı adına işlevsel hâle getirmekte beis görmemişlerdir.

Bu minvalde örseledikleri naslardan birisi Peygamberimizin "Harp hiledir" sözüdür. (Buhari, Cihad 157; Menakıb 25; İstitabe 6; Müslim, Cihad 18, 19; Zekat, 153) Buradan hareketle her ortamı savaş ortamı kabul ederek her türden hile, aldatma, yalan, komplo, ahlâksızlık gibi suçlara onay vermesi örgütü inanç, ibadet ve ahlâk anlamında âdeta şeytanın elinde bir oyuncak hâline getirmiştir.

Din-i Mübin-i İslâm'ın terbiyesinde yetişen bir insanın inançlı, ahlâklı ve her bakımdan örnek bir şahsiyet olması beklenirken FETÖ, bağlılarının beyinlerini ezoterizm / gayb / maneviyat hikâyeleriyle, kanıtlanması imkânsız rüya ve keramet efsaneleriyle uyuşturmuştur. "Teslim ol kurtul" ve "şefkat tokatları" mottosu ile mensuplarınca en küçük bir itiraz ve eleştiri yöneltilmesinin önüne geçmiş ve en sonunda da birer mankurta dönüştürdüğü üyelerine soru çalmak, masum insanlara kumpas kurmak, ortamlara gizli kameralar yerleştirip telefonlar dinlemek suretiyle özel hayata tecessüs etmek, şantaj uygulamak, cinayet işlemek, her türlü yolu deneyerek her kaynaktan haraç / himmet toplamak, bütün kurum ve kuruluşlara kasıtlı ve bilinçli olarak adamlarını yerleştirerek tüm devlet ve özel kurum imkânlarını örgüt yararına kanalize etmek ve en nihayetinde de devletin tankını ve uçağını halkın üzerine sürerek masum insanları katletmek gibi sayısız İslâm inanç ve ahlâkına aykırı cürüm ve cinayetleri işlemiştir.

Örgüt kanlı ve katil yüzünü 15 Temmuz 2016'da aleni olarak göstermiş ve tarihte eşine nadir rastlanır türden çok büyük bir ihanet sergilemiş, cinayet işlemiş ve suç üstü yakalanmıştır.

İncelediğimiz alan itibariyle sözümüzü inanç alanında daraltarak söyleyecek olursak çirkin ve hain yüzüyle FETÖ en büyük darbeyi İslâm'a ve Müslümanlara vurmuştur. Nitekim bu saatten sonra hangi kesimden olursa olsun bu türden oluşumlara karşı insanlar her zaman büyük bir soru işareti ile olumsuz rezerv koyacaklar, inanç ve samimiyetlerinin istismar edilmesine müsade etmeyeceklerdir.

Bu olumsuz rezervi güçlendiren unsurlar esasında yazık ki hemen hemen bütün tarikat ve cemaatlerde görülmektedir. Sıfır maliyetli rüya ve keramet hikâyelerinden bolca güç devşirmek, cemaat ve tarikat büyüğü karşısında bağlılarının gassalın elindeki ölü gibi olmasını istemek, ticaret, pazarlamacılık, rant, adam kayırma, kayıt dışı finansman, liyakatsizlik gibi birçok olumsuz nitelik hemen hemen tüm cemaat ve tarikatların ortak paydası olarak değerlendirilmektedir. Z. Baum'un *Cemaatler* kitabında dediği gibi bir kısım insan da bu yanlışlıklara "güvenlik al = özgürlük ver" mottosu uğruna göz yummakta, ilgili yapılara teslim olmaktadır.

Diyanet'in FETÖ Raporu

2017 yılının hain örgüt konusundaki önemli olaylarından birisi Diyanet'in yayınladığı FETÖ raporudur. Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığının hazırladığı *Kendi Dilinden FETÖ* -Örgütlü Bir Din İstismarı- adlı çalışma başkanlık tarafından hizmete özel künyesiyle yayınlanmıştır. 140 sayfa uzunluğundaki bu rapor, birçok çevre tarafından geç kalmış bir çalışma olarak değerlendirilmiştir. Doğrusu Diyanet'in raporunda ilmî ve akademik çalışmalarda bulunmaması gereken bir acelecilik görülmektedir. Örgüt lideri F. Gülen'in konuşmalarında ve kitaplarında İslâm'ın temel esaslarına aykırı pek çok sarih ifade olduğu hâlde bunlarla yetinilmeyerek mecaz ve tevil yönüyle farklı olarak da yorumlanabilecek demeçlerini de eleştiriye konu etmesi raporu objektiflik ve ilmilik kriterleri açısından zedelemektedir. Bu tür alıntılara gerek olmamalıydı

çünkü zaten elde mebzül miktarda örgüt liderinin İslâm inanç ve ahlâkına aykırılığı kesin ifade ve demeçleri bulunmaktadır. Örneğin raporda F. Gülen'in "Şayet Allah, kendi katından göndermiş olduğu bir kısım ışınları, onun üzerinde kırıp, başkalarına yansıtıyorsa, bu yüce ve kutsî iş için o insanın, kendisini seçen Rabbi'ne karşı şükran duyguları ile iki büklüm olması gerekmez mi?" (Gülen, *Fasıldan Fasıla 4*, Nil Yayınları, İzmir 2009, s. 108) ifadeleri Gülen'in vahiy, ilham ve keşif aldığını iddia ettiği şeklinde eleştiri konusu edilmiştir. Oysa bu ifadelerin Hz. Peygamber'in vahye muhatap olması ve pekçok nimete mazhar olması karşısında Hz. Aişe'nin neden sabahlara kadar ibadetle meşgul olup kendinizi bu kadar yoruyorsunuz sorusuna karşı söylediği "Şükreden bir kul olmayayım mı?" cevabına telmihte bulunmuş da olabilir. Bu ihtimal her zaman sözkonusu iken Diyanet'in raporunun Gülen'in kendisini vahiy alan bir peygamber konumuna sokması olarak ele alınamayabilir diye değerlendirilmektedir. (Bkz. *Diyanet Raporu*, 113) Mamafih elebaşının suret-i haktan görünerek laf cambazlığı yaptığı, "Vallahi hayatımın bir lahzasında bile (Allah'ın) beni terk ettiğini görmedim ben. O beni terk etmezse siz nasıl terk edilirsiniz. (...) Vallahi hayatımın bir lahzasında bile beni terk ettiğini görmedim ben onun... Vallahi terk etmedi, billahi terk etmedi... Allah beni terk etmedi, Allah ile aramdaki sırrı bana söyletmeyin." (*Ümitle Şahlanış*, dk. 12:12-14:48) sözlerinin çok açık bir duygu istismarı ve usta bir oyunculuk sergilediği kesindir. Binaenaleyh örgüt liderinin bunca yanlış ifade ve beyanları varken Diyanet raporunun ilmilik sınırları içinde kalması, tevili yapılabilecek çıkarımlardan uzak durması beklenebilirdi.

Diyanet FETÖ Konusunda Geç mi Kaldı?

Diyanet'in böyle çalışmaları neden daha önce yapmadığı konusunda elbette birçok şey söylenebilir. Ancak öncelikle Diyanet'in doğru gördüğü her çalışmayı yapabilecek kudret, özerklik ve yetkiye sahip olup olmadığı sorusunun cevabı verilmelidir. Başka bir şekilde sorulacak olursa meselâ bugün Diyanet, FETÖ dışında bir X tarikat veya cemaati hakkında benzer bir çalışmayı yapabilecek özerklik ve yetkiye sahip midir? Bu soruların cevaplarının çok da olumlu olmadığı değerlendirilmektedir. Bu mesele de

göstermiştir ki aslında halkı din konusunda aydınlatmakla yükümlü olan Diyanet kurumunun yönetim erkinin etki ve tepkisinden bağımsız özerk bir yapıya yükseltilmesi din, devlet ve millet için hayati önemi haiz bir meseledir.

Diyanet Raporundan Gülen'in Cürüm Galerisi

Diyanet'in FETÖ raporu, örgüt liderinin 80 kitabı ile 40 bin dakikalık (yaklaşık 670 saatlik) sesli ve görüntülü konuşmaları incelenerek kaleme alınmıştır. Rapor Gülen'in Allah, peygamber, melekler ve geçmiş İslâm büyükleri ile görüşmeler yaptığına ve böylece gaybı bildiğine dair iddialarını, yapının en önemli ikna edici ve uyuşturucu araçlarından olan rüyalar konusunu, Hıristiyanlıkla İslâmı birleştirme çabalarını, kendi cemaatinin Allah cemaati, Allah ve Rasülü tarafından seçilmiş ve bütün peygamberlerin gıbta ettiği cemaat, sahabeden sonraki en hayırlı nesil / günümüzün kutsîleri olduğuna ve bu yüzden de bağlılarının cennete de cehenneme de kendisinden emir gelmeden girmeyecek kadar teslim olmuş bir cemaat olduğuna dair iddiaları, akıl ve fizik dışı beyan ve hezeyanları ile cincilik olmak üzere toplam 6 bölüm, 77 alt başlıktan meydana gelmiştir. Çarpıcı olan birkaç tanesini benzer iddia ve söylemlerde bulunan tüm cemaat ve tarikatler için de uyarıcı olması dileğiyle nakletmekte yarar görmekteyiz:

F. Gülen Hata ve Günahtan Korunmuş Olabilir mi?

Kendini Sünnî bir hareket olarak lanse eden FETÖ, aslında Ehl-i Sünnet'te yeri olmayan birçok fikir ve inancı bünyesinde taşımaktadır. Bunlar arasında en dikkat çekici olanı, Gülen'in sadece peygamberlerin sahip olduğu masumiyet / masuniyet (korunmuşluk) sıfatıyla mücehhez olduğu iddiasıdır. (*Diyanet Raporu*, 113)

Gülen, kendisini Yüce Allah ve Hz. Peygamber (sas) ile doğrudan görüşen ve Yüce Allah ve Hz. Peygamber'den (sas) aldığı talimatları müntesiplerine ulaştıran ve bu uğurda yer yer azarlanmaya da muhatap olan bir konumda görmektedir. Gülen'e ait basılı, sesli ve görüntülü

materyallerden aktarılan aşağıdaki pasajlar, bu gerçeği bizzat kendi ağzından açıkça ortaya koymaktadır ve din açısından kabul edilmesi imkânsızdır. Örneğin F. Gülen 24.3.1991 tarihinde İzmir Hisar Camii'nde yaptığı vaazında şöyle demektedir: "Ben yer yer hüsni zannımın altında kaldım, sizi sena ettim, manevi itap aldım, yakamdan tutup hırpaladılar, bu çok yumuşaklık dediler." (Hisar-7, Hey Gidi Günler, dk. 20)

Bu satırlarında Gülen kendisinin Yüce Allah ve O'nun kutlu elçisi ile sürekli görüşebilen, Allah ile arasında sır bulunan, felekler burcunda dolaşan, melekten merhaba gören ehl-i vefa bir zat olarak kendi başına bırakılmadığını ve bir yanlış yaptığı zaman da manevi olarak düzeltildiğini ihsas etmektedir. Oysa günahlardan korunmuş olmak, ilahi vahyi tebliğ etmekle görevli olan peygamberlere has bir özelliktir. Bu husus peygamberlerde ismet kavramıyla ifade edilmektedir. Peygamberler, peygamberlik sonrası dönemde görevleri için bir eksiklik teşkil edecek her türlü günahtan korunmuşlardır. Kur'an-ı Kerim'de peygamberlerin bazı karar ve uygulamalarından dolayı bu çeşit bazı nazik uyarılara muhatap oldukları belirtilmiştir. (Bakara, 2 / 35-37; Hûd, 11 / 45-47; Yûsuf, 12 / 23-24; Kasas, 28 / 15; Enfâl, 8 / 67-68; Abese, 80 / 1-10) Bu durum itâb kavramıyla ifade edilmektedir ki Gülen'in konuşmasında da aynı kavram kullanılmıştır. Sonuç olarak örgüt liderinin literatürde peygamberlere has olarak kullanılan bir kavramı doğrudan kendisine nispet etmesi, Allah'la arasında özel bir bağ olduğu iddiasını temellendirmeye yönelik bir beyandır.

Ehl-i Sünnet itikadında velilerin kerameti prensip olarak kabul edilmiş olmakla birlikte herhangi bir insan veli olduğunu iddia edemez, kimsenin de veli olduğuna ilişkin kesin bir kanaat ileri sürülemez. (Bkz. Bekir Topaloğlu, *Emâlî Şerhi*, s. 75-76) Nitekim tasavvuf erbabı, kerameti, gizlenmesi gereken mahrem bir sır telakki etmiştir. (Ahmed er-Rufâî, *el-Burhânü'l-Müeyyed*, çev. Kudsî-zâde Kadrî, s. 24, 121) Örgüt liderinin konuşmasındaki iddiası ise hem Ehl-i Sünnet inancına, hem de tasavvuf geleneğine aykırı olup şahsına bağlı bir kadro oluşturma ve mevcut müntesiplerinin bağlılığını artırma amacına yöneliktir. (*Diyanet Raporu*, 33)

"Bana Hak'tan Nida Geldi"

Gülen, 27.5.1990 tarihinde İzmir Hisar Camii'nde yaptığı konuşmada kendisinin "Allah ile görüşen kişilerden" olduğunu ilan etmektedir: "Ben sizin tırmandığınız bu helezonda hav hav ederek arkanızdan tırmanıp dururken, kasemle size teminat vereyim, bu helezonda o kadar beklenmedik şeyler gördüm. Gözüm açık bir bir gördüm. Size tarif edeyim bir bir: Felekler burcuna çıktım, melekten merhaba gördüm, bana Hak'tan nida geldi: Gel ey âşık ki mahremsin, burası mahrem makamıdır, seni ehli vefa gördüm. Sizin içinizde çok şey gördüm, öyle ihsanlar gördüm ki hak dostlarına henüz kapaklar açılmamıştı, zarfının üzerine bantlanmış gibi zarflar içinde size gelen ihsanlara şahit oldum." (Hisar-3, İrade Kahramanları, dk. 15.50 vd.)

Gülen burada yapmacık bir edayla, güya yüce ve yüksek makamlara cemaati sayesinde ulaştığını, bir nevi miraca çıktığını, ama ne hikmetse onların ulaşamadığı yüksek katlara kendisinin çıkarak, haşa, Allah'la görüştüğünü, meleklerden selam, hürmet ve kabul gördüğünü ve büyük ihsanlara nail olduklarını söylemektedir.

Dikkat edilirse Gülen burada büyük bir ustalıkla görünürde bağlılarını âdeta miraca çıkan kişiler gibi sunarak yüceltmekte, ancak makamın daha büyüğünü kendine ayırmaktadır. Sahte tevazu kalıplarıyla süslediği ve şiir cümleleriyle kamufle ettiği ifadelerle bağlıları nezdindeki yüksek konumunu perçinlemek istemektedir. İşte bu yüce şahıs, gökyüzündeki burçlarda gezinen, meleklerin kendisine selam durduğu, mahrem kapıların kendisine açıldığı ve Hak'tan nida alan -sözde- yüce bir kişilik olarak müntesiplerinin karşısındadır. Sonuçta Gülen'in her sözü ve iması tartışılmaz bir emir telakki edilecektir. (*Diyanet Raporu*, 20)

Bu tavrıyla, "Bak Allah'a karşı nasıl da yalan uyduruyorlar. Bu, apaçık bir günah olarak yeter." (Nisâ, 4 / 50) ayetine muhatap olan Gülen sonuçta İslâm dininin açık inanç esaslarına göre ya dinî şarlatan ya da ağzından çıkanı kulağının duymadığı ruh ve akıl hastası bir kişilik olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü Allah ile insan arasındaki iletişim Kur'an'ın ifadesiyle peygamberler aracılığıyla ve vahiy yoluyla olmaktadır. (Şûrâ, 42 / 51) Yüce Allah gayba ancak kendi seçtiği peygamberlerini muttali

kılmaktadır. (Cinn, 72 / 26-27) Bunun haricinde peygamberler dışındaki kişilerin gayb bilgisine sahip olduklarını iddia etmeleri, tıpkı kâhinlerin dayanaksız kehanetleri gibidir ve bu iddiaları ciddiye alan bir kişi Hz. Peygamber'in ifadesiyle (Ebû Dâvûd, Tıb, 21) ona indirilen esasları inkâr etmiş konumundadır. (Ali el-Kârî, *Minahu'-ravdi'l-ezher fi şerhi'l-fikhi'l-ekber*, s. 416-417) Hele hele bir insanın Allah'la arasında bir "sır" olduğu kabilinden iddialarda bulunması kabul edilemez görünmektedir. Bu tür iddialar ileri sürenler, peygamberlerin getirdiği vahyin dışında Allah ile aralarında özel bir irtibatın olduğunu ihsas edenler, İmam Birgivî'nin tabiriyle Allah'a değil, şeytana vasıl olan, şeytanın bir lahza bile terk etmediği kimselerdir. (İmam Birgivî, *et-Tarîkatü'l-Muhammediyye*, s. 99-102, 137-139; *Diyanet Raporu*, 24-25)

Allah Adına Konuşmak ve Allah'ın Tecelli Etmesi

9.7.1979 tarihinde İzmir Hisar Camii'ndeki konuşmasında bir perde daha ileri giderek bu kez de Yüce Allah adına konuştuğu ve O'nun cemaati huzurunda tecelli ettiği hezeyanında bulunmaktadır: "Ben şimdi tepeden tırnağa his kesilmiş, doğrudan doğruya O'nun rahmeti adına konuşuyorum. Şu anda âdeta gazabını unuttum gibi. Rahman ve Rahim gözümün önünü doldurdu. Bismillahirrahmanirrahim, âdeta beni çepeçevre sardı. Allah, Rahman Rahim huzurunuzda mütecelli." (1979-07-09_Gonul Dunyamizdan-02-Muhabbet fedailerinin özellikleri-Beraat Gecesi, İzmir-Hisar Camii, dk. 38 vd.)

Bir kimse Yüce Allah'ın rahmetinin genişliğini ve herkesi kapsadığını elbette anlatabilir. Ancak kimsenin Allah'ın rahmeti adına konuştuğunu iddia etme hakkı olamaz. Çünkü bir kişi Allah'ın rahmeti adına konuşmaya cüret ettiğinde sanki söylediği her şey Allah'ın sözü gibi algılanmaya başlar. Dolayısıyla Gülen, "Onun rahmeti adına konuşuyorum" sözüyle otoritesinin tartışılmazlığı noktasında müntesiplerine mesaj vermektedir.

Allah'ın duyu organları ile algılanabildiği neticesini veren, "Rahman ve Rahim gözümün önünü doldurdu" ifadesi, tecsim / Allah'a cismani

özellikler nispet etme ve teşbih / Allah'ı yarattıklarına benzetme inancına kapı aralama ve Allah'a mekân izafe etme anlamına da gelmektedir. Her iki iddianın da İslâm inancında yeri yoktur. Nitekim bu görüşleri savunan Müşebbihe ve Mücessime gibi gruplar tarih boyunca sapkın olarak nitelendirilmiştir. Öte yandan İslâm akaidine göre Allah'ın zatı tüm idraklerin üzerindedir. Zira ayet-i kerimede Yüce Allah, "İnsanların ilmi O'nu kapsayamaz / kuşatamaz." (Tâhâ, 20 / 110) buyurmaktadır.

Mütecellî kelimesi, "meydana çıkan", "görünür duruma gelen", "açık seçik görülen" gibi anlamlara gelmektedir. Bu itibarla konuşmada yer alan, "Allah, Rahman, Rahim huzurunuzda mütecelli" sözünün ne derece vahim olduğu açıktır.

Gülen, Allah'ın kendi cemaati huzurunda tecellî ettiğinden söz ederek kendini âdeta Hz. Musa'dan daha üstün bir konuma çıkarmaktadır. Nitekim Hz. Musa'nın isteği üzerine Yüce Allah'ın dağa tecellisini anlatan ayet-i kerime böyle bir sahnenin mümkün olamayacağını açıkça ortaya koymaktadır: "Musa, belirlediğimiz yere (Tûr'a) gelip Rabbi de ona konuşunca, 'Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım.' dedi. Allah da, 'Beni (dünyada) katiyen göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin.' dedi. Rabbi dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Musa da baygın düştü. Ayılınca, 'Seni eksikliklerden uzak tutarım Allah'ım! Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim.' dedi." (A'râf, 7 / 143) Ayette ifade edildiği üzere, "Allah dağa tecelli edince" dağ paramparça olmuş, Hz. Musa da bu durum karşısında kendinden geçmiş, bayılmıştır. İlginçtir ki haşa Allah, Gülen'in meclisinde tecelli ederken o konuşmasına devam edebilmekte ve böylece Gülen bağlıları nezdinde Hz. Musa'dan bile yüce bir konuma yükselebilmektedir. Böyle bir hezeyanın İslâm inanç esasları bakımından kabul edilebilir bir tarafının olmadığı açıktır. (*Diyanet Raporu*, 22-23)

Arş ve Kürsî'ye Muttali Olabilecek Bir Statü veya "Rabbin Namusu!"

Gülen'in Allah ile kendisi arasında var olduğunu iddia ettiği sözde

sırrın bir benzerini *Fasıldan Fasıla 1* isimli kitabındaki şu cümlelerinde de görmek mümkündür: "Arş ve Kürsî hakkında istifhama müstenid herhangi bir soru sorulmadıkça konuşmamayı tercih ederim. Zira bunları Rabbimin namusu gibi telakki ediyorum. Çok mahrem bir yakınımın iç çamaşırlarından nasıl bahsetmiyorsam, Arş ve Kürsî'den de bahsetmek istemem." (Gülen, *Fasıldan Fasıla 1*, Nil Yayınları, İzmir 1995, s. 45)

Burada Gülen, Arş ve Kürsî hakkında özel bilgilere sahip olduğunu ancak bu bilgileri -hâşâ- Rabbin namusu bildiği için açıklamadığını ifade etmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de ve hadis-i şeriflerde geçen Arş ve Kürsî, hakkında kesin bir bilgi sahibi olunması mümkün olunamayan, İslâmi literatürde müteşabihat olarak adlandırılan hususlardandır. Müteşabihle ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de "Kalplerinde bir eğrilik olanlar, fitne çıkarmak ve onun olmadık yorumlarını yapmak için müteşabih ayetlerinin ardına düşerler." (Âl-i İmrân, 3 / 7) şeklinde geçen ilahi ikaza rağmen Gülen, sanki bunlara vâkıfmış da açıklamıyormuş gibi bir ihsasta bulunmaktadır. Doğal olarak onu dinleyenler Gülen'in ne kadar yüce bir makamda olduğu hissine kapılacaklardır.

Burada dikkati çeken bir diğer konu da Gülen'in Arş ve Kürsî ile ilgili olarak, "Rabbin namusu" benzetmesi yapmasıdır. Nitekim bir başka konuşmasında da aynı ifadeyi kullanmaktadır. (https://www.youtube.com/watch?v=tZAwMFjLHuc Erişim tarihi 19.07.2017, 12:29) Namus kelimesinin dilimizde ve geleneğimizde işaret ettiği anlam bellidir. Yüce Allah hakkında böyle yakışıksız bir teşbih yapılması sapkınlıktan başka bir şey değildir. İlginçtir ki Gülen, -hâşâ- Rabbinin namusu kabul ettiği bu bilgileri soru sorulunca hemen açıklamaktadır. (*Diyanet Raporu*, 26)

F. Gülen'i Üzerseniz Cehenneme Gidersiniz

Prizma metaforunu sık kullanan ve dokuz seri hâlinde yayınladığı kitaplara da aynı adı veren, esas itibariyle Allah'tan gelen bilgileri bir prizma gibi bağlılarına yansıttığı iddiasında bulunan Gülen, kendisini üzmenin Allah'ı

üzmek anlamına geleceğini söyleyerek ona boyun eğmeyenleri cehennemle tehdit etmektedir: "Orayı (Türkiye'yi) benim şahsi hayatım için bazı dostlarım için cehenneme çevirseler bile ben oraya hep cennet nazarıyla baktım. Ama o ülkeyi cehennem zebanisi gibi idare etmeye çalışan insanlar da var. Ülkemin hatırına ben onlara içimden gele gele beddua etmedim. Evleri yıkılsın, yuvaları başlarına çöksün, düşünceleri paramparça olsun, Allah yerin dibine batırsın diye beddua etmedim ülkenin hatırına. O kadar oralıyız biz, o kadar yerliyiz. Ne var ki, elin oğlu bize başka türlü bakıyor. Neden, çünkü kendi kütüğü şüpheli. Yevme tüble's-serâir var. Açık, kapalı her şeyin net olarak ortaya dökületeceği bir gün var. Allah huzurunda görüşürüz. Belki o gün benim gibi yufka yürekli birisi 'Allah'ım! Bu kobraları bağışlamadan ben cennete gitmiyorum' diyebilirim, ama işin içinde Allah hakkı da olduğu için orada beni dinlemezler pek. Onun için yufka yürekliliğim de çok fayda etmez. Buna çok güvenmesinler." (15-Sesli Sohbetler-2\Bamteli_11-20 (Bamteli) 20_02-Buyuk Ortadogu Projesi, dk. 16.35-18.00)

Görüldüğü gibi Gülen bu konuşmasında; 1. Yaptığı beddualaların kesin olarak tutacağını, 2. Cennete gitmesinin garanti olduğunu, 3. Ahirette başkalarını cehennemden kurtarmak için kendisine fırsat tanınacağını iddia etmekte, 4. Çeşitli isim, benzetme ve lakaplarla devlet büyüklerini tahkir etmektedir.

Bu iddiaların hiçbirinin dinen geçerliliği olmadığı gibi bu şekilde kesin iddiada bulunmak da haddi aşmaktır. Çünkü kimin bedduasının tutup kiminkinin tutmayacağını yalnızca dualara icabet edecek olan Allah Teâlâ bilir. Ayrıca Gülen bu söylemleriyle insanlara beddua etmeme azminde olduğu görüntüsü verse de pek çok konuşmasında insanları hedef alan ağır beddualarıyla çizdiği hoşgörü imajının zaten sahte olduğunu ortaya koymaktadır. (Gülen'in yaptığı beddualar için meselâ bkz. https://www.youtube.com/watch?v=4I002VA1qmY;https://www.youtube.com/watch?v=706mkI12ZmM;https://www.youtube.com/watch?v=l_pbBHHYx0U Erişim tarihi: 19.07.2017)

Diğer taraftan cennet veya cehenneme kimin gideceğini de ancak Allah bilir. Aynı şekilde ahirette kime fırsat verilip kime verilmeyeceği hususu

da yalnızca Allah'ın takdir edeceği bir konudur. Dolayısıyla bu konularda kesin yargılarda bulunmak esasında Allah'a karşı büyük saygısızlıktır. Ayrıca Allah rızası için hayırlı işler yapmış müminlerin dahi bu yaptıklarına asla güvenmeyerek Kur'an-ı Kerim'in ifadesiyle, "Çünkü biz, korkunç, çetin bir günden (o günün azabından dolayı) Rabbimizden korkarız." (İnsân, 76 / 10) demeleri âhiret konusunda hiç kimsenin bir garantisi olmadığının delilidir. Gülen'in bu söylemi, "Kendinizi temize çıkarmayın. Çünkü O, Allah'a karşı gelmekten sakınanları en iyi bilendir." (Necm, 53 / 32-35) ayetiyle de çelişmektedir.

İslâm dini insanların, birbirlerini kötü lakaplarla çağırmalarını, "Birbirinizi karalamayın, birbirinize (kötü) lakaplar takmayın. İmandan sonra fasıklık ne kötü bir namdır!" (Hucurât, 49 / 11) ayetiyle yasaklamaktadır. Oysa Gülen yukarıda aktarılan pasajda açıkça görüldüğü gibi bir kısım insanları cehennem zebanileri, kobralar, kütüğü şüpheli gibi ithamlarla aşağılayarak ayete muhalif davranmaktadır. (*Diyanet Raporu*, 31-32)

Danaburnu Böceği ile Manevi İkaz

Gülen, *Gençlere Pırlanta Ölçüler 6* isimli kitabında kendisine yönelik manevi itâbın maddi uyarıya dönüştüğü şöyle garip bir olay anlatmaktadır: "Allah'ın azametini misallendirmek için bir böceğin ıtrahatındaki (dışkı) harikuladeliği ifade ederken nereden geldiğini bilemediğim bir danaburnu önce başımda bir daire çizdi; sonra da pençeleriyle dudaklarıma yapışarak ağzımı kapattı. Can havliyle danaburnunu elimle tutup attım ve sözüme kaldığı yerden o böcek misaliyle devam ettim. Ancak danaburnu az sonra yine geldi ve pençeleriyle ağzıma bir defa daha kilit vurdu. Neden sonra vicdanımda Allah'a karşı bir saygısızlık mı yaptım diye ciddi bir endişe oldu. O anda ürperdim ve nerede hata yaptığımın farkına vardım. Evet, Allah'ın azameti ifade edilirken verilen misaller de O'nun azametine yakışır olmalıydı. Bundan dolayı o hayvancık vazifeli kılınarak, Cenâb-ı Hak'ın azametini dillendiren misalimden dolayı gelip benim ağzımı kapatmıştı. Bu hâdise, yanımdaki insanların dahi anlayıp ürperti duyacakları şekilde açık

cereyan etmişti." (Gülen, *Gençlere Pırlanta Ölçüler 6*, Muştu Yayınları, 2011, s. 34)

Gülen, bu sözleriyle yaptığı işlerin ve söylediği sözlerin âdeta manevi bir gözetim ve denetim altında olduğu görüntüsü vermektedir. Bunun neticesinde de bağlıları, ilahi bir denetime tâbi tutulan bir kişinin her söylediğinde ve her yaptığında ilahi bir onay ve hikmet aranması gerektiği mesajını almaktadır. Hâlbuki İslâm itikadına göre her insan hata yapabilir. Hata üzerinde bırakılmayanlar sadece "ismet" sıfatına sahip peygamberlerdir. Hem sonra, sözde ciddi anlamda ilahi ikaza uğramasına sebep olan örneğin muhtevası da Kur'an'la çelişmektedir. Bakara suresinin 26. ayetinde ifade edildiği gibi, "Allah bir sivrisineği veya daha küçük bir şeyi örnek vermekten çekinmez." (Bakara, 2 / 26) Nitekim "putların bir sineği bile yaratamayacağı, sinek onlardan bir şey kapsa onu da geri alamayacağı" (Hacc, 22 / 73) ve "Allah'tan başka varlıklara güvenenlerin ağ ören örümceğe benzediği" (Ankebût, 29 / 41) şeklindeki misaller ayet-i kerimelerde yer alınca inkârcılar, "Muhammed'in Rabbi sivrisinek ve örümcekle ilgili misaller vermekten utanmıyor mu?" şeklinde söylenmeye başlamışlar, bunun üzerine de "Allah bir sivrisineği veya daha küçük bir şeyi de *ör*nek vermekten çekinmez." (Bakara, 2 / 26) ayeti nazil olmuştur. Örgüt liderinin bu menkıbesindeki bakış açısının ayette söz konusu edilen inkârcı zihniyetle aynı olduğu görülmektedir. Ayrıca bu mizansende kendine yönelik olağanüstü bir hassasiyet vurgusu gündeme getirilmektedir. Oysa İslâm ulemasına göre bir insanın dinî konularda diğerlerinden farklı, aşırı bir hassasiyete sahip olduğu ima ve ihsası taşıyan tavır ve davranışları ondaki kibrin, başkalarını küçük görmenin ve kendini beğenmenin bir yansımasıdır. (İmam Birgivî, *et-Tarîkatü'l-Muhammediyye*, s. 544) Bu hususların ise kalpteki manevi hastalıklardan olduğu açıktır. (*Diyanet Raporu*, 34)

Hz. Peygamber ile Yakaza Hâlinde Görüşme ve Yüz Yüze Sohbet

Gülen, 3.11.1978 tarihinde yaptığı bir vaazda vefatından sonra Resûl-i Ekrem ile yüz yüze görüşüp sohbet etmenin mümkün olduğunu şöyle dile

getirmiştir: "Niceleri vardır ki, kurb-i huzura müşerref olurlar, doğrudan doğruya iltifat görürler, selam verir selam alırlar, oturur orada sohbet ederler, Resûl-i Ekrem'le konuşup hemdem olup sohbet edenler arasında bulunduk ya Rabbi. Selam verip alanlar arasında bulunduk!" (1978-11-03 Hac-3, dk. 01:12:00 vd.)

Prizma 1 isimli kitabında ise Hz. Peygamber ile görüşme iddialarına sahabe, evliya ve mukarrabîn de dahil edilmiştir: "Allah bize olan lütuflarını rüyalar yoluyla lütfediyor veya bazı saf gönüller sayesinde 'yakazalar' vasıtasıyla içimize akıtıyor, başta Efendimiz olmak üzere birçok sahabe, evliyâ ve mukarrabinle görüştürüp buluşturuyor." (Gülen, *Prizma 1*, Zaman Gazetesi Yayınları, İstanbul 1997, s. 205) Bu satırlarda Gülen, bazen rüya, bazen de uyanıkken / yakaza hâlinde bağlılarına Allah'tan bir lütuf olarak Hz. Peygamber, sahabe, evliya ve mukarrabînle görüşme ve sohbet etmenin mümkün olduğunu ileri sürmektedir.

Bütün insanlar gibi Hz. Peygamber (sas) de belli bir ecelle dünyaya gelmiş ve vadesi dolunca vefat etmiştir. Yüce Allah bu değişmez gerçeğe müminleri hazırlamak için Kur'an-ı Kerim'de "Muhakkak sen öleceksin, onlar da ölecekler." (Zümer, 39 / 30) "Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim gerisin geriye dönerse, Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır." (Âl-i İmrân, 3 / 144) buyurmuştur. Kur'an-ı Kerim'in bu sarih beyanlarına aykırı bir şekilde Peygamber efendimizin ölmediğini, gelip cemaatinin arasında dolaştığını, ondan birtakım emirler aldığını iddia etmek en başta Kur'an-ı Kerim'e ters düşer. Ayrıca Hz. Peygamber efendimiz refik-i alâya / en yüce dosta yürüdüğü zaman bu gerçeğe inanmak istemeyenlere karşı Hz. Ebû Bekir'in (ra) "Kim Muhammed'e tapıyorsa bilsin ki Muhammed ölmüştür. Kim Allah'a tapıyorsa o diridir ve ölümsüzdür." (Buhari, Cenâiz, 3) şeklindeki konuşması bu hakikati teyit eden başka bir örnektir.

Vefat edip toprağa verildikten sonra Hz. Peygamber'in yeryüzünde temessülü, bedenlenmesi ve birileriyle görüşüp sohbet etmesi mümkün değildir. Eğer vefatından sonra Hz. Peygamber'in (sas) yakaza hâlinde

görülmesi mümkün olsaydı buna en layık olanlar şüphesiz sahabe olurdu. Zira onların Hz. Peygamber ile olan arkadaşlıkları kıyamete kadardır. Hâlbuki hiçbir sahabi Resûl-i Ekrem'i yakaza hâlinde gördüğünü iddia etmemiştir. (İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, XII / 385)

Gülen bu ifadeleriyle Hz. Peygamber ve sahabeyi tebcil görüntüsü altında kendisine olağanüstü bir konum biçmekte ve mensuplarını efsunlayarak kendisine olan bağlılıklarını pekiştirmeye çalışmaktadır. (*Diyanet Raporu*, 35-36)

Hz. Peygamber'den Doğrudan Emir Alma

Hz. Peygamber ile hem rüyada, hem de uyanıkken görüşülebileceğini bağlılarının zihnine yerleştiren Gülen, iddiasını bu kez de bir ileri aşamaya taşıyarak ondan doğrudan emirler ve haberler alınabileceğini *Ölümsüzlük İksiri* isimli kitabında ileri sürmektedir: "Bir insan Hz. Ruhu Seyyidi'l-Enam'la temessülen görüşürken ondan bazı emirler ve haberler de almış olabilir." (Gülen, *Ölümsüzlük İksiri / Kırık Testi 7*, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, İstanbul 2007, s. 235)

3 Şubat 1989 tarihinde Üsküdar Yeni Valide Camii'nde yaptığı konuşmasında da benzer hususları dile getirmektedir: "Resûlullah'ı tanısalar çok sevecekler. Rüyalarına girecek her gün. Onlara yol gösterecek, sabah şöyle hareket edin diyecek. Arkadaşlar biliyorum ki, koşup geliyor diyor birisine, bu gece cihanın iftihar tablosunu gördüm, falan için emri şuydu, şöyle yapsın o işte." (Görüntülü vaazlar-10, Üsküdar vaazları (Sonsuz Nur), Peygamberlerin Gönderiliş Gayeleri; dk. 16:30)

Hz. Peygamber'in (sas) temessülen (sûrete bürünerek) birileri ile görüşebileceğini iddia eden Gülen, günümüzde de Hz. Peygamber'den doğrudan çeşitli emir ve haberler alınabileceğini ileri sürerek insanları kendine sorgusuz sualsiz bağlamaktadır. Zira bu sayede Gülen'in HSYK listelerini Hz. Peygamber'le istişare ettiği yalanı cemaat arasında yayılmış ve mutlak itaat sağlanmıştır.

Oysa böyle bir söylem, İslâm'ın temel bilgi kaynakları olan akıl, sağlam duyu organları ve haber-i sâdık gibi esaslarına aykırıdır. Din kemale

ermiş (Mâide 5 / 3), Hz. Peygamber dünyadaki görevini tamamlamış, aldığı vahyi eksiksiz olarak tebliğ etmiştir. Rüyada veya temessülen Hz. Peygamber'den emir alındığı iddiası, Hz. Peygamber'in Veda Hutbesinde dile getirdiği "Size iki şey bırakıyorum. Bunlara sıkıca sarılırsanız asla sapmazsınız. Bu iki şey Allah'ın Kitabı ve Elçisinin Sünneti'dir." hakikatine de aykırıdır. (Malik, *Muvatta*, Kader 3)

Hz. Peygamber'in (sas) birilerinin rüyasına girerek onlara emirler verdiği yönündeki iddialar öznel nitelikte olup bağlayıcılığı yoktur. Birisi rüyada Hz. Peygamber'i gördüğünü ve belli mesajlar verdiğini iddia etse bile bu, başkaları için herhangi bir hüküm değeri taşımaz ve onunla amel etme zorunluluğu da bulunmaz. Rüyada yapılması istenen şeyler dine aykırı ise onunla amel etmek zaten caiz değildir. Kaldı ki rüyaların birçoğu, uyku hâlinde bazı harici etkenler sonucunda ruhi ve zihinsel dünyamızda ortaya çıkan sübjektif görüntülerdir. (*Diyanet Raporu*, 37)

Hz. Peygamber Gelmiş, Gülen'in Vaazını Dinliyor

17.8.1987 tarihinde Salihli'de yaptığı bir konuşmada şu ifadelerle Hz. Peygamber'in onun vaazına iştirak ettiğini iddia etmektedir: "Ben sizin samimiyetinize itimat ederek o mübarek ruhu eğer iz'ac etmeyeceksem ona ait bir şeyi rahatlıkla ifade edebilirim: Belki şu dakikada beni de hicaba gark edecek şekilde sizin de saflarınızın arasında bulunmaktadır. Beni dinlemek üzere olmasa bile kendi cemaatinin arasında gezmek, ağlayan gençlerin alnını sıvazlamak, başını okşamak, elini sırtına koymak, 'yürü evladım!' demek için aranızda bulunmaktadır." (1979-08-17_Gonul Dunyamizdan-03-İmanla gelen değişim (Salihli), dk. 1:09:00)

9.7.1979 tarihinde İzmir Hisar Camii'nde yaptığı konuşmada da benzer ifadelere yer vermektedir: "Başında kapalı arz ettim, şimdi de açık arz edeyim. Namaz kıldığımız mescide geliyorduk. Kalabalık akın akın içeriye giriyordu diyor nâkil. Ben de içeriye giriyordum. Mahfil gibi bir yerin merdivenlerinde bulunduğum esnada, Resûl-i Ekrem cemaatımıza şeref verdi dediler. Mihraba doğru yanaşıyordu, caminin daimi hatibine vaaz etme teklifini yaptılar, Yâ Resûlallah sizin bulunduğunuz yerde olur

mu bu, şeref buyurdu, mihrabın önünde oturdular. Cemaat coştu, birisi yukardan bağırıyordu." (1979-07-09_Gonul Dunyamizdan-02-Muhabbet fedailerinin ozellikleri-Beraat Gecesi (Izmir-Hisar Camii)-, dk. 57:33)

Yukarıdaki pasajlarda Gülen şunu söylemektedir: 1. Hz. Peygamber, Gülen'in vaazını dinleyen cemaatin arasında bulunmaktadır. 2. Vaaz dinleyen gen**ç**lerin aln**ı**nı sıvazlamakta ve "yürü evladım" diyerek teşci etmektedir. 3. Hz. Peygamber, Gülen'e vaaz etme teklifi yapmaktadır.

Dinen geçerli olabilecek hiçbir bilgi kaynağına dayanmayan bu söylemlerle Gülen ya hayal dünyasını konuşturmakta ya da bağlıları nezdinde tartışılmaz bir mevki elde etmek için yalan söylemektedir. Zira 632 yılında vefat etmiş olan Hz. Peygamber'in (sas) dünyada dolaşmaya devam ettiği, belli bir cemaati ziyarete geldiği; nasıl oluyorsa birilerine (buradaki örneği Gülen'e) görünüp ona manevi payeler verdiği ve vaazına iştirak ettiği iddiaları, İslâm'ın sahih bilgi kaynaklarının hiçbirisiyle ispat edilemez. Dinî kaynaklarla sağlaması yapılamayan öznel bilgi veya söylemler hiçbir değer ifade etmez. Kaldı ki ne sahabe ne de onları takip eden örnek nesillerde Hz. Peygamber'in kendilerini ziyaret ettiği, ortamlarında bulunduğu, onları takdir edip başlarını ve sırtlarını sıvazladığı gibi bir söylemin bırakın benzerini, imasını ve izlerini bulmak dahi mümkün değildir. Kaldı ki Gülen, bu konuda net bilgiye sahip olmamanın açık tezahürü ile "Belki şu dakikada beni de hicaba gark edecek şekilde sizin de saflarınızın arasında bulunmaktadır." şeklinde konuşmak suretiyle bağlılarını motive etmeye ve kendisini gizemli bir kişilik olarak sunmaya çalışmaktadır. Böylece Gülen, vaaz ve sohbetlerine Hz. Peygamber'in bile katıldığını vurgulayarak kendisine çok yüksek bir manevi makam ve paye çıkarmaktadır. (*Diyanet Raporu*, 39-40)

Hz. Peygamber Gülen'i Alnından Öpüyor!

Gülen 6.10.1978 tarihinde yaptığı bir konuşmasında Hz. Peygamber'in kendi vaazına iştirak ettiğini söylemiş, hatta bununla da yetinmeyerek Hz. Peygamber'e alnını öptürmüştür: "Resûl-i Ekrem'e arz olunduğum zaman ifadelerim ayrı bir hüviyet kazandı. Cemaatimin önünde söylediklerim ayrı

bir hüviyet kazansa da hiçbir zaman nifakımı hatırdan çıkarmadım. Nefsim namına alnımı uzatıp Resûl-i Ekrem'e öptürdüysem onu nefsim namına ve Kur'an ve imana hizmet yüklenenler namına yaptım. Cemaatimin önünde, Ashab-ı Kehf'in kıtmirinin önünde bir varlık olmadığımı hatırdan çıkarmadım... Rabbim ahir zamanda enfasıyla teneffüsatıyla insanlığa nefhedecek mesihin merkebi yaptı, onu şeref bilecek onunla cennete girme ümidine kapılacağım." (Hutbeler 1, 06.10.1978, Namaz 8, dk. 16 vd.) Gülen'in bir yandan Hz. Peygamber'in gelip alnından öptüğünü söyleyerek kendisini yüceltmesi, diğer yandan da kendisini bir köpekten bile aşağı göstererek sahte tevazu gösterisi yapması, bağlılarını etkilemek için en sık kullandığı yöntemlerden biridir. (*Diyanet Raporu*, 41)

Hz. Peygamber, Elinden Tutup Gülen'i Sahabenin İçine Katıyor!

Bir önceki alıntıda Hz. Peygamber'e alnını öptüren Gülen, burada ise Hz. Peygamber'in elinden tutup kendisini sahabenin içine kattığını âdeti olduğu üzere rüya üzerinden aktarmaktadır: "Bizim gibiler hakikatte öyle şeyler görmezler, ama rüyada görebilirler. Gördüm ki ben, Efendimiz elimden tuttu benim. Mina'da dolaştırdı, Müzdelife'de dolaştırdı, Arafat'ta dolaştırdı. Getirdi sahabenin içine kattı. Sonra da hepimizi Kâbe'nin içine doldurdu. Ne güzel şeyler. Ben buna başka bir yorum, başka bir mahmil aramalıyım. Acaba Kâbe'nin içine girmem nedir? Yani te'vil-i ehadis açısından bu bir sukût mudur? Yani bir düşme midir? Belki de öyledir. Meselâ hadis-i şeriflerde, eğer Kâbe'ye yaklaşma, Kâbe'nin içine girme Allah'la münasebet şeyiyse bu, demek ki ben bir fakirliğe düşeceğim, bunun manası bu olmalı veya ben bir belaya maruz kalacağım. Çünkü Allah'a yakın olan belaya maruz kalır. Diyelim ki Efendimiz iltifat etti. Öyleyse ben bir fakr-u zarurete düşeceğim. Sürüm sürüm olacağım demektir. İnsan başka bir mahmil bulmalıdır. Onları katiyen bir paye gibi görmemeli. Bu meselenin bir yanı. Fakat burada istisnai bir durum var. Bu türlü durumlar başkalarına aitse şayet, başkaları anlatıyorsa ben böyle bir şey gördüm veya siz başkaları hakkında görüyorsanız onlar hakkında hüsn-ü zan etmek lâzım. Allah-u a'lem, ya iyidir bu insan, ya iyiliğe

çağrılıyor veya iyiliğe namzet gibi görülüyor. Onun tabiatı da bu meseleleri dinlemeye müsaitse ona anlatmak lâzım…" (15-Sesli Sohbetler-2\ Bamteli_11-20 (Bamteli) 14_01-Peygamberane tavır ve eneden kaçma, dk. 03.15-05.00) Bu konuşmasında Gülen, "Bizim gibiler hakikatte öyle şeyler görmezler" diyerek hem kendisini yalanlamakta, hem de sahte bir tevazu tavrı sergilemektedir.

Gülen'in rüya ile amel etmesi ve çevresine bu yönde telkinlerde bulunması başta bağlıları olmak üzere saf ve bilgisiz bazı insanların, rüyayı bilgi kaynağı olarak kabul etmelerine ve ona aşırı önem vermelerine sebep olmuştur. Gülen, bazı yazılarında rüya ile amel edilemeyeceğini söylediği hâlde gerek kendisinin, gerekse bağlılarının rüyayı dinî bir referans gibi kullandıkları görülmektedir. Burada da kendisine bir paye çıkarmak amacıyla, doğruluğu objektif olarak ispat edilemeyecek bir bilgi ile Hz. Peygamber, Kâbe, sahabe-i kirâm, Mina ve Müzdelife gibi dinî değerleri istismar etmektedir.

Burada üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise "Kâbe'nin içine girme Allah'la münasebet şeyiyse bu" ifadesidir. Bu ifadede İslâm inancı bakımından iki sapkınlık söz konusudur: 1. Allah'ın sanki Kâbe'nin içinde olduğunun ifade edilmiş olması, 2. Allah ile münasebetin olabileceği iması.

Yüce Allah zaman ve mekândan münezzehtir. Kâbe ya da benzeri bir mekânın veya binanın içinde bulunduğu iddiası Allah'a mekân izafe etmektir ve bu İslâm inancı bakımından sapkın Mücessime ve Müşebbihe ekollerinin anlayışlarını çağrıştırır. Allah ile ilişki veya münasebet hususunda da aynı durum söz konusudur. İslâm âlimleri tarih boyunca bu şekildeki sapık düşüncelerle mücadele etmişlerdir. Nitekim İsra ve Mirac anlatımlarında dahi zaman ve mekân söz konusu edilmez. (Ebû'l-Muîn en-Nesefî, *Tabsıratü'l-edille*, I / 551-552, 571; İbn Ebi'l-İzz, *Şerhu'l-akideti't-Tahaviyye*, s. 155; Ali el-Karî, *Şerhu'l-fikhi'l-ekber*, s. 185)

Burada dikkat çekici olan bir husus da şudur: Gülen'in anlatımındaki İslâm inancına taban tabana zıt bu ifadeler, bu rüyanın ya yalan olduğunu ya da onun şeytanın elinde oyuncak olduğunu göstermektedir. Şayet anlatılan rüya yalan ise burada Hz. Peygamber adına yalan söylemek

gibi bir sahtekârlık söz konusudur. Çünkü Hz. Peygamber (sas) yalan rüya anlatılmasını şiddetle kınadığı gibi kendisi adına yalan söyleyeni de cehennem ile tehdit etmiştir. Eğer bu rüya yalan değilse, bu durumda şeytanın oyuncağı olmuş bir kişilik ile karşı karşıya kalınmış demektir. Çünkü Hz. Peygamber (sas) İslâm inancına ve dinî hükümlere ters düşen kötü rüyaları "şeytanın uykusunda insanla oynaması" olarak nitelemiş, bunların anlatılmasını kesin bir dille yasaklamış ve yorum taleplerini de geri çevirmiştir. (Müslim, Ru'ya, 14-16; *Diyanet Raporu*, 42-43)

Hz. Peygamber İzmir'de!

9.7.1979 tarihinde İzmir Hisar Camii'nde yaptığı konuşmada Hz. Peygamber'in defalarca İzmir'de bulunduğunu ileri sürmektedir: "Gün be gün mefhar-i mevcudat efendimiz mescitlerimize teşrif buyuruyor, gelecekten ne haber diyor... Ben bu mevzuda meseleyi objektiften alıp, indi ve enfüsi hüviyete büründürmek suretiyle size arz etmek istemiyorum. Ama belki 100 kere var ki kalbi aydın ve içi duru kimselerin âlem-i menâmında belki de bazılarının yakazasında 'ben İzmir'e gidiyorum, bir oradaki havaya bakacağım' dediğini duydular kâinatın fahrının. 'Anadolu'da bana ihtiyaç var, geziye çıktım' dediğini duydular fahri kâinat efendimizin. Sizin camilerinize geliyor, seccadelere yüzlerini koyan gençlerinize bakıyor, yaşlılarınızın aşk heyecanını yokluyor, cemaatinin kıvama gelip gelmediğine bakıyor... Mefhar-i mevcudat efendimiz vaziyetinize bakıyor, ben o bezmde o âlemde hüküm verme selahiyetine haiz değilim, onun bir kıtmiri olabilirsem kendimi talihli sayacağım... Fahri kâinat efendimiz bizi bu hava ve ubudiyet içinde yokluyor inanın buna. Ehli keşif ve ehli müşahedenin müşahedesiyle yokluyor." (1979-07-09_Gonul Dunyamizdan-02-Muhabbet fedailerinin ozellikleri-Beraat Gecesi (İzmir-Hisar Camii), dk. 11.25)

29.6.1980 tarihinde Yozgat'ta yaptığı konuşmasında ise Hz. Peygamber'in bu ziyareti teftiş amacıyla yaptığını ileri sürmektedir: "Bir camide Allah rızası için imamlık yapan bir kardeşimizdir. Bana yazdığı mektupta, hatta geldiğinde de şifahi olarak anlattı, dedi ki: Fahr-i kâinat

efendimiz bulunduğum yere gelmişti, gördüm. Eteklerim mücevherlerle doldu, öylesine sevindim ki, ne yapacağımı bilemiyordum, ortalık aydınlanmıştı, içlere bir inşirah doğmuştu, sanki cennete girmiş gibi rahat hissediyorduk, dedim ki: Ya Resûlallah! Şeref kudûm buyurdunuz. Buyurdular ki: Yeryüzünü teftiş ediyorum. Ümmet-i Muhammed aleyhissalatu vesselama hayat nefh edecek yeni ordusunu, gençler ordusunu teftiş ediyorum, buradan da dedi ki İzmir'e gideceğim." (1980-06-29_Gönül Dünyamızdan-06-iman ve amel, dk. 36: 45 vd.)

Yukarıdaki ifadelerinden anlaşılmaktadır ki Resûl-i Ekrem birçok kimsenin rüyasına girmekte veya uyanıkken onlara görünmekte, Gülen cemaatinin bulunduğu yerleri sık sık ziyaret etmekte, sözde yeni ordusunun durumunu görmekte, olgunlaşıp olgunlaşmadığını kontrol etmektedir. Özellikle bu hareketin kuruluş merkezi olan İzmir'i ve Anadolu'nun bazı bölgelerini bu amaçla teftiş etmektedir. Böylelikle yapı mensuplarının her hareketinin bizzat Hz. Peygamber tarafından kontrol edildiği imajı verilerek hem aykırı söylemlerin önüne geçilmekte, hem de örgüt içerisinde mutlak itaat kültürü oluşturulmaktadır.

İslâm'ın temel metinlerinin asla onaylamayacağı bu iddialar, aynı zamanda akl-ı selime de aykırıdır. İslâm âlimlerine göre vefatından sonra Hz. Peygamber de dahil herhangi bir kimsenin tasarrufunun devam ettiğini ve dünyada dolaştığını iddia etmek kişinin imanını zedelemektedir. (İbn Nüceym, *el-Bahru'r-râik*, V / 134; Şeyhîzâde Damad, *Mecmau'l-enhur*, I / 691; *Diyanet Raporu*, 44-45)

Benzer ifadeleri 29.6.1980 tarihinde Yozgat'ta yaptığı bir konuşmasında da sarf eden Gülen, bağlıları hakkında şöyle demektedir: "Hz. Muhammed (sas) yeniden bir Allah cemaatini teftiş ediyor. Bütün bunlar, bizim yeniden bir var olma ve dirilme yoluna girdiğimizin emaresidir. Bütün bunlar, geleceğin çok farklı olmasının emaresidir. Bütün bunlar, yeryüzünde ictimai coğrafyanın ileride değişmesinin emaresidir. Ama bütün bunların olması, kendi içinde bir kısım şartlara bağlıdır... Hakkın taraftarları, kendilerine düşen vazifeyi yapmalıdırlar." (1980-06-29_ Gönül Dünyamızdan-06-iman ve amel, dk. 35:59 vd.)

Bağlılarını motive edip kendisine sımsıkı bağlamak için Allah'ı ve peygamberleri istismar etmekten çekinmeyen Gülen 27.5.1990 tarihinde İzmir Hisar Camii'ndeki konuşmasında da şunları söyler: "Allah sizi teyit ediyor yetmez mi, Resûlüllah arkanızda yetmez mi? Ruhânîler sizin arkanızda yetmez mi? Siz bir devirde Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa ile beklenen bir cemaatin, ikinci bir devirde velilerin yâdında beklenen o cemaatin tam şablonusunuz. Hz. Muhammed'den sonra gelen herkes sizi müjdeledi yetmez mi?" (Hisar-3 (İrade Kahramanları), dk. 11 vd.)

9.02.1979 ve 6.04.1979 tarihlerindeki konuşmalarında ise şunları söylemektedir: "Açık seçik olarak görüyoruz. Himaye edildiğimizi görüyoruz. Peygamberin beraberimizde bulunduğunu görüyoruz. Gençliğimizle ilgilendiğini görüyoruz. Himmetini kâmil ve tam manasıyla sarf etmesini diliyor, boynumuzu büküyor, temenna çekiyor, 'kusurumuzu bağışla ya Resûlallah!' diyoruz" (1979-9-02-09_ Zekat-7.mp3, dk. 01:31:50 vd.) "Resûl-i Ekrem tarafından iltifata mazhar olduk. Tûbâ, Tûbâ, Tûbâ sözleriyle tebşir edildik. Sizlere müjdeler olsun ahir zamanda, sizlere müjdeler olsun. Hayata nur hüzmeleri getirmek üzere geldiniz. Sizlere müjdeler olsun başıbozukluk içinde Allah'ın mutlu şahitleri hâlinde Allah tarafından gönderilmiş ümmetlerin en hayırlısı olarak arz-ı didar ediyorsunuz. Allah sizinle beraberdir, Allah bizimle beraber olsun". (Sesli Vaazlar 7, 1979 04 06, İktisadi Mülahazalar-7, dk. 1:32:30)

Konuşmalarında dile getirdiği bu husus, kitaplarında da aynen tekrarlanmıştır: "Hak yolunda olunduğunun manen teyidi sayılabilecek bir emare olarak ifade etmek isterim ki; bu istikamette yürürken, şimdiye kadar yüzlerce, belki binlerce bazen rüyada bazen de yakazaten efendimiz (aleyhissalatüvesselam) müşahede edilmiş ve onun müjdesine mazhar olunmuştur... Birçok vesile ile bu kimseler için efendimiz: 'Korkmayın biz sizin arkanızdayız, ben bu hizmette sizin arkanızdayım' demiştir." (Gülen, *Mefkûre Yolculuğu / Kırık Testi 13*, Nil Yayınları, İstanbul 2014. s. 170) Görüldüğü gibi bu tür konuşmalar saf, samimi ve cahil bağlılarının Gülen karşısında ancak boyun büküp itaat etmelerini sağlayan hezeyan cümleleridir.

Peygamberimiz Sözde Cemaatin Müfettişi!

4.10.1977 tarihinde İzmir Menemen'de yaptığı kır sohbetinde Gülen, sanki kesin bir dinî hakikatmiş gibi şu bilgiyi verir: "İslâm hesabına gelişen bütün muvaffakiyetler bütün zaferler, doğrudan doğruya cenab-ı risalet meâb Efendimiz'in teftişi altındadır, buna katiyyen inanabilirsiniz..." (17-Sesli Sohbetler-4 / Bamteli_31-40 (Kendi degerlerimiz) / 1977-04-10_Mesuliyet Duygusu-Kir sohbeti (Menemen-İzmir), dk 42.33 vd.)

Yaklaşık iki yıl sonra 6.4.1979 tarihinde yaptığı bir vaazda ise yukarıdaki "bilgi" somutlaşır ve Hz. Peygamber, sözde "İslâm hesabına gelişen" Gülen hareketini teftişe gelir: "Her gün saflarını teftiş ettiğini anlatıyor, sağdan hizaya gel komutunu verdiğini anlatıyor, mescidinde seninle beraber, musallanda seninle beraber, ilim irfan yuvanda seninle beraber, âlî ve adi halkla beraber, teb'a ve raiyyetle beraber, doğacak günlerle beraber, hakkın geleceği günlerle beraber, batılın hâk ile yeksan olacağı günlerle beraber. Muhterem Müslümanlar, Allah'ın büyük inayeti, ihsanına mazhar olduk. Sonradan geldik, talihsiz gibi göründük ama talihliler tahtına oturduk. Arada geçenlerin önünde onlardan başka olarak başı okşananlar arasına girdik. (Sesli Vaazlar 7, 1979 04 06, İktisadi Mülahazalar-7, dk. 1:32:00)

Gülen'in aynı iddiası, konunun etki gücü ve önemine binaen olacak ki yaklaşık üç ay sonra (9.7.1979) İzmir Hisar Camii'ndeki konuşmasında çok daha somut bir hâl alır: "Mescidimize girdi ya Rabbi. Bizi teftiş etti ya Rabbi sen biliyorsun. Sağdan hizaya gel dedi ya Rabbi." (1979-07-09_Gonul Dunyamizdan-02 - Muhabbet fedailerinin ozellikleri - Beraat Gecesi (İzmir-Hisar Camii), dk. 1:13:20)

Bundan bir yıl sonra (29.6.1980) Yozgat'ta yaptığı konuşmada aynı senaryo daha da zenginleştirilir: "Ve sonra aradan bir ay gibi kısa bir zaman mı, iki ay gibi bir zaman geçmişti, bir kardeşimiz görüyor: 'Bir hayır müessesesini, mübarek teftiş etmeye gelmişler. Bütün halk yığın yığın etrafında akıyor oranın, oraya akıyor, bir müessese yapılıyor, ervahı hoşnut edecek bir müessese yapılıyor, temiz eller onun temeline harç atarken unutmasınlar, aleyhissalatü vesselam elini o harç atan elin üzerine koyuyor, o müesseselerin bütününü alkışlıyor.' Bu ikinci müşahede diyor ki: Vallahi gördüm, Resûl-i Ekrem aleyhissalatü vesselam cihan

hükümdarı gibi -cihanın hükümdarlığı da ne oluyor-, cihan hükümdarı gibi oraya kadar gittiler, teşrif buyurdular ve sonra bir cami gibi yer oldu, minberin önüne geldi oturdular, orada vazife yapacak insan da vardı, teklif ettiler va'zu nasihat edin diye. Ya Resûlallah! Teeddüb ederim siz varken burada nasihat edelim, orada bir tanesi başını kaldırdı 'essalatü vesselamü aleyke ya Resûlallah!' derken, tebessüm buyuruyor, beşaşetle beşaret arz ediyor, izhar buyuruyorlardı. Bundan anladık ki: Yeryüzünde Cenabı Hak yeniden gençliğimize bir hız verdi, bize bir emân bahşeyledi, aleyhissalatü vesselam da, bu yeni ve ahir zamanda zuhur edecek temiz ve nezih ordusunu teftiş etmek üzere manen saflarımızın arasında bulunuyor. Kalplerimizi istikamet içinde tutalım, gönlümüzü o sultanı zîşana müteveccih tutalım, onun her hâlimize nigehbân olduğunu bilelim... Aleyhissalatü vesselam mübarek ruhuyla perisperisiyle, dublesiyle hayydır, aramızdadır ve hâlimize nigehbândır... Hz. Muhammed (sas) yeniden bir Allah cemaatini teftiş ediyor. Bütün bunlar, bizim yeniden bir var olma ve dirilme yoluna girdiğimizin emaresidir. Bütün bunlar, geleceğin çok farklı olmasının emaresidir. Bütün bunlar, yeryüzünde ictimai coğrafyanın ileride değişmesinin emaresidir. Ama bütün bunların olması, kendi içinde bir kısım şartlara bağlıdır... Hakkın taraftarları, kendilerine düşen vazifeyi yapmalıdırlar." (1980-06-29_ Gönül Dünyamızdan-06 - iman ve amel, dk.37: 30 vd.)

Bu ve benzeri alıntılarda şu noktalar ön plana çıkmaktadır ki 1. Hz. Peygamber, Gülen örgütünü devamlı kontrol altında tutmakta, teftiş etmektedir. 2. Hz. Peygamber, Gülen örgütünün müesseselerinin temelini atanlarla beraberdir. 3. Hz. Peygamber'in sözde Gülen müntesiplerinden oluşan yeni ve nezih bir ordusu vardır.

Açık hezeyan ürünü olan bu anlatımlar, esasında kendi süfli amaçları için Hz. Peygamber'i açıkça istismar etmekten başka bir anlam taşımamaktadır. Hz. Peygamber'i örgütünün müfettişi gibi göstermek, ona "sağdan hizaya gel" komutunu verdirmek, okul inşaatlarına harç koydurmak onu sıradanlaştırmak demektir. Fakat örgütünü kendi süfli amaçları doğrultusunda motive etmek ve milleti maddeten sömürmenin etkin aracı hâline getirdiği "himmet"i çoğaltmak adına Gülen, bu tür sıradanlaştırmalardan kaçınmamaktadır. (*Diyanet Raporu*, 46-48)

Peygamberimize Açıkça Yalan İsnat Ediyor

17.10.1974 tarihinde Manisa'da yaptığı konuşmada şöyle demektedir: "İmanı, derecede had safhaya geldiği zaman, üzerine yüklenen mesuliyetten ötürü, insan değil de keşke ağaç olsaydım diyordu Allah Resûlu, insan değil de keşke hayvanların yediği ot olsaydım, insan değil de şu ağacın başındaki kuş olsaydım, sonra insanlar beni yeseydi, insanların vücudunda yerimi alsaydım ve sonra da beni dışarıya çıkarsalardı." (17-10-1974, Manisa, Sesli Vaazlar-12, ışığa doğru 02, dk. 42:57- 43:20)

Kasıtlı veya kasıtsız Hz. Peygamber'in ağzından hadis uydurmak, ona yalan ve yanlış isnatta bulunmak, insanı cehenneme müstahak kılan büyük bir günahtır. Nitekim Hz. Peygamber şöyle buyurur: "Kim bana yalan isnat ederse, ateşteki yerine hazırlansın!" (Buhari, İlim, 38) İbn Hacer el-Heytemî'nin: "İrad ettiği hutbede uydurma rivayete yer veren hatip tazir cezasına çarptırılır" (İbn Hacer el-Heytemî, *el-Fetâvâ el-hadîsiyye*, s. 43) şeklindeki fetvası, bu noktaya dikkat çekmesi bakımından önemlidir.

Gülen'in "insanlar beni yeseydi; insanların vücudunda yerimi alsaydım ve sonra da beni dışarıya çıkarsalardı" şeklindeki çirkin ifadeleri Hz. Peygamber'e isnat edebilme cüretinde bulunmuş olması, onun Hz. Peygamber'e olan hürmet ve sevgisinin ne denli sahte olduğunu açıkça gözler önüne sermektedir. (*Diyanet Raporu*, 49)

Meleklerle ve Cinlerle Görüşmeler Yapıyor!

Allah ve Hz. Peygamber'le sürekli irtibat hâlinde olduğunu iddia eden Gülen için melek ve cinlerle görüşebilmenin ise tamamen rutin hâdiselerden olmasına şaşılmayacaktır. Hatta Gülen'e göre bu durum sadece kendisi için değil, bağlıları için de sıradan olaylar cümlesindendir. Aşağıda bunun en bariz örnekleri yer almaktadır: "Desem ki size, ben her gün bir tane cinle görüşüyorum desem yalan söylemiş olmam. İçinizde vardır böyle bin tane. Melaike-i kiramla görüşen bir sürü insan vardır, desem yalan söylemiş olmam. Bir mümin cemaati içinde olur bu kadar. Resûl-i Ekrem aleyhi salatu ve's-selamın ruhaniyeti ile çok defa benim telakim oluyor dese insan, yalan söylemiş olmaz." (Giriş, Tebliğde Gaye ve Metot, dk. 04:50)

3.3.1978 tarihinde yaptığı "Melekut Alemi" başlıklı konuşmasında söylemini daha da ileri götürerek meleklerin Hıristiyanların nazarında da temessül edeceğini şu sözleriyle iddia etmektedir: "İçimizden bir kısmımız kalbinde onlarla sohbet ederler, bazılarımızın nazarında onlar temessül ederler. Bazen ruhaniler görünür bazen de cinler görünür. Bilim yanlışlıkla bunları başka şekilde izah edebilir... Melekler hatta Hıristiyanların nazarında dahi temessül ederler. Çok aziz ve şerif kimseler bunlarla görüşürler. Tevatür derecesine gelmiş bu meseleyi." (02 Sesli Vaazlar-1/ Melekut Alemi/1978-03-03_Melekut Alemi-01.mp3, dk. 30:20)

Melek ve cinlerle görüşme beyanlarının, muhatapların zihinlerini ele geçirip iradelerini teslim almak için kullanıldığı anlaşılmaktadır. En başta Gülen olmak üzere örgütten pek çok kişinin meleklerle görüştüğü şeklinde bir şayianın bilinçli bir şekilde yayılması, örgüt mensuplarının motivasyonunu artırma ve yapıya yeni eleman devşirmenin bir aracı olarak kullanılmaktadır. Ayrıca Gülen'in yukarıdaki ifadelerinde, meleklerle ve cinlerle görüşmenin, kendisi için sıradan bir hâdise olarak sunulduğu anlaşılmaktadır. Böylece müntesipleri sürekli meleklerle, cinlerle görüşebilen hatta, bunun da ötesinde, kendi bağlılarının sözde olağanüstülüklerine, gizli hâllerine de muttali olan bir lidere tâbi olduklarına inandırılmaktadır. (*Diyanet Raporu*, 50-51)

Meleklerle doğrudan görüşme iddialarının da ötesine geçen Gülen, meleklere talimat verdiğini söyleyecek kadar da cüretkâr davranmaktadır: "Sizin hakkınızda hep hüsn-ü zan besledim, sizi kaydederken, sizin hesabınıza bakarken, sizin durumunuzu değerlendirirken sol gözümü kapadım. Defterin sol tarafına elimi koydum, sol meleğe dilini tut dedim ve hep sağı işletmeye çalıştım. Sağla baktım, sağla gördüm, sağca görmeye çalıştım ve her şeyi defterin sağ tarafında aradım." (Ümit ve Korku 1, dk. 08:39-09:07)

Bu pasajda yer alan ifadelerden, Gülen'in bağlılarının amel defterlerini gördüğü, hatta kaydedip değerlendirdiği; günahları yazmakla görevli meleğe talimat verdiği algı ve inancı oluşturulmaktadır. Elbette bu atmosfere kendini kaptıran bir cemaat mensubu için bütün bunları yapabilen kişi olarak Gülen çok yüce bir makama çoktan yerleşmiş olmaktadır.

Bu türden iddialar her şeyden önce İslâm itikat esaslarından biri olan meleklere imanın açık bir istismarıdır. "Sol meleğe dilini tut dedim." diyerek kendisini Kiramen Katibîn meleklerine talimat veriyormuş gibi sunması, açık bir hezeyandır. Zira böyle bir söylem "Şunu iyi bilin ki üzerinizde bekçiler, değerli yazıcılar vardır; onlar, yapmakta olduklarınızı bilir" (İnfitâr, 82 / 10-11) ve "Kitap ortaya konmuştur: Suçluların, onda yazılı olanlardan korkmuş olduklarını görürsün. 'Vay hâlimize! derler, bu nasıl kitapmış! Küçük büyük hiçbir şey bırakmaksızın (yaptıklarımızın) hepsini sayıp dökmüş!' Böylece yaptıklarını karşılarında bulmuşlardır. Senin Rabbin hiç kimseye zulmetmez." (Kehf, 18 / 49) ayet-i kerimelerine açıkça aykırıdır.

Kur'an-ı Kerim'e göre melekler, Cenâb-ı Hak'ın buyruğunun dışında hiçbir şey yapmazlar. Nitekim ayet-i kerimede "Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında, acımasız, güçlü, Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler vardır." (Tahrim, 66 / 3) buyurulmaktadır. Ayrıca Hz. İbrahim, Lut kavmini helak etmek üzere Allah tarafından gönderilen meleklerle, bu emirle alâkalı tartışmış, ancak melekler ona bu tartışmanın yersiz olduğunu, zira kendilerine verilen emri yerine getirmekten başka bir seçeneklerinin olmadığını dile getirmişlerdir. (Hud, 11 / 74-76) Dolayısıyla peygamberlerin dahi Allah'ın emrini yerine getirmekten alıkoyamadığı melekleri bu vazifelerinden el çektirmek, hiçbir insanın gücü dahilinde değildir. Böyle bir iddia asılsız bir isnattan ibarettir. (*Diyanet Raporu*, 52)

Gülen, muhtelif konuşmalarında kendisinin ve örgütünden birçok kişinin sadece Peygamber efendimizle değil, sahabe-i güzin ve tâbiinin önemli simalarıyla rüyada, hatta yakaza hâlinde / uyanıkken görüştüklerini, onların devamlı bu yapıyı ziyaret ettiklerini, faaliyetlerini destekliklerini anlatmaktadır. Aşağıda bu tür konuşmalarından bazı pasajlara yer verilmiştir:

25 Mart 1990 tarihinde İzmir Şadırvan Camii'nde yaptığı konuşmasında şöyle demektedir: "Çağlara söz geçiren ve mührünü vuran büyük insanla

birden bire bulunduğumuz bir meclise geldi... Eskilerin vücudu mevhibe-i rabbani dedikleri yapıların, manevi yapının, rüyada değil, hakikatte de bu türlü tecellileri oluyordu... Materyalistler bunu kabul etmeseler bile bu meselenin binlerce müşahidi vardır. Eskilerin yakaza dedikleri durumda da müşahedeler olur. Çağlara bir mühür gibi adını vuran, bir nam olarak nam-ı celil olarak... Gelecek nesillere intikal edecek olan büyükler bir meclise teşrif ediyorlar... Bu işin başındaki zat 'biz buraya geldik. Efendimizle görüşme vardı planda. Oysa bakıyoruz. Efendimiz burada yok... niye yok?' Orada biri 'Efendimiz cehenneme giden ümmetini çıkarmaya gitti' diyor... Bunun üzerine onlar da orada oturmuyor cennetin yamaçlarında olan cehenneme doğru yola çıkıyorlar... bir ses duyuyor 'sizin nurunuz cehennem ateşini de söndürecektir." (İman ve Aksiyon 2, dk. 30:00-35:00; *Diyanet Raporu*, 53)

Gülen'in bir konuşmasında müphem bıraktığı "büyükler" ifadesi, aşağıdaki alıntıda bir kısmının ismi verilerek zikredilmektedir: "Size bir müşahede arz edeyim. Böyle şeyleri cami kürsüsünden arz etmeyi önceleri düşünmüyordum. Ama size semanın iltifatını, Resûlullah'*ın* iltifatını ketmedemezdim. Kıtmir hizmetten uzaktır... Ama zorla götürülürse hizmet eder... Size böyle bir zorla götürülüşün neticesini arz edeceğim: Birkaç arkadaşım sen de bulun, demişlerdi, alıp bir mektep yeri, bir üniversite yeri, bir arsayı görmek için beni bir yere götürmüşlerdi... çalılık, taşlık bir yerdi. O çalılığın ortasında birkaç insan oturuyordu. Nurani insanlardı. Yanlarına sokulmaya karar verdiler. Yanlarına gittik ben istizan istedim. Sizler kim olasınız ki dedim. T*â*biinin efendisi Hasan Basri idi. Orda Numan ibn Sabit Ebu Hanife vardı. Celaleddin-i Rumi vardı. Çeşitli asrın büyük insanları bir araya toplanmış sizin yapacağınız üniversitenin krokisini, mana *â*leminde çerçevesini ortaya koyuyorlardı... Sizin yeniden dirilişinizin çok önemli hususlarını bir araya getiren, bu önemli imamları bir arada görünce, bilhassa bu hususu dikkatlerinize arz ediyorum. Sizin hizmet çerçevenizin, yeni dirilişteki durumunuzun çerçevesini tam vermek için Hasan Basri'den Mevlana'ya uzanan bir çizgide bu heyetin bir araya gelmesi sizin adınıza çok önemlidir. Cesaret alınca sordum, bir başka zaman. Müşahit... onlara soruyor: Acaba biz nasıl hizmet yapıyoruz? Sözcü

Hasan Basri diyor ki -zaman kulak kesilsin, dinlesin-... 'Siz öyle bir hizmet ortaya koydunuz ki sahabenin hizmetinden farkı yok...' Müşahit, ellerinde beyaz bir defter olduğunu, bu defterde hizmet erlerinin isimlerinin yazılı olduğu başta bir mühür gibi çağa ismini basan, bir düşünce çığırı açan zatın ismi vardı... hatta Samsunlu hoca vardı. Samsunlu hoca Mehmed Ali Hocaydı... Acaba benim de ismim var mı diye merak ettim. İsimlerin hepsini göstermediler. Zira adı silinmiş olan, isimler üzerine çapraz işaretler vardı... silik isimleri merak ettim. Göstermediler..." (İman ve Aksiyon 1, dk 28:47 vd.; *Diyanet Raporu*, 53-54)

Gülen 9.4.1989 tarihinde Pendik'te yaptığı konuşmasında ise meclislerine öncekilere ilâveten yeni isimler dahil etmektedir: "Belki şu anda sıkışmışsınız. İğne atsan yere düşmez sözüyle ifade edilecek mahiyettesiniz. Ama ruhaniler için maddiye bahis mevzu değildir. Zannediyorum bu drahşan nasiyeler arasında Şah-ı Geylanilerden Hz. Alilere kadar bir sürü evliya, ebrar ve asfiya sizinle beraber belki şu anda bu camiye gelmişlerdir. Belki Cenab-ı Hak'ın size ihsan edeceği feyizden onlar da istifade ediyor. Belki sizin kuva-i maneviyenizi takviye ediyor. Belki sizin için te'yidatta bulunuyor. Belki tavassut ediyor, vesile oluyor. Belki dualarınızın hakka ulaşmasında araya giriyorlar. Belki ya Rabbi ne olur bunlar için diyorlar, sizin için yalvarıyorlar. Ehl-i keşif ehl-i mükaşefe bunu görüyor. Bize sadece bunu nakletmek düşüyor." (Pendik-1 (Kendimizi Sorgulama), dk. 10:21; *Diyanet Raporu*, 54-55)

15.4.1990 tarihinde Süleymaniye Camii'nde yaptığı bir konuşmasında ise Gülen, örgütüne mensup kadın cemaati de motive etmeyi ihmal etmemektedir. Bu bağlamda Hz. Aişe validemizden bahsettikten sonra onu kast ederek: "Anam bağışlasın beni, belki de buradadır, bacılarımızla beraberdir." (Süleymaniye-04-Nefse Karşı Büyük Kavga-15.04.1990.divx, dk. 1:23:00 vd.) demekte ve böylece hem İslâm büyüklerinin cemaatleriyle beraber olduğuna, hem de kendisinin gaybı bilen büyük bir önder olduğuna dair bir atmosfer oluşturmaktadır.

İslâm itikadına göre ölümle birlikte insanın dünyaya yönelik tasarrufu ve mükellefiyeti biter, dünyaya dönme imkân ve ihtimali de ortadan kalkar. Çünkü bu dünya imtihan alanı, ölüm sonrası hayat ise hesap

verme evresidir. Dolayısıyla vefat etmiş olan insanların ne kadar büyük zatlar olurlarsa olsunlar tekrar dünyaya gelip yaşayanların arasında gezinmeleri ve onlarla ilgili birtakım tasarruflarda bulunmaları söz konusu değildir. Nitekim Cenâb-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır: "Onlar bir ümmetti; gelip geçti. Onların kazandıkları kendilerine, sizin kazandıklarınız da size aittir. Siz onların yaptıklarından sorguya çekilmezsiniz." (Bakara, 2 / 141) Sahabe, tâbiin ve müçtehit imamlardan vefat etmiş olanların tekrar dünyaya dönüp yaşayanların arasına katılarak birtakım tasarruflarda bulunduklarına dair ne bir örnek ne de muteber bir bilgi nakledilmiştir. Tam aksine fakihler, derecesi ne kadar yüksek olursa olsun ölmüş kimselerin ruhlarının yaşayanlar arasında hazır bulunup birtakım tasarruflar yaptıklarına inanmanın, kişinin imanını zedeleyebileceğini söylemişlerdir. (İbn Nüceym, *el-Bahru'r-râik*, II / 321, V / 134; Şeyhizâde, *Mecmeu'l-enhur*, I / 691)

Konuşmaların bağlamları da dikkate alındığında öyle görünüyor ki Gülen, hareketine büyük maddi katkılar sağlayacak birtakım insanların ikna edilebilmesi için geçmiş İslâm büyüklerinin cemaatinin arasında yer aldığını ve faaliyetlerini desteklediğini söylemek suretiyle güçlü bir psikolojik atmosfer oluşturmayı hedeflemektedir. Doğal olarak Hz. Aişe validemiz kadın mensupları arasında dolaşırken; Hz. Ali, Hasan-ı Basrî, İmam Ebû Hanife, Mevlana, Abdülkadir Geylânî de erkek cemaatinin arasında dolaşacak ve örgüte bağışlanacak arsaları ne kadar beğendiklerini ifade edecek ve projelere katkı sağlayacaktır. Dolayısıyla bu isimlerin halkımız nezdindeki saygınlığını istismar etmek amacıyla bilinçli olarak seçildiği anlaşılmaktadır. (*Diyanet Raporu*, 55)

Tekrar edilecek olursa Gülen, kendi cemaatinin motivasyonunu yüksek tutmak amacıyla sürekli Allah ve Resûlü'nün onları desteklediğini, arkalarında olduğunu, onları himaye ettiğini anlatmaktadır. Fakat örgüt -her ne hikmetse- kul hakkı ihlalinde bulunurken, hedefine ulaşabilmek için gayr-i meşru yollara başvururken Allah ve Resûlü'nün emir ve yasaklarını hiç aklına getirmemektedir.

Gülen Gaybı Bilebiliyor, Levh-i Mahfuza Bakabiliyor!

Gülen'in bağlılarını uyuşturmak, büyülemek ve kendisine bağlamak için ustaca kullandığı araçlardan birisi de kendisinin gaybı bildiği ima ve iddiasıdır. Hatta bunu medyumların bile gaybı bildiği bir ortamda kendisi için oldukça normal bir eylem olarak ihsas etmektedir. Oysa gelecekten haber verme anlamında kehanet, İslâm dininde şiddetle yasaklanmıştır. Medyumluk da kehanetin bir türü olarak nitelendirilebilir. Kur'an'da gayb bilgisinin sadece Allah'a ait olduğu, cinlerin ise gaybı bilmeyip, yaldızlı sözlerle birbirlerini aldattıkları ifade edilmiştir. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de kâhinlerin bilgi kaynaklarının güvenilir olmadığı birçok ayette vurgulanmıştır. (Sebe', 34 / 14; En'âm, 6 / 112) Hz. Peygamber de bilgi için kâhinlere başvuran kimsenin kendisine indirilen vahiyleri inkâr etmiş olacağını ve cennete giremeyeceğini bildirmiştir. (Müslim, Selâm, 125) Yine bir keresinde Hz. Peygamber (sas) kendisine kâhinlerin gaipten haber verme iddiasında bulundukları söylendiği zaman bu tür bilgilerin bir değerinin olmadığını aktarmış, kâhinlerin söylediklerinin bazen doğru çıktığı ifade edilince de bunların cinlerin kulak hırsızlığına dayandırılıp bir doğruya yüz yalanın karıştırılmasıyla ortaya çıktığını belirtmiştir. (Buhari, Tıp, 46; Tehvid, 57; Müslim, Selam, 122-123) Bu açık naslara rağmen Gülen'in, kehanetin bir türü olan medyumluğu meşrulaştırıcı nitelikteki söylemleri, İslâm'ın temel bilgi kaynakları bakımından asla tasvip edilemez. (*Diyanet Raporu*, 56-57)

Gülen meselâ "Levh-i Mahfuz" ile ilgili şu ifadeleri kullanmaktadır: "Levh-i mahfuza hakikati müşâhede edebilen ve nazarı oraya ulaşan her veli, Kur'ân'ı orada bütünüyle görüp mütalâa edebilir." (Gülen, Kur'an'dan İdrake Yansıyanlar, Nil Yayınları, İstanbul 2013, s. 398)

Bu ifadelerinde bazı insanların Levh-i Mahfûza ve kadere muttali olmasını mümkün gören Gülen'e göre bir kısım insanların gayba dair bilgilere ulaşmaları da mümkündür.

Levh-i Mahfûz gayb âlemine ait bir husus olup mahiyeti tam olarak bilinmemektedir. İslâm âlimleri onun bütün nesne ve olayların ilahi kalemle yazıldığı Allah'ın tabii ve içtimai kanunlarını ihtiva eden bir kitap olduğu görüşündedir. İlgili ayetlerin genel muhtevasından anlaşıldığı üzere

kâinatta meydana gelecek bütün varlık ve olaylar bu kitapta yazılmıştır. Gökte ve yerde küçük büyük ne varsa, insanların ecelleri, fertlerin ve milletlerin başına gelecek musibetlerin tamamı Allah'ın ilminde yer almış ve Levh-i Mahfûza kaydedilmiştir. (Levh-i Mahfûz, *DİA*, XXVII / 151) Dolayısıyla Levh-i Mahfûzun muttali olunabilecek bir kitap olarak kabul edilmesi, mutlak gayb bilgisinin birtakım insanlara açık olduğu anlamına gelir ki böyle bir iddianın dinî bir dayanağı yoktur. (*Diyanet Raporu*, 62)

Levh-i Mahfûzdaki bilgilere ulaşılabileceği iddiasında bulunan Gülen, gayba muttali olmanın önündeki tüm sınırları kaldırarak "mutlak gayb"a da ulaşılabileceğini ileri sürmektedir: "Allah'la münasebette derinleşmiş kimseler herhangi bir sınır kaydı olmaksızın gayp âlemine muttali olabilir, meleklerle, cinlerle, Mesih ve Hızır (as) ile rahatlıkla görüşebilir." (Gülen, *Asrın Getirdiği Tereddütler 2*, Nil Yayınları, İstanbul 2008, s. 181) "Şimdi siz bütün bu meratibi katederek Allah'ın izni ve inayetiyle belli bir noktaya ulaşabilirsiniz. Fenafillah, bekabillah, maallah makamına erip, bir şuhud ve vahdet mülahazasına sahip olabilirsiniz. Gayb-i mutlaka, hakikatü'l-hakaika ulaşma mülahazaları içinizde belirebilir." (Gülen, *Yaşatma İdeali*, Nil Yayınları, İzmir, 2012, s. 57) Bu ifadelerle Gülen, Allah ile bağını ve ilişkisini güçlü bir şekilde tutan kimselerin, gayb âlemine dair bilgi sahibi olabileceğini, meleklerle, cinlerle, hatta Mesih ve Hızır (as) ile rahatlıkla görüşebileceğini ileri sürmektedir.

Gülen'in Allah ile münasebeti derinleşmiş kimselerin sınır kaydı olmaksızın gayba dair bilgilere muttali olabileceği söylemini kabul etmek mümkün değildir. Bu görüş, yüce kitabımız Kur'an'ın bize öğrettiği ilkelere aykırıdır. Ayetlerde Allah Teâlâ gaybı bilenin yalnızca kendisi olduğunu (Haşr, 59 / 22; Sebe, 34 / 48), gaybın anahtarlarının kendi yanında bulunduğunu (En'am, 6 / 59) ve "Allâmu'l-guyûb" sıfatının tek sahibinin kendi zatı olduğunu bildirmektedir. (Sebe, 34 / 48)

Gülen, tasavvufi kavramları da istismar ederek bağlılarına belirli gayret ve çaba sonucunda mutlak gayba ve "hakîkatü'l-hakâik"a ulaşabileceklerini telkin etmektedir. Oysaki bu iddialar gerçeği yansıtmadığı gibi vehim ve yanılgıdan öteye geçmeyen hezeyanlardan ibarettir. Nitekim Allah

Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de Hz. Nuh'un kendi kavmine şöyle seslendiğini bildirmektedir: "Size ben, 'Allah'ın hazineleri yanımdadır' demiyorum; gaybı da bilmem. 'Ben bir meleğim' de demiyorum. Sizin hor gördüğünüz kimseler için, 'Allah, onlara asla hiçbir hayır vermez' de diyemem. Allah, onların içlerindekini daha iyi bilir. Böyle bir şey söylersem, o zaman ben gerçekten zâlimlerden olurum." (Hud, 11 / 31) Yine Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed'in (sas) de "De ki: Ben size, Allah'ın hazineleri benim yanımdadır, demiyorum. Ben gaybı da bilmem. Size, ben bir meleğim de demiyorum. Ben, sadece bana vahyolunana uyarım. De ki: Kör ile gören hiç bir olur mu? Hiç düşünmez misiniz?" (Enam, 6 / 50) demesi emredilmektedir. Bu ayetlerden anlaşılacağı üzere gaybı sadece Allah bilir. Peygamberlerin gaybı bilmesi ise Allah'ın bildirdiği kadardır. (Âl-i İmran, 3 / 179; Cin, 72 / 26-28) Gayb konusunda genel ilke böyle olmasına rağmen Gülen'in mutlak gayba ulaşılabileceği iddiası, söylediği her şeyin mutlak dinî bilgi olarak kabul edilmesine yönelik bir çabadır.

Netice itibariyle Hz. Peygamber (sas) kendisinin mutlak manada gaybı bildiğini ileri sürenleri bizzat ikaz etmişken (Buhari, Megâzi, 12) Allah'ın bildirmediği gaybi hususları nüfuz edilebilecek bir alan gibi sunmanın İslâm'ın itikâd esaslarına aykırı bir durum olduğu izahtan varestedir. (*Diyanet Raporu*, 63-64) Bu gerçeğe rağmen ne gariptir ki Gülen, Allah'ın gizli ilmine muttali olmakta, şeytanların bar bar bağırtılarını duymakta ve insanların akıbetlerini bilebilmektedir! 26.5.1978 tarihinde yaptığı konuşmasında şöyle demektedir: "*Ş*eytanın bar bar bağırdığı müşahede ediliyor. Kim müşahede ediyor diye sormayın." (Fizik Ötesi Hayat 3, dk. 13:44 vd.) "Maddenin ayakları sallantıdadır, ehli keşif müşahedesini yapmış, nazargah-ı *â*lem ve enama Allah bu tabloları arz etmiş, müşahede edenler çoktan itminana kavuşmuş, kim bünyesinde ne besliyor akıbeti ne olacaktır çoktan görmüş." (Fizik Ötesi Hayat 3, dk. 16 vd.)

Bu konuşmasında Gülen her zamanki tavrıyla müphem bir şekilde merak uyandırıcı iki vurgu yapmaktadır: "Şeytanın bar bar bağırdığını" ve birilerinin (yani elbette kendisinin) bunu müşahede ettiğini dile getirmekte, bunu kimin müşahede ettiğinin ise sorulmamasını talep etmektedir. Buradan hareketle "kim bünyesinde ne besliyor akıbeti ne olacaktır çoktan görmüş" diyerek de kimin akıbetinin ne olacağına ilişkin, birilerinin bilgi sahibi olabileceğini ima etmektedir.

Bu iddia Din-i Mübin-i İslâm'a karşı uydurulmuş çok büyük bir yalandır. İnsanların akıbetlerini bilmek sadece Yüce Allah'a aittir. Zira bu bir gayb bilgisidir. Kur'an-ı Kerim'de "Göktekiler ve yerdekiler gaybı bilemezler, ancak Allah bilir." (Neml, 27 / 65) buyurulmaktadır. Dolayısıyla Gülen'in akıbeti bilme iddiasının gerçekliği yoktur.

Gülen yukarıdaki söylemleri ile akıbetleri bilen, şeytanın faaliyetlerinden haberdar olan bir sözde yüce kişi imajı ihsas ederek esasında sadece bağlılarını hipnotize etmektedir. Buna uygun olarak bağlıları da kendilerine hitap eden böyle sözde yüce bir kişinin söylediklerine sorgulamadan itaat etmektedir. (*Diyanet Raporu*, 59)

Böyle bir insanın Kadir gecelerinin zamanını bilmesi de vakay-ı adiyeden olacak ve buna asla şaşılmayacaktır! Yüce Allah'ın çeşitli hikmetlere binaen vaktini gizli bıraktığı "Kadir Gecesi" hakkında Gülen'in *Sohbet-i Canan* kitabındaki ifadeleri, onun gayba dair temelsiz iddialarına bir başka örnektir: "Zaman üstü olan bir insan dünü, öbür günü, geçen seneki veya birkaç sene önceki Kadir gecelerini, gelecek bütün Kadir geceleriyle beraber görebilir." (Gülen, *Sohbet-i Cânan*, Nil Yayınları, İstanbul 2013, s. 21)

Bilindiği gibi Kadir Gecesinin Ramazan ayında olduğu kesindir. Ancak onun hangi güne tekabül ettiği konusunda farklı rivayetler mevcuttur. Kadir Gecesinin Ramazan ayının 27. gecesinde olduğu (Müslim, Salatü'l-Müsafirin, 179-180) genel kabul görmüş olmakla birlikte, Ramazan'ın son on gününün tek gecelerinde (Buhari, Leyletü'l-Kadr, 3; Müslim, Sıyâm, 207) veya son yedi gecesinde aranması ile ilgili rivayetler de bulunmaktadır. (Müslim, Sıyâm, 205-206) Bununla birlikte Kadir Gecesinin tam olarak hangi gece olduğu gizli tutulmuştur. Gizli tutulmasının en önemli hikmetlerinden biri, Müslümanların Ramazan'ın her gecesini Kadir Gecesi gibi değerlendirmelerini teşvik etmektir. Buna rağmen Gülen'in geçmiş ve gelecek bütün Kadir Gecelerinin zaman üstü birtakım insanlarca bilinebileceğini ileri sürmesi gayb bilgisine sahip olma iddiasından başka bir şey değildir. Eğer Kadir Gecesinin vaktinin insanlar tarafından bilinmesi mümkün olsaydı hiç şüphesiz bu konuda bilgi sahibi

olması gereken ilk kişi Hz. Peygamber efendimiz (sas) olurdu. Ancak Hz. Peygamber (sas) böyle bir bilgiye sahip olmadığını açıkça ifade etmiştir. (Buhari, İ'tikaf, 1) Peygamberimizin dahi vaktiyle ilgili kesin bir şey söylemediği Kadir Gecesinin vaktini bir başkasının bilme iddiasının doğru olamayacağı açıktır. (*Diyanet Raporu*, 58)

Gaybı bildiğini bağlılarına ihsas eden Gülen bu kez de hacca gidenlerden kaç kişinin haclarının kabul edildiğini bildiğini de ihsas etmekte ve arkasından gelenleri kendine öylesine perçinlemekte ki onlarda bu kadar yüksek makamlara sahip bir insanın arkasından bir an olsun ayrılmama inanç ve kanaati oluşturmaktadır.

Gülen 20.10.1978 tarihinde hacla alâkalı yaptığı konuşmada şöyle demektedir: "Bu yıl hacca gittim. Arafat'ta uyurken gökten yeşil elbiseli iki kişi inip kendi aralarında konuştular. Konuşmalarına kulak kesildim. Bir de baktım biri diğerine 'bu yıl kaç kişi hacca geldi' diye soruyor. Diğeri de 600.000 kişi geldi diye cevap veriyor. Bu sefer aynı kişi 'Allah bunlardan kaçının haccını kabul etti' diye soruyor. O da 'Allah, sadece 6 kişinin haccını kabul etti." (Sesli Vaazlar 5, Hac-1 mp3, 1978-10-20, dk. 49:50 vd.)

26.5.1991 tarihinde İzmir Hisar Camii'nde yaptığı konuşmada da benzer hususları şu ifadelerle dile getirmektedir: "İhtimal bu sene Arafat'a evet denmedi. Aralarında iki üç insan vardı. Müthiş insan avalim mahiyetlerinde pünhan. Cihanlar kendilerinde matvi idi. Dürülmüş iki insan, üç insan. Bunların yüzü suyu hürmetine onlara Allah ulufelerini verirken diğerlerini de mahrum etmedi. Haydi, hepiniz alın dedi." (Görüntülü Vaazlar-2, 26.05.1991, Hisar-9 (İslâm'da Anne ve Baba Hakkı), dk. 27.00-31.00)

Gücü yeten Müslümanlara farz olan hac ibadetine ilişkin olarak, görülen bir rüyadan hareketle yüz binlerce insanın ibadetinin kabul edilmediğini ileri sürmek hezeyandan başka bir şey değildir. Çünkü ibadetleri kabul edecek olan Yüce Allah'tır. Bu ifadeler sadece Yüce Allah'ın yetkisinde olan ve yine sadece onun bilebileceği bir konuda bilgi sahibi olduğu iddiasını da içinde barındırmaktadır. Kimlerin ibadetinin kabul edilip kimlerinkinin kabul edilmediği hususu gaybi bir bilgidir ve böyle bir bilgi yalnızca Yüce Allah'a aittir. Peygamber efendimizin (sas) dahi mutlak anlamda böyle bir bilgiye sahip olmadığını müminlerin annesi Hz. Aişe bizzat ifade etmiştir.

(Buhari, Tevhid, 4) Gülen bu ifadeleriyle aslında Yüce Allah'ın sadece zat-ı uluhiyyetine has kıldığı alan ve yetkiye muttali olduğu mesajını vererek kendisini insan üstü bir konumda empoze etmeye çalışmaktadır. (*Diyanet Raporu*, 60-61)

İslâm'a Aykırı İşlerini de Hz. Peygamber Adına Yapıyormuş!

Gülen'in kendisi aslında düşündüğü, inandığı, söylediği, yaptığı ve yaptırdığı tüm yanlışlıkların ve sapkınlıkların farkındadır. Bu vebalin ağırlığından bir nebze kurtuluş yolu bulabilmek için tüm bunları Peygamber için yaptığına kendisini ve bağlılarını şu sözleriyle inandırmaya çalışmaktadır: "Yani o mevzuda ben içim kanaya kanaya yani içime böyle kan damlıyor gibi efendimizin hakkını vermediğim yerler olmuştur. Veremediğim yerler. Ama ben kendi içimden demişimdir ki; bunu senin için yapıyorum. Ben kendim orada estirdiğim o demokratik hava içinde seni anlatma fırsatını bulacağım. Onun için senin için yine sana rağmen bir şeyler yapıyorum ben burada. Bu bir niyettir yani. İnsan niyetiyle kurtulur." (17-Sesli Sohbetler-4 /Bamteli_31-40 (Kendi degerlerimiz)/33_01-Hosgorunun çerçevesi ve diyalog, dk. 13:27-14:17)

Müslüman Olmak İsteyen Bir Hıristiyana Hayır Denir mi?

Örgüt lideri Gülen İslâm daveti düşüncesinde olmadıklarını, vaftiz suyunu can suyu olarak içeceklerini ve kilise zangoçlarını canhıraş alkışlayacaklarını ifade eden aşağıdaki tuhaf alıntıda dile getirmektedir: "Bu uğurda belki bin defa aldanacak, bin defa ateş böceklerine koşmalar dizecek, yüz bin defa zangoçlara yahşi çekecek ve vaftiz suyunu âb-ı hayat diye içeceğiz." (Gülen, *Çağ ve Nesil 1*, 26)

Gülen'in Peygamberimizin hakkını açık olarak vermediği konulardan birisi de İslâm'la şereflenmek isteyen bir Hıristiyana, "sen Müslüman olma, dininden ne kötülük gördün ki ayrılacaksın" gibi tuhaf küfür sözlerini sarf edebiliyor olmasıdır: "Arkadaşlara arz ettiğim şeylerden birisi de şu: Yani birisi kalksa gelse ve dese ki, ben vazgeçtim, bu Hıristiyanlıkta hiçbir iş

yokmuş... Yahu şimdiye kadar içindeydin yani, ne kötülük gördün sen Hıristiyanlıktan derim ben ona. O biraz daha araştırsın, karıştırsın, o meseleyi bulsun kendi tercihini yapsın. Ben de birine söylerken, o meseleyi açarken böyle derim yani." (14-Sesli Sohbetler-1 / Bamteli 01-10 (Gurbet solukları) Bam Teli 6 / 2, dk. 10 vd.)

Tevhid inancına aykırı tutumları nedeniyle Kur'an-ı Kerim'in çok ağır eleştiriler yönelttiği Hıristiyanları (Bakara, 2 / 116; Mâide, 5 / 72-75; Kehf, 18 / 4-5; Meryem, 19 / 88-92) aklamaya yönelik bu ifadelerin kabul edilmesi mümkün değildir. Zira İslâm'a göre Allah Teâlâ'nın son din olarak İslâm'ı göndermesiyle Hıristiyanlık hükmünü kaybetmiştir. (Âl-i İmrân, 3 / 19, 85) Gülen, bu ifadeleriyle bağlıları nezdinde Hıristiyan dünyasında İslâm'ın tebliğ edilmesine gerek olmadığı gibi bir izlenime yol açabilecek tehlikeli bir söylem ortaya koymaktadır. Buna ilâveten Gülen'in Hıristiyanlar nezdinde hareketinin İslâm'a davet misyonu olmadığı görüntüsü vermeyi önemsediği anlaşılmaktadır.

Hz. Peygamber'in gönderiliş amacı insanları kurtuluş vesilesi olan imana davet etmektir. Hâl böyle iken İslâm'a davet iddiasında bulunan bir insanın, İslâmiyet'i seçmek isteyen kişiye "şimdiye kadar içindeydin yani, ne kötülük gördün sen Hıristiyanlıktan" demesinin hiçbir izahı olamaz.

Müslümanlar için en güzel örnek olan Hz. Peygamber (sas) Hayber Savaşı esnasında kendisine iman etmeye gelen Esved'i bir an olsun bekletmemiştir. Ebedi kurtuluşa götürecek olan İslâm ile Esved arasına mesafe girmesine izin vermemiş ve İslâmiyet'i tercih etme sebebini de sorgulamamıştır. Zira kişinin ne zaman ve nerede öleceğini Allah'tan başka kimse bilemez. Müslüman olmak isteyen birinin İslâmiyet'i kabulünün ertelenmesi, o kimsenin ebedi kurtuluşa ulaşmasına engel de olabilir. Nitekim anılan savaş esnasında bu sahabi şehit düşmüştür. İman ertelenemeyeceği için Müslüman olmak isteyen bir kişiye İslâm'a girişini ertelemeyi telkin etmek dinî açıdan asla kabul edilemez. (*Diyanet Raporu*, 80)

Biz burada Gülen'in bu ve benzer hezeyanlarına artık son vermek istiyor, verilen alıntıların ne anlama geldiğinin açık seçik ortaya çıktığını düşünüyoruz. Örgüt elebaşının bu yöndeki konuşma ve beyanları hakkında

daha fazla bilgi almak isteyenlere Diyanet'in FETÖ raporunun tamamını okumalarını tavsiye ediyoruz. Buraya kadar alıntıladığımız bilgilerin sonuç cümlesi olarak şunları söylemek istiyoruz:

Gülen Nasıl Bir İnsandır, Örgütü Nasıl Bir Örgüttür?

Akla ve dine ziyan kendine ait sayısız beyanı sonucunda açık seçik ortaya çıkmıştır ki örgüt lideri F. Gülen için iki seçenek söz konusudur: Ya akıl ve ruh sağlığı ciddi anlamda bozuk bir deliyle ya da İslâm'ın temel inançlarına tamamen aykırılığı sabit, en iyi deyişle din bozucusu olan bir şarlatanla karşı karşıyayız.

Böyle bir insanın kurduğu örgüt hakkında ise şunları söyleyebiliriz: Bu meşum yapı tedbir ve takiyye adına kendini gizlemiş, devletin stratejik birimlerine sızmış ve yıkıcı gizli hedeflerini gerçekleştirmek için İslâm'ın emir ve yasaklarını ters yüz etmekte bir beis görmemiştir. Dinin direği namaz ve abdest başta olmak üzere içki içmemek, tesettüre riayet etmek, zinadan uzak durmak gibi esasları askıya almak, ters yüz etmek ya da asli biçimleri dışında kendilerinin uydurduğu bir şekilde eda etmek, sürekli takiyye yapmak, açıkça yalan söylemek, evrakta sahtecilik yapmak, masum insanları iftira ve kumpaslarla derdest etmek, sınav sorularını çalarak kendi mensuplarına vermek ve o sınava giren herkesin hakkını gasp etmek, masum Türk milletine devletin uçaklarından ve tanklarından ateş edip katletmek gibi onlarca suç ve günahı kolayca işlemiştir. Böyle bir yapının bırakın pek çok peygamber ve Allah dostu tarafından övülmesini, akla ziyan bir durum olması yanında ancak şeytanın elinde oyuncak olmuş bir istismar örgütü olduğu açıktır. (*Diyanet Raporu*, 87-88)

Diyanet ve Cemaatler Ölçeğinde Din Anlayışımız

Semavi dinlerin sonuncusu olan İslâm, Allah Teâlâ'nın kulu ve elçisi Hz. Muhammed'e (sas) vahiy yoluyla indirdiği Kur'an-ı Kerim'le kitaplaşmış bir ilahi dindir. İslâm peygamberi Hz. Muhammed (sas) 23 yıl boyunca kendisine vahyedilen Kur'an'ı ânında ezberlemiş, insanlara tebliğ etmiş

ve vahiy katiplerine de yazıyla kaydettirmiştir. Vahiy devam ettiği için kitaplaşmaya fırsat bulamadan müstakil sayfalar, kemikler, yapraklar üzerinde yazılı hâlde duran Kur'an yaprakları, Peygamberimizin vefatından sonra devlet başkanı seçilen ilk halife Hz. Ebu Bekir döneminde kitap hâline getirilmiş, iki kapak arasına toplanmıştır. Böylece İslâm'ın temel kaynağı Kur'an-ı Kerim kıyamete kadar her bakımdan kaybolmaktan ve tahrif edilmekten korunmuştur. Hz. Peygamber'in (sas) Kur'an'la ilişkili olarak ortaya koyduğu çok önemli bir başka katkı da davranışlarıyla, sözleriyle ve kabulleriyle (takrir) onun canlı bir açıklayıcısı, müfessiri olmasıdır. Bu itibarla İslâm peygamberinin inançları, ibadetleri, muamelatı, ahlâkı tam da Kur'an'ın açıklamasıdır. Ali İmran suresinin 31. ayetinde "De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın." denilmesi Peygamberimizin bağlayıcı konumunu ortaya koyması bakımdan önemlidir.

Zaman içerisinde Kur'an ayetlerine ve hadis metinlerine yönelik çeşitli anlama ve yorumlama yöntemleri ortaya çıkmış, başta siyaset ve uluslararası ilişkiler olmak üzere birçok sosyolojik unsurun etkisiyle birbirinden farklı yorumlar geliştirilmiş ve sonuçta pek çok mezhep tabir edilen ekoller doğmuştur. Bu bağlamda kabul gören genel bir ilke olarak kaydedilebilir ki "tenzilde inkâr olmadığı müddetçe, tevilde çeşitlilik makbuldür". Tarihte farklı örnekleri olagelmesine rağmen Kur'an ve Sünneti inkar etmemek şartıyla geliştirilen anlama ve yorumlama şekli kabul edilir, hoş görülür, Müslümanlara genişlik ve kolaylık sağladığı düşünülür ve sahipleri din dışı görülmez, tekfir edilmez.

Binaenaleyh din anlayışı, temel kaynakları kabulleniş ve onları yorumlayış şekli, ortaya çıkan cemaat, tarikat gibi kurumların düşünce, kanaat ve hedeflerini belirlemede etkili olan temel unsurlardır. Bu unsurların başında elbette Kur'an ve Sünnet naslarına bakış açısı ve yorumlama usulü gelmektedir.

Kur'an ve Sünnetin Mahiyeti Üzerine Yaklaşımlar

Kur'an ve Sünnetin bağlayıcılığı kabul edildikten, başka bir deyişle bir yönüyle tenzile iman tamamlandıktan sonra sıra teviline, nasıl yorumlanacakları konusuna gelmektedir ki yaklaşım ve tartışmaların asıl ekseni burada düğümlenmektedir.

Acaba Kur'an ve Sünnet yargıları, her zaman ve zeminde uygulanması gereken birer somut çözümler midir yoksa ruhlarına, maksatlarına, hikmet ve illetlerine riayet edilmesi gereken aydınlatıcı / yol gösterici metinler midir? İslâm medeniyet tarihi boyunca ortaya çıkan ana damarın bu tartışma ekseninde önemli ivmeler kazandığını söylemek mümkündür. Aynı şekilde mümkün olan bir husus da şudur ki bu tartışmada doğruluk ve yanlışlıktan söz edilmeden her iki akıma mensup zihinlerin ve davranışların kıyamete kadar var olacakları ve İslâm dairesi içinde varlıklarını muhafaza edecekleri değerlendirmesi yapılabilmektedir. Bunun en çarpıcı örneğini bütün İslâm tarihi kitapları yanında Buhari ve Müslim adındaki sahih hadis kaynaklarının rivayet ettikleri şu haber oluşturmaktadır. Buna göre Peygamberimiz (sas) Hendek savaşının hemen ardından Beni Kureyza seferiyle alâkalı olarak "ikindi namazlarınızı ancak Beni Kureyza yurdunda kılınız" diye emir buyurmuştur. Bu emir karşısında Peygamberimizin arkadaşları olan ilk Müslümanlar kabaca "zahirci" ve "illetçi" diyebileceğimiz iki tür anlayış sergilemişlerdir. Emri zahir olarak anlayan sahabe, ikindi namazlarını güneşin batımından sonra Beni Kureyza topraklarında; illetçi anlayan sahabe ise Peygamberimizin emrinin gereğini sefere çıkma konusunda oyalanılmayarak acele edilmesi olduğunu düşünerek ikindi vaktinin girdiği ve Beni Kureyza toprağı olmayan herhangi bir yerde kılmışlardır. Belki bundan daha önemli bir husus ise Peygamberimizin bu iki anlayışın hiçbirine itiraz etmemesi, hepsini kabule şayan ve isabet etmiş görmesidir.

Bu ve benzeri olaylar, İslâm'ın temel esaslarına iman edilmesinden sonra tatbikat konusunda farklı mülahazaları bir usul çerçevesinde hoşgörüyle karşıladığı ve bunları asla bir ayrıma ve ayrıştırmaya mahal görmediği şeklinde okunabilir. İslâm kucaklayıcı ve kuşatıcı hanif dindir. Bu düşünce ve kanaate mensup Müslümanlar kelime-i şehadeti söyleyip

iman ve inanç esaslarına bağlı ehl-i kıble kimseyi İslâm dışında görmezler. Zaten insanların böyle bir görevleri de yetkileri de söz konusu değildir. Müslümanlar tüm görüntüleriyle tekfir ve dışlama tavrının kendilerine hiçbir şekilde yakışmadığını, daha da ötesi gerekmediğini unutmazlar. Her Müslüman kendi hata ve günahlarını ıslah etmeye yönelmek zorunda olduğu için başkalarının durumunu incelemeye vakti de, imkânı da zaten müsait olmaz. Öte yandan dinlerini tatbik etmeleri konusunda rahmet eksenli olarak genişlik ve kolaylık sağlayan amelî mezheplerin ümmetçe hüsn-ü kabul görmesi de bu ortak kanaatten neşet etmektedir. Günümüzde ve kıyamete kadar tüm Müslümanların ötekileştirici değil, bütünleştirici ve kucaklayıcı misyon ve vizyonda olmaları her zaman ve her yerde talep edilmeli, aksi tavırlar ısrar ve kararlılıkla kınanmalıdır. Hikmet ve inanç merkezini kaybetmek üzere olan dünya insanlığının selamet ve saadeti, Müslümanların bu konudaki bilinç ve tavırlarına bağlıdır.

Ne yazık ki entelektüel muhafazakârlar nezdinde zaman zaman gelenekçi / tarihselci / Sünnet inkarcısı / mezhepsiz gibi suçlamalara ve kategorileştirmelere de meydan olan eksen bu nokta olmaktadır. Anılan kategorileşmelere gitmeden konuşup tartışmanın önündeki en büyük engel, elbette İslâm'ın kendisi değildir. Aksine bu sendromik kapan, içinde bulunduğumuz coğrafyanın kodlarından, daha açık bir deyişle futbol takımı tutar gibi tarikat, cemaat, parti, klüp tutmaktan ve önderleri karşısında gassalın elindeki meyyit gibi sonuna kadar edindikleri itaatkâr ve biatçı kimlikten kaynaklanmaktadır. Böyle daraltıcı bir kimlik elbette ezberi dışındaki tüm oluşumları dine dair kelime ve yaftalamalarla kategorize ederek ötekileştirmekten kaçınmayacaktır. Kendi yolunu fırkay-ı nâciye, diğerlerini ise fırkay-ı dâlle olarak gören bu yaklaşım temsilcileri "yer etmek istiyorsan önce düşman belirle" aforizmasını da arkasına alarak hamaset dolu sloganlarını âdeta kınından çekilmiş kılıç gibi sallamakta, böylece saf müritleri nezdinde bağlılığı perçinlenmiş lider konumuna da yükselmektedir. Ülkemizdeki bu damarın 2017 yılında da canlı ve aktif olduğu gerek propoganda araçları nezdinde, gerekse tatbikat olarak sahada yazık ki gözlenmiştir.

İslâm kaynaklarının Kur'an ve Sünnet olduğu gerçeği ve mutlak olarak hürmetle dikkate alınmaları gereği karşısında Müslüman alimler Din-i Mübin-i İslâm'ın prestijini hiçbir şekilde örselemeden düşünce ve yorumlarını ortaya koymalı, ulaştıkları sonuçları kamuoyuyla paylaşmalıdır. Maalesef medya önünde deve idrarı, kadın sünneti gibi konular üzerinden ortaya konan tartışmalardaki üslûpların Kur'an ve Sünnet'in öngördüğü tartışma metoduna uyduğu elbette söylenemez. Tarafların doğru olduğunu düşündükleri fikirlerini hakkaniyet ölçüsünde sunmaları gerekirken bir taraf partnerini ötekileştirilip tekfir etmeye gayret etmekte, diğer taraf ise tartışmada üstün gelebilmek için deyim yerindeyse muhatabını zor durumda bırakacak bel altı vuruşları sergilemektedir. Kazananın iki taraftan biri olmadığı açıktır. Kaybedenin ise İslâm ahlâkı ve kardeşliği olduğu unutulmamalıdır. Hâlbuki tartışmada ortaya konmaya çalışılan mesele ilmî bir çalışmadır ve tarafların birbirini ve her şeyden önemlisi temel İslâm kaynaklarını örselemeden bir sonuca ulaşmaları veya bir noktada uzlaşma kaydetmeleri mümkündür. Her konuda olduğu gibi dinî konularda da ülkemizin Müslüman insanları çoğu zaman özlenen olgunluk ve kemali taşımaktan uzak bir görünüm sergilemeye devam etmektedirler.

Özgürlükçü Teoloji ya da Yeni İlm-i Kelâm

Dünya trendinin özgürlüklere doğru ivme kazandığı yadsınamaz. Bunu besleyen en önemli unsurun küreselleşme ve bu sayede kendisinden ciddi anlamda lojistik destek sağlayan internet olduğu söylenebilir. Üretim ve bilimsel teknolojik gelişim küreselleşme sayesinde hız kazanmakta ve zenginlik artmaktadır. İnsanlığın aslında bu gelişim karşısında ihtiyaç duyduğu atılım, maneviyat dünyasını geliştirerek yeryüzünde barışı, kardeşliği, huzuru, adaleti, hakkaniyeti ve zenginliği paylaşmaktır. Bu mukaddes ve hayati maksadı güçlü şekilde destekleyen Din-i Mübin-i İslâm, özgürlükçü ve kucaklayıcı yaklaşımı ile iman, ibadet, muamelat ve ahlâk esasları çerçevesinde insanlık karşısında duran tek ilahi alternatiftir.

Bu minval üzere ilahiyat fakültelerinde İslâm'ın temel kaynaklarını örselemeyen ve gelenekle gelecek dengesini sağlayan özgürlükçü teoloji tabanlı çalışmaların önemi takdir edilmektedir. Cemaat veya tarikat yapıları yanında birey olma, hür düşünce sahibi olma, nakille akıl nimetlerini dengeleme şeklindeki hassasiyetler yine İslâmi kaynaklar ışığında değerlendirilmektedir. Kadın hakları ve hukukun korunması, medeniyetleşme, yüksek standartlı demokrasi ihtiyacı, millî aidiyetler yanında aynı zamanda dünya insanı olma, şehirleşme, eğitim, dışa açılma, kadının toplumsal hayata katılması gibi sosyolojik gereksinimler de esas itibariyle Türkiye insanını birey olmaya, hür düşünceye, hayatın değerini ve hukukun üstünlüğünü tüm katmanlarda savunma gibi birçok alanda özgürlükçü bir çerçeveye doğru yöneltmektedir. Günümüzde ülkemizin en değerli varlıklarından olan gençlerimizin İslâm'a ilgi ve yönelişlerini sağlamak ve onları dindar bir gençlik olarak yetiştirmek için özgürlük alanlarını mutlaka İslâmi referanslar istikametinde dikkate almak mecburiyeti vardır. Aksi taktirde araştıran ve her türden bilgiyi sadece bir parmak ucu uzaklığındaki tuştan alabilen gençlerin dünyalarına klâsik usullerle dokunabilmemiz kolay görünmemektedir.

Böyle bir ortamda meselâ bazı çevrelerin Müslüman kadının pantolon giyip giyemeyeceği gibi bir meseleyi dinî argümanlarla tartışarak ötekileştirmesi dahi bahsettiğimiz konjonktür bilincinden ne kadar uzak olunduğunu göstermektedir. Bu türden tartışmaları hikmet ve güzel öğüt kapsamı dışında tahkir edici ve kutuplaştırıcı bir üslûpla yürüterek toplumda gereksiz tepki ve rahatsızlıkların oluşmasına sebep olan bazı din görevlilerinin yeni Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Erbaş yönetimince soruşturularak denetim altına alınmaya çalışılması, kadın kıyafeti üzerinden bir dindarlık algısı üreterek toplumu germe projesine karşı çıkan ümit verici ve özgürleştirici bir adım olarak değerlendirilmektedir.

Dindarlık, Muhafazakârlık, İslâmcılık Ekseninde Türkiye Müslümanları

Bir ülkenin Müslümanlarını, hele de Türkiye gibi 80 milyonluk büyük bir ülkenin insanlarını tektipleştirmeye çalışmak, sosyolojik ve olgusal olarak mümkün olmadığı gibi doğru da değildir.

Yasa yapıcıların da farkında oldukları bu bilinç ve hassasiyet, Diyanet İşleri Başkanlığının temel ilke ve hedefleri mevzuatında iki cümle hâlinde şöyle ifade edilmiştir: "Toplumu din konusunda aydınlatırken dinin iki temel kaynağı olan Kur'an ve Sünnete dayalı sağlam bilgiyi esas almak, Müslümanların 14 asırlık dinî tecrübesini göz önünde bulundurmak, modern hayatı ve insanlığın ortak birikimini de göz ardı etmemek / din konusunda mezhep, anlayış ve uygulama ayrımı yapmadan vatandaşlık esasına göre hizmet sunmak." (http://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay//3/diyanet-isleri-baskanligi-temel-ilke-ve-hedefleri)

Diyanet İşleri Başkanlığının kuruluş mevzuatında yerini bulan bu anlamlı hassasiyetin ne kadar önemli ve gerekli olduğu, Müslümanların ilk dönem İslâm tarihinde yaşadığı somut bir vakıa hatırlandığında daha da iyi görülecektir: Üçüncü halife Hz. Osman'ın (ra) şehit edilmesi ile başlayan Cemel - Sıffin savaşları ve Kerbela katliamı ile derinleşen süreç, erken dönem İslâm toplumunu ve geleceğini ciddi anlamda etkilemiş ve şekillendirmiştir. Bu vakıaların detayları pekçok kaynaktan takip edilebilir kaydını düştükten sonra, bu başlık altında asıl ilgimizi çeken konunun Sıffîn savaşı olduğunu belirtmek istiyoruz.

Sıffin savaşı (37 / 657) Müslümanlar arasında Cemel savaşından sonra meydana gelmiş olan ikinci iç savaştır. Muaviye'nin siyasi hırslarına kalkan yaptığı Hz. Osman'ın katillerinin yakalanıp kendisine teslim edilmesi şartı, aslında Hz. Ali'nin halifeliğine karşı direnişinin önüne paravan yaptığı bir sözde adalet talebiydi. Yaklaşık 110 gün süren ve Hz. Ali'nin ordusunda yer alan Ammar b. Yâsir gibi sahabilerin de katledildikleri Sıffîn savaşı, abartılı rakamlarla 70.000 Müslümanın hayatına mal olmuştur. Nihayet yine Muaviye'nin mızrakların uçlarına Kur'an sayfaları taktırması gibi keşfettiği dahiyane hakem olayı bu savaşı o anlık bitirmiş ve askerî

güç olarak çok daha kuvvetli olan Hz. Ali'nin hilafeti kaybetmesiyle sonuçlanmıştır. Bu savaşı detaylarıyla ele almak bu çalışmanın amacı olmadığından şu kadarını söylemekle yetinelim ki bu olay, iktidar kavgası uğruna Müslümanların kanının akıtılması acısı yanında İslâm mezhepler tarihinde ve çeşitli kelâm meselelerinin ve ekollerinin ortaya çıkması konusunda kayda değer bir etkinin sahibi olmuştur. Hakem olayında Muaviye adına hakemlik yapan Amr b. As'ın siyasi kabiliyet ve dehası ile Hz. Ali adına hakem olan Ebu Musa el-Eşari'nin dindar ve muhafazakâr kimliği taban tabana zıttır. Siyasi Arap dehaları arasında sayılan Amr b. As'ın Muaviye lehine meydana getirdiği bir oldu bittiyle Hz. Ali halifelikten azledilmiş, yerine Muaviye halife nasp edilmiştir. Yazık ki güçlü ahlâk ve dindarlığıyla herkesin saygınlığını kazanmış olan Ebu Musa el-Eşari, hakem rakibi Amr karşısında siyaset yapmak, ne şekilde olursa olsun mutlaka kazanmak üzerine kurulan bir alandaki tecrübesizliği yüzünden kayda değer bir etkinlik gösterememiş, hatta adına hareket ettiği Hz. Ali'yi halifelikten azletmiştir. Müslümanların üzerinde her zaman derin tefekküre malzeme yapmaları gereken bu olay göstermiştir ki idrak değerleri sonuna kadar din, inanç ve ahlâk ilkeleriyle dolu olan Ebu Musa dindarlığı, siyasi bir deha olan Amr'ın hamleleri karşısında adalet ve hakkaniyet adına varlık gösterememiştir. Siyaset ve iktidar mücadelesinde yönetme tutkusunun nev-i şahsına münhasır olan üslûbu, dindarlık ve ahlâk ölçütünden çoğu zaman ayrı kalmıştır. Bu hakikati ayırdetmeksizin iki dinamiği din ve dindarlık yönünde birbirine karıştıran yaklaşımlar din ve dindarlık algısına zarar vermişlerdir.

Binaenaleyh ülkemiz insanlarının 2017 yılı boyunca dinimizin tartışılmaz temel kaynakları olan Kur'an ve Sünnetin bağlayıcılığı gerçeğini 15 asırlık bir uygulama tecrübemiz ile çağımızın geldiği ve gideceği yön harmanlanarak bir senteze ulaşma ideali yeterince karşılık bulamamış görünmektedir.

Diyanet İşleri Başkanı Görmez'in Görevden Ayrılması

Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren Diyanet İşleri Başkanlığı genelde her zaman yönetim erkinin ilgi ve etkisi altında hayatiyetini sürdürmeye mecbur kalmıştır. Bu değişmez ilgi ve etkiye ilim, âlimlik ve en yüksek dinî makamı temsil etme gibi vasıfları ölçeğinde dayanma / direnme kapasitesi tüm Diyanet İşleri Başkanları için elbette aynı olmamıştır. Aynı kalan tek şey az ya da çok Diyanet'in yönetim erkinin ilgi ve etkisi altında zaman zaman bunalıp gerilmesi olmuştur. (Çeşitli örnekler için bkz. Tayyar Altıkulaç, *Zorlukları Aşarken*, İstanbul 2011, Ufuk yayınları, I / 432-440, 481-514; II / 667-698)

17. Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez, ikinci 5 yıllık görevinin 2. yılında, başka bir deyişle görev süresinin dolmasına 3 yıl kala emekliliğini isteyerek görevinden ayrılmıştır. Bu ayrılışın ardında büyük oranda bağlı bulunan bakanlık erkiyle yaşanan ilişkinin rengi olduğu değerlendirmesi yapılmaktadır.

İnsan Hakları ve Özgürlükler

Dini, birey ile Rabbi arasındaki samimi ve vasıtasız münasebet olarak gören İslâm, "dinde zorlama olmaz" (Bakara, 2 / 256) ayetiyle aslında hak, hukuk ve özgürlükler alanındaki evrensel duruşunu ortaya koymaktadır. Zorla yapılan ve yaptırılan bir işten kimseye hayır gelmeyeceği gibi zor kullanılarak elde edilen bir sözde inançtan da kimseye yarar gelmeyecektir. Zaten insana halifelik görevi verilmesi onun irade edip seçme kabiliyetinden kaynaklanmış bir üstünlüktür. Bu gücü sayesinde insan melekler ayarında bir yüce makama nail olabilirken, aynı gücü kötüye kullanarak da hayvanlardan aşağı bir dereceye düşebilmektedir. (Tin, 95 / 4-5)

Bu ilke çerçevesinde ortaya konan dinî söylemler, hikmet ve güzel öğüt usulüyle bütünleştirilmeli, şemsiye genişletilmeli ve kışkırtıcı ve ayrıştırıcı bir dilden bilinçli olarak kaçınılmalıdır. Ne ki hâlâ toplumun önde gelen bazı din adamlarının bu hassasiyette olmadıkları ve kullandıkları ayrıştırıcı dille etkide bulundukları cemaatlerini radikalleştirdikleri ve onları imkân

bulduklarında kendileri dışında değerlendikleri her kesime her türden şiddeti rahatlıkla uygulayabilecek hâle getirdikleri gözlenmektedir. IŞİD gibi, bir proje olduğu aşikâr örgütlerin bile ülkemizden kolaylıkla kaynak ve eleman devşirebilmiş olmasının arkasında da anılan bu hoşgörüsüz dinî söylemin önemli etkisinin olduğu değerlendirilmektedir.

Radikal Bakışın Ötekileştirici ve Tekfirci Dokusu

İnsan karakterinde sadece kendine ait olanı iyi ve üstün görme eğilimi vardır. Kendi memleketi, partisi, mezhebi, klübü en iyi ve en üstün olduğu düşüncesi bir noktaya kadar fıtratın iktizası olarak anlaşılabilir ve hoş görülebilir. Ancak kendinden ve kendininkinden başka herkesi ve her cemiyeti öteki olarak yaftalayıp dışlamak, din dışı görüp tekfir etmek ancak hastalık sendromu olsa gerektir. Bu yaklaşımın dar anlamda grup üyelerinin kendilerine ve örgütlerine kemikleşmesini sağlayan sözde sağlam bir manivela olması bir yana, insaniyeti öldürerek yeryüzünü yaşanmaz hâle getiren bir etkiye sahip bir hastalık olduğu da açıktır.

IŞİD Misyonunu Tamamladı ve Ortadan Kalktı

Kur'an ve hadis metinlerinden hareketle sosyoloji, tarih, antropoloji ve etik vasatı dikkate almadan saf dindar zihinleri aldatan ve sözde İslâm hilafeti kurduğunu tüm dünyaya ilan eden bir hareket olarak IŞİD'in bir Batı projesi olduğu başından beri çok aşikârdı. Ancak bu hareketin bir proje olduğunu okudukları ayet ve hadis metinlerine aldanarak göremeyen Müslümanlar yine çıktı ve hatta sözde şehitlik uğruna örgüte militan olmaya giden pekçok insan oldu. Doğrusu onların durumu, tarihte mızraklarının uçlarına Kur'an sayfaları takarak o günkü toplumu siyasi hedefleri istikametinde yönlendiren Muaviye hamlesiyle Hasan Sabbah'ın Alamut kalesinde afyon, şarap ve yalancı cennet hurileri ile motive edip intihar saldırıları yaptırdığı fedailerinin durumunun talihsiz bir tekerrüründen başka bir şey değildir. Sonuçta IŞİD de sessizce nasıl gelip

Irak ve Suriye'de devasa topraklar kendilerine savaşsız olarak teslim edildi ve buralarda nasıl sözde İslâm devleti kurdukları ilan ettilerse, görevleri tamamlandığı için de aynı piyesin sahnesinden ayrılıp gitmişlerdir. Ancak onların kameralar önünde uzun sakallarıyla çizdikleri korkunç cellat görünümleriyle koyun boğazlar gibi kendilerine ait görmedikleri masum insanları barbarca katleden görüntüleri, tüm dünya nezdinde ancak İslâmofobyayı beslediği ve Müslüman nefreti doğurduğu için hafızalardan kolay kolay silinmeyecektir. Öte yandan tahrip edip yok ettikleri binlerce yıllık tarihî eserler, kütüphaneler, şehirler ve saçtıkları dehşetler, cariye namı altında kirlettikleri masum kadınlar sadece modern dönemin Moğolları olarak hafızalarda trajik manzaralarla kök saldı. Müslümanlara ve imajlarına en büyük kötülüğü yapmakla görevlerini yeterince yerine getirdikleri için artık ortadan kalkma vakitleri de geldi ve 2017 yılında sessiz sedasız çekilip gittiler.

Başlı başına IŞİD tecrübesi bile Müslüman bireylerin ve zihinlerin iyi okuyup değerlendirmesi gereken model bir olaydır. Sosyoloji, tarih ve konjonktür yeterince okunmadan tek başına ayet ve hadis metinlerinin arkasına gizlenerek gelinecek menzil, malesef böyle hazin bir sahneden farklı olmayabilecektir.

Dindarlık Haritamız ve Kodları

Toplumda manevi hayata dair dikkat çeken olgunun dindarlaşmak mı yoksa dinî tezahürlere bağışıklık / alışkanlık kazanmak mı olduğunu tespit etmek zor görünse de yıllardır ülkeyi etkin şekilde yöneten muhafazakâr iktidarlar sayesinde toplumda dindarlık tezahürlerinin en azından kanıksandığını kabul etmek daha doğru görünmektedir. Şehir siluetlerine damgasını vuran camiler, dinî / manevi etkinlikler, duyurular ve mesajlar hissedilir derecede bu görüntüyü destekleyen unsurlardır. Mamafih ülkemizin dindarlık haritası kapsamında aşağıdaki başlıkların ele alınmasını gerekli görmekteyiz:

Ramazan Ayı ve Medyatik Hocalar

Ramazan ayları maneviyat yönüyle genelde ülkemizin tüm kesimlerinde hissedilir derecede farkındalık oluşturan bir görünüme sahiptir. Oruç, teravih, iftar, sahur, mukabele ve sohbet etkinlikleri yediden yetmişe hemen tüm toplum katmanlarında öyle ya da böyle karşılık bulan uygulamalardır. Ramazan ayının manevi havasındaki yoğunluk istikametinde televizyonlarda programlarıyla boy gösteren hocalar da yoğunluk kazanmaktadır ki 2017 Ramazan'ı da diğer yıllardan geride kalmamıştır. Toplumun bu programlardan ne derece maneviyat eğitimi ve hazzı aldığı tam olarak bilinememekle birlikte bu tür yayınların ayın sahip olduğu enerjiyi rutine bağlayarak insanları manevi bakımdan duyarsız hâle getirme riski taşıdığı da gözlenmektedir. Özellikle de insanları maneviyata teşvik amacıyla bidat ve dinî bakımdan sağlıksız menkıbe hikâyeleri ile sadece uzmanların kendi aralarında tartışarak halka sadece ulaşılan kararı iletmeleri gereken konuların Ramazan ruhuyla hiç de örtüşmeyecek derecede ayrıştırıcı ve kışkırtıcı şekilde televizyonlarda milyonlar önünde verilmesi olumsuz bir atmosfer meydana getirmektedir. İstismar boyutuna ulaşan dinî içerikli programların insanları Ramazan'ın manevi atmosferinden istifade etmek yerine büsbütün karşı, en iyi ihtimalle duyarsız hâle getirdiği de değerlendirilmektedir. Bu tür olumsuz durumlardan kaynaklanan bıkkınlığı ifade etmek üzere kullanılan "Ramazan ayı hocaların elinden kurtarılmalı" şeklindeki duyarlı dilemmayı dikkate almak gerekmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı bahsi geçen durumla ilgili olarak düzenlediği genişletilmiş istişare heyeti toplantısında alınan kararı 18 Mayıs 2017 tarihinde kamuoyuyla paylaşmış ve tüm tarafları bu konularda duyarlı olmaya şu sözleriyle davet etmiştir: "Ramazan'da yayınlanan dinî içerikli programlar, milletimizi inançtan ibadete, ahlâktan sosyal hayata, ilimden kültür ve medeniyete kadar hemen her alanda bilgilendirme ve bilinçlendirme için çok önemli bir fırsat sunmaktadır. Bu itibarla programlarda, İslâm'ın temel kaynaklarına dayalı sahih dinî bilgi esas alınmalı, hurafelerden, ayrıştırıcı ve ötekileştirici söylemlerden ve her

türlü istismardan uzak durulmalıdır. Zor bir süreçten geçtiğimiz, birlik ve beraberliğe her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyduğumuz şu günlerde medya kuruluşlarımız, halkımızın kafasını karıştıracak, onların dinî duyarlılıklarına gölge düşürecek gereksiz tartışmalara ve polemiklere meydan vermemelidir." (http://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/10138/din-isleri-yuksek-kurulu-genisletilmis-istisare-heyeti-toplantisi-kararlari-aciklandi)

Ramazan münasebetiyle yine televizyon ekranlarını ve sosyal medyayı maneviyat adıyla sömüren uygulamalar arasında "na'l-ı şerif" adını verdikleri sözde "Peygamber terliği" ve yanmaz kefen pazarlamaları yapılmasını da istidraden hatırlamak gerekmektedir. Özellikle de ilgili metalara kutsiyet atfederek sözde "kutsal sandalet" satın alanlara neredeyse "bu terliği giyersen Peygamberimizi rüyanda görür, cehennemden kurtulursun, yanmaz kefen satın alırsan kabir azabı görmezsin" mealinde mesajlar verilmesi, yazık ki saf insanların istismar edilmesinden başka hiçbir anlam taşımamaktadır.

Unutulmamalıdır ki Diyanet'in de ifade ettiği gibi "na'l-i şerif şeklinde kolye takmanın, takılan kolye veya asılan resmin faziletli olduğunu söylemek doğru olmayacağı gibi bunlardan medet ummak da caiz değildir."

Oruca Başlama (İmsak) Vakti Polemiği

Her Ramazan ayı başladığında neredeyse gelenek hâle gelen ve maalesef medya yayın organlarında oruca başlama vakitleri ile ilgili tartışmalar oruç ayının birleştiren maneviyat atmosferini ciddi anlamda bozmaktadır. Diyanet'in ilan ettiği imsak vakti yüzünden insanlara boş yere fazladan oruç tutturuluyor şeklindeki iddia ve polemikler yazık ki insanların dine ve dindarlara karşı olan güvenini ciddi anlamda sarsmakta, ibadet etme arzu ve şevklerini kırmaktadır. Hele de ne dediğini kendisinin de anlamadığı ama meseleyi televizyon ekranlarından milyonlara anlatabildiğini zanneden dinî içerikli programlar, Din-i Mübin-i İslâm'a ve mensuplarına yakışmamaktadır. Bu meseleler medya önünde değil, ilmî mahfillerde

konuşulup görüşülmeli ve sonuç kamuoyuna bir konsensusla sunulmalıdır. Yazık ki bu sene de medya üzerinden yapılan benzer tartışmalar eksik kalmamış, insanların manevi değerlere bağlılığını örseleme ve zedeleme konusunda önceki yıllardan geri durmamıştır. (Örneğin bkz. http://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/10158/diyanetin-hesapladigi-imsak-vaktinde-tereddut-yok ; https://www.youtube.com/watch?v=IBOY-yJKjhE)

Konu üzerine yapılan tartışmalardan halkın olumsuz manada etkilenmemesi için Başkanlık aşağıdaki açıklamayı yapmak durumunda kalmış, herkesi Ramazan ayını huzur ve huşu içerisinde idrak etmeye davet etmiştir: "Diyanet İşleri Başkanlığı, ibadet vakitlerini geçmişten günümüze İslâm âlimlerinin ve astronomların ortak görüşünü, İslâm dünyasındaki müşterek uygulamaları ve bilimsel gözlem sonuçlarını göz önünde bulundurarak belirlemektedir. Nitekim Diyanet İşleri Başkanlığının sürdürdüğü beş yıllık gözlem sonuçları değerlendirilmiş ve Diyanet takviminde yer alan ibadet vakitlerinin doğruluğu bir kez daha teyit edilmiştir. Bu itibarla imsak ve yatsı vaktinin belirlenmesiyle ilgili tarihte ve günümüzde İslâm dünyasında muteber olmayan görüşlerin gündeme getirilmesi, dinî ve ilmî gerçeklerin göz ardı edilerek zihinlerin bulandırılması, halkımızın huşu içinde ifa etmeye çalıştığı ibadetlerin sıhhatinin tartışma konusu yapılması Ramazan'ın manevi iklimine gölge düşürmektedir. Bu sebeple ibadet vakitleri konusunda meydana getirilmeye çalışılan tereddütlere itibar edilmemelidir." diyerek konuyla ilgili hassasiyetini kamuoyuyla paylaşmıştır. (http://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/10138/din-isleri-yuksek-kurulu-genisletilmis-istisare-heyeti-toplantisi-kararlari-aciklandi)

Bayram ve Kameri Aylar Birlikteliği

İslâm dünyasının birlik ve beraberlik konusundaki durumunu ortaya koyan önemli göstergelerden bir tanesi bayram ve kameri aylardaki birlikleri konusudur. Özellikle dünyanın tüm ülkelerinden gelen Müslümanların kutsal topraklarda icra ettikleri bayram günleri ile kendi ülkelerindeki

insanların kurban bayramlarının farklı günlerde kutlanması tevhidi de zedeleyen bir unsur olarak duyarlı tüm Müslümanları incitmektedir. Bu konuda birlik ve beraberliği sağlamaya yönelik atılan iyi niyetli adımlar, maalesef ulaşılmak istenen birlik ve beraberliği sağlamaya yetmemektedir. Bu minvalde Diyanet İşleri Başkanlığınca 2016'da İstanbul'da gerçekleştirilen ve tüm dünyadaki Müslümanlara aynı günde oruca başlama ve bayram yapma imkânı sunan Uluslararası Hicri Takvim Birliği Kongresi Kararları her fırsatta teyit edilmekte ve gereğine tüm tarafların uyması çağrısı yinelenmektedir. (http://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/10138/din-isleri-yuksek-kurulu-genisletilmis-istisare-heyeti-toplantisi-kararlari-aciklandi) Ülkemiz bu beraberliği sağlamaya yönelik samimi ve ciddi adımlar atmakla birlikte konunun dinî ve ilmî olmaktan ziyade, siyasi uzantılarının olması, İslâm dünyasının böylesine masum ve manevi bir meselede dahi birlik ve beraberlik içinde olmasını maalesef mümkün kılmamaktadır.

Müftülere Nikâh Meselesi

Resmî nikâh, dinî nikâh ikilemi Türkiye Cumhuriyeti tarihinde her zaman bir ikilem ve tartışma konusu olagelmiştir. Bu tartışmayı bitirmenin bir yolu olarak aynı zamanda resmî devlet görevlileri olan müftülere nikâh kıyma yetkisi verilmesi görülmüştür. Eskiden olduğu şekliyle resmî nikâh kıymada izlenen yöntemin aynen devamı yanında bu yetkiye müftülerin de dahil edilmesine Türkiye'de laiklik vurgusuna özel hassasiyet gösteren çevreler karşı çıkmış ve bu uygulamanın laikliğe aykırı olduğunu iddia etmişlerdir. Oysa sadece dinî nikâhla özellikle kadınlar aleyhine gerçekleşebilen pek çok istismarın bu sayede ortadan kalkacak olması, nikâh sürecinin kısalması ve kolaylaşması gibi toplumsal yararlar müftülere nikâh kıyma yetkisi verilmesi projesini desteklemeyi gerektirmektedir. Ne var ki Türkiye'de maalesef taraflar meseleleri sosyolojik vasatta objektif olarak tüm yönleriyle inceleyip değerlendirmek yerine kadim ezberlerini tekrar etmeyi daha kolay bulmakta ve yararlı işlere dahi karşı çıkmayı tercih etmektedirler.

Diyanet'e İlk Kadın Başkan Yardımcısı

Diyanet İşleri Başkanlığında önemli bir makam olan Başkan Yardımcılığı görevine tarihinde ilk defa bir kadın atandı. Aynı zamanda bir akademisyen olan Prof. Dr. Huriye Martı'nın bu önemli göreve atanması, yarısının kadınlardan meydana geldiği toplumumuzda büyük çoğunluk tarafından sevinçle karşılandı. Aslında son derece doğal olan bu atamayı ilk defa gerçekleştiren başta yeni Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Erbaş ve yönetimi olmak üzere emeği bulunan herkese teşekkür ediyor, hayırlı olmasını niyaz ediyoruz. Toplumun dindarlaşmasında kadının tartışmasız bir etkinliğe, hassasiyete ve öneme sahip olduğu açıktır. İlk dönem İslâm tarihinde Hz. Aişe (ra) gibi birçok kadın ilim ve irşat görevinde bulunarak sadece kadınlar kesimine değil, bütün topluma katkı sağlamışlardır. Kadını ve ailesi ihya olmadıkça bir toplumun gelişmesinden söz edilemeyeceği için toplumumuzun vahyin kadın erkek perspektifindeki kuşatıcılığa erişmesine vesile olabilmesi bakımından bu tensibin gayet hayırlı olduğu değerlendirilmektedir. Ne var ki bu gelişmeye az da olsa maalesef bazı muhafazakâr kesimlerde hoşgörüyle bakılmadığı da gözlenmektedir.

MAK Dindarlık Anketi

MAK Danışmanlık şirketinin Ramazan ayının sonlarına doğru 12-18 Haziran 2017 tarihinde 30 büyükşehir, 23 il ve 154 ilçeden toplam 5400 kişi ile yaptığı anket çalışması, Türkiye'nin dindarlaşma trendinin yükselmediğini ortaya koyması bakımından dikkat çekmektedir. (Bkz. MAK 2017, s. 4.)

Öteden beri "% 99'u Müslüman olan Türkiye" şeklindeki ezber ve imajın gerçek olmadığını ortaya koyan bu ve benzeri çalışmalar ülkemizin inanç erozyonuna maruz kaldığını göstermektedir. Bu yönde acilen çalışmalar yapılıp manevi kalkınma seferberliğine ihtiyaç duyulduğu değerlendirilmektedir.

Binanenaleyh MAK araştırmasına göre % 4'ünün cevap vermediği deneklerin % 86'sı Allah'ın varlığına, birliğine, yaratıp yaşattığına inandığını söylerken % 6'sı Allah'ın varlığına ve yaratıcılığına inandığını

ancak insanların hayatını yönlendirmek için talimat vereceğine, başka bir deyişle Allah'ın insanların yaşantısına karıştığına ve karışacağına inanmadığını ifade etmiştir. Deneklerin % 4'ü ise Allah'a inanmadığını ifade etmiştir.

Allah'a dua etme konusunda da yaklaşık aynı oranlar söz konusu olmuştur ki bu da iman ile dua etme arasındaki ilişkiyi bir yönüyle desteklemektedir. Bu oranlar inanç esasları ve ibadet fenomenleri söz konusu olduğunda daha da aşağılara düşmektedir. Örneğin meleklere ve Kur'an-ı Kerim'in vahiy kaynaklı ilahi kitap olmasına iman edip etmediği sorgulanan deneklerin verdikleri olumlu cevaplar, maalesef % 75 civarında kalmaktadır. İbadetlerin yerine getirilmesi konusunda bu oranlar daha da düşebilmektedir. Örneğin Ramazan ayının tamamında oruç tuttuğunu belirtenlerin oranı % 45'te kalırken, hepsini değil ama sadece bir kısmında oruç tutanların oranı % 25 olmaktadır. Beş vakit namaz kılanların oranı ise % 22'de kalırken, vakit namazlarını arasıra kılanların oranı % 26 olmuştur. Gerektiğinde gusül abdesti almadan evinden çıkmadığını söyleyenlerin oranı % 65 iken, ara sıra gusül abdesti aldığını söyleyenlerin oranı % 17 olmuştur. Kararsızlarla beraber gusül abdesti almadığını söyleyenlerin oranı ise % 18 olmuştur. Dikkat edilirse bu oran kararsızlarla birlikte deist ve ateist olduğunu söyleyen % 14'lük diliminin yukarısındadır. Bu durum, dinî konularda cehaletin söz konusu olduğuna işaret edebilir.

Bu oranlar bütüne ilişkin kati bir belirlemeyi mümkün kılmayacak olsa da ülkemizde sağlıklı ve her türlü istismardan soyutlanmış bir din ve dindarlık anlayışına ve manevi kalkınmaya ihtiyaç duyulduğunu tespit etmek zor olmasa gerektir.

Gençler Arasında Deizmin Arttığına Dair İddialar

Allah'a inanan, ancak O'nun insanların yaşayışlarına müdahale edeceğine inanmayan bir inanç grubu olarak kabaca tanımlanabilecek olan deizmin ülkemizde, özellikle de gençler ve hatta ilkokul düzeyindeki çocuklar arasında yayıldığına dair duyumlar ve şayialar alınmaktadır. Doğrusu bu iddiayı bilimsel olarak ortaya koyan herhangi bir çalışmadan haberdar

olunmamakla ve böyle bir iddianın gerçek olmasını hiç arzulamamakla beraber ülkemizde deizmin geçmiş yıllara nazaran daha fazla konuşulur hâle geldiği söylenebilir. Bu da bir yönüyle dinî rehberler olan hocaların üslûp ve söylemlerinin çocuklar ve gençler nezdinde olumlu bir karşılığa denk gelmediğini ve onlara dokunacak farklı iletişim tarzlarına ihtiyaç duyulduğunu gösterebilir. Tanımlanmamış ve sınırları çizilmemiş, ama bir davetçinin hikmet ve güzel öğüt yoluyla Allah yoluna rehberlik etmesini emreden Nahl suresi 125. ayet çerçevesinde konunun dikkatle değerlendirilmesi gerekmektedir.

Dünyevileşme / Değer ve Ahlâk Anlayışı

Değer ve ahlâk anlayışlarının hızla çıkar, madde ve dünyevileşmeye doğru evrildiği bir dünyada ve ülkemizde, gerçekte Din-i Mübin-i İslâm'ın temel anlayışlarının insanın ruh dünyasını aydınlatacak değerler taşıdığını yadsımak imkânsızdır. Ne var ki Bosna'nın bilge kralı Aliya İzzet Begoviç'in dediği gibi iyi olan İslâm, kötü olan bizlerin elinde hem ülkemiz, hem bölgemiz; hem İslâm coğrafyası, hem de tüm dünya karşısına örnek bir model olarak yazık ki çıkamamaktadır.

Türkiye'de uzun yıllardır muhafazakâr kesimin görece yönetim erkinde yer almasıyla bağlantılı olarak merkeze yerleştiği ve zenginleştiği, lüks ve konfora alıştığı, sonuçta kaçınılmaz olarak dünyevileştiği; ahlâk, eşitlik, adalet, liyakat ve tevazu ekseninde yaralar aldığı, züht, takva ve ahlâk anlayışlarının bir hayli örselendiği gözlenmektedir. Öte yandan Suriyeli mülteciler gibi uluslararası gelişmelerin de etkisiyle özellikle büyük şehirlerde dilencilik sektörünün etkinlik dozunun iyice arttığı, metropollerde kırmızı ışıklı hemen her kavşakta dilencilerin duran arabalara âdeta hücum ettikleri, dinî ve insani duygu ve merhamet istismarınının tekrarına sahne olduğu tespit edilebilmektedir.

Mezhep ve Meşrep Taassubu

Her mezhep, fırka ve oluşumun bağlılarına en üstün ve en iyi olarak

göründüğü bir vakıadır. Ne var ki iyilik ve üstünlük, Kur'an'ın deyişiyle takvada, Allah'ın buyruklarına riayet etmekte ve ahlâk-ı hamîde sahibi olmaktadır. Temel inanç esasları paylaşıldığı müddetçe mezhep ve meşrep seçeneğinin üstünlük kriteri olmayacağı unutulmamalıdır. Çünkü mezhep ve meşrep aidiyetinin Müslümanlar için dinlerini yaşamaları konusunda sadece bir ruhsat, kolaylık ve genişlik olduğu değerlendirilebilir. İnsanın mezhep ve meşrebinden değil, inanç, ibadet ve ahlâkından hesaba çekileceği de aynı şekilde hatırlanmalıdır. Türkiye'de bu kucaklayıcılık ve kuşatıcılık ruhunun tesisi için her bir fert ve her mezhep ve meşrep gayret etmek durumundadır. Yazık ki vakıanın böyle olmadığı, kendi mezhep ve meşrebinin türünün en iyisi ve üstünü olduğu, diğerlerinin ise dalalette bulunduğu, en iyimser şekliyle müellefe-i kulûb olduğu şeklindeki kanaat yine muhafazakâr kesimlerde yaygınlıkla gözlenmektedir.

Şabloncu ve İndirgemeci Din Anlayışı

Hemen her dönemde ülkemizde, fasit kutuplaştırma amacıyla kullanılıp içi boşaltılan mebzül miktarda dinî ve siyasi şablonlar var olagelmiştir. Bu minvalde aynı, yakın veya değişik dönemlerde yönetim erkince yaygın ve beklenenin dışında farklı görüş ve düşüncede olan herkes için "İslâmcı", "mürteci / irticacı", "selametçi", "laik", "İrancı", "şeriatçı", "Atatürkçü", "sağcı / solcu", "komünist", "tarikatçı", "modernist", "gelenekçi", "gezici", "ergenekoncu", "Fetöcü", "muhalif" gibi şablonlar yerli yersiz kullanılmıştır. Bu ülkenin topraklarında hemen her dönemde âdeta kabalama doldurulan bu çuvallara bir şekilde isimleri konulmuş olan masum insanlar gerek vicdanlarda, gerek yargı, yönetim ve kolluk güçleri elinde haklarından mahrum edilmiş, takibata ve cezalandırmaya tâbi tutulmuş, kurunun yanında yaşın yandığı da olmuştur. Bu genellemeci anlayış, bireyselleşme katsayısı son derece düşük bir insanlık ve dindarlık tipolojisi sendromudur. Bu sendromun uzantılarından olarak da ülkemizde faaliyet gösteren cemiyet, cemaat ve tarikatlara mensup insanların hangisine ait oldukları neredeyse sadece sakal, bıyık, saç ve kıyafet gibi doğal unsurlarından dahi tek başına tespit edilebilmektedir.

Bu tektiplemeci, şabloncu ve indirgemeci din ve dindarlık anlayışının tezahür ve sonuçlarından biri olarak da insanların bireysel karakter gelişimi olumlu manada gelişememektedir.

Ahlâki Yozlaşma

Güçlü toplumlar aynı zamanda ahlâki değer ve duyarlıkları yüksek, aile hayatının saygın görülüp evliliklerin korunaklı kılındığı toplumlardır. Görünen her türden ahlâk erozyonu, eşlerin aldatması, serbest yaşama... gibi cinsel aşırılıklar, aile ve ahlâk hayatının yara almasına sebep olmakta ve âdeta bu kanserli hücreler sonunda toplumu içten içe kemirip yok etmektedir. Mahkeme istatistikleri, anket çalışmaları, akademik tezler ve medyayada çıkan haberlerden hareketle ülkemizde -hamdolsun- kırmızı alarm seviyesinde olmasa bile görece bozulmanın yaşandığı gözlenmekte ve değerlendirilmektedir. Bu tür hastalıkların temelinde inanç ve ahlâk olgusunun eksikliği ile sağlıklı ve düzgün aile kurulamaması gibi durumların yattığı düşünülmektedir. Evlenme ve boşanma oranları arasındaki makasın da malesef daralmaması bahsedilen toplumsal rahatsızlıkların devam ettiğinin göstergesi olarak okunmaktadır. Öte yandan cinselliğin Türkiye'de özellikle muhafazakâr kesim tarafından hep bir tabu olarak görülmesi de toplumsal dengeyi bir yönüyle bozan bir diğer parametre olarak görünmektedir. Çünkü hakkı ancak hak ettiği ölçüde verilmesi gereken bir meselenin dengesi bozulunca, bu kez de bir dizi başka toplumsal parametrelerin balansları bozulmaya uğramaktadır. Aslında toplumun yumuşak karnı olan bütün meseleler, istismara ve hastalığa yakalanmaya en açık hücrelerdir. Binaenaleyh aşırılığın her türlüsü kötüdür, zararlıdır ve tedavi edilmediği taktirde bireysel ve toplumsal hastalıklara yol açmaktadır. Sonuç olarak 2017 yılı içerisinde ilgili toplumsal hastalıkların genelde tüm dünya ülkelerinde nüksetmeye devam ettiği izlenmiş, ülkemizin de geçen yıllara oranla daha olumlu ve makul bir iyileşmeye ulaşamamış olduğu değerlendirilmiştir. (Meselâ bkz. http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist ; http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/murat-yetkin/carpici-bir-ensest-raporu-40572405)

Kaynakça

Altıkulaç, Tayyar, *Zorlukları Aşarken*, İstanbul 2011, Ufuk Yayınları.
Bauman, Zygmunt, *Cemaatler / Güvenli Olmayan Bir Dünyada Güvenlik Arayışı*, çev. Nurdan Soysal, İstanbul 2016, Say Yayınları.
Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı, *Kendi Dilinden FETÖ* / Örgütlü Bir Din İstismarı, Ankara 2017, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
MAK Danışmanlık, *Türkiye'de Toplumun Dine ve Dinî Değerlere Bakışı*, Ankara 2017.
http://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay//3/diyanet-isleri-baskanligi-temel-ilke-ve-hedefleri (Erişim: 31.10.2017)
https://www.youtube.com/watch?v=IBOY-yJKjhE (Erişim: 03.11.2017)
http://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/10158/diyanetin-hesapladigi-imsak-vaktinde-tereddut-yok (Erişim: 03.11.2017)
http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist (Erişim: 07.11.2017)
http://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/10138/din-isleri-yuksek-kurulu-genisletilmis-istisare-heyeti-toplantisi-kararlari-aciklandi (Erişim: 03.11.2017)
http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/murat-yetkin/carpici-bir-ensest-raporu-40572405 (Erişim: 06.11.2017)

islâm dünyası

Ahmet Varol

2017'DE İSLÂM ÂLEMİ

Ahmet Varol

Suriye'de Bir Yandan Savaş Bir Yandan Siyasi Görüşmeler

Suriye'de 2017 yılına ateşkes anlaşmasının geçerli olduğu bir şekilde girildi. Fakat gerek rejim güçleri, gerekse ona destek veren işgalci güçler tarafından sıkça ihlal edilen bir ateşkes anlaşması vardı. "Terör örgütü" olarak nitelendirilen ve eski adı Nusra olan Fethu'ş-Şam grubunun anlaşmanın dışında tutulması rejim güçlerinin ve işgal güçlerinin saldırılarını sürdürmesi için arka kapıyı açık tutuyordu.

Bir yandan ateşkesi ihlal eden saldırılar, baskınlar ve kuşatmalar devam ederken bir yandan da Türkiye, Rusya ve İran öncülüğünde meseleye çözüm bulunması amacıyla bir Astana görüşmeleri süreci başlatıldı. Suriye'de silahların susmasının sağlanması için Kazakistan'ın başkenti Astana'da ilk etapta birincisi 23-24 Ocak, ikincisi 6 Şubat, üçüncüsü de 15-16 Şubat 2017 tarihlerinde olmak üzere üç aşamalı toplantı düzenlendi. Astana'daki toplantıların ana konusu Suriye'nin genelinde hâkim kılınacak bir ateşkes sağlanmasıydı. Burada organizasyonu yürüten üç ülkenin garantörlüğünde bir ateşkes ilan edildi. Fakat maalesef ateşkese yine gereği gibi uyulmadı ve gerek Baas rejiminin adamları, gerekse ateşkesin garantörleri arasında yer alan işgalci Rusya ve İran güçleri tarafından birçok kez ihlal edildi.

Suriye'yle ilgili görüşmeler sürecinin siyasi aşamasını Cenevre görüşmeleri oluşturuyordu. Cenevre görüşmelerinin dördüncü aşaması da 3 Mart 2017 akşamı tamamlandı. Ancak ümit ışığı oluşturacak kadar bir ilerleme kaydedilmedi. Cenevre görüşmeleri üç temel konu üzerinde yoğunlaşıyordu. Bunların birincisi geçiş süreci, ikincisi yeni bir anayasa hazırlanması, üçüncüsü de uluslararası denetimle dürüst seçimler yapılmasıydı. Rejim tarafı buna "terörle mücadele" başlığı altında

dördüncü bir maddenin eklenmesini sağladı. Muhalefet tarafı geçiş sürecine önem veriyor ve bu süreçte Beşşar Esed'in aradan çekilmesi gerektiğini vurguluyordu. Fakat Baas temsilcileri ve onların arkasında duran İran yönetimi geçiş süreci yerine bir ulusal ittifak hükümeti oluşturulmasını, Beşşar Esed'in de yönetime devam etmesini istiyordu. O yüzden geçiş süreci konusunda herhangi bir anlaşmaya varılamadı. Geçiş süreci konusunda bir ittifak sağlanamadığı sürece de yeni anayasa ve seçimler konusunun konuşulmasının bir anlamı olmayacaktı. Dolayısıyla dördüncü turdan bir anlaşma çıkmadı.

Baas rejimi 4 Nisan 2017 Salı günü sabaha doğru başlattığı ve İdlib vilayetine bağlı Han Şeyhun kasabasını hedef alan korkunç saldırısında kimyasal bombalar kullanarak büyük bir katliam gerçekleştirdi. Katliamda çoğunluğu kadınlardan ve çocuklardan oluşan 100 civarında insan hayatını kaybederken 400 kişi de yaralandı. Yaralananların bazıları çevredeki hastanelere götürüldü. Gerek Baas güçleri, gerekse Baas'a destek amacıyla Suriye'de bulunan işgalci Rus uçakları bu hastanelere yönelik olarak da saldırılar gerçekleştirdiler. Gerek hayatlarını kaybedenlerin üzerinde yapılan otopsiler, gerekse yaralılar üzerindeki laboratuvar teşhisleri saldırılarda kimyasal bombaların özellikle de zehirli sarin gazıyla klor gazının kullanıldığını gösteriyordu. Saldırı hakkında BM öncülüğünde soruşturma yapılması için BM Güvenlik Konseyi'ne verilen karar tasarısı Rusya tarafından veto edildi.

Bir yandan Astana'da görüşmeler süreci de devam etti. Mayıs 2017'de gerçekleştirilen görüşmelerde Suriye'de çatışmasızlık bölgeleri oluşturulması konusu görüşüldü ve bazı bölgelerde silahlı çatışmalar olmaması için adımlar atıldı. Ancak işin ilginç tarafı Suriye halkının üzerine en çok ateş yağdıran İran ile Rusya'nın ateşkes anlaşmalarının garantörleri arasında yer alması gibi çatışmasızlık bölgeleri oluşturulmasının garantörleri arasında da yer almalarıydı. Aynı zamanda ateşkes anlaşmasında yapıldığı gibi çatışmasızlık bölgeleri konusunda da bazı gruplar müstesna tutularak rejim güçleri ve işgalci askerler açısından arka kapının açık bırakılması sağlandı.

Cenevre görüşmelerinin altıncı turu da Mayıs 2017'de başlatıldı ve hiçbir sonuca ulaşılamadan sona erdi. Bazı silahlı gruplar görüşmelerin açık bir stratejisinin olmadığını ve herhangi bir çözüm getirmesi ihtimalinin bulunmadığını söyleyerek altıncı tura iştiraklerini askıya aldılar. Bundan sonra görüşmeler çok kısa sürdü ve Suriye meselesinin çözümü için belirlenen dört ana gündem maddesi, yani geçiş süreci, anayasa, seçimler ve terörle mücadele ile ilgili de söze gelir bir şey konuşulmadan altıncı tur görüşmelerinin bitirildiği açıklandı.

Suriye'de bir yandan sıkıntılar, saldırılar ve gerginlikler devam ederken, Kazakistan'ın başkenti Astana'da gerçekleştirilen görüşmelerin altıncı turu 14-15 Eylül tarihlerinde düzenlendi. Astana Görüşmeleri'nin altıncı turuna daha önce bu görüşmelerde gerçekleştirilen anlaşmaların garantörü olarak kabul edilen Türkiye, Rusya ve İran'ın yanı sıra ABD ve Ürdün de katıldı. Ayrıca BM Suriye Özel Temsilcisi Staffan de Mistura da taraflarla ayrı ayrı görüşmeler yapmak amacıyla belirtilen tarihlerde Astana'da bulundu.

Astana görüşmelerinin ana konusu Suriye'de çatışmasızlık bölgelerinin genişletilmesi ve bu amaçla İdlib bölgesinin de dördüncü güvenli bölge olarak kabul edilmesiydi. Yapılan görüşmeler neticesinde bu konuda anlaşma sağlandı. Fakat ne yazık ki Astana'daki ittifakın üzerinden iki gün geçtikten sonra Rusya işgal güçleri ve Suriye'deki Baas rejimine ait güçler tarafından İdlib'deki hastanelere saldırılar düzenlendi. Yani ittifakın garantörlerinden biri durumundaki Rusya bizzat saldırı düzenledi. Bu tür hâdiseler de yapılan anlaşmalara güvenin kaybolmasına neden oldu.

Bütün bu gelişmelerin ardından Türkiye İdlib'e müdahale etti. Bu operasyonun iki önemli amacının olduğu söyleniyordu. Birincisi İdlib'e yönelik saldırıların yeni bir göç dalgasına neden olmaması için çatışmaların durdurulması. İkincisi de PYD'nin güneye doğru ilerlemesinin önüne geçilmesi amacıyla güneyden önünün kesilmesi için askerî bir engel oluşturulması. Türkiye'nin operasyonundan dolayı bölgede kontrolü elinde bulunduran Heyetu Tahriri'ş-Şam'la Türkiye askerleri arasında çatışma yaşanmadı. Heyetu Tahriri Şam, Fethu'ş-Şam'ın da aralarında olduğu beş grubun birleşmesiyle oluşturulmuştu.

Dört çatışmasızlık bölgesi arasında Doğu Guta ve İdlib de yer alıyordu. Ancak bu bölgelere yönelik saldırılar, kuşatma ve tehditler son bulmadı. Özellikle Doğu Guta'nın kuşatma altında tutulması ve saldırıların devam etmesi bu bölgedeki halkın ciddi sıkıntılar çekmesine neden oldu. Kuşatma ve insani yardımın sokulmasının engellenmesi sebebiyle bölgede her gün çocuklar açlıktan öldü. Ayrıca Baas rejimi Doğu Guta'da ateşkesin de fiilî olarak son bulduğunu açıklayarak saldırılarını artırdı.

Bununla birlikte Suriye meselesine siyasi çözüm bulma iddiasıyla toplantılar ve görüşmeler de sürdürüldü. Bunlardan biri de Rusya'nın organize ettiği Soçi toplantısı oldu. Baas rejimine sahip çıkan Rusya ve İran ile muhalefeti destekleyen Türkiye'nin cumhurbaşkanlarının bir araya geldiği bu toplantıda ne yazık ki saldırgan güçlerin daha etkili olduğu açıktı.

Suriye'de Baas rejiminin ve işgal güçlerinin saldırıları bir yandan devam ederken bir yandan da siyasi görüşmeler yapıldı. Cenevre'de Kasım 2017 sonuna doğru başlatılan ve Aralık ayında da devam eden, BM Suriye Özel Temsilcisi Staffan de Mistura'nın arabuluculuk ettiği dolaylı görüşmelerle gerçekleştirilen sekizinci turdan bir sonuç çıkmadı. Görüşmelerin sonuçsuz kalması rejim tarafının geçiş sürecinde Esed iktidarının devam etmesi konusunda ısrarlı davranmasından kaynaklandı.

ABD'nin PYD'yi Silahlandırması

ABD, PKK'nın Suriye kanadı niteliği taşıyan PYD'yi silahlandırmaya ve askerî yönden eğitmeye 2017 yılı boyunca devam etti. Buna gerekçe olarak yine PYD'nin IŞİD ile savaş hâlinde olduğu iddiasını kullandı. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ABD ziyareti ve Başkan Trump'la yaptığı görüşmeler esnasındaki girişimleri de sonuç vermedi ve ABD, PYD'yi silahlandırmaya devam edeceğini çok açık ve net bir şekilde ortaya koydu. IŞİD ile savaş ise işin sadece bahanesiydi. Gerçekte ABD'nin yapmak istediği PKK'nın Suriye tarafında sağlam bir şekilde kazıklarını çakmasını sağlamak ve Türkiye'yi bu örgüt vasıtasıyla oradan tehdit etmeye devam etmekti. Bu konuda oynanan oyunlar aslında PKK'nın kimlerin hesabına çalıştığını gözler önüne sermesi açısından da dikkat çekicidir.

IŞİD Irak'tan Çıkarıldı, Suriye'de Hâkimiyet Alanı Daraltıldı

Bağdat Yönetimi, Haşdi Şa'bi adı verilen ve IŞİD'den fazla bir farkı olmayan milis güçleriyle işbirliği yaparak IŞİD'e karşı savaşını 2017'de yoğunlaştırdı. Sürdürülen savaş neticesinde IŞİD, yenilgiyi kabul etmek ve Musul'u tamamen terk etmek zorunda kaldı. Ardından Telafer'de köşeye sıkıştırılan örgüt burayı da terk etti ve sürdürülen savaş neticesinde Irak topraklarından tamamen çekilmek zorunda kaldı. Irak topraklarında IŞİD'e karşı sürdürülen savaşta sivil halk da büyük zarar gördü ve önemli bir kısmı çatışmaların olduğu bölgeden başka yerlere sığınmak zorunda kaldı.

Irak topraklarından çıkarılmasından sonra örgütün Suriye'deki etki gücü de zayıfladı. Suriye sınırları içinde kontrolü altında tuttuğu bölgelerin bir kısmını PYD'ye terk ederken bazı bölgeleri de rejim güçlerine teslim etti. O yüzden Suriye'deki hâkimiyet alanı da hayli daraldı.

IKBY'nin Sonuç Getirmeyen Bağımsızlık Referandumu

Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY), Irak'ın Kürdistan bölgesinde halkın bağımsızlık konusunda tercihinin sorulması için 25 Eylül 2017'de bir referandum gerçekleştirdi. IKBY Başkanı Mesut Barzani, Bağdat yönetiminin, Türkiye ve İran'ın itirazlarına rağmen referandumu gerçekleştirmekte ısrarlı davrandı. Sonuçta "evet" diyenlerin oranı % 93'ü buldu.

Mesut Barzani'nin Irak Kürt Bölgesi'nde bağımsızlık referandumu yapması aynı zamanda bağımsızlık kapsamına alınacağı söylenen alanın sınırlarıyla ilgili bir tartışmayı da beraberinde getirmişti. Bağdat yönetimi Kerkük'ün merkezî yönetime bağlı olması gerektiğini söyleyerek bu bölgede oy sandıkları kurulmamasını istemişti. Fakat IKBY Kerkük'te de sandıklar kurmakta ve oy verilmesini talep etmekte ısrarlı davrandı. Bunun üzerine referandum sonrasında Bağdat yönetimi IKBY'den Kerkük'ten çekilmesini istedi. Barzani'nin, Kerkük'ün kendilerine ait olduğunu ileri sürerek çekilmemekte ısrar etmesi üzerine de Bağdat yönetimi askerî operasyon başlattı. Kerkük'ü savunmak için görevlendirilen Peşmergelerin, Bağdat

yönetiminin Haşdi Şa'bi'yi harekete geçirerek gerçekleştirdiği saldırı karşısında herhangi bir direniş göstermemeleri üzerine Kerkük kısa süre içinde Bağdat yönetimine bağlı askerlerin ve Haşdi Şa'bi'nin kontrolüne geçti. Barzani bunda Kürdistan Yurtsever Birliği (KYB) liderlerinin kararlarının etkili olduğunu ileri sürdü. Ancak başta Celal Talabani'nin eşi Hero İbrahim Talabani olmak üzere KYB'nin ileri gelenleri kendilerine yöneltilen eleştirileri kesin bir dille reddettiler.

Kerkük'ün Bağdat yönetiminin kontrolüne geçmesi Barzani yönetimini 2014 öncesi sınırlara çekilmeye zorladı. Bu olaylar ve ardından hâkimiyet alanı kavgasının genişleme temayülü göstermesi aynı zamanda bağımsızlık referandumunun sonucunu uygulamayı zorlaştırdığı için Barzani yönetimi diyaloğun başlatılabilmesi için referandumu dondurabileceğini açıkladı. Bütün bu gelişmeler IKBY bölgesindeki seçimleri de zorlaştırdığı için seçimler sekiz ay sonraya ertelendi. Ardından Mesut Barzani görevinden istifa etti.

Filistin'de Esirlerin Onur Grevi

Siyonist işgal rejiminin zindanlarında tutulan yedi bin kadar esirden 1500 kişi, Filistinli Esirler Günü olarak değerlendirilen 17 Nisan tarihinin hemen öncesinde genel açlık grevi başlattı. Açlık grevi işgal zindanlarında tutulan esirlerin karşı karşıya olduğu şartların iyileştirilmesi, idari hapis uygulamasına son verilmesi ve hasta esirlerin sağlık hizmetlerinin ihmali politikasının son bulması talebiyle başlatıldı. "Onur Grevi" adı verilen ve esirlerin önemli bir kısmı tarafından başlatılan açlık grevine zindanların dışındaki Filistinliler tarafından da çeşitli etkinliklerle destek verildi. Ancak siyonist işgal rejimi yetkilileri esirlerin taleplerini kabul etmemek, zindanlardaki hâkim şartların iyileştirilmesi konusunda herhangi bir girişimde bulunmamak için açlık grevinde bulunan esirlere gerek gördüklerinde zorla yemek yedirebileceklerini, kanunun kendilerine bu yetkiyi verdiğini ve ihtiyaç duyduklarında da bu yetkiyi kullanmaktan çekinmeyeceklerini ifade ettiler. İşgal rejiminin 2015'te çıkardığı bir kanun Filistinli esirlerin açlık grevine gitmeleri halinde, sağlık durumları

tehlikeye girdiğinde cezaevi yetkililerinin kendilerine zorla yemek yedirmesine imkân tanıyor.

İşgal zindanlarında tutulan Filistinli esirler çok kötü muamelelere maruz kaldıkları gibi cezaevlerindeki şartlar da son derece kötüydü. Ayrıca hasta esirlerle de ilgilenilmiyordu. Bunun yanı sıra işgal zindanlarındaki esirlerin birçoğu idari hapis uygulamasıyla tutuluyordu. İdari hapis ise herhangi bir dava dosyası açılmasına ve bir suçlamada bulunulmasına gerek görülmeden bir kişinin hapse atılmasına deniyor. İşgal yönetiminin bu konudaki yasası bir işgal savcısına, herhangi bir Filistinliyi, hakkında dava dosyası açma ve suçlamada bulunma gereği duymaksızın altı ay süreyle hapse atma, sürenin dolmasından sonra da on kereye kadar idari hapis cezasını tekrar etme yetkisi tanıyor. Bu uygulama sadece Filistinlilere mahsustur. 41 gün süren açlık grevi sonunda işgal rejiminin esirlerin durumlarıyla ilgili bazı iyileştirmeler yapmayı, akrabaların ziyaretlerini kolaylaştırmayı, hastaların durumlarıyla ilgilenmeyi kabul etmesi üzerine açlık grevine son verildi. Ancak işgal rejimi idari hapis cezasını kaldırmayı ve bu yolla hapse atılmış olanları serbest bırakmayı kabul etmedi.

Kassam Komutanı Mazin Fukaha'nın Şehit Edilmesi

Filistin İslâmi Direniş Hareketi'nin (Hamas) askerî kanadı durumundaki İzzettin Kassam Birlikleri'nin ileri gelen komutanlarından ve özgürleştirilmiş eski esirlerden olan Mazin Fukaha 24 Mart 2017 Cuma akşamı Gazze'nin Tellu'l-Heva bölgesinde bulunan evinin önünde gerçekleştirilen bir saldırıda şehit edildi. Saldırının siyonist işgal rejiminin aynı zamanda bir cinayet şebekesi olarak çalışan istihbarat teşkilatı olan Mossad tarafından planlandığı ve organize edildiği, cinayetin infazında da ihanetçi ajanların kullanıldığının tahmin edildiği olayla ilgili açıklamalarda dile getirildi.

Şehit komutan Mazin Fukaha, Batı Yaka bölgesindeki Cenin vilayetinin Tubas mıntıkasında dünyaya gelmişti. İzzettin Kassam Birlikleri'nin komutanı Salah Şehade'nin şehit edilmesinden dolayı gerçekleştirilen ve dokuz siyonistin hayatını kaybettiği intikam eylemini planladığı

gerekçesiyle işgal rejimi tarafından dokuz kez müebbet hapse mahkûm edilmişti. Fakat daha sonra esirlerin takası işleminde özgürlüğüne kavuştu. Ancak işgal rejimi onun Batı Yaka bölgesinde kalmasına izin vermeyerek Gazze bölgesine sürgün etti. Fukaha, Gazze bölgesine geçmesinden sonra da işgale karşı verilen özgürlük mücadelesinin komutanlığını yapmaya devam etti.

Suikast hakkında İzzettin Kassam Birlikleri adına yapılan açıklamada cinayetin Mossad tarafından planlandığı konusunda herhangi bir şüphelerinin olmadığına ve işgal rejiminin bunun bedelini ödemek zorunda kalacağına dikkat çekildi.

Mazin Fukaha'nın şehit edilmesinde kullanılan infazcı sıkı bir arama neticesinde yakalandı. İsmi açıklanmayan infazcı yakalanmasından sonra suçunu ve bu cinayeti işgal rejiminin istihbarat örgütü ve cinayet şebekesi Mossad adına yaptığını itiraf etti. Mazin Fukaha'nın katilinin yakalanmasıyla birlikte onun itiraflarından yararlanılarak işgal rejimi hesabına çalışan bir ihanet şebekesinin de elemanları tespit edildi ve birçoğu yakalandı. Mazin Fukaha'yı öldüren ajan idamla cezalandırıldı.

Ezan Yasağı, Mescidi Aksa'nın İbadete Kapatılması ve Eylemler

İsrail rejimi Mescidi Aksa'yı ortadan kaldırmak için bu mabedin bulunduğu Doğu Kudüs'ü işgal ettiği 1967'den beri çeşitli taktiklere başvurmaktadır. Bu taktiklerinin şiddetli tepkilere neden olduğunu görünce Mescidi Aksa'yı Yahudilerle Müslümanlar arasında paylaştırmak için bir yasa tasarısı hazırladı. Bu tasarıya karşı da şiddetli tepkiler olması üzerine rafa kaldırma ihtiyacı duydu. Ama yasanın zeminini oluşturmak amacıyla aşırı siyonist örgütler tarafından Mescidi Aksa'ya provokatif baskınlar düzenlendi.

14 Temmuz 2017 Cuma günü, Filistin'in 1948'de işgal edilmiş bölgesinde yer alan Ummu'l-fahm şehrinin ahalisinden olan üç gençle işgalci polisler arasında meydana gelen olay da işte bu provokasyonların ve gösterilen tepkilerin bir sonucuydu. Bu olayda işgalci polislerle gençler arasında meydana gelen çatışmada üç polisin yaralandığı, onlardan ikisinin daha

sonra hastanede hayatlarını kaybettikleri haber verildi. İşgal güçleri de çatışmadan sonra Mescidi Aksa'nın içine kaçan gençleri takip ederek avluda yakalamış ve öldürmüşlerdi.

İşgal yönetimi bu olayı bahane ederek o gün, yani 14 Temmuz tarihinde Mescidi Aksa'yı Cuma namazına kapattı. Böylece 1969'dan itibaren yani 48 yıldan bu yana ilk kez Mescidi Aksa Cuma namazına kapatılıyordu.

Kudüs'teki Müslümanlar işgal rejiminin yasağına rağmen yine Mescidi Aksa'ya toplandı ve Cuma namazlarını çevredeki caddelerde kıldılar.

İşgal rejimi aynı olayı bahane ederek camiyi beş vakit namaza da kapattı ve ezanların okunmasını engelledi. Bu yüzden Mescidi Aksa 16 Temmuz Pazar günü öğle namazına kadar tamamen ibadete kapatıldı ve ezanlar okutulmadı.

İşgal rejimi 16 Temmuz Pazar günü öğle namazından itibaren Mescidi Aksa'yı kademeli bir şekilde ibadete açacağını duyurmuştu. Bu vakitte Müslümanlar Mescidi Aksa'ya geldiklerinde sadece iki kapının açıldığını ve oralara da kameraların ve metal dedektörlerin yerleştirildiğini gördüler. Namaz için içeri girmek isteyenler bu cihazlardan geçmeye zorlanıyordu.

Müslümanlar bu cihazlar kaldırılmadığı sürece kapılardan geçmeyeceklerini ve mücadeleye devam edeceklerini bildirdiler. Sonunda işgal rejimi cihazları kaldırmak ve kapıları açmak zorunda kaldı.

Hamas'ın Yeni Siyaset Belgesi ve Siyasi Birim Başkanlığında Değişiklik

Hamas, 1 Mayıs 2017 tarihinde yeni siyaset belgesini kamuoyuna açıkladı. Bu belge kamuoyunda çeşitli tartışmaları da beraberinde getirdi. Burada özellikle şunu ifade etmek gerekir ki en çok tartışmaya konu olan, Hamas'ın bu belgeyle 1967 sınırlarını tanıdığı iddiası tamamen gerçek dışıdır ve yirminci maddede vurgulanan hususun çarpıtılmasından kaynaklanmaktadır. Hamas'ın bu maddede kabul ettiğini söylediği şey 1967 sınırlarının itiraf edilmesi değil, 1967 sınırları içinde bir devlet kurulmasıdır. Bu, Filistin'in diğer bölgeleri üzerindeki işgalin tanınması

ve meşrulaştırılması anlamına gelmez. Yapılması istenen Filistin'in tümü üzerinde olmasa da bir bölümü üzerinde devlet kurulması ancak diğer bölgeleri üzerindeki işgalin de yine işgal olarak tanımlanmasıdır.

Hamas'ın yeni siyaset belgesinin yayınlanmasının ardından yeni Siyasi Birimi'nin üyelerinin belirlenmesi için seçimler yapıldı ve Siyasi Birim başkanı da değişti. Yeni iç tüzüğe göre bir kişinin Siyasi Birim başkanlığına en fazla üç kez seçilmesi gerektiği için ve iç tüzükteki bu değişiklikten sonra yapılan seçimlerde Meşal'in süreyi doldurması sebebiyle böyle bir değişikliğe gidildi. Yeni Siyasi Birim başkanlığına ise 2006 seçimlerinden sonra oluşturulan Hamas hükümetinde başbakanlık görevini yürüten İsmail Heniyye seçildi. Heniyye aynı zamanda Şeyh Ahmed Yasin'in yardımcılığı görevini yürütmüştü.

Hamas ile Fetih Arasında Uzlaşma Anlaşması

Filistin'de bölünmüşlük hâlinin sona erdirilmesi ve Ramallah'taki uzlaşı hükümetinin Gazze'de de bütün hükümet kurumlarında yetki ve sorumlulukları devralması için Mısır'ın başkenti Kahire'de 12 Ekim 2017 tarihinde bir uzlaşma anlaşması imzalandı. Hamas, uzlaşmanın önünü açmak amacıyla Gazze'deki İdari Komite'yi Eylül ayında feshetmişti.

Mısır'ın arabuluculuğuyla imzalanan yeni uzlaşma anlaşmasına göre Ramallah hükümetinin 1 Aralık 2017 tarihine kadar Gazze'deki kurumlarda yetki ve sorumlulukları devralma işini tamamlaması gerekiyordu. Bu devir işlemi tamamlandı. Gazze'deki memurların görev tablosunun çıkarılması için de Hamas ve Fetih tarafından ortak bir komite oluşturuldu. Bu komitenin de çalışmalarını 1 Şubat 2018 tarihine kadar tamamlaması kararlaştırıldı. Bu süre zarfında memurların maaşlarının daha önce Gazze'deki yönetimin belirlediği miktarın altına düşmeyecek şekilde uzlaşı hükümeti tarafından ödenmesi kararlaştırıldı.

Direniş gruplarının askerî kanatları konusu ise uzlaşmayla ilgili görüşmelerde tartışma konusu yapılmadı. Hamas da bu konuda yaptığı açıklamada işgal devam ettiği sürece direnişin de devam edeceğini, dolayısıyla direniş gruplarının silahlı kanatlarına dokunulmayacağını dile getirdi.

Trump'ın Kudüs'le İlgili Kararı

ABD Başkanı Donald Trump 6 Aralık 2017 Çarşamba akşamı imzaladığı kararla Amerikan parlamentosundan 1995 yılında çıkarılmış olan ancak uygulamaya geçirilmesi güvenlik gerekçesiyle sürekli ertelenen yasanın artık uygulamaya geçirilmesini isteyerek, Kudüs'ü İsrail'in resmî başkenti olarak tanıdığını ve ABD büyükelçiliğinin buraya taşınması için hazırlıkların yapılması talimatı verdiğini ilan etti. Trump daha sonra imzaladığı bir kararla büyükelçiliğin nakli için hazırlıkların yeterli olmaması gerekçesiyle bu işlemin altı aylık bir süre için ertelenmesini kabul etti.

Trump'ın bu kararı Filistin başta olmak üzere bütün İslâm âleminde, hatta tüm dünyada tepkilere neden oldu. Kararın protestosu için dünyanın değişik şehirlerinde protesto gösterileri düzenlendi. Filistin'de işgal rejiminin Kudüs'le ilgili politikalarının reddi amacıyla eylemler ve gösteriler düzenlendi.

Kararın açıklanmasından kısa bir süre sonra İslâm İşbirliği Teşkilatı'nın (İİT) dönem başkanı Türkiye'nin çağrısıyla bu teşkilat tarafından İstanbul'da Kudüs konulu olağanüstü bir zirve gerçekleştirildi. Zirvede Doğu Kudüs'ün Filistin'in başkenti olarak tanınması kararlaştırıldı.

İstanbul'daki toplantının ardından ABD'nin kararının geçersiz sayılması ve Kudüs konusunda BM Güvenlik Konseyi'nin 1980'de çıkarmış olduğu 478 sayılı kararının geçerli sayılması için Mısır tarafından BM Güvenlik Konseyi'ne bir karar tasarısı sunuldu. ABD bu tasarıyı veto etti.

Türkiye'nin öncülüğünde, İİT üyesi bazı İslâm ülkelerinin girişimiyle aynı tasarının BM Genel Kurulu'nun onayına sunulması istendi. Normalde BM Genel Kurulu'nun kararları herhangi bir yaptırımı gerektirmediğinden, kabul edilmesinin ABD'yi Kudüs'le ilgili kararından vazgeçmeye zorlaması imkânı yoktu. Bununla birlikte ABD'nin tüm tehditlerine ve yardımları keseceği yönünde şantajlar yapmasına rağmen 128 ülkenin desteğiyle kabul edilmesi ABD'ye ciddi bir tepki anlamı taşıyordu.

Katar'a Abluka

Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'da 21 Mayıs 2017'de düzenlenen ve adına görünüşte "ABD - Arap ve İslâm Ülkeleri Zirvesi" denilen toplantının düzenlenmesinden iki gün sonra, 23 Mayıs tarihinde Katar Haber Ajansı'nın web sitesinde Katar Emiri Temim bin Hamd Âli Sani'nin İran'dan övgüyle söz ettiğine ve ABD'ye sert eleştiride bulunduğuna dair bir haber yayınlandı. Katar hükümeti ve haber ajansı adına yapılan açıklamalarda haberin doğru olmadığı Katar Haber Ajansı'nın web sitesinin hacklendiği bildirildiği hâlde Suudi Arabistan güdümlü el-Arabiyye kanalı başta olmak üzere komşu ülkelerin hesabına çalışan medya organları haberin doğru olduğu iddiasını tekrar edip durdular. Sonra da Katar'ın kara, hava ve denizden ablukaya alınmasına, bu ülkeyle bütün diplomatik ve ekonomik ilişkilerin kesilmesine dair kararlarını açıkladılar.

İlk etapta Katar'a karşı böyle bir karar almalarının gerekçesi onun İran'la sıkı bir ilişki içinde olması, İran'ın Yemen'deki milis gücü Husi hareketine destek vermesi ve genel anlamda teröre destek vermesi iddiası idi. Gerçekte bu iddia tamamen tutarsız ve saçmaydı. Katar'dan rahatsız olmalarının asıl sebebi ise Sisi cuntasının mağdur ettiği Müslüman Kardeşler cemaatinin mensuplarına, Hamas'ın siyasi kanadının mensuplarına kapılarını açması, Gazze'ye yardım etmesi ve medyanın bağımsız bir şekilde çalışmasına fırsat vermesiydi. Zaten kendi açıklamalarında da asıl rahatsızlıklarının sebebinin bunlar olduğunu kendileri de itiraf ettiler.

Suudi Arabistan, Mısır, Bahreyn ve Birleşik Arap Emirlikleri'nden oluşan ablukacı ülkeler kendilerine göre bir de terör listesi hazırlayarak Katar'dan bu listede yer alan kişileri sürgün etmesini, kurumları da kapatmasını istediler. Listeye alınanlar arasında Yusuf el-Karadavi gibi saygın bir ilim adamı başta olmak üzere birçok değerli ilim adamı bulunuyordu. Kurumlar arasında da özellikle Gazze'ye yardım edenlerin yer alması dikkat çekiyordu. Liste sanki Mısır'daki Sisi cuntası ve siyonist işgal rejimi hesabına hazırlanmış gibiydi.

Körfez sorununun 21 Mayıs'ta düzenlenen Riyad Zirvesi'nin hemen ardından ortaya çıkması ve ABD başkanı Trump'ın yaptığı açıklamalar komplonun arkasında ABD'nin bulunduğunu çok açık bir şekilde gözler

önüne seriyordu. Ama daha sonra "arabulucu" ve "sorun çözücü" olarak devreye giren ABD'nin Dışişleri Bakanı Rex Tillerson bölgeye 10 Temmuz Pazartesi günü Kuveyt'ten başlattığı bir ziyaret düzenledi. Tillerson Kuveyt'ten sonra Katar'ı ardından Suudi Arabistan'ı ziyaret ettikten sonra tekrar bir Kuveyt ve Katar turu yaparak ziyaretini tamamladı. Katar'da yaptığı açıklamalarda bu ülkenin tutumunu açık ve mantıklı bulduğunu ifade ederek daha önce Başkan Trump'ın sergilediğine ters bir tavır sergilemiş oldu. Tillerson'un bu konudaki açıklamaları ablukacı ülkelerin dışişleri bakanlarının Mısır'ın başkenti Kahire'de düzenledikleri toplantının ardından yaptıkları açıklamalara da ters düşüyordu. Ablukacı ülkelerin arasına girmeyen Kuveyt, sorunun diyalog yoluyla çözülmesi için bazı girişimlerde bulundu. Fakat 2017 sonuna kadar çözüm konusunda bir ilerleme kaydedilemedi.

Arakan'da Müslümanların Göçe Zorlanması

Myanmar'daki Budist dikta rejimi ülkedeki Müslümanların çoğunun yaşadığı Arakan bölgesinde 25 Ağustos 2017 tarihinde Müslümanlara karşı geniş çaplı bir operasyon başlattı. Myanmar rejimi, bölgedeki bazı karakolların basıldığı iddiasını başlattığı saldırılara gerekçe olarak gösterdi. Karakollara yönelik baskınların Arakan Rohingya Kurtuluş Ordusu milisleri tarafından gerçekleştirildiği iddia edildi. Ancak Myanmar'ın silahlı güçleri tarafından gerçekleştirilen saldırılarda bölgedeki Müslümanların tamamı hedef alındı. Dolayısıyla saldırıların iddia edilen baskınları gerçekleştirenlere yönelik değil, bölgedeki tüm Müslümanları tasfiye planını gerçekleştirme amacına yönelik olduğu ortadaydı.

Saldırılarda binlerce Müslüman öldürüldü. Öldürülenlerin önemli bir kısmını kadınlar ve çocuklar oluşturuyordu. Müslümanlara ait en az 200 köy de Myanmar'ın silahlı güçleri tarafından tamamen yakıldı. Saldırılar iki koldan gerçekleştirildi. Bir yandan devlet tarafından himaye edilen ve Myanmar'ın Şebbiha çeteleri niteliği taşıyan Budist çeteler saldırılar düzenlerken bir yandan da devletin silahlı güçleri saldırdı.

Saldırılar ve uygulanan şiddet karşısında evlerini terk etmek zorunda kalan Müslümanlar Bangladeş topraklarına iltica etmek zorunda kaldı.

Bangladeş topraklarına iltica eden Müslümanların sayısı 700.000'i geçti. Bu da Arakan bölgesinde yaşayan Müslümanların yaklaşık % 70'inin 25 Ağustos 2017'de başlatılan geniş çaplı saldırılar sebebiyle göçe zorlanması anlamına geliyordu.

Myanmar hükümeti göç edenlerin gerekli şartların oluşmaması durumunda geri kabul edilmeyecekleri yönünde açıklamada bulundu. Bu da uygulanan baskı ve şiddetin asıl amacının bölgedeki Müslümanların tamamının göçe zorlanması ve bu bölgeye tamamen Budistlerin yerleştirilmesi olduğunu gösteriyordu.

BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Myanmar'daki dikta rejiminin Arakan Müslümanlarına uyguladığı insanlık dışı uygulamalar ve sergilediği vahşet hakkında bir rapor yayınladı. Raporda Bangladeş'teki mülteci kamplarına sığınmış olan Arakanlı Müslümanların gözlemlerine ve bilgilerine başvuruldu. Bilgilerine başvurulan kişiler arasında çocukların da yer aldığı ifade edildi. Raporda Myanmar yönetiminin Arakan bölgesinde çok büyük zulüm uygulamaları yaptığına ve bundan tüm bölge Müslümanlarının etkilendiğine dikkat çekildi. Raporun yayınlanmasından sonra yapılan açıklamalarda da bölgedeki zulüm uygulamalarının yerinde incelenmesi için BM tarafından bir araştırma heyeti oluşturulması istendi.

Raporun yayınlanmasından sonra Myanmar yönetimi tarafından yapılan açıklamada Arakan'daki uygulamaların soruşturulacağı iddia edildi. Ancak bu konuda yaptığı açıklamalar inandırıcı bulunmadı. Çünkü Arakan'da Budist çetelerin yanı sıra polisler ve askerler tarafından da büyük zulümler yapıldığı, saldırılarda bulunulduğu, kadınlara tecavüz edildiği biliniyor. Özellikle Ekim 2016'da bazı polis merkezlerine saldırılar düzenlendiğini iddia eden Myanmar yönetimi Arakan'daki tüm Müslümanlara yönelik resmî şiddet ve terörü artırdı.

Arakanlı Müslümanlar iltica ettikleri ülkede yerleştirildikleri mülteci kamplarında da çok kötü şartlarda hayatlarını idame ettirmek zorunda kalıyorlar. Dolayısıyla mülteci kamplarının onların sürekli kalacakları alternatif yurt olarak düşünülmesi mümkün değil. Bunlara ya gerçekten huzurlu bir hayata kavuşabilecekleri alternatif bir yurt bulunması ya da

kendilerinin asıl yurtlarına dönebilmelerine imkân tanınması gerekiyor. Normal olan ise asıl yurtlarına dönmelerine fırsat verilmesidir. Ancak asıl yurtlarına dönebilmeleri için kendilerine kapıların açılması ve orada maruz kaldıkları zulmün son bulması gerekiyor. Ne var ki Myanmar rejimi göç eden Arakanlılardan nüfus kayıtları olmayanları geri kabul etmeyeceklerini açıkladı. Myanmar zulmü de yıllardan beri kasıtlı olarak bu insanların nüfus kayıtlarını yapmadığı için birçoğunun kaydı bulunmuyor. Ayrıca Müslümanların geri dönmelerinin engellenmesi amacıyla Bangladeş'e sığınanların birçoğunun köyleri tamamen yakıldı. 200 kadar Müslüman köyünün bu şekilde yakıldığı haberlerde dile getirildi. Bütün bu uygulamalar Myanmar rejiminin Arakan'a yönelik zulmünün asıl amacının Müslümanları göçe zorlamak, o bölgeyi Müslümanlardan tamamen tasfiye etmek ve Budistlere açmak olduğunu gözler önüne seriyor.

BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) Bangladeş'teki mülteci kamplarında yaşamaya başlayan Arakanlı çocuklarla ilgili bir rapor hazırladı. Rapora göre 25 Ağustos 2017'de başlayan olaylar sebebiyle Bangladeş'e sığınan Arakanlı mülteciler arasında 320.000 çocuk bulunuyor. Bu gerçek aynı zamanda Myanmar diktasının Arakan'daki Müslümanları göçe zorlamak amacıyla başvurduğu savaşın teröre karşı olduğunu iddia etmesinin ne kadar saçma ve tutarsız olduğunu gözler önüne seriyor.

UNICEF'in raporuna göre Bangladeş'teki mülteci kamplarında yaşamak zorunda kalan Arakanlı çocuklar temiz gıda ve içecek konusunda sıkıntı çekiyorlar. Bu da onların özellikle kolera gibi bulaşıcı hastalık tehdidiyle karşı karşıya kalmalarına neden oluyor. Mülteci kamplarındaki çocukları tehdit eden önemli bir tehlike de insan kaçakçılarından kaynaklanıyor.

Riyad'da Amerika - Arap ve İslâm Ülkeleri Zirvesi

21 Mayıs 2017 tarihinde Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'da başını ABD ve Suudi Arabistan'ın çektiği ancak ismine Amerika - Arap ve İslâm Ülkeleri Zirvesi denilen bir uluslararası toplantı düzenlendi. Toplantının en dikkat çeken yanı Suudi Arabistan'ın ABD'ye yüklü miktarda askerî malzeme ve

silah satın alma taahhüdünde bulunmasından sonra gerçekleştirilmesiydi. ABD Başkanı Donald Trump'ın da katıldığı bu zirvede Suudi Arabistan'ı çok ağır bir maddi külfet altına sokan anlaşma da imzalandı. Suudi Arabistan Dış İşleri Bakanı Adil el-Cubeyr yapılan anlaşmaların toplam tutarının 380 milyar dolar olduğunu söyledi. Aslında Suudi Arabistan'ın bu anlaşmalar karşılığında elde edeceği fazla bir şey yoktu. Görünüşte İran tehdidine ve onun Yemen'deki bir uzantısı olan Husi tehdidine karşı ABD onu silahlandırıyordu. Aynı ABD Irak ve Suriye'de de katliamlar yapmak için İran'la işbirliği yapıyordu.

İşin gerçeğinde Suudi Arabistan bu askerî malzemelere ve silahlara yatırımı bölgenin en büyük askerî gücü olmak ve İran tehdidine karşı kendini sağlama almak için değil 11 Eylül olaylarından dolayı kendisine suçlu muamelesi yapan ABD ile ilişkilerini düzeltmek için yapıyordu. Bu da tabii ki iplerini iyice ABD'ye teslim etmiş olmasından kaynaklanıyordu. Anlaşma ABD ekonomisine önemli bir kaynak temin ederken Suudi Arabistan'ı da ağır bir külfetin altına sokacaktı. Riyad'daki zirveye iştirak için Trump'ın Suudi Arabistan'a ziyareti aynı zamanda onun başkanlık koltuğuna oturmasından sonra ülke dışına yaptığı ilk ziyaret niteliği taşıyordu. Trump'ın bu ziyaretinin en önemli amaçlarından biri de siyonist işgal devletiyle Arap ülkeleri arasında perdelerin arkasından yürütülen ilişkilerin biraz daha perdenin önüne taşınmasını ve böylece bir normalleşme sürecinin başlatılmasını sağlamaktı. Bundaki maksadı da tabii ki siyonist işgali bütün Arap ülkeleri nezdinde meşrulaştırmak, onunla doğrudan ilişki içine girmelerini sağlamaktı.

Suudi Arabistan'da Saray Darbesi ve Geniş Çaplı Tutuklama Kampanyası

Suudi Arabistan'da bir önceki kral Abdullah'ın 23 Ocak 2015'te ölmesinden sonra yerine kardeşi Selman bin Abdülaziz geçti. Normalde Selman'dan sonra veliaht olarak Kardeşi Mukrin bin Abdülaziz atanmıştı. Fakat Selman veliaht sıralamasında bir değişiklik yaptı ve kardeşi Mukrin bin Abdülaziz'i devreden çıkararak tahta oturamadan ölen kardeşi Nayif'in oğlu Muhammed bin Nayif'i veliaht yaptı. Kendi oğlu Muhammed

bin Selman'ı da ikinci sıraya koydu. Bu değişikliğin Mukrin'in isteği doğrultusunda yapıldığı söylendi. Böylece Selman'dan sonra krallık süreci de Abdülaziz'in oğullarından torunlarına geçmiş olacaktı.

Katar'a abluka uygulamasının başlatılmasından sonra bazıları bu işin içinde Suudi Arabistan'daki krallığın içinde bir darbe planının da olduğu yönünde yorumlar yaptılar. Bu yorumcular Selman bin Abdülaziz'in oğlu Muhammed'in babasından sonra tahta oturmak ve amcasının oğlunu devreden çıkarmak için ABD Başkanı Trump ile gizli bir işbirliği yaptığını, onun da kendisinden buna karşılık Katar'ı kıskaca almasını istediğini onun da bu iş için babasını ikna ettiğini ve Trump'ın planını uyguladığını söylüyorlardı.

Maalesef gelişmeler bu yönde yorum yapanları haklı çıkardı. 82 yaşında olan ve çeşitli hastalıklardan mustarip olduğu söylenen Selman, 21 Haziran 2017 sabahı aldığı bir kararla kardeşinin oğlu Muhammed bin Nayif'in veliahtlığını düşürerek kendi oğlu Muhammed bin Selman'ı birinci veliaht yaptı. Bu konuda çıkardığı kraliyet kararıyla aynı zamanda kardeşinin oğlunun Bakanlar Kurulu Başkan Yardımcılığı ve İçişleri Bakanlığı görevine de son verdi. Böylece Muhammed bin Nayif'e gerçek anlamda bir darbe yapılmış oldu.

Suudi Arabistan'da Muhammed bin Nayif'in devreden çıkarılmasından sonra veliaht prens yapılan Muhammed bin Selman ülkede büyük ölçüde ipleri eline aldı. Babası Selman bin Abdülaziz artık gölge kral niteliğindeydi. Zaten belli bir süreden sonra tamamen aradan çekilerek krallık tahtını tümüyle oğluna teslim etmeye hazırlandığını söyleyenler de vardı.

Tahta geçmek için hazırlanan veliaht prens Muhammed bin Selman kendisine muhalefet edebilecekleri susturmak için 2017'de yoğun bir tutuklama kampanyası gerçekleştirdi. Bu tutuklama kampanyasında saraydaki bazı muhalif sesler, ayrıca özellikle Katar'a uygulanan ablukadan rahatsız oldukları hissedilen ilim adamları ve akademisyenler hedef alındı. Bunlar aslında kraliyet yönetiminin Katar'la ilgili aldığı kararları doğrudan eleştirme, kraliyet yönetiminin yanlış yaptığı iddiasında bulunma cesareti göstermemişlerdi. Suudi Arabistan'da bunu yapabilmek büyük bir cesaret işidir. Yaptıkları sadece meselenin çözülebilmesi için diyalog yoluna

başvurulması çağrısında bulunmaktı. Fakat veliaht prens bu kadarına da tahammül edememişti. Saray çevresinden gözaltına alınanlar ise yolsuzlukla suçlanıyordu ve aralarında birçok prens, eski bakan ve iş adamı vardı. Gözaltına alınan ilim adamlarından biri de Suudi Arabistan'ın en popüler ilim adamı olarak bilinen Selman el-Avde'ydi. Saray çevresinden gözaltına alınanlar arasında ise en çok dikkat çeken eski kral Fehd bin Abdülaziz'in oğlu Abdülaziz bin Fehd'di.

Lübnan'da İstifa Tartışması

Suudi Arabistan'daki çalkantıların bir yüzü içerideki gelişmelere bir yüzü de dış gelişmelere bakıyordu. Dışarıyla ilgili önemli gelişmelerden biri de Lübnan Başbakanı Sa'd el-Hariri'nin Suudi Arabistan'ı ziyareti esnasında görevinden istifa ettiğini açıklaması oldu. Hariri, Lübnan'da hayatının tehlikede olduğu, babasına karşı düzenlendiği gibi kendisine karşı da suikast düzenlenmesinden endişe ettiği için görevinden istifa ettiğini açıkladı. Ancak Lübnan'daki yetkililer istifanın Hariri'nin hayatına yönelik bir tehlikeden değil, Suudi Arabistan'ın baskısından kaynaklandığını dile getirdiler. Lübnan Cumhurbaşkanı Mişel Avn da istifanın Lübnan Anayasasına göre gerçekleşmediğini ifade ederek kendilerinin Hariri'yi başbakan olarak tanıdıklarını söyledi. Ardından Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron devreye girdi ve Hariri'yi Fransa'ya davet etti. O da Fransa seyahatinden sonra Lübnan'a döndü ve istifasını ertelediğini açıkladı. Sonra da tamamen geri aldı.

Yemen'de Çatışmalar Devam Etti

Yemen'de İran tarafından desteklenen Husi örgütünün Sana bölgesinde oluşturduğu yönetim ile Suudi Arabistan'ın liderliğindeki Körfez koalisyonunun desteklediği Aden hükümeti arasında çatışmalar 2017 yılında da bütün şiddetiyle devam etti. Bu çatışmalarda sivillerden çok sayıda insan hayatını kaybetti. Çatışmaların insani yardımların ve sağlık hizmetlerinin ulaşmasını engellemesi bölgede ciddi şekilde açlık felaketinin ve başta kolera olmak üzere muhtelif salgın hastalıkların yayılmasına neden oldu. Husi örgütünün Suudi Arabistan'ın başkenti

Riyad'a füze fırlatması üzerine Suudi Arabistan, normalde havada imha edilen ve herhangi can kaybına neden olmayan bu füzelerin Husi örgütüne İran tarafından verildiğini iddia ederek Yemen'i sıkı bir ablukaya aldı. Abluka ülkeye insani yardımların ulaştırılmasını zorlaştırdı.

Eski Diktatör Ali Abdullah Salih'in Müttefikleri Tarafından Öldürülmesi

Yemen'in eski diktatörü Ali Abdullah Salih, saltanatının son bulmasından sonra kendileriyle işbirliği içine girdiği Husi militanları, yani kendi müttefikleri tarafından 3 Aralık 2017 Pazar günü feci bir şekilde öldürüldü. Ali Abdullah Salih, ilişkilerini saltanatı ve çıkarları doğrultusunda şekillendiren son derece pragmatist biri olarak öne çıkmıştı. Bu özelliğinden dolayı daha önce kendilerine karşı savaştığı Husi örgütüyle, ülkede iktidarı kaybetmesinden sonra işbirliği yaptı. Fakat Ekim 2017'de, Suudi Arabistan'la perde arkasından işbirliği içine girerek Husi örgütüne karşı açıktan tavır almaya ve onu sert bir dille eleştirmeye başlamıştı. Onun bu tutumu Husi örgütünü rahatsız ediyor ve tepki açıklamaları yapıyorlardı. Sonra aralarındaki krizin çözülmesi için bazıları arabuluculuk etmeye çalıştılar. Ama Ali Abdullah Salih, Suudi Arabistan'la ilişkilerini güçlendirerek Yemen halkını Husi örgütüne karşı intifadaya yani ayaklanmaya çağırdı. Bu çağrısının hemen ardından Sana'dan doğum yeri olan Sanhan'a geçmeye çalıştığı sırada Husiler tarafından konvoyunun önü kesildi ve Husi militanlar Salih'i roketlerle feci bir şekilde öldürdüler. Olayda Salih'in bazı ileri gelen komutanlarının da öldürüldüğü haber verildi.

İslâmi Hareket Önderlerine İdam Cezaları Veren Mısır Cuntasından Hüsni Mübarek'e Beraat

Halkın desteğiyle siyasi iktidarı alan Muhammed Mursi yönetimine karşı askerî darbe düzenleyerek tamamen gayri meşru yoldan yönetime el koyan Sisi cuntası halkın seçtiği siyasi liderlere bir biri ardından idam veya müebbet hapis cezaları verirken, zulmü zirveye tırmandırmış olan eski diktatör Hüsni Mübarek'in beraat etmesine hükmetti.

Cuntanın Sina Savaşı

Sina bölgesi Mısır'ın ihmal edilmiş bölgesidir. O yüzden bu bölgenin halkıyla Mısır yönetimi arasında uzun süreden beri bir anlaşmazlık var. Sisi cuntası bölgedeki savaşını son yıllarda IŞİD'in buradaki yapılanmasına karşı savaşı olarak tanımlamaya başladı. Bölgede kendini IŞİD'e nispet eden bir örgütün varlığından söz etmek mümkündür. Ama bu örgütün mahiyeti ve gerçekte kimlerle irtibatlı olduğu hakkında kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Bu örgüt gerçekte Sisi cuntasının Sina bölgesindeki saldırılarının gerekçesi olmaktadır. Söz konusu örgüt adına zaman zaman eylemler gerçekleştiriliyor. Fakat eylemler gerçekte Sisi cuntasının özellikle örgüt mensuplarını hedef alan bir savaşına değil, tüm bölgeyi olumsuz yönde etkileyen ve bütün bölgede güvenlik sorununun yaşanmasına neden olan çatışmalara yol açıyor. Askerler bazen bölgedeki kabileleri de söz konusu örgüte destek vermekle suçlayarak saldırılarda bulunuyorlar ve bu da o kabilelerin mensuplarıyla çatışmalara girmelerine neden oluyor. O yüzden olaylardan örgüt mensuplarından çok siviller zarar görüyor.

Askerler zaman zaman haklarında söz konusu örgütle irtibatlarına dair herhangi bir delilin bulunmadığı gençleri de yakalayıp yine yargısız infaz yöntemiyle katlediyorlar. Mukemmilin adlı televizyon kanalının yayınladığı görüntüler bu açıdan son derece düşündürücüydü. Yayınlanan görüntülerde askerler Sina bölgesinde bazı gençleri yakalayıp kimliklerini sorguladıktan sonra kenara çekip katlediyorlar. Sonra da yerde yatan cesedinin yanına bir silah koyarak fotoğraflarını çekiyorlar.

Sisi cuntası Sina'da yaşanan olaylardan dolayı zaman zaman Gazze'deki Filistinlilere de suçlamalar yöneltiyor ve bölgedeki IŞİD yanlısı örgütün Gazze'den destek aldığı ve silah temin ettiği iddialarında bulunuyor. Gazze'deki idari mekanizma ve direniş grupları bütün bu suçlamaları reddetti ve kendilerinin Sina'daki olaylarla veya burada faaliyet yürüten örgütlerle herhangi bir ilgilerinin olmadığını dile getirdiler.

Asıl mesele ise Sisi cuntasının kendisine destek vermeyen Sina halkına karşı intikam savaşı vermesi. Tabii bu arada işgal rejimi hesabına Gazze ahalisini mahkûm edebilmek amacıyla da olaylardan yararlanıyor. IŞİD'le

bağlantılı olduğu söylenen örgüt ise hâlâ mahiyeti ortaya çıkarılamamış ve dediğimiz gibi bölgeye yönelik savaşın gerekçesi olarak kullanılan karanlık bir örgüt. Onun kontrollü bir örgüt olmadığını da kesin bir şekilde söylemek mümkün değil.

Sina'da Cami Katliamı

Mısır'ın Sina yarımadasında Ariş şehrinin yakınında yer alan Bi'ru'l-Abd kasabasında bulunan Ravda Camisi'ne 24 Kasım 2017 Cuma günü Cuma namazı çıkışında korkunç bir saldırı düzenlendi. Saldırıda önce caminin içine bomba atıldığı cemaatin telaşlanması üzerine de caminin etrafını saran araçlardan otomatik silahlarla ateş edildiği ifade edildi. Saldırıda 370 kişi hayatını kaybetti. Yaklaşık 100 kişi de yaralandı. Mısır'daki Sisi cuntası saldırıdan IŞİD'in Sina'daki yapılanmasını sorumlu tuttu. Ancak çok sıkı bir denetlemenin olduğu Sina bölgesinde, saldırıyı gerçekleştiren militanların otomatik silahlarla donatılmış yaklaşık 10 araçla olay yerine nasıl girebildikleri ve yaklaşık 45 dakika süreyle insanları otomatik silahlarla tarama fırsatını nasıl bulabildikleri, sonra da nasıl rahatça kaçabildikleri soruları zihinlerde çeşitli tereddütlerin hasıl olmasına neden oldu. Bazı yorumcular böyle bir saldırıda cuntanın ihmallerinin önemli payının olduğuna dikkat çektiler. Öyleyse cunta neden ihmal etti? Medya tarafından cami cemaatinin cunta hükümetini destekleyenlerden oluştuğu iddiasında bulunulması ise tamamen çarpıtma ve cuntanın kirli yüzünü örtme amacına yönelik bir taktikti.

Mısır ve Sudan Arasında Yeniden Halayib Meselesi

Emperyalist güçlerin İslâm coğrafyasıyla ilgili kirli oyunlarından biri de komşu ülkeler arasında sınır sorunları bırakmaları olmuştur. Mısır ile Sudan arasında da Halayib meselesi devam ediyor. Mısır, Sudan'ın bağımsızlığından bu yana bu ülkenin hâkimiyetinde olan Halayib üçgeninin kendisine ait olduğunu iddia ediyor. O yüzden Sudan'ı sıkıştırmak istediğinde Halayib meselesini gündeme getiriyor. 2017 içinde bu meseleyi yine kaşımaya başladığı ve Halayib üçgenine yakın sınır

bölgelerindeki Mısır askerlerinin Sudanlı sınır askerlerini tahrik ettiği bunun yanı sıra Mısır yönetiminin bölgeye asker takviyesi yaptığı Sudanlı yetkililer tarafından dile getirildi.

Mısır'ın Suudi Arabistan'a İki Ada Peşkeşi

Sisi darbesinin başarılı olması için en büyük maddi desteği Suudi Arabistan sağladı. Sonrasında da Sisi cuntasının oturması amacıyla önemli yardımlarda bulundu. Sisi cuntası da buna karşılık uzun süreden beri iki ülke arasında ihtilaf mevzusu olan Tiran ve Sanafir adalarını Suudi Arabistan'a vermeyi kararlaştırdı. Suudi Arabistan bu adaların zaten kendisine ait olduğunu ancak himaye edilmesi için Mısır'a verdiğini iddia ediyordu. Sisi cuntası bu tezi kabul etti ve adaları Suudi Arabistan'a devretmeyi kararlaştırdı. Diktatör Sisi'nin bu yöndeki kararı Haziran 2017'de onun sözde meclisi tarafından da onaylandı.

Mısır muhalefeti adaların verilmesine tepki gösterdi ve halk da tepkisini ortaya koymak için meydanlara çıktı. Ancak diktatör Sisi'nin polisleri onlara karşı da ciddi şekilde şiddet uyguladı. Göstericiler "toprak namustur (el-Erdu ırdun)" diye pankartlar taşıyarak Sisi'ye mesaj vermeye çalıştılar. Fakat Sisi'nin polisleri onlara coplarla karşılık verdiler. Adalarla ilgili Meclis kararının Katar ablukasından sonra gelmesi özellikle bu ablukanın en önemli hedeflerinden birinin de Sisi cuntasının muhaliflerinin Katar'dan çıkarılması olduğunu göstermesi açısından dikkat çekiciydi.

Libya'da Haftar'ın Hâkimiyet Alanını Genişletmesi

Batı ülkeleriyle ve küresel emperyalizmle işbirliği içindeki Halife Haftar'ın Libya'nın iç meselesinin halledilmesi amacıyla imzalanan Suheyrat Anlaşması'na uymaması sebebiyle bu ülkede sıkıntı ve çatışmalar 2017 yılı içinde de devam etti. Haftar tehdidinden dolayı bazı bölgelerdeki sivil halk evlerini terk etme ihtiyacı duydu. Özellikle Bingazi bölgesinde çok sayıda sivil, Haftar tehdidi sebebiyle evini terk etti. Arap dünyasındaki zulüm rejimlerinin maddi yardımlarıyla ve küresel emperyalizmin desteğiyle

Libya'da fitne savaşını sürdüren Halife Haftar örgütünün Bingazi'yi ele geçirmesi her ne kadar dünyada çok fazla yankı bulmadıysa da Suriye'de Halep'in düşmesi gibi önemli bir olaydı. Haftar'ın canileri Bingazi'de kontrolü ele geçirdikten sonra korkunç zulümler yapmaya, cinayetler işlemeye ve aileleri mağdur etmeye başladılar.

Bangladeş'te Yine İdam Kararları

Bangladeş'te siyasi muhaliflerin susturulması amacıyla kurulan sözde Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi siyasi amaçlı idam cezaları vermeye 2017 yılında da devam etti. Söz konusu mahkeme Pakistan'la Bangladeş'in ayrılması amacıyla çıkarılan 1971 savaşında ihanet ettikleri iddiasıyla aralarında Cemaati İslâmi'nin ileri gelenlerinden ve eski milletvekili Ebu Salih Muhammed Abdülaziz'in de bulunduğu altı kişiyi idama mahkûm etti.

Batı'da Yükselişe Geçen İslâm Karşıtlığı

İslâmofobiyi Batı emperyalizmi, hizmetindeki medya organlarından ve topluma yön veren muhtelif araçlardan da yararlanarak kendisi şekillendirdi ve yapılandırdı. Şekillendirme ve yapılandırma sürecinde siyasi mekanizma ile medya aynı paralelde hareket etti. İslâm'ı hedefe yerleştiren, insanların ona karşı kin ve nefret duygularıyla doldurulmasını amaçlayan yoğun bir propaganda yürütüldü. Bu şekilde yönlendirilen toplumların fertlerinin camileri, mescitleri hedef alan iğrenç saldırılar düzenlemeleri, Müslüman kimliklilere karşı tehdit oluşturmaya başlamaları üzerine de kendi fonksiyonlarını gizlemek amacıyla bunu kendiliğinden gelişen veya şartların ortaya çıkardığı bir toplumsal olgu gibi kabul ettirme kurnazlığına başvurdular. Oysa bugün Batı ülkelerinde camilere saldıran, Müslüman kimliklileri sıkıştıran terörün arkasında İslâmofobi olgusunu besleyen ve yönlendiren siyaset ve medya var. Dolayısıyla bugün camilere, mescitlere saldıran, buraları kundaklayan, başörtülü kadınlara çirkin şekilde saldırılarda bulunan zihniyetle dün bu zihniyeti beslemek için yoğun bir şekilde İslâm karşıtı propaganda

faaliyeti yürüten zihniyet aynıdır. Aralarında herhangi bir fark olmadığı gibi dünden bugüne çizgileri, anlayışları ve tavırları da değişmemiştir.

Batı emperyalizminin Batılı toplumları İslâm'a karşı kin ve nefret duygularıyla doldurmak amacıyla yürüttüğü İslâmofobi kampanyası 2017 içinde değişik şekillerde sonuç verdi. İslâmofobi kampanyasının yetiştirdiği teröristler değişik ülkelerde camilere, mescitlere ve İslâmi merkezlere saldırılarda bulundular. İslâmofobi teröristlerinin 2017'de gerçekleştirdikleri saldırılardan birinin hedefinde de Kanada'nın Quebec eyaletinde yer alan ve aynı zamanda cami olarak kullanılan Quebec Kültür Merkezi vardı. Yatsı namazı esnasında üç terörist tarafından gerçekleştirilen saldırıda altı kişi hayatını kaybederken sekiz kişi de yaralandı. Polis tarafından yapılan açıklamada saldırıyı gerçekleştiren teröristlerin yakalandığı belirtildi.

Cezayir Seçimleri

Cezayir'de 4 Mayıs 2017 tarihinde parlamento seçimleri yapıldı. Fakat ülkedeki bazı partiler seçimlerin güven verici olmadığı ve vatandaşın siyasi iradesinin siyaset sahnesine yeterince yansıtılmasına fırsat vermediği gerekçesiyle seçimlere katılmama kararı verdi. Bunun yanı sıra muhalefet partilerinden bazıları da seçimlere katılmamaları durumunda tamamen hâdisenin dışında kalacakları ve içten değişimde bir etkilerinin olmayacağı gerekçesiyle katılmayı kararlaştırdı. Fakat halkın seçimlere güvenmemesi sebebiyle katılım çok düşük oldu ve yapılan tüm teşviklere, cuma hutbelerinde bile oy vermenin öneminden söz edilmesine rağmen % 38'de kaldı. Sonuçlar ise tahmin edildiği gibi oldu ve cuntanın partisi Ulusal Kurtuluş Cephesi 462 sandalyeli mecliste 164 sandalye kazanarak birinci oldu. İkinci sırayı da yine cuntaya yakın duran ve 97 sandalye kazanan Ulusal Demokratik Birlik aldı.

İran'da Ruhani'nin Cumhurbaşkanı Seçilmesi

İran'da 19 Mayıs 2017 tarihinde gerçekleştirilen cumhurbaşkanı seçimleri ülkede önemli tartışmalara neden oldu. İran'ın eski cumhurbaşkanı

Mahmud Ahmedinejad'ın adaylığı dinî lider Ali Hamaney tarafından veto edildi. Seçimlerde zaferi "ılımlı" olarak nitelendirilen Hasan Ruhani kazandı. Bununla birlikte ülkede resmî siyaseti büyük ölçüde dinî lider belirlediğinden cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ülkedeki gidişatı ve özellikle Suriye'yle ilgili tutumu etkilemesi beklenmiyor.

İran'da Halkın Meydanlara Çıkması

İran'da 2017'nin sonlarına doğru, 28 Aralık 2017 tarihinde halk ülkenin birçok şehrinde meydanlara çıkarak rejime karşı tepki gösterileri düzenledi. Yönetim bu gösterilerin ABD, İsrail ve Suudi Arabistan tarafından organize edildiğini ileri sürdü ve sert bir tavırla karşı koydu.

Pakistan'da Nevaz Şerif'in Görevden Alınması

Pakistan Yüksek Mahkemesi, Başbakan Nevaz Şerif'in bazı yolsuzluklarla bağlantısını kurarak görevine son verilmesi yönünde karar verdi. Şerif kendisine yöneltilen suçlamaları reddediyordu. Ancak mahkemenin aleyhine karar alması üzerine hakkındaki kararın uygulamaya geçirilmesini beklemeden kendisi istifa etti. Bazı çevreler Yüksek Mahkeme'nin onun hakkında böyle bir karar vermesini, Fetullah Gülen'in bir benzeri olan ve Kanada'da yaşayan Tahir Kadri'nin cemaatinin Nevaz Şerif'e yargı darbesi olarak değerlendirdiler. Fakat böyle bir iddiayı ispat etmeye yetecek kadar delil yoktu. Nevaz Şerif'in istifasından sonra oluşturulan hükümeti yine onun partisi Pakistan Müslüman Birliği kurdu. Dolayısıyla yönetimi elinde bulunduran siyasi partinin iktidarına değil, sadece Nevaz Şerif'in iktidarına son verilmiş oluyordu. Kurulan yeni hükümetin başbakanlığına Şahid Hakan Abbasi getirildi.

Kırgızistan'da Anayasa Değişikliği

Kırgızistan Cumhurbaşkanı Almazbek Atambayev, 41 maddesi değiştirilerek halkın onayına sunulan ve referandumda kabul edilen, başbakanın yetkilerini güçlendiren yeni anayasayı onayladı. Atambayev,

yeni anayasada halka iktidarı medeni bir yolla değiştirme imkânı verildiğinin altını çizdi. Cumhurbaşkanının yetkilerine dokunulmadı.

Moritanya'da Anayasa Değişikliği

Kuzeybatı Afrika'daki Arap ülkelerinden ve resmî adı Moritanya İslâm Cumhuriyeti olan Moritanya'da 5 Ağustos 2017'de Anayasa değişikliği için bir referandum gerçekleştirildi. Anayasa değişikliği paketi Halk Meclisi'nde onaylanmış ancak üst meclis durumundaki Senato'da reddedilmişti. Bunun üzerine Cumhurbaşkanı Muhammed Veled Abdülaziz, değişikliği halkoyuyla uygulamaya geçirmek amacıyla referanduma gitmeye karar vermişti. Muhalefet partileri buna itiraz ettiler ve senatonun reddettiği değişiklik paketinin halkoyuna sunulmasını kabul etmediklerini söylediler. Cumhurbaşkanı ise kendisinin senato tarafından reddedilen bir düzenlemeyi halkoyuna sunma yetkisinin bulunduğunu ve bu yetkisini kullandığını söyledi. Bunun üzerine muhalefet partileri hem gösteriler düzenleyerek itirazlarını ortaya koymaya çalıştı, hem de referandumu boykot etme, oy kullanmama kararı aldılar. Ama onların tüm itirazlarına rağmen referandum belirlenen tarihte gerçekleştirildi.

Resmî açıklamalara göre referandumda seçmenlerin % 53'ü oy kullandı ve oy kullananların da % 86'sı değişiklik lehinde oy verdi. Dolayısıyla değişiklik halkoyuyla kabul edilmiş oldu. Muhalefet partileri ise seçimlere katılım oranının çok düşük olduğunu, hatta % 15'lerde kaldığını iddia ettiler. Ancak bu konudaki iddiaları inandırıcı değildi. Çünkü boykot etmelerinin sebebi halk tabanında değişikliğe desteğin % 50'yi geçeceği konusundaki endişeleriydi. Anayasa değişikliği paketi çok fazla köklü değişiklikler getirmiyordu. En önemli değişiklik parlamentoda çift başlılığa son vermek için senatoyu kaldırması ve yüksek yargıda çift başlılığa son vermek için de iki yüksek mahkemeden birini kaldırması. Senatonun itirazının sebebi de zaten değişikliğin senatoyu kaldırmasıydı. Ayrıca bayrak ve millî marşta da bazı değişiklikler yapıldı. Bunun dışında bazı küçük değişiklikler içeriyordu.

Somali'de Muhammed Abdullah Farmacu'nun Cumhurbaşkanı Seçilmesi

Somali'de iç savaş yüzünden Meclis üyelerinin ancak başkent Mogadişu Havaalanı'nda çok sıkı korunan bir salonda toplanması neticesinde 8 Şubat 2017 tarihinde cumhurbaşkanlığı seçimi yapılabildi. Cumhurbaşkanı Hasan Şeyh Mahmud'un görev süresinin dolması sebebiyle gerçekleştirilen bu seçimlerin birinci turunda yirmi aday olduğu için sadece bir kişinin ilk turda şart koşulan üçte iki çoğunluğu elde etmesi mümkün görünmüyordu. Görev süresi dolan Hasan Şeyh Mahmud da adaylar arasında yer almıştı. İkinci tura kalmaya hak kazanan beş adaydan mevcut başbakan Ömer Abdurreşid Ali Şermarke adaylıktan çekildi ve aday sayısı dörde düştü. Onların arasından da eski başbakanlardan Muhammed Abdullah Farmacu yeterli sayıda oy alarak cumhurbaşkanı seçildi. Farmacu da sonucun belirlenmesinin hemen ardından yasal yemin işlemini yapıp fiilî olarak görevi devraldı.

Mogadişu'da Büyük Bombalama Eylemi

Somali'nin başkenti Mogadişu'da Safari Otel'in girişinde bomba yüklü bir kamyonetle 14 Ekim 2017 tarihinde gerçekleştirilen eylemde 276 kişi hayatını kaybederken en az üç yüz kişi de yaralandı. Eylemi üstlenen herhangi bir örgüt olmadı. Ancak Somali yönetimi eylemden ülkede silahlı eylemler gerçekleştiren ve el-Kaide ile bağlantılı olduğu düşünülen Şebab (Gençlik) hareketini sorumlu tuttu. Saldırıdan dolayı ülkede üç günlük yas ilan edildi. Saldırının 2007'den bu yana Somali'de gerçekleştirilen en büyük çaplı eylem olduğu ifade edildi. Eylemde yaralananların bazıları da tedavi için Türkiye'ye getirildi.

Kenya Seçimleri

Doğu Afrika ülkelerinden Kenya'da 8 Ağustos 2017 tarihinde, milletvekillerinin, senatörlerin, ilçe yönetim kurulları üyelerinin ve cumhurbaşkanının belirlenmesi için bir genel seçim yapıldı. Seçimde

cumhurbaşkanlığı için mevcut cumhurbaşkanı Uhuru Kenyatta'nın karşısında muhalefet partileri Raila Odinga'yı ortak aday olarak göstermişlerdi. Muhalefet partileri aralarında ittifak kurduklarından seçimleri kazanacaklarına kesin gibi bakıyorlardı. Fakat Kenya Bağımsız Seçim ve Sınırlar Komisyonu, Uhuru Kenyatta'nın oyların % 54.27'sini alarak seçimi yeniden kazandığını, muhalefet partilerinin ortak adayı Odinga'nın ise % 44.74 oranında oy alabildiğini açıkladı.

Kenya'daki muhalefet cephesi açıklanan sonuca razı olmadı ve bilgisayarlar vasıtasıyla hileler yapıldığını, böylece alınan oy sayısı üzerinde oynandığını iddia etti. Muhalefet taraftarları sonuçlara itiraz amacıyla meydanlara çıkarak gösteriler düzenlediler. Polis göstericilere karşı şiddet kullandı ve sert çatışmalar meydana geldi. Cumhurbaşkanı Kenyatta da "muhalefet partilerinin seçimler üzerinde şüpheleri varsa ortalığı karıştırmak yerine yargıya başvurabilir" dedi. Muhalefet cephesi daha sonra seçimlere itiraz etmek için Yüksek Mahkeme'ye başvurma kararı aldı ve seçimlerde nasıl hile yapıldığını bütün dünyaya göstereceğini ifade etti. Muhalefet partileri adına yapılan açıklamalar Yüksek Mahkeme'den beklentilerinin seçimlerin iptali ya da sonuçların reddi olduğunu, böyle bir karar çıkmaması durumunda mahkemenin kararının da kendilerini tatmin etmeyeceğini gösteriyordu. Yüksek Mahkeme de seçimlerin yeterince şeffaf ortamda yapılmadığını söyleyerek seçimleri iptal etti. Bu sebeple 26 Ekim 2017 tarihinde seçimler tekrar yapıldı. Ancak muhalefet partileri gerekli şartların oluşmadığı gerekçesiyle bu kez seçimleri boykot ettiler. Bu boykot seçimlere ciddi şekilde yansıdı ve oy kullanma oranı oldukça düşük oldu. Seçimleri yine Uhuru Kenyatta kazandı.

Fas'ta Hükümet Değişikliği

Fas'ta 7 Ekim 2016'da düzenlenen genel seçimlerden sonra Kral 6. Muhammed hükümeti kurma görevini, 395 üyeli parlamentoda 125 sandalye kazanarak seçimlerden birinci parti olarak çıkan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin lideri Abdülilah Benkiran'a vermişti. Benkiran'ın hükümeti kurabilmesi için bir koalisyon oluşturması gerekiyordu. Fakat diğer siyasi partiler onun işlerini zorlaştırmak için hükümete ortak olma

konusunda ağır şartlar ileri sürdüler. Özellikle onun önceki hükümet döneminde başlattığı reform sürecini devam ettirmesini istemiyorlardı. Benkiran ise reformlardan vazgeçmek istemiyordu. O yüzden Benkiran beş aydan fazla süre sürdürdüğü çabalarından bir sonuç elde edemedi ve koalisyon hükümeti oluşturamadı. Bunun üzerine kral, Mart 2017'de görevi ondan alarak yine aynı partinin ileri gelenlerinden ve genel başkan yardımcısı Sadettin Osmani'ye verdi. Aslında onun görevi kabul etmesi bazı eleştirilere de konu oldu. Çünkü onun böyle bir görevi kabullenmesi, hükümet kurma çabalarındaki tıkanmanın da Abdülilah Benkiran'ın şahsıyla ilgili olduğunu zımnen kabullenme anlamına geliyordu. Sadettin Osmani aralarında sol partilerin de bulunduğu beş ayrı siyasi partiyle hükümeti kurma konusunda anlaştı. Oluşturulan koalisyona giren partilerin 395 üyeli parlamentoda toplamda 240 sandalyeleri bulunuyordu. O yüzden kurulan hükümet güvenoyu alma konusunda da sıkıntı yaşamadı.

Sudan'da Ulusal Uzlaşma Hükümeti Oluşturulması

Sudan'da 11 Mayıs 2017 Perşembe akşamı bir ulusal uzlaşı hükümetinin kuruluşu ilan edildi. Hükümette başbakanlık görevi Korgeneral Bekri Hasan Salih'e verildi. 79 partinin ve 34 siyasi hareketin destek verdiği söylenen ulusal uzlaşı hükümetinde 42'si devlet bakanı, 31'i de diğer bakanlar olmak üzere toplam 73 bakan yer aldı. Fakat bazı etkili muhalif partiler uzlaşı hükümetine destek vermediler ve bunlar adına yapılan açıklamalarda hükümetin sadece küçük çaplı partilerin desteğiyle kurulduğu, dolayısıyla gerçek anlamda bir ulusal uzlaşı sağlandığının söylenemeyeceği ifade edildi. Kurulan hükümetin 2020 yılına kadar görevi sürdürmesi bekleniyor.

Gambiya'da Olaylı Cumhurbaşkanı Değişimi

Batı Afrika bölgesinde yer alan Gambiya, Senegal'in içine doğru uzanan küçük bir İslâm ülkesidir. İki milyona yakın nüfusa sahip olan bu ülkede halkın % 95'i Müslümandır.

Gambiya'da 1994'te askerî darbeyle iş başına gelen, 1996'dan itibaren de beşer yıl aralarla yaptırdığı seçimlerde cumhurbaşkanı seçilen Yahya Jami (Jammeh) yönetimi elinde bulunduruyordu. Ancak 1 Aralık 2016 seçimlerinde muhalefet partilerinin Adama Barrow isimli adayın arkasında ittifak kurmaları üzerine Jami seçimi kaybetti ve Barrow kazandı. Fakat Jami makamını ona teslim etmemek için ülkede olağanüstü hâl ilan etti. Parlamento da onun görev süresini üç ay uzattı. Bunun üzerine Barrow'u destekleyen Senegal devreye girdi ve 18 Ocak 2017'de makamı terk etmemesi durumunda Gambiya'ya askerî müdahalede bulunacağını bildirdi. Senegal'in tehditlerine bazı Afrika ülkelerinin yanı sıra ABD ve Avrupa ülkeleri de destek verdi. Bütün bu gelişmelerin ardından Jami ülkede kan dökülmesini istemediğini söyleyerek görevini rakibine teslim etti ve kendisi ülkeyi terk etti. Onun önce geçici olarak Moritanya'da ikamet edeceği sonra Gine'ye veya Suudi Arabistan'a yerleşeceği açıklandı.

Muhammed Mehdi Âkif'in Vefatı

Müslüman Kardeşler cemaatinin eski genel mürşidi Muhammed Mehdi Akif 22 Eylül 2017 Cuma akşamı Sisi cuntasının zindanlarında 89 yaşında vefat etti. Muhammed Mehdi Akif Mısır'ın Dekahliye vilayetinin bir köyünde 1928 yılında dünyaya geldi. Müslüman Kardeşler'e çok genç yaşta 1940'ta, henüz 12 yaşındayken katıldı. Öğrenciler arasında gayet etkili biri olduğu için 1954 yılında öğrenci birimi başkanı oldu. Fakat o yıl diktatör Cemal Abdünnasır tarafından Müslüman Kardeşler cemaati kapatıldı ve öğrenci biriminin başkanlığını yapan Muhammed Mehdi Akif de tutuklandı. O zaman idama mahkûm edilenler arasında yer aldı. Ancak bazı Arap ülkelerinin ikna etmeleri sonucu Abdünnasır'ın idamları durdurması üzerine cezası yirmi yıl hapse çevrildi. 1974'e kadar, yirmi yıl süreyle hapiste kaldı. Hapiste kaldığı dönemde çeşitli zulümlere ve insanlık dışı uygulamalara maruz kaldı. Bu uygulamalardan hapishane hatıralarında söz etmiştir. Hapisten çıktıktan sonra İnşaat Bakanlığı'nda gençlik dairesinin genel müdürü oldu. Bu sırada Müslüman Kardeşler içindeki çalışmasına da devam etti. Daha sonra uluslararası gençlik teşkilatlarında çalışmak üzere Suudi Arabistan'a geçti ve bir süre burada kaldı.

1981'de Almanya'nın Münih şehrine giderek oradaki İslâm Merkezi'nin kuruluşunu gerçekleştirdi. 1987'de Müslüman Kardeşler'in en üst kademedeki lider kadrosunu oluşturan ve İrşad Bürosu (Mektebu'l-İrşad) olarak adlandırılan birimine girdi. Aynı yıl Müslüman Kardeşler'i temsilen Halk Meclisi'ne giren milletvekilleri arasında yer aldı. 1996'da Mısır diktasının Müslüman Kardeşler mensuplarını sıkıştırmak amacıyla ortaya çıkardığı Selsebil meselesiyle ilişkilendirilerek gözaltına alındı ve üç yıl hapis cezasına mahkûm edildi. Bu cezanın da tamamını çekmek zorunda bırakıldı.

2004 yılında Muhammed Me'mun el-Hudaybi'nin vefatından sonra Müslüman Kardeşler'in genel mürşidi seçildi. O zaman 76 yaşındaydı. 2010 yılında bu görevi bıraktı. Bu yüzden İhvan içinde sağlığında "eski genel mürşid" olarak anılan ilk kişi oldu. Çünkü ondan öncekilerin hepsi vefatlarına kadar bu görevde kalmışlardı. Sisi cuntası tarafından yeniden hapse atıldı ve yaşının çok ilerlemiş, sağlık durumunun da kötü olmasına rağmen serbest bırakılmadı. Zindanda hayata veda etti.

Ömer Abdurrahman'ın Vefatı

Mısır'daki Cemaati İslâmiye'nin kurucusu ve manevi lideri Şeyh Ömer Abdurrahman, Amerika'da tutuklu olduğu hapishanede 18 Şubat 2017 tarihinde 79 yaşında hayatını kaybetti. Trump'ın başkanlık koltuğuna oturmasından sonra Ömer Abdurrahman'a yönelik kötü muamelelerin şiddetlenmesinden şikâyet ediliyor ve hayatından endişe edildiği dile getiriliyordu. On aylıkken gözlerini kaybeden Ömer Abdurrahman İslâmi ilimleri tahsil için büyük çaba sarf etmiş ve Mısır'ın ileri gelen âlimleri arasında yer almıştı.

Abdullah Nemir Derviş'in Vefatı

Filistin'in 1948'de işgal edilmiş bölgesindeki İslâmi Hareket'in kurucusu Abdullah Nemir Derviş Türkiye'de çok tanınan biri değildir. Bunun en önemli sebebi Filistin davasının ve özellikle de İslâmi hareketin Türkiye'de tanınmaya başladığı dönemde Abdullah Nemir Derviş'in İsrail

parlamentosu Knesset'e girmek amacıyla seçimlere katılmak suretiyle İslâmi Hareket içindeki etkinliğini zayıflatmasıydı.

Filistin'de Nekbe'nin, yani Büyük Felaket'in yaşandığı yılda, 1948'de işgal edilmiş bölgede yer alan Kefer Kâsım şehrinde dünyaya gelen Abdullah Nemir Derviş'in aslında bu bölgede İslâmi Hareket'in kurulmasında, davetinin yayılmasında, faaliyetlerinin genişlemesinde büyük hizmetleri olmuştur. 1971'de Nablus'taki İslâm Enstitüsü'nden mezun olduktan sonra 1948'de işgal edilmiş bölgede Müslüman Kardeşler'in fikri ve çizgisi üzere İslâmi Hareket'in faaliyetlerini başlattı. 14 Mayıs 2017'de 69 yaşında vefat etti.

Hindistanlı Âlim Zahiruddin el-Mubarekfuri'nin Vefatı

Hindistan'ın önemli hadis âlimlerinden Zahiruddin er-Rahmani el-Mubarekfuri 14 Ağustos 2017 tarihinde 97 yaşında vefat etti. Hindistan'ın medreselerinde İslâmi ilimlerde tahsil gören Mubarekfuri birçok hadis kaynağını hocalarına okuyarak icazet almıştı. Mubarekfuri aynı zamanda genç yaşlarından itibaren bu medreselerde hocalık yapmaya başlamıştı. Hastalığının ağırlaştığı son günlerine kadar da ilme hizmet vermeye devam etti.

İran Eski Cumhurbaşkanı Rafsancani'nin Ölümü

İran'ın eski cumhurbaşkanlarından ve ileri gelen devlet adamlarından olan Ali Ekber Haşimi Rafsancani 8 Ocak 2017 tarihinde hayatını kaybetti. Rafsancani, İran'ın ılımlı devlet adamları ve siyasetçileri arasında gösteriliyordu. Fakat onların en ılımlarının da İran'ın Suriye'deki vahşi katliamını desteklediğini, herhangi bir itirazda bulunmadığını unutmamak gerekir. Rafsancani de ancak bu kadar ılımlı bir siyasetçiydi. Rafsancani'nin ölümüyle İran'da bir siyasi kargaşa ve ihtilaf çıkabileceği düşünülüyordu. Ancak bu konuda söylenenler İran'daki durumu değil de biraz onun Suriye ve Irak'taki katliamlarından rahatsız olanların arzularını ortaya koyan tarzda yorumlardı. Gerçi İran'da yönetimi elinde bulunduran siyasi kadroya muhalif olanlar Rafsancani'nin cenaze törenini bir gösteriye dönüştürmeye çalıştılar.

türk dünyası

Dr. Ali Özgün Öztürk

2017 YILINDA TÜRK DÜNYASI

Dr. Ali Özgün Öztürk[1]

Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapan Türkiye, tarihi ve kültürel zenginlikleriyle 2017 yılında, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütünün (UNESCO) kültür ve yaratıcı şehirler gibi birçok listesinde yerini aldı.

Türkiye için bu yılın en önemli gelişmesi, örgütün 2017-2021 yılları dönemindeki Yürütme Kurulunda yer alması oldu. Fransa'nın başkenti Paris'te 30 Ekim - 14 Kasım[2] tarihlerinde düzenlenen UNESCO'nun 39. Genel Konferansında yapılan seçimde Türkiye örgüte üye 134 ülkenin oyunu alarak kurula girmeye hak kazandı. Türkiye, Yürütme Kurulunda 4 yıl görev yapacak. Türkiye açısından diğer önemli gelişme ise Türk İslâm tarihinin büyük şairi, ilim adamı ve mütefekkir Yusuf Has Hacib'in eseri *Kutadgu Bilig*'in (mutluluk veren bilgi) yazılışının 950. yıl dönümü Kazakistan ve Azerbaycan'ın da desteğiyle 2019 UNESCO Anma ve Kutlama Yıl Dönümleri programına alınması oldu. Ayrıca, Karahanlı dönemi şairlerinden Edip Ahmet Yükneki'nin 12. yüzyılda kaleme aldığı *Atabetü'l-Hakayık*'ın (hakikatlerin eşiği) basılışının 100. yıl dönümü Kazakistan ve Kırgızistan'ın desteğiyle 2018 Anma ve Kutlama Yıl Dönümleri Programına alındı.

---

1 Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) Orta Asya ve Kafkaslar Dairesi Başkanı

2 Yazıda yıl belirtilmeden verilen bütün tarihler 2017 yılını işaret etmektedir. Tekrar olmaması bakımından tarihlerde sadece ay ve gün verilmiştir.

UNESCO'nun Paris'teki Genel Merkezinde 24-27 Ekim tarihlerinde düzenlenen Uluslararası Danışma Komitesi Toplantısının ardından 78 yeni miras Dünya Belleği Listesine alındı. Türk Lehçeleri Divanı anlamını taşıyan ve 11. yüzyılda Kaşgarlı Mahmut tarafından kaleme alınan Türkçenin bilinen ilk sözlüğü *Dîvânu Lugâti't-Türk* ve Piri Reis'in haritası da Dünya Belleği Listesine kaydedilen eserler arasında yer aldı.

Polonya'nın Krakow kentinde Temmuz ayında düzenlenen UNESCO 41. Dünya Miras Komitesi Toplantısında, Aydın'ın Karacasu ilçesindeki Afrodisias Arkeolojik Alanı, UNESCO Dünya Miras Listesine girdi. Afrodisyas, eski Yunan ve Roma dönemlerine ait en görkemli antik kent olma özelliğini taşıyor. Tanrıça Afrodit tapınağıyla ünlü Afrodisyas, milattan önce 2. yüzyıldan milattan sonra 6. yüzyıla kadar görkemini korudu. Afrodisyas ile Türkiye'nin Dünya Miras Listesindeki varlık sayısı 17'ye ulaştı. İstanbul, Hatay ve Kütahya da 2017'de UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağına eklendi. Edebiyat, film, müzik, zanaat, halk sanatları, tasarım, gastronomi ve medya olarak belirlenen 7 farklı temadan oluşturulan ağa Türkiye'den tasarım dalında İstanbul, gastronomi dalında Hatay, zanaat ve halk sanatları dalında Kütahya dâhil edildi.

Doğu Karadeniz'de halk arasında "kuşdili" olarak ifade edilen "ıslık dili" bu ay "UNESCO Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesine alındı. Kuşdilinin ardından doğanın canlanması ile bolluk ve bereket beklentisini simgeleyen "Hıdırellez" de UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesine eklendi. Çanakkale'deki Assos Arkeolojik Alanı, Balıkesir Ayvalık Endüstriyel Kültürel Peyzajı ve Konya'daki İvriz Kültürel Peyzajı da UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesine kaydedildi. Bu şekilde Türkiye'nin listedeki kültür varlığı sayısı 72'ye yükseldi.

Türk Dünyası Kurumları

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA)

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bağımsızlıklarına kavuşan Türk cumhuriyetlerinin

yeniden yapılanma ve kalkınma ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla, uluslararası teknik yardım kuruluşu olarak 1992 yılında kuruldu. TİKA, öncelikli olarak Türk dünyası ile işbirliğinin artırılması ve geliştirilmesi amacıyla kurulduğu tarihten bugüne kadar birçok alanda proje ve faaliyet gerçekleştirdi. Türk cumhuriyetleriyle yapılan projelerin niteliği zaman içerisinde gelişerek derinleşti. İlk zamanlarda işbirliği yapılan ülkelerde altyapı ve idari otoritenin güçlendirilmesi kapsamındaki ivedi ihtiyaçlar karşılandı. Son yıllarda ise, teknik ve kültürel işbirliği, ortak kültür, tarih mirasının araştırılması ve korunması, sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesi, bilgi, tecrübe paylaşımı kapsamındaki uzun vadeli kalıcı ve sürdürülebilir kalkınmaya yönelik projeler tüm sektörlerde yürütülmektedir. TİKA, halen 58 ülkede 60 program koordinasyon ofisi ile 150'yi aşkın ülkede faaliyet göstermektedir.

TİKA, Avrasya bölgesinde Türk soyluların ve akraba toplulukların yaşadığı ülkelerde çok sayıda kültürel işbirliği faaliyeti gerçekleştirmektedir. Tarihi eserlerin restorasyonu, bilgi şöleni, festival, seminer, konferans, sergi vb. faaliyetlerin desteklenmesi; kitap basımı, temini gibi kültürel projeler aracılığıyla Türkiye ile Orta Asya ve Kafkaslar bölgesindeki ülkelerin ikili etkileşim ve işbirliği artırılmaktadır.

TİKA'nın bölgede gerçekleştirdiği projeler; Moğolistan'da, Bilge Tonyukuk Anıtı bölgesinde tamamlanan kazı çalışmalarının akabinde, bölgenin koruma altına alınması ve kazı çalışmaları neticesinde çıkarılan tarihi eserlerin sergilenmesi için müze inşası çalışmalarına başlanmıştır. Müzenin inşasından sonra bölgedeki kazı çalışmalarına devam edilmesi planlanmaktadır.

Moğolistan'daki Türk Anıtları Projesi (MOTAP) çalışmaları neticesinde arkeolojik kazılarda bulunan eşyaların sergilenmesi maksadıyla kurulan Höşöö Tsaydam (Orhun) Müzesi, Türk tarih ve edebiyatının ilk yazılı örnekleri olması bakımından büyük önem taşıyan Göktürk (Orhun) Anıtlarına yıllardır ev sahipliği yapmaktadır. Ancak müzenin yenilenme ihtiyacı sebebiyle, bu yazıtlar ile Bilge Kağan'ın paha biçilemez hazinesine ait eserlerin modern müzecilik standartlarına uygun bir şekilde sergilenmesinin sağlanması amacıyla yeni bir müze inşa edilmesi düşünülmektedir.

Moğolistan'da bir mağarada keşfedilen, yapılan testler neticesinde 10. yüzyıla ait olduğu ortaya çıkan Göktürk kadını mumyası, TİKA koordinasyonu ile yürütülen çalışmalar kapsamında Türk uzmanlar tarafından incelendi ve koruma altına alındı.

Moğolistan'da bulunan Şoroon Bumbagar Kurganındaki Göktürk dönemine ait duvar resimlerinin restorasyon ve konservasyonuna yönelik çalışmalar TİKA tarafından yürütülmektedir. Kurganda, iklime bağlı olarak yaşanan bozulmaları engellemek maksadıyla öncelikle gerekli altyapı çalışmaları sürdürülmektedir. Kurgan içindeki iklimlendirme çalışmalarının akabinde duvar resimlerinin koruma çalışmalarına devam edilecektir.

Moğolistan'ın Tsagaannuur ilçesinde yaşayan, kültürleri kaybolmaya yüz tutan topluluklardan Duha Türklerinin âdet, gelenek ve göreneklerinin gelecek nesillere aktarılması, korunması, kayıt altına alınması ve tanıtılması maksadıyla *Bozkırın Ruhu*: *Duha Türkleri Belgeseli* hazırlandı.

TİKA, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi ve Moğolistan Millî Üniversitesi işbirliğinde, 14-15 Haziran tarihleri arasında Ulanbator'da tertip edilen Göktürk Yazıtları Işığında Türk-Moğol Çalıştayında Türk ve Moğol bilim adamları, Göktürk dönemi Türk yazıtlarıyla ilgili son dönem keşifler ve çalışmalar hakkında bildiriler sundu.

İnönü Üniversitesinin ev sahipliğinde Malatya'da düzenlenen 9. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumuna TİKA'nın desteğiyle Afganistan, Azerbaycan, Bosna-Hersek, Kazakistan, Kırgızistan, Kosova, Tacikistan ve Türkmenistan'dan akademisyenler katıldı.

Timurlular Döneminde Eğitim, Bilim ve Kültür Konulu Uluslararası Konferans, TİKA ve Emir Timur Vakfı iş birliğinde Taşkent'te düzenlendi.

Taşkent Devlet Şarkşinaslık Enstitüsü Araştırmacısı Dr. Paşacan Kencaeva'nın *20. Y*üzyılda Türk Hikâyeciliğinin Gelişim Esasları adlı kitabı üniversitelerin Türkoloji bölümlerine, akademisyenlere ve kütüphanelere dağıtıldı.

Azerbaycan'da turizmin geliştirilmesi, el sanatlarının korunması ve sanatkârlara gelir sağlanması maksadıyla ABAD El Sanatları Tanıtım Merkezi kuruldu. Merkezde yerel üreticilerin ürünlerini tanıtmaları ve satışa sunmaları için gerekli düzenlemeler de yapılmıştır. Yüzü aşkın sanatkârın ürettikleri eserler ABAD markası altında satışa sunulurken, bu eserlerin bedelleri sanatkârlarca belirlenmekte ve ürünlerden elde edilen gelirin % 5-25'lik kısmı işletmenin devamı ve malzeme alımı giderleri için oluşturulan fonda toplanmaktadır. ABAD, faaliyete geçmesinin 6. ayında Bakü'deki 3. şubesini açtı ve bünyesindeki sanatkâr sayısını 150'nin üzerine çıkardı.

Kafkas İslâm Ordusu ve bu orduya komutanlık eden Nuri Paşa'nın anısına, Gence'de bulunan ve Nuri Paşa'nın savaş yıllarında karargâh olarak kullandığı Şeyhzamanlı ailesine ait evin müzeye dönüştürülmesi çalışmaları devam edilmektedir. Nuri Paşa Müzesinin açılışı, 2018 yılında Kafkas İslâm Ordusunun 100. yılı etkinlikleri kapsamında yapılacaktır.

Kazakistan'da bulunan Ahıska Türklerinden 50 kişilik bir grubun, anayurtları olan Gürcistan'ın Ahıska Bölgesini ziyareti gerçekleştirildi. Ziyaret vesilesiyle Ahıska Türklerinin 1944'teki sürgün öncesinde yaşadıkları topraklarla olan bağlarının canlı kalmasına katkı sağlandı.

1984 yılında Lenin Müzesi olarak hizmete giren, 1991 yılında bağımsızlığın ardından Kırgızistan Devlet Tarih Müzesine dönüştürülen müzenin çevre düzenlemesi, bakım ve modernizasyon çalışmaları yapıldı.

Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te Temmuz ayında Türk Filmleri Haftası düzenlendi. TİKA desteğiyle düzenlenen festival kapsamında film gösterimleri ve sempozyum yapıldı.

Türk Konseyi (Türk Keneşi)

Türk Konseyi, Türk Dili Konuşan devletlerarasında işbirliğini derinleştirmek, bölgesel ve küresel barış ve istikrara katkıda bulunmak amacıyla 3 Ekim 2009'da Azerbaycan'da imzalanan Nahcivan Anlaşması ve 16 Eylül 2010 tarihli İstanbul Bildirisi ile kuruldu. Konsey kapsamındaki

işbirliği, üye ülkeler arasındaki ortak tarih, kültür, kimlik ve Türk dili konuşan halkların dil birliğinden kaynaklanan özel dayanışma temelinde devam etmektedir.

Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan ve Kırgızistan'dan müteşekkil Konsey, üye ülkeler arasında karşılıklı güvenin güçlendirilmesi, dış politikada ortak tavırların benimsenmesi, bölgesel ve ikili işbirliğinin geliştirilmesi, ticaret ve yatırım imkânlarının oluşturulması, sosyal, kültürel, bilim, teknoloji, eğitim ve kültür alanlarında etkileşimin genişletilmesi için çalışmaktadır. Ana karar organı Devlet Başkanları Konseyi olan teşkilat, tüm çalışmalarını Dışişleri Bakanları Konseyi, Kıdemli Memurlar Komitesi, Aksakallar Konseyi ve Sekretarya organları ile yürütmekte ve dönem başkanlığı alfabetik sıra ile değişmektedir. Hali hazırda dönem başkanlığını yürüten Kazakistan bu vesile ile Devlet Başkanları Konseyine başkanlık etmektedir.

Konseyin 2017 senesindeki önceliği üye devletlerarasındaki ve diğer uluslararası örgütler ile işbirliğini derinleştirilmek oldu. Ayrıca, Kırgızistan'da tertip edilen 6. Zirvenin teması olarak belirlenen "Gençlik ve Spor" konusuna özel önem atfedildi.

2017'de, Konsey çatısı altında faaliyet gösteren kuruluşlardan; Türk Akademisi, Türk Kültür ve Miras Vakfı ve Göçebe Kültür Merkezine ilişkin olarak kurucu anlaşma ve tüzükler imzalandı. 21 Eylül'de New York'ta düzenlenen Dışişleri Bakanları Konseyi toplantısında, Türk Akademisi ile Türk Kültür ve Miras Vakfının kurumsallaşmasını hızlandırmak için Göçebe Medeniyet Merkezi belgelerinin müzakerelerinin durdurulması gündeme geldi.

Geçtiğimiz yıllarda düzenlenen Zirvelerde alınan kararlar uyarınca 2017 yılında yapılan faaliyetler şunlardır; ekonomik işbirliği konusunda, Ekonomiden Sorumlu Bakanlar 7. Toplantısı 30 Kasım'da İstanbul'da düzenlendi. Toplantıda, üye ülkelerin yatırım iklimi, uluslararası ticaret küçük ve orta ölçekli işletmelere destek vb. konular ele alındı. T.C. Ekonomi Bakanlığı ve Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme Kuruluşu (KOSGEB), yatırım istatistikleri ve yatırım ortamı

eğitim programlarını hazırlama konusunda çalışmalara başladı.

Taşımacılık alanında işbirliği kapsamında, Bakü-Aktau-Samsun Kardeş Limanlar 2. Toplantısı 22 Mayıs'ta Bakü'de gerçekleştirildi. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip ERDOĞAN, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham ALİYEV ve çok sayıda devlet yöneticisinin katıldığı Bakü-Tiflis-Kars demiryolunun açılışı 30 Ekim'de yapıldı.

Gümrük alanındaki işbirliği ile konsey üyeleri arasındaki ticaretin kontrolü, yürürlükteki kanun ve yönetmeliklerin uygulanması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ev sahipliğinde 8.'si düzenlenen Gümrük İşbirliği Çalışma Grubu ve 6. Türk Topluluk Gümrük Başkanları Toplantıları 11-12 Mayıs'ta Antalya'da düzenlendi.

Türk Konseyi Eğitim Bakanlıkları Kıdemli Yetkililerinin 6. Toplantısı 15-16 Haziran'da İstanbul'da yapıldı. Toplantıda, geçtiğimiz yıllarda alınan kararlar uyarınca üye devletlerin katkılarıyla hazırlanan ders kitapları, öğrenci ve akademisyen değişim programı hazırlıkları değerlendirildi.

Türk Üniversiteleri Birliği Orhun Değişim Programı Toplantısı 6-7 Nisan'da Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesinde düzenlendi. Orhun değişim programına uyumluluk konusunda Türk Konseyi tarafından yapılan araştırma sonuçları hakkında bilgi paylaşımında bulunulduğu toplantıda, "Türk Üniversiteler Birliği Orhun Değişim Programı Pilot Uygulama Yönetmeliği" imzalandı.

Konsey, geleceğin genç liderlerinin kişisel gelişimlerine katkıda bulunmak, aynı tarih, kültür ve dili paylaşan gençler arasında sosyalleşmeyi teşvik etmek, gençlerin toplumsal sorunlara karşı farkındalıklarını artırmak hedefleriyle kamplar ve küresel ve bölgesel anlamda gençlerin rolünü güçlendirmeyi amaçlayan toplantılar düzenledi.

Konsey tarafından, üye ülkeler arasındaki turizmin geliştirilmesi, Modern İpek Yolu ve ortak tur paketlerinin geliştirilmesi, medya, bilgi ve iletişim teknolojileri alanlarında işbirliğinin güçlendirilmesine yönelik toplantı ve çalıştay düzenlendi.

2017 yılında Konseyin bağlantılı olduğu TÜRKSOY, Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi (TÜRKPA) gibi organizasyonlar vasıtasıyla uluslararası organizasyonlarla ilişkilerin geliştirilmesi ve bu kapsamda Ekonomik İşbirliği Teşkilat (ECO), İslâm İşbirliği Teşkilatı, Birleşmiş Milletlerin ilgili organları ile temaslar arttı.

Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı (TÜRKSOY)

Türk halklarının gönül birlikteliğini ve kardeşliğini güçlendirmek, ortak Türk kültürünü gelecek nesillere aktarmak ve dünyaya tanıtmak için çalışmalar yapan Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY), 1993 yılında Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Türkiye'nin Kültür Bakanlarının imzalamış olduğu anlaşma ile kuruldu. TÜRKSOY'un gözlemci üyeleri, Rusya Federasyonu'ndan Altay, Tuva, Başkurdistan, Saha (Yakut), Hakas, Tataristan Cumhuriyetleri, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Moldova Gagavuz Yeri'dir.

TÜRKSOY 2012 yılından itibaren geleneksel olarak Türk Dünyasının kültür başkentlerini ilan etmektedir. İlk olarak Kazakistan'ın başkenti Astana şehri seçildi. Sonraki yıllarda Türk dünyasının kültür başkentleri; 2013 yılında Eskişehir, 2014 yılında Tataristan'ın başkenti Kazan, 2015 yılında Türkmenistan'dan Merv, 2016 yılında Azerbaycan'dan Şeki, 2017 yılında Kazakistan'ın Türkistan şehri seçildi. Büyük Türk mutasavvıfı Hoca Ahmet Yesevî'nin yaşadığı, Kazakistan'ın kadim şehri Türkistan'da 2017 yılı boyunca birçok kültürel etkinlik düzenlendi.

TÜRKSOY Daimi Konsey 35. Dönem Toplantısı, 5 Aralık'ta, 2017 Türk Dünyası Kültür Başkenti, Türkistan'da gerçekleştirildi. Daimi Konsey, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından önerilen Kastamonu şehrini, 2018 yılı için Türk Dünyası Kültür Başkenti olarak seçti.

Daimi Konsey, Azerbaycan, Kazakistan ve Kırgızistan bakanlıklarının önerileri doğrultusunda, 2018 yılının TÜRKSOY üyesi ülkelerde, doğumunun 100. yılı münasebetiyle Azerbaycanlı bestekâr Gara Garayev'i, doğumunun 125. yılı münasebetiyle Kazak bestekâr Mağcan Jumabayev'i

ve doğumunun 90. yılı münasebetiyle Kırgız yazar Cengiz Aytmatov'u anma yılı olarak ilan etti. Daimi Konsey, TÜRKSOY Genel Sekreterliğini halen sürdüren Düsen Kaseinov'u, 2017-2020 dönemi için yeniden bu göreve seçti.

TÜRKSOY, 2017 yılında Türk dünyasının ortak kültür mirasına katkı sağlayan, günümüzü aydınlatan öncü şahsiyetleri anmaya ve anlatmaya matuf "Türk Dünyasının Öncüleri" konferansları düzenledi. Konferansların ilki, Hoca Ahmet Yesevî'nin hayatının anlatıldığı ve Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Prof. Dr. Musa Yıldız'ın konuşmacı olarak katıldığı program 20 Ocak'ta yapıldı. Türk Dünyasının Öncüleri konferanslarının ikincisi, 16 Şubat'ta, Muhammed Hüseyin Şehriyar'ın hayatının anlatıldığı ve Prof. Dr. Elman Guliyev'in konuşmacı olarak katıldığı programla gerçekleştirildi. Konferansların üçüncüsünde 17 Mart'ta Kırgız Şair Alikul Osmonov anıldı. 20 Nisan'da düzenlenen dördüncü konferansta, Kırklareli Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Bülent Bayram, dil, edebiyat, folklor gibi alanlara ait birçok çalışması olan Modern Çuvaş şiirinin kurucusu şair Konstantin İvanov'un hayatını ve sanatını anlattı. Beşincisi 18 Mayıs'ta yapılan konferansta Kırım Tatar millî şairi ve Türkolog Bekir Sıtkı Çobanzade tanıtıldı.

"Altaylar'dan Balkanlar'a Türk Dünyası Resim Sergisi", TÜRKSOY, T.C. Bükreş Büyükelçiliği ile Yunus Emre Enstitüsü Bükreş Türk Kültür Merkezi işbirliğinde 1-4 Şubat tarihlerinde Cercul Militar National Sergi Salonunda düzenlendi.

TÜRKSOY her yıl Türk dünyasının tanınmış şahsiyetleriyle ilgili anma yılları düzenlemektedir. 2010 yılında doğumunun 120. yılında Başkurt bilim adamı Prof. Dr. Zeki Velidi Togan, 2011'de doğumunun 125. yıl dönümünde Tatar Şair Abdullah Tukay, 2012'de doğumunun 200. Yılında Azerbaycanlı yazar Mirza Fatali Ahundzade, doğumunun 150. yılında Hakas asıllı Türkolog Nikolay Katanov, 2013'te doğumunun 100. yılında Kazak besteci Mukan Tölebayev, 2014'te doğumunun 290. yıl dönümünde Türkmen mutasavvıf ve şair Mahtumkulu Firaki ve doğumunun 150. yılında Toktogul Satılganov için anma programları tertip edildi.

Türk dünyası kültür ve sanat hayatına dair önemli kararların alındığı 34. Dönem TÜRKSOY Daimi Konseyinde, 2017 yılının TÜRKSOY üyesi ülkelerde, doğumunun 300. yılı münasebetiyle Molla Penah Vagif Anma Yılı olarak kutlanması kararlaştırılmıştı. "Molla Penah Vagif Anma Yılı" kapsamında üye ülkelerde çok sayıda kültürel etkinlik gerçekleştirildi. 18. yüzyıl Azerbaycan edebiyatının en güçlü temsilcilerinden biri olan Vagif, 1717 yılında Kazak vilayetinin Gırag Salah köyünde dünyaya geldi, 1797 yılında vefat etti. Vagif, Azerbaycan şiirinde güzellik ve sevgi şairi olarak bilinir. Onun gerçekçi ve halkın duygularına tercüman olan şiirleri dil, üslûp ve estetik açıdan yenidir. Vagif'in *Bak* ve *Görmedim* adlı şiirleri ise eski Azerbaycan Edebiyatının en güzel örneklerindendir.

Azerbaycan'ın ünlü şairi Molla Penah Vagif ve eserleri 20 Kasım'da Uşak Üniversitesinde düzenlenen programla tanıtıldı. Kasım ayında Ankara'da Millî Kütüphanede de "Doğumunun 300. Yılında Molla Penah Vagif" başlıklı anma toplantısı düzenlendi.

TÜRKSOY tarafından yayımlanan *Dünya Dillerinde Molla Penah Vagif Şiirleri* kitabı, 2017 Molla Penah Vagif Yılı kapsamında 13 Ocak 2018'de İtalya'nın Giuseppe Verdi Milano Konservatuarında tanıtıldı.

TÜRKSOY her yıl, Türk dünyasından fotoğrafçıları, ressamları, opera sanatçılarını, şairleri, basın mensuplarını, tiyatro gruplarını, dans ve müzik topluluklarını bir araya getirmektedir. Türk Dünyası Şairler Buluşması, Azerbaycan'ın ünlü yazarı Molla Penah Vagif'in doğumunun 300. yılı etkinlikleri kapsamında 25-26 Ağustos tarihlerinde 2017 Türk Dünyası Kültür Başkenti Türkistan'da yapıldı.

Azerbaycan Devlet Akademik Millî Dram Tiyatrosunda 7 Aralık'ta, Azerbaycan edebiyatının gelişimi ve ana dilinin zenginleşmesinde hizmetlerinin vurgulandığı Türk Dünyasının büyük şairi 2017-Molla Penah Vagif Anma Yılının kapanış programı gerçekleştirildi.

1. Hazar Kıyısı Ülkeler Tiyatro Festivali, 24-28 Ağustos tarihlerinde Kazakistan'ın Aktau şehrinde yapıldı.

Yunus Emre Enstitüsü

Türkiye'nin kültür diplomasisini yürüten Yunus Emre Enstitüsü, ülkemizin bilinirliğini, görünürlüğünü güçlendirmeye yönelik çalışmalar yürütürken dünyanın her yerinde Türkiye'ye dost ve Türkiye ile irtibatlı insan sayısını artırmayı hedeflemektedir. Türkiye'yi, kültürel mirasını, Türk dilini, kültürünü ve sanatını tanıtmak, Türkiye'nin diğer ülkeler ile dostluğunu pekiştirmek, kültürel ilişkilerini arttırmak, Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere destek olmak amacıyla kurulan Yunus Emre Enstitüsünün halen 43 ülkede 54 Türk Kültür Merkezi bulunmaktadır.

Enstitüsünün, Türk dünyasında, Azerbaycan Bakü, KKTC Lefkoşa, Kazakistan Astana, Gürcistan Tiflis, Afganistan Kabil ve Rusya Kazan Kültür Merkezleri bulunmaktadır.

Kırgızistan Millî Üniversitesi ile yapılan anlaşma kapsamında Bişkek'te de Türk Kültür Merkezi açılma süreci devam etmektedir.

Türkoloji Projesi kapsamında 46 ülkede 85 üniversite ile Türkoloji protokolü bulunan Enstitü, Afganistan, Azerbaycan, Çin, Gürcistan, Irak, Kazakistan, Kırgızistan, Moğolistan ve Pakistan'da 24 üniversiteyle işbirliği yapmaktadır. Bu üniversitelere 2017-2018 eğitim öğretim döneminde Türkiye'deki üniversitelerden 12 Türkolog akademisyen görevlendirildi.

Enstitü, Türkçe öğretimi yoluyla dünyada Türkiye'nin doğrudan ve doğru kaynaklardan tanınmasını sağlamak amacıyla kendi merkezlerinde, üniversitelerde ve okullarda Türkçe kursları düzenlemektedir. Türk Kültür Merkezilerinde düzenlenen kurslarda, "Tercihim Türkçe" ve "Türkoloji Projesi" kapsamında bugüne kadar 120.531 kişi Türkçe öğrendi.

Yunus Emre Enstitüsü kurulduğu günden bu yana Afganistan'da 551, Azerbaycan'da 1036, Gürcistan'da 3.683, Kıbrıs'ta 96, Kazakistan'da 2.811 ve Rusya'da 182 kursiyer mezun etti. Düzenlenmeye başladığı 2013 yılından bu yana Türkçe Yeterlik Sınavına bölge ülkelerinden 2671 aday girdi.

Enstitü tarafından 2017 yılında Türkçe öğrenmek isteyen herkesin istediği yerde Türkçe öğrenmesine imkân tanıyan "Uzaktan Türkçe

Öğretim Portali" hayata geçirildi. Türkçe öğretimi için hazırlanan ve dört temel beceri ile öğretim gerçekleştiren ilk sistem özelliğini taşıyan Uzaktan Türkçe Öğretim Portali, dokuz ay gibi kısa bir sürede 90 bin kayıtlı öğrenciye ulaştı. 192 farklı ülkeden kullanıcısı olan Uzaktan Türkçe Öğretim Portalinin bölge ülkelerinden ise 2.911 öğrencisi bulunmaktadır.

Enstitü, Türkçe Yaz Okulu kapsamında 2010 yılından bu yana 2.755 kişiyi Türkiye'de misafir etti. Türkçe Yaz Okulu, katılımcılarına Türkçeyi yerinde öğrenme imkânı sunarken aynı zamanda Türkiye'nin tarihî, kültürel ve turistik bölgelerini gezdirerek Türk tarihini ve kültürünü yerinde tanımalarına ve yaşayarak öğrenmelerine imkân sağladı. Dünyanın dört bir tarafından gelen diğer öğrenciler ile tanışarak dünyanın farklı coğrafyalarından gelen insanlarla tanışma fırsatı da sunan Türkçe Yaz Okuluna 2017'de 700 öğrenci katıldı.

Yunus Emre Enstitüsü, Anadolu'nun kadim kültür mirası ve sanatı, klasik Türk müziğinden modern resme, geleneksel el sanatlarından sinemaya, tarihten edebiyata, kültür ve sanatın tüm yelpazesini konu edinen sergiler, konferanslar, film gösterimleri, sahne gösterileri, söyleşiler, konserler, atölye çalışmalarıyla yüz binlerce insana doğrudan temas ederek Türkiye'yle bağ kurmalarını temin etti.

Dünya'ya Türkçe seslenen Enstitü, 2017 yılında 800'ü aşkın etkinlik ve faaliyet gerçekleştirdi. Faaliyetlerden bazıları şunlardır; İstanbul-Afganistan Tarihi Resimleri Sergisi / Kabil, Mevlana Okumaları / Kabil, Korkut Atadan Bugüne Âşıklık Geleneği / Bakü, Tanpınar'ı Keşfediyorum Deneme Yarışması Gezi Programı / Bakü, Türk Şiir Gecesi Hazarda Aşkın Sesi / Bakü, Arslan Sultanbekov Söyleşisi / Lefkoşa, Mehmet Akif Dönüyor Tiyatrosu / Lefkoşa, "Türk Dünyası ve Türkoloji" konulu Prof. Dr. İlber Ortaylı Söyleşisi / Astana, Türkiye-Kazakistan Dostluk Ezgileri Konseri / Astana, Yapraktan Bardağa Türk Çayı Festivali / Astana, 8. Uluslararası Eğitim Fuarı / Tiflis, Türk Edebiyatı Söyleşileri / Tiflis, Anadolu Fotoğrafları Sergisi / Kazan, Türk Mutfağı Tanıtımı ve Kursları / Kazan.

Enstitü, bölge ülkelerinin yanı sıra Türk nüfusun yaşadığı İran, Kosova, Makedonya, Moldova, Polonya, Romanya ve Ukrayna gibi ülkelerde de

kültür merkezleri aracılığıyla faaliyet yapmaktadır. 2017 yılında İran'da 728, Kosova'da 934, Makedonya'da 254, Moldova'da 40, Polonya'da 276, Romanya'da 483, Ukrayna'da 21 öğrenci Türkçe kurslarına katıldı.

Ahmet Yesevi Türk Kazak Üniversitesi

UNESCO tarafından 2016-2017 yıllarının "Hoca Ahmet Yesevî Yılı" ilan edilmesi münasebetiyle Ahmet Yesevi Üniversitesi tarafından yıl içerisinde bir dizi etkinlik düzenlendi. Türkiye'de, Bursa, Bartın, Ordu, Gaziantep, Yozgat, Kayseri, Kocaeli, İstanbul, Bolu, Çorum, Samsun, Ankara şehirlerinde ve yurt dışında Katar, Kazakistan, Avusturya, Fransa, Almanya, İtalya'da "Ahmet Yesevî'yi Anlamak" konulu konferanslar verildi.

Hoca Ahmet Yesevî Yılı kapsamında "Divân-ı Hikmet Sohbetleri" programı 12 Ocak 2016 tarihinden itibaren aylık dönemlerle TİKA konferans salonunda düzenlendi. 2017 yılında 8 Divân-ı Hikmet sohbet programı gerçekleştirildi.

Ahmet Yesevî Üniversitesi tarafından, görme engelliler için sesli anlatımlı, işitme engelliler için de işaret dilli olarak hazırlanan "Engelsiz Divan-ı Hikmet", TİKA konferans salonunda düzenlenen toplantıyla tanıtıldı.

Ahmet Yesevî Yılı kapsamında T.C. Millî Eğitim Bakanlığının destekleriyle Türkiye geneli resmî, özel tüm lise ve dengi okulların 9, 10, 11 ve 12. sınıflarına yönelik "Hoca Ahmet Yesevî" konulu şiir ve kompozisyon yarışması düzenlendi.

Dumlupınar Üniversitesi ile birlikte 16-18 Kasım tarihlerinde Kazakistan'ın Türkistan şehrinde "Uluslararası Hoca Ahmet Yesevî Çini ve Seramik Sempozyumu", 26-28 Nisan tarihlerinde "2. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi" düzenlendi.

Ahmet Yesevi Üniversitesi tarafından Türkistan yerleşkesinde düzenli olarak gerçekleştirilen "Tehlikedeki Türk Dilleri" konulu 7. Türkoloji Kongresi 18-20 Ekim tarihlerinde yapıldı.

Prof. Dr. M. Fuad Köprülü anısına Gazi Üniversitesi, TİKA, TDK, TÜRKSOY işbirliğinde "2. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatları Öğretimi Sempozyumu" 17-18 Nisan tarihlerinde Ankara'da düzenlendi.

2017 Türk Dünyası Kültür Başkenti Türkistan etkinlikleri kapsamında, Ahmet Yesevi Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi tarafından "Küreselleşme Sürecinde Türk Dünyasının Geleceği, Fırsatlar ve Tehditler" konulu Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, "3. Türkistan Forumu", 21 Mart'ta Güney Kazakistan Eyaleti Valiliği işbirliğinde "Türkistan ve Türkoloji" konulu etkinlikler tertip edildi.

Türkistan'da "Türk Dünyası Edebiyat Dergileri Kongresi" 12 Eylül'de, Türk Tarih Kurumunun düzenlediği, "Türk Dünyası Tarihçiler Forumu" 28-29 Ekim tarihlerinde, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı desteğiyle Türkiye Yazarlar Birliği tarafından Ahmet Yesevi Üniversitesi Kültür Merkezinde düzenlenen "Türkçenin 12. Uluslararası Şiir Şöleni" 20-23 Aralık tarihlerinde gerçekleştirildi.

Kültür Başkenti etkinlikleri kapsamında, Kazakistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği, TÜRKSOY ve Türk Dünyası Mühendisler ve Mimarlar Birliği işbirliğinde, 7-11 Kasım tarihlerinde, "Kaşgar'dan Endülüs'e Türk İslâm Şehirleri Sempozyumu, Türkistan Şehrengizi"; Gazeteciler Cemiyetleri Basın Vakfının düzenlediği "Türk Dünyası 3. Gazeteciler Şurası" Türkistan'da gerçekleştirildi.

Ahmet Yesevi Üniversitesi ile İlahiyat Araştırmaları Merkezi (İLAMER)'in ortaklaşa düzenlediği; TİKA ve Türkiye Diyanet Vakfının desteklediği "İslâm Medeniyetinin Yapı Taşları, Geçmişten Günümüze Din Anlayışının Farklılıklarını Belirleyen Etkenler" konulu uluslararası öğrenci buluşması yapıldı.

Ahmet Yesevi Üniversitesi Beşeri Bilimler Fakültesinin düzenlediği "Dünya Tarihinin Güncel Meseleleri" adlı bilgi şöleni Ahmet Yesevi Üniversitesi Türkistan Yerleşkesinde gerçekleştirildi.

Ahmet Yesevi Üniversitesinde 26 Haziran-19 Temmuz tarihlerinde Türkiye'den 47 farklı Üniversiteden 212, Kazakistan ve Kırgızistan'ın değişik üniversitelerinden 200 genç olmak üzere yaklaşık

400 civarında üniversite öğrencisinin katıldığı "3. Türk Dünyası Üniversiteli Gençler Yaz Okulu" projesi gerçekleştirildi.

Kazakistan Millî Eğitim Bakanlığı işbirliğinde 9. Üniversite Yaz Oyunları Dokuz Kumalak (Mangala) Turnuvası yapıldı.

Ahmet Yesevi Üniversitesi 2017 yılında; Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak tarafından hazırlanan *Üsküplü Atâ Tuhfetü'l-Uşşâk*, Ahmet Yesevî'nin eserleri ve tesirleri üzerine yazılmış makalelerin bir araya getirildiği *Hoca Ahmet Yesevî Seçme Makaleler*, Prof. Dr. Zülfikar Güngör'ün editörlüğünü yaptığı *Divan-ı Hikmet Sohbetleri*, Fuad Köprülü'nün *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* kitabının Kazakçası Түрік Әдебиетіндеri Алғашқы Сопы-Ақындар, Prof. Dr. Metin Akar tarafından kaleme alınan *Taykazan*, Prof. Dr. Mustafa Sever'in Hoca Ahmet Yesevî'nin en önemli takipçilerinden biri olan *Hakîm Süleyman Ata,* Doç. Dr. Ekrem Ayan'ın *Bir Devrin Aynası Abay Kunanbay ve Kara Sözler* yayımlandı. Doç. Dr. Seyfullah Yıldırım tarafından hazırlanan *Kazak Kahramanlık Masalları* Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü tarafından *Hoca Ahmet Yesevî'nin Manevi Mirası* başlıklı eserler yayımlandı.

Kazakistan'ın Ankara Büyükelçiliği işbirliğinde Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in kaleme aldığı *Ulu Bozkır Öğütleri* adlı eser Türkçe olarak, Prof. Dr. Necdet Tosun'un editörlüğünü yaptığı seçme hikmetlerden oluşan *Ahmet Yesevî Kitabı* da Arapça yayımlandı.

Uluslararası Türk Akademisi (TWESCO)

Merkezi Astana'da bulunan Uluslararası Türk Akademisi, (TWESCO) 2010 yılından bu yana Türk dünyasının tarih, dil, edebiyat ve kültürünü araştırmak, Türk dünyası ile ilgili bilimsel çalışmaları koordine etmektedir. Akademi, Türk halkları arasındaki işbirliğinin artmasında bilimsel ortamın tesisi ve güçlendirilmesi yönünde çalışmalar yapmaktadır.

Türk Akademisi ve Türk Konseyi iş birliğinde Türk dünyasında ortak tarih bilincinin oluşmasına zemin hazırlamak maksadıyla hazırlanan *Ortak Türk Tarihi* ders kitabı taslağı Akademiye üye devletlerin uzmanlarının

incelemesi neticesinde kabul edildi. Ders kitabı, 2018'de yapılacak Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları zirvesinde onaya sunulacak. Zirvede kabul edilmesinin ardından Türk dünyasında okutulmaya başlanacak. *Ortak Türk Tarihi* ders kitabı, proto-Türk döneminden 15. yüzyıla kadar olan Türk tarihini içermektedir.

Türk Akademisi, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) ile kaybolmakta olan Türk dilleri projesini tamamladı. Projeyle, Sibirya, Çin ve diğer ülkelerde tehlike altındaki Türk dilleri kayıt altına alındı. 26 ülkeden 130 bilim adamının katıldığı çalışma 4 cilt halinde yayımlandı.

Türk dünyası millî varlığı ve kültürel mirasının elektronik ansiklopedisi hüviyetinde olan "Atalar Mirası" medya portali projesi tamamlandı. Portalde şu ana kadar hiç yayımlanmamış önemli eserler de yer aldı.

Türk Konseyinin 2018 yılında yapılacak zirvesinde Akademinin bazı belgelerinin devlet başkanları tarafından imzalanmasıyla Akademi uluslararası statüye kavuşacak ve Kırgızistan, Azerbaycan ve Türkiye'den bilim adamları da akademide çalışma fırsatı bulacak.

Türk Akademisi ve Moğolistan Ulusal Müzesinin işbirliğinde, Moğolistan'ın Kentay bölgesine ait Delgarhaan ilçesinde "Kentay'dan Ulıtau'a: Tarihsel Hafızanın Yenilenmesi" konulu 3. Uluslararası Keşif Çalışması yapıldı.

TÜRKSOY ve Akademi işbirliğinde Güney Kazakistan bölgesindeki Türkistan şehrinde Türk Dünyası Kültür Başkenti etkinlikleri çerçevesinde 12 Mayıs'ta "Türk Dünyası ve Enformasyon Alanı" konulu uluslararası medya forumu düzenlendi. Forumda, Kazakistan, Azerbaycan, Türkiye, Kırgızistan, Başkurdistan ve Özbekistan medya mensuplarının başkanları bir araya geldi. Etkinlik çerçevesinde, gazetecilere ilk defa İsmail Gaspıralı medya ödülü verildi.

Azerbaycan

Siyaset / Ekonomi

Azerbaycan-Ermenistan sınır hattında 2017 yılı boyunca çatışmalar devam etti. Çatışmalarda askerlerin yanı sıra sivil kayıplar da oldu. Ermenistan'ın 4 Temmuz'daki havan topu saldırısı sonucunda Fuzuli şehrinin Alhanlı köyünde ihtiyar bir kadın ve 2 yaşındaki torunu hayatını kaybetti.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ile Ermenistan Cumhurbaşkanı Serj Sarkisyan, 16 Ekim'de İsviçre'nin Cenevre şehrinde bir araya geldi. Görüşme neticesinde, devlet başkanlarının müzakere sürecini sıklaştırma ve temas hattında gerilimi azaltmak için ek tedbirlerin alınması konusunda mutabakata vardıkları açıklandı.

Azerbaycan Dışişleri Bakanı Elmar Memmedyarov ile Ermenistan Dışişleri Bakanı Eduard Nalbandyan, Dağlık Karabağ sorunu çözüm süreci kapsamında Aralık ayında Viyana'da bir araya geldi. Bakanlar önce Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Minsk Grubunun Rus, Fransız, Amerikalı Eş Başkanları ve AGİT Özel Temsilcisi ile ayrı ayrı görüştü. Eş başkanların hazır bulunduğu görüşmede, Dağlık Karabağ sorununun çözümü konusunda gündemde bulunan öneriler müzakere edildi.

2018 yılında Karabağ soruna müdahil üç ülkede (Azerbaycan, Ermenistan ve Rusya) cumhurbaşkanlığı seçimlerinin yapılacak olması, Karabağ meselesinin çözümünde ciddi adımlar atılamayacağını düşündürmektedir.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev 21 Şubat'ta eşi Mihriban Aliyeva'yı 2016 yılının Eylül ayında yapılan halkoylaması ile yürürlüğe giren anayasa değişiklikleri çerçevesinde ihdas edilen Birinci Cumhurbaşkanlığı Yardımcılığı görevine atadı.

İlham Aliyev'in 7 Şubat'ta imzaladığı kararname ile Ulaştırma Bakanlığı ilga edilerek, Haberleşme ve Yüksek Teknolojiler Bakanlığıyla birleştirildi. Yeni düzenleme sonucunda, ülkede önemli siyasi şahsiyetlerden Ulaştırma Bakanı Ziya Mammadov görevinden alındı. 2017 yılında bakan değişiklikleri bununla sınırlı kalmadı; 9 Haziran'da Enerji Bakanı Natig

Aliyev'in vefatı üzerine yerine eski Berlin Büyükelçisi Perviz Şahbazov atandı, 5 Aralık'ta da Vergiler Bakanı Fazıl Mammadov görevden alındı, yerine Eğitim Bakanı Mikayıl Cabbarov atandı.

Hazar denizinin hukuki statüsünün belirlenmesi için kurulan çalışma grubunun 48. toplantısı Bakü'de yapıldı. Ocak ayında Azerbaycan Dışişleri Bakan Yardımcısı başkanlığındaki toplantıya, Rusya, İran, Türkmenistan ve Kazakistan yetkilileri katıldı. Hazar'ın hukuki statüsünün belirlenmesi için bugüne kadar önemli gelişmeler sağlandığı, nihai anlaşma için çalışmalara devam edileceği belirtti.

Rusya Federasyonu Bakü Büyükelçisi olarak atanan Georgi Zuyev'e, Ermeni yanlısı olduğu gerekçesiyle Azerbaycan tarafından onay verilmedi. Zuyev, Azerbaycan Cumhuriyetinde kabul edilmeyen ilk Rus büyükelçisi oldu.

Rusya Yüksek Mahkemesi 15 Mayıs'ta Rusya Federasyonu'ndaki en büyük Azerbaycan diaspora örgütü olan Rusya Azerbaycanlıları Kongresinin tescilini örgüt tüzüğünün Rusya mevzuatına uygun olmadığı gerekçesiyle iptal etti.

Türkiye-Azerbaycan-Türkmenistan Üçlü Dışişleri Bakanları 4. Toplantısı 19 Temmuz'da Bakü'de yapıldı. Bakanların toplantıdan sonra imzaladığı ortak bildiride, ülkelerin bağımsızlık ve toprak bütünlüğünün önemine, çatışmaların uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde çözülmesi gerektiğine, Türkiye-Azerbaycan-Türkmenistan üçlüsünün uluslararası kurumlarda ortak hareket etmesinin önemine dikkat çekildi. Üç ülke arasındaki ekonomik iş birliğinin yasal altyapısının güçlendirilmesine vurgu yapılan bildiride, Azerbaycan ve Türkiye'nin gerçekleştirdiği enerji ve ulaştırma projelerinin bölgenin kalkınmasına büyük katkı sağladığı kaydedildi.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Hattının açılış törenine katılmak üzere, 30-31 Ekim tarihlerinde Azerbaycan'a ziyarette bulundu. Erdoğan, Azerbaycan-Türkiye Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyinin 6. Toplantısına da katıldı.

Bakü-Tiflis-Kars (BTK) Demiryolu Hattının açılışı 30 Ekim'de

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Kazakistan Başbakanı Bakıtcan Sagintayev, Özbekistan Başbakanı Abdulla Aripov ve Gürcistan Başbakanı Giorgi Kvirikaşvili'nin katıldığı törenle yapıldı. Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Hattıyla, Asya ile Avrupa arasındaki eski tarihi İpek Yolu üzerinde bulunan Türkiye, Gürcistan ve Azerbaycan arasındaki ilişkilerin daha da güçlenmesi ve bölgedeki taşıma potansiyelinin değerlendirilmesi hedefleniyor. Uzunluğu 838 kilometre olan demiryolunun, 76 kilometresi Türkiye, 259 kilometresi Gürcistan ve 503 kilometresi Azerbaycan topraklarından geçiyor. Hattın devreye girmesiyle Londra'dan Pekin'e kesintisiz demiryoluyla taşımacılığı mümkün hâle gelecek. Hatla Çin'den yola çıkan yükün Kazakistan ve Türkmenistan üzerinden Hazar Denizi ile Bakü Alat Limanı'na, oradan da Gürcistan ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşınması öngörülüyor. İlk etapta hatla yıllık 1 milyon yolcu ve 6,5 milyon ton yük taşınabilecek.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in katılımı ile Azerbaycan petrolleri ile ilgili en önemli proje olan "Azeri-Çırag-Güneşli" petrol ve doğalgaz yatağının işlenmesi ile ilgili yeni sözleşme 14 Eylül'de Bakü'de imzalandı. Azerbaycan'ın en büyük petrol havzası Azeri-Çırak-Güneşli (AÇG) petrol yataklarının 2024 yılında sona erecek üretim ve paylaşım anlaşmasının süresi 2050 yılına kadar uzatıldı. Yeni anlaşma çerçevesinde, projede Türkiye Petrollerinin payı %5,73, Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi SOCAR'ın payı ise % 25 olarak belirlendi. Proje çerçevesinde, yatırımcıların yaklaşık 40 milyar dolar yatırım yapması öngörülüyor. 1994 yılından bu yana 33 milyar dolar yatırım yapılan projeden Azerbaycan 125 milyar dolar gelir elde etti.

Cumhurbaşkanı Aliyev, 1 Kasım'da, Tahran'da İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani ve Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile bir araya geldi. Taraflar, üçlü ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesi ve bu bağlamda, "Kuzey-Güney Ulaşım Koridoru" çalışmalarının hızlandırılması hususunda mutabakata vardı.

Azerbaycan ve Türk Hava Kuvvetlerinin ortaklaşa düzenlediği "TurAz Kartalı-2017" tatbikatı 18-30 Eylül tarihlerinde yapıldı. İki ülke arasındaki

askeri işbirliğinin geliştirilmesi maksadıyla yapılan tatbikat Türkiye'de üçüncü kez düzenlendi.

20 Aralık'ta Bakü'de beşincisi düzenlenen Türkiye, Azerbaycan, İran Üçlü Dışişleri Bakanları Toplantısında Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Azerbaycan Dışişleri Bakanı Elmar Memmedyarov ve İran Dışişleri Bakanı Muhammed Cevad Zarif bir araya geldi. Toplantıda siyasi, ekonomik ve kültürel konularda görüş alışverişinde bulunuldu.

Kültür / Sanat

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, 2017 yılını Azerbaycan'da "İslâm Dayanışma Yılı" ilan etti. Yıl içerisinde ülke genelinde İslâm medeniyeti ve İslâm dayanışması ile ilgili çok sayıda dini, kültürel, sosyal program ve etkinlik yapıldı.

Başkent Bakü'de, Türk ve Azerbaycanlı şairlerin eserlerine yer verilen *Hazar'da Aşkın Sesi* dinletisi gerçekleştirildi. Azerbaycan Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Bakü Yunus Emre Enstitüsü işbirliğinde düzenlenen etkinliğe Azerbaycanlı milletvekilleri, Türk kuruluşların temsilcileriyle sanatçılar ve edebiyatçılar iştirak etti.

Şubat ayında Savalan Müzik Grubu ses sanatçısı Lale Memmedova ve besteci Sevinç Tofikkızı'nın sahne aldığı gecede, Yunus Emre, Mevlana, Orhan Veli, Abdürrahim Karakoç, Necip Fazıl Kısakürek, Nazım Hikmet, Cahit Külebi, Ümit Yaşar, Nesimi, Şehriyar, Mikail Müşfik ve Hüseyin Cavid gibi şairlerin şiirleri müzik eşliğinde seslendirildi.

Başkent Bakü'de 12-22 Mayıs tarihleri arasında 4. İslâmi Dayanışma Oyunları düzenlendi. Oyunlarda 54 ülkeden yaklaşık 3 bin sporcu, atıcılık, atlama, atletizm, basketbol, boks, jimnastik, futbol, güreş, halter, hentbol, judo, karate, masa tenisi, sutopu, tekvando, tenis, voleybol, yüzme dallarında mücadele etti. Ev sahibi Azerbaycan, 75 altın, 50 gümüş ve 37 bronz olmak üzere toplam 162 madalya ile oyunları birinci tamamladı. Oyunlara 336 sporcu ile katılan Türkiye, 71 altın, 67 gümüş ve 57 bronz olmak üzere toplam 195 madalya ile ikinci sırada yer aldı. 2021 yılında

yapılacak 5. İslâmi Dayanışma Oyunlarına İstanbul ev sahipliği yapacak.

Bakü'de 25-27 Nisan tarihlerinde bütün dünyada barışın tesisi için yürütülen çalışmaları teşvik etmek amacıyla BM Medeniyetler İttifakı 7. Küresel Forumu yapıldı. Forumun ana temasını, medeniyetler arası diyalogun geliştirilmesi, insan güvenliği, barış ve sürdürülebilir kalkınma için yeni fırsatlar tartışıldı.147 ülkeden 1500'ü aşkın misafirin katıldığı forum çalışmalarında, 41 etkinlik ile 86 kültür programı düzenlendi. Forum sonunda Bakü Beyannamesi kabul edildi.

16-20 Kasım'da Bakü'de T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığının katkılarıyla Yerli Düşünce Derneğince düzenlenen Türk Filmleri Haftası yapıldı. Film haftası boyunca yönetmen Caner Erzincan'ın *Yeni Dünya*, Bilal Babaoğlu'nun Âşık, Sinan Sertel'in *Bir Gün Bir Çocuk*, Alper Çağlar'ın *Dağ 2* ve Emre Konuk'un Çırak filmleri ücretsiz gösterildi. Hafta kapsamında Türk yönetmen ve oyuncular, Bakü Devlet Üniversitesi ile Medeniyet ve Güzel Sanatlar Üniversitesinde söyleşilere katıldı.

Dünya Gazeteciler Federasyonu tarafından düzenlenen Türk Dünyası 2. Belgesel Film Festivalinde dereceye giren bazı filmler Azerbaycanlı sinemaseverlerle buluştu. Açılışı 27-30 Eylül'de İstanbul'da yapılan festivalde dereceye giren filmlerin gösterimi, T.C. Bakü Büyükelçiliği Kültür ve Tanıtma Müşavirliği ile Yunus Emre Enstitüsünün destekleriyle Bakü'de yapıldı. İlk olarak Bakü Devlet Üniversitesinde, festivalde üçüncü olan, Gülşan Saru'nun, Sıraç Türkmenlerinin hikâyesinin anlatıldığı *Sıraç* adlı belgeseli gösterildi. Festivalde dereceye giren filmler, iki gün boyunca Bakü'deki çeşitli üniversiteler, kültür merkezleri ve Yunus Emre Enstitüsünde gösterildi.

2017 yılında dördüncüsü yapılan Bakü Uluslararası Turizm Filmleri Festivali Jüri Özel Ödülünü, *Mersin'in Gizemi* filmiyle Türkiye'den Onur Kıratlı aldı.

Kasım ayında Köroğlu Destanından uyarlanarak hazırlanan *Aşk-ı Nigar* adlı tiyatro oyunu sahnelendi. Bakü Yunus Emre Enstitüsü organizasyonuyla Azerbaycan Genç Tamaşacılar Tiyatrosunda sahnelenen oyunun senaryosunu Amaliya Ömerova, yönetmenliğini ise Behram Osmanov yaptı.

Bakü Yunus Emre Enstitüsü, Uluslararası Evren Entegrasyon Sivil Toplum Örgütü, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Azerbaycan-Türkiye İş Adamları Birliğinin (ATİB) iş birliğinde Azerbaycan Millî Konservatuvarında *Karabağ*'ın Sesi adlı konser düzenlendi. Mayıs ayında Ermenistan ordusunun işgali altındaki Dağlık Karabağ ve diğer illeri terk etmek zorunda kalan ailelerin çocukları arasından müzik ve şiir konularında yarışma düzenlenmişti. Konserde, yarışmada dereceye giren Karabağlı çocuklar sahne aldı.

Gence şehrinde 1-5 Kasım tarihlerinde Bakü Yunus Emre Enstitüsü, T.C. Gence Başkonsolosluğu, Azerbaycan Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Gence Valiliği iş birliğinde 4. Türk Dünyası Geleneksel Çocuk Oyunları Festivali gerçekleştirildi. Azerbaycan'ın yanı sıra Türkiye, Kazakistan, Kırgızistan ve Irak'tan olan 64 çocuğun katıldığı festivalde, dokuztaş, beştaş, çelik-çomak, aşık, yedi kiremit ve yakan top adlı geleneksel çocuk oyunlarını oynadı.

Türk ve Azerbaycanlı Osmanlı tarihçileri, Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de 7-10 Eylül tarihlerinde düzenlenen 2. Uluslararası Osmanlı Araştırmalarında Yeni Eğilimler Kongresinde bir araya geldi. Türk Tarih Kurumu, Selçuk Üniversitesi, Sütçü İmam Üniversitesi, Yunus Emre Enstitüsü ile Azerbaycan'dan Devlet Pedagoji Üniversitesi, Hazar Üniversitesi ve Millî İlimler Akademisinin katkılarıyla yapılan "Doğu ve Batı Türklüğünün Ortak Tarihi Devirleri ve Münasebetleri" temalı kongreye, 70'i Türkiye'den 100'den fazla bilim insanı katıldı. Kongre kapsamında T.C. Tapu Kadastro Genel Müdürlüğünce, Devlet Pedagoji Üniversitesinde Osmanlı belgelerinin yer aldığı *Kuyud-ı Kadime Arşivi* sergisi açıldı.

Bakü Yunus Emre Enstitüsünün Azerbaycan'da düzenlediği "Tanpınar'ı Keşfediyorum" isimli deneme yarışmasına gönderilen denemeler, *Memleketten Dünyaya* ismiyle kitap haline getirildi. Bakü Yunus Emre Enstitüsü 2016 yılında Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Azerbaycan'da tanıtılması amacıyla çalışmalar başlatmış, bazı eserleri Azerbaycan Türkçesine çevrilmişti.

Azerbaycan Bakanlar Kuruluna bağlı Tercüme Merkezi, Türk

edebiyatçıların hikâyelerinden oluşan *Türkiye Antolojisi* isimli kitap yayımladı.

Azerbaycan'da "Ortak Kaynaktan Çeşitli Yollar" konulu 2. Uluslararası Türk Dünyası Ortak Dili, Nakışlar Sempozyumu 22-24 Mayıs tarihlerinde yapıldı. Bakü'deki Azerbaycan Halı Müzesinde, Azerbaycan Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Bakü Yunus Emre Enstitüsünün ortaklaşa düzenlediği sempozyuma ABD, Gürcistan, İran, İtalya, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Rusya, Sırbistan, Türkiye, Türkmenistan ve Ukrayna'dan araştırmacılar, koleksiyoncular ve halı ressamları katıldı.

Kırım / Ukrayna

Kırım Özerk Cumhuriyeti, 16 Mart 2014 tarihinde Kırım'ın statüsüne ilişkin sözde referandum neticesinde Rusya'ya bağlanarak Kırım Cumhuriyeti adını aldı. Fakat birkaç ülke dışında bu referandum dünyada kabul görmedi.

2014 sayımlarına göre nüfusu 1.967.000 olan Kırım'da 350 bin civarında Tatar yaşamaktadır. Kırım'ın Rusya Federasyonu tarafından işgalinden bu güne kadar resmî kayıtlara göre yarımadayı 21 bini aşkın kişi terk etmiştir. Gayri resmî bilgilere göre ise, Kırım'dan göç eden insan sayısı 30-35 bine ulaşmış olup, bunlardan yarısı Kırım Tatarıdır. Özellikle genç nüfusun, başta ekonomik ve güvenlik kaygıları ile Ukrayna ve Türkiye'ye göç ettiği bilinmektedir. Hâlihazırda yerlerinden edilen insanların yerine Ruslar iskân edilmektedir. Kırım'ın etnik yapısının değiştirilmesi amacıyla yarımadaya işgal sonrası yaklaşık 50 bin Rus yerleştirildiği tahmin edilmektedir.

Türkiye, Kırım Tatarlarıyla dil, din ve tarihi bağları sebebiyle Tatarların sorunlarının çözümünde etkin rol alma yönündeki çabalarını sürdürmektedir. Türkiye, Kırım Tatarlarının tarihi anavatanı olan Kırım'daki varlıklarının devamı, kimliklerinin korunması, hak ve çıkarlarının güvenceye alınmasını temel öncelikli mesele olarak

değerlendirmektedir. Bu konuda Ukrayna ile yakın işbirliğinin sürdürülmesi, soydaşlarımızın haklarını ve çıkarlarını yakından takibi, sorunun uluslararası toplumun gündemine taşınması devam etmektedir.

Kırım Tatar halkının lideri ve Ukrayna Milletvekili Mustafa Abdülcemil Kırımoğlu, görüşmelerde bulunmak için geldiği Ankara'da Kırım Gelişim Vakfı tarafından düzenlenen Geleneksel Kırım Kültür ve Dayanışma Gecesine katıldı.

Başkent Kiev'de Bağımsızlık Meydanı'nda, yarımadada tutuklanan Kırım Tatar avukat Emil Kurbedinov'a destek eylemi yapıldı. Eylemde, Kırım Tatar Millî Meclisi (KTMM) Başkanı Refat Çubarov, Rusya'nın Kırım'da farklı düşünceye sahip olanlara karşı baskıları artırdığını söyledi.

Rusya Federal Güvenlik Servisi (FSB) görevlileri, yarımadada KTMM Başkan Yardımcısı İlmi Ümerov'un avukatı Nikolay Polozov'u gözaltına almış, aynı gün içinde serbest bırakmıştı. Ertesi gün Rusya İstihbarat Teşkilatı FSB'nin Kırım Tatarı avukatlardan Emil Kurbedinov'un tutuklandığı bildirilmişti. Avrupa Komisyonu, Kırım'daki Rus yönetiminin tutukladığı Tatar avukatlardan Emil Kurbedinov'un serbest bırakılmasını istedi. AB Komisyonu Sözcülüğünden Kırım'da saldırıların endişe verici olduğu ve giderek arttığı vurgulanan açıklamada, Rusya'nın ilhak ettiği Ukrayna toprağı Kırım'daki insan hakları ihlallerine ilişkin yazılı açıklama yapıldı.

Muhalif her türlü düşüncenin ciddi baskı gördüğü Kırım'da, Rusya işgalinin ardından özellikle Kırım Tatarlarına yönelik baskılar çok arttı. KTMM Başkanı ve Ukrayna Milletvekili Refat Çubarov, işgal altındaki Kırım'da hâlihazırda 60'dan fazla siyasi tutuklunun olduğunu açıkladı. FSB'nin düzenlediği baskında Kırım Tatar millî hareketinin emektarı 83 yaşındaki Kırım Tatar aktivisti Veciye Kaşka hayatını kaybetti.

KTMM Başkan Yardımcıları Ahtem Çiygöz 8 yıl, İlmi Umerov ise 2 yıl hapis cezasına mahkûm edildi. Eylül ayında Cumhurbaşkanı Recep Tayip Erdoğan'ın Rusya Federasyonu Başkanı Vladimir Putin ile görüşmesini müteakip Ahtem Çiygöz ve İlmi Ümerov, 25 Ekim'de serbest bırakılarak Türkiye'ye gönderildi. KTMM Başkan Yardımcıları Türkiye'deki

görüşmelerini müteakip 27 Ekim'de Ukrayna'ya döndü. Ukrayna Cumhurbaşkanı Petro Poroşenko, İlmi Ümerov ve Ahtem Çiygöz'e Ukrayna devlet nişanı takdim etti.

Ukrayna Meclisinde 6 Aralık tarihinde Kırım Tatar Millî Kurultayı'nın 100. yıl dönümü münasebetiyle özel oturum yapıldı. Etkinliğe Ukrayna'nın önceki Cumhurbaşkanlarından Viktor Yuşçenko ve Leonid Kravçuk yanında Kırım Tatarlarının millî lideri Mustafa Abdülcemil Kırımoğlu ve KTMM Başkanı Refat Çubarov katıldı.

Kırım Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneğince 16 Aralık'ta Ankara Millî Kütüphanede "Kırım Tatar Millî Kurultayı'nın 100. Yılı Paneli" gerçekleştirildi. KTMM Başkanı Refat Çubarov ve Ukrayna Enformasyon Bakan Yardımcısının katıldığı panelde Kırım'da yaşanan sorunlar tartışıldı.

Kültür / Sanat

Kırım Tatarlarının sürgününü anlatan *Haytarma* filminin yönetmeni Ahtem Seytablayev'in yeni filmi *Başkasının Duası,* Kırım Tatar Soykırımı Kurbanlarını Anma Günü olan 18 Mayıs'ta gösterime girdi. Filmde, 2. Dünya Savaşında doksana yakın yetim Yahudi çocuğunun hayatını kurtaran 19 yaşındaki Kırım Tatarı Saide Arifova'nın hikâyesi anlatılıyor.

Ahtem Seytablayev'in 2017 yılında çektiği ikinci filmi olan *Kiborglar*'ın da ilk gösterimi yapıldı. Yönetmen Ahtem Seytablayev, filmde Doğu Ukrayna'da savaşan ve canları pahasına vatanını savunan Ukraynalı askerlerin hikâyeleri anlatılıyor. Ukrayna Cumhurbaşkanı Petro Poroşenko yönetmen Seytablayev'e Devlet Hizmet Nişanı takdim etti.

Kırım'ın Rusya tarafından işgal edilmesinden sonra Ukrayna'nın ana karasında faaliyet göstermeye başlayan Tavriya Millî Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Vladimir Kazarin, Avrupa Birliği ülkeleriyle vize serbestliğinin, Kırım'daki öğrencilerin Ukrayna üniversitelerine olan ilgisini arttırdığını ifade etti. Bununla birlikte Kırım'ın işgalinden sonra 7 üniversitenin (Tavriya Millî Üniversitesi, Tıp Üniversitesi, Doğa Koruma ve İnşaat ve

Mimarlık Akademisi, Tarım Üniversitesi, Beşeri Bilimler Üniversitesi, Ekonomi Üniversitesi, Yalta İşletme Üniversitesi) birleştirilmesi yoluyla kurulan Kırım Federal Üniversitesinde 2014 yılında öğrenci ve öğretim üyesi sayısı 76 binden, 27 bine, yabancı öğrenci sayısı ise 2.000'den 100'e düştü. Kırım'ın önde gelen üniversitelerden biri olan ve çok sayıda Kırım Tatar öğrencinin eğitim gördüğü ve halk arasında Kırım Tatar Üniversitesi olarak bilinen Kırım Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesinde de öğrenci ve öğretim görevlisi sayısında büyük azalma yaşandı.

Ukrayna'nın Kırım sınırında bulunan Herson ile Kalançak bölgelerinde 103,5 frekansından yayım yapan merkez ofisi Kiev'de bulunan Kırım Tatar Hayat Radyosu yayıma başladı. Hâlihazırda yayımını Ukraynaca ve Kırım Tatarca'sı olarak yapan radyo, Kırım Haber Ajansının (QHA) internet sitesinden ve sosyal ağ üzerinden de dinlenebiliyor.

Kırım Hanlığına 1530-1783 yılları arasında başşehirlik yapan Bahçesaray'daki Türk-İslâm kültürünün abidelerinden Kırım Tatarlarının millî müzesi Hansaray'da yapılan restorasyonların uluslararası normlara uygun olmadığı ve kamuoyundan gizli yapıldığı iddiaları basında yer aldı. Ukrayna Kültür Bakanlığı Hansaray'a ilişkin Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'ne (UNESCO) ve Kültürel Varlıkların Korunması ve Onarımı Araştırma Merkezi'ne (ICCROM) Rusya'dan, Kırım Özerk Cumhuriyeti'nde bulunan Ukrayna kültürel mirasına zarar verebilecek yasa dışı eylemlerine son vermesi çağrısında bulundu. Avrupa'da faaliyet gösteren Kırım Türkleri dernekleri de yaptıkları ortak yazılı açıklamada, Hansaray'da Rusya tarafından sürdürülen restorasyon çalışmalarıyla ilgili endişeler dile getirildi.

Ukrayna tarafından inşaatı başlatılan Kırım'ın Başkenti Simferopol'ün (Akmescit) Borçokrak semtindeki Kırım Tatar okulu hizmete açıldı. Rusya tarafından açılan okulda yaklaşık 800 çocuk eğitim görmekte. Bununla birlikte bittiğinde Kırım'ın en büyük camisi olması beklenen Simferopol'deki Büyük Cuma Camiinin de inşaatı devam ediyor.

Ukrayna Meclisinde, Rusya'nın Kırım'ı yasa dışı ilhak etmesinin üçüncü yıl dönümü sebebiyle "Kırım Günü" düzenlendi. Kırım Günü

kültür etkinlikleri kapsamında Kırım Ailesi Kültür Merkezinin dans ve müzik topluluğu mecliste gösteri düzenledi. "Yıllar Boyunca Mücadele" isimli fotoğraf sergisi ile "Zincir: Hafızanın Halkaları" isimli heykel sergisi açıldı.

Kırgızistan

Siyaset / Ekonomi

Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te 7 Mart'ta Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) üye ülkeleri Başbakanlarının katılımı ile Avrasya Hükümetler arası Konsey toplantısı yapıldı. Kırgızistan'ın başkanlığında yapılan toplantı sonrasında AEB ülkelerinin Hükümet Başkanları entegrasyon kurumları arasında işbirliğini derinleştirmeye yönelik bir dizi belge imzaladılar.

Avrasya Ekonomik Birliği, Rusya ile Belarus arasında 1995 yılında imzalanan Gümrük Birliği Anlaşması ile başladı. 2000 yılında Rusya, Belarus, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan, Avrasya Ekonomik Topluluğunu (AET) kurdu. 2010 yılında, Rusya, Kazakistan ve Belarus arasında gümrük birliği kuruldu ve bu üç ülke arasında ekonomik bütünleşme başladı. Gümrük Birliğini oluşturan üç ülkenin liderleri 29 Mayıs 2014'te, Avrasya Ekonomik Birliğinin kuruluşuna ilişkin anlaşmayı imzaladı. Anlaşma 1 Ocak 2015 tarihinden itibaren yürürlüğe girdi. Avrasya Ekonomik Birliği anlaşması ile birlik üyeleri arasında mal, hizmet, sermaye ve iş gücü dolaşımı serbest hale geldi. 8 Mayıs 2015'te Kırgızistan da Avrasya Ekonomik Birliğine üye oldu.

Kırgızistan'da, devlet bütçesine yük olan ve gelir getirmeyen 114 kamu kuruluşunun tasfiye edileceği, 63 devlet kuruluşunun da yeniden yapılandırılacağı açıklandı. Tasfiye edilecek devlet kuruluşlarının özelleştirilmesi veya kiralanmasının düşünüldüğü ifade edildi. Başbakanlık Devlet Mülkiyet Fonu Yönetimi ülkede 1130 devlet kuruluşunun bulunduğunu kaydetti.

5 Eylül'de Özbekistan Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev Kırgızistan'a resmî ziyarette bulundu. En son resmî ziyareti 2000 yılında Özbekistan'ın

eski Cumhurbaşkanı İslâm Karimov yapmıştı. Görüşmelerin ardından iki lider, Kırgızistan-Özbekistan Devlet Sınır Anlaşmasını imzaladı. Eski Sovyet yönetimi, Kırgızistan ile Özbekistan'a sınır sorununu miras bırakırken, o günden bu yana belirlenemeyen noktalarda bulunan yerleşim birimlerinde yasa dışı sınır geçişleri yüzünden iki ülkenin askerleri sık sık karşı karşıya geldi. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından 1991'de bağımsızlıklarını ilan eden Kırgızistan ve Özbekistan, sınır hatlarının kesin olmadığı ve her eylemin sınır ihlali sayıldığı tartışmalı bölgelerdeki belirsizlik yüzünden birçok alanda sorun yaşadı. Bu ziyaret sonrası iki ülke arasındaki sınır sorunları çözüme kavuştu ve kapalı sınır kapıları açıldı.

5-6 Ekim tarihlerinde Cumhurbaşkanı Almazbek Atambayev Özbekistan Cumhuriyeti'ni ziyaret etti. İkili görüşmelerde, sınır sorunları, hidroelektrik, ulaştırma, ikili kültürel ilişkiler alanlarında işbirliği konuları değerlendirildi.

15 Ekim'de yapılan cumhurbaşkanı seçimleri sebebiyle Sooronbay Ceenbekov'un başbakanlıktan 21 Ağustos'ta istifa etmesinin ardından Mecliste koalisyon hükümetini oluşturan Sosyal Demokrat Partisi, Kırgızistan ve Bir Bol Partileri, Meclis dışından aday gösterdikleri Cumhurbaşkanlığı İdaresi Başkanı Sapar İsakov, 40 yaşında ülkenin 28'inci başbakanı oldu.

15 Ekim'de Cumhurbaşkanlığı seçimleri yapıldı. Cumhurbaşkanlığı seçimini ilk turda, Sosyal Demokrat Partinin adayı Sooronbay Ceenbekov % 54 oy ile kazandı. Yeni seçilen Cumhurbaşkanı Sooronbay CEENBEKOV 24 Kasım'da görevine başladı.

Meclis başkanı Çınıbay Tursunbekov'un, görevinden istifa etmesinin ardından Mecliste koalisyon çoğunluğunu oluşturan Sosyal Demokrat Parti, Kırgızistan Partisi ile İlerleme ve Kalkınma Partisi adayı 40 yaşındaki Kırgızistan Partisi Milletvekili Dastanbek Cumabekov seçildi.

Özbekistan Devlet Başkanı Şavkat Mirziyoyev, Kırgızistan Cumhurbaşkanı Almazbek Atambayev'in daveti üzerine geldiği Bişkek'te mevkidaşı ile baş başa ve heyetler arası görüşmeler gerçekleştirdi.

Cumhurbaşkanı Sooronbay Ceenbekov 29 Kasım'da ilk yurtdışı

ziyaretini Rusya Federasyonu'na gerçekleştirdi. Ziyaret çerçevesinde Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Rusya Hükümet Başkanı Dimitri Medvedev ile görüşmeler gerçekleştirdi. İkili işbirliği, Avrasya coğrafyasında entegrasyon kuruluşları çerçevesinde etkileşim ve ortak projelerle ilgili konular ele alındı.

Cumhurbaşkanı Sooronbay Ceenbekov 13 Aralık'ta Özbekistan Cumhuriyeti'ne resmî ziyarette bulundu. Ziyaret sırasında, Şavkat Mirziyoyev ile ve heyetler arası görüşmeler neticesinde bir dizi belge imzaladı. Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolu inşası projesinde birlikte çalışmaya karar verildi.

Cumhurbaşkanı Sooronbay CEENBEKOV 26 Aralık'ta da Kazakistan'a resmî ziyaret gerçekleştirdi. Kırgız-Kazak sınırındaki giriş, çıkış ve gümrük sorunlarının ortadan kaldırılması konusunda anlaşmaya varıldı.

Kültür / Sanat

Kırgızistan'da 2017 yılı "İman, Ahlak ve Kültür" yılı ilan edildi. Kültür yılı kapsamında ülke genelinde ve yurtdışında Kırgız kültürünün tanıtılması maksadıyla bir dizi kültürel etkinlik düzenlendi.

Dünyaca ünlü Kırgız yazar Cengiz Törökuloviç Aytmatov'un doğumun 90. yıldönümü kutlamasına dair kanun çıkarıldı. Kanun, 2018 yılında Aytmatov'un 90. doğum yıldönümü şerefine Kırgız ve dünya edebiyatına katkısının anlatılacağı ulusal ve uluslararası düzeyde kültürel etkinliklerin düzenlenmesini içeriyor.

Cengiz Aytmatov'un vefatının 9'uncu yılı münasebetiyle Kırgızistan Ulusal Bilimler Akademisi tarafından 3 ciltlik Cengiz Aytmatov Ansiklopedisi yayımlandı. Akademide düzenlenen tanıtım töreninde Abdıldacan Akmataliyev, Aytmatov Ansiklopedisinin eğitim ve araştırma kurumlarında kaynak kitap olarak kullanılmak üzere hazırlanıp, Devlet Dili Geliştirme Programı çerçevesinde yayımlandığını belirtti. Eserleri 150'nin üzerinde dile çevrilen dünyaca ünlü yazar ve devlet adamı Aytmatov, 1957'de Sovyet Yazarlar Birliğine üye kabul edildi, 1963'te

Lenin Ödülü'nü aldı. 1970'te yazdığı *Selvi Boylum Al Yazmalım* romanı, Türkiye'de beyaz perdeye uyarlandı. Aytmatov'un başlıca eserleri şunlardır: *Zorlu Geçit* (1956), *Yüz yüze* (1957), *Cemile* (1958), İlk Öğretmenim (1962), *Dağlar ve Steplerden Masallar* (1963), *Elveda, Gülsarı* (1966), *Beyaz Gemi* (1970), *Selvi Boylum Al Yazmalım* (1970), *Fuji Dağı'nın Tepesi* (1973), *Gün Olur Asra Bedel* (1980), *Darağacı-Dişi Kurdun Rüyaları* (1988)

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesinde 19 Aralık'ta Manas Destanının Türkçe çevrisinin tanıtımı yapıldı. "İman, Ahlak ve Kültür Yılı" çerçevesinde *Manas Destanı*'nın üç cildinin Sagımbay Orozbakov varyantını Renat Tülöberdiyev Türkçeye çevirdi.

Kırgız yönetmen Ernest Abdıcaparov'un Kırgızların ünlü manasçısı Sayakbay Karalayev'in, hayatını anlatan *Sayakbay 20. yüzyılın Homerosu* adlı filmin ilk gösterimi Bişkek'te yapıldı. Sayakbay Karalayev (1894-1971) Manas, Semetey, Seytek ve onların devamı olan Kenen, Alımsarık, Kulansarık destanlarının tamamını bilen ve 20. yüzyılda Kırgızların yetiştirdiği en büyük destancıdır. Manas ve anlattığı diğer destanların tespit edilmesinde ve yaşatılmasında müstesna bir yere sahiptir. Sayakbay'ın anlattığı Manas varyantı dünyanın en hacimli destanı sayılır. Anlattıkları destanlar, Manas, Semetey, Seytek ile Kenen, Alımsarık ve Kulansarık'la birlikte toplam 500.553 mısradır.

Bişkek'te "Uluslararası Türk Dünyası Âşıklık Geleneği Çalıştayı" ve "Âşıklar Şöleni" düzenlendi. Manas Üniversitesinin ev sahipliğinde, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığının (TİKA) katkılarıyla düzenlenen Uluslararası Türk Dünyası Âşıklık Geleneği Çalıştayında âşıklık konusu ile ilgili bildiriler sunuldu.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığının katkılarıyla Bişkek'te Türk Filmleri Haftası düzenlendi. Dört gün süren etkinlikte, Murat Şeker'in yönetmenliğini yaptığı *Deliormanlı*, Aşk, *Mandıra Filozofu 2*, *Selvi Boylum Al Yazmalım* ve *Unutursam Fısılda* filmlerinin gösterimi yapıldı.

Sanatkâr ve tasarımcıların el işi ürünlerini halkın beğenisine sunduğu "Oymo-2017" el işi festivali 28 Temmuz'da Bişkek'te Kurmancan Datka Meydanında düzenlendi. Başta Kırgızistan olmak üzere Özbekistan,

Kazakistan ve Tacikistan'dan 150'ye yakın sanatçının katıldığını festival, geleneksel el sanatlarına halkın ilgisini artırmayı ve Kırgız kültürünü tanıtmayı hedefliyor.

TİKA ile Manas Üniversitesinin, Kırgızistan'ın kuzeyindeki Narın Bölgesinde ortaklaşa yürüttüğü arkeolojik kazı çalışmasının ilk etabı tamamlandı. Narın bölgesindeki Koçkor ilçesi Kum-Döbö köyü yakınlarında ortaklaşa yürütülen arkeolojik kazı çalışmasının ilk etabında önemli bulgulara ulaşıldı. Karahanlılar döneminde (840-1212) önemli bir yerleşim birimi olan Kırgızistan'ın Narın Bölgesindeki kazı çalışmaları sonucunda yer altında hükümdarlardan birine ait olduğunu düşünülen kare planlı bir türbeye ulaşıldı. Kurgan döneminden türbeye geçiş dönemini yansıtan eserin, Orta Asya tarihi açısından önemli olduğu belirtildi.

Manas Üniversitesi Türk Uygarlıkları Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından hazırlanan *Kırgızca-Türkçe S*özlük'ün tanıtımı yapıldı. 3 yıl süren çalışma neticesinde hazırlanan eser, 75 bin kelime ihtiva ediyor.

Kazakistan

Siyaset / Ekonomi

Kazakistan, BM'nin en önemli siyasî organı olan Güvenlik Konseyine seçilen Orta Asya'nın ilk devleti oldu. 2017-2018 yılları için Asya Pasifik bölgesinden Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi geçici üyesi olan Kazakistan, aday olurken kendisini herhangi bir küresel güçten ya da politikadan bağımsız hareket eden dürüst ve tarafsız bir arabulucu olarak tanımlamıştı. Nazarbayev, kendisini ve ülkesini bu şekilde konumlandırarak, bu politikanın çok önem verdiği millî bağımsızlığa katkı sağlayacağını düşünüyor.

Kazakistan, Ortadoğu'da Suriye'ye önem veriyor. 2007 yılında Suriye'deki enerji sektörüne yatırım yapmak için girişimlerde bulunan Kazakistan, iç savaşın çıkmasıyla projelerini askıya aldı. Suriye iç savaşının başından beri krizle ilgilenen Kazakistan, rejimle ilişkilerini kesmedi. Sorunun siyasi görüşmelerle çözülebileceğini vurgulayan Nazarbayev,

Ukrayna ve Rusya arasındaki krizde de uzlaştırıcı rolü üstlendi. Kazakistan, 2013'te de İran ile BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi ve Almanya'nın katıldığı müzakerelere de ev sahipliği yapmıştı.

Kazakistan'ın hem Rusya hem de Türkiye ile çok sıkı ilişkilerinin olması, Nazarbayev'in Suriye krizinin çözümüne yönelik görüşmeler için böyle bir platform sunmasıyla Astana etkili siyasi merkezlerinden biri haline gelebilir.

Suriye krizinin çözümü bağlamında Suriye görüşmelerinin ikinci turu, başkent Astana'da 16 Şubat'ta gerçekleştirildi. Astana görüşmelerine Rusya, Türkiye ve İran temsilcilerinin yanı sıra Suriye hükümeti delegeleri ve muhalifler de katıldı. Suriye hükümetinin doğrudan yer almadığı görüşmelerde, sekteye uğrayan ateşkesin sağlanması müzakere edildi. BM'nin Suriye özel temsilcisinin katılmadığı görüşmelerde BM teknik bir ekiple temsil edildi. Bu görüşmelere ilk kez Ürdün de garantör ülke olarak katıldı. Astana süreci, Suriye krizinin siyasi ve barışçıl yolla çözülmesine yönelik müzakerelerin yapıldığı, Cenevre sürecinin tamamlayıcı bir platformu haline geldi. Ocak 2017'den bu yana 6 turu gerçekleştirilen Astana sürecinde garantör üçlünün (Rusya, Türkiye ve İran) çabalarıyla Suriye'de ateşkesin izlenmesi için merkez kurulmasına ve çatışmasızlık bölgelerinin oluşturulmasına ilişkin iki ayrı mutabakat zaptı imzalandı. Güvenli bölgelerin kurulmasıyla, Suriye'de şiddetin durdurulması, ülkenin birliği ve toprak bütünlüğünün korunması ile çatışmalara siyasi çözüm bulunmasını hedefleniyor.

Astana'da 8-9 Haziran'da Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) Devlet Başkanları Zirvesi yapıldı. Toplantıya Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri António Guterres'in yanı sıra BDT, KGAÖ ve ASEAN liderleri de katıldı. Zirvenin ana gündemini, Pakistan ile Hindistan'ın örgüte üyelik sürecinin tamamlanması, küresel ve bölgesel güvenlik, ŞİÖ devletleri arasındaki ticari, ekonomik, kültürel ilişkilerin geliştirilmesi konuları oluşturdu. Zirvede, Pakistan ile Hindistan'ın örgüte tam üye olması onaylandı. ŞİÖ'nün üye sayısı Hindistan ve Pakistan'ın katılımıyla 8'e çıktı. Kazakistan, 2017-2018 ŞİÖ dönem başkanlığını Çin'e devretti.

Şanghay İşbirliği Örgütü, 2001 yılında Kazakistan, Kırgızistan, Çin, Rusya, Tacikistan ve Özbekistan tarafından kuruldu. Örgüt, üye devletlerarasında siyasi, ticari, ekonomik, bilim, kültür, eğitim alanlarında karşılıklı iş birliği ve güveni pekiştirmeyi amaçlıyor. ŞİÖ'de 4 gözlemci ile 6 diyalog ortağı ülke bulunuyor. Gözlemci ülkeler; Afganistan, Belarus, İran ve Moğolistan, örgütün diyalog ortakları ise Türkiye, Azerbaycan, Kamboçya, Nepal, Sri Lanka ve Ermenistan.

31 Ocak'ta Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in halka sesleniş mesajı yayımlandı. "Kazakistan'ın Üçüncü Modernizasyonu: Küresel Rekabet edebilirlik" başlığı ile yayımlanan mesajda, reformlarla ilgili beş önceliğe dikkat çekildi: Ülke ekonomisinin hızlı teknolojik modernizasyonu, iş ortamının tamamen iyileştirilmesi ve genişletilmesi, ülkenin makro-ekonomik istikrarının sağlanması, yetişmiş insan gücünün artırılması, anayasa değişiklikleri, güvenliğin korunması ve yolsuzlukla mücadele.

Kazakistan'da cumhurbaşkanının bazı yetkilerinin meclis ve hükümete devredilmesini öngören anayasa değişikliği yürürlüğe girdi. Değişiklikle cumhurbaşkanının maliye, ekonomi, devlet mülkiyeti ve idari alanlarda 23, diğer kanunlar kapsamında da 35 yetkisi meclise devrediliyor. Cumhurbaşkanı anayasanın korunması, savunma ve güvenlik, dış ve iç siyaset gibi konulardan sorumlu olacak.

İslâm İşbirliği Teşkilatının Birinci Bilim ve Teknoloji Zirvesi, teknoloji, inovasyon ve modernizasyon konusunda işbirliğini geliştirmek, İslâm dünyasının potansiyelini güçlendirmek amacıyla Astana'da 10-11 Eylül tarihlerinde gerçekleşti. İslâm Dünyasında Bilim, Teknoloji, Yenilikçilik ve Modernleşme konulu zirvede "21. Yüzyılda Bilimin Yaşam Üzerine Artan Nüfuzu", "Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanmasında Bilim ve Teknolojinin Rolü", "Modern Ekonomide Rekabet ve Yenilikçilik" ve "Bilim ve Teknoloji Alanlarındaki İşbirliğinin Geliştirilmesi" adlı dört oturum yapıldı. Zirve kapsamında Astana'yı ziyaret eden Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, bir dizi görüşmelerde bulundu. Zirve sonunda İslâm dünyasının bilimsel ve teknolojik kalkınması için siyasi destek sürecini başlatan Astana Deklarasyonu kabul edildi.

Özbekistan Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev, 22-23 Mart'ta Astana'yı ziyaret etti. Görüşmelerde, siyasi, ticari, ekonomik, ulaşım, iletişim ve kültürel olmak üzere ikili ilişkiler değerlendirildi.

22 Eylül'de BM Genel Kurul Toplantısında Kazakistan ile Nijer arasında diplomatik ilişkilerin kurulması ile ilgili belge imzalandı.

Nazarbayev'in 1991 yılında Kazakistan Sovyet Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığına seçildiği gün olan 1 Aralık, 2011 yılından itibaren ülkede "Birinci Cumhurbaşkanı Günü" olarak kutlanıyor. Birinci Cumhurbaşkanı Günü münasebetiyle Kazakistan Meclisi ve Dışişleri Bakanlığının ortaklaşa düzenlediği kalkınmada Nazarbayev Modelinin ele alındığı konferans yapıldı. Kutlamalar kapsamında, Kazakistan Millî Kütüphanesince bir alışveriş merkezinde düzenlenen "halk lideri-halk direği" temalı etkinlikte, Nazarbayev'in hayatını anlatan 500'e yakın kitap dağıtıldı. 77 yaşına giren Cumhurbaşkanı Nazarbayev, 26 yıldır ülkeyi yönetiyor.

Kırgızistan Dışişleri Bakanlığı, Nazarbayev'in Kırgızistan'da cumhurbaşkanı seçiminde aday olan Ömürbek Babanov ile görüşmesini, Kırgızistan cumhurbaşkanlığı seçimini etkileme ve iç işlerine karışma olarak değerlendirerek sert tepki gösterdi. Kazakistan Dışişleri Bakanlığından yapılan cevabi açıklamada, Kırgızistan'ın içişlerine karışma ve cumhurbaşkanlığı seçimini etkilemeye çalışma iddiaları reddedildi. Kırgızistan Dışişleri Bakanlığının tepkisinin iki ülke arasındaki ortaklık ilişkilerine aykırı olduğu kaydedilen açıklamada, Nazarbayev'in Kırgızistan cumhurbaşkanı adaylarından biriyle görüşmesine verilen tepkinin şaşırtıcı olduğu, Nazarbayev'in, Kırgızistan cumhurbaşkanı adayı eski Başbakan Sooronbayev Ceenbekov ile de görüştüğü hatırlatıldı. Kırgızistan ile Kazakistan arasındaki politik gerilimden sonra Kazakistan sınırında Kırgızistan'dan gelen tırların geçişine uzunca bir süre izin verilmedi.

Cumhurbaşkanı Atambayev, cumhurbaşkanlığı seçimi öncesinde, Kazak yetkililerin Kırgızistan'a baskı yapmak istediklerini iddia etti. Buna karşılık Kazakistan Dış İşleri Bakanlığı, Kırgızistan Cumhurbaşkanlığı seçimi öncesi yapılan bu açıklamanın sorumsuzca, kışkırtıcı ve yanlış

beyanlar olduğu ancak bunların iki halk arasında yüzyıllardır süren dostluk ve kardeşlik bağlarına zarar veremeyeceği belirtildi.

15 Ekim'de yapılan Kırgızistan Cumhurbaşkanlığı seçim sonuçları açıklanmasını takiben Cumhurbaşkanı Nazarbayev, yeni Cumhurbaşkanı Sooronbay Ceenbekov'a tebrik mesajı gönderdi. Nursultan Nazarbayev ve Kırgızistan Cumhurbaşkanı Sooronbay Ceenbekov, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün (KGAÖ) Kolektif Güvenlik Konseyi Toplantısı için gittikleri Belarus'un başkenti Minsk'te görüştü. 25 Aralık'ta yeni Kırgızistan Cumhurbaşkanı Sooronbay Ceenbekov, Kazakistan'a resmî ziyarette bulundu. Olumlu geçen görüşmeler neticesinde ikili ilişkilerde bir yumuşama gözlendi.

Kazakistan Dışişleri Bakanı Yardımcısı Akılbek Kamaldinov, Çin'in Sincan Uygur Özerk Bölgesinde yaşayan Kazaklardan gelen şikâyetlerin artması üzeri Çin'in Astana Büyükelçisi Zhang Hanhuey ile görüştü. Bakan Yardımcısı Kamaldinov, Çin Büyükelçisi Hanhuey ile Çin'in Sincan Uygur Özerk Bölgesinde yaşayan Kazakların durumunu görüştü. Uygur Özerk Bölgesinde Ekim ayında 10 Kazak, ayrılıkçılarla bağlantısı olduğu iddiasıyla gözaltına alınmış ve bu kapsamda Kazaklara baskı uygulandığı ileri sürülmüştü. Uygur Özerk Bölgesindeki Çinhay ve Hans eyaletlerinde yaşayan 1,5 milyondan fazla Kazak, yerel yönetim tarafından pasaport ve diğer resmî evrakların verilmemesi nedeniyle yurt dışına çıkamıyor.

Kazakistan, Baykonur Uzay Üssü için Rusya'ya kiraladığı alanın 11 bin hektarlık kısmını geri aldı. Kazakistan Savunma Havacılık ve Uzay Sanayisi Bakanlığı, Rusya ile Kazakistan arasında 10 Aralık 1994'te imzalanan Baykonur Uzay Üssünün kira anlaşmasında değişiklik yapılmasına dair protokolün kabul edildiğini belirtti. Protokol uyarınca, Akay ve Toretam kasabaları arasındaki 11 bin hektar arazinin Baykonur Üssü için Rusya'nın kiraladığı alandan çıkartılarak sosyal ve ekonomik altyapısının geliştirilmesi için Kızılorda eyaletine verildiği ifade edildi. Kazakistan, Baykonur üssü için Kızılorda eyaletindeki 6 bin 717 metrekare alanı ve Baykonur şehrini 2050 yılına kadar Rusya'ya kiralamıştı.

Kazakistan Dışişleri Bakanı Kayrat Abdrahmanov Ağustos ayında BM

Güvenlik Konseyinin reforme edilmesini teklif etti. Abdrahmanov, BM Güvenlik Konseyinin yapısının sayı ve temsil bakımından genişletilmesinin BM çalışmalarını etkinleştireceğini ve bu değişimin Güvenlik Konseyi kararlarının etkinliğini arttıracağını ifade etti.

Nursultan Nazarbayev, 15-16 Eylül tarihlerinde Özbekistan'ı ziyaret etti. Görüşmelerde ticaret, sanayi, enerji, ulaşım ve lojistik gibi alanlardaki ikili işbirliği konuları ele alındı. Kazakistan'da 2018 yılının Özbekistan yılı olarak kutlanmasına karar verilirken, Özbekistan'da da 2019 Kazakistan yılı olarak kutlanması kararı alındı.

Kültür / Sanat

Kazakistan'ın resmî gazetesi *Egemen*'de Cumhurbaşkanı Nazarbayev'in kaleme aldığı "Geleceğe yöneliş: Manevi yenilenme" adlı program yayımlandı. Nazarbayev makalede, Latin alfabesine kademeli bir geçişin gerektiği, bağımsızlık ilanından bu güne bu süreç için hazırlık yapıldığını belirtti. Ayrıca, 21. yüzyılda modern teknoloji, iletişim, bilim ve eğitim de Latin alfabesinin büyük rol oynadığı ifade edildi.

Nazarbayev, Kiril alfabesinden Latin alfabesine geçişle ilgili kararnameyi imzaladı. Kararnamede, alfabe değişimi için komisyon kurulacağı, 2018'den itibaren ders kitaplarının 32 harften oluşan yeni Kazak alfabesiyle basılması ve 2025'e kadar tüm kitap, süreli yayın ve resmî belgelerin Latin alfabesiyle yayımlanması hedefleniyor. Ayrıca Kazakça ve Rusçanın kullanıldığı eğitim sistemine 2018'den itibaren İngilizcenin de dâhil edilmesi bekleniyor.

Astana'da, Sovyetler Birliği dönemi öncesi Latin harfleriyle yayımlanan Kazakça kitap fuarı açıldı. Alışveriş merkezinde açılan fuarda, 1929-1940 yılları arasında Latin alfabesiyle yayımlanan yüze yakın kitap halkın ilgisine sunuldu. Fuarın organizatörü ve Kazakistan 2050 Ulusal Hareketin lideri Muhtar Mankeyev, amaçlarının gençlere eskiden babaların Latin harflerini nasıl kullandıklarını göstermek olduğunu belirtti. Mankeyev, Latin alfabesinin kullanıldığı 11 yılın büyük deneyiminin dikkate alınması gerektiğini belirtti.

Kazak diasporasının katılımıyla 1992 yılından bu yana her 5 yılda bir düzenlenen Dünya Kazakları 5. Kurultayı 39 ülkeden 350 temsilci ve 800 delegenin katılımıyla 22-25 Haziran tarihlerinde Bağımsızlık Sarayında yapıldı. Kurultayda, diasporada yaşayan Kazakların sorunları ve Kazakistan'la ilişkileri ele alındı.

Almatı'da 29 Ocak-8 Şubat tarihlerinde 57 ülkeden yaklaşık 2 bin sporcunun katıldığı 28. Dünya Üniversiteler Kış Oyunları yapıldı. Kış Oyunlarında Kazakistan'ı 12 spor dalında 171 sporcu temsil etti. Kış Oyunlarında Rusya, 29 altın, 27 gümüş, 15 bronz, toplam 71 madalyayla birinci, Kazakistan, 11 altın, 7 gümüş ve 16 bronz toplam 34 madalya ile ikinci oldu.

Nevruz, 2017 Türk Dünyası Kültür Başkenti seçilen Hoca Ahmet Yesevî'nin diyarı Türkistan'da coşkuyla kutlandı. Güney Kazakistan Valiliği tarafından organize edilen kutlamalara, Türk dili konuşan 23 ülkeden gelen 300'ü aşkın misafirle beraber, Kazak aydınlar, sanatçılar ve uluslararası kuruluşlar katıldı. Tören kapsamında ayrıca, gerçekleştirdikleri çalışmalar ile Türk kültürünün tanıtımına katkı sağlayan medya çalışanlarına TÜRKSOY Basın Ödülü takdim edildi. Türk dünyasının birlik ve beraberliğine vurgu yapılan etkinliklerde Kazak millî sanatından örneklerin yanı sıra, geleneksel spor müsabakaları da gerçekleştirildi.

Türk Dünyası Kültür Başkenti etkinlikleri kapsamında TÜRKSOY Fotoğrafçılar Buluşmasının 14'üncüsü Türkistan'da yapıldı. Buluşma kapsamında fotoğrafçıların bölgedeki tarihi ve kültürel mirası fotoğrafladığı eserler *Türk Dünyası Fotoğrafçıları Gözüyle Türkistan* temalı sergide sanatseverlerin beğenisine sunuldu.

EXPO Astana 2017 fuarı, "Geleceğin Enerjisi" temasıyla 10 Haziran-10 Eylül tarihleri arasında düzenlendi. Fuarın açılış törenine Çin, Rusya, Afganistan, Moğolistan, Özbekistan Pakistan, Tacikistan, Belarus, Kırgızistan, Çekya, Türkmenistan, Sırbistan, Ermenistan devlet başkanları katıldı. EXPO 2017 fuarına, 115 ülke ve 22 uluslararası kuruluş temsilcilisi katıldı.

Çimkent şehrinde düzenlenen Türk Filmleri Haftası etkinliği, Avrasya Sivil Toplum İşbirliği Derneği, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Çimkent Eyalet Valiliğinin katkılarıyla düzenledi. Etkinliğinin sürdüğü beş gün boyunca *Somuncu Baba* Aşkın Sırrı, *Bordo Bereliler Suriye*, *Uzun Hikâye*, *120*, *Vesikalı Yârim*, *Can*, Gözümün Nuru, *Son Mektup* filmleri gösterildi.

Astana'da düzenlenen 10. Uluslararası Astana Arkau Türk Dünyası Geleneksel Müzik Festivaline Türkiye, Kazakistan ve Azerbaycan'ın yanı sıra ilk kez Avşar ve Salar Türklerinden sanatçılar da katıldı. Astana Opera ve Bale Tiyatrosundaki festivalde sanatçılar millî çalgılarıyla geleneksel müziklerini ve şarkılarını icra etti.

Türkmenistan

Siyaset / Ekonomi

Türkmenistan'da son birkaç yıldır, her yılın özelliğine göre, o yıla özel slogan üretilmekte ve tüm sene boyunca etkinlikler bu sloganla yapılmaktadır. Bağımsızlığın 25 yılının kutlandığı 2016 yılı "Mirasa Saygı, Vatanı Geliştirmek Yılı" olarak ilan edilmişti. Türkmenistan'da ilk defa uluslararası spor etkinliği organize edilmesi sebebiyle 2017 yılı "Sağlık ve Mutluluk" yılı ilan edildi. Sağlık ve mutluluk yılı kapsamında spor yapmayı teşvik etme, yeni neslin manevi ve ahlaki yönünü geliştirmeye yönelik faaliyetler yapıldı.

Türkmenistan'da 9 adayın yarıştığı Cumhurbaşkanı seçimleri, 12 Şubat'ta yapıldı. Seçimde Türkmenistan Demokratik Partisinin adayı mevcut Cumhurbaşkanı Gurbanguli Berdimuhamedov %97,69 oy aldı. Berdimuhamedov, 2007'de yapılan cumhurbaşkanlığı seçiminde yüzde 89,23, 2012'de yapılan seçimde de oyların yüzde 97,14'ünü almıştı. Türkmenistan Anayasasında 2016 yılında yapılan değişiklikle devlet başkanının görev süresi 5 yıldan 7 yıla çıkarıldı, cumhurbaşkanının 70 yaşına kadar görev yapabilmesindeki yaşı sınırı da kaldırıldı.

Türkmenistan'ın başkenti Aşkabat'ta BM Bölgesel Orta Asya Önleyici Diplomasi Merkezi ve BM Afganistan Yardım Misyonu (UNAMA) tarafından düzenlenen Orta Asya ülkeleri ile Afganistan Dışişleri Bakanları

toplantısı 11 Aralık'ta yapıldı. Türkmenistan ve Özbekistan Dışişleri Bakanları ile diğer Orta Asya ülkelerinden ve uluslararası örgütlerden temsilcilerin katıldığı toplantıda taraflar, "Orta Asya+Afganistan" (C5+1) yeni istişari formatının oluşturulması girişimini desteklediklerini bildirdi. Toplantıda, bölgesel siyaset ve güvenlik alanındaki güncel meseleler de ele alındı.

Rusya Devlet Başkanı V. Putin 2 Ekim'de Türkmenistan'ı ziyaret etti. Terör ve uyuşturucu kaçakçılığına karşı ortak çabaların sürdürülmesine vurgu yapılan görüşmelerde, siyaset, ticaret, bilim ve eğitim alanlarındaki ikili ilişkiler ile acil bölgesel sorunlar ele alındı. Rusya Devlet Başkanı en son 5 yıl önce Türkmenistan'ı ziyaret etmişti. Aşkabat'a yaptığı ziyareti münasebetiyle Putin'e, iki ülke işbirliğinin geliştirilmesine olan katkıları sebebiyle Devlet Nişanı takdim edildi. Putin de Türkmen mevkidaşı Berdimuhamedov'a, iki ülke arasındaki ilişkilere katkılarından dolayı Aleksandr Nevskiy Nişanı takdim etti.

18-19 Mayıs tarihlerinde Gurbanguli Berdimuhamedov Kazakistan'a resmî ziyarette bulundu. Türkmenistan Kazakistan sınırını belirleme çalışmaları üzerine ortak bir bildiri ve anlaşma, ticari, ekonomik, bilimsel, teknik ve kültürel işbirliği alanlarındaki Hükümetler arası Komisyon Anlaşması ile Türkmenistan Kazakistan arasında Stratejik İşbirliği Anlaşması imzalandı.

Gurbanguli Berdimuhamedov, Türkmen toplumu ve ailelerin birlik ve dayanışmasını güçlendirmek maksadıyla Kadir Gecesi vesilesiyle 1029 tutukluyu affetti.

Türkmenistan'ın ihraç kalemlerinin % 90'nı enerji kaynakları oluşturuyor. Enerji fiyatlarının düşüşü ülkenin ekonomisini olumsuz yönde etkilemeye devam ediyor. 7 Haziran'da Cumhurbaşkanı Berdimuhamedov'un kararıyla 1991'den itibaren halkın ücretsiz kullandığı su, doğalgaz ve elektrik gibi hizmetlerin ücrete tabii tutulacağı açıklandı.

Berdimuhamedov, 18-19 Nisan tarihlerinde temaslarda bulunmak üzere Kazakistan'a resmî ziyarette bulundu. Görüşmelerin ardından iki ülke arasında stratejik ortaklık iş birliği, devlet sınırlarının belirlenmesi, iki ülke hükümet komisyonları arası iş birliği anlaşmaları imzalandı.

13-15 Ağustos tarihlerinde Türkmenistan Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Raşid Meredov başkanlığındaki Türkmenistan heyeti Hindistan'ı ziyaret etti. Türkmenistan Hindistan görüşmelerinin ana gündemini iki ülkenin enerji sektöründeki işbirliği planları oluşturdu.

8-9 Ağustos tarihlerinde Gurbanguli Berdimuhamedov Azerbaycan'a resmî ziyaret gerçekleştirdi. İki ülke arasındaki enerji işbirliği perspektifleri ile ilgili önemli görüşmeler yapıldı. Azerbaycan ve Türkmenistan arasındaki stratejik ortaklık bildirisi ile turizm, kültür alanında işbirliği sözleşmesi imzalandı.

Moskova'da Hazar'a komşu ülkeler dışişleri bakanları toplantısında Hazar Denizi'nin hukuki statüsü ile ilgili anlaşmanın nihai metni üzerinde mutabakata varıldı. Mutabık kalınan belgenin 2018 yılında Kazakistan'da devlet başkanlarının katılımı ile yapılacak zirvede imzalanması öngörülüyor.

23-24 Ağustos tarihlerinde Berdimuhamedov, Ermenistan'a resmî ziyarette bulundu. Görüşmelerin ana konusu ticaret ve ekonomik işbirliği oldu. İkili görüşmeler neticesinde, Devlet Başkanları ortak bir bildiri yayımladı.

2-3 Kasım tarihlerinde Gurbanguli Berdimuhamedov, Tacikistan'a resmî ziyaret gerçekleştirdi. Ticaret, ekonomi, enerji, ulaştırma gibi alanların öncelikli olduğu görüşmelerde, ilişkilerin etkinleştirilmesi, bölge için büyük önem taşıyan Türkmenistan-Afganistan-Tacikistan demiryolu projesinin uygulanması ile devletlerarası stratejik ortaklığın önemine vurgu yapıldı.

Kültür / Sanat

Türkmenistan'ın başkenti Aşkabat'ta 4-5 Mayıs'ta Filistin Kültür Günleri düzenlendi. Filistin'in Aşkabat Büyükelçiliği ile Türkmenistan Kültür Bakanlığı tarafından organize edilen etkinliklerde Filistinli sanatçılar sahne aldı. Filistin Kültür Günleri etkinlikleri kapsamında Filistin filmleri gösterimi de yapıldı. Türkmenistan ile Filistin arasındaki diplomatik

ilişkiler, 1992 yılında kuruldu ve o günden bu yana ülkeler arasındaki kültürel işbirliği devam etmektedir. İki ülke arasındaki siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkiler, Kasım 2016 tarihinde Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas'ın Türkmenistan'a gerçekleştirdiği ilk resmî ziyaret ile ivme kazandı. Bu ziyaret kapsamında Filistin'in Aşkabat Büyükelçiliğinin açılışı da yapıldı.

Dünyada At Bakanlığı bulunan tek ülke olan Türkmenistan'da, at ve at binicileri için özel eşyalar üreten firmaların temsilcileri ile atlar konusunda çalışma yapan akademisyenlerin katılımıyla, 26-30 Nisan tarihleri arasında Aşkabat'ta 9. Uluslararası Türkmen Atı ve Dünya At Yetiştirme Sanatı Bilimsel Konferansı ve Fuarı düzenlendi.

Türkmenistan'da 1992 yılından beri her yıl Nisan ayının son haftasında kutlanan en önemli millî günlerden biri olan "At Bayramı" etkinlikleri, 27 Nisan'da Uluslararası Ahal Teke Atçılık Birliğinin 7. Toplantısıyla başladı. Son yıllarda daha kapsamlı ve görkemli bir şekilde kutlanan At Bayramında Uluslararası Ahal Teke Atları Güzellik Yarışması da yapıldı.

Geleneksel Türkmen kültürünün vazgeçilmez unsurlarından biri olan Ahal Teke atları adını Türkmenistan'ın Ahal vilayetinde yaşayan Teke Türkmenlerinden almaktadır.

18 Mayıs'ta, Türkmenistan İstanbul Başkonsolosluğu ve İstanbul Üniversitesi işbirliğinde Türkmenistan Anayasası günü ve Mahtumkulu Firaki şiir günü münasebetiyle "Mahtumkulu Firakı-Türkmen Edebiyatının Hazinesidir" konulu konferans düzenlendi.

Cumhurbaşkanı Gurbanguli Berdimuhamedov'un *Türkmenistan Büyük İpek Yolu'nun Kalbi* isimli yeni kitabının tanıtımı Aşkabat'ta yapıldı. Büyük İpek Yolunun tarihi ve kültürel yönleriyle tanıtıldığı kitapta, Türkmenlerin tarihi, millî ve kültürel değerleri ve gelenekleri anlatılmaktadır.

Mültecilerin de yer aldığı 64 ülkenin katılımıyla 5. Asya Kapalı Salon ve Dövüş Sanatı Oyunları (AIMG) Aşkabat'ta 17-27 Eylül tarihleri arasında yapıldı. 5 milyar dolarlık bir yatırım ile gerçekleştirilen spor kompleksinde,

62 ülkeden binlerce sporcu 21 branşta yarıştı. Türkmen sporcular, 89'u altın toplam 245 madalya ile ilk sırayı aldı. Türkmenistan'ı 42 altın 97 madalya ile Çin Halk Cumhuriyeti izlerken, 36 altın 118 madalya ile İran üçüncü oldu.

Türkmenistan geleneksel kültürüne has *küştdepdi* halk oyunu, 7 Aralık'ta Güney Kore'de yapılan Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması 12. Hükümetlerarası Komite Toplantısında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Listesine dâhil edildi.

Türkmenistan ile Türkiye arasında diplomatik ilişkilerin kurulmasının 25. yıldönümü münasebetiyle, 25 Nisan'da Güzel Sanatlar Akademisinde Türk ressam Yusuf Bilge'nin Türkmen ressamları ile ortak resim sergisi açıldı.

Özbekistan

Siyaset / Ekonomi

Özbekistan'ı 27 yıl yöneten İslâm Kerimov'un ardından cumhurbaşkanı seçilen Şavkat Mirziyoyev, 14 Aralık 2016 tarihinde göreve geldikten sonra kamu yönetimi, yargı, ekonomi, dış politika ve sosyal alanlardaki reformları hızlandırdı. Cumhurbaşkanı Mirziyoyev, görevde olduğu bir yılda, ekonomik değişimler, kurumsal reformlar, insan hakları, sosyal alanındaki iyileştirmelerle ülkede ve bölgede yeni bir dönem başlattı.

Mirziyoyev'in Şubat ayında onayladığı 2017-2021 Kalkınma stratejisinde, devlet ve toplum yapısının geliştirilmesi, hukukun üstünlüğünün tahkimi, yargı reformu, ekonomide liberalleşme, sosyal bağların güçlendirilmesi, güvenlik, uluslararası barış ve dini hoşgörünün temin edilmesi, ülkenin uluslararası etkinliğinin pekiştirilmesine yönelik karşılıklı menfaatlere dayalı yapıcı dış politika izlenmesi öngörülüyor. Beş etaptan oluşan stratejinin hayata geçirilmesine ilişkin Millî Komisyon kurulması planlanıyor.

Kalkınma stratejisinin ana ilkelerinden olan ekonominin liberalleştirilmesi ve yeniden yapılandırılmasına önem veren Mirziyoyev,

bürokratik engellerin kaldırılması, finans ve ekonomi sektörünün serbestleştirilmesine yönelik attığı adımlarla iş çevreleri ve vatandaşlara umut verdi. İş çevreleri ve devlet arasında yakınlaşma sağlayan Mirziyoyev, döviz politikasını liberalleştirip yatırım şartlarını esnekleştirerek ülkeye daha fazla yabancı yatırımcı gelmesinin önünü açtı.

17 yıl sonra dövizde dalgalı kura geçilmesiyle, karaborsa ile resmî kur eşitlenmiş oldu. Sonrasında Özbek para birimi som dolar karşısında % 92,40 değer kaybetti. Bazı şirketlere tanınan resmî kurdan ucuza döviz satın alma imtiyazı iptal edildi. İhracat yapan şirketlerin kazandıkları dövizi devlete satma zorunluluğu da kaldırıldı.

Şavkat Mirziyoyev, cumhurbaşkanı olarak ilk yurt dışı ziyaretini 6 Mart'ta Türkmenistan'a gerçekleştirdi. Bazı basın kuruluşlarında ilk ziyaretini Kazakistan ve Rusya'ya yapacağı iddia edilmişti. Mirziyoyev'in ilk yurt dışı seyahatinde Türkmenistan'ı tercih etmesi önceliğin bölge ülkeleri ile işbirliği olacağı yönünde yorumlandı. Taraflar ticaret, ekonomi, petrokimya, ulaşım, tarım, kültür, turizm alanlarındaki işbirliğinin daha da geliştirilmesinin yansıra ticari ve ekonomik ilişkilerin çeşitlendirilmesi, ticaret hacminin artırılması konularını görüştüler. Görüşmeler sonucunda iki ülke arasında Stratejik İşbirliği Anlaşması imzalandı. 2018-2020 yılları için ekonomik işbirliği konusunda anlaşma, demiryolu taşımacılığı alanındaki işbirliğinin geliştirilmesi için mutabakat zaptı, 2017-2019 yılları hükümetler arası işbirliği programı da imzalandı.

Mirziyoyev, ikinci ziyaretini 22-23 Mart tarihlerinde Kazakistan'a gerçekleştirdi. Stratejik ortaklık ve komşuluk ilişkilerini pekiştirme anlaşmasının yanı sıra iki ülke meclisleri arasında işbirliği, sanayi, savunma, ticaret ve ulaştırma alanlarında anlaşmalar imzaladı. Mirziyoyev'in ziyareti sırasında 25 yıl aradan sonra ilk kez düzenlenen Kazak-Özbek iş forumunda 1 milyar dolarlık 70'ten fazla anlaşma imzalandı.

Cumhurbaşkanı Mirziyoyev, üçüncü ziyaretini 4-5 Nisan tarihlerinde Rusya'ya yaptı. Ziyarette 16 milyar dolarlık anlaşma başta olmak üzere 55 anlaşma imzalandı.

Şavkat Mirziyoyev, Kırgızistan resmî ziyaretini 5-6 Eylül tarihlerinde gerçekleştirdi. Ziyarette uzun yıllardır ihtilaf konusu olan Kırgız-Özbek

devlet sınırlarının belirlenmesine dair Kırgızistan-Özbekistan Sınır Anlaşması ile ondan fazla ikili anlaşma imzalandı.

Uzun bir durağanlık döneminden sonra Türkiye-Özbekistan ilişkileri, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Mirziyoyev'in 2016 yılı Kasım ayında, Semerkant'ta yaptıkları görüşmeyle yeniden canlanmaya başladı. Erdoğan ve Mirziyoyev, katıldıkları tüm uluslararası toplantılarda ikili görüşme gerçekleştirdi. 25-26 Ekim'de Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev, Türkiye'ye resmî ziyarette bulundu. Mirziyoyev, 18 yıl aradan sonra Türkiye'yi ziyaret eden Özbek lider oldu. Görüşmelerden sonra ilişkileri stratejik düzeye çıkarmayı sağlayacak işbirliğinin temeli olacak Ortak Bildirge imzalandı. Bununla birlikte iktisat, ticaret, sanayi, bankacılık, yatırım, turizm, taşımacılık ve lojistik, sağlık, savunma alanlarındaki ilişkilerin geliştirilmesini hedefleyen yirminin üzerinde belge imzalandı. Türkiye'nin Orta Asya ve Avrasya ilişkileri için bir dönüm noktası olma özelliği taşıyan tarihi ziyaretle birlikte önümüzdeki yıllarda iki ülkenin bölgesel ve küresel siyasette oynadıkları rollerin artacağı tahmin ediliyor.

Cumhurbaşkanlığının ilk 10 ayında 13 yurt dışı ziyaret gerçekleştiren Mirziyoyev, seyahatlerinin çoğunluğunu, Türkmenistan, Kazakistan, Rusya, Çin, Kırgızistan gibi yakın ülkelere yaptı. İslâm ülkeleri zirvesi için Suudi Arabistan ve BM Genel Kurulu için de ABD'ye giden Mirziyoyev, bu dönemde çeşitli vesilelerle Kazakistan'ı dört, Türkmenistan'ı üç, Rusya'yı da iki kez ziyaret etti. 27 yıllık Kerimov döneminden sonra Cumhurbaşkanı seçilen Mirziyoyev, açık, iyi komşuluk ilişkilerini içeren ve aktif bir dış politika yürütmesiyle dikkat çekiyor.

Tacikistan hariç tüm Orta Asya ülkelerini ziyaret eden Mirziyoyev, bu ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesine yönelik önemli ikili anlaşmalar imzaladı. Mirziyoyev,in dış politikadaki hedefi öncelikle bölgesinde olmak üzere aktif bir diplomasi yürütmek. Mirziyoyev, herhangi bir askeri ittifaka üye olmayan bağlantısızlık politikasıyla, diğer ülkelerin iç işlerine karışmama, mevcut sorunları barışçıl yollarla çözme, kendi topraklarını yabancı ülke askerlerine açmama ve yurt dışındaki operasyonlara asker göndermeme politikalarını sürdüreceği tahmin ediliyor. Mirziyoyev'in, Kerimov döneminde olduğu gibi yeni dönemde de Rusya'nın öncülüğünde

kurulan Avrasya Gümrük Birliği ile askeri, siyasi müttefikliği öngören Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü gibi bölgesel kuruluşlardan uzak duracağı düşünülüyor.

Ağırlıklı olarak üretilen pamuk ve buğdayın yanı sıra meyve ve sebze üretimine de ağırlık verilmesiyle tarım sektöründe çeşitlilik sağlandı. Daha önce sadece pamuk ve buğday yetiştiren çiftçilerin meyve ve sebze yetiştirmesine imkân tanınması sonucunda Özbekistan, en fazla meyve ve sebze ihraç eden ülkeler arasında yer aldı.

İnanç ve kültür turizminin geliştirilmesi açısından büyük potansiyele sahip Semerkant, Buhara, Hive ve Şehrisebz gibi şehirleri UNESCO Dünya Mirası Listesine dâhil edilen Özbekistan'da turizmin geliştirilmesi için önemli adımlar atıldı. Ülkenin tarihi Buhara, Hive, Semerkant şehirleri ile başkent Taşkent'te turizm bölgelerinin oluşturulması ve çok sayıda otel inşaatını öngören turizmi geliştirme programı onaylandı. Özbekistan Hava Yolları, Semerkant-İstanbul seferlerini Ekim ayından itibaren başlattı.

Cumhurbaşkanı seçilmesinin ardından yemin töreninde halka hizmet etmenin önceliği olduğunu, halkın refah düzeyinin yükseltilmesi, ülkenin kalkınması, barış ve huzurun sağlanması için elinden geleni yapacağını ifade eden Mirziyoyev, bundan sonra ülkedeki tüm yöneticilerin halkla iç içe ve diyalog halinde olacağını, halkın devlet kurumlarına değil, devlet kurumlarının halka hizmet etmesi gerektiği mesajını verdi. Tüm devlet kurumlarında halkın kendi sorun ve şikâyetlerini dile getirebileceği "Halk Kabulhaneleri" kuruldu. "Cumhurbaşkanlığı Kabulhanesine" bir yıl boyunca 1 milyondan fazla şikâyet ve başvuru yapılırken, Mirziyoyev, 2017 yılını "halkla diyalog ve insan menfaatleri yılı" ilan etti.

Hapisteki bazı siyasi mahkûmlar serbest bırakılırken yurt dışına kaçanların da ülkeye dönmelerine izin verildi. Yasa dışı örgütlerle ilişkisi oldukları iddiasıyla güvenlik birimlerince hazırlanan listeye alınan 16 bin kişi, Mirziyoyev'in talimatıyla kara listeden çıkartılırken, listeden çıkartılan 10 bine yakın kişiye de istihdam sağlandı.

Özbekistan hükümeti, şeffaflık ve açıklık politikası gereği 2002'den beri

ilk defa Birleşmiş Milletler Özel Raportörünü incelemelerde bulunmak üzere ülkeye davet etti. BM İnsan Hakları Konseyi Din ve İnanç Özgürlüğü Özel Raportörü 12 gün boyunca Taşkent, Fergana, Buhara ve Nukus şehirlerinde incelemelerde bulundu ve insan hakları savunucularıyla bir araya geldi.

Ülkedeki cami ve mescitlerde, yaklaşık 10 yıl aradan sonra hoparlörlere ezan okunmaya başlandı. İki binden fazla cami ve mescidin bulunduğu Özbekistan'da, daha önce sadece ramazan ve kurban bayramları ile teravih namazlarında hoparlörle ezan okunuyordu.

Kültür / Sanat

Şair ve devlet adamı Ali Şir Nevai'in doğumunun 576. yıl dönümü münasebetiyle Başkent Taşkent'teki Ali Şir Nevai Özbek Dili ve Edebiyatı Üniversitesinde konferans düzenlendi. Konferansta, 15. yüzyılda yaşayan Nevai'nin kaleme aldığı eserlerle Türkçenin zengin bir dil olduğunu ortaya koyduğu, ömrü boyunca Türk diline yaptığı hizmetler anlatıldı.

Özbekistan'da kurulacak yeni Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Merkezine hadis âlimi Ebu İsa İmam Tirmizi'nin adı verilmesi kararlaştırıldı. Termez şehrinde Özbekistan Müslümanları İdaresi tarafından kurulacağı belirtilen İmam Tirmizi Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Merkezinde İmam Tirmizi'nin ilmi mirasının araştırılması, tanıtılması, dini değerlerin korunması, geliştirilmesi ve Tirmizi'nin ilmi mirasının yeni nesillere ulaştırılması hedeflenmektedir.

Semerkant şehrinde "Özbekistan'ın Kültürel Mirası, Halklar ve Ülkeler Arasındaki Diyaloğa Yol" konulu uluslararası bilimsel kongre düzenledi. Başkent Taşkent'te başlayan kongrenin Semerkant'ta devam eden oturumu Registan Meydanında bulunan tarihi Uluğ Bey Medresesinde düzenlendi. Kongre kapsamında "Özbekistan'da El Sanatları Türleri ve Ekolleri", "Doğu ile Batıyı Bağlayan İplik, Büyük İpek Yolu", "Maveraünnehir'de Kitap Sanatı" başlıkları altında düzenlenen oturumlarda, ülkedeki nakış, halı dokuma, iplik, seramik sanatı, kitap ve hat sanatı gibi konularda sunumlar yapıldı. Kongre kapsamında ayrıca "Özbekistan'ın Kültürel

Mirası Dünya Koleksiyonlarında" adlı kitabın tanıtımı yapıldı.

Özbekistan ile İslâm Kalkınma Bankası (IDB) arasında Semerkant'ta İmam Buhari Uluslararası Bilimsel Araştırma Merkezinin kurulması konusunda anlaşma imzalandı. İnşaatı devam eden Merkez IDB'nin finansmanıyla tamamlanacak.

Özbekistan Bakanlar Kuruluna bağlı İslâm Medeniyeti Merkezi kurulacak. Merkez, Özbekistan'ın zengin tarihi, mimari, ilmi, edebi, manevi ve kültürel mirası ile ülkede yetişen büyük ilim adamlarının hayatı ve yazdığı eserlerle ilgili araştırmalar yapacak ve bunların ülkede ve dünyada tanıtılmasına hizmet edecek. Merkez bünyesinde bir kütüphane ve müzenin kurulması da öngörülüyor.

Cumhurbaşkanı Mirziyoyev, Özbekistan Müslümanları İdaresi, İslâm Medeniyeti Merkezi ve Taşkent İslâm Enstitüsünün teklifi üzerine Taşkent'te Özbekistan İslâm Akademisinin kurulmasına ilişkin kararı imzaladı. Taşkent'teki İslâm Medeniyeti Merkezi binasında ilahiyat yüksek lisans ve doktora eğitimi verilecek İslâm Akademisinin, 2018-2019 eğitim yılında faaliyete geçmesi öngörülüyor.

İlki 1997 yılında yapılan 11'incisi düzenlenen geleneksel "Şark Teraneleri" (doğu ezgileri) 11. Uluslararası Müzik Festivali Ağustos ayında yapıldı. UNESCO himayesinde Özbekistan hükümeti tarafından organize edilen festivale, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 60'a yakın ülkeden 250'den fazla sanatçı katıldı. İki yılda bir gerçekleştirilen festivalde, Türkiye'yi "Meshk Ensemble" grubu temsil etti. Festival kapsamında Semerkant'ta uzmanların katılımıyla "Doğu Halkları Müzik Kültüründe Millî Geleneklerin Oluşumu ve Gelişmesi" konulu konferans düzenlendi. Bir hafta süren festivalde, büyük ödülü Azerbaycanlı Sahip Paşazade ve Kamran Karimov ikilisi kazanırken Güney Kore'den katılan Geosong grubu ve Özbekistanlı Mahiçehre Şamuradova birinciliği, Kırgızistanlı Muras Grubu ve Litvayna'dan katılan Sauges Grubu ikinciliği, Türkiye'yi temsil eden Meshk Ensemble, İran'dan katılan Naghsh grubu ve Endonezya'nın İno grubu da üçüncülüğü elde etti.

Türkiye Taşkent Büyükelçiliği ile Kültür ve Tanıtma Müşavirliği tarafından organize edilen Türk Özbek Dostluk Konseri Ekim ayında

yapıldı. Türkistan Sanat Sarayında düzenlenen konserde, Kültür ve Turizm Bakanlığı Devlet Türk Halk Müziği sanatçıları ve Devlet Halk Dansları Topluluğu ile Özbekistan'ın Sabo Millî Dans Topluluğu ve Özbek ses sanatçıları sahne aldı.

Tacikistan

Siyaset / Ekonomi

Cumhurbaşkanı İmamali Rahman'ın kızı Ozoda Rahman'ın 2016 yılında Cumhurbaşkanlığı Yürütme Ofisi Başkanlığına atanmasından sonra oğlu Rustam İmamali de 2017 yılı Ocak ayında, Tacikistan Meclis Başkanı ve ülkenin en güçlü siyasi figürlerinden Mahmadsaid Ubaydulloyev'in yerine Duşanbe Belediye başkanlığına atandı. İmamali Rahman'dan sonra en güçlü cumhurbaşkanı adayı olarak değerlendirilen 30 yaşındaki Rustam İmamali, bu göreve gelmeden önce Gümrük Komitesi Başkanlığı ve Yolsuzlukla Mücadele Ajansı Başkanlığı gibi üst düzey görevlerde bulunmuştu.

Ülkenin tek muhalif siyasi partisi olan Tacikistan İslâmi Yeniden Diriliş Partisi, 2015 yılında darbe girişimi sebebiyle terör örgütü ilan edilerek kapatıldı. Sonrasında hükümet tarafından başörtüsü ve bazı kıyafet tarzlarına karşı mücadele için sokak timleri oluşturulması gibi uygulamalar, son yıllarda Tacikistan'ın insan hakları ve demokratikleşme karnesini iyice bozdu.

ABD Dışişleri Bakanlığının raporuna göre, Tacikistan dini özgürlüklerin ihlal edildiği ülkeler listesindeki yerini korudu. ABD Uluslararası Dini Özgürlükler Komisyonu'nun (USCIRF) önerisi üzerine Tacikistan Şubat 2016'da kara listeye alınmıştı. Komisyon tarafından önerilen listede Tacikistan'ın yanı sıra İran, Kuzey Kore, Çin, Myanmar, Suudi Arabistan, Sudan, Türkmenistan, Özbekistan, Eritre, Vietnam, Nijerya, Pakistan ve Suriye de bulunmaktadır.

Tacikistan'ın GSMH'nin en önemli kalemi olan Rusya'da çalışan Tacik göçmen işçilerin ülkelerine gönderdikleri döviz miktarında geçen yıla

oranla artış yaşandı.

2017 yılında Tacikistan'da faaliyet gösteren dört banka iflas etti. Bunların arasında yer alan ve Tacikistan'ın en büyük bankalarından birisi olan Agroinvestbank yaklaşık 4 milyar somoni devlet desteğine rağmen iflastan kurtulamadı. İflas eden bankada hesapları bulunan vatandaşların mevduatları dondurulduğu. Önümüzdeki dönemde paralarını alıp alamayacaklarının belirsiz oluşu halkın bankacılık sistemine olan güvenini önemli ölçüde sarstı.

Afganistan'daki güvenlik durumunun kötüleşmesi, Tacik Hükümetinin en temel endişe kaynaklarından biri olma özelliğini korumaktadır. Tacik yetkililer, Ortak Güvenlik Antlaşması Örgütü, Bağımsız Devletler Topluluğu ve Şanghay İşbirliği Örgütü gibi üyesi bulundukları uluslararası örgütlerde gerçekleştirilen etkinliklerde söz konusu endişelerini ısrarla dile getirdi.

Terör örgütlerinin faaliyetlerinden duyulan endişe, toprakları dışındaki en büyük kara üssü (201 no'lu üs) Tacikistan'da bulunan Rusya'yla askeri ilişkilerin son dönemde ikili ve çok taraflı düzeyde artmasına sebep oldu. Son yıllarda Rusya'yla yürütülen askeri tatbikatların sayısında da artış gözlenmektedir.

Tacikistan dış politikasında son dönemde en belirgin hareketlilik Özbekistan'la ilişkilerde yaşandı. İkili ticaretin ve yatırımların artırılması, vize uygulamalarının kolaylaştırılması, ortak sınırın belirlenmesi ile kültürel ilişkilerin yoğunlaştırılmasına yönelik iki ülke yetkilileri sık sık bir araya geldi. İki ülke arasındaki ilişkilerin düzelmesinin en somut göstergelerinden birisi olarak, 1992 yılından bu yana yaklaşık 25 yıldır düzenlenmeyen karşılıklı uçak seferleri Şubat ayında tekrar başlatıldı.

Çin, Rusya'yı ikinci sıraya iterek, Tacikistan'ın ana ticaret ve ekonomik ortağı oldu. 2020 yılına kadar iki ülke arasındaki ticaret hacminin üç milyar dolar seviyesine ulaşması tahmin ediliyor.

Cumhurbaşkanı İmamali Rahman, 30 Ağustos-5 Eylül tarihlerinde Çin Halk Cumhuriyeti'ne resmî ziyarette bulundu. Ziyarette, Tacikistan ve Çin

Halk Cumhuriyeti arasında stratejik ortaklık kurulması ile ilgili bildiri, istihdam alanında işbirliğinin geliştirilmesi anlaşması, altyapı alanında işbirliğini geliştirme anlaşması ile hibe konusunda teknik ve ekonomik işbirliği anlaşması imzalandı. Rahman, Tacikistan ile Çin arasındaki karşılıklı güven ve işbirliğinin benzeri görülmemiş bir seviyeye ulaştığını dile getirdi.

Tacikistan Maliye Bakanlığının Temmuz ayında yaptığı açıklamaya göre ülkenin toplam dış borcu 2,3 milyar dolara ulaştı. Söz konusu dış borcun 1,2 milyar dolarının yani %52'lik kısmının Çin'e olduğu açıklandı. Tacikistan'da yürütülen büyük çaplı yol, tünel ve kamu binaları inşaatlarının büyük bir kısmı Çin'in sağladığı kredilerle Çinli firmalar tarafından yapılıyor. Son olarak Temmuz ayı içerisinde Tacikistan Meclis binasının yenilenmesi için Çin'in 230 milyon dolar hibe fonu sağlayacağı açıklandı. Çin'in Tacikistan'daki yatırımları ve ekonomik yardımlarında son yıllarda önemli ölçüde artış görülmesine rağmen, ekonomik, siyasi ve askeri bakımdan Rusya'nın Tacikistan dış politikasındaki başat rolünün bariz bir şekilde devam ettiği ve öngörülebilir bir gelecekte de devam edeceği değerlendirilmektedir.

2016 yılı Eylül ayında Varşova'da gerçekleştirilen Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) İnceleme Toplantısına Tacikistan'da yasaklanan İslâmi Yeniden Diriliş Partisi temsilcilerinin katılması, Duşanbe yönetimi ile AGİT arasındaki ilişkilerin bozulmasına sebebiyet verdi. Bunun üzerine AGİT bürolarının tüm faaliyetlerinin Tacikistan Dışişleri Bakanlığı ile mutabık kalınarak yürütülmesi kararlaştırıldı. Temmuz ayında bu gelişmeler neticesinde, AGİT Daimi Konseyi Tacikistan'daki bölge ofislerini kapattı ve temsilcilik statüsünü Duşanbe Program Ofisi konumuna indirdi.

Tacikistan İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan ve devlet televizyonunda yayımlanan belgeselde, Tacikistan'da 1992-1997 yılları arasında devam eden iç savaş döneminde İran'ın bir dizi siyasi cinayet işlediği iddia edildi. 2016 yılında, İran'dan gelen gıda ürünlerinin ithalatına ciddi kısıtlamalar getirildi ardından İran'ın uluslararası kalkınma fonu olan İmam Humeyni Yardım Komitesinin Tacikistan ofisini

kapattı. Söz konusu komite 12 yıldır Tacikistan'da projeler yürütmekteydi. Tacikistan'ın ikinci büyük şehri olan Hocend'de yer alan İran Ticaret ve Kültür Merkezinin faaliyetlerine son verildi. Son olarak Temmuz ayından itibaren uluslararası hava alanlarında hızlandırılmış vize uygulaması tekrar başlatıldı ancak İran vatandaşları yararlanıcı ülkeler listesinden çıkarıldı. Bununla birlikte, İran Dışişleri Bakanının Kasım ayında Tacikistan'a gerçekleştirdiği ziyaret, ikili ilişkilerdeki gerginliği bir miktar düşürdü. Rusya'nın arabuluculuğu ve İran'ın Şanghay Örgütüne girmesi de ilişkilere olumlu yansıdı.

Kültür / Sanat

Duşanbe'de Bactria Kültür Merkezi tarafından, Tacikistan Kültür Bakanlığı, Tacik Millî Konservatuarı ve İsviçre İşbirliği ve Kalkınma Ajansının desteği ile 28-30 Nisan tarihlerinde 5. Duşanbe Etno-Caz Festivali düzenlendi. Festivalde Türkiye'den Kemenjazz grubu katıldı.

Türkiye ile Tacikistan arasındaki diplomatik ilişkilerin tesisinin 25. yıldönümü vesilesiyle düzenlenen etkinlikler kapsamında, Mevlana'nın 22. kuşaktan torunu Esin Çelebi Bayru 20 Ekim'de Tacikistan Bilimler Akademisinde, "Mevlevilik ve Sema" konulu bir sunum yaptı. 21 Ekim'de de Kurgantepe şehrine bağlı Celaleddin Belhi nahiyesi kültür merkezinde, Celaleddin Belhi Belediyesi ile Tacikistan Uluslararası Dostluk ve Kültürel İlişkiler Derneği Khatlon eyaleti temsilciliğinin Mevlana'nın doğumunun 810'uncu yıldönümü vesilesiyle düzenledikleri törende konuştu.

Tacikistan Kültür Bakanlığı, ülkenin millî, kültürel değerlerini korumak maksadıyla millî kültüre uygun isim verilmesi için üç bin ismin yer aldığı *Millî İsimler Kataloğu* kitabı yayımladı. 2016 yılında çıkan kanunla soyadlarında "ov", "ova", "oviç" ve "ovna" gibi Rusça aidiyet ekleri ve "molla", "hoca", "şeyh", "emir", "sofi" gibi dini içerikli ek ve kelimelerin kullanılması yasaklanmıştı.

Türkiye ile Tacikistan arasındaki diplomatik ilişkilerin tesisinin 25. yıldönümü vesilesiyle, Ressam Derya Var Duşanbe'de 30 Kasım-9 Aralık tarihleri arasında Mevlana temalı resim sergisi düzenledi.

Rusya Federasyonu

Tataristan Cumhuriyeti

Tataristan ve Rusya arasında 1994 yılında yetkilerin paylaşılması prensibine dayalı ikili bir anlaşma imzalandı. "Tataristan Modeli" olarak anılan bu anlaşma, 2007 yılında yenilendi. Tataristan Millî Meclisi tarafından süresi 24 Temmuz 2017'de dolan 10 yıllık anlaşmanın yenilenme çağrısı yapıldı. Özel statü içeren bu anlaşma Rusya tarafından yenilenmedi.

Kazan'da 3 Ağustos'ta yapılan 4. Dünya Tatarlar Kongresinde, Tataristan'ın ilk cumhurbaşkanı Mintemir Şaymiyev, Kazan'la Moskova arasında yapılan federatif anlaşmayı hatırlattı. Şaymiyev, bu anlaşma ile Tataristan'ın birçok ekonomik sorununun çözüldüğünü ve Tataristan'ın Rusya'nın öncü eyaleti olduğunun altını çizdi. Dünya Tatarlar Kongresi delegeleri, Tatarlara kendi özerkliklerini koruma, kültürlerini, dillerini yaşatma ve geliştirme çağrısı yaptı. Tataristan Cumhurbaşkanının Kongreye çağrısı sonucunda "Millî Şura" oluşturuldu. 75 üyeli Millî Şuranın başkanlığına ise Tataristan Cumhuriyeti Başbakan Yardımcısı Vasil Şeyhraziyev seçildi.

Başkent Kazan'da 3 Ağustos'ta 6. Dünya Tatarlar Kongresi Kurultayı düzenlendi. Kurultaya 810 delege ve 41 ülkeden ve Rusya'nın 73 bölgesinden yaklaşık 300 temsilci katıldı. Tataristan Cumhurbaşkanı Rüstem Minnihanov Kurultayda, Rusya'ya ikili anlaşmanın uzatılması mesajını verdi. Hükümet düzeyindeki anlaşma ve protokollerin Tatar dil, kültür ve geleneklerinin gelişimine yardımcı olduğunu dile getiren Minnihanov, Tataristan'ın yabancı ülkelerle 26, Rusya Federasyonu'nda 74 hükümetler arası anlaşması bulunduğunu ve bu anlaşmalar kapsamında Tatarlara destek verildiğini ifade ederek özel statü anlaşmasının Tataristan'a ve Rusya'ya katkısını vurguladı.

Tataristan'da yaşayan Rus ailelerin çocuklarının okullarda zorunlu Tatarca dersine karşı çıktıkları için Rusya Cumhurbaşkanı Putin'in emriyle Tataristan'da zorunlu Tatarca dersi kaldırıldı. 2017 yılından itibaren Tataristan'daki okullarda eğitim programları değiştirildi ve Tatarca seçmeli dersler arasına alındı. Tataristan'ın resmî dilleri sayılan Rusça ve Tatarca, 1990'lı yıllardan itibaren zorunlu ders olarak öğretiliyordu.

Tataristan'ın başkenti Kazan'da 1 Şubat-20 Şubat tarihleri arasında 9 ülkenin katılımı ile Tatar M. Celil Akademik Devlet Opera ve Bale Tiyatrosu'nda 35. Uluslararası F. İ. Şalyapin Opera Festivali gerçekleştirildi.

S. Saydaşev Büyük Konser Salonunda Tatar bestecilerin senfonik müziğini yaygınlaştırmak amacıyla kurulan "2. Miras Nazib Jiganov Tatar Müzik Festivali" 15, 18 ve 22 Şubat tarihlerinde düzenlendi.

Kazan'da 14 Mart-31 Mart tarihlerinde S. Saydaşev Büyük Konser Salonunda ünlü besteci Bach'ın doğum yıldönümü kutlaması kapsamında Uluslararası Bach Festivali yapıldı.

Kazan, Nijnekamsk ve Naberejnıye Çelnı şehirlerinde 15 Mart-19 Mart tarihlerinde 5. Uluslararası L'arte del arco Festivali düzenlendi.

Kazan'da 13 Nisan'da Tataristan Kültür Bakanlığı ve Rusya Temel Araştırmalar Vakfının katkısı ile Tataristan Geleneksel Kültür Geliştirme Merkezi ile Kazan N.G. Jiganov Devlet Konservatuvarı tarafından 1. Uluslararası Değişmekte Olan Dünyada Türk Soylu Halkların Geleneksel Kültürü Konferansı düzenlendi. Konferansın amacı, beşeri bilimler alanındaki uzmanların, Türk dilini konuşan halkların dil, folklor, etnografya, etnik müzik, edebiyat, tarih, sosyokültürel gelişimi ile ilgili sorunları çözmelerini teşvik etmektir. Konferansa Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Tacikistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Rusya Federasyonu'ndan Çuvaşistan, Başkurdistan, Saha Cumhuriyeti (Yakutistan), Karaçay-Çerkez Cumhuriyeti, Altay Cumhuriyeti, Dağıstan, Kabardey-Balkar Cumhuriyeti'nden gelen temsilciler ve akademisyenler katıldı. Konferans kapsamında çeşitli sergiler düzenlendi.

Rusya'da Ekoloji Yılı kapsamında 19-21 Nisan tarihlerinde Kazan Devlet Kültür Enstitüsünde 60 ülkeden gelen filmin katılımı ile 4. Uluslararası "Git ve Seyret" Öğrenci Kısa Metrajlı Film ve Sinema Festivali düzenlendi. Uluslararası ilişkilerinin güçlendirilmesi, yetenekli gençlere destek verilmesi, sinema sanatının geliştirilmesi amacıyla düzenlenen festival kapsamında, uygulamalı dersler ve film gösterimi yapıldı.

Nisan ayında Kazan'da Tatar Tiyatrosunun kuruluşunun 110.

yıldönümüne ilişkin 7. Uluslararası Abdullah Tukay Okuyucular Yarışması düzenlendi. Millî mirasın korunmasını, Tatarca'nın yaygınlaştırılmasını, çağdaş Tatar edebiyatının geliştirilmesini, çocuk ve gençlerin millî kültürle yetiştirilmesini amaçlayan yarışmaya Tataristan ve Rusya'nın çeşitli bölgelerinden, Çin, Endonezya ve Türkiye başta olmak üzere 200 kişi katıldı.

Tataristan'da 26 Nisan'da düzenlenen çeşitli etkinliklerle Ana Dil Bayramı ve büyük Tatar şairi Abdullah Tukay'ın doğumunun 131. yıldönümü kutlandı.

Geleneksel olarak düzenlenen 30. Uluslararası Rudolf Nuriyev Klasik Bale Festivali bu yıl Kazan'da 13-30 Mayıs tarihlerinde yapıldı. Rusya, Viyana, Almanya, Norveç ve İspanya'dan 30'dan fazla dans sanatçısının ve orkestra şefinin davet edildiği festivalde 9 oyun ve 2 Gala Konseri yer aldı.

Mayıs ayında Kazan'da 13. Uluslararası Raşit Vagapov Tatar Şarkı Festivali düzenlendi.

922 yılında İdil Bulgarları tarafından İslâm'ın devlet dini olarak kabul edildiği gün ve Bulgarların hükümdarı Almuş Han'ın Bağdat Halifesinin gönderdiği heyet ile görüşme töreni anısına, 1989 yılından bu yana Bulgar şehrinde kutlanılan "İzge Bolgar Jıyenı" Bayramı (Kutsal Bulgar Toplantısı), 20 Mayıs'ta 9. Uluslararası "Rusya-İslâm Dünyası: Kazan Summit 2017" Rusya ve İslâm İşbirliği Teşkilatı Ekonomi Zirvesi kapsamında yapıldı.

24 Mayıs'ta Kazan'da "Tataristan-Türkiye Dostluğu Birliği" teşkilatının 25. yıldönümü kapsamında Tataristan Halkları Dostluk Evinde Tatar-Türk dostluğu münasebetiyle konser verildi.

26-28 Mayıs tarihlerinde Kazan'da Rusya, Kazakistan, Özbekistan, Beyaz Rusya ve İsviçre'den gelen 127 genç sanatçının katılımıyla 1. Uluslararası Rudolf Gummert Genç Sanatçılar Yarışması yapıldı. Yarışma, Rusya'da ilk defa 26-30 Mayıs 2017 tarihlerinde Kazan'da düzenlenen 45. ESTA (European String Teachers Association) "Where East meets West" Uluslararası Konferansının önemli bir parçasıydı. ESTA Konferansı, Rusya, Avrupa ve ABD olmak üzere toplam 20 ülkeden gelen 200'den

fazla sanatçının katılımı ile gerçekleştirildi.

5-9 Haziran tarihlerinde Kazan'da Uluslararası "Nevruz" Türk Halkları Tiyatro Festivali yapıldı. Festivale Rusya, Kazakistan ve Estonya'dan gelen 300 katılımcı ile 17 tiyatro grubu katıldı.

Yelabuga şehrinde 10-20 Temmuz tarihlerinde 12. Uluslararası "Örf, Âdetler ve Modern Sanat" adlı Sempozyum, Rusya, Macaristan, Türkiye, Ukrayna, Kazakistan ve Türkmenistan'dan 49 sanatçının katılımı ile gerçekleştirildi. Sempozyumu ardından Rusya'nın çeşitli müzelerindeki 87 eserden oluşan bir sergi düzenlendi.

"Medeniyetler Diyaloğundan Diyaloglar Medeniyetine" sloganı ile 2005 yılından bu yana her yıl düzenlenen 13. Uluslararası Kazan Müslüman Film Festivali 5-11 Eylül tarihleri arasında Kazan'da yapıldı. 27 ülkeden 60 filmin yarıştığı festivalde Türk yönetmen Mustafa Kara'nın *Kalandar Soğuğu* filmi en iyi film ödülüne layık görüldü.

En iyi yönetmen ödülünü Mangesh Joshi *Tornacı Joshi* filmiyle aldı. En iyi film senaryosu ödülü Anar Abbasov ile İvan Zavaruyev'in *Amun* filmine (Rusya) verildi. En iyi kadın oyuncu ödülüne *Kadın Günü* filmindeki (Mısır) kadın oyuncular (İlham Şahin, Nahed El Seba, Nelli Karim) layık görülürken, en iyi erkek oyuncu ödülünü *Oralman* filmindeki (Kazakistan) rolüyle Duliga Akmolda aldı. En iyi kısa metrajlı belgesel ödülüne Azerbaycan-İran yapımı Dariuş Nadjafi Gol'ün *Ses* filmi layık görüldü. En iyi uzun metrajlı belgesel ödülü Peter Jan De Pugh'nun *Aydınlanan Ülke* filmine (Belçika) verilirken, en iyi kısa metrajlı belgesel ödülü Teymur Daimi'nin *Bu Aşktır* filmine (Azerbaycan) verildi. En iyi animasyon filmi ödülünü Alena Rebezova'nın *Dolesu* filmi aldı. Bu festivalin 'Genç Rusya' dalında en iyi film ödülünü de Farzana Utarbayeva'nın *Yabani* filmi (Rusya) aldı. Festivalin "Rusya-İslâm Dünyası" stratejik vizyon grubu özel ödülüne *Aşk Kırlangıçları* filmi ile (Belçika-Fas) Jawat Ralib layık görüldü. Tataristan Cumhurbaşkanı Sinema Sanatında Hümanizme Katkı özel ödülü yönetmeni İlşat Rahimbay olan *Hayal Et* filmine (Tataristan / Rusya) verildi. Kazan Büyükşehir Belediye Başkanı özel ödülüne yönetmeni Rustam Raşitov'un *Gönderilmeyen Mektuplar* filmi (Rusya-

Tataristan), Rusya Sinema Uzmanları ve Sinema Eleştirmenleri Birliğinin özel ödülüne de Yuliya Zaharova'nın *Halima* filmi (Rusya-Tataristan) layık görüldü. Festivalin yeni ödülleri arasında olan en iyi millî film ödülü Sergey Kiatrov'un *Miras Oku* filmine (Rusya-Tataristan) verilirken, en iyi millî belgesel ödülü Almaz Nurgaliyev'in *Naciba* filmine (Rusya-Tataristan), en iyi kısa metrajlı millî film ödülü Oksana Sinçugova'nın *Hayırsız Oğul* filmine (Rusya-Tataristan), en iyi millî çocuk filmi ödülü Valeriya Girenko'nun *Teşhis* filmine (Rusya-Tataristan) verildi. Rusya Sinema Uzmanları ve Sinema Eleştirmenleri Birliği Bolsunbek Taalaybekuulu'nun *Av* filmini (Kırgızistan) ayrıca değerlendirdi. Basın jürisinin doğruluğu ödülüne yönetmen Nataliya Guguyeva'nın *Hızlı ve Öfkeli Dönüş* filmi (Rusya), basın jürisinin diplomasına da yönetmen Reza Golami Motlag'ın *Bakşi* filmi (İran) layık görüldü.

Festivalde bu yıl genç Rusyalı sinemacıların filmlerinin değerlendirildiği "Genç Rusya" ve "Millî Sinema" ödülleri verildi. Festival kapsamında "4. Sinema Zamanı Rusya" eğitim forumu da gerçekleştirildi.

Festival çerçevesinde 9. Kazan Uluslararası Amatör Gençlik ve Çocuk Sineması Festivali, Kazan Devlet Kültür Enstitüsünde 4-6 Eylül tarihlerinde gerçekleştirildi.

Kazan'da 3-6 Ağustos tarihlerinde 6. Dünya Tatarlar Kongresi kapsamında Rusya, Litvanya, Polonya, Çin, Avustralya ile Türkiye'den sanatçı ve folklor topluluklarından oluşan yaklaşık 800 kişinin katıldığı Uluslararası "Tügerek Uyen" (yuvarlak oyun) Tatar Halk Oyunları Festivali düzenlendi.

Kazan'da, 2-6 Ağustos tarihleri arasında düzenlenen 4. Dünya Tatar Kongresi çerçevesinde yapılan panellerde "Tatar Ruhu: Dil ve Miras", "Aile, Demografi, Millî Eğitim", "Tatar Girişimciliği ve Hayırseverlik" başlıklı oturumlar düzenlendi. Tatar Göçmenler Müzesi ve Tatar Halkının Portre Galerisi uluslararası sanat sergileri ve konserler düzenlendi.

2011 yılından bu yana Tataristan'da kutlanmaya başlayan 7. Uluslararası "Çatır Tauda Jıyen" Türk Halkları Halk Sanatı Festivali, 11 Ağustos'ta Tataristan'ın Aznakay ilçesinde düzenlendi. Türk halklarının

geleneklerini, dillerini, eski halk şarkıları ile oyunlarının tanıtılması amaçlayan festivale Tataristan ve Başkurdistan'dan gelen otuzdan fazla folklor topluluğu gösteri yaptı.

Tataristan'ın Spasskiy ilçesinde Bulgar İslâm Akademisinin açılışı 4 Eylül'de yapıldı. Törene Tataristan Cumhurbaşkanı Rüstem Minnihanov, RF Cumhurbaşkanının Volga Federal Bölgesi Temsilcisi Mihail Babiç ve diğer yetkililer katıldı. Mihail Babiç, İslâm Akademisinde medrese-yükseköğretim-akademi olmak üzere üç seviyede İslâmi eğitim verileceğini, Rusya Müslümanlarının artık yurtdışına çıkmadan Rusya'da en yüksek standartlarda nitelikli dinî eğitim alabileceklerini ifade etti. Cumhurbaşkanı Minnihanov, İslâm Akademisinin açılışının Tataristan, Rusya ve bütün İslâm dünyası için tarihî bir hadise olduğunu, Bulgar topraklarında on bir yüzyıl önce atalarının İslâm dinini kabul ettiğini, o zamandan itibaren birçok ünlü din âliminin yetiştiğini, bu geleneğin tekrar canlandırılacağını söyledi. Konuşmalarda, eski Bulgar kentinin Rusya Müslümanları için kutsal bir yer olduğu, Kahire, İstanbul, Bağdat, Semerkant'ın gibi önemli ilim merkezlerinden biri olduğu vurguladı.

Kazan'da Sviyajsk ada kentinin Uspenskiy Katedrali ve Manastırının UNESCO Dünya Mirası Listesine alınmasına ilişkin etkinlikler düzenlendi. Tataristan'ın UNESCO Dünya Mirası Listesindeki eser sayısı üçe çıktı.

Kazan'da 14-21 Eylül tarihlerinde ABD, Avrupa ve Rusya'dan gelen yönetmenlerin katılımı ile 2. Uluslararası Kısa Film Festivali yapıldı.

27-30 Eylül tarihlerinde Kazan'da 8. Uluslararası Avrupa-Asya Yeni Müzik Festivali düzenlendi. Festivale Rusya, Avustralya, Vietnam, Hong Kong, İspanya, Türkiye, Türkmenistan ve ilk kez Kolombiya'dan besteci ve müzisyenler katıldı.

Kazan'da 5-9 Ekim tarihlerinde Tataristan Hükümetinin desteği ve Etnik Kimliklerden Sorumlu Federal Ajans tarafından 2. Rusya "Türklerin Altını-Gençlik Forumu" düzenlendi. Forum Başkurdistan, Tataristan, Saha (Yakutistan), Tuva, Karaçay-Çerkez, Hakasya, Kabardey-Balkar Cumhuriyeti başta olmak üzere Rusya'nın 15 bölgesinden gelen temsilciler ile Rusya üniversitelerinde okuyan Kazak, Özbek, Türkmen,

Kırgız ve Azerbaycanlı öğrencilerin katılımı ile gerçekleşti. Forum kapsamında katılımcılar tarafından Rusya Federasyonu'nda yaşayan Türk soylu halkların kültürü, tarihi, sanatı, örf ve âdetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik en iyi bölgesel projeler sunuldu, Türk soylu halkların tarihi ve kültürel mirasının korunmasına ilişkin tecrübe paylaşımında bulunuldu.

Tataristan Kültür Bakanlığı, Rusya ve BDT ülkelerinden gelen sanatçıların katılımı ile 9. Uluslararası "Tatar Monı-2017" Genç Sanatçılar Televizyon Yarışması düzenledi. Tatar halk şarkıları ile Tatar bestecilerin eserlerinin tanıtılması, yetenekli genç sanatçıların tespit edilerek desteklenmesi, gençlerin millî değerlere sahip çıkması maksadıyla yapılan yarışmanın ilk turu, 5 Kasım'da Kazan Devlet Kültür Enstitüsünde, televizyon kısmı ise 20-25 Kasım tarihlerinde yapıldı.

Başkurdistan

Uluslararası Ana Dil Günü 21 Şubat'ta Başkurdistan'da çeşitli kültürel etkinliklerle kutlandı.

5-7 Nisan tarihlerinde Neftekamsk şehrinde Başkurdistan ve Tataristan başta olmak üzere Rusya'nın çeşitli bölgelerinden, Beyaz Rusya, Kazakistan ve Kırgızistan'dan gelen sanatçıların katılımı ile 16. Uluslararası F. Kudaşeva "Duslık Monı" (dostluk ezgisi) Başkurt ve Tatar Şarkısı Festivali düzenlendi.

Ufa'da 23 Mayıs-2 Haziran tarihlerinde Rusya'nın çeşitli bölgelerinden, Slovenya, ABD, İsveç ve Japonya'dan gelen sanatçıların katılımı ile 21. Uluslararası Rudolf Nuriyev Bale Festivali tertip edildi.

25 Mart'ta Ufa'da Başkurdistan'da 2000 yılından bu yana kutlanan, 2009 yılında UNESCO Somut Olmayan Kültür Miras Listesine alınan Nevruz bayramı kapsamında çeşitli kültürel etkinlikler ve yarışmalar düzenlendi.

Ufa'da 12 Nisan-11 Mayıs tarihleri arasında Başkurdistan Devlet Konser Salonunun Büyük Sahnesinde Başkurdistan Cumhuriyeti Millî Senfonik

Orkestrasının 25. yıldönümü kapsamında Uluslararası Müzik Festivali gerçekleştirildi.

Uluslararası "Berdemlek" (Birliktelik) Millî Kültürler Festivali 7-12 Haziran tarihlerinde düzenlendi. Uluslararası Geleneksel Sanat ve Folklor Festivalleri Organizasyon Konseyi (CIOFF) himayesinde düzenlenen barış, iyilik ve dostluk bayramı olan Millî Kültürler Festivali, 2017'de Federal Rusya Kültürü Programı (2012-2018) ve 2020 yılında düzenlenmesi planlanan Dünya Folklor bayramına hazırlıklar kapsamında gerçekleştirildi. Festivalin amacı, halk sanatı, el sanatları ve zanaatların yaygınlaştırılması, ülkeler arasında kültürel ilişkilerin artırılması, Başkurdistan, Rusya ve yabancı ülkelerdeki halkların millî kültürü ve geleneklerinin tanıtılmasıdır. Berdemlek Festivali kapsamında bölgelerarası kopuzcu ve gırtlak şarkısı sanatçıları (uzleu) yarışması düzenlendi. Çin, Estonya, Güney Kore, Sırbistan, Hindistan, Güney Afrika, Sri-Lanka, Kolombiya, Meksika, İran ve Kazakistan'dan gelen yaklaşık 200 sanatçının katılımı ile yapılan festival çerçevesinde konserler verildi ve etkinlikler düzenlendi.

5 Mayıs'ta Ufa'da Başkurdistan Cumhuriyeti Millî Senfoni Orkestrası kuruluşunun 25. yıldönümü kutlamaları kapsamında Uluslararası Müzik Festivali düzenlendi.

15-18 Haziran tarihlerinde Ufa'da Uluslararası "Heart of Eurasia" (Avrasya'nın kalbi) sanat festivali gerçekleştirildi. Festivalde klasik, çağdaş ve etnik müzik örnekleri müzikseverlerin beğenisine sunuldu. Festival kapsamında Millî Kostüm Bayramı ve "UFA Kuraifest" festivali yapıldı.

17 Haziran'da Başkurdistan'ın Karaidel İlçesinde düzenlenen "Şecere Bayramı" kapsamında spor yarışmaları, konferans, konserler, millî yemek fuarı, geleneksel ürünler ve el sanatları sergisi yapıldı.

Haziran'da Azerbaycan, İran, Moldova (Gagavuzya), ABD, Türkiye ve Rusya'nın çeşitli bölgelerinden gelen fotoğraf sanatçılarının katılımı ile 27. Uluslararası "Başkurdistan Doğa-İnsan- Kültür 2017" Fotoğraf Sanatçıları Çalıştayı düzenlendi.

Çin Halk Cumhuriyeti'ne resmî ziyarette bulunan Başkurdistan Başbakanı Rustem Mardanov'un başkanlığındaki Başkurdistan heyeti 16 Haziran'da Başkurdistan Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı ve Çin Halk Cumhuriyeti Jiangxi Eyaleti Kültür Dairesi arasında kültür işbirliği anlaşması imzaladı. İki ülke arasında güzel sanatlar, tiyatro, sinema, kütüphanecilik ve müzecilik, el sanatları, tarihi-kültürel mirasın korunması gibi alanlarda işbirliği öngörülmektedir.

Kırgızistan Cumhurbaşkanı Almazbek Atambayev'in Rusya ve Başkurdistan Cumhuriyeti'ne yaptığı ziyareti kapsamında Ufa'da 22-23 Haziran'da Kırgızistan Kültür Günleri düzenlendi.

21 Haziran'da Ufa'da Başkurdistan Müslümanları Diyanet İşleri İdaresinin kuruluşunun 100. yıldönümünü kutlama etkinlikleri kapsamında "İslâm: Din ve Sanat" adlı sergi açıldı.

7-14 Eylül tarihlerinde Ufa'da Tataristan, Başkurdistan, Çuvaşistan, Hakasya, Dağıstan, Kabardey-Balkar, Tuva, Altay, Kazakistan, Kırgızistan, Azerbaycan ve Türkiye'den katılan 14 tiyatro oyununun temsili ile 6. Uluslararası "Tuganlık" Türk Dilli Tiyatrolar Festivali gerçekleştirildi. Tuganlık Festivali kapsamında Uluslararası Kültürlerin Diyaloğu ve Türk Dilli Tiyatro Konferansı ve kültürel etkinlikler düzenlendi.

Ufa'da 25 Ağustos'ta Anatoliy Çeçuh ve Pavel Yegorov'un kaleme aldığı *Ufa Tarihî Yerler Rehberi* adlı kitabın tanıtımı yapıldı. Bu kitap, daha önce yayımlanmış olan A.A. Gulyayev'in *Resimli Ufa* (Geçmişteki ve Günümüzdeki Ufa) kitabı (1914) ile H.Y. Tahayev, L.N. Fenin ve M.N. Kupriyanov'un *Ufa* Kılavuzu kitabına (1966) dayanılarak hazırlandı.

1991 yılından bu yana ünlü Rus sanatçı Fedor İvanoviç Şalyapin'in anısına başlatılan "16. Uluslararası "Ufa'da Şalyapin Geceleri" Opera Sanatı Festivali 1-10 Haziran tarihlerinde Ufa'da gerçekleştirildi. Festival kapsamında 2. Uluslararası Fedor Şalyapin Vokalist Yarışması da düzenlendi.

Uluslararası Geleneksel Sanat ve Folklor Festivalleri Organizasyon Konseyi (CIOFF) 45. Dünya Kongresinde 2020 Folklor Festivalinin

Başkurdistan'da düzenlenmesine ilişkin kararı Ekim 2015'te ilan etmişti. Millî Kültürler Festivalinin birincisi 1996 yılında Hollanda'da, ikincisi 2000 yılında Japonya'da, üçüncüsü Macaristan'da, dördüncüsü 2012 yılında Güney Kore'de, 2016 yılında da Meksika'da düzenlendi. 8 Eylül'de Başkurdistan Cumhurbaşkanı Rustem Hamitov, 2020 yılında Başkurdistan'da düzenlenmesi planlanan büyük uluslararası geleneksel kültür festivali niteliğindeki 6. Dünya Folklor bayramı ile ilgili kararı imzaladı.

20 Eylül'de Başkurdistan'ın Sibay şehrinde 5. Bölgelerarası Münacat Sanatçıları yarışması düzenlendi. Münacatlar, Tatar Halk Edebiyatının en önemli türlerinden biridir. Klasik Türk şiirinde, genellikle kaside biçiminde kaleme alınan ve konusu Allah'a yakarma, af dileme, niyaz etme, maksadıyla yazılan manzumelere münacat denilir.

28-30 Eylül tarihlerinde Başkurdistan'da ünlü Rus yazarı Sergey T. Aksakov'un anısına 27. Uluslararası Aksakov Bayramı kutlandı. Bayram kapsamında sergiler, sohbetler gibi kültürel etkinlikler düzenlendi.

Ufa'da 17-18 Kasım tarihlerinde Başkurdistan Cumhuriyeti Kültür Bakanlığının desteği ile 7. Uluslararası "İdel" Başkurt ve Tatar Şarkı Festivali gerçekleştirildi. Festivale Başkurdistan ve Tataristan'ın yanı sıra Özbekistan, Kazakistan ve Gürcistan'dan sanatçılar katıldı.

Ufa'da 24 Kasım'da Başkurdistan Eğitim Bakanlığı ile Kültür Bakanlığının işbirliği ile Başkurdistan Cumhuriyeti UNESCO Komitesi tarafından 8. Uluslararası "Ural-Batır" Başkurt Halk Destanı Genç Anlatıcılar ve Sanatçılar Yarışması yapıldı. Yarışmaya Hindistan, İsrail, Fransa, Almanya, Özbekistan ve Rusya'dan gençler katıldı. "Ural Batır" Destanı ilk kez Arapça, Peştunca, Yunanca, İtalyanca, Tamilce, İspanyolca ve Lehçe seslendirildi.

Ufa'da Uluslararası "Rüzgârın Getirdiği Müzik" Etnik Üflemeli Çalgı Aletleri Festivali, Moğolistan, Moldova, Özbekistan, Kırgızistan, Kazakistan'dan gelen sanatçıların katılımı ile 10-12 Aralık tarihlerinde ilk kez gerçekleştirildi.

Çuvaşistan

Çuvaşistan'ın başkenti Çeboksarı'da 7-12 Şubat tarihlerinde Çuvaşistan Devlet Opera ve Bale Tiyatrosunda Çuvaş Müzik Festivali düzenlendi. Festival kapsamında Çuvaşistan çağdaş besteci ekolünün güncel sorunlarının incelendiği bir forum da yapıldı.

2017 yılında N. İ. Aşmarin'in *Bulgarlar ve Çuvaşlar* kitabının ikinci baskısı yapıldı. Hayatı boyunca Çuvaş dilini, inançlarını, mitolojisini ve sözlü halk kültürünü inceleyen ünlü dilbilimci Aşmarin, bu araştırmasında 13. ve 14. yüzyılda Bulgar epigrafik yazısını inceledi ve bunlara dayanarak Bulgarca ile günümüzdeki Çuvaşçanın benzerliği konusunda çalışmalar yaptı. İlk kez Kazan'da 1902 yılında basılan eserin yeni baskısı 2012 yılında yapılmıştı.

Ünlü Çuvaş oyun yazarı, besteci, orkestra şefi, Çuvaş dramaturgisi ile profesyonel müziğin kurucularından olan Fedor Pavloviç Pavlov, 27 Şubat'ta doğumunun 125. yıldönümünde anıldı. Çuvaşistan Millî Kütüphanesinde Fedor Pavlov'un hayatı ve sanatını konu alan Mihail Kondratyev'in Altın Dağ Fedor Pavlov ve Onun Zamanı adlı eserinin tanıtımı yapıldı.

Çuvaşların folklor mirasını anlatan Çuvaş Halk Sanatı kitabının basımına 2017 yılında da devam edildi. Günümüze kadar bu seriden, Tarihi Efsaneler, Halk Destanları, Mitler, Efsaneler, Rivayetler, Sihirli Masallar, Hayvan Masalları, Çocuk Folkloru, Deyimler ve Atasözleri adlı 13 cilt yayımlandı. 2015 yılında birinci kısmı yayımlanan Bilmeceler kitabının ikinci cildi 2017 yılında basıldı.

Çuvaşistan balesinin 50. yıldönümü kapsamında 4-9 Nisan tarihlerinde Çuvaş Devlet Opera ve Bale Tiyatrosunda 21. Uluslararası Bale Festivali düzenlendi.

Çuvaşistan Cumhuriyeti'nin devlet arması, bayrağı ve marşı olmak üzere devlet sembollerinin kabul edilmesinin 25. yıldönümünü kutlamaları kapsamında Nisan ayında *Günümüzdeki Çuvaşistan'ın Armaları ve Bayrakları* adlı kitap yayımlandı. Etkinlikler kapsamında eğitim ve kültür kurumlarında tematik sergiler, tanıtımlar ve yarışmalar düzenlendi.

Bugünkü Çuvaş yazısının kurucusu ünlü Çuvaş aydın İvan Yakovleviç Yakovlev'in doğum günü anısına, 25 Nisan'da kutlanan Çuvaş Dili Günü kapsamında Çuvaşistan Millî Kütüphanesinde Çuvaş Kitap Festivali düzenlendi.

Çeboksarı'da 8.Uluslararası Millî Miras-2017 Televizyon Yarışma Festivali 2-4 Mayıs tarihlerinde gerçekleştirildi. Festivale Rusya'nın çeşitli bölgelerinden, Donetsk, Beyaz Rusya ve Kazakistan'dan gelen 1500'den fazla sanatçı katıldı. Festivalin amacı, yetim, öksüz, engelli çocuklar dâhil olmak üzere yetenekli çocukların tespiti ve desteklenmesi, çeşitli bölgeler ve ülkeler ile sanat alanında ilişkilerin kurulması ile sanatçıların sorunlarına ilgi çekilmesidir.

6. Uluslararası "Urmaı Zalıda" Türk Dünyası Geleneksel Kültür ve Sanatlar Festivali 6-8 Mayıs tarihlerinde gerçekleştirildi.

Kazan Üniversitesi Arkeoloji, Tarih ve Etnografya Cemiyeti üyesi ve Çuvaş etnografyasıyla ilgili kitapların yazarı Konstantin Prokopyev, N. İ. İlminskiy'nin doğumunun 195. yıldönümü, N. N. Poppe'nin doğumunun 120. yıldönümü ile K. P. Prokopyev'in doğumunun 145. yıldönümü münasebetiyle Çuvaşistan Mili Kütüphanesi ve Çuvaşistan Devlet Beşeri Bilimler Enstitüsü tarafından 17 Mayıs'ta, "Bilim Adamları, Şarkiyatçılar, Nikolay İlminskiy, Nikolay Poppe, Konstantin Prokopyev ve Onların Çuvaş Bilimine Katkıları" adlı konferans düzenlendi.

Konstantin Prokopyev, Kazan Üniversitesi Arkeoloji, Tarih ve Etnografya Cemiyeti üyesi ve Çuvaş etnografyasıyla ilgili kitaplar yazdı.

Nikolay İlminskiy, *Çuvaşça ve Türk Dilleri Arasındaki Fonetik İlişkiler* 1865, *Millî Azınlık Halklarının Çeviriler Tarihine Dair* 1883, *Tatarca Ortodoks İbadet* 1869, *Millî Azınlık Halkları Dillerinde Kilise İbadeti Hakkında* 1883, *Halk Okulu Sohbetleri* 1888, başta olmak üzere eserler verdi. Kazan'da Rus olmayan okullar için ders kitapları ve dini eserler yayımlayan St. Guriy Kardeşliği Ortodoks Misyoner Cemiyetinin Çeviri Komisyon başkanlığını yaptı.

Petrograd Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Moğolca Bölümünden mezun olan Nikolas Poppe, 1920'li yıllarda Türk, Moğol, Fin-Ugor,

Tunguz-Mançur dilleri ve Altay dil ailesi ve Çuvaşçanın tarihi üzerine çalıştı. *Çuvaşçanın Fonetiği, Morfolojisi* ve *Türk Çuvaş Dil Yapısının Karşılaştırmalı Tarihi* kitapları ve Çuvaşça ve Türk-Tatarca Dillerinin Akraba İlişkileri, Çuvaşlar ve Komşuları başlıklı makaleleri kaleme aldı.

10. Çeboksarı Uluslararası Film Festivali 22-27 Mayıs tarihlerinde "Azınlık Sineması" temasıyla yapıldı. Festivalde, Fransa, Yakutistan, Başkurdistan, Hakasya, Udmurtiya, Tataristan, Çuvaşistan, Moskova ve St. Petersburg'dan 40 sinemacı yarıştı. Festivalin en iyi film **ö**dülüne Kırgız yönetmenler Bakıt Mukul ve Dastan Japar Uulu'nun *Babanın Vasiyeti* filmi layık görüldü.

24 Haziran'da Çuvaşistan Günü kutlamaları çerçevesinde 5. Çuvaşistan "Akatuy Bayramı" kutlandı. Akatuy, Tatarların Sabantoy bayramı gibi Çuvaş halk bayramıdır. Çuvaşçadaki 'aka' (ekim), 'tuy' (toy-düğün) anlamına gelir. Bir nevi saban ve toprak düğünü olan bayram kapsamında, **g**üreş, koşu, at koşuları gibi yarışmalar düzenlendi, konserler verildi, tiyatro gösterileri yapıldı, oyunlar oynandı, millî yemekler hazırlandı, el sanatları sergileri açıldı.

Rusya çapında düzenlenen "Türklerin Altını" Türk Gençlik Forumunun açılışı başkent Çeboksarı'da 19 Ağustos'ta yapıldı. Türklerin Altını Forumu, Türk soylu halkların tarihi, kültür mirasının korunmasına ilişkin tecrübe paylaşımı için yapılan büyük ölçekli bir eğitim projesidir. Rusya'da 2017 yılından itibaren Devlet Millî Politikası programına dâhil edilen bu projenin amacı, gençlik alanında milliyetler arasındaki ilişkilerin uyum içinde geliştirilmesine ve Rusya halklarının kültürlerinin karşılıklı zenginleşmesine yardım etmektir. Söz konusu forum iki aşamadan oluşur. Forumun birinci bölgesel aşaması 4 Temmuz-1 Ağustos tarihlerinde Rusya'nın çeşitli bölgelerinde yapıldı. Türkoloji projelerine, Türk soylu halkların sosyal, ekonomik ve kültürel gelişimiyle ilgili sorunlara ilgi duyanların katıldığı 2. Rusya Türklerin Altını Gençlik Forumu da Ekim ayında Tataristan'da düzenlendi.

10 Temmuz-21 Temmuz tarihlerinde 11. Uluslararası Kokelev Ressamlar Buluşması ve Sempozyumu tertip edildi.

Rusya'da sinoloji ilminin kurucusu, akademisyen Nikita Yakovleviç Biçurin'in doğumunun 240. yıldönümüne atfen "Biçurin'in Bilimsel Eserlerinde ve Sosyal Hayatında Uygarlıklar Arası Diyalog" adlı Uluslararası Konferans 8-10 Eylül tarihinde Çeboksarı'da düzenlendi. Konferansa Moskova, Çin, Tataristan Cumhuriyeti, Çuvaşistan Cumhuriyeti ve diğer bölgelerden bilim insanları, öğretim üyeleri, devlet adamları, eğitim ve kültür uzmanları katıldı.

Moskova'da kâin Nauka Yayınevi, tarih bilimleri doktoru Vitaliy İvanov'un başkanlığında birçok bilim adamının hazırladığı Çuvaşlar adlı kitabın basımına 2017 yılının sonunda başladı. Söz konusu proje, halklar ve kültürler serisi ciltlerini hazırlayan Rusya Bilimler Akademisi Etnografya ve Antropoloji Bilim ve Araştırma Enstitüsünün koordinasyonu altında gerçekleştirildi. Çuvaşlar kitabında, Çuvaşların etnik ve kültürel gelişimi, halkın kökenine ilişkin meseleler, günümüzdeki etnik ve etnodemografik süreçlerle ilgili konular incelenmektedir. Kitapta ayrıca Çuvaşların geleneksel kültürü, halk inançları ve mitolojisi, inançları, örf ve adetleri, bayramları, el sanatları, hayat tarzı, kıyafetleri, mutfak ve müzik kültürüne ilişkin bilgiler verilmektedir.

Çuvaşistan Cumhuriyeti Kültür, Milliyetler ve Arşivcilik Bakanlığı ile Çuvaşistan Sinemacılar Birliği işbirliğinde düzenlenen 3. Çuvaş Asam Film Festivali 13-17 Kasım tarihlerinde gerçekleştirildi.

İtalya, Romanya, Çin, Kazakistan, Beyaz Rusya ve Rusya'dan sanatçıların katılımı ile 17-21 Kasım tarihlerinde Çuvaşistan'da Çuvaş Devlet Opera ve Bale Tiyatrosunda M.D. Mihaylov Opera Festivali, İtalya, Romanya, Yunanistan, Kanada, Çin, Kazakistan ve Beyaz Rusya'dan sanatçıların katılımı ile de 27. Uluslararası Opera Festivali düzenlendi.

Çuvaşçanın korunması, Çuvaş kültürünün geliştirilmesi ve Rusya'nın diğer bölgelerinde yaşayan Çuvaşların millî kimliklerin korunması amacı ile 1992 yılında kurulan Çuvaş Millî Kongresi İçtimai Teşkilatının kuruluşunun 25. yıldönümü kapsamında 27-28 Ekim'de Çeboksarı'da çeşitli etkinlikler yapıldı. 28 Ekim'de Çuvaş K.V. İvanov Devlet Akademik Drama Tiyatrosunda Çuvaşistan Cumhurbaşkanı Mihail İgnatyev, Çuvaşistan Devlet Konseyi Başkanı Valeriy Filimonov olmak üzere

Rusya'nın çeşitli bölgelerinden ve yurtdışından 280 delegenin katıldığı Çuvaş Millî Kongresinin 10. Oturumu yapıldı. Çuvaş Millî Kongresi Başkanı Nikolay Ugaslov konuşmasında, 1 Ocak 2017 tarihi itibarı ile Çuvaşistan dışında Rusya Federasyonu'nda ve yurtdışında 6 ülkede yüzden fazla Çuvaş kültür derneğinin faaliyet gösterdiğini ve Çuvaşistan'da geleneksel olarak "Akatuy" Bayramı, Gümüş Ses Şarkı Festivali etkinliklerinin düzenlendiğini belirtti.

14 Aralık Çuvaşistan Devlet Sanatlar Müzesinde 6. Uluslararası "Şupaşkart-2017 Tasarım, Mimari ve El Sanatları Sergi ve Yarışması" gerçekleştirildi. Yarışmaya, Danimarka, İsrail, Kanada, Beyaz Rusya, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan, Tataristan, Başkurdistan, Çuvaşistan'dan sanatçılar katıldı.

Altay Cumhuriyeti

Altay Cumhuriyeti'nde "Çaga Bayramı" (Çagaa Bayram) 4 Şubat'ta kutlandı. 10 Şubat'ta da A.V. Anohin Mili Müzesinde "Kültürlerin Kesiştiği Yer" Etnik Festivali kapsamında etkinlikler düzenlendi. Çaga Bayramı, Orta Asya halklarının eski bir bayramıdır. Bu bayram her yıl ay-güneş takvimine göre hesaplanır, Yeni yılın başlangıcını simgeler ve Dağlık Altay'daki halkları birleştirmekle birlikte Altay toprağını kutsayarak koruduğuna inanılır. Yeni yılın başlangıcına ilişkin bütün törenler yeni ay sırasında yapılır. "Ak Bayram" olarak bilinen Çaga Bayramı bu sene Tugay Dağı eteklerindeki ayin töreni ile başladı. Tiyatro temsilinin ardından, millî spor oyunları oynandı, yarışmalar düzenlendi, Altay halkının geleneksel kültürünü tanıtmak için Altay yemekleri hazırlandı, konserler verildi. Bayramda, boylar arasında yemek yarışması yapıldı, el sanatları fuarı düzenlendi.

17 Mart'ta Altay Sovyet edebiyatının kurucusu, oyun yazarı, oyuncu, Rusya Yazarlar Birliği üyesi Pavel Vasilyeviç Kuçiyak'ın doğumunun 120. yıldönümü kutlandı. Pavel Kuçiyak, şiir, hikâye, halk edebiyatı derleyicisi, müzisyen ve masal derleyicisiydi. Altay Türklerinin önemli destan anlatıcılarından olan kayçı (destan anlatıcısı) N.U. Ulagaşev'in dilinden folklor malzemeleri derledi. Pavel Kuçiyak, 1932 yılında Altay

edebiyatındaki ilk piyes olan *Borba* (Mücadele) olmak üzere toplam 6 oyun yazdı. Gorno-Altay'daki Altay Cumhuriyeti Millî Tiyatrosu 1982 yılından bu yana onun adını taşımaktadır.

20 Mart'ta Altay şairi, şarkiyatçı, Türkolog, Altay uzmanı, çevirmen ve gazeteci Brontoy Yangoviç Bedürov'un doğumunun 70. yıldönümünde çeşitli etkinlikler düzenlendi. Bedürov otuzu aşkın eser kaleme aldı. Başlıca eserleri, *Altay Şiirleri Derlemesi*, *Altay Edebiyatı Antolojisi*'dir.

2017 yılının ilk aylarında Altay'ın Onguday ilçesi Malıy Yaloman yerleşim yerinin yakınlarında yapılan saha çalışmalarında Altay Cumhuriyeti Tarihi Kültürel Miras Ajansı uzmanları tarafından üç metrelik üzerinde insan, geyik ve kaplan resimleri bulunan kaya resimleri (petroglifler) bulundu. Bulunan kaya resimlerinin 2500 yıl öncesi döneme ait olduğu tahmin edilmektedir.

31 Mart'ta Altay Millî Tiyatrosu sahnesinde "Destanın Canlı Sesi" konser programında Altay Türklerinin destan anlatıcılarından en iyi kayçılar (destan anlatıcılar) sanatlarını sergilediler. Kayçılar programda, *Maaday-Kara* kahramanlık destanından parçalar, geleneksel Altay masalları anlattılar ve gırtlak şarkısı söylediler.

1 Temmuz'da 7. Uluslararası "Sosyokültürel Gelişimin Kaynağı Olarak Tarihî-Kültürel Miras" "Siber İl" Kültür Turizm Forumu kapsamında Sibirya Federal Bölgesi Kültür Bakanları bir araya gelerek görüşme yaptı. Rusya Kültür Bakanlığı Turizm ve Bölgesel Politika Dairesinin düzenlediği forumda, Büyük İpek Yolu projesiyle Kafkasya, Sibirya ve Güney Federal Bölgesinde turistik güzergâhların geliştirilmesi için destek sağlandığı ifade edildi.

23 Temmuz'da Gorno Altay şehrinde Amsterdam Müzeler Akademisi ve Müzeler Birliği Temsilcisi, Uluslararası Müzeler Birliği Rusya Komitesi (ICOM) İcra Müdürü B. Stenvers'in Misafirperverlik, Satış, Pazarlama ve Turizm adlı eğitimin sonunda A.V. Anohin Millî Müzesi bünyesinde Altay Müze Akademisinin Kurulmasına İlişkin Anlaşma imzalandı. Altay Müze Akademisinin kurulmasıyla, Altay Cumhuriyeti'ndeki müzelerin stratejilerinin hazırlanması, Altay Cumhuriyeti halklarının tarihi ve kültürel mirasının araştırılması, korunması ve tanıtılması, müzelerle ilgili

ortak veri tabanının oluşturulması ve "Altay Museums" marka projesinin hazırlanması hedeflenmektedir.

Ünlü Altay destan anlatıcısı N.K. Yalatov'un doğumunun 90. yıldönümünde Gorno-Altay şehrinde 29 Temmuz'da 14. Uluslararası Destan Anlatıcısı Kurultayı gerçekleştirildi. Kurultay kapsamında düzenlenen "Altay'ın Kayçıları" adlı festivale Altay Cumhuriyeti, Hakasya, Dağlık Şorya ve Kırgızistan'dan 40'dan fazla gırtlak müziği sanatçısı ve destan anlatıcısı katıldı. Uluslararası Destan Anlatıcısı Kurultayında, Gırtlak Şarkı Çeşitleri, Destan Anlatma Sanatı, Destan Anlatan Ustalar, Uluslararası Destan Anlatıcısı Kurultayının Misafirleri başlıklı sunumlar yapıldı. 23 Ekim'de P. V. Kuçiyak Millî Tiyatrosunda Altay Dili Günü kutlamaları yapıldı.

Saha Cumhuriyeti (Yakutistan)

Başkent Yakutsk şehrinde yazar, şair, devlet adamı Semen Stepanoviç Yakovlev-Erilik Eristiin 24 Ocak'ta doğumunun 125.yıldönümü münasebetiyle D. K. Sivtsev-Suorun Omolloon Opera ve Bale Tiyatrosunda anıldı. Semen Stepanoviç Yakovlev-Erilik Eristiin, Yakut tarihi, dili, edebiyatı ve Olonho destanının derlenmesi ve yayımlanmasında önemli katkılarda bulundu. Zengin bir sözlü edebiyata sahip olan Sahaların kahramanlık destanları *olonho* olarak adlandırılır. Olonho, iyi ile kötünün, güzel ile çirkinin mücadelesinin anlatıldığı sözlü halk edebiyatı türüdür.

Yakutistan Halkları Müzik ve Folklor Müzesinde 21 Nisan-12 Mayıs tarihlerinde ilk Yakut bestecisi, folklorcu Mark N. Jirov'un doğumun 125. yıldönümünde düzenlenen "Müzisyen ve Mirası" sergisinde Jirov'un hayatı ve eserleri tanıtıldı. Jirov'un müzik eserleri, çalışmalarıyla ilgili elyazmaları, kitapları, plakları gibi özel eşyaları da sergilendi.

Yakutistan'da 2001 yılından itibaren yeniden kutlanmaya başlayan "Yordın Oyunları" etnokültürel festivalinin beşincisi 15-17 Haziran tarihlerinde gerçekleştirildi. Festival kapsamında, "Uluslararası Avrasya Coğrafyasında Birlik Olan Yordın Oyunları" konferansı, Avrasya halklarının geleneksel dans festivali, halk sanatları sergisi, "Zaman İpleri" adlı etnik kıyafet festivali ve müzik festivali düzenlendi. Bator (pehlivan)

oyunu, millî güreş, okçuluk, Yakut ileri atlama ve değnek çekme yarışı, at yarışı, koyun kırkma yarışması yapıldı. Festivale Rusya'nın İrkutsk Bölgesi, Buryatya Cumhuriyeti, Tuva Cumhuriyeti, Trans Baykal Bölgesi ve Moğolistan ve Güney Kore'den katılım oldu.

Yakutks şehrinde 19-22 Haziran tarihlerinde "Kırgızistan Cumhuriyeti Edebiyat ve Sanat Günleri" kapsamında Kırgızistan Güzel Sanatları sergisi açıldı.

Yakutistan'ın Viluysk şehrinde 25-29 Haziran tarihlerinde 11."Isıyah Olonho" (Isıyah Bayramı) kutlandı. Yakutların çok eski zamanlardan beri Ulu Gök Tanrısının hürmetine yaptıkları Isıyah bayramı bahar mevsiminde doğanın canlanıp yeryüzün yeşilliğe büründüğü zaman kutlanır. Yakutların millî bayramı kapsamında çeşitli kültür (tiyatro, konser, sergiler) ve spor etkinlikleri düzenlendi. Bayramda, ağaç altında kurbanlar kesilir, sonra daire şeklinde toplanılıp kımız içilir ve meydanda yakılan odun ateşinin üzerinden atlanır. Isıyah'ta, yer ruhlarını memnun etmek amaçlanır ve Ulu Ana'dan merhamet istenir. Yakutlara göre, bu bayram ilk ata olan Elley ile ilgilidir. O, başlatıcısı olduğu bu bayramı kendi yurdunda kutlamıştır. Yakutlar güz bayramına Abası Isıyah / Isıga (kötü ruh serpmesi / saçısı), bahar bayramına ise Ayıhı Isıyah / Isıga (iyi-ruh serpmesi / saçısı) derler. Isıyah (ısıga) kelimesinin ısı kökünden türemiş olması ve ıs / es / ez (sahip) kelimesiyle bağlantısı da dikkat çekicidir. Daire şeklinde yapılan bu şenlikler hem halayı hem de Kazaklardaki kımız murunduk "ilk kımızı içme" merasimini çağrıştırmaktadır.

Kuzey-Doğu Federal Üniversitesi Tarih Fakültesi Yakutistan'ın etnografik anıtlar haritasını hazırladı. Yakutistan'da çeşitli dönemlere ait yüzden fazla yerleşim ve mezar kompleksi ile 300'den fazla arkeolojik anıt bulunmaktadır.

1-31 Ekim tarihlerinde Yakutsk şehrinde 7. Uluslararası Kuzey Işıkları Arktik Müzik Festivali düzenlendi.

6 Temmuz'da Hangalassk ilçesindeki Orto Doydu isimli yerde ABD, İngiltere, Kanada, Çin, Türkiye, Moldova, Türkmenistan, Tacikistan, Özbekistan, Kazakistan, Ermenistan, Azerbaycan ve Rusya'nın birçok bölgesinden bilim insanları ile destan anlatıcılarının katılımı ile 2. Uluslararası "Olonho Topraklarında Dünya Halkları Destanları" destan

forumu gerçekleştirildi. UNESCO Genel Direktörü İrina Bokova ve RF UNESCO Komisyonu Sekreteri Grigoriy Ordjonikidze foruma katıldı. Yakutistan UNESCO işbirliği, 1991 yılında başladı. Lena Nehri kıyılarında bulunan 150-300 metre yükseklikleri olan doğal "Lena Kaya Sütunları" UNESCO tarafından 2012'de Dünya Mirası Listesine alındı. Forumda, Yakutistan'ın başkentinde Uluslararası Avrasya Halkları Merkezinin kurulması fikri de müzakere edildi. Forum çerçevesinde düzenlenen konserde Altay Bölgesi, Tuva Cumhuriyeti, Kalmukya, Kırgızistan ve Moğolistan'dan gelen sanatçılar destanlarını anlattılar.

RF Kültür Bakanlığı ve Rusya Sinemacılar Birliğinin desteği ile Yakutistan Hükümeti tarafından Yakutsk şehrinde 6-10 Eylül tarihlerinde 5. Uluslararası Yakut Film Festivali düzenlendi. Festivalde, Rusya, Finlandiya, Almanya; Danimarka, İsveç, Norveç; Finlandiya, Almanya, İsveç; İngiltere, Moğolistan, ABD; Litvanya ve Estonya ortak yapım filmleri ile Kırgızistan, Yakutistan, Hindistan, Güney Kore, Kazakistan'dan 8 film ve 8 belgesel olmak üzere toplam 16 film seçildi.

30 Ekim-5 Kasım tarihleri arasında Almanya'nın Leipzig şehrinde İtalyan yönetmen Diego Pascal Panarello'nun *Mutluluğun Garip Sesleri* filminin ilk gösterimi yapıldı. Dünya Halkları Kopuz Merkezi (Yakutistan), İtalya ve Almanya işbirliğinde beş yılda çekilen filmde, yolu Yakutistan'a düşen İtalyan bir delikanlının burada Saha halkının müziğine ve kopuza tutkuyla bağlanması anlatılır.

2 Kasım'da Yakutistan'ın Rusya Federasyonu'na dâhil olmasının 385. yılı kapsamında Rusya Benim Tarihim Multimedya Tarih Parkında 7 ciltlik *Uryanhay Tuva Depter* kitabının tanıtımı yapıldı. Rusya'nın Türk kökenli (Tuva) ilk Savunma Bakanı olan Sergey Kujugetoviç Şoygu'nun yazdığı eserde, Tuva Cumhuriyeti'ndeki Uryanhay halkının tarihi incelenmektedir.

25 Kasım-9Aralık tarihlerinde Yakutistan'da çeşitli kültürel ve bilimsel etkinliklerle Olonho Günü kutlandı. Olonho, Yakut folklorunun en eski millî destanıdır. 2005 yılında "Olonho Destanı" UNESCO Somut Olmayan Kültüre Miras Listesine alınmıştı.

Hakas Cumhuriyeti

Hakasya'nın başkenti Abakan'da 6 Ocak'ta V. G. Çaptıkov Filarmoni sahnesinde Hakas destanı ile altın guguk kuşu hakkındaki efsaneyi konu alan *Altın Kook* adlı (Altın Guguk Kuşu) ilk Hakas balesinin gösterimi yapıldı.

Eski Hakas takvimine göre yeni yıl bayramı olarak bilinen "Çıl Pazı", 25 Mart'ta başkent Abakan'da kutlandı. 1994 yılından bu yana ilkbaharda gece ve gündüzün eşit olduğu günlerde geleneksel olarak kutlanan Çıl Pazı bayramı, yılın başı olarak bilinir ve uzun kıştan sonra uyanış anlamına gelir. Hakas inançlarına göre, sonbaharda çayanlar yani toprak, nehirler, tayga ruhları gökyüzüne çıkarlar, ilkbaharda ise güneşin ilk ışınları ile geri gelirler. Çıl Pazıda, şafak vaktinde dağda güneş karşılanır, burada yörenin aksakalı (en ihtiyarı) özel bir dua eder ve bundan sonra kutlamalara başlanır. Sonra Hakaslar ev ev gezerek birbirlerini tebrik eder ve ikramda bulunurlar. Çıl Pazı gününden itibaren bir ay içki içmek yasaktır, çünkü içki içildiğinde girilen yer altı dünyasının kötülüklerinden insanın yeni yılda korunması gerekir. Çıl Pazı bayramı kapsamında çeşitli etkinlikler düzenlendi. Hakas halkının bahadırlarını, tarihî kişiliklerini anlatan tiyatrolar, konserler, geleneksel ayinler yapıldı, (ateş tanrıçası olan Od İne'nin beslenmesi, Pay Hazın'a (kutsal kayın ağacına) hürmet) millî oyunlar oynandı.

Hakasya'da 2011 yılından bu yana her yıl kutlanan Uluslararası Sosyo-Kültürel Gelişimin Kaynağı Olarak Tarihî-Kültürel Miras Kültür-Turizm Forumunun yedincisi 29 Haziran-2 Temmuz tarihlerinde gerçekleştirildi. Bu sene foruma, Rusya, Japonya, İngiltere, Hollanda, Endonezya, Azerbaycan, Bulgaristan ve diğer ülkelerden katılım oldu. Forumda "Büyük İpek Yolu- Sibirya Yolu" projesi de yer aldı. "Büyük İpek Yolu" Turizm Projesi Rusya, Çin ve BDT devletleri arasındaki kültürlerarası ve ekonomik ilişkilerde büyük rol oynamaktadır. Projeyle birlikte Hakasya'ya gelen turist sayısının artması beklenmektedir.

Hakasya'nın çeşitli ilçelerinde 22 Nisan'da "Çir İne" (toprak günü) kutlandı. Bu bayram 1996 yılından bu yana geleneksel olarak Hakasya'nın çeşitli ilçelerinde Çıl Pazı Bayramından (Hakas takvimine göre yeni yıl) bir

ay sonra kutlanmaktadır. Geleneksel Hakas kültürü köklerinin korunması, amacıyla kutlanan Çir İne Bayramı bu yıl Rusya'da ilan edilen Ekoloji ve Özel Koruma Altında Bulunan Doğa Alanları Yılı kapsamında yapıldı. Eski zamanlardan beri kutlanan bayramda, hasatın bereketli olması için millî Hakas gelenekleri, "Çir İne" ibadeti, kutsal ateşin beslenmesi, keklik otunun dumanı ile arınma, "Pay Hazın" kutsal kayın ağacına renkli bezlerin bağlanması gibi birçok ayin yapıldı. Bayram kapsamında bu sene çeşitli yarışmalar ve geleneksel millî etkinlikler düzenlendi.

26 Şubat'ta Hakasya Cumhuriyeti V. G. Çaptıkov Filarmonisinde ünlü sanatçı Vyaçeslav Kuçenov tarafından çathan (çathan / çadıgan: kanun benzeri telli Hakas müzik aleti) eşliğinde Hakas *Aydolay* kahramanlık destanından bir parça seslendirildi. Sanatçı, destandan alınan parçayı destan anlatıcı Petr Casilyeviç Kurbijekov'un (1910-1966) anısına söyledi. Hakas folklorunun çeşitleri arasında ayrılan Alıptah Nımah (batur efsanesi) yani kahramanlık destanı, Hakasların tarihini, hayatlarını, mücadelelerini ve şiirini yansıtan yüzlerce rivayetlerden oluşan destansı şarkıdır.

Destan anlatıcılığı ünlü haycı (destan anlatıcısı) Semen Proropyeviöç Kadışev'in (1875-1977) ölümü ile 70'li yıllarda azaldı. Kahramanlık destanları anlatma geleneğini canlandırmak isteyen sanatçı Kuçen Ay Çarıh, 1995 yılından itibaren bu sanatı araştırmaktadır. Destan anlatmanın klasik tekniği, çathan veya homus (kopuz) eşliğinde gırtlak şarkısı (hay) söylenmesidir. Genelde 1.500 ila 30.000 mısradan oluşan kahramanlık destanı haycı tarafından 3-5 günde söylenir. Aydolay destanının söylenmesi ara verilmeksizin 12 saat sürer.

2011 yılında kutlanmaya başlayan ve kültürel mirasın korunmasına yönelik Rusya'da ilk forum niteliğini taşıyan Uluslararası "Sosyo-Kültürel Gelişimin Kaynağı Olarak Tarihî Kültürel Miras"- "Siber İl" Kültür-Turizm Forumunun yedincisi 29 Haziran-3 Temmuz tarihleri arasında UNESCO Komisyonunun himayesi altında yapıldı. Şanghay İşbirliği Örgütü ülkelerinden temsilcilerin katıldığı forumda, "Büyük İpek Yolu-Sibirya Yolu" projesinin tanıtımı yapıldı, çeşitli kültürel etkinlikler düzenlendi. Bu sene foruma Hakasya, Altay, Tuva, Kemerovo Eyaleti Dağlık Şoriya,

Çin, Moğolistan ve Azerbaycan'dan katılım sağlandı. Siber İl Forumu kapsamında düzenlenen "Büyük İpek Yolundan Günümüze Kadar Halk Kültürü Somut Olmayan Miras" toplantısında kültürel mirasın korunması ile ilgili konular ele alındı. Forum çerçevesinde Uluslararası Müzeler Birliği Rusya Komitesi (ICOM) ve Hakasya Cumhuriyeti Hükümeti arasında işbirliği anlaşması imzalandı.

Beş ülkeden gelen 300'den fazla tiyatro sanatçısının katılımı ile 2-9 Temmuz tarihlerinde 9. Uluslararası "Çir Çayan" Etnik Kukla Tiyatrosu Festivali düzenlendi.

1982 yılından bu yana Hakasya'da kutlanan "Tun Payram" (ilk süt bayramı) bu sene Ordjonikidze ilçesinde 8 Temmuz'da kutlandı. Yaz otlağına geçilip hayvanların ilk sütlerinin alınması ile başlayan bayram kapsamında çeşitli konserler, sergiler, at yarışları, güreş müsabakaları yapıldı.

Hakas halkının ilk kongrelerinin 100. yıldönümünde 23-25 Ağustos tarihlerinde "Hakas Halkının Etnogenez Sorunları" konferansı düzenlendi.

13-17 Eylül tarihlerinde Hakasya'nın birkaç şehrinde Rusya, İsviçre ve Fransa'dan genç sanatçıların katılımı ile 1. Uluslararası Klasik Müzik Festivali gerçekleştirildi.

23 Eylül'de "Urtun Toyı" (hasat bayramı) kutlandı. Hasat bayramı kapsamında, Hakas Halkının Soy Tanıtımı, Toy Oyunları, Soy Tanıtımı Yarışması ve Urtun Payı (ambar zenginliği) fuarı gibi çeşitli kültürel etkinlikler düzenlendi. Bayramda alınan mahsuller için "Çir Çayaanı" (toprağa teşekkür ayini) ve "Ulug Ot" (kutsal ateş) merasimleri yapıldı. Bayrama katılanlar avlularını yeni mahsul sebze, meyve ve çiçeklerle süsleyerek yarışmaya katıldılar.

14 Eylül'de Türk Yazısı ve Kültürü Günü kutlamaları çerçevesinde Hakasya Cumhuriyeti Görme Özürlüler İçin Özel Kütüphanesinde "Ana Dil Sözleri Hazinesine Doğru" adlı sergi düzenlendi. Birinci bölümde Türk edebiyatı ile Türk halklarının tarihi, ikinci bölümde de Hakasya'nın tarihi, kültürü ve dili ile ilgili *Hakas Halk Masalları*, *Eski Dönemlerden*

1917 Yılına Kadar Hakasya Tarihi, ilk Hakas romanı N.G. Domojakov'un *Irahhı Aalde* (Uzaktaki Köy*)* S. P. Kadışev'in *Altın-Arıg* kitapları tanıtıldı.

N.G. Domojakov Millî Kütüphanesi ile Hakasya Kültür Bakanlığınca organize edilen ve Hakasya'da beş yılda bir düzenlenmesi planlanan 2. Bölgelerarası Sayan-Altay Kitabı Bayramı 10-12 Ekim tarihlerinde N.G. Domojakov Millî Kütüphanesinde kutlandı. Bayrama Altay Cumhuriyeti, Tuva Cumhuriyeti ve Hakasya'dan kütüphaneciler, yazarlar ve Yayınevi temsilcileri katıldı.

Tuva Cumhuriyeti

Tuva Devlet Başkanı Şolban Kara-Ool'un emri ile *Tuva Folkloru* Serisinin ilk cildi olan *Tuva Deyimleri ve Atasözleri Sözlüğü* yayımlandı. Tuvaca-Rusça hazırlanan sözlüğün editörlüğünü Nikolay Kuular yaptı.

Ay takvimine göre Tuva yeni yılı olarak bilinen Şaaga Bayramı 27 Şubat'ta kutlandı. Şagaa bayramında Tuva millî güreşi (hureş) gibi spor yarışmaları, dinî, kültürel etkinlikler düzenlendi. Çobanlara hediyelerin dağıtıldığı Şaaga bayramında, "San Salırı" ayini yapıldı. San Salırı, yeni yılın ilk güneş ışıklarının karşılanması ile başlar. Budist tapınaklarında ve açık alanlarda güneşin kardeşi sayılan ateş yakılır ve etrafında şamanlarca ayin yapılır. Tuva halkının en büyük bayramı olan Şagaa bayramı, bir bahar ve umut bayramı olarak kutlanır. Bayramdan bir hafta önce köylerde, evlerde temizlik yapılır, en güzel giysiler giyilir, ziyafetler verilir. Genelde sütlü çay, hoytpak (ekşitilmiş süt), kurut (kurutulmuş çökelek), bıştak (peynir) gibi sütlü mamuller ve et ağırlıklı yemekler yenir. Daha sonra güç, çeviklik ve cesaret gerektiren millî oyunlar oynanır. Yeni hayatın başlangıcını sembolize eden Şagaa bayramı ile ilgili ilk bilgiler, M.S. 6-8. yüzyıllara aittir. Bayram, genelde Ocak ayının sonundan Şubatın sonuna kadar farklı tarihlerde kutlanmaktadır.

Tuva Cumhuriyeti'nde Çadan'da Naadım Bayramı (hayvancılık bayramı) Ağustos ayında kutlandı. Naadım Bayramında güreş, at yarışı, okçuluk ve çeşitli kültürel etkinlikler düzenlendi.

Başkent Kızıl'da 14-18 Ağustos tarihlerinde ABD, Çin, Vietnam, Kanada, Norveç, İngiltere, Japonya, İspanya, İtalya, Finlandiya, Türkiye ve Tuva olmak üzere Rusya'nın bölgelerinden sanatçıların katılımı ile 2. Uluslararası Asya'nın Merkezinde Hoomey festivali düzenlendi. Festival kapsamında Uluslararası Dembildey 2017 Hoomey Sanatçıları Yarışması ve 3. Bölgelerarası Atların Mirası At Koşumu Yarışması yapıldı. Hoomey adıyla bilinen gırtlak şarkısı seslendirildi. Festivale Türkiye'den Meshk Ensemble *müzik* topluluğu katıldı.

Aylana Kujuget'in Tuva halkının inançları, kültürü, âdetleri ve bayramlarını konu aldığı *Tuva Halkının Manevi Kültürü: Yapısı ve Transformasyon* adlı kitabı 2017'de Krasnoyarsk'da yayımlandı.

Akraba halklar arasında ortak geleneklerin korunması ve kültürel değişimin düzenlenmesi amacı ile Tuva'da 11 Ağustos'ta 2. Uluslararası "Ojuk Bayırlalı Hamag Mongol" Kültür Projesi gerçekleştirildi. Ateş Bayramı anlamına gelen festivale Tuva, Buryatya, Kalmukya ve Moğolistan'dan sanatçılar katıldı.

1 Kasım'da kutlanan Tuvaca Günü ile ilgili 2. Forum düzenlendi. Forum kapsamında ünlü bilim adamının doğumunun 120. yıldönümünde Bilim Adamı, Yazar, Aydın Aleksandr Adolfoviç Palmbah Konferansı düzenlendi.

30 Kasım'da Kızıl şehrinde *Tuva Halkının* İnançları kitabının tanıtımı yapıldı. Aleksey Dugeroviç Arapçor'un 1995 ve 2010 yıllarında yayımlanan *Tuva Halkının Efsaneleri* eserine dayanılarak hazırlanan kitap bu kez Tuvaca, Rusça ve İngilizce olarak basıldı.

Doğu Türkistan

Çin'in Doğu Türkistan'da (Sincan Uygur Özerk Bölgesi) devlet teşviki ile uyguladığı iskân politikası bölgenin etnik yapısını değiştirmektedir. Kaşgar, Hotan, Yarkent gibi güney şehirlerinde Uygurlar çoğunluktayken Urumçi, Turfan, Aksu gibi şehirlerde Han Çinlilerinin nüfusu hızla artmaktadır. İskân politikası ve Uygurlara yapılan baskılar neticesinde iki toplum arasında gerilim ve husumet artmaktadır.

Çin'in 1955 yılında "yeni ilhak edilen toprak" anlamına gelen Sincan (Xinjiang) Uygur Özerk Bölgesi olarak adını değiştirdiği Doğu Türkistan'da Uygurlara uygulanan baskılar her geçen gün ağırlaşmaktadır. Uygur dilinin öğretimi ile ilgili yasaklar, 2011 yılında başlayan tesettür kıyafetleri satılması yasağı, kamu görevlileri ve öğrencilerin oruç tutmaktan men edilmeleri, gençlerin camilere gitmesine yaş sınırı konması, camilerin sağlam olmadığını gerekçesiyle yıkılması, sakal bırakmanın, ay yıldızlı elbise giymenin yasaklanması ve dini eğitime getirilen kısıtlamalar bölgedeki tansiyonu yükseltti.

2016 yılı Ağustos'ta Doğu Türkistan'a vali olarak atanan Sincan Uygur Bölgesi Komünist Parti sekreteri Chen Quanguo'nun göreve başladığı günden beri baskılar artarak devam ediyor. Seyahat şartlarının zorlaştığı bölgede, Uygur Özerk Bölgesinin sınır kesiminde yer alan Kazak Özerk İli'nde yaşayanların, seyahat başvurusunda bulunmaları halinde ikametleri yakınındaki karakola giderek DNA örneklerini, parmak izlerini, ses kayıtlarını ve üç boyutlu resimlerini vermeleri istenmeye başlandı.

Çin Anayasası'na göre, özerk bölgelerde yaşayan etnik toplulukların kendi dillerinde eğitim görme hakkı bulunurken 90'lı yıllardan itibaren Çin hükümeti tarafından yürürlüğe konulan *çift dilli eğitim* uygulamasıyla Uygur okulları kapatılmaya başlandı. Yönetmeliğe göre, ortaokul, lise ve üniversite eğitiminde Uygurcanın tamamen yasaklanması öngörülüyor.

Çin hükümetinin bölgeyi baskı altında tutarak dönüştürme ve sindirme politikalarının devam ettiği bölgede millî kültürün, dini inançların yaşanması kısıtlanmakta ve insanlar millî kimliklerinden uzaklaştırılmaya çalışılmaktadır. Doğu Türkistan'da 1 Nisan'da yürürlüğe giren düzenleme ile peçe takmak, sakal bırakmak yasaklandı. Yönetmelik uyarınca, evlilik, boşanma, düğün, cenaze merasimleri ve miras taksiminin dini kurallara göre yapılması da yasaklandı.

Merkezi Washington'da bulunan İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW) 10 Eylül'de bir açıklama yaparak Çin'in Doğu Türkistan'da yasa dışı olarak kurduğu Siyasi Eğitim Merkezlerinde tuttuğu bütün Uygur tutukluları serbest bırakmasını ve bu yasa dışı kampların kapatılmasını istedi. Çin

hükümeti bu kampları "rejim karşıtı aşırı güçler için eğitim merkezleri" veya "eğitim ve dönüşüm merkezleri" olarak tanımlıyor. İnsan Hakları İzleme Örgütü raporunda, Çin yönetiminin Uygur vatandaşlarının temel hak ve özgürlüklerini daha fazla kullanabilmeleri için izin vermesi çağrısı yer aldı.

Uygur diasporasının en üst temsil makamı olan Dünya Uygur Kongresi,10 Kasım'da Almanya'nın Münih şehrinde 6. Genel Kurul toplantısını gerçekleştirdi. Genel Kurula, 20 ülkeden 120 Uygur delege ve uluslararası gözlemciler katıldı. Dünya Uygur Kongresi başkanı Rabia Kadir, genel kurula Washington'dan video mesajıyla katıldı.

şiir

Zeynep Arkan

ŞİİR 2017

Zeynep Arkan

Dergilerden beklentimiz genellikle yenilik üzerinedir. Yeni isimler, yeni buluşlar, tazelik hissi ve aynı zamanda zamana hâkimiyet. Bu niyetle, dergilerde okuduğumuz metinler, şiirin zamana uyarlanmış veya uyarlanması gereken hâlidir diyebiliriz. Zamana uyarlanmak deyince; bu yıl şiir okumalarımda genellikle ilk kitabı çıkmış veya henüz kitabı çıkmamış şairleri inceleyerek onların "zaman"larına dikkat kesildim. İçinde bulunulan zamanın şairin dilini dönüştürme etkisini, şairi bir diğerinden ayıran üslûp farkını ve şiirin bir anlamda tarihselliğe katkısını bu kıstasla görmek istedim.

Şiirin sonsuz bir özgürlük alanı açma kudreti ve dilin kendi kendini temsil etme gücü müthiş çarpıcı ve garip bir enerji dağıtıyor. Bu enerjinin en güçlü imkânı dergiler. Her tanımın hatta kelimenin kendi yerini bulduğu, kopyadan, taklitten, dayatmadan uzak üretimin ortaya koyduğu şiir kıymetlidir. Dergilerin varlığı ve işlevi bu kıymeti göstermek içindir. Diğer yandan söylenmeden durulamaz ve taze sözler için, dilin boşluk bırakmayan hakikatini göstermek, duyurmak ve anlatmak için ortaya konan dergilerin devamlılığı ne tür sorunlar doğurur, bu konuşulmalıdır. Şimdinin telaffuzu biçiminde geleceği olmayan bir şey değildir dergiler. Sorunlu ve zor gözükse de dergilerin; daimi verimlilik, edebiyat adına belirleyici olmak, izi kolay silinmez metinlerin keşfi ve yayılımı gibi temel amaçları vardır. Devamlılık gösterir mi bilinmez ama her derginin çıkış amacı aynıdır. Devamlılığın esası olan kadro anlayışı gençlerle genişler ve kuvvetlenir. Fakat bu kadrolaşma kaygısının tektipleşme sorunu doğurduğunu inkâr edemeyiz.

Şairin, hatta okurun bile kadrolaştığı ortamda dergilerle nasıl ilişkiler kuruluyor? Şairin dergilerle kurduğu bağ öncelikle yazdığı metne mesafe koyarak yeniden yaklaşması, dergide dizilmiş satırları yeniden ve önce kendinden başlayarak okuması olabilir. Dergilerle kurulan bu ilk bağ, sonrasında şairin mevcudiyetini kuvvetlendiren bir şeye dönüşüyor. Dergi bir göstergedir; şiir görünür ve konuşulur. Fakat yazdığı şiiri her ne olursa olsun yayımlatma arzusu özellikle genç şairin gözünü kör eden bir dürtü. Metnin acemi kusurlarına dikkat etmesini isteyen seslere kulak tıkaması, genç şairin şiirinin önünde büyük bir engel. Bolca okumak, sorgulamak ve kendini eleştirmek ertelendiğinde yerinde sayan fakat buna rağmen kendinden memnun, aceleci heyecanlar görebiliyoruz.

Buraya kadar dikkat kesildiğimiz küçük sorun, bu yerinde sayan metinlerin kolaylıkla yayılmasını sağlayan dergiler sayesinde büyümeye başlıyor. Her derginin hem iyi, hem de vasat şiir yayımlama kotası olabilir. Âdeta bir terazi kefesi biçiminde; teberrüken yayımlanmış şiirlerin yanı sıra şairin olgunluğuna işaret eden şiirleri de görebiliriz. Klişe döngüsü biçiminde tekrarlara düşen şiirlere hele de genç bir isime aitse; dergilerde görünerek "oldum ben" hissi yaşattığı için karşı çıkıyoruz.

Peki dergilerde şiir neden okunur? Genç bir şairin özgün parıltısına; kitapları yayımlanmış, şiiri mesafe kat etmiş şairlerin şiir sürecine ve zamanın ruhuna dair izlere şahit olmak için. İçimizdeki boşluğu dolduracak veya bu hissi verecek heyecanı taşıyan kelimeler için bu şahitliğe önem veririz. Dil yardımıyla muhataplarına ulaşma ve dili hep o Büyük Şiir için kurma heyecanı her yıl dikkate değer birkaç isme ulaşmamızı sağlıyor. Özellikle merkezî dergilerde yer bulma çabaları ile merkezî oluşumlar karşıtı dergi veya fanzinlerde isimlerine rastladığımız şairlerin çeşitliliğinin 2017 şiirine katkısını görmek istedim.

2017 yılını özellikle *Aşkar* ve *Kaygusuz* gibi eleştiri yazılarına da yer veren isimlerle inceledim. Adı geçen bu iki dergi dikkat çekici ve başarılı şiirlere, şiir eleştirilerine imza attı. Sabit ve çalışkan kadrolarıyla göz dolduran her dergi gibi iyi işler çıkardılar. Kendi özgünlüğünü ortaya koyan isimlerle zenginleşen dergiler kendi varlıklarıyla şiiri sınırlandırmamalıdır.

Bu ve benzeri dergilerde o ferah alanı hissedebiliyoruz okurken. Ayrıca her derginin karşısında verimi düştüğünde kendisini sarsacak, varlığıyla tehditkâr denebilecek farklı dergiler olmalıdır. Bütün koridorların Türk Şiiri'ne çıktığı loş bir evde; yani dergicilikte de herkes birbirinin külüne muhtaç olarak tanımlanabilir.

Şiirlerin dergilerdeki dağılımı da belirleyici bir unsurdur. Özel sayılar, dosyalar, her şeyin zorunlu olarak yenilendiği ve bazen yinelendiği aylık döngüler derken bir yıl daha biter. Fakat şiir sayısından ve özgün seslerden ödün vermeyen her dergi yılımızı güzelleştirir. Aynı ilke şiir kitapları için de geçerlidir. Özellikle ilk kitapların varlığı dikkat çekicidir ve tazelik hissiyle umutlandırır. Yine de ilk kitabıyla ödüllendirilen isimlere pek rastlayamayız. Şiir yazmaya devam eden, sebat ve kararlılık gösteren isimler emekleri ödüllendirilen şairlerden olur. 2017 yılında da öyle oldu.

2017 Yılına Ait Şiir Kitaplarından Bazıları

-*Minnet Eylemem*, Yağız Gönüler, İzdiham Yayınları, Şubat 2017

-*Yeryüzüne Dağılan*, Ali Emre, Temmuz Yayınları, Şubat 2017

-*Kargo Kültü*, Fatma Nur Türk, 160. Km, Şubat 2017

-*Çünkü Yol*, Çayan Özvaran, Şûle Yayınları, Nisan 2017

-*Üzücü Nimetler*, Baran Çaçan, Dünyadan Çıkış Yolları Yayınları, Nisan 2017

-*Radyodan Bütün Gün Saçlarının Dağınıklığını Söylediler*, Ümit Güçlü, Dünyadan Çıkış Yolları Yayınları, Nisan 2017

-*Yan Tesir*, Hüseyin Akın, Şûle Yayınları, Nisan 2017

(Eskader, 2017 Yılın Şiir Kitabı Ödülü)

-*Dikenli Zıplak*, Ömer Şişman, 160. Km, Nisan 2017

-*Değil*, Aslı Serin, 160. Km, Mayıs 2017

-*Planlı Yapılmadık*, Murat Çelik, Dünyadan Çıkış Yolları, Mayıs 2017

-*Uzun Sürdü Hazırlığım*, Cevdet Karal, Everest Yayınları, Mayıs 2017 (Türkiye Yazarlar Birliği, 2017 Şiir Kitabı Ödülü)

-*Tarafsız Günler*, Cengizhan Konuş, Profil Yayınları, Mayıs 2017

-*Acile Tek Giden*, Zeynep Tuğçe Karadağ, Profil Yayınları, Mayıs 2017

-*Hicretsizlik*, Elyesa Koytak, Avangard Yayınları, 2. baskı, Mayıs 2017

-*Bitik Ülke Son Atı*, Ali Özgür Özkarcı, Edebi Şeyler, Haziran 2017

-*Yüzüm Şimdi Cumhuriyet*, Eray Sarıçam, Ebabil, Temmuz 2017

-*Bağ*, Mehmet Aycı, Ebabil, Temmuz 2017

-*O Korkunç Maharet*, Elif Nuray, İz Yayınları, Temmuz 2017

-*Hayat, Saat Farkıyla*, Akif Kurtuluş, Can Yayınları, Eylül 2017

-*Mara ve Öteki Şiirler*, Ali Ural, Şûle Yayınları, Ekim 2017

-*Şarkısızın Şarkısı,* Alper Gencer, Dergâh Yayınları, Ekim 2017

-*Çarpışma*, Sümeyye Betül, Ebabil, Ekim 2017

-*Eksikten, Oradan*, İsmail Aslan, 160. Km, Ekim 2017

-*Kötü Kan*, Donat Bayer, 160. Km, Ekim 2017

-*Efsus'a Yolculuk*, Yücel Kayıran, Metis Yayınları, Ekim 2017

-*Bozuk Oda*, Gökhan Arslan, Yitik Ülke Yayınları, Kasım 2017

-*Uçsun Varsın*, Fatma Şengil Süzer, Dergâh Yayınları, Kasım 2017

-*Azap*, Ömer Erdem, Everest Yayınları, Kasım 2017

-*Türkiye Saati*, Furkan Çalışkan, Profil, Kasım 2017

-*Berhayat*, Mustafa Akar, Profil, Kasım 2017

-*Sen Güneş Kokuyorsun Daha*, Haydar Ergülen, Kırmızı Kedi, Kasım 2017

-*Burası Sen*, Tugay Kaban, Lakin Yayınları, Aralık 2017

-*Sultançiftlik Kadar Bir Çiçek,* Ceylan Öztürk, Avangard Yayınları, Aralık 2017

-*Kalkış İçin Notlar,* Miray Çakıroğlu, Dünyadan Çıkış Yolları, Aralık 2017

Seçilmiş Şiirler

Bir Güz İçin Fotoğraflar
Dursun Göksu

1
Çocuk

Bebek arabalarıyla çimende hasır şapkalı İngiliz kadınları
Büyük bir maçtan sloganlarla dönen kalabalık
Bir köpek su içerken dili pespembe
Frizbilerin elden ele uçuşu
Ne heyecanlı bir misket bir miskete çarptığında
Uçakların ardında bıraktığı duman ne kadar yoruma açık
Gidip gelmek tarlalara çamurlu torlarla
Kaşıktan bir kalbi taşımak tuğla deliklerinde
Çelik çomak oynarken yanılmak ne güzel
Çiçek yazmalı kadınların çocuğu olmak

2
Sen

Aydan tütsüler bırakan kadifeler olur zamanın
Kırmızı bir makarayla örtülmüş kaderimize
Kedi merdivenleri süslüyor alevleri mavi
Maskeli korsanlar evriliyor nazik sözlere
Çünkü kirada bin yıl da olsa Allah'ın vaadi gibi yılmayız

Biz birbirimize bakmazken bazı besin değerleri düşüyordur
Kanımız eksik kalıyordur geçemiyordur ölçümleri
Doktorlar ailemizin çirkin reisleri
Onları hiç unutamıyorum
Öksürmek geçip giden günleri, hırkalarının yoldaşı olmak ne iyi

3
Annem

Doğum sancıları toprak yemeye benzemez
Tırmıkla uçulan yıldızlar kasımlarda basmalar
Yeşil seccademin elementleri kırlardan
Öteki daha ağlamadı uçuklu dudaklarıyla masum
Çengelini öptü muşambasının hilyenin önünde düştü
Yandı naylonlar yeni betonda petrol
Kışlar geliyor nefti
Canım, canım bir güzel doğmak istiyor

4
Epope

Bir günün uçan kanatlarından iniyorum şimdi
Gemilerim istimde bir kırat değişemem gidiyorum
Havalardan sulu sepkeni severim derdim akşamlar altında
Kahır verecek denli çay kokusu üzgün tahtalardan masa yapmışlar
Rendeye tutmuşlar birinin çenesini bir daha devrim göremem
Yanaklarım ısırganlara değe değe çıktım bu tepeyi
Piramitler nehrin o gülünç oyuncağı

Sen dişlerinle kazıdın diye toprak valeler doğurdu
Sayılar karmaşık düzende bir şey demek oldu

5
Taşra

Yağmur sonrası tek tük insanlar valiliğin orada
O kentin eski yalnız günlerini andırır
Postane memurunun güz şarkılarına benzerdi gözleri
Akşamın bir asır öncesi kadar uzak vakitleri
Süvariler alır götürür yine o kırık saatin içinden
Sürgünde ölüp gitmişlerin son resimlerini
Koyu elbiselerin hükümranlığında bir renkte yaşamış
Pencerede sımsıkı rabıtalı duada
Irmaklar akar durmadan toprağında taşranın

6
Çiçekçi

Şairsem ne işim var burada?
Polis arabaları çiçekçilerin önünde boşuna durmaz
Ve nedense çingeneler meraklıdır çiçek satmaya
Lekeler uzmanı olduğunu bildiğimiz halde
Arkasını dönüp giden bir Yahudi duygusuyla onu da öyle
Kabul ettik diyebilir miyiz?
Asfaltın hayfaları üzgünlüğün çinilerinden bir sıfır önde

7
Derviş

Onu sordum geçende
Dedi:
Aynı gömleği giyiyor ve aynı trençkot yağmurlu günlerde
Bir hırkası vardı kaç gün düşündüm bilmem
Bir soba kışlara yakışır çaydanlığı ısıtırken bir hırkası
Gri halkalar getirirdi bulut fotoğraflarından
Zikirde seyrek sakalları dünya şarkılarını değiştirmezdi
Unutulmuş bir ciltte erbain çıkarmaya en çok o yakışırdı
Öğrendim ki uzakta evi
Taşları su geçirmez yosunlu dergâhtan
Tahta minareli camiye devam ediyormuş
Mahalle içinde homurtular akşam karanlığında
Yokuş deyince nedense onun yüzü gelir aklıma

8
Avcı

Sandalye içinde cümleler
Kapının arkasında tüfek
Koynunda keklik
Kalorifer peteği bir avcının son günüdür
Soğuklar başlamadan sandıklardan kazağını çıkarır
Güz onun için seanslar demektir
Köpeğini sever takılar giyinir
Yüzünün bütün anlamlarını en iyi o gizlemesini bilir

(*Kaygusuz*, Kasım-Aralık 2017, sayı 4)

Sabrın Sonu

Taner Sarıtaş

Sonrasıydı
Dağlarında insan suretleri beliren kentlerin
Gövdelerimizin çatlaması
Sıkıntıdan ağrıması kemiklerimizin

Avluda gezinen köpek dışarıyı hatırlatıyordu
Göğü ustaca ikiye bölen leyleğin kusursuz işçiliği
Kaldırım kenarında usulca kızarıveren kuşburnu
Hayat çağıldayıp duran bir şeydi coşkun ırmaklar gibi
Biz mevzileri arasında mekik dokuduk sessizliğin

O zamanlar -ve hâlâ-
Apranaxla uyku kurtarılırdı dost olunurdu bir selamla
Ansızın solabilirdi kalbimiz dört bir köşesinde ülkemizin

Ben yine de her defasında gümrahlaşan iyiliğine tutundum
Deliksiz bir gölge saydım seni güneşi altında bozkırın
Bir düşün aykırılığından söz eden her kimse
Ona hiç inanmadım

Uçurum manzaralı bir pencere önünde
Çok uzaklardan gelecek bir müjdeyi bekler gibiydim
Yükümden ağırdı elbet içimdeki acı
İncecik bir baharın yerine ölebilirdim.

(*Dergâh,* Haziran 2017, sayı 328)

Kan Çanağı

Eray Sarıçam

I.
Gözlerin kan çanağı, uykularını kaçıran ne ola ki.
Saat üçü çeyrek geçiyor, hiç değilse birkaç kere
Uyuklaman gerekirdi.
Herkes uyurken; kardeşlerin, annen ve baban
Ve tüm dostların uyurken
Sen oturmuş bu saatte, tahminen başın ellerin arasında
Öne eğik
Soğuktan çatlamış dudaklarınla gerçek bir üşümekten
Bahsediyorsun
Peteklerin yanına koşunca ısınan kollarımızdan
Bahsediyorsun
Ve tahminen hiç de şairane olmayan mısralarla
Herkesin bir kar şiiri olması gerektiğinden.

II.
Önceleri sadece romantizmdi kar.
Şimdiyse hiçbir anlamı olmadığını biliyoruz.
Üzerimize yağan bu eski madde
Allah'tan bir parça değil
Ya da Allah'ın ta kendisi.
Benim için sıradan bir doğa olayı.
Karlar altında güzelleşmiyor ellerim
Veya çirkinliğim bir parça olsun azalmıyor.
Sıradan bir doğa olayı, seni beni üşüten, yoksulu donduran
Sokak ortasında

III.
Bazı paramızın olduğu bazı aç gezdiğimiz bu sokaklarda
Bir umutsuzluk daha sanki kar, bir acı bir zulüm.
Bu içimizi dışımızı soğutan, bu yoksulluğumuza yoksulluk katan
Bu başkalarını düşünüp uykularımızı kaçıran, ruhumuzu üşüten...

-Ruh üşür mü? Ruh da üşür.
(Bunun hiçbir edebi değeri yok)

IV.
Ben sende koskoca bir yoksulluğu düşünürüm.
Bunu bir ben bilirim
Gerek yok bilmesin başka hiç kimse.
Nedir bu saatte uykularını kaçıran sıkıntı
Bunu da benden başka kimse bilmez.

V.
Şimdi bir devrim başlatacak değiliz sıkıntımızdan
En fazla dua etmek gelecek elimizden.
Çok şükür dua etmek gelecek elimizden
Böyle sabahlara kadar düşünüp ağlamak gelecek.
Ağlamak soğuk bir kelime üşütüyor içimizi
Ağlamak sünnettir biliyorsun cancağızım
Allah büyük.

(*Aşkar*, Nisan-Mayıs-Haziran 2017, sayı 42)

Arketip Pa

Merve Parlak

frame

bakışın ceylana yer arattı gezindi yaşamasında
sakladın kusursuz musun ki bahar sandın
bu çalkantı, baş dönmesiydi hem halsiz atlı karınca
hükmü sahibinden kül tablalardan yazdan
haritalarda yenilen tamahı kanından yırtıp
bir an işaretine kalakaldı
şimdi seni bir masala düşürecekler
yanılma

yağmur teni eskitmedi son nisanda
ilktik kıyıdan ayrılmakla, eskitemezdi
ardımızda umudu suya bırakan ikindi
lambalar zamanına uydurmazdık adımları
bayrama makas tutarken yakalar eşitliği ay a sunardık
bizden öncekilerin ulaştığı gibi sonsuz ışığa

renklerin bizi teskin etmesi meselemiz değil
mecbur el aklanırdı sulara, ilaçlarda, seyyar satıcılardan
ne kışı varsaydık sevgilim
ne sürdük uykuları gül anlamında, bıçakta ve merakta
sen beklerken geniş evlere değinirsin bilirim
bakışın tekrarı uğruna

tale

şimdi tarihin bir yerinde
başlangıcında değil
gerçeğini bulur mu sesim nasıl gece nasıl serin
seyrettiğim senin yarasız bahçen içindir
toparlanır rüzgâra aldırmaz da ateş
ancak alnımızı terletir

tanıştık, korkusu havayı sara etmişti hatırlar mısın
nereden baksan diriydi buydu kimsenin bilemediği yorgunluk
aşktı o, yerden alandı gözleri.
serçe sabahıydı.
şimdi ne yapmaktasın?

inanarak aynı ihtimali seçerek sarılmıştık
birbirimize değil bize ait olan duvarlarımıza
iki yakanın bir araya gelmediğini kuşatmaya bağlayan
herkesten önce değsin aydınlığa
bütün bu sözlerle yaratılmıştık desin
senden ve benden öncesinde de zaten
ayarlanmıştım bazı kentlerde
misal parmağa kara metal izler bırakan kerkük'te
turkuaz biraz arabesk sesine midir beyrut'ta
yahut kadını mor erkeği beyaz daima
eskileriyle örtüsüne bürünmüş midyat'ta
çoktan büyümüş ayet oluşunu sevmiş
taraf olmuş da dört defa işlemişim

göğe yenilip yere çekilince tarihlerden biri
davranıp işte tam olarak şu anın sonrasında
asıl hikâyenin bir kadın tarafından anlatıldığını yazacak

frame tale:

geldin, mevsimler genişledi, kuşattı kışı
kim tartmışsa sahiplendi geçmişi acı gösterdi genellikle
bulutların uyuşmazlığı aklımızda belki bu yüzden
kim bir göle hayran kalınca uzun uzun
seni nasıl güzel akıtmışız der
belli ki sona geldik.

masal biter. parti biter. savaş değil.
+ ya bu işaret olmasaydı
- o zaman kendi işaretimizi kendimiz çizerdik

her maharetli hikâyenin sonu
kavuşma, hasat ya da inatlaşma.

aramızda dünyanın yaratılmışlığı var.

(*Aşkar*, Temmuz-Ağustos-Eylül 2017, sayı 43)

Seninle Yapmamız Gereken Evlilik

Emre Yılmaz

Güzel bir kadınmışsın,
çantanda bıçak taşıyacak kadar
Kadınmışsın,

bıçaklayacak kadar

Bana da kendini beğendirirsen
seni alırım

İmparatorluğun subayları
türkü dinlerken seni düşünürmüş
Bir tabaka tütünle bitermişsin
Asılınca komitacılar hürriyet ıslıklarına
Kuş ekmeği yolmaya giden şaireler
Yol boyu seni tutarlarmış akıllarında

Aşkın mahiri
Kasd-ı mahsusla katilim
Sevgilim benim
Senin olduğun şehirde ben
Silahla dolaşırım
Hiçbir kesiğimi zayi etmez
Delileriyle şehrin kan kardeş olurum
Terlemem gerekirse gider terlerim
Biliyorum terleyeceğim
Çünkü gözelerden kurbağa akıyor
Aldanıp ilahicibaşı ile kırıştırmışsın çünkü
Yoldan çık diye iyice
Son sığındığın akrabanı da zehirletmiş sultan

Öyle derler
Ben sana koca olurum
Her gün ismi unutulmayacak birini öldürüyorlar
Tetikçilerin at koşturduğu bu şehirde
Gerdanın ne de gevrek
Haydutların seni ortalarına aldığı günler
Ta o günlerde vuruldum sana
Bir de namaz kılardım üstelik
Fabrika işgallerinden dönen işçiler de laf atardı sana
Mapustan kaçamayıp
Pencere önüne pinekleyen mahkûmlar da

Bensiz memelerinden süt akmaz
Sensiz ekmek götüreceğim bir evim olmaz
Bana varmazsan kumru hıçkırığından ölür dünya
Bir tek şair bile zikre gelmez
Hiçbir şarapçı "şarabı yenilendir" diye buyurmaz
Hülyasındaki kadına
Belki de aynı şeyi konuşur bir ömür satıcılar
Kepenk indirir kibritçiler
Kalmaz sokaklarda ateşle ismini yazacak

(*Hece*, Ekim 2017, sayı 250)

Bildiğin Şeyler

Sulhi Ceylan

Bildiğin şeyler. Tanıştığım her yeni ruh ayrı bir tedirginlik.
Sana kötülükler diliyorum. İçimde kaç gök kararmaya mahkûm.
Bildiğin şeyler. Senden sana dönüyorum mecbur.
Yokluğuna atılmış bir kement. Belki bir umut.
Vakti gelmişti. Kadim bir ironiydi. Şimdiydi.
Üç nokta artarda koymuştum. Sözcük sözcük ayrılmıştım.

Hem kadere inanırım sonra. Kaderime çivilendiğime de
Kendime koyuluyorum meselâ. Kendime kapanıyorum.
İç içe imge meselâ. Denklem, açmaz, ikilem, sopsomut.
İçimde her gün boğduğum kadın upuzun bir düş görüyor meselâ.

Bildiğin şeyler. Kelimeler katlıyorum sana; kuru, çıplak ve yarım.
Çiğnenmiş sabahlara nefes veriyorum. Bir uçurum giriyor aramıza.
Su, yollarını açа açа ilerliyor. Bakışımda uykusuzluğumun heceleri besleniyor.
Bir kez daha deniyorum kendime otopsiyi. Sözüm sınıra dayanıyor.
Robokoplar, tomalar, kasklar. Defalarca seyredilmiş bir trajedi dahası.
Bildiğin şeyler. Bir köşede tek başına duruyorum. Son cümlem namluda.

(*Yedi İklim*, Mayıs 2017, sayı 326)

Yol

Ömer Korkmaz

Üzerime yapışan bu
Yapışan bu yapışıp
Çıkmayan
Seni beni kovan
Kendi kalan
Bu kıvam
Ahsen-i takvim değil
Korkunun ve ümidin arası değil
Yol aldıkça artan
Yol aldıkça karanlık
Yol
Uzun ve düzgün
Uzun ve istikamet sahibi değil karanlık
Bu tastamam bir yol mu bilmem
Yönlerini kumda, kemikte
Yönlerini dokuz kare içinde
Yönlerini kristal kürelerde değil
Baldıran da değil kiriş yayı da değil
Andolsun Furkan'da değil
Yönlerini camdan kulelerinde
Fakat babilli kulelerinde
Üreten
Yolu satan, yolcuyu satan
Yola yolcuyu satan

Buna ilerlemek mi deniyor
Denebilir
Batmak da bir çeşit ilerlemedir çünkü
Bu yol
Bulmaktan ve bulamamaktan
Boğulanlarla dolu
Yol
Oy verince düzelmez
Soy verince düzelmez
Koyverince düzelmez
Yol

(*Mahalle Mektebi*, Temmuz-Ağustos 2017, sayı 36)

Dünyanın Ayak İzi

Hasan Bozdaş

pusula
ben doğduğumda
çocukları delirmesin diye anneler
hasan dağıttılar.

o kadar çok baktım ki uzağa
öldüğüme inanmadılar.

bir gün dünyanın sonunda oturdum
aklım bir kuş kadar hafifti seni uçurdum
tahtadan bir at geldi penceredeki henüz sevilmiş bir ağaçtan
kanser aklıma da yayıldı
kaçtım, cennetten de böyle kaçmıştım.

haritadan dünya beğendik,
bir şehir öyle pat diye indirilir mi insanın kalbine.
gökte ve yerde
ve ikisi arasındaki her şeyi,
seni öylece yarattılar ve tam yanıma koymadılar.

siluetlerini çocukların çizdiği dağların seyir terası
hepimiz çalışmayan saatler çizip
dünyanın sonunda oturduk.

çocuklar borsa derslerinden hemen sonra büyüdü
tanrılar büyüdü, gökdelen oldu

kaçtım, o uzun tiradı özetledim dünyaya:
dikkat et, insan hayatı seni aldatmasın.

çok koşmam gerekti.
geyiklerle arkadaş olacağım topraklara vardım
biraz daha yürüsem
dünyadan aşağı bakacaktım.
o kadar çok gece oldu ki
kadınların dağıttığı hasanları anımsadım.

bir sabah kalktım ve dünyanın sonu denen yamaçta oturdum
zafer yenilginindi
yokluğun, gözlerinin yanında duruyordu.

ben dünyadan kaçtığımda her söz ağırdı
robotlara ruh henüz üflenmişti
maket yargıçlar ve kitaplar
içinde erdem geçmeyen bir okulda okudular
küçük günahlar ama büyük suçlarla yargıladılar.
ben dünyadan kaçtığımda, karanlığı bırakmış
uyuyor pandora. yanında
oyuncak bebek, pilli ve güzel bir kadın
dünya barışını bir fanusta saklıyordum, boğuldu
hepimiz kardeşiz dedim, sonra bir gülme tuttu.

burada her ağaca bir bulut düşüyor
her buluta bir dağ
oysa insan yalnızlıktan evvel kurudu
bu yüzden gökyüzü tavandadır
ben asılı değilim.

(*Dergâh*, Kasım 2017, sayı 333)

Water Pipe

Süleyman Sabri Genç

yoğun cazibesiyle sessiz bir kafe açılışı uykumdan
sıkı görünmek için yıllardır oradaymışım gibi uyandım
kadınların beni göremediği anlarda duvarların en yakışıklısıyım
sokak hayvanlarıyla ilgilenmeye vakit bulamadığım yaşlarda

çın çın kulağım kendi müziğini kendi
ve sessizliği kelebeğin cenaze marşı
keşfederek batıyı batıdan kaçmak için
kaçışizm neo-kaçışizm neo-neokaçışizm
sümerler de kapılardan girer çıkardı
yaşama övgü düzen düzine retorikler
çapaklarımı göz diye yutturmak için
kızılaya verilince hayat kurtaran kan
kırmızısını bordo eden onurum
geceyi geri getirdi
esnaf dükkanı açmadan

dağın güzelleri babilin bağlarında
üzümleri çalarken gördüler kardeşlerini
yazmak istemedi kimse bunun tarihini
istemedi yazmak kimse bunun tarihini

reenkarneye inanıyormuş gibi yapıp inanmayanlar
inanmayalım ama bilinsin artistik bilgi
dile geldi kaldırım bana basan kilolular

kaçırdılar iyi ruhları solucanlar ezildi
letafet yeter bekledim dedi otobüsün gelmesini
uçaklayıp avcuyla göğe kaçırdı bizi
lan dur aklım kaldı gavurun kızında

vov demek öyle deyip yere fırlattı sonra
konunun anlaşılması için kurulan ayrı iki cümle
yoğun cazibesiyle sessiz bir kafe açılışı
sıkı görünmek için yıllardır oradaymışım gibi
sırtımı duvara yaslayarak
seni seyrediyorum

(*Kafagöz*, Kasım 2017)

Cengizhan Genç

“ibrâhîm
gönlümü put sanıp da kıran kim”

Bir oğlum olsaydı adını 64 koyardım yahut İbrahim
İbrahim’i yetiştirirdim yeniden
Hafta sonları karısını yemeğe götürmesini tembihlerdim
Hafta sonları sarılmasını çocuklarına
Onu sever en meşgul anlarımda öper
Kaldırırdım hasarlı güzelliğini göğüs kafesinden
Puslu odalarına gömmezdi günde 3 kez kafasını
Ay başları bitmeyen hesaplarla dolmazdı dudakları
Büyüdüğünde eline top değil kalem
Diline ebemkuşağından bir çiğdem
Çantasına elma, ekmek ve kerrat cetveli
Ekmeğinin arasına tereyağı ve çilek reçeli
Cebine iki akçe yanağına bir annenin tüm sevgisi
Çocuğunu kucağına aldığında baba olmanın anlamı dolardı ruhuna

İbrahim parçalanmış güzelliği çocukluğun

Ona yeni bir hayat verebilseydim yeni bir yaşama şansı
Ona hiç ölmeyen bir anne hiç ölmeyen ağabeyler
Ona kalbini hiç değiştirmeyen bir abla
Ona hayat çağıran sözcükler
Ona sevebileceği bir kız çocuğu
Ona üzerinde cezaevi yazmayan bebe mavisi bisikletler

Omuzlarından kaldırırdım yeryüzünün tüm apoletlerini
İbrahim'i ben büyütseydim
Boş vakitlerinde başkalarına değil de kalbine ilaç sürmesini tembihlerdim
İbrahim sevgisini üç kere dağlardı
Aramazdı başka ellerde evlâ
Geceleri ağlamazdı gizli gizli
Kalbini göğsüne taşmış gibi bırakmazdı
Hastane koridorlarında

Ayağına bir taş bile değmesin
Sen ki hep kalb-i selim
Seveyim seni, gözlerinden öpeyim
Yok edilmiş bir güzellik
Parçalanmış bir güzellikten yeğdir İbrahim

(*Hece*, Aralık 2017)

Taş Meseli

Elif Nuray

"bu taşa sırrını ben vereceğim bana ne verilmişse topraktan"
tugay kaban

I.
ilkin
hatıra söküldü gözlerimden iplik iplik
söküyorlar gibi kalbimden paslı bir demiri
sonra
uzun çöllere vardım
kerpiç evleri, sarı tepeleri geçip
ak libaslar gördüm. saçımdan
başladım örtmeye göz değen yerlerimi

alnımı yasladığım bu yer
nasıl da kavruk geliyor
tenime
uç uca iğnelerden bir gömlek dikiliyor
etimi parçalıyor her nakış
bağrımda akkor güller yetişiyor

II.
anlamak erken sunulmuş bir zehirdi
içtim
taşlardan oyduğum hayal aynalara bölündü
gözlerimin başladığı yerde
seksen sekiz güzünden bir is

zihnimin içinde nalları ters çakılı atlar
ve dibinde kızıl oyuklar saçlarımın

durdukça büyüyen bu taşı kim bıraktı, içimde
sormadan taşıdım

(İtibar, Şubat, 2017)

Meyhane

Muhammed Sarı

Girdim
Peynir karpuz koydular
Ekseri çay ve zeytin

Ee annat bakalım demek 81lisin
Annat dediysem sus yani ben o vakitler işsizdim
Selam vermedi bana -ullahlar -eddinler
Sacid ü macidler
Tekinlik sana sus dediğim

Bazı temrin
Bazı huu
Sirişkkk bazı
Her kıtadan duyulası sır kulağa fısıldanası
Sır ki mintandan taşan koşan koşturan dağlara sır
Bazı kim bu destursuz giren heeey kimsin be çık dışarı

Bugün Hakkın günü- Yarın halk pazarı

Saki
Yalnız demlenmek var mıydı
Dem çekmek -çeek çeek- çekilmek
Köşene var mıydı
Hakka sığar mıydı masana sığıyor muydun bari rahat mı
Döküp saçtıklarını kapıştı ahali

Susuzlukları arttı sarhoşlukları
İçtiğin süt bardakta kalan rakı- nasıl iştir
Bense iç iç bir şey olmuyor

Ayaza çıkınca gözlerim faltaşı

(*Kaygusuz*, Mayıs-Haziran, sayı 3)

Lili ya da Sonra

Sema Enci

İki adam duvara karşı pandomim
Birinin ağzı küfür
-Kabul edelim güzel küfür edilir sessizce
Diğerinin elinde banka afişi
Afişte bacası tüten ev
-Baca mutluluk diyorlar
Evde çocuk, çocukta oyuncak
İki adam duvara karşı-duvarın haberi yok
Bazı evlerde namaza durulmuş
Kuşlar henüz kanatlanmamış
Çatılar fena kalabalık

İki adam duvara karşı soluksuz koşu
Soluksuz uyum
Sonra ikisinden birinin lilisi inciniyor
Adım atarken sürünüşü ayağın
Kuşların süzülüşüne benzeyen.
Biçimi yeniden yontulmuş muazzam boşluk
İki adam ve iki adam
Yani iki adam arasındaki bu korkunç hoşluk.
İki adam duvara karşı tedirgin
Tanrı'nın bir gülümsemeden ibaret olduğunu bilen
İkisinden birinin lilisi'nin tedirginliği
Beni kanepenin ucuna iliştiriyor
Bütün kanepelerin uçlarını boğazıma

Bütün akdeniz çiçeklerini ipe
Ve pencere aralığına anne seslerini.
Sonra ikisinden birinin lilisi'nin elleri
Nasıl uzanırsa duvara-kendi intiharına güzelleme
İkisinden birinin lilisi'nin o bakışı
Ah nasıl böyle hançer
İkisinden birinin lilisi'nin yurtsuzluğu muntazam uyumsuzluktur
Elbet bir yer bulunur gölgeler için bütün diplerde.

İki adam duvara karşı ne çok kısa ne çok uzun
Bu denge bir askerlik dönüşü mahzunluğu
İkisinden birinin lilisi'nin yoldan çıkışı
Bulutlar yeryüzüne her indiğinde
Ansızın aklımıza bir ceylan düşürür
Ansızın aklımızdaki o atı öldürür
-Sonra diye bir şey var lili- diyememek ikisinden birinin lilisi'ne
Sonra diye bir şey var lili
Bütün cenazeler bir parça aşüftedir sonra düşünülünce.

(*Nordik*, Nisan-Mayıs 2017, sayı 10)

Bu Ölü de Kim?

Davut Güner

Bu ölü de kim?
Bu birden fazla tabutlar
Bir koşuda bir güneye yetiştim
Durun! Bu bir çocuk; eski rüzgârlar

Şehirde ışıklar daha yanmamış
Şehirde hâlâ bir takım karanlıklar
Her nedense bir sonbahar yakaladınız
Bazen dökülür bazen savrulur kuru yapraklar

Kuru yaprakları ateşte yaktılar
Simsiyah kazanlar, küf, pas; sonradan o takvimler o unutulmuşluklar.

(*Temmuz*, Ekim 2017, sayı 15)

Başı Eksilmiş Odun Ekmeği

Musa Gönüllü

Para üstünü cebinde değil
Avcuna hapsedip taşıyan
Sileceğinden emin gibi yanlışını
Arkadaşına güvenip
Silgisiz okula gelen çocuklar

Bir kanunun bozulduğu
Islak ve kaygan zemindi
Sert ve yırtıcı yalınlığıyla boynumu
Üstüne anamın eliyle bezenmiş
Ay yıldızlı yakalıklar

Günler, odunumuzu tutuşturan
Çıradır soba içinde
Ey ciğerimin köşesinde başlayan alev
Silkeleyip ömrümün talaşlarını
Beni, İbrahim eyle

Ey ayak içlerimi
Bir halıya değmeyi özleten bekarhane
Büyük kalabalıklarda birikir
Senin bitirim ecelin
Oysa ben yalın ayak
Kalabalık, ayaklarım parke taşlar üstünde

Sesleniyorum
Ömrümün arkası kopuk terlikle
Ekmek almaya koşuşturan
Arka mahalleye.

(*Fayrap*, Ağustos 2017, sayı 99)

Deniz

Adem Yazıcı

Güz tek hecelik bir kelime kattı şiire, surları aştık, tufandan yırttık deniz
Kamburları sevdik, göllere kayıklar indirdik, yeraltı camilerine açıldık deniz

Bir dostum Türkçenin göklerinde, biriyse naat yazacak yaşa ermedi
Ben kaç kulaçtan sonra yüzme öğrendim sularda bilmem ki deniz

Her çeşit günaha tanık oldum, parayı sikke yapmadım, küpleri kırdım
Ben doğduğumda hem Ebubekir yoktu, Osman sustu, Yunus konuştu deniz

Kardeşlerimi daha görmedim halbuki, arkadaşların senin yanında idi
Gönlüme bir sıkıntı yapıştı kaldı, türküler duydum önce, baygındım deniz

Yeryüzüne dağılmış af sesleri, inlemeler, kulağımda çanlar çalıyor
40 yaşındayım hava parçalı bulutlu, yağmur yağacak belki deniz

Kırk yaşında taşlara okumayı öğrettin dağı büktün, bükülmedin Efendim
Ben senin her haline uyan raylar döşedim toprağa, dalgalandım deniz

Senin evine yönelip, bütün olumsuzluklara set çekip, tor atıp nehirlere
Benden uzak bana yakın tuzlu gök, buharlaştı içimde boydan boya deniz

Bir çerağ, önümüze püskürtülen sis, gözümden ırak mavi sular
Ruhumuz rumca yükleri sırtlayan balıklara hayat veren deniz
Bir el var, karla kaplı sibirya soğuklarında üşümeyen dağ gibi
Şöyle sözler böyle sözler, ateşlere övgüler içinde yangın deniz

Limon kokuları aldığı cesaretle kayboldu, karışık işler yüzünden hep
Yol, gittikçe yol, ada erkenden göründü, senin gibi ağlayacak deniz

Alesta kayanın kovuğundan ışık bulur da gelir bir çürüme başlamış
Her gün eriyen buzdan heykeller, ırmaklara yalvaran süraka deniz

Kuyudan gözlerimi al, çıkrığın sesini bastır, urganlara sır üfle hemen
Bilirim her gece boynuna ağrılar saplayan, yıldızları üstüne örten deniz

Gece yürüyüşüne çıkıp bir çeşmeye varan mehtap, şimdi cennet- i mualla
Toprağı yırtıp çıkan her sürgün bir gün hannane olacak mı sandın deniz

Pruvadan neler görülür; palmiyeler, kumdan fışkıran güneş, çatlayan yaprak
Bumbaya yaslanıp da şimdi, salladıkça rüyamı gerçek yapan car, kusva deniz

Uyanıp göremem, uyurum göremem, seher olur kalkarım, göremem
Gökdelen kapatır önümü, şehre gücüm yetmez, sende boğulurum deniz

Benim sakalıma beyaz harfler yürüdüğünden beri tuşlara acılar çektiriyor
Şimdi hangi şerefli saç arkadan bağlanır, gemileri yürütür, hayf olur deniz

Şaşkınım en siyah gelincikleri kalbimdeki tarlalardan toplamak istedim
Veysel'e koş dedim, şiirimi 7 askıya al dedim, pervanemi köpürt dedim deniz

Muhasser vadisinde benim kılıcım eskimedi, körelmedi, yırtılmadı, yanmadı
Gümüşsuyu'ndan aşağı koşarak gittim, Boğaz'ın sularına karıştım,
yandım deniz

Hangi gazvede tenine yapışan kum tanesi varsa o olaydım ben de
Yesrip'te evinin taşlarına karışan kil çıkaraydım içimden, kum salaydım deniz

Faça etmeden, fener görmeden, farşa basmadan senden can çektim ağımla
Gırcala aldım, gel -gitlere aldırmadım sende her katreyi içtim Hicaz dedim deniz

Çenemin kasları açılsın fuzuli sözlerden uzaklaşayım artık kağıtları tutuşturayım
Tabiata nam salayım en görkemli canlıları büyüteyim hem de ıslah olayım deniz

(*Karabatak*, Mart-Nisan 2017)

hikâye

Necip Tosun

2017'DE ÖYKÜ

Necip Tosun

İlgim, çabam ve tercihlerim nedeniyle 2017'de yayımlanmış öykü kitaplarından ulaşabildiklerimin büyük çoğunluğunu okudum. Bütün bunlardan bir özet yapmam gerekirse şunları söyleyebilirim: 2017'de oldukça zengin, farklı kanallardan akan, çok sesli bir öykü anlayışının sergilendiğini gördük. Hem tema olarak, hem de anlatım biçimi olarak tek bir yaklaşımın ağırlığı yoktu.

Tema olarak duygu ağırlıklı öyküler yanında düşünce ağırlıklı öyküler de, bireysel temalı öyküler yanında toplumsal temalı öyküler de yazıldı. İktidarlar, modernizm ve yerleşik anlayışlar eleştirilirken, ülkenin yaşadığı toplumsal, siyasal olaylar, bireysel acılar öykülerde işlendi. Bütün bunların yanında özellikle bu yılın öne çıkan temalarının başında yersizlik yurtsuzluk, "mültecilik" sorunu geldi. Yazarların önemli bir kısmı mültecilerin dramatik sorunlarını, dünyanın buna ilgisizliğini konu ettiler. Aşk, ezilen kadınlar, iktidar - birey ilişkileri, yoksullar, çocukluk, savaş, dinî değerlerden kopuş, cinsellik geçtiğimiz yılın öykülerinde en çok işlenen temalar oldu. Bunlardan öne çıkan tema aşk olgusuydu. Pek çok öykücü aşkı çeşitli açılardan yorumladı, hikâye etti.

Biçim olarak gerçekçi öyküler de, gerçeküstü öyküler de; fantastik öyküler de, postmodern öyküler de; bilinç akışı öyküleri de, sade / yalın öyküler de; rüya öyküler de, fotoğrafik öyküler de; sembolik yaklaşımlı öyküler de, soyutlama yaklaşımlı öyküler de görüldü.

Kuşkusuz burada 2017'de yayımlanan tüm öykü kitaplarını değerlendirmenin imkânsızlığı ortada. Bu nedenle 2017'de öyküye verdikleri emek ve nitelikli öykü evreni kurmaları açısından öne çıkan kitapları seçerek bir öykü fotoğrafı ortaya koymaya çalıştım. Burada

anılmayan çok değerli kitaplar da vardı ama buradakiler benim ilk elde tespitlerimi içeriyor.

Öykücülüğümüzün önemli isimlerinden Adnan Özyalçıner'in *Torik Akını* yılın sürprizlerindendi. Kitap, gerçek / anı ve kurmaca karışımı ilginç bir toplamdı. Çoğu yaşanmışlıklara bire bir denk düşen anılardan oluşan metinler öykü katına taşınırlar. Öykülerde otoriter bir yönetime doğru giden iktidar, betonlaşan kentler ve devrimci mücadele konuları öne çıkarken, Güneydoğu olayları ve orada yaşanan insanlık dramları da hikâye edilir. Kitabın sonlarına doğru yeşil / doğa vurgusu iyiden iyiye öne çıkar. "Mandalina Ağacı", "Koca Kiraz Ağacı", "Tırtılla At", "Bitimsiz Mavilik" bu öykülerden bazılarıdır. İşçi ölümleri, OHAL, çarpık kentleşme, doğa kıyıcılığı, gezi olayları, devrimci mücadele öykülerde yer bulur. Kitabın en belirgin özelliği gerçek ve kurmacanın sürekli yer değiştirmesidir.

Mustafa Kutlu, yeni kitabı *Tarla Kuşunun Sesi*'nde son dönemlerdeki uzun anlatı yaklaşımını sürdürdü. Bu kitaplar çoğunlukla tek hikâyeden oluşur ve yalın, sade, düz bir anlatım tercih edilir. Kutlu bu kitaplarda, kurgusal arayışlara girmeden, neredeyse "edebiyat yapmadan" meselesine, aktaracağı şeylere odaklaşıp hikâyeyi oluşturur. Sıkı örgü, dil arayışları, çarpıcı konulardan ziyade okurun çok iyi bildiği, çabucak dünyasına girebileceği çoğunlukla güncel olaylar, durumlar üzerinden hikâye kurgulanır. Samimiyet, içtenlik öykünün merkezine yerleşir ve anlatının tadı çıkarıla çıkarıla mesele aktarılır. Diğer yandan uzunluk olarak 150-200 sayfalık hikâyelerdir. Mustafa Kutlu, *Tarla Kuşu'nun Sesi*'nde benzer bir yaklaşımla 1850'den 2000'lere kadar gelen bir yörük ailesinin hikâyesi Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi ile birlikte anlatılır. Biçim olarak ise bir halk hikâyecisinin kahvede destan anlatımı üslûbunda hikâye aktarılır.

Yılın sürprizlerinden biri de son dönemde daha çok romanlarıyla bildiğimiz Hasan Ali Toptaş'ın *Gecenin Gecesi* adlı bir öykü kitabı ile okur karşısına çıkmasıydı. Kitaptaki beş öykü yazarın bilindik dünyasının kısa metinleri olur. Kasabanın kumarbazları, delileri, hayaletleri, mezar taşı yazıcıları ve bütün bunları safiyetle gözleyen, yorumlayan anlatıcı... Daha çok bir çocuk gözüyle öyküler oluşturulur. *Gecenin Gecesi* güçlü tasvirleri, büyülü gerçekliğe göz kırpan hayalî göndermeleri ve derinlikli,

ince ayrıntılarla başarılı bir öykü kitabı olarak göz doldurur. Öyküler, özellikle özenli sonları, okura çoğaltma ve zenginleştirme imkânı tanıyan eksiltmesiyle dikkat çeker. Diğer yandan bir olaya dayanmadıklarından olay örgüsüne de ihtiyaç duymazlar. Daha çok atmosfere yaslı, şiirsellik peşinde koşan küçük metinler olarak oluşurlar.

Cemil Kavukçu, uzun öyküsü *Yüzünüz Kuşlar Yüzünüz*'de, tüm sevdiği konulardan, mekânlardan, biçimlerden, karakterlerden bir kolaj yapar. Gemi yolculukları, yalnızlar, meyhane dostlukları, kıyıya vuranlar... Hayatta yapayalnız kalmış Feridun'un yolu meyhaneye düşer. Bir başka yalnız meyhane garsonu Gero ile konuşmaya başlar. Bir kaptan olan bir müşteri meyhaneye gelir ve onlara hayat hikâyelerini anlatmaya başlar. Gizemli kaptan gittikten sonra Feridun ile Gero konuşmaya başlar. "O herif belaydı değil mi abi? Değildi Gero. Neydi Peki? Çok yalnızdı. Biz de yalnızız. Buraya gelen herkes yalnız. Ne kadar içseler de değişen bir şey olmuyor. Sana bir şey soracağım Gero. Sor Feridun Abi. Doğru adres var mıdır? Yoktur. O vakit, yüzünüz kuşlar yüzünüz."

Murat Yalçın son öykü kitabı *Pera Mera*'da hafızanın bilinçaltı derinliğinde ilerlerken kent ve taşrayı gündeme getirir, buradaki hayatları özellikle rüyalar, kitaplar, acılar ve sevinçler üzerinden hikâye eder. Öykülerde karakterler dünyayı, hayatı roman, hikâye kahramanlarıyla tanımlar, yazarlar, kitaplar yol göstericileri olur. Kitap onların hayatlarının merkezindedir. Kitaplar okunan bir şey değil, yaşanan bir şeydir. Diğer yandan öykülere şarkılar, şiirler, deyimler, argo kültürü söyleyişler serpiştirilir. Biraz masallara, efsanelere, geleneksel hikâyelere yaslı bir dil ile deyişlerden, atasözlerinden, benzetmelerden yararlanılarak öyküler kurgulanır. Neredeyse yaşanan bir kültürün birikimi gün yüzüne çıkartılırken, hayatı algılayış biçimleri karşı karşıya getirilir.

Murat Yalçın dil üzerine düşünen, onun imkânlarını araştıran bir yazar. Bu kitapta da dil oyunları yapar, dilin büyük birikimini, deyişleri, zengin yorumlarını hikâyelerle değerlendirir. Kahramanın anne, baba ve diğer büyüklerden duyduğu dilin zengin kullanımları hikâyelerde yer bulur. Bu anlamda onun öyküleri dil, kurgu etrafında döner. Yazmak / anlatmak sorunsalı tüm öykülerinin öznesidir. Öykülerinde metaforik

söylem ve aforizma yaklaşımları belirgindir. Böylece çağrışımlar, zihnî gelgitler ve bilinçaltı, metinlerde işlevseldir. Postmodern edebiyatın temel özelliklerinden olan metinlerarasılık ve üstkurmaca Murat Yalçın'ın öykülerinde belirgindir. O, metinlerini kitaplar, kahramanlar, yazarlar etrafında kurgular. Anlatıcı kendini, anlattığı kahramanı bir roman / öykü kahramanıyla ifade eder. Anlatıcı, kitaplar, metinler arasında gezinir, yaşananları bu kitaplar aracılığıyla çözmeye çalışır. Okuduğu kitaplar, duyumlar, duygular öyküyü belirler. Anlatıcı terk edilmelere, yitip giden geçmişe, yenilgi ve umutlara bakar.

Yalnızlık, melankoli ve nostalji onun öykülerinin en belirgin temalarıdır. İster bir yazar - anlatıcı isterse üçüncü bir kişi anlatılsın, öyküler çoğunlukla içe dönük bir benin hesaplaşmaları ve yüzleşmeleriyle oluşur. Dışarıda ise kaotik bir ortam ve kötülük vardır. Bu da bireyi kaçınılmaz bir yalnızlığa sürüklemektedir. Anıların, zamanın, ilişkilerin künhüne varmak isteyen anlatıcı, bilinçaltı gelgitleriyle yaşanan olumsuzlukları çözmeye çalışır.

Pera Mera iki bölümden oluşur. Pera'de olgunluk hikâyeleri, Mera'da ise çocukluk hikâyeleri anlatılır. "Pera Dörtlüsü" bölümünde kenti ve insanlarını "Mera Beşlisi" bölümünde ise taşrayı anlatan Yalçın bu iki yeri karşı karşıya getirmez, aslında bunların birbirinden farklı dünyalar olmadığını aktarır. Çünkü insan yalnızlığına son yoktur ister kalabalıklar içinde, tıklım tıklım insan içinde ("Pera"), isterse küçücük bir köyde olsun ("Mera"). Kötülükten kaçış yoktur; ister dünyanın en kalabalık sokağında, isterse küçücük köyünde. İnsan aynı insan, kötülük aynı kötülüktür. Hatta taşrada yaşayan insanlar ile büyük şehirde yaşayan insanlar aynı kişilerdir. Kırsal yaşam / doğa, romantiklerin yaklaşımlarından farklı olarak daha çok sorunlar, sosyal yaklaşımlar çerçevesinde öykülere yansır. Pera'da ise flanaur yaklaşımı baskındır.

"Pera Dörtlüsü" bölümünde dört Pera hikâyesi anlatılır. "Erenler"de, düşünceler, duygular, anlayışlar arasında savrulan, İstanbul mekânlarında bu arayışının acısını, sancısını yaşayan ve tam bir tutunamamış olan Nedret Anut'nun dramatik yaşamına bakılır. İçi dışı bilgi yüklü, çalmadığı kapı, girmeği bahçe kalmamış neredeyse bütün düşünce duraklarına uğramış Nedret Anut bir anlamda ortalama bir Türk aydınının düşünce

evrelerini de simgeler. Öyküde, müzikten tarihe, edebiyattan felsefeye ülkenin tüm bildik simge isimleri anılır, bunların sözlü kültürde nasıl yorumlandığı gözler önüne serilir. Entel mekânlarda, yazılı kültüre geçememiş yeteneklerin ironik söz sağanağı öyküye serpiştirilir. Kitap tutkunu bu insanlar âdeta yaşarcasına okurlar kitapları. Nedret Anut bu dünyada savrulurken yaşadığı hayat ona hiçbir gelecek vaat etmemektedir.

"Pera Dolaylarından Bir Uzun Kıssa"da, denetimsiz, kontrolsüz bilinç akışı eşliğinde şarkılardan, şiirlerden, yazarlardan, sloganlardan, aforizmalardan, sokağın hayatı yorumlamalarından oluşan memleket manzarası çizilir. Zihnin, muhayyilenin, birikimin peşinde, kelimelerin çağrışımına, müziğin ritmine ve davetlerine katılarak yapılan bir yazı yolculuğudur. Hızla giden bir trenden gözüken fotoğraflar, duyulan sesler, zihne üşüşen kelimeler... Yoksul adamların, yanlış kadınların, dışlanmışların sığınağı Pera'dan insanlık manzaraları... Acıtıcı, küfürbaz ve kahreden kelimeler... Kitaplar ve çağrıştırdıkları... Yalçın, "Hazzopulo Köpeği" öyküsünde Pera'yı anlatmayı sürdürür. Bir köpek ve yazarın gözünden başta Cumartesi Anneleri olmak üzere Pera'nın geçmişine, günlük yaşantısı gündeme getirilir. "Hikâye-i Ephemera" öyküsünde yine Pera merkezli dramatik hayatların hikâyesi anlatılır.

Kitabın ikinci bölümü "Mera Beşlisi"nde bu kez taşra hikâye edilir. Bu bölümdeki öykülerin merkezinde çocukluk anıları ve doğa yer alır. Anlatıcının dedesi, babası, annesi çocuk gözüyle öyküde yer alır. Murat Yalçın yumuşak, naif, çekici bir anlatımla, çocukluğun iz bırakan olaylarına, zamanlarına eğilir. Her şey olup bitmiş, eski acıların, mutlulukların izleri, uğultusu zihinde yankılanmaktadır. Doğaya, doğallığa ve fakirliğe gömülmüş, dışarıyla teması neredeyse tümüyle kopuk bir ailenin hâlleri çocuğun gözünden hikâye edilir. Bu anlamda öyküler, zaman zaman hikâye anlatma sanatına övgüye dönüşür; sözün değerine, anlatımın büyülü atmosferine ve çocuk üzerindeki sarsıcı etkisine... Bu bölümdeki öyküler Faruk Duman'ın öykülerini hatırlatır. Son öykünün Faruk Duman'a ithaf edilmesi de anlamlıdır.

"Üç Dersim"de, köy basan eşkıyalar, Dersim'i bombalayan tayyareler, bağ bahçe basan domuzlar, yaralı, yorgun atlar anlatılır. Yoksul, hayata

tutunmak için çırpınan insanlar hikâye edilirken, ne Pera'da ne de Mera'da insan yalnızlığının, insanların acımasızlığının değişmeği vurgulanır. "EleBaşı" öyküsünde, köyden ayrılıp çete üyesi olan, yiğit olan insanların gidişleri, dönüşleri, dönmeyişleri ve bunların çocuklar üzerindeki örnek etkisi anlatılır. "Fazıla" öyküsünde yine bir köyde yaşanan dramatik bir olay gündeme getirilir. "Ot Oğlanı" öyküsünde bir çocuğun köy hayatını algılayışı, onun nesnelerine, simgelerine bakışı hikâye edilir.

Öykü sanatının sonuçta bir ayrıntı sanatı olduğu Murat Yalçın'ın metinlerinde net bir şekilde gözükür. Kitap bittiğinde insanın gözünde kimi fotoğraflar yerleşip kalır. Bunlar acılı fotoğraflardır. Bütün kitabı özetleyen fotoğraflar: Pilav arabasının yanına çömelip kalan Nedret Anut, gezgin satıcıların yorgun ve yaralı atları, öğretmeninin saçlarını biriktiren öğrenci Fazıla...

Pera Mera'nın belki de en önemli özelliği, masalsı anlatının, daha doğrusu sözlü geleneğin modern öykünün imkânlarıyla bir arada kullanılarak yeni bir arayış çabasını yansıtmasıdır. Bilinç akışı, postmodern tutum, masalsı meddah üslûbu, sözlü anlatım geleneği iç içe bir araya getirilir. Avangard tutum tahkiye yaklaşımıyla birleşir ve yeni ilginç bir oluşum çıkar ortaya. Bu anlamda kitap Murat Yalçın öykücülüğünde yeni bir dönemi haber verir. Böylece artık Yalçın için metin "yazmaktan" hikâye "anlatmaya" geçmiştir denilebilir.

Türk öykücülüğünün en üretken yazarlarından biri olan Ali Haydar Haksal 2017'de *Ses ve Gölge*'yi yayımladı. Daha çok inanç, hayata, inanmak üzerine kısa öykülerin yer aldığı kitap Haksal'ın bildik duyarlık ve yaklaşımlarını yansıtır. Kutsaldan kopuş, kent, aşk, fanilik, yalnızlık, küçük insanlar, bunalımlar onun tüm öykü serüveninde işlediği temalardır. Anlık fotoğraflarla bu kitapta da benzer temaları gündeme getirmeyi sürdürür.

Cihan Aktaş'ın son öykü kitabı *Fotoğrafta Ayrı Duran*'daki öykülerin merkezinde mülteciler, Suriye'deki savaş ve savaşın yarattığı dramlar yer alır. Bu anlamda kitap tematik bir bütünlük içindedir. Halep pek çok öyküde kayıp bir şehir olarak çizilir. Bir zamanlar burada yaşamış insanlar özlemle o düş günlerini anarlar. Ne var ki asıl olarak öykülerde savaşın

çocukları gündeme getirilir. Büyükler ne kadar acı olursa olsun savaşı bir yerlere oturturlar. Ancak çocuklar savaşın acısıyla travmatik bir hayat sürerler. Çocuk safiyeti ve masumiyetiyle insanların birbirlerine yaptıkları kötülükleri anlayamazlar.

Cihan Aktaş'ın öykülerinde kurduğu atmosfer, "konuşkan" bir zemine yaslanır ve herhangi bir insanın zihninden geçen günübirlik duygulardan, olaylardan, aktüaliteden oluşur. Aktaş, günceli konuşmaktan çekinmez; gazete, televizyon haberlerini, öykünün temel meselesi, odağı yapar. Öyküde tek etkiden çok, bilince akan pek çok olayı değerlendirir. Üst üste pek çok duygu, konu aktarır. Sosyolojik tanıklığı ve haklının yanında yer alma duruşunu daha çok önemser. Toplumsal olayları, günceli bir bir sıralar, üst üste bindirir, öyküye bir değil bazen sayısız kahraman girer, böylece çok sesli bir öykü atmosferi oluşturur. Cihan Aktaş, öyküde düşünce aktarımını önemser. Ama duygu aktarımının öne çıktığı öykülerde daha başarılıdır. Düşünce ve duygu dengesi her öyküde gidip gelir. Aslında bu da kaçınılmazdır. Kuşkusuz seçtiği kahramanlar ideolojik tipler olunca öyküler kaçınılmaz olarak düşünce yoğunluklu bir anlatıma uzanır.

Öyküler ağırlıklı olarak yaşamsal tanıklıklara dayanır. Mülteciler üzerine yapılan tartışmalar, mültecilerin duygusal durumları, ülke insanının mültecilere bakışları gündeme getirilir. Bütün bunlar Cihan Aktaş öykücülüğünün tipik görünümleridir. Cihan Aktaş'ın öykü anlayışında toplumsal olaylar, yaşamsal tanıklıklar, sosyal değişim ve bunun özellikle kadınlar üzerindeki etkisinin anlatılması ağırlıklı bir yer tutar. Bu kitaptaki öykülerde de yine özne kadınlar ve onların gözünden savaş çocukları olur. Ancak akılda kalıcı başarılı öyküleri, ritmi, dili, duygu aktarımını yükselttiği öyküleri olur. Kitabın ilk öyküsü "Çekik Gözler" oldukça başarılı bir öyküdür. İçindeki duygularla, hislerle, kendisinden beklentiler arasında sıkışan Doktor Dila'nın metro yolculuğunda zihninde akıp giden düşünceler hikâye edilir. Bir yanda TUS'a hazırlanması için ısrar eden anne baskısı, bir yanda toplumsal zorunlulukları, bir yanda yabancılarla dolmuş şehirde kendi olma savaşı. Dila buradan nasıl bir çıkış yapacaktır: "Bir insan parçalarından çok fazla, büyük bir eser, kendi kendisinin kalemi fırçasıyla gelişmeye açık bir roman, bir tablo…" Ve

"Bir Taşın Yüreği, Diğerinin Kaşı Gözü" öykü sanatının gereklerini yerine getiren diğer etkileyici öykülerden biridir.

Öykülerde savaşın insanı nasıl canavarlaştırabileceği, insanın kendi türüne nasıl acımasız davranabileceği örneklenir. Savaş anlatılırken öne savaş çocukları çıkar ve kitabın merkezine oturur. Çocukların o masumiyetleri üzerinden savaş mahkûm edilir. Çünkü çocukların bu vahşeti, kıyımı anlamaları imkânsızdır: "Savaş çocukları onlar, nasıl filtreyle koruyabilirsin tabut ve ceset suretlerinden, çığlıklarına ve öfkelerine nereye kadar mani olabilirsin? Bebekler ve yaşlılar harabelerin altında kaldı, gözleriyle kaç ceset gördü orada her biri..." Öyküler kaybetmek odaklıdır. Öykülerde, mülteciler yaşamlarına ilişkin her şeylerini kaybetmişlerdir. Hafızaları, geçmişleri yoktur. Geldikleri yeni yerde ise mutlu değildirler. Çünkü "Yurdundan, yuvasından olan her türlü yaraya açık hâle gelir." Tam da buralarda sadece kaybettikleri güzellikler değil, bir mülteci olarak yaşadıkları dramlar, tecavüzler, aşağılanmalar, dışlanmalar gündeme getirilir.

"Yanağında Prenses Kıvrımı" öyküsünde, kendi dünya algısıyla, Suriye mültecilerinin yaşadıklarını düşünen kahraman, çelişkiler içinde bir yol bulmaya çalışır. "Nasılsa Kimse Kıyamaz O Şehre Diyordum" öyküsünde, Halep şehri ve savaşın açtığı yaralar işlenirken çocuk dramı öne çıkarılır. Bir şehir yok edilirken dünya seyirci kalmıştır. "Uzakta Bir Şehrin Gecesi"nde, Suriye savaşının acılarını anlatmayı sürdürürken, yolları ayrılan, kaybolan insanlar ve insanların yok olan hayalleri gündeme getirilir. "Başka Bir İhtimalin Eşiği" öyküsünde, savaştan kaçıp Türkiye'ye sığınmış genç kızların buradaki çaresizliği ve bunları istismar eden insanlar konusu işlenir. "Aklımda Kalan Başlıklar" öyküsünde, hayatın içinden kahramanları anlatırken birden kıyıya vurmuş bir bebek, yaşanmamış bir ömür, bir insanlık dramı hikâye edilir.

Öyküler boyunca acılar karşılaştırılır, Suriyelilerle yüzleşme zemini yaratılır. Suriyeliler bir mihenk taşı olarak, Türkiye'de hâlinden memnun olmayanları yüzleşmeye çağırır: "Mültecilerle her karşılaşmamda birçok şeyin yanı sıra sahip olduğum konforlu hayatı yitirdiğimde geriye benden ne kalabileceğinin muhasebesini de yaptım. Kendini bir mültecinin yerine

koyarak geçmek sokaklardan, kendini bir mültecinin yerine koyarak binmek taşıtlara…"

Öykülerde ağırlıklı olarak, insan, hayalleriyle, toplumsal algı ve gerçekler çarpışmasının yarattığı hayal kırıklığı gündeme getirilir. Savaş bütün boyutlarıyla mahkûm edilir: "Bombalar, cesetler, çocuk cesetleri, ağlayan kadınlar, protezli bacaklar, çocuk cesetleri yine, değmezdi, hiçbir şey için değemezdi, yıkılsın hırslarınız, kahrolsun tahtlarınız taçlarınız, çocuklar kayboldu, eridi beyinler…"

Mülteciliğin, göçmenliğin odak alındığı aynı temalı öykülerde insanlar umut ve yenilgi arasında eşikte beklemektedir. Bulundukları dünyada, ülkede, coğrafyada kendilerine yer bulamayan, bir şekilde yurtlarını terk etmek durumunda kalan insanları yeni bir hayat, yeni bir mekân, yeni insanlar beklemektedir. Ama insan gitmekle umutlarını gerçekleştirebilecek midir? İşte anlatıcı ülkelerini terk etmek zorunda kalan insanların durumuna bakar. Yersizlik yurtsuzluk duygularını öne çıkarır. Göçmen psikolojisini hikâye ederken, mekân, anı, kaybetme duygularını gözler önüne serer, bu insanlarının kırılmalarının sarsıcı etkisini aktarır.

Cihan Aktaş, öykü sanatının tüm gereklerini yerine getiren, sıkı örgülü, durum ve atmosfer öyküleri yanında, tümüyle düşünceye odaklı, aktüel öykülere de imza atar. Ancak özellikle hayatın içinden insanlık manzaralarını naif bir üslûpla anlattığı öykülerde kendini bulur.

Fatma Barbarosoğlu'nun *Mutluluk Onay Belgesi* kitabında, değişen değer yargıları, mahremiyetin yitişi, göstermek / görünmek çağının ironik eleştirisi yapılır. Pek çok öyküde, insanların her şeyinin ortada olması, mahrem hayatların açık edilmesi gündeme getirilir. Modern hayatta, herkesin çağdaş aletlere teslim olması, değerlerin yitirilmesi sonucu yalnızlığa doğru yol alışı işlenir. Cep telefonu, aypot, bilgisayar iletişimi bitirmiştir. Öyküler, bilgisayar, cep telefonu, sosyal medya eleştirileri üzerine gelişir.

Fatma Barbarosoğlu bu kitabında ilginç bir yöntem dener. Gazetedeki köşesinde yazdığı ama yarım bıraktığı öykülerin okurlarca tamamlanmasını

ister ve gelen cevaplarla birlikte kitabını oluşturur. Böylece okurlarca yazılan sonlar, yazarın kendi sonuyla birlikte yer alarak karşılaştırmalı bir final havası ortaya çıkar.

"Cennetlik Arkadaşımız İçin Plaket Töreni" öyküsünde, insanların medyaya teslim oluşları işlenirken "Yumruk Yumruğa"da dünyayı yöneten insanların yumrukla gündeme gelmesi, bütün medyayı yumruk kültürünün işgal etmesi hikâye edilir. "Ninemin Emoji Sözlüğü"nde, torunuyla iletişim kurmak için cep telefonundan emoji öğrenen nine anlatılır. Herkes birbirini dinler, videosunu çeker, selfi yapar... Ortam görünmek, göstermek çağıdır. Televizyon hemen emoji öğrenen nine haberi yapmıştır bile. "Mutluluk Onay Belgesi"nde, Twitter, Facebook, Youtube'ın insanın bütün hayatına girdiği, davranışları, hayat biçimlerini belirlediği hikâye edilir. "Birlikte Bir Selfimiz Olsa Şöyle" öyküsünde, havaalanında durmaksızın selfi çeken adamın psikolojisi aktarılır. "Caminin İçinde Güneş Gözlükleri ile Oturan Kadın..." öyküsünde kocası tarafından öldürülen kadınlar dramı gündeme getirilir.

Yıldız Ramazanoğlu'nun *Adem'in Cevap Vermesi* kitabı üç bölümden oluşur. "Adem" bölümünün ilk iki öyküsünde, çağdaş insanın yalnızlığı, talepleri, beklentileri üzerinden insanlık serüveni anlatılır. Bu öykülerde insanın çağdaş hayatta var olma mücadelesi simgesel bir dille hikâye edilir. "Küçük Adem" simgesi üzerinden mevcut hayat algısının eleştirisi yer alır. Bu bölümdeki "Dinozor'un Öyküsü"nde ise Dino üzerinden yine sembolik olarak dünyanın aldığı hâl ve intiharlar gündeme getirilir.

Kitabın ikinci bölümü "Sarsıntı"da ise toplumsal olaylara dikkat çekilir. "Annemin Arkadaşları"nda başörtüsü sorunu nedeniyle okullarını bırakmak zorunda kalan genç kızların bundan sonraki hayat mücadeleleri hikâye edilir. "42. Dakika"da, abluka altındaki insanlara yardım götüren Mavi Marmara gemisine İsrailli askerlerin baskını aktarılır. "Kıyametten Önce Halepli Senem" öyküsünde Halep şehrinin geçmişine bakılır. "O Gece" ve "Ters Yön" öyküsünde 15 Temmuz darbe girişimindeki insani dramlar hikâye edilir. Diğer öykülerden, "Mülteci Odası"nda Özbek

mültecinin yaşadığı sorunlar, "Belfas'ın Geceleyin Dile Gelmesi"nde Kuzey İrlanda sorunu, "Elektrik"te, Sudan, Saraybosna sorunları işlenir.

Kitabın üçüncü bölümü "Yaşantı" onun en başarılı olduğu kanaldan akar. Çok sesli öykü anlayışı doğrultusunda, bilinç akışı, iç sesin dışarı verilmesi ile oluşan karnaval havayla öykü biçimlendirilir. "Tırlar Neden Bu Kadar Yaklaşıyor?" öyküsünde, bir otobüs yolculuğu hayat yolculuğuna evrilir ve bu yaşanan karmaşada insan yalnızlığına vurgu yapılır: "Hayat, omuzlar birbirine değecek kadar yan yana oturduğun insana, gözyaşını soramadığın, silemediğin fare kapanı." "Kaptan" öyküsü kitabın en güzel öykülerinden biridir. Bu da yine bir yolculuk hikâyesidir. Aylarca süren gemi yolculuğunda kaptanın, mürettebatın hayata bakışları ve hayatın yorumlanışı hikâye edilir: "Aklı karada bedeni deryada değilim, kara yoktur o kadar da gerekli değildir, böyle yüzüp durabiliriz, bu bizi kaldırır, arındırır, tortudan uzak tutar, gemide her şey belli bir düzen içindedir. Batmamak ve hayatta kalmak için lüzumlu melekeler kendiliğinden seferber olur." Yolculuk ve özellikle gemi yolculuğunun insandan ne getirip ne götürdüğü kaptanın bakış açısından yansıtılır: "Yolculuklar altı aydan az değil. Zamanla zaman kavramı da yok oluyor. İnsanın kendini bir köye, bir ülkeye hatta bu gezegene ait hissetmediği yüzergezer varoluş gibisi yok." Ne var ki Kaptan'ın bu yol ve deniz merakının arkasında bir başka gerçek vardır. Bu yolculukların birinde gemisi batan ve cesedi bile bulunmayan babasının çocuğudur o. Bir anlamda babasının peşindedir. "Kitap Okuyacak Bir Yercik"te, eve, hayata sıkışmış bir kadının çıkışsızlığı işlenir. Zaman olgusu etrafında problem ortaya konurken varılan yer, "evin örgütlenmeye fırsat sunmayan dokusu" karşımıza çıkar. "Avukatımla Görüşebilirsin"de, eşi tarafından terk edilen Rıza sokakta bu acıyla dolaşırken Suriyeli bir açla karşı karşıya gelir. Bu arada merhameti ve açlığı keşfeder.

Behçet Çelik *Yolun Gölgesi*'nde, kendi topraklarında kalamayıp mülteci durumuna düşen insanların dramına eğilir. Savaş ve barış arasına sıkışmış insanlar için hayat çıkışsızdır. Sokağa çıkmanın yasak olduğu kentler, miting alanları, çatışmalar, basın açıklamaları, kıyıya vuran cesetler, horlanan Suriyeli mülteciler... Bir mücadelenin, karmaşanın, kaosun,

hayatta kalma savaşının öyküleri... Çelik bu son kitabında tümüyle siyasi ve toplumsal sorunlara eğilir. Ama dikkati daha çok yurdundan ayrılmak zorunda kalanların yaşadıkları olur. Kitapta bu acılar yanında yaşanan dramların başka insanlardaki karşılığına da bakılır: "Ah şu Suriyeliler memleketlerinden kaçıp buralara doluşmasaydı, gül gibi işini sürdürürdü. Her taraf bilmediğimiz etmediğimiz insanlarla doldu." Özellikle kitaba da adını veren öykü kendi topraklarından kopmuş insanların sürüklenişini, çaresizliğini naif, dokunaklı bir dille oldukça başarılı bir şekilde anlatır. İki dilsiz ilişkinin, şiirsel, dokunaklı bir yaklaşımla anlatıldığı "Dil Azabı" kitabın diğer akılda kalıcı başarılı öyküsüdür.

Daha çok eleştiriler, incelemelerle öne çıkan Feridun Andaç, 2017'de yeni bir öykü kitabı yayımladı: *Hassas Kalp Hikâyeleri*. Türkülerle, yürek burkucu fotoğraflarla, şiirsel bir üslûpla ilerleyen öyküler bir dil bilinciyle oluşur. Yaşanmışlıklardan taşan aforizmalar yüreğe dokunur. Daha çok geçmişe ait yaşanmışlıklardan, duygulardan beslenen öyküler, nostaljik tatlar peşindedir. Bilindik bir olay örgüsüne yaslanmayan öyküler, başlangıçlı, bitişli bir kurgudan çok parçalı bir iç döküş olarak biçimlendirilir. Belki de bütünlüğü hedeflemeyen fragmanlarla oluşsun istenir anlatılanlar. Tıpkı hayatta olduğu gibi.

Müge İplikçi *Çok Özel İsimler Sözlüğü*'nde karakterlerden, isimlerden yola çıkıp bir Türkiye gündemi haritası çıkarır. Kitaptaki her öykü, daha çok gazetelerdeki fıkra köşeleri biçiminde şehirden, hayatın bir ânından insanlık manzaraları aktarır. Kütüphane memuresinin eli, bir kadının mamografi serüveni, bir telefon konuşması, bir alış veriş ânı hikâyelerin konusu olur. Kapitalizmin, modernizmin, kentin öğüttüğü bu insanlar yaşanan keşmekeş ve kaos içinde olup bitenlerin farkında değildir. Simitçi İrfan, inşaat işçisi Bilal nasıl kurban olduklarının ayırdına varamazlar.

Çok Özel İsimler Sözlüğü İplikçi'nin, simgesel, dilsel arayışları bir kenara bırakıp "mesele" ve "mesaj" üzerine odaklaştığı bir kitaptır. Çoğu olaylar, durumlar gündelik konuşmalardan oluşurken bir zenginleşmeye dönüşmeyen hayatta gördüğümüz hâliyle dile gelirler. Bu gündelik hayatın üzerine ise Soma kazası, işçi ölümleri, OHAL, çarpık kentleşme, doğa

kıyıcılığı, ikiyüzlü ilişkiler, kıskançlıklar, evlilik hayatı içinde kaybolan kadınlar, özgürlük ve adalet yalanları düşer.

Kemal Varol şiir ve romandan sonra 2017'de öyküyle okur karşısına çıktı: *Sahiden Hikâye*. Varol öykülerde yarı hayalî bir Arkanya bölgesi yaratarak memleket meselelerini burada örnekler. Yer hayalî de olsa anlatılan meseleler Türkiye'nin meseleleridir. Kitapta yer alan hikâyeler tematik bir bütünlük taşır. Çocukluk anılarından beslenen öykülerde, çocukluğun saf aşkları, hayalleri gündeme gelirken arkada, fonda devrimciler, çatışmalar, boşaltılan köyler, OHAL vardır. Çocuğun köyü yakılmış, kendi adı "siyasi"ye çıkmış, ağabeylerinin başı polisle belalı, anneleri ise Türkçe bilmez. Çocuklar evden kaçar, başka dünyalardan haber getirirler. Polisler sürekli ev basar, insan arar. "Hamdolsun diyalektiğe inanan" insanlar kötü günlerin geçmesini beklerler. Sonunda devrimci amcası anlatıcı çocuğa şu nasihati verir: "Bu harfleri yan yana getirip güzel şeyler anlat insanlara! Ki onlar bunları okurken sahiden hikâye sansınlar her seferinde."

Aysun Kara *Sessizce Şarkı Söylüyorduk*'ta, kırılmaları, ayrılmaları ve kopuşları hikâye eder. Direniş ve devrim günlerini ve onların üzerine düşen hayatın gölgesini. Sonra mazi ve araya giren zaman... Aysun Kara, dili özenli, dikkatli ve işlevsel kullanır. Ayrıntıları incelikle hikâye eder, geriye dönüşlerde yüreğe dokunan insanlık hâllerini öne çıkarır. Öykü kişileri hayatla yüzleşirken kalıcı bir deneyimi de aktarmış olurlar. Gerçekçi gözlemler insani duyarlıkla harmanlanır.

Mustafa Çiftçi *Ah Mercimeğim*'de içten, sıcak, sahih bir dille taşra insanının dokunaklı hikâyelerini anlatmayı sürdürdü. Mustafa Kutlu'nun açtığı yola, kendi dünyasını yerleştirerek öykü dünyasını aktardı. Yöresel deyimler, şiveler ve anlayışlarla tümüyle bir taşra duyarlığını benimsedi. Anlatım biçimi olarak da meddah anlatıcılığını seçti. Onun hikâyelerinde sıkı örgü, dil arayışlarından ziyade okurun çok iyi bildiği, çabucak dünyasına girebileceği çoğunlukla güncel olaylar, durumlar üzerinden hikâye kurgulanır. Samimiyet, içtenlik öykünün merkezine yerleşir ve anlatının tadı çıkarıla çıkarıla mesele aktarılır. Abartının getirdiği küçük mizah serpiştirilerek metin oluşturulur. Kitabın ilk öyküsü "Ah

Mercimeğim" tüm öykülerin bir prototipi gibidir. Bir imkânsız aşk ve bunun getirdiği sorunlar sade dil ve kurgu ile anlatılır.

Akif Hasan Kaya *Bu Bir Aşk Hikâyesi Değildir*'de "hikâye"lerin peşine düşerken, anlatının büyüsüne kapılıp pek çok kahraman, uzun zamana yayılan dönemler ve olaylarla öykülerini oluşturur. Bir kesit ve ânın öyküsünden çok, bütün bir hayat ve hayatlar hikâye edilir. Aşk pek çok hikâyenin teması olarak öne çıkar. Karşılıksız, imkânsız bazen de anlamsızdır. Bazen ulaşılamaz, bazen de "seven vurur" biçiminde dışlaşır. Kitaba yayılan temel anlayış insanın "aşk"ı uzun süredir unuttuğu vurgusudur. Oysa yarım yaşanır ama aşksız yaşanmaz. Bu anlamda aşk ve hikâye teması iç içe öykülenir. İlk öyküsünde, bir türlü kendi hikâyesini anlatamayan karakterin hikâyecisini bulmasını anlatır. Tarihsel, uzun bir döneme yayılan bu aşk hikâyesini kimse dinlemek istemez. Bu hikâye ancak "Bu Bir Aşk Hikâyesi Değildir" denilerek anlatılabilir. Çünkü insanlar bu duyguya yabancılaşmışlardır. Diğer öykülerde de hikâye anlatma bir tema, sorun olarak tartışılır. Gerçek ve hikâye, hikâye ve felsefe, hikâye ve kurgu gündeme gelir. Hikâyeler her anlatıldığında yeni bir çehreye kavuşur, bambaşka bir hikâyeye dönüşür.

Yılın en iyi kitaplarından biri bir ilk kitaptı. Emin Gürdamur'un *Atları Uçuruma Sürmek*. Emin Gürdamur öyküye en ileri noktadan başlar. *Atları Uçuruma Sürmek* ilk kitap olmasına karşın acemiliklerden sıyrılarak düzeyli bir anlatıma yaslanır. Arabeske, abartıya, melodrama düşmeden insanların en melankolik, yenik anlarını, lirik, şiirsel bir dille hikâye eder. Öyküler, küçücük olaylar etrafında başlar; bilinçaltı, zihinsel göndermelerle, çağrışımlarla halka halka genişler, derinleşir. Aslında açık, sarih karakter öyküleri yazar, ama o karakterleri, çevresinde görünmeyen haleler, saklandığı acılar, karmaşa ve kaos ile birlikte çizdiği için öyküleri flu izlenimi bırakır. Gürdamur, genel anlamda dilde özenlidir. Kelimenin gücünden, çağrışımlardan beslenerek oluşturur öykülerini. Duygu aktarımında, atmosfer yaratmada ve sahnelemede başarılıdır. Yılkı atlarının çaresizliğini, yetimhanelerin çıkışsızlığını, kırılan çocuk kalbini incelikle hikâye eder, geriye dönüşlerde yüreğe dokunan insanlık

hâllerini öne çıkarır. Öykü kişileri hayatla yüzleşirken kalıcı bir deneyimi de aktarmış olurlar. Gerçekçi gözlemler insani duyarlıkla harmanlanır.

Güzide Ertürk, *Kaplumbağa Gölgesi*'nde öykünün sınırlarını zorlar, eser bir novella'ya dönüşür. Yersizlik yurtsuzluk, bir yere ait olamama, insanın acımasızlığı ve mültecilik metnin ana ekseni olurken, merhamet, vicdan duygusu bir kez daha lirik bir üslupla hatırlatılır. Halep acısı, denizden kıyıya vuran cesetler bir insanlık dramı olarak sunulur.

Engin Türkgeldi *Orada Bir Yerde* kitabında, biraz büyülü gerçekçilik, biraz fantastik ama her ikisi de olmayan gizemli, örtük gerçeklerin anlatıldığı sembolik diyebileceğimiz bir hikâye anlayışıyla oluşturur öykülerini. Tüm sağlıklı insanlarını savaşta yitirmiş kasaba, kölelerinin iyi dişlerinden kendine yeni bir ağız yapan efendi, dağ başında hakikatle tanışmış bir yalnız, padişahın katil cüce adamı, kimsenin uğramadığı kasabalara gelip dünyada olup bitenleri anlatan gezginler, değirmencinin intiharı karşısında ne yapacağını şaşıran köylüler, yirmi yıldır aynı kâbusla uyanan yalnızlar, ölümün geleceğini haber veren köpekler, öyküleri başka diyarlara taşıyacak olan gezgin seyyahlar kitaptaki öykülerin konusu olur. Öyküler genel olarak yer ve zamandan bağımsız, belirsiz (daha çok geçmiş, padişahlar, hanlar vb.) kurulur. Tüm olup bitenler tanıdıktır ve insanın evrensel sorunlarıdır. Duru, sade, yalın bir dille anlatılan öyküler daha çok masal dünyasının temel verilerinden beslenir. Tam da anlatıcının dediği gibi: "Bir kâğıt, üzerinde yazanlardan dolayı ne övünebilir ne de utanabilir." Kitaptaki öyküler de öyle.

Merve Koçak Kurt'un *Oysa Rüyaydı* kitabındaki öyküler; filmler, kitaplar, müzik ve anılarla ilerleyen metinlerden oluşur. Ama rüya hep merkezde ve çıkış noktası olur. İncelikli bir dünya kurma peşindeki anlatıcı, oğlu, rüyalar ve yalnızlıkla baş başa kalmıştır. Geride, çok geride belli belirsiz bir "özlenen" vardır. Bir dost, bir anne, bir sevgili... Bu âna yaşanmışlıkların, ayrılıkların, özlemlerin görüntüleri düşer. Anlatıcı bir yazar tüm bu yaşadıklarının kelimelerdeki karşılığını ararken, yazma biçimlerini, yazma hâllerini, yazma serüvenini metne geçirir.

Ayşe Aldemir'in *Kış Tutulması* başarılı bir ilk öykü kitabı olarak

belleklerde yer etti. Kitap, dil başarısı, anlatıma denk düşen atmosfer, duruş, yenilik, çoğaltmaya uygun yapısıyla iyi öykünün tüm özeliklerini taşır.

Kış Tutulması'ndaki kahramanlar ya hayalî mi, gerçek mi olduğu belli olmayan biriyle konuşur, ya rüyaların peşinden gider ya da bir resmin / mekânın çağrıştırdıklarıyla var olurlar. Öyküler ağırlıklı olarak kar, atlar, yazmak, rüya, masal, hikâye kelime ve kavramları etrafında oluşur ve anlatıcı vermek istediği her şeyi bu kelimeler / kavramlar üzerinden izah eder.

Ayşe Aldemir rüya odaklı öyküleriyle iyi bir damarı yakalamış görünüyor. Çünkü rüya anlatım öykücüler için geniş olanaklar sunan bir anlatım biçimidir. Öykücüler, rüya tekniğinden yararlanıp öyküyü bir rüya formatına dönüştürürken fantastik, akıl dışı ve simgesel anlatıma başvururlar. Rüya bazen sadece bir duygu yaratmak, okurları bir masal, düş atmosferine sokmak için de kullanılır. Pek çok benzetmede de rüya çağrışımına başvurulur.

Öykü tarihine baktığımızda, hastalıklı hâllerin anlatımına, rüyaların geniş olanaklar sunduğunu görürüz. Düş ile gerçek arasında gidip gelen kahramanlar, bu iki dünya arasındaki ayrımı net bir şekilde yapamadıkları için hastalıklı hâllere sürüklenirler.

Tümüyle masallardan, efsanelerden, mitlerden beslenen yazarların öykülerinde rüya düşüncesi geniş yer tutar. Pek çok öyküleri rüya dilinin fantastikle bütünleşen atmosferinde yer alır. Öykü kişileri için, rüya bir yol gösterici, bir rehberdir. Borges, kimi metinlerinde neredeyse olduğu gibi rüyalarını yazdığını belirtir. Sadece inandırıcı hâle getirmek için birkaç ayrıntıyı değiştirmiştir. Kâbusu yazmanın zor olduğunu, çünkü onun gücünün kelimelerden değil, görüntülerden kaynaklandığını söyler. Aslolan duygulara karşılık gelecek doğru görüntüleri bulabilmektir. Rüyalardaki görüntüleri yazarken bu hissi yakalayabilmek önemlidir. Poe de bunları başarıyla gerçekleştirir.

Yazarlar için, imkânsızı yakalama, mistik bir sıçrama zemini, maddi

dünyaya başkaldırı ortamı yaratan rüya; fantastik, gerçeküstü dünyalara ulaşmak için hâlâ önemli bir imkân olma özelliğini korumaktadır. Bu anlamda yazarlar, eserlerinde, bazen bir hammadde olarak, bazen de sembolik anlatımın kusursuz bir biçimi olarak aşkları, ütopyaları, korkuları anlatmak için her dönemde rüyaların kapısını çalacaklardır.

Kış Tutulması üç bölümden oluşur. İlk Bölüm'deki altı öyküde durmaksızın kar yağan, acımasız doğa koşullarının yaşandığı dağ başlarında geçer. Ölümler, ayrılıklar, dilsizliklerle kuşatılmış bir dünyadır burası. Öykülerde lirik, melankolik bir dille bu kıyıya vuranların sessizliğine ses olunur. "Atlar", "kar", "yazmak" her öyküde tekrarlanan kelimeler olur. Öykü kahramanlarının tümü hayata pamuk ipliğiyle bağlıdır ve hep uçlarda seyrederler. Her an ayakları kayabilecek bir ruh hâlindedirler.

Kitaba da adını veren ilk öykü "Kış Tutulması" bir ağıt evinden, ölüme, ayrılıklara, hayata ilişkin kırık dökük duygularla oluşturulur. Kesik kesik cümlelerle ve gitgide derinleşen duygularla... Sadece acıyı vurgulayan sözcüklerin peşinden gidilerek yaralayıcı bir insanlık dramı hikâye edilir. "Kara Kışta Bir At Cenazesi" bir atın ölümü üzerine hissedilen duyguları anlatır. At tutkunu olan ailenin kaçırılan atı ve ölüsünü bulmalarının yarattığı dram... "Ölü Balık Cenneti"nde bir kaçakçılıkta ölen insanlar ve yaşamak için hayatı tehlikeye atan insanlar gündeme getirilir. "Geceyi Kaçıran Kuşlar", suç ve bağışlanma üzerine bir öykü olur. Bu soruların cevabını bulamayan öğretmen Yusuf'un rüyası tam da öykünün atmosferini yansıtır: "Bir at ve bir adam görüyorum rüyalarımda. Çalılıkların orada. Rüzgârlı bir gün. Hatta fırtına var. Gözün görmediği bir hava. Tepelerle çevrili geniş bir ovada adam yorgun atıyla yürüyor. Eğilip atın kulağına, bir şeyler fısıldıyor. Ne dedi? Nereye gidiyor adam? Adam kim? Ata ne oluyor? Hep merak ediyorum Emin, rüyanın sonunu göremiyorum ama hiç. Bu tıpkı öldükten sonra nerede olacağını bilememek gibi bir şey..." Buraya nasıl geldiğini bilemediği için nasıl döneceğini de bilmemektedir.

"Badem Çiçeğisin ve Eyvâh"ta ise annesini dövüp kör eden babasına kekeme yazarın duyduğu öfke ve bağışlama konusu işlenir. Bir kış gecesi annesinin öcünü almaya yemin eder. Ama konuştuğu Ermiş ona: "Bağışla, bağışla ki yara kalmasın içinde" der. Kekemedir Halil ama yazıda öyle

değildir: “Kalemi eline alıp, yazıya koştun kendini, atlar gibi diyesin geliyordu. Yani atlar nasıl da birden, dörtnala, koparıp ipini, vahşice gövdesini bozkırın bağrına savururdu... Yazmak biraz da bu... Yazıyordun, bir kuşun aniden hesap etmeksizin havalanması gibi, bir şimşeğin çakması ve ardından bulutlardan yeryüzüne suların hızla boşanması gibi delice.”

İkinci Bölüm öyküleri ise daha çok düşler, mekânlar ve çağrışımlarıyla oluşur. Düşlere yaslandığı için kapalı, soyut öyküler çoğunluktadır. İkinci Bölüm’ün ilk öyküsü “Sakız Ev Cinayeti”nde, doğduğu mekâna gelip geçmişiyle yüzleşen ve baba şiddetine maruz kalan genç kızın dramı anlatılır. “Galata Kulesi, İbrahim ve Annem” öyküsü yine bir mekân ve geçmişe yolculuk öyküsüdür. Yenilmiş ve dışarı vurmuş anlatıcı annesine göndermelerde bulunur. “Adı Leyal Olabilirdi” öyküsünde, “Las Meninas” resminden yola çıkılarak bir düş yolculuğu yapılır. Aynı şekilde “Sevgilim Nar”da, Venedik’te dolaşan kahraman düşler görmektedir. Özellikle bir Ermeni olma, azınlık olma psikolojisi öne çıkarılır.

Üçüncü Bölüm’deki öyküler ise daha çok rüyalar üzerinden, hakikat arayışı, kendi kendiyle yüzleşme temalarını gündeme getirir.

Kış Tutulması’ndaki öykülerde yazar, imge yardımıyla, düşüncelerini, duygularını metne yansıtır. İç monolog, bilinç akışı, flash-back tekniklerinin kullanıldığı metinlerde anlatım, büsbütün kelimeler ve çağrışımlar etrafında kurgulanırken, sembolik, metaforik anlatım baskındır. Metinlerde şiiriyet, lirizm, ritim ve çağrışıma yaslı anlatım kullanılır. Kendini kolay ele vermeyen, kapalı, daha çok iç sesin hâkim olduğu biçemi tercih eden Ayşe Aldemir, yalnızlık, insansızlık, zaman, ölüm etrafında gezinerek imgesel, soyut bir öykü dünyası yaratır. Çağrışımsal, yoğun anlam arayışı içerisinde, beğenisi incelmiş, öyküde farklı tatlar arayan okurları önceler. Bu tür öyküler, farklı, zengin okumalara kapı aralarken kalıcılığın da şartlarını yerine getirirler. Ne var ki fazlasıyla kişisel kimi duyguların / durumların metne yansıtılması, anlatımdan, kurmacadan uzaklaşılıp melankolik bir iç döküşe evrilmesi öykülerin kapalı, değerini içinde gizleyen bir anlatıma dönüşmesine neden olur. *Kış Tutulması*’nda bu iki tür öykülere de rastlarız. Kimi öykülerinde ise melodramik yanlar ağır basar ve bu romantizm içerisinde anlam seçilemez. Odaklaşmanın

tam olarak gerçekleştiği, bir anlamın parladığı, bir acının bütün aydınlığı ile metne yansıdığı öykülerinde ise gerçek dilini bulur.

Ayşe Aldemir yayımlanan ilk kitabı Üzüm Kokusu romanından sonra ilk öykü kitabı olan *Kış Tutulması*'yla da öyküde başarılı bir adım atıyor.

2017'nin öykülerine bakılarak şu genellemeler yapılabilir: Bazı öyküler kısalsa, rafineleşse daha güzel olacakken uzatılmış, anlam uzunlukta boğulmuş, uzamış ve başarısız bir öyküye dönüşmüş. Bazen de tam tersi, kimi minimal öyküler derdini tam anlatamadan kısalığın olumsuz yorumuyla oluşmuş. Gündemdeki temalar (cinsellik, din, Kürt sorunu) elverişli temalar olabilir ama yeni bir biçimle anlatmazsanız bu sömürü, fırsatçılık olur. 2017'deki öykülerde her ikisine de rastladık. Sadelik ve yalınlık öyküde büyük bir güç olmakla beraber aynı zamanda büyük bir risktir de. Böylece sıradanlığa, bayağılığa da düşmek mümkündür. 2017'de yalın anlatımı hakkıyla ortaya koyan öyküler de, sıradanlığa düşen öyküler de vardı.

Dikkat çeken hususlardan biri de sokağa inmek, toplumsal olaylara ilgi göstermek ve günceli anlatmak peşindeki yazarların "gazeteci hikâyecilik" tavrını sergilemeleriydi. Oysa önemli olan, yaşamsal / siyasal deneyimi esere taşımak değil, onu, eserin gerekleri doğrultusunda gereği gibi biçimlendirebilmektir. Yaşanan dram ve trajedilerin edebiyat dilindeki karşılığını, imgeleri, biçimlerini bulmak gerekir. Edebiyatçı büyük olayları, herkesin bildiği durumları gazeteci gibi anlatan değil, bu olayları, durumları kendi diline dönüştüren ve her durumda onu zenginleştiren, derinleştiren ve kalıcı kılan bir tutumu benimseyen kişidir.

2017'de şunu gördük: Her inançta, her kuşakta, her anlayışta iyi öykücü vardı ve genellemeler yanıltıcıydı.

2017'de Yayımlanan Öykü Kitapları

Mustafa Kutlu / *Tarla Kuşunun Sesi* / Dergâh Yayınları

Mukadder Gemici / *Nuh'un Kızı* / Dergâh Yayınları

Ersin Yılmaz / *Mahcubiyet Öyküleri* / Dergâh Yayınları

Sinem Torun / *Kamburlar, Kaçaklar ve Kurbağalar* / Dergâh Yayınları
Fatma Barbarosoğlu / *Mutluluk Onay Belgesi* / Profil Yayınları
Mehtap Altan / *Mistik Fısıltılar* / Profil
Cihan Aktaş / *Fotoğrafta Ayrı Duran* / İz Yayıncılık
Yıldız Ramazanoğlu / *Adem'in Cevap Vermesi* / İz Yayıncılık
Ali Haydar Haksal / *Ses ve Gölge* / İz Yayıncılık
Akif Hasan Kaya / *Bu Bir Aşk Hikâyesi Değildir* / İz Yayıncılık
Bülent Ayyıldız / *Durun Yanlış Anladınız* / İz Yayıncılık
Zeynep Sati Yalçın / Şeker Kırığı / İz Yayıncılık
Nilgün Bıyıklı / *Deliler ve Flamingolar* / İz Yayıncılık
Güzide Ertürk / *Kaplumbağa Gölgesi* / Şûle Yayınları
Naime Erkovan / *Olay Berlin'de Geçiyor* / Şûle Yayınları
Yasin Çetin / *Olur Belki* / Şûle Yayınları
C. Zeynep Kaplantaş / *Romantik Cinayetler* / Şûle Yayınları
Leyla Turan / *Küçük Bir Dalgınlık* / Şûle Yayınları
Hilal Karaman /*Muzaffer Çok Kızar Valla* / Şûle Yayınları
Yunus Develi / *Perde* / Şûle Yayınları
Ali Işık / *Beni Hikâyeden Çıkart* / Şûle Yayınları
Yunus Develi / *Perde* / Şûle Yayınları
Betül Barış / *Sirke Dükkânı* / Şûle Yayınları
Leyla Polat / *Korkuyorsam Sebebi Var* / Şûle Yayınları
Ali Cüneyd Kılıçoğlu / *Yas Orkestrası* / Sel Yayıncılık
İsahag Uygar Eskiciyan / *Konteyner Zaafı* / Sel Yayıncılık
Burak Tamdoğan / *Kalabalık Olmanın Esasları* / Puksadiva Yayınları
Elif Türkölmez / *Anne Kız, Harikasın* / Çınar Yayınları
Seyit Soydan / *Umut Güzeldir* / Pencere Yayınları
Semra Aktunç / Ölmek İçin Güzel Bir Gün / Yapı Kredi Yayınları

Tuncer Erdem / Gece Gelen Öyküler / Yapı Kredi Yayınları
Emrah Öztürk / *Anlatamıyorum* / Yapı Kredi Yayınları
Anıl Mert Özsoy / *Korku Yokuş Aşağıydı* / Doğan Kitap
Figen Alkaç / *Isrârı Kanadında* / Doğan Kitap
Hasan Ali Toptaş / *Gecenin Gecesi* / Everest Yayınları
Bahri Vardarlar / *Hacivat Seni Çağırıyor* / Everest Yayınları
Mevsim Yenice / *Tekme Tokatlı Şehir Rehberi* / Everest Yayınları
Murathan Mungan / *Dokuz Anahtarlı Kırk Oda* / Metis Yayınları
Ayşe Aldemir / *Kış Tutulması* / Büyüyenay Yayınları
Hasan Harmancı / *Uyunmak Üzere Olan Bir Adam* / Büyüyenay Yayınları
Necip Tosun / *Emanet Hikâyeler* / Dedalus Yayınları
Çiyil Kurtuluş / *Kasırga ve Yabanmersinleri* / Dedalus Yayınları
Okan Çil / *Onu da Sonra Anlatırım* / Dedalus Yayınları
Merve Koçak Kurt / *Oysa Rüyaydı* / Hece Yayınları
Emin Gürdamur / *Atları Uçuruma Sürmek* / Hece Yayınları
Safiye Gölbaşı / *Serazat* / Hece Yayınları
Müzeyyen Çelik / *Omzumda Biri* / Hece Yayınları
Cemil Kavukçu / *Yüzünüz Kuşlar Yüzünüz* / Can Yayınları
Behçet Çelik / *Yolun Gölgesi* / Can Yayınları
Yiğit Bener / Öteki Düşler / Can Yayınları
Emir Çubukçu / *Günün O Belirsiz Vaktinde* / Can Yayınları
Murat Yalçın / *Pera Mera* / Can Yayınları
Müge İplikçi / Çok Özel İsimler Sözlüğü / Can Yayınları
Engin Türkgeldi / *Orada Bir Yerde* / Can Yayınları
Ezgi Polat / *Susulacak Ne Çok Şey Var Aramızda* / Can Yayınları
Muzaffer Kale / *Sabahın Bir Devamı Vardı* / Can Yayınları
Mustafa Çevikdoğan / *Temiz Kâğıdı* / Can Yayınları

Mehmet Sarı / *Altıncı Hikâye* / Okur Kitaplığı
Dursun Ali Sazkaya / *Petersburg'ta Ölüm* / Okur Kitaplığı
Ozan Çınar / *Yeterince Dinledik* / Raskol'un Baltası
Fatma Nur Kaptanoğlu / *Kaplumbağaların Ölümü* / Raskol'un Baltası
Aysun Kara / *Sessizce Şarkı Söylüyorduk* / Ayizi Kitap
Hatice Günday Şahman / *Kırmızı Etek* / Ayizi Yayınları
Kemal Varol / *Sahiden Hikâye* / İletişim Yayınları
Ömer Arslan / *Avuntular* / İletişim Yayınları
Mustafa Çiftçi / *Ah Mercimeğim* / İletişim Yayınları
Engin Barış Kalkan / *Maveraünnehir Nereye Dökülür* / İletişim Yayınları
Caner Almaz / *Kırgın Almaz* / Alakarga Yayınları
Kadire Bozkurt / *Bir Kalbin Boyutları* / Alakarga Sanat Yayınları
Semrin Şahin / *Gece, Kediler ve Sessizlik* / Alakarga Yayınları
Nevzat Akyar / *Kuşların Götürdüğü* / Artos Kitap
Feridun Andaç / *Hassas Kalp Hikâyeleri* / Eksik Parça Yayınları
Nuhan Nebi Çam / *Uyanma Bildirisi* / Bilge Kültür Sanat Yayınları
Zeynep Sati Yalçın / *Adım Adım* / Eşik Yayınları
M. Yücel Öztürk / *Ağır Tüy* / Eşik Yayınları
Ramazan Teknikel /*Ay Altında Bir Koşu* / Eşik Yayınları
Selahattin Demirtaş / *Seher* / Dipnot Yayınları
Mustafa Uçurum / *Esmerliğime Bakma* / İncir Yayınları
Recep Şükrü Güngör / *Kayıp Kahramanlar* / İncir Yayınları
Dilek Türker / *Avucumda Çimen* / Hep Kitap
Levent Tülek / *Pitbull* / Hep Kitap
Fatih Balcıoğlu / Şah ve Kuzu/ Mühür Yayınları
Pelin Kıvrak /*Hiçlikte İhtimal Var* / Varlık Yayınları
Serkan Türk / *Bak Önümüzde Yeni Bir Mevsim* / Yitik Ülke Yayınları

Onur Akbudak / *Kasabada Yeni Bir Şey Yok* / Yitik Ülke Yayınları
Adnan Özyalçıner / *Torik Akını* / Manos Yayıncılık
Serkan Üstüner / *Hükmen Mağluplar* / Hayy Kitap
Bekir Tuncer / *Beyaz Gelincik* / Reçete Yayınları
Nazlı Karabıyıkoğlu / *Gök Derinin Altında* / İthaki Yayınları
Hasan Erbay / *Tıbbiyeli Muharrem* / Karina Yayınevi
Aslı Solakoğlu / *Akıl Deliği: Anadipsi* / NotaBene Yayınları
Hanife Altun / *Huzursuz Özne* / NotaBene Yayınları
Misli Baydoğan / *Yakup'un Kanatları* / Ötüken Neşriyat
Mehtap Süner Susuzlu / Şimdi Evimdeyim / Alakarga Sanat Yayınları
Mehmet Akif Duman / *Oyuncak Tamircisi* / Eşik Yayınları
Başak Daşman / *Kırk Evin Delisi* / İthaki Yayınları
Ahmet Hakan Karataş / *Bizim Oğlan* / Edebiyat Ortamı Yayınları
Mete Kaynaroğlu / *Spartaküs'lerin Ölümü* / Kanguru Yayınları
Yahya Arslan / *Ağır Yaralı Domatesler* / Avangard Yayınları
Hamza Bilgü / *Sherlock Homeless ile Nasıl Tanıştım?* / Avangard Yayınları
Ercan Köksal / *Serçe Yüreği* / Kesit Yayınları
İbrahim Eyibilir / Ölünün Yeri Şen Çay Ocağı / MGV Yayınları

2017 Öykü Ödülleri

Türkiye Yazarlar Birliği Hikâye Ödülü: Naime Erkovan / *Olay Berlin'de Geçiyor*
Necip Fazıl Ödülü (Öykü): Necip Tosun
Necip Fazıl İlk Eserler Ödülü: Betül Nurata
Yunus Nadi Öykü Ödülü: Murat Yalçın / *Pera Mera*
Sait Faik Hikâye Armağanı: Peyin Buzluk / *En Eski Yüz*
Yaşar Nabi Öykü Ödülü: Pelin Kıvrak / *Hiçlikte İhtimal Var*
Eskader Hikâye Ödülü: Emin Gürdamur / *Atları Uçuruma Sürmek*

ATLARI UÇURUMA SÜRMEK

Emin Gürdamur

Göğe...

Korkma. Bu balçıktan günler hiç bitmeyecek. Dinmeyecek bu melun acı. Bir zıpkın saplanmayacak göğsüne, bir huzme saplanmayacak. Herkes kendi sesiyle yaşayıp ölecek.

Mucizeler devrinden çok sonra bir kartal bir kaleden sebepsiz havalandı. Bunu gördün. Sen şimdi burada böyle oturuyorsun ya, insanın ve tarihin bütün boşlukları çıra kokusuyla doluyor. Bunun bir nedeni yok, pek çok şeyin bir nedeni yok. Yüzünde bilenmiş testereler gibi gidip gelen gölgeler görüyorum neden? Boşlukta şakırdayan şu gürz sesini duyuyor musun, kulaklarımıza dolan şu kadim uğultuyu? Gözlerin böyle miydi hep, sen doğduğunda da böyle mi, böyle iki çengel gibi mi bakardı? Ortaçağın bütün uğursuz kaleleri yüzüne devrilmiş. Menkıbelerde adı sanı olmayan, hisse aşikâr olunca ortalık yerde kalan evsiz barksız insü cini gelmiş yüzünde keçi kılından çadırlar kurmuş. Onları sen mi çağırdın? Bu masayı cinayetlerle sen mi donattın? Peki, böyle kasvetli baktın madem sonunu getirelim bu sözün.

Kuşlar kimi tenha gecelerde sebepsiz uyanırlar, derdi dedem, Allah'la konuşmak için. Kuşları uzun yollara benzettiğini biliyorum. Gökyüzünü kuyuya, ölüleri solucanlara, kitapları aynalara benzetirsin. Başka şeyleri de başka şeylere. Ben öyle benzetemem pek. Falaka mesela, kısa sürer, ağrısı uzun yollara benzer. Bitti derler bitmez. Yerine geçince camdan bakarken upuzun toprak yol görürsün. O yollar hep durur orda, çıplak ayaklar durur. Üzerinden hızlıca geçmeli miyiz bütün bunların? Peki ama neden? Başını kaldır, başını eğme. Hiç kimse harfleri kullanarak bizden bahsedemez. Eşyanın sırtına binerek bizi güdemez hiç kimse, anlıyor musun? Ben de az anlıyorum aslında. Muska niyetine boynumuza astığımız hiçlik, gelip

ciğerimize oturan firak, ayağımıza dolanan anlamsızlık şahittir, bizden konuşacak olanlar hep bir vehmin ağını örmüş olacaklar boşluğa. Örsünler.

Caminin avlusunda dua kitabı satan bir adam var, dünya için sebepler âlemi diyor. Böyle diye diye bıyıkları sararmış. Şu saçma sapan günlerde elbette onun da payı var. Ortada bir neden yokken kuş olup gittin. Karanlık, kösnül ve uzun bir bakışa, bir otobüse, bir dalgınlığa, bir yola, bir yanlışlığa meydan vererek gittin. Bu yürünmekten eskiyen yollar, bu öksüz roller, bu eğri büğrü adımlar kimseyi bir yere vardırmazken seni kolayca uzaklara vardırıyor hayret. Hiç kapanmayacak bir mesafeyle yüzleşiyor insan. Evet, kolayca ölümden söz etmelerimin altında bir kabalık yok değil. Görmek istemediği şeylere hep aynı sırtını dönen iri bir filin kabalığı. Yaşadığımız vadileri esir alan huzursuzluğun, eften püften işlere gidip gelmelerin, buyruklarla iflah olmayan biçimsizliğin, dağınık gökyüzünün, mağara kapısında oturan kederli adamın bize çıkardığı faturayı benden önce, benden cesur, benden sakin karşılamış olmanı şaşkınlıkla izliyorum. Şu bizi her ikindiüzeri fanilikle dolduran ufku, imlaya gelmez bunca meseleyi nasıl da el yordamıyla, nasıl da kıştan kalma bir çift patiği kaldırır gibi, bakmadan, ama ebedî bir dikkatle aslında, kaldırıp atıyorsun boşluğa.

En kanlı savaşları bizim adımıza bizden habersiz başlattılar, bunun utancı içindeyiz. Her birimizi ölçüp biçtiler, itinayla yonttular ve bu yalancı piramidin duvarına dizdiler. Doğduk. Hüznümüzü kelimelerle kefenliyoruz diye kimse sanmasın, iri kıyım atkestanesi gibi yolumuza çıkan afişlere, mottolara, hisse senetlerine canımızı sıkılmıyor. Gök herkesle başka dilden, başka türden konuşsun diye biz susmayı taammüden seçtik. Yenilgimizle gönensin dünya. Masumiyetimize diş bileyen yazıları sayfalardan kazıyıp harf harf yuttuk her gece, neden yüzü dağılan hakikatler rüyamızı bölmedi? Aslında hep merak ediyorum, bütün bunlarla sen nasıl başa çıktın? İnsan türünü biçerdöver gibi altına alan bu yılgınlığı nasıl başına taç yaptın? Değirmende iri örümcek ağları görmüştüm, keşke onları sen de görseydin. Keşke benden önce anlamamış olsaydın, dünyanın bu kadar büyük bir yetimhane olduğunu. Köprülerden birlikte geçerdik böylece, birbirini tekrar edip duran çöllerden, Sibirya'dan, mısralardan, kaygan cesetlerin üzerinden hatta yüzlerine basarak ve yorulunca köprülerden

aşağı atlayarak. Ölüleri birlikte hırpalardık. Mezar taşlarını canımız nasıl isterse öyle yontardık. Birine kurbağa çizerdik sözgelimi, birine merdiven. Kimseyi yaşarken takındığı maskeyle imlemezdik ama. Sarıkların altına iki harlı göz, kimsesizlikle sınanmışlara kanat, huzur içinde ölenlere mancınık resmederdik. Hakkaklar gibi yapmaz, cellatların mezar taşlarını yazısız komaz, onların da yattıkları yerde alınlarına bir teselli lütfederdik. Dirileri teker teker alırdık giyotine. Sabahları kar yağardı belki, kimseleri öldürmek istemezdik. Üşürdük ve bir köpek kulübesine sığınırdık. Birlikte üşümek hakkımızı ifsat edebilir mi mesafeler? Yetimhanede bütün çocuklar kardeştir. Kardeş midir gerçekten? Elbette bunu, biz o masada kan revan tırnaklarımızla göğün dokunaklı muşambasını kazırken uzak yaylalarda huzursuzluk çıkaran yılkılara sormayacağız. O yılkılar ki herkesi kan ter içinde bırakmak isterler; çayırlar boyu koşmaktan başka bir yaşamak olmadığını köpüklü ağızlarında geveleyip dururlar.

Esasen caminin avlusunda dua kitabı satan adam da herkesin bildiğini biliyor. Yetimhanede büyüyenlerin aynı evde büyüyenlerden daha kardeş olduklarını biliyor. Adice biliyor ve her şeyi kaypak bir bakışın ucunda çıyan gibi, akrep gibi sallandırıp güneşe teşhirden imtina etmiyor. Değirmeni merak ettin değil mi? Uzaklarda bir suyun kenarında çelimsiz bir odanın lambası yanar şimdi. Akşam yanar sabah söner bir lamba. Taş döner, kadınlar sırasını bekler, buğday sırasını bekler, arpa sırasını bekler. Hüzün getirme aklına, sesler getir, türküler getir, sofralar getir. Etrafta koşuşan çocuklar, darıya dadanan kargalar, yolunu kaybetmiş güvercinler getir. Herkesin sırasını beklediği bir tören getir. Değirmenin yıkıldığı sene değirmencinin pörtlek gözlerini gördüm balçıkta. Sular ansızın yükseldi, herkes tepelere kaçıştı, ayakkabılar kaldığı yerde kaldı. Kahverengi sel gelince değirmencinin gözleri de orda kaldı. Pek konuşmazdı zaten, gözlerini yuvalarından çıkarır, diyeceğini onlarla derdi. Onun gözlerinde de örümcek ağları vardı inanır mısın? Evet, undan bembeyaz olmuş iri ipler. Ağlardan korkmazdım. Boşlukta nedensiz, kısa kısa salınmalarından ürperirdim biraz. Herkesin sırasını beklediği bazı geceler değirmenci, yeleğinin cebinden beyaz takkesini çıkarır, sanki değirmen paldır küldür dönmüyor, koca taş her şeyi öğütmüyor gibi yavaşça açar, dizinde ütüler, gözlerinin üstüne geçirirdi. Evet evet gözlerinin. Onun gözlerinin

okuyamayacağı şey yoktu. İçimi bile okurdu, suyu takip edip köye gitmek istediğimi anlardı. Anlar ve horozun tekini avludaki kütüğe yaslayıp nacakla çat diye keserdi. Acayip kan akardı, köye inmeyi düşünmemeye çalışırdım. Bizden bahsetmezdi maalesef. Demek senin de o değirmenci gibi kitapların var. Onun üç kitabı vardı gözleriyle okuduğu. Sahi bizden bahseden kitaplar ne de kısa konuşur, değil mi? Değirmencinin gözleri balçığa saplanınca ve ben kursa yatılı gidince orada uzun uzun konuşan ama gözleriyle değil ağızlarıyla konuşan adamlarla karşılaştım. Ama dinlemezler insanı. Seni dinlemezler mesela. Çizdiğin satırları çizmezler. Senin baktığın gibi bakmazlar bana. Üzülme ama bak. Allah dinler insanı. En dipteki ranzada dizlerini karnına çekmiş uyumaya çalışırken, saçma sapan, uzun uzun konuşursun dinler seni Allah. Sözünü kesmeden dinler. Ansızın doğrulup kursun penceresine yazabileceğin bir kelimedir ama dinler seni. Sözünü kesmez.

Sen de hiç sözümü kesmiyorsun mesela. Gerçekte kimse kimsenin sözünü kesemez, bunu biliyorum. Sözün kendiliğinden yükseldiği, isli bir ocağın içinde kimsenin nefesine ihtiyaç duymadan harlandığı, korkunç ve söndürülemez alevlere dönüştüğü bir masa daha önce hiç görmemiştim. Diyorsun ki sanki ben konuşuyorum, sakın susma. Saatlerce konuştuğunun farkında olmadan böyle diyorsun. Madem getirdik sözü buraya diyorsun, madem geri dönmenin imkânı yok, madem yılkılar aklımızı çelemeyecek, madem ölülerin çürümüş yüzlerine birlikte basamayacağız, madem paylaşılmaz bir sözle kutsandık, madem derdimizi dökeceğimiz bir dehliz bırakmıyor bize dünya o hâlde kursağında sözler kalan bütün ölüleri terkimize alalım ve konuşa konuşa ölelim diyorsun. Sen böyle derken, tarihin bir yerinde, bizim biricikliğimize halel getiren başka konuşmaların yapıldığına dair bir kuşku yükseliyor içimde. Sahi neyin üstünden geçiyoruz biz böyle eskimiş? Rüyalar görüyorum acayip. Bir yetimhanenin kapısı kendini tekrarlıyor. Elleriyle yüzünü örtüyor kadınlar. Böyle senin gibi yüzleri var hepsinin. Hepsinin başına un yağıyor, ipince toz yağıyor. Neyi örtüyor bu Allah'ın cezası kadınlar? Neden dönüp geriye bakıyorlar ikide bir. Neden o değirmen beni, doğurdukları çocukları uzun iplerle rahimlerine bağlayan kadınlar gibi kendine çekip duruyor? Ağlama lütfen. Daha önce söylemiş miydim, ağlamak sana bir peygamber kadar

yakışıyor. Sonraları çok düşündüm. Değirmende değil, kursta da değil çok sonraları. Mahzenlerde nöbetler tutarken, afişler asarken, öfkeli adamların arasında kendime yer edinirken. Maskeler dikerken yüzüme, tırnaklarımı yerken, isimleri ve sokakları bir türlü aklımda tutamazken, göz rengimi bilmezken, bir insan bunca çıkmaz sokağı nasıl edecek de bir değirmende öğütecek, bir çuvala doldurup evinin yolunu tutacak diye düşündüm. Ezeli ayrılığa uğrayan parçaların ancak bir taşın kıyımından sonra uyum içinde birbirine kavuşabileceğini biliyordum aslında. Zaten her şeyi biliyorum farkındaysan! Böyle biliyormuş gibi yaparak, yalancıktan başımı dik tutarak geldim buraya, bu masaya kadar. Dedim elbet bir yerde yüzüm kızarır, bir gölgelikte durup düşünürüm, kendimden utanırım dedim geldim. Şimdi bu masada dönüp göğe bile bakamayan yalnızlığımızı teselli edecek yalanım kalmadı görüyorsun. Yılkıların altından çayırları çeken göğe, atları uçuruma sürerek verilecek bir yanıt vardır elbette. Ancak bununla yetimhanenin tavanında bir gedik açamayız. Zaten dünyayı yetimhaneden seyreden biri, bir daha hiç dışarı çıkamazmış. Hiç büyüyemezmiş. Hep aynı yaşta, hep aynı odada, hiç gelmeyecek ziyaretçiyi beklermiş. Bir zamanlar pencere önünde uğursuz kedileri okşayarak saçlarını ağartan bir kadın vardı. Bir his vardı. Biz daha doğmadan yayından fırlayan ok, demek dipdiri göğsümüze böyle bir çaresizliği layık görecekti, alkış, sonsuz alkış.

Korkma. Bu dikiş tutmaz sözler, bu palas pandıras özür, bu akıl almaz konuşma hiçbir şeye şifa olmayacak. İnsandan insana giden yol yok madem, kaldır başını, kaldır ki her şeyi bir dudak büküşe sığdıran dişil bilgelik tacında ışıldasın. Herkesin içine düştüğü, bize gelince gözlerini yuman kuyuları kim bu acımasız tesadüflerle doldurduysa masanın hesabını da o ödesin. Hiçbir yere gitmeyelim biz.

(*İtibar*, Nisan 2017)

SUSKUNLUK

Ali Necip Erdoğan

Şehrin kalabalık caddelerinden birinde kolunun altına sıkıştırdığı cam şişeyle acele etmeden ama bir an önce de şişenin sahibinin vasiyeti üzerine, şişeyi gömeceği yere doğru yürürken, karşıdan gelen dikkatsiz bir adam koluna çarparak içi boşmuş gibi gözüken şişenin yere düşüp tuz buz olmasına sebep oldu. Kırılmayla birlikte şişenin içindeki suskunluk serbest kalırken, çıkan ses, caddedeki herkesi irkiltmiş ve ürpermelerine sebep olmuştu. Tüyleri diken diken eden bir çığlık gibiydi. Taşıyıcı, kırık parçaların yanına düşer gibi çökmüştü dizlerinin üstüne. Dikkatsiz adam üç dört adım gidip geri dönmüş ve öylece kala kalmıştı. Bu dünyadan göçüp gitmiş birinin vasiyeti yerine getirilememiş, görev tamamlanamamıştı.

Adamın suskunluğunun şişeye hapsolmasına sebep olan kadın yaklaşık on beş km uzaktaydı ve ne adamdan, ne adamın suskunluğundan ne de şişeden ve onu taşıyan adamdan haberdardı. Kendi kelimelerinden, ki bu kelimelerin ona ait olduğu çok tartışmalı olmasına rağmen bu kelimelerin kendisine ait olduğuna ve onlardan fikirler inşaa ettiğine yemin edebilirdi, kurduğu dünyada tıpkı pikniğe gitmiş birinin iki ağaç arasına gerdiği hamakta uyuklaması gibi şekerleme yapıyordu. Şişenin kırılmasıyla birlikte bu şekerlemenin biteceğini, kendisine ait olduğunu zannettiği kelimelere esir düştüğünü anlayacaktı. Şişenin kırılırken çıkardığı ses, ki o sese suskunluktan birkaç küçük parça da yapışmıştı, kulaklarına kadar ulaşmış, onun da irkilip ürpermesine sebep olmuştu. Buna anlam veremediğinden havanın biraz serinlediğine, üşüyüp içinin titrediğine yormuştu.

Serbest kalan suskunluk bir an için ne yapacağını bilemedi. Bütün mahpusların özgürlüğe adım attıkları andaki şaşkınlığı, o birkaç dakikalık sürede, yaşadı ve sonra büyük bir açlıkla saldırdı caddedekilerin kulaklarına. Şişenin kırılmasıyla irkilen insanlar, suskunluğun saldırısıyla ürpermişlerdi. Ancak hiçbiri ürpermişliklerini irkilmelerinden ayıramamış,

suskunluğun ne dediğini anlayamamışlardı. Suskunluk, anlaşılmamanın yarattığı kırgınlıkla oradan hemen uzaklaşmış, tenha bir yer bulup biraz soluklanınca, insanlara olan kırgınlığı geçmişti zira, muhatabının kim olduğunu hatırlamıştı.

Soluk soluğa pencere pervazına, nefesini toplamak için oturan suskunluk, odasında koltuğuna yerleşmiş kitap okuyan kadını seyretti bir süre. Sakin gözükmesine rağmen anlamlandıramadığı huzursuzluğun kol gezdiğini hisseden kadın, kitaptan birkaç kez kafasını kaldırıp sağa sola baktı. Okuduğu kitaptaki kelimelere nüfuz edemiyordu, sanki her biri sabunmuş da tutmaya çalıştıkça elinden kayıyormuş gibiydi. Kitabı kapatıp yandaki sehpaya bırakırken ayağa kalktı ve pencereden dışarı bakınca pervazda oturan suskunluğu hissetti. Bir şeyler görebilmek için korku ve merakla gözlerini kıstı ancak suskunluk tepki vermedi. Kadın yavaşça pencereye ilerledi ve suskunlukla göz göze geldiler. Kadın hissettiği şeyin ne olduğunu anlayabilmek için pencereyi açması gerektiğini düşündü.

Yol boyunca kadına neler söyleyeceğini düşünen suskunluk şimdi taşıdığı anlamı olduğu gibi kadının kalbine aktarmaya karar verdi. Hiç kelime kullanmayacaktı. Bunun için kadının pencereyi açması yeterliydi.

Kadın tedirginlikle açtı camı, pencerenin sağına soluna ve ilerisine baktı. Tuttuğu soluğunu bir anda bırakıp, derin bir nefes aldı. O esnada suskunluk kadının göğsüne doldu ve oradan da kalbine aktı. Tıkandı kadın, öksürmeye başladı, aynı anda zihninde çok net bir görüntü belirdi. Elinde tuttuğu bir fotoğraf karesine bakıyor gibiydi ancak öksürükler dikkatli bakmasına izin vermiyordu. Duvara tutunarak yere çöktü. Kalbine saplanan acı nedeniyle sağ elini kalbinin üstüne koymuş, sol eli ile de yerden destek alıyor, aldığı her nefesi öksürerek veriyordu. Acıyla dolan kalbi genişleyip, geri dönüşsüz bir biçimde değişirken, bütün kasları gerildi ve katılaştı. Yerden destek alan kolu çözüldü ve yığılıp kaldı.

Annesi evde olsaydı, kuşkusuz camı açmamasını söyleyebilirdi ancak pazara gitmişti ve kısa sürede dönecek gibi de gözükmüyordu. Kadın yirmi dakikadan fazla öylece kalakaldı yığıldığı yerde. Annesi onu bulduğunda ağzında köpükler vardı, sanki zehirli bir şey içini bulandırmış, karıştırmış da köpüğü dudaklarının kıyısından dışarı vurmuş gibiydi. Hemen yatağa

taşıdı ve kolonya ile alnını, yüzünü kollarını ovdu. Bu iyi gelmişti, bir bardak da su içirdi. İçtiği acı su, değişimin ve dönüşümün sembolü olarak kalacaktı zihninde. Annesinin "ne oldu sana böyle?" sorusuna, "bilmiyorum!" diye karşılık verdi. Gözleri yavaşça kapandı. Uzunca bir uykunun başındaydı. Annesi, komşuları olan emekli olmuş doktor hanıma koştu hemen. Yaşlı doktor onu muayene etti ve bir şeyi olmadığını ancak bir şok yaşamış olabileceğini söyledi. Nefes alışverişi normaldi, tansiyonu biraz yüksek olmakla birlikte makul seviyedeydi, nabzı kısmen yüksekti ama korkulacak bir durum yoktu. "Dinlensin" dedi, nasılsa öğreniriz ne olduğunu.

Görmüş geçirmiş biriydi doktor hanım, bilgeydi de.. Açık pencereden dışarı bakarken, kendi kendine belli belirsiz, "Suskunluk, çarpar insanı" dedi. Kadının annesi mutfağa gittiğinden bu son cümleyi duyamadı.

Ertesi gün ağzında bir acılıkla uyandı kadın, annesi hazırlık yapmıştı ve hemen onu alıp tam teşekküllü bir hastaneye götürüp tepeden tırnağa muayene ettirdi. Bütün tetkikler, tahliller ve MR sonucunda belirgin bir rahatsızlığı olmadığı sonucuna varıldı, ancak geçirdiği ağır depresyon nedeniyle sinirlerinin yıprandığı söylendi ve dinlenmesi için on günlük rapor verildi.

Anlamlandıramadığı acı ve kederle yatağında dinlenirken, suskunluğun kalbine akmasından beş gün, raporun verilmesinden üç gün sonra, ilk şok anındaki görüntüyü aynı canlılıkla hatırladı. Hareketli bir fotoğraf karesi gibiydi: "Bir bankonun arkasından kendisine bakıyordu ve önünde de bir adam vardı. Kendisini hiç böyle görmemişti. Öyle güzel görünüyordu ki.. Saçları, üzerindeki kıyafet, edası, endamı.. Önündeki adam ayaktaydı ve ona bir şey uzatıyordu. O esnada gözü, ona bir şey uzatan adamdan kayıyor ve kendisine bakıyordu, göz göze geliyordu kendisiyle." Bütün gün bu görüntüyü en ince ayrıntısına kadar inceledi zihninde. Olayın geçtiği yeri hatırlamaya çalıştı ve nihayet akşama doğru oranın neresi olduğunu buldu.

Altı ay kadar önce büyük bir teknoloji ürünleri mağazasından aldığı bilgisayarı arızalı çıkmış ve onu müşteri hizmetleri bölümüne yönlendirmişlerdi. Bilgisayarını teslim ettikten beş gün sonra aramışlar,

arızanın tamir edildiğini, gelip bilgisayarını alabileceğini söylemişlerdi. Bilgisayarı almaya gittiğinde bankoda duran güleryüzlü bir adam ona bilgisayarını teslim ederken bir an onun arkasında boynu hafif sağa eğik, hüzünlü bir yüzü olan ikinci adamı fark etmiş ve kısa bir an göz göze gelmişlerdi. Adamın bakışlarını ürkütücü bulmuş, ancak üzerinde durmamıştı. Pencereyi açar açmaz aldığı derin nefesten sonra kendisini başka bir gözle gördüğü bu görüntünün zihninde canlanması, bilgisayarının tamir edildiği yeri hatırlatması, dahası kalbine bir acının gelip yerleşmesi çok tuhaftı. "Bütün bunların anlamı nedir?" dedi sessizce.

Ertesi gün sabah kalkıp hazırlandı ve mağazanın müşteri hizmetleri bölümüne gitti. İçeri girer girmez güler yüzlü adamla karşılaştı. Adam tebessüm etti ve "Hoş geldiniz" dedi, "Bilgisayarınız yine sorun mu çıkardı?" Kadın öylece bakakaldı adama, adamın tebessümündeki boşluğu, o boşlukta savrulan zihnini ve onu ele geçiren üzüntüyü gördü. Gelişi, adamın aklını dalgalandırmıştı. Yine de serinkanlılığını koruyarak bilgisayarla ilgili konuşması takdire şayandı. "Vaktiniz var mı? Biraz konuşabilir miyiz?" diye sordu. Adamın dudaklarındaki tebessüm hızlıca yukarı tırmanıp gözlerinde şaşkınlığa dönüştü. Kadının, bazı şeylerden haberdar olduğunu anladı ve "Tabi ki!" dedi, "Şöyle buyurun, burada hem bir bardak çay da içeriz." Girişin hemen sağındaki çay kahve içilen iki masa ve birkaç sandalye olan küçük odaya geçtiler.

Adam çayları doldururken, kadın oturduğu masada konuya nasıl gireceğini düşünüyordu. Aslına bakılırsa ortada bir konu filan da yoktu. Ne diyecekti adama!? Pencereyi açınca nefesim tıkandı ve aynı anda buranın görüntüsü zihnimde canlandı, sizce neden burası benim zihnimde canlandı?..mı, diyecekti, belki de dedi her şeyi olduğu gibi söylemek daha doğru!..

Adam, kadının çayını özenle önüne bıraktı ve kendisininkini de masaya koyarken oturdu, gözlerindeki şaşkınlık aşağı inmiş ve dudaklarında tebessüm olarak yerini almıştı yeniden. Merakla değil de samimiyetle bakıyordu, tıpkı olacakları heyecanla izleyen bir çocuğun iri gözleri gibi... Çayına attığı tek şekeri karıştırarak kaşığı bardağın kenarına iki kere vurduktan sonra yanına bırakıp küçük bir yudum aldı kadın ve bardağı

elinde tutarak, "söyleyeceğim şey size garip gelebilir. Bütün bu... olanların ne anlama geldiğini ben de bilmiyorum ama sizinle bir ilgisi olduğunu düşünüyorum. Belki bana bir şeyler söyleyebilirsiniz" dedi. Bu sefer adamın dudaklarındaki tebessüm yüzüne yayılarak ciddiyete dönüştü, "buyurun" dedi, "sizi dinliyorum!" Altı gün önce yaşadıklarını olduğu gibi anlattı: pencerenin etrafında dolaşan huzursuzluğu, pencereyi açınca boğazına sarılıp, nefes almasını engelleyişini ve aynı zamanda zihninde beliren görüntüyü.

Adam, çayından son yudumu da alıp boş bardağı masaya biraz sertçe bıraktı. Yüzündeki ciddiyet tenindeki gözeneklerden içeri sızıp kalbine ulaştı ve acıya dönüştü. "Altı gün önce" dedi ve sustu. Sandalyenin arkalığına yaslanıp kafasını sol tarafa çevirdi, bir süre öylece bekledikten sonra tekrar kadına döndü ve "altı gün önce, ölen arkadaşımın vasiyeti üzerine, bana teslim etmiş olduğu şişeyi düşürüp kırdım."

"Şişe mi" dedi kadın, "Ne şişesi?"

"Her şey, siz bilgisayarınızı teslim almaya geldiğiniz gün başladı. Arkadaşım sizi o zaman gördü ve size âşık oldu. Sizin üniversitede hoca olduğunuzu, annenizle yaşadığınızı, oturduğunuz yeri.. sizinle ilgili her şeyi öğrendi. Size şiirler yazdı, hatta bir günlük bile tuttu. Başlangıçta bunlar çok güzeldi. Ancak içine kapanık biriydi, sizinle konuşmaya cesaret edemedi ya da etmedi, bilmiyorum. Sonraları size duyduğu aşk, bir suskunluğa dönüştü. Hiç kimseye hiçbir şey anlatmadı. Kalbinde zihninde yaşadı her şeyi. Ben en yakın arkadaşıyım, bana bile hiçbir şey anlatmadı. Taa ki suskunluğa dönüşen aşkının, onu bu hayattan alıp götüreceği anlaşılana kadar. Yemeden içmeden kesilip, hiçbir şeye hiç kimseye tepki vermemeye başladığında ailesi onu hastaneye yatırdı. Başlangıçta biraz düzelir gibi oldu, ancak daha sonra her şey kötüye gitti. Serumlar, ilaçlar, telkinler, konuşmalar.. hiçbiri fayda etmedi. Son ziyaretimde ki, o gün ruhunu teslim etti, bana bir şişe uzattı. Güçlükle "bunu" dedi, "bizim bahçeye göm! Aşkım bu şişenin içinde..." kimselere söylemediği, içinde tuttuğu her şeyi şişenin içine söylemiş ve ağzını sıkıca kapatmıştı. Şişeyi bana verdikten yaklaşık bir saat sonra da hayata gözlerini yummuş. Ben şişeyi alıp bahçeye gömmek için giderken karşıdan gelen dikkatsiz bir adam bana çarptı, kolumun altındaki şişe düştü ve paramparça oldu.

Sanki midesine ya da kalbine bir sancı girmiş gibi kadının yüzü kasıldı ve birdenbire oturduğu sandalyeden kalktı, birkaç saniye öylece kaldıktan sonra yavaşça masaya ve sandalyeye tutunarak tekrar yerine oturdu. Adamın anlattıkları, kadının kalbine yerleşen anlamlandıramadığı acıyı, kederi bilgiye dönüştürmüştü. Yanından yöresinden akıp giden, neredeyse hiç temas etmediği hayat, birden bire anlam kazanmış, üstelik kendisine de değer katmıştı. Bunu öyle yoğun hissetti ki, bilinci genişledi. Bütün o şımarıklıkları, küçümseyişleri, nedensiz istekleri, tuhaf düşünceleri, peşinden gittiği fikirler, tutunduğu kelimeler.. hepsi bir toz bulutuna dönüştü ve dağılıp yok oldu. Öne düşmüş kafasını yavaşça kaldırınca, kadının yüzünde birkaç çizgi oluştuğunu gördü adam. Kadının gözlerinden akan yaş, o çizgiler üzerinde ilerleyip düşüyordu koluna, dizlerine, yere... Damlalar düşer düşmez sıçrıyor, sıçrarken çığlık atıyor ve parçalara ayrılıyordu.

(*Mahalle Mektebi*, sayı 38, Kasım-Aralık 2017)

TEK BAŞINA BİR DİL

Neslihan Soydaş

Yarı geceydi. Issız bir sokakta başıboş yürürken uluyan köpeklere karıştı aylak adımları. Saatler hızlandıkça O yavaşladı. Kendini geceye emanet etmeyi seviyordu, ıssızlığı, sessizliği, yardımsızlığı. Dinleniyordu bu vakitler. Gün onu yoruyordu. Günışığı, sesler, işler, saatler. Ruhunu hırpalıyordu. Fakat herkes orada yaşıyordu ne tuhaf. Ay öylesine dehşetengiz, gök o kadar kucaklayıcı renkteydi ki bütün bir yarımküre için üzüldü, başını kaldırıp karanlık gökdelenler arasından apaydınlık fezaya bakarken. Dünya güzellik uykusundayken O kendine bahşedileni yaşıyordu. Bir sokağı sonuna kadar yürüyünce üst sokağa geçer, onu da sonuna kadar takip eder, bir diğerine geçerdi. Zikzak sabaha dek sürüyordu, bu adetiyse yıllardır. Kaç zamandır işi gücü boşlayıp geceyi bekliyordu. Gece Onun Aşiyanı olmuştu. Gün korkusu da aslında apaçık insan korkusuydu. Yeni bir gün başlamadan, yeni küçük çirkin oyunlar kurgulanmadan kaçmalıydı. Yürüdüğü yolda durup dinlenmeyi sevdiği, dökük eski hamağa yatıp ayı hep on dördü gibi gördüğü bir ev vardı. Evi kendine benzetirdi, imrenerek. Ev kimsesiz ama mağrurdu. Halinden şikâyeti yoktu. Ta ki bu geceye kadar. Evin pencerelerine perde asıldığını fark edince doğruldu. Pencereye doğru yanaşırken ayağının altındaki tenekeyi devirdi. Çıkan sesten sadece kendisi ürktü, arkasına bakmadan kaçtı. Soluk soluğa koşarken demek artık buralarda da rahat değiliz diye düşündü. Ne dersin, vakit geldi mi?

Eve vardığında insan kokusu tedirgin etti onu. Aklına yine sıkışmışlığı geldi. Birazdan sabah olacak. Binler, milyonlar yine onu boğmaya başlayacaktı. Çünkü insandı. Bu kadardı. Oyunun sonunda ve mağluptu her biri. Azmettirici, sanık, tanık ve mağdur yine oydu. Katil ve maktul. İnsan... Ama ne kelime! Uzun uğraşları ne yazık karşılık vermedi. İnsana

karşı onmaz bir nefret duyuyor, bunu içinde gün be gün büyütüyordu. Üstelik bunu bütün bir insan türüne karşı duyuyor, kan bağı sevgi bağı da ayırt etmiyordu. Kendi dahil hiçbir insana da bağlı değildi. Kendi dahil herkesten kaçmak, kurtulmak istiyordu. Doktora danıştığı bile olmuştu. Ama bu hissin bir hastalık olmadığından emindi. Kötülüğünü, geçimsizliğini, tahammülsüzlüğünü bir kalıba sokup kendini aklayacak değildi. Kendisini olduğu gibi görebiliyor, bu sebeple kendi varlığını da insana duyduğu bu nefretin dışarısında tutmuyordu.

Yıllar önce bu hissi ilk fark ettiğinde elini çabuk tutmuş, kaçma planlarını işletmişti. Uzunca aradı. Yazgısını arar gibi aradı. Ya da bozar gibi. El değmemiş, kuş uçmaz kervan geçmez bir vadi buldu. Orayı ilk görüşünde yıllardan sonra ilk defa nefes aldığını duydu. Geldiği yolları defaetle yürüdü. Vadinin çevresinde daireler çizdi günlerce. Eve dönüp varını yoğunu sattı. Yılların birikimini, aile mirasını, şirket hissesinden kalanı... ne varsa koydu ortaya. Akla hayale sığmaz bir serveti olduğu gözüne görünmedi. Her bir köşesini yalnız başına inşa edebileceği koca bir çiftlik için yeterli malzeme aldı. Bunları aylarca vadiye taşıdı. Yapıyı tek başına tamamlamaksa yıllarını aldı. Beş seneyi aşkın zamandır sürekli bunun için uğraştı. Issız vadide koca bir çiftlik evi yapıp içine belki aylarca hatta tek başına yıllarca yetecek kadar erzak doldurdu. Ekmeğini kendisi yapabilmek için vadiye tohumlar ekti, başaklar buğdaylar, sebze meyveler mahsul verdi nitekim. Suyunu da kimseye muhtaç olmadan, insan içine karışmadan alabilmenin bir yolunu buldu. Vadiye birkaç km uzaklıktaki dağdan akan şelaleden epey su taşıdı çiftliğe. Otomobil de kullanmayacak. su taşımaya da mümkün mertebe hayvanlarıyla gidecekti. Elektriğe ihtiyaç duymayacak, televizyon telefon gibi 'iletişim' araçları kullanmayacaktı. Olmak istediği kadar hür, keşfedilmemiş bir düzlükte bir başına yaşayacaktı. Çiftliğin yapımına bu kadar özenmese çoktan yeni yaşamına kavuşmuş olabilirdi. Ama her bir ayrıntıyı öyle incelikli düşündü ki ömrünün sonuna dek orada yaşamak için sabırsızlanıyordu. Bahçesindeki havuzu, bahçe boyunca yanlarda dizilen ağaçları, bin bir tür çiçek kokusu, ahır ve kümesteki hayvanları, neredeyse evin büyüklüğünde devasa kileri, defalarca açtığı su kuyuları... Neyse ki bitmişti. Artık gitme vakti diyordu.

Kimseye karşı sorumluluk duymuyorken giderken vedalaşacak da değildi. Ne eşi ne çocukları umrundaydı. İçini kaplayan nefreti, insanlardan hatta kendinden uzaklaşma dürtüsüyle kanepede uyuyakaldı.

Sabah olmuş, uyku arasında eşinin sesini duymuştu. Çocuklar okula giderken ona göre tahammül edilemez cıvıltılarıyla evi inletiyordu. Eşi gelip karşısına dikildi: -Kahvaltıya gelecek misin?

Ağız dolusu kusacak gibi hissetti. Homurdandı. Ne dediğini kendisi bile anlamadı. Eşi çoktan odadan çıkmıştı. Olduğu yerde uzun süre tavanı izledi. Eşi bir kez daha geldi. Yanlarında çalışan işçilerin maaşıyla ilgili bir sorundan bahsetti. Konuşmak zorunda kaldı. Fakat eşi boş gözlerle yüzüne bakıyor, şaka yaptığını düşünerek bekliyordu. Adam bir şeyler daha söylemeyi denedi. Kadın bu defa gülmeye başladı. Ama şaka uzayınca kabak tadı verdi. İşin aslıysa böyle değildi elbet. Kadın anlayamadı. Adam koşarak, acımasızca cezalandırılıp banyoya kilitlenmiş çocuklar gibi kendini yatak odasına kapattı. Neler olduğunu anlıyor gibiydi. Yatak odasında Sezen çalıyor, şarkıda 'unuttum bildiğimi doğarken, umudum ölmeden hatırlamak' diyordu. Sahi böyle bir felsefe vardı. İnsan her bilgiye sahip velfakat unutmuştu. İnsan… Çünkü nisyan.

Odadan çıktı. Eşiyle son bir kez konuştu. Kadın yine boş gözlerle karşıladı Onu. Omuz silkeleyip gitti. Adam biraz ürkmüş biraz sevinmişti. Birkaç arkadaşını aradı. Telefonda yine kimseyle anlaşamadı. Telefonlar yüzüne kapandı. Evden çıktı. Komşu, kapıcı, taksici… Kimi görse konuştu. Ama nafile, anlayan çıkmadı. Mutluluktan uçacak gibi hissetti. Sonunda artık kimseyle konuşamıyor, kimsenin bilmediği bir dil konuşuyordu. Yalnız kendine ait.

Neden ve nasıl böyle olmuştu, aklı almadı. Söylediklerini anlayabiliyor, eskiden konuştuğu dilden farklı olduğunu idrak edebiliyordu. Karşısındakiler gibi o da diğerlerini anlamıyordu. Artık tek yönlü iletişime bile kapanmıştı dünyası. Duyduğu heyecan tarifsizdi. Kurduğu yeni dünyaya, yepyeni bir lisanla gidiyordu. Ama bu yeni dili, insanlarla konuşmak insanlarla yarışmak insanlarla tartışmak uzlaşıya çalışmak için kullanmayacaktı. Yalnız kendinin bulunduğu dünyayı anlamlandırmaya

çalışmak için kullanmayacaktı. Ne dilini ne de kendini yoracaktı bundan böyle. Bedeni gibi aklını, fikrini, ruhunu da dış dünyaya kapatıp dinlenecekti. Zaten sevgi adına kalbinde bir nokta bile kalmamıştı. Bu durumun sebepleri üzerine düşünmeyi de bırakacaktı.

Otomobiliyle yolun yarısını epeyce geldi. Vadiye yakın sayılabilecek bir mevkide arabadan indi. Bagajdan birkaç şişe benzin indirdi. Arabanın kül oluşunu seyretti. Bu, geride bıraktığı hayatından yaktığı son gemi oldu.

Çiftliğe vardığında her şeyin tamamlanmış olduğunu keyifle seyretti. Duvarlarını da hayvan postları, geyik başlarıyla bezedi. Yemeğini kümesteki tavuklardan bahçedeki meyve sebzelerden hazırladı. Yatak odasını çitliğin en üst katına yapmıştı. Uçsuz bir uzaklıktan denizi görüyordu. Hemen uyudu.

Sabah uyandığında yıllardan beri aynı odada uyanıyor gibi hissetti. İçinde bir pişmanlık yoklamadı bile. Tüm gün dinlendi. Kalbini dinlendirdi. Günler böyle geçti. Dinlendikçe dinlendi. Dinlendikçe kendini dinledi. Dinlenme ihtiyacı hiç azalmadı. Aylar geçti. Yeni diline kendi uydurduğu şekillerden bir alfabe oluşturmayı denedi. Notlar almayı, misal günlük tutmayı. Fakat yapamadı. İletişime giden tüm yolları kapalıydı bir kere. Açmaya da niyeti yoktu. Fakat kendince bir şarkı yaptı. Gün içinde onu mırıldanır oldu.

Çiftlikte atlarına ayrı bir düşkünlüğü vardı. Onlardan birine kendi dilinde 'Khaeaaet+' adını verdi. Diğerlerine 'Ğuoa' 'bbb' 'Hştyutg' dedi. Bir zaman sonra onlarla konuşmaya da başladı. Nasıl olsa ne derse desin onu anlıyorlardı.

Çiftlikte bir yılı devirdikten sonra, geride bıraktıkları ilk kez aklına geldi. Kalbine dokunmadan sadece aklını yokladı. Kalbe dokunmamalıydı. Çünkü insandı nitekim. Hasta da olurdu insan. Yataktan doğrulacak hali yoktu. Zehirlenmiş olmalıydı. En son önceki gece bir tavuğunu kesip yemişti. Bedenini taşıyamıyordu. Gizli bir el istedi yanında. Sanki öyle geçirdi içinden. Sanki evde kokan çorba burnuna kadar geldi. Sanki. Toparlanıp ayağa kalkması uzun sürdü. Yataktan çıkmak istemiyordu. Gün boyunca odasından kim bilir ne kadar uzağındaki denizi seyrediyordu.

Girişteki geyik başını getirip yatağının karşısına astı. Bu yüzü daha sık görmek istedi. Öyle ki aşağıya indiğinde ordaki duvara asıyor, odasına çıkınca yanında getirip tekrar buraya asıyordu. Ona da 'Wqwette' adını verdi. Bu ismin güzel bir anlamı olmalıydı, belki de komik. Söyledikçe gülümsüyordu.

Canlılardan sonra neredeyse tüm eşyalarına isimler vermeye başladı. Giriş katındaki çimen yeşili kadife kanepeye, havuza, bahçedeki ağaçlara, çatalına kaşığına... Bir ara atların isimlerini yüksek sesle tekrarlayıp onlara öğretmeye kalktı. Kuşlarına şarkı söyledi. Çiçeklerle, ağaçlarla konuştu. Bir şeyler yazdı. Buradaki günlerini anlattı bazen. Yalnızca kendine. Ara ara kokular alıyordu. Eskiden evinde pişen çorba kokusu. Oğlunun bebekliğindeki kokusu. Annesini son görüşündeki hastane odasının kokusu. Yerdeki geniş posta uzandı. Karşısında yine Wqwette vardı. Gözlerini ona dikti. Bir şeyler söyledi. Bir şeyler daha. Wqwette sessizdi. Anlamıyorum bile demiyordu. Yıllardan bu yana ilk kez ağlamaklı oldu. Wqwette'nin gözlerinde sanki babası vardı. Babası durmuş duvardan oğlunu izliyordu. Yerdeki post annesi kadar yumuşaktı. Posta gömüldü.

Burnuna yine o çorba kokusu geldi. Rüzgârın zorladığı kapıyı sanki eşi açıp içeri girecek, çocuklar sesleriyle evi ayağa kaldıracaktı. Başını kapıya çevirdi. İçinde varlığını unuttuğu bir şeyler sezdi. Şakaklarından burun direğine kadar bir sızı duydu. Ne olduğunu anlamadı. Lügatinde özlem diye bir kelime yoktu. Ne dese hangi kelimeyle karşılasa bilemedi. Posttan sıyrılıp doğrulmak istedi. Ayağa kalkarken sendeledi. Güç bela odasına çıkarken Wqwette Ona epey ağır geldi. Duvara asmadan yaklaştı ona. Kucaklayacak gibi oldu. -'Wqwette' dedi.

-'Wqwette'

İçindekiler bunca zaman sonra nereden çıkmıştı. Kimi neden özlemişti. Bu duyguyu nereden öğrenmişti. Nasıl unutacaktı. Bunları düşünemedi. Yatağına yattı. Elini sıkışan kalbine götürdü. Buğulu gözlerle uykuya daldı. Rüya bile gördü. Rüyasında herkes onun dilini konuşuyordu. Çiflik evi kalabalık bir bayram günü gibiydi. Herkes ona sarılıyor, bir şeyler söylüyordu. Yıllardan beri bu kadar dinlenmemişti. Yüzü ıslanmış halde

uyandı. Masmaviydi yatağı, yorganı, yastığı. Pencereden görünen deniz gibi. Denizi bir süre seyrettikten sonra kolunu dayadığı yastığa döndü:

-Deniz olsun senin de adın... dedi.

(*İtibar*, sayı 69, Haziran 2017)

dilimiz

İbrahim Demirci

2017 TÜRK DİLİ YILININ ARDINDAN

İbrahim Demirci

- 2017 Türk Dili Yılı mıydı?
- Evet, Türk Dil Kurumu 15 Mart 2017 tarihinde yılın açılış programını Grand Ankara Otelinde icra etti.
- İnanılır gibi değil! Yıl başı yeniden mart ayına mı alındı?
- İki buçuk aylık bir gecikme diyelim. Nevruz ilişkisi yahut İran bağı aramayalım.
- "Grand Ankara Oteli"ne de takılmayalım öyleyse?
- Evet, evet. İsterseniz "Türk Dili Yılı"nı inestetik bulabilirsiniz!
- İnestetik? İnadına mı "inestetik" diyorsunuz? Kuruma ve yılına nispet olsun diye?
- Bu suçlayıcı yaklaşımı size yakıştıramadım. Yakıştırmak şöyle dursun yaklaştırmak bile istemezdim bu tutumu size. Benim ne inatla işim olur, ne nispetle.
- E eee?
- E'si şu: "Grand Ankara"ya takılmayalım dediğimize göre "inestetik"ten de gocunmayalım!
- Gocunmak mı?
- Evet. Hani atalarımız "Yarası olan gocunur." demiş ya?
- Biliyorum canım. Bak ne diyeceğim: En iyisi biz bu muhavereyi burada keselim. Sen bana şu "2017 Türk Dili Yılı" çevresindeki tespit, gözlem, eleştiri ve önerilerini anlat. Ben de dinleyeyim.
- Çok şey istiyorsunuz. Hepsini anlatmam imkânsız. Bir iki tespit üzerinden konuşabiliriz.

- Buyurun, sizi dinliyorum.
- Türk Dil Kurumunun konuya ilişkin açıklamasından başlamak istiyorum. Aynen aktarıyorum:

> **2017 Türk Dili Yılı Olacak**
>
> Dünyanın sayılı dillerinden birisi olan ve binlerce yıllık köklü geçmişe sahip bulunan Türk dilinin, son birkaç yüzyılda geçirmiş olduğu değişimler sonucu yaşadığı kimi olumsuzluklara ve bunların çözüm yollarına kamuoyunun dikkatini çekmek amacıyla 2017 yılı, Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın yüksek himayelerine aldıkları bir kampanyayla 15 Mart 2017 Çarşamba günü "Türk Dili Yılı" olarak ilan edilecektir.

- Bir paragraf, bir cümle! Uzunluğuna mı takıldınız, yoksa anlatımın kötülüğüne mi?
- Daha da çoğuna takıldım ve bu uzun cümlenin hemen her kelimesi hakkında, o kelimelerin arkasında yatan psikoloji hakkında hiç de acımasız olmayan, isabetli eleştiriler yapabilirim. Fakat benim bu cümlede üzerinde durmak istediğim husus bunların hepsinden daha önemli: Türk Dil Kurumu adına -ilk defa- bilinenin dışında bir döneme işaret ediliyor: "Son birkaç yüzyıl" ne demek?
- Benim bildiğim "birkaç" en az üçtür. Demek ki en az üç asır demek! Üç asır öncesi, Lâle devrine mi tekabül ediyor? Matbaanın girişine mi tesadüf ediyor Türkçenin "yaşadığı kimi olumsuzluklar"ın başlaması?
- Lâle devrini 1718'de başlatırlar. Bir iki yıl sonra da matbaa kurulur. Doğrudan "matbaa" dersek haksızlık etmiş olabiliriz ama sorunların kaynağında Avrupa'ya yönelişimizi gören bir tutum var sanki bu ifadenin altında.
- Olabilir. Ne var bunda?
- Elbette olabilir ama bunun daha açık söylenmesi ve tartışılması

gerekir. Bu "yeni iddia" çevresinde bir tartışmaya tanık oldunuz mu?

- Hatırlamıyorum.
- Ben de hatırlamıyorum. Üstelik daha ilginç bir durum var: Kurumun konuya ilişkin bazı haberlerinde ve Türk Dili Yılı Tanıtım Filminde "birkaç yüzyıl"dan hiç söz edilmiyor, onun yerine "son yüzyıl" deniyor.
- Türk Dil Kurumu "Yeni Lisan" adıyla başlayan ve öteden beri hep alkışlanan hareketi "müdahalecilik" saymaya başlamış olabilir mi?
- Zannetmem. Cumhuriyet yıllarında "Yeni Lisan" hareketini "müdahalecilik" sayan tek kişi biliyorum ben: D. Mehmet Doğan. Bakınız, ne demiş:

> Tanzimat'tan sonra basın araçları eliyle gerçekleştirilmeye başlanan sadeleşme hareketi 1912'de *Genç Kalemler*'in "Yeni Lisan" hareketi ile yeni bir şekil alır. Yeni lisan hareketini Tanzimat dönemindeki dil gelişmelerinden ayıran en önemli vasıf, zorlama unsurunun ortaya çıkışıdır. Yeni Lisancılar, kendilerini zorlayarak Arapça ve Farsça kelimelerden uzak durmaya çalıştılar. Hedef yine de halkın anladığı bir dil, konuşma dili ile yazı dili farklılığının giderilmesi idi. (*Dil Kültür Yabancılaşma*, s. 166, Beyan Yayınları, İstanbul 1990)

- Kendisi bir "devrim kurumu" olan yapı, zorlamaya, zorlamacılığa karşı çıkabilir mi? Hiç sanmıyorum. "Son yüzyıl" derken kastettikleri sadece Türkçeye Avrupa dillerinden kelime girişinin artmış olmasıdır bence.
- Ben sizin gibi düşünmüyorum. Kurumlar değişmeye, dönüşmeye açık olmalıdır. İdeolojik saplantılar yerine sağduyu, siyasi takıntılar yerine bilimsel gerekler, kişisel hevesler yerine toplumsal talepler öne alınabilir pekâlâ!

- Pek âlâ efendim, pek âlâ! Fakat kafamı kurcalayan bir şey var: Sağduyu ve bilimi anlıyorum da "toplumsal talep" pek aklıma yatmıyor.
- Neden? Toplumun talebi her yerde, her zaman çok önemlidir bence. Toplumun talebi olmasaydı 1932'den 1950'ye kadar süren "Türkçe ezan uygulaması" sona erer miydi?
- "Türkçe ezan" dediniz de hatırladım; İlber Ortaylı, 1950'de yapılan işin sadece "Arapça ezan yasağı"nı sona erdirmek olduğunu söyledi.
- Doğru söylemiş fakat bir adım daha atıp 18 yıl boyunca süren bir uygulamanın hiç ama hiç kimse tarafından benimsenmemiş olmasını "başarısızlık" yahut "yanlış" diye adlandırmaya yanaşmaz.
- Ortaylı o, ortaylı! Hakikate değil ortaya, ortama, ortalığa yanaşır.
- Peki, 2017'nin Türk Dili Yılı seçilmesinin sebebini biliyor musunuz?
- Bilmiyorum. Açıklanmış bir sebep görmedim. Fakat şunu biliyorum. İlgili faaliyetler 2018'e de sarktı. Mesela "Ödüllü Dilimiz Kimliğimizdir Karikatür, Ası ve Fotoğraf Yarışması"nın son katılım tarihi 19 Şubat 2018. Mart ayında da tören yaparlar, böylece bir yıl tamamlanmış olur.
- "Karikatür" ile "fotoğraf" arasında duran o "ası" ne demek?
- "Afiş" demek. Tuhaf duruyor değil mi?
- Hem de çok tuhaf! Keşke "afiş" deselerdi! Geçmiş ola! Sahi, bu yıl dolayısıyla "Kutlu olsun!" mu diyelim, "Geçmiş olsun!" mu diyelim?
- "Kutlu olsun!" diyeceğim ama TRT'nin Kutü'l-Amâra dizisinde "millet-i sadıka" yerine "sadıka-i millet" denebilmiş olduğunu hatırlayıp kahrolmak da var işin ucunda!
- Ciddiyet kolay değil maalesef!
- Sakallı Celâl'i hatırlayalım mı? Hani "Meşrutiyet ilan ettik, Cumhuriyet ilan ettik, ciddiyet ilan etmeye ne dersiniz?" demiş ya Handullah Suphi Bey'e.

- 2017'de başka neler dikkatinize çarptı?
- Osmanlı Türkçesiyle basılan kitaplarda, dergilerde artış var, bu güzel. Beyan Yayınları "İki Dil Bir Kitap" dizisinde çok sayıda kitap yayımladı. Arapça-Türkçe, Osmanlıca-Türkçe metinlerin yer aldığı kitaplar.
- İyimser misiniz?
- İyimser olmak kötümser olmaktan iyidir.

deneme

Hüseyin Akın
Orhan Gazi Gökçe

ŞİİR ÖLDÜ, DENEME NE ÂLEMDE?

Hüseyin Akın & Orhan Gazi Gökçe

Her nedense şiirin mevcut durumu her fırsatta hayata veda etmiş olduğuna hamledilip, şiir adına yapılanlar ise ölüyü nafile yere diriltme çabası gibi görülmüştür. Aynı yargı ve hüküm öykü için o kadar çok mevzubahis edilmezken, hakkında hiçbir şey söylenmeyişine bakarak meydanın denemeye kaldığını bile söyleyebiliriz artık. Deneme bilişim çağının dijital kültürüne nasıl mukavemet gösteriyor? Belki de öyle keskin kuralları olmaması denemeyi çağa mukavemet gösteren diğer yazın türlerinin akıbetine düşmekten koruyordur. Öykünün bir kanadını kırdığınızda kendini denemenin yürüyüşüne uydurabilir. Şiir daha ileriye gitmeye nefesi yetmediğinde denemenin serazat dünyasına yayılıp sokulabilir. Bütün yazın türleri güç kaybına uğradıklarında denemenin hâkimiyet alanı içerisine girerler. Sadece deneme ile var olan yazarların sayısının bu kadar az olması tesadüf değildir. 2017 yılı itibariyle deneme alanında yazılan metinler ve yayımlanan kitaplara baktığımızda şiir ve öykü gibi bir iddiaya yaslanmadığı, kendi sessiz yürüyüşünü devam ettirdiğini gördük.

Okuyucu bağlamında da deneme okuyucusunun şiir ve hikâye okuyucusuna göre daha düz bir satıhta yürümeye alışık insanlardan oluştuğu yargımızı değiştirecek bir gelişme olmadı. Denemenin hususi anlamının dışında günlük hayatın pratiğinde kullanılan anlamını dikkate aldığımızda bütün yazınsal türlerin bu başlık altında toplanabileceğini dahi düşünebiliriz. Denenmeye değer bir pratik olarak şiir de, öykü de bir anlamda “deneme” sayılabilir. Deneme isminde barındırdığı sadelikle kolay yazılabilir, harcı âlem bir alan gibi durabilir. Bu okuyucunun da, yazarın da yanıldığı bir noktadır. Zira denemeyi özgün ve önemli kılan özelliklerden biri deneme yazarının kültürel, düşünsel ve duyuşsal birikimidir. Sahip olduğu bu müktesebatı dayatmaksızın kendisiyle konuşur gibi anlatabilme ustalığı gösterebilenler gerçek denemeci vasfı

kazanabilirler ancak. Denemedeki sadelik ve nahiflik yazarın yazının kendine hükmetmesine izin vermemesidir. Diğer bir tabirle, yazı yazarının nefesi, sesi ve karakteriyle biçim kazanır. Ona ruh üfüren ise yazarın yeteneği, yazarlık kabiliyetidir.

2017 yılında deneme adıyla ortaya konulan eserlerin önemli bir kısmı romantik denemelerden oluşuyor. Bu eserlerin çoğu deneme özgünlüğü taşımayan kırık dökük duygusal satırlardan ibaret. Bir meseleyi ya da meseleler bütününü deneme tat ve yordamında anlatan eserlerle her yıl olduğu gibi bu yıl da daha az karşılaştık. Bütün bunlara rağmen adı, niteliği ve yetkinliği ne olursa olsun bu ülkede bir deneme okuyucusu hâlen var. Fakat bu okuyucular daha çok şiir ve öykünün izini süren okuyucular.

Dinî meselelere deneme türünün imkânlarıyla ışık tutmak da son yıllarda pek çok örneğine rastlayabildiğimiz cinsten bir deneme yazarlığı türü. Azımsanmayacak ölçüde dinî ve ahlâki meseleleri daha etkili biçimde okuyucuya aktarmayı hedefleyen deneme kitaplarına rastlıyoruz. Her ne kadar denemenin esnek tanımının oluşturduğu boşluktan yararlanarak bu kişiler deneme yazdıklarını söyleseler de asıl itibariyle ortada zorlama bir durum olduğu da gayet açıktır. Yazıya ve yazarlığa başlamanın müsait, affedilebilir ya da katlanabilir bir yolu gibi kabul edilse bile bugün deneme kitaplarındaki özensizlik bu alanın sahipsiz olduğunu tescillemeye yetiyor.

Geçmişte olduğu gibi gelecekte de denemenin gerçek anlamda onurunu koruyup hakkını teslim edecek olanlar yine şairler ve hikâyeciler olacaktır. Denemenin 2017 yılı çetelesini tutarken hiç kuşkusuz unuttuğumuz, ihmal ettiğimiz kitaplar ve yazarlar olmuştur. Bu eksiklerimizin anlayışla karşılanacağını umuyorum. Denemenin ürünsel değere yeniden kavuşacağı, deneme üzerinde kafa yorup kritik yapacak eleştirmenlerin sayısının çoğalacağı güzel ve bereketli yarınlar diliyorum.

Kitap Kitabı Çağırır, Mustafa Özçelik

Mustafa Özçelik'in 2017'nin son ayında çıkan deneme kitabı *Kitap Kitabı Çağırır* yazarlar, şairler ve kitaplar üzerine farklı zamanlarda yazılmış yazılardan oluşuyor. Bir şaire şiir dışı zamanlarda en iyi refakat edecek

olan elbette düzyazıdır. Şiirin bir tür artık malzemesidir o. Şairin hayatı ve de arkadaşları şiire dahil olur da hiç okuduğu kitaplar dahil olmaz mı? Mustafa Özçelik kendi şiiri dışındaki şiire dikkatini yöneltirken bir taraftan da dostluk kurduğu isimleri tutanaklara geçiyor. Bir hakikatle yola koyuluyor: Kitap kitabı çağırır! Arkadaş arkadaştan etkilenir, söz sözden, yazı yazıdan ve tabi ki kitap kitaptan! Başka kitapların kendi dünyasında nasıl makes bulduğunu bu başlıkla dile getiriyor Özçelik. Başta Mehmet Âkif olmak üzere Necip Fazıl, Ziya Osman Saba, Arif Nihat Asya, Behçet Necatigil, Mustafa Miyasoğlu, Erdem Bayazıt, Âkif İnan, Nurullah Genç, Süleyman Çelik, Bahtiyar Vahapzade... gibi şairlerin yazdıkları ve yaşadıkları üzerine değerlendirmelerde bulunuyor. Günümüz şiirine gelince biraz hızlı geçiyor sanki. Bunun ne denli zor bir şey olduğunu herkes bilir. Yaşayanlar üzerine yazmak kolay kolay kimseyi memnun etmez. Bu yüzden Süleyman Çelik'ten sonra Bahtiyar Vahapzade'ye sıçrama yapılmış. Kitabın ikinci bölümü kitaplara ayrılmış. Burada da vefa ve dostluk öne çıkmış durumda. Arif Dülger, Hasan Akçay, Ali Büyükçapar, Vahap Akbaş, Nurettin Durman, Gökhan Akçiçek, Özcan Ünlü gibi isimlerin son yazdıkları üzerine kaleme alınmış denemeler yer alıyor. Mustafa Özçelik denemeleri biraz Yunus tonunda denemeler. Sanki kalp kırmamaya özen göstermiş havası hâkim. Böylesine velut bir kalemin yazdıklarıyla çıtayı düşürmeden ilerleyebilmesi ayrıca takdire şayan.

Kültürün İzi, Şakir Kurtulmuş

Şairlerin deneme atağına katılanlardan biri de Şakir Kurtulmuş. Şiir beklemek ister, deneme adım attığında sana gelebilecek bir şey ne de olsa. Şairlerin şiirsel gerilimlerini deneme ile atmaya çalışmaları çok rastlanan bir şeydir gerçi. Şiir uçurur, düzyazı ise uçamadığı için bu hevesini ancak uçağa binerek giderebilir. Şakir Kurtulmuş'un 2017'nin Eylül ayında çıkan deneme kitabı *Kültürün İzi* son zamanlarda çok yaygın olan yazma ve yazı ortamlarının izini sürüyor. Tabi yer yer sosyal ve düşünsel hayata dair de yazılar yok değil. Hikmet, medeniyet, hüzün, dostluk, aydın yabancılaşması... bu konulardan bazıları. Şakir Kurtulmuş'un denemeleri kaynağını genelde dış çevreye dönük gözlem ve tanıklıklarından alıyor.

İslâmi duyarlık neredeyse bütün yazdıklarında başat bir duygu. Bu yüzden yazılarının ağırlık noktasını bu anlamdaki sembol isimler ve kavramlar oluşturmakta. Aliya İzzet Begoviç, Mehmet Âkif Ersoy, Sezai Karakoç, Necip Fazıl Kısakürek, Ali Emiri, Atasoy Müftüoğlu, Hacı Ahmet Yesevi... gibi İslâmi hareket ve duyarlığa dönük isimlerin yazdıklarına ve söylediklerine farklı zaman ve ortamlarda edilen tanıklıklar samimi bir üslûpla, okuyucuyu yormadan dile getirilmiş. Şakir Kurtulmuş'un denemeleri seksenlerle iki binli yıllar arasında köprü oluşturabilecek niteliği haiz olması bakımından ayrıca önem taşıyor.

Yolda Olmak, Yağız Gönüler

Yağız Gönüler'in 40 kitaptan seçtiği yazılar üzerine kaleme aldığı denemelerden oluşuyor: *Yolda Olmak*. Kitabın alt başlığı: 40 kitabın anlattığı. Bu özelliği ile Yağız Gönüler özgün bir şey denemiş oluyor bu kitapla. Deneme zaten bir tür olarak isminin çağrıştırdığı anlamıyla buna kapı açan bir tür: Denemede başka türlü söylemeyi denemek gibi bir şeyi gerçekleştirmiş Yağız Gönüler. Gençlere bir kılavuz oluşturmak gibi bir tarafı da var kitabın. Tümden gelim değil, tüme varım tekniğiyle bir yazarın sadece bir yazısından diğer yazılarına ulaşma imkânı oluşturduğu gibi bir yazardan kırk yazara doğru sırlı bir yolculuğa çıkmayı da sağlamış oluyor. Özellikle okuma yorgunu ya da okumaya nereden başlayacağı konusunda yönünü kestirememiş olanlar için *Yolda Olmak* kitabında yer alan denemeler ışık tutma vazifesi görüyor. Bir şairin zihinsel müktesebatı, uzun yol hazırlığı ya da beslenme çantası diyebileceğimiz kırk seçme yazı dolaylı anlamda okuyucu zihnini bir okuma sıralamasına da hazırlıyor. Yazıdan yazara ulaşmayı deneyen 40 denemeden bazı başlıklar şunlar: Hayattan Netice Alabilmek İçin Yürümeyi Tercih Etmek, Mekânlar ve Zamanlar Arası Yol Notları, Koptuğumuz Tüm Yerlerimizin Kederli ve Ümitli Dili, Hiçbir Darbe Kalbi Yenemez, Anlamın Derinliğinde Geçmişe Yolculuk... Bu başlıklar sırasıyla okuyucuya şu yazarları işaret etmektedir: David Le Breton, Âkif Emre, Ercan Kesal, Kemal Sayar, Ayşe Şasa... Yağız Gönüler, "Acaba şimdi ne okusam?" diye içinde bulunduğu hâlden çıkış, bir kitaba giriş yolu bulamayanlara mahsus tereddüt yaşayanlara bu

kitapla esaslı bir cevap veriyor. Üstelik bu soruyu bir daha soramaz hâle getirerek. Bu kitabı 2017'nin en iyi denemeleri arasında ilk başlara yazmak gerekiyor.

Geldik Sayılır, İbrahim Tenekeci

Geldik Sayılır İbrahim Tenekeci'nin çoğunluğu *Yeni Şafak* gazetesindeki köşe yazılarından oluşan kasaba, köy ve şehir üzerine yazdığı denemeleri içeriyor. Deneme tadında gezi ve dostluk yazıları demek daha doğru olur mu bilmem. "Heves uzun bir süre genç kalır ve bir anda yaşlanır. Kırılır ve kaçıp gider." (s. 167) Bu ifade Tenekeci'nin kitabından alınma. İnsan ömrünün geçiciliği, lâkin hevesin bu ömre ayak uyduramayışı böylesine yalın bir şekilde anlatılıyor. *Geldik Sayılır*'da şiir esintisi taşıyan daha birçok örnek bulmak mümkün. Bu satırlar insana kendi gerçekliğini yaşatırken nasıl sözün sesi, sesin nefesi taşımakta zorlandığını gösteriyor. Şu cümlelerde de aynı heves kuşunun daldan dala konuşuna şahit oluyoruz: "Yıllar önce şunu yazmıştım, hâlâ aynı yerdeyim: Ölüm biriktirdiğimiz şeylerin altında kalmak olmalı." (s. 191) İnsanın ömür serüvenini de bir tür seyahat sayarsak kitabın bütününde anlatılanları bir tür gezi notları kabul etmek yanlış olmaz. İki bölümden oluşan kitabın birinci bölümü memleket gezileri ve tabiat okumalarına ayrılırken ikinci bölümde mecazi gezi diyebileceğimiz ömrün ritmik adımlarla hayat içinde dolaşımı anlatılmaktadır. Bunlar insanın içine ferahlık ve sürur veren şeyler. Hatıralar, hevesler ve koleksiyonlar gibi. Deneme yazmayı şiire hava aldırmak olarak nitelendiren Tenekeci'nin şiir - deneme geçişliliği bir ağacın dibinde kısa bir süre dinlenmek gibi, ahirete giderken yol üstü verilen kısa molayı ne kadar andırıyor.

Aydınlar İhanet, Osman Sarı

Osman Sarı ismini yaşı müsait olanlar 1980-1990 arası ağızdan ağıza yayılan marş ve ezgilerle bilirler. İki binli yıllarla birlikte onun biriken öfkemize ve sıkılan yumruğumuza karşılık gelen şiirleri *Kavga Şiirleri Antolojisi*'nin ıssızlığına terkedildi. Ne de olsa Türkiye etrafı toz dumana

katan kavgadan sonra oluşan sessizliğin manzarasını yaşıyordu. O süreçten sonra biz Osman Sarı ismine edebiyat dergilerinde pek rastlayamadık. Söyleyeceğini söyleyip kenara çekilmiş gibiydi. Bir taraftan da akademik hayatın içerisinde izini kaybettirircesine sessiz sedasız çalışmalara yönelmişti. Yeni kuşak edebiyatçıların zihin dünyalarında ne seksenlerin nimbuslu havası ne de o dönem öfkesini dizginlercesine şiirler yazan Osman Sarı vardı. Ne olursa olsun Osman Sarı'nın yazdıkları konjonktürler değişse bile önemini yitirmedi. Şiirlerinin yanı sıra memleket meseleleri ile ilgili yazdığı denemeleri *Edebiyat Ortamı* dergisi tarafından 2017 yılında kitaplaştırıldı. *Aydınlar İhaneti* ismini alan kitapta yer alan denemeler altı grupta toplanmış. "Batı Tuzağı" isimli ilk bölümde Batı'nın kini, tuzağı ve bencilliği konu edinilmiş. "Kir Çağı" isimli ikinci bölümde toplumsal çürüyüş, aydın ihaneti, fitne ocakları, kir çağı, tuzaklar içinde toplum gibi başlıklarla toplum olarak hali pür melalimiz gözler önüne serilmiş. Üçüncü bölüm "Körfez Savaşı" ismini taşıyor. Burada da Ortadoğu yangını, insan ve petrol, savaş ve gerçekler, ihanet zinciri ve batıya güvenmek gibi başlıklarla Ortadoğu'nun makus talihi konu edilmiş. "Emeğin Hakkı", "Eğitim ve Öğretim" ve "Yasalar ve İnsanlar" bölümlerinde de çağdaş dünyanın kavramlaşan kavgaları ve adaletsiz sömürü düzeni özgün bir üslupla dile getirilmiş. Osman Sarı'nın yazdıkları şiirinin nabzının normale dönmüş hali gibi. Âkif İnan ve Erdem Bayazıt gibi o dönem şair kökenli yazarların ortak meselelerine denk düşen denemeler demek mümkün.

Taze Söğüt Dalından Düdük Nasıl Yapılır? Şaban Abak

Şaban Abak güzel şiirlerin güzel başlıkları gibi heyecanlı bir yürek. Konuşacak ne de çok şeyi vardır. Sohbet ehlindendir. İçe dönük ehl-i hâl yönünü de es geçmiyoruz tabi. Zaten bütün konuştukları ve yazdıkları bu heyecan noktasında birleşiyor. Her kitabı bir başka noktasını kurcalar hayatın. Oradan adı konulmamış madenler çıkarır. Şairlikten kalma bir simyacıdır da ondan. Yıllar önce *Karpuz Kestim Yiyen Yok* kitabını okumuştum Şaban Abak'ın keşke hiç bitmese dediğim kitaplardandı. Türkülere aşina bir yürek Şaban Abak. Anadolu coğrafyasını ilmek ilmek şiirlerinde ustalıkla dokuyan bir şair. Güzel ve özgün bir kitapla yeniden beni heye-

canlandırdı: *Taze Söğüt Dalından Düdük Nasıl Yapılır*? Kitabın ismine bakıp da bunun bir zanaat beceri kitabı olduğunu falan zannetmeyin. İçinde bol miktarda ayak izleri olan bir deneme kitabı. Gezip gördüğü yerleri zamanın tutanaklarına deneme şeklinde geçirmeyi başarıyor yazarımız. Göz gezdirmek diye bir şey var ya, onun daha disiplinli bir şekli diyebiliriz buna. Ankara Kitapçıları, Tunus'ta Bir Kara Öküz, Kuzey Moğolistan'ı keşfim, Sivas Yollarında Nisan Yağmuru, Ayaş Beypazarı Hattından Bildiriyorum... gibi mekâna dayalı denemelerin yanı sıra "Anamın Aşı Tandırın Başı", "Erzurumlular Çayı Niçin Kıtlama İçer" gibi insan ve toplum eksenli denemeler de yer alıyor kitapta. Kitapta farklı temalarda yazılar olmasına rağmen yazarın üslûbu bütün yazıları birleştiriyor. Yani derim ki illa bu kitabı okumanız için Erzurumlu olmanız gerekmiyor. Bir aklınız ve bir de aklınızı başınızdan alan bir kalbiniz varsa bu kitabın kapısından içeriye destursuz girebilirsiniz. Hem taze söğüt dalından düdük nasıl yapılır, öğrenmiş olursunuz.

Bisiklet Dersleri, Ali Ural

Ali Ural şiir, öykü ve deneme alanında usta bir isim. Edebiyatın her üç türüne de geçişlilik sağlayabilecek ürünler veriyor. 2017 yılının deneme mahsulatına *Bisiklet Dersleri* kitabıyla katıldı Ali Ural. "Ayağı yerden kesen hiçbir rüya yok ki içinde bisiklet olmasın" cümlesiyle başlıyor kitap pedalı çevirmeye başlar gibi. Bisiklet dersleri aslında hayata iştirak eden herkese bir tür bir şairin kaleminden bilgece hayat bilgisi dersleridir. Şu ilk dersin ilk konusu gibidir meselâ: "Öğrenmen gereken ilk şeyin, denge olduğu doğru değil. Öğrenmen gereken ilk şey, doğal olduğudur düşmenin." *Bisiklet Dersleri* otuz denemeden oluşuyor. Her denemede ilk dikkat çeken belirgin taraf öykü ve şiirden izler taşıması. Konu başlıklarına bakıldığı zaman da bu özellik kendini gösteriyor: "Dedemin Çakısında Tirbuşon Yoktu", "Üzüntünün Bataklığa Döndüğü An", "Kendisine Hayat Veren Ellerden Kaçmak"... sadece birkaç örnek. Ahlâk ve inanç terminolojisini kullanmadan da bu hasletlere uygun şeyler söylenebileceğinin bariz örneğini görüyoruz bu denemelerde. Hepsinde klâsik anlatılar geleneğine

bağlılık var. Otobiyografi, roman ve felsefi deneme örneklerinin bilinen kült kitabı *Zen ve Motosiklet Bakım Sanatı*'nı okuyanlar bilirler. Romanda bir adamın, oğlu ve iki arkadaşıyla birlikte yaptığı uzun bir motosiklet yolculuğu anlatılır. Bu yolculuk motosiklet kullanan adamı plastik dış dünyadan iç dünyaya doğru götürür. *Bisiklet Dersleri*'nde yolculuk içte başlıyor ve bu iç dinamizmle yolculuğa çıkan kişinin dışarıyı, evreni ve insanları nasıl daha sağlıklı tanıyacağının yollarını gösteriyor. Kimi zaman yolculuğun seyri yokuş aşağı sürüyor. Çocuk, çocukluk ve çocuksuluğun altı ince parlak bir çizgiyle çiziliyor: "Geçer akçe bir gün geçmez olur ve tıngırtıyla yuvarlanıverirse yokuş aşağı, çocuklara seslenin bütün gücünüzle, onların dünyasında hiçbir akçe tedavülden kalkmaz."

Ahiret Kumbarası, Özcan Ünlü

Bir şairin ruhsal beslenmesini merak ediyorsanız, onun düzyazılarında gezintiye çıkın. Çok acele etmeden, adımlarınızı şairin adımlarına uygun atarak olmalı bu gezinti. Özcan Ünlü'nün Çıra Yayınları'ndan çıkan *Ahiret Kumbarası* kitabını okurken aklımdan geçen, ama gitmeyen satırlar bunlar. Özcan Ünlü denemelerinde aşk coşkusu barındıran bir yazar. Bu tesadüf değil elbette. Şair ahiret için geçerli akçeler biriktirdiği kumbarayı deşerken içinde ne var ne yok ortaya saçıyor. Nurettin Topçu ve Fethi Gemuhluoğlu bu satırların arasında okuyucuların ilk yakalayabileceği iki ruhsal beslenme unsuru. Şu satırlar elbette şevke ve coşkuya çağırıyor: "Beyefendiler, günahınız bile şevk içinde olsun, eğer günah işleyecekseniz! Şevki seçiniz. Aşkı seçiniz. Ben aşksız insanlar görüyorum: Huzur içinde uyuyorlar, gidiyorlar, gülüyorlar, vitrinlere bakıyorlar; hâlâ büyük pazarlık peşindeler, hâlâ büyük büyük ihalelere giriyorlar. Türkiye'nin içinde bulunduğu felaketi idrak edemiyorlar, huzur içindeler." *İsyan Ahlâkı*'nı anlamlar dünyamıza kazandıran büyük hareket adamı Nurettin Topçu bir başka satırın arasından yüreklerimizi ataletten kurtulmaya çağırıyor: "Vay güllerle, ağaçlarla, kurtlarla, kuşlarla konuşamayanların hâline. Rüzgârların, derelerin ve dağların dilinden anlamayan, cehennemi uzak bir akıbette aramasın sakın." Özcan Ünlü'nün *Ahiret Kumbarası*'nda birikenler satırlarında mutlak bir anlama doğru yürüyor. Kimler yok ki

bu yürüyüşte; Garcia Loca mı dersiniz, Eşrefoğlu Rumi mi, Âşık Veysel mi yoksa Mehmet Çınarlı mı? İyisi mi ben saymayayım, buna okuyucu karar versin. Okuyucu keşfetsin *Ahiret Kumbarası*'ndan önüne dökülen saymakla bitmeyecek hazineleri. Hem kitabın sayfaları arasında İstanbul'u da gezme imkânı da olur okuyucunun. Özcan Ünlü öyle okuyucuyu yoran yazarlardan falan değildir. Şarkı söyler gibi geçer bir paragraftan diğerine. Kafamızı kullanarak çok kârlı yatırımlar yaptık şu fani dünyada, biraz da kalbimizi kullanalım istiyor yazar. Söyle ey sevgili okur, çok şey mi istiyor yazar bizden?

Âkifçe, Yusuf Tosun

Yusuf Tosun uzun süredir denemeleriyle ve biyografik eserleriyle tanıdığımız bir yazar. Öncü şahsiyetleri özellikle genç kuşaklara tanıtmak için yoğun çaba sarf ediyor. Ne zaman Yusuf Tosun imzalı bir yazı görsem aksatmadan okurum. Onun son çıkan eseri Âkifçe de okunası, abartısız ve yarım ve eksik bilgileri tamamlayıcı bir özellik taşıyor. Arkadan gelenlere bir izlek sunuyor yazar. Okuduklarınızla, yazdıklarınızla ve yaşadıklarınızla Âkif gibi olun demek istiyor. Neden Âkif? Çünkü Âkif münevver bir şair olarak okudukları yazdıklarına, yazdıkları yaşadıklarına denk düşen bir şair. Üç bölümden oluşan kitapta birinci bölüm "Âkif'in İzinde" başlığı altında şairin doğumundan vefatına kadarki süreci anlatıyor, ikinci bölüm Âkif'in edebi bakışı ve sanatsal duruşunu içeriyor ve "Âkifçe Edebiyat" başlığıyla şairin edebiyat safahatı ortaya konuluyor. Üçüncü bölümde ise Âkif'e dair söylenen ve yazılanlardan örnekler sunuluyor. Yusuf Tosun'un ifadesiyle söylersek "Toplumun en çok bilinen, lakin en az tanınan şahsiyetlerinden" olan Mehmet Âkif'i daha yakından tanımak için bu kitaba yürümek isabetli bir tercih sayılabilir. Ne de olsa bir kitaba yürümek o kitabı ve o kitaptakini anlamanın ilk adımıdır.

Tespitçi Dükkânı, Hüseyin Akın

Hayatımızın manası, bir yönüyle şahitlik ettiğimiz, gördüğümüz, gözettiklerimiz ile netleşiyor. "Dünya bir penceredir, her gelen bakar

geçer" değişmez bir hakikat olarak ortada elbette ancak bakarken neler göründü gözümüze, nelere göz yumduk, neleri göz ardı ettik; bunların hepsi bir hesabın konusu olacak. Olan bitene, hayatın içinde akıp gidene bu duyarlılık penceresinden bakmak önemli olsa gerek. Bahsini ettiğimiz duyarlılığı şiirlerinde olduğu kadar denemelerinde de gördüğümüz Hüseyin Akın, muhtelif zamanlarda yayımlanan yazılarını *Tespitçi Dükkânı* isimli kitapta bir araya getirdi. Velut yazarımız, *Deneme Yanılma*, *Kitabım Çıktı Alınmayın*, *Geçmiş Günler Matinesi*, *Canlı Renkler*, *Kaybolmak İçin Nereye Gitmeli*, *Yalan Dünyanın Yanlış İşleri*, *Hu Dönüşü* gibi kitapların ardından yazmak ile yaşamak arasında kurduğu nitelikli ilişkiye yeni bir bağ daha eklemiş oldu. Ülke Yayınları'nın edebiyat serisinden çıkan kitapta kültürden sanata, din ve dil meselelerinden güncel tartışma konularına kadar birçok mevzu hakkında samimi, neşeli üslûbu ile vurucu tespitlerde bulunuyor. Bu dünyanın ağır yükleri, tükenmez dertleri ile baş etmenin meselelere belirli bir mesafeden bakmakla mümkün olacağını çokça vurgulayan Hüseyin Akın, hayret ve dikkati elden bırakmıyor ve şöyle bir ilişkiye işaret ediyor: "Tespit de tespih gibidir, imamesi koptuğunda bütünlüğü kaybolup şirazesi dağılır." Gördüğüm şu ki Hüseyin Akın'ın hayatta ve dahi edebiyatta önemsediği iki önemli şey var: Mizah ve neşe. Ona göre "Mizah bir savunma sanatıdır." Hüseyin Akın, mizahtan yoksun olmakla kabuğa takılmak arasında doğrudan bir ilgi kuruyor. Heyecanı sönmüş, şevki kaçmışlara da sözü var: "Bunlar iştahı olanın da iştahını kaçırır." Kitaptaki her bir yazının başlığında muzip ve kıvrak bir dil ustalığını görmek mümkün. Hüseyin Akın bunu hep yapıyor zaten. İyi ki de yapıyor. Bilhassa din eğitimi, din algısı bağlamında öteden beri tecrübelerine istinaden ifade ettiği hususlara daralıp gücenmeden kulak vermeli. Hüseyin Akın, özün değil, kabuğun muteber olduğu şu zamanlarda bir hatırlatma mesuliyetini omuzluyor sözü yormadan, minnet yüklemeden okuyucularına. Mahallenin kronikleşen sorunlarına bir yabancı gibi değil, bilakis kendi yarası gibi bakıyor. Kuru bir eleştirinin ötesine geçip somut önerilerini sıralamaktan çekinmiyor. Hüseyin Akın'ın ülkeye ve insanlığımıza dair can alıcı yahut can yakıcı diyebileceğimiz tespitleri bunlarla sınırlı değil elbette. *Tespitçi Dükkânı* dertleşmeye çağırıyor sizleri.

Kalbin Marifetleri, Metin Önal Mengüşoğlu

Toplumda yanlış gördüğü dinî anlayış ve yaklaşımları deneme tadında eleştiren Metin Önal Megüşoğlu'ndan beklendik tarzda eserlerden biri. Beklendik dedik, çünkü Metin Önal Mengüşoğlu neredeyse kalemi eline aldığı günden bu yana hep saf İslâm'la çatışan anlayışları eleştiren yazılar yazmıştır. Bu yazıları sert ve müsamahasız bir üslûpla değil, edebi maharet ve marifetini konuşturarak yaptığı için kalıcılık arz etmektedir. Okuma, düşünme, konuşma, yazma ve bunların dışında da yoğunluklu beşerî temasları olan insanlarla ilişkiyi kesmek yerine daha bir iletişim ve sohbeti çoğaltmaktan yana bir tavır izliyor. Altı bölümden oluşan denemelerin başat konusu kalp - kafa ilişkisi ve akıl, gönül ve kalp paradoksu yönünde şekilleniyor. Söz ve eyleme dair yanlışları tashih niteliğinde olan kitabın eleştirel - didaktik deneme olma özelliği dikkat çekiyor. Sadece cevap veren yazılar değil, Mengüşoğlu'nun yazdıkları aynı zamanda soru soran yazılar. Yazarın şairlik ve öykücülük vasfı bu denemeleri daha bir okunaklı kılmakta.

İspanya Baharı, Erdal Noyan

Erdal Noyan deneme üzerine dikkat kesilmiş bir yazar. Ara sıra buradan öykü ve inceleme yazılarına sıçrayışlar yapsa da okuyucu onu özgün denemeleriyle tanıyor. İspanya Baharı 2017 yılında çıkan ve yazarın Avrupa seyahatinde edindiği izlenimleri kendi üslûbunca şekillendirdiği denemelerden oluşuyor. Kitabın isminden de anlaşılacağı gibi denemelerin odak noktası İspanya. Kültürel yapısı, tarihî, mimari, ekonomik, siyasi ve edebi yanlarıyla bir İspanya yolculuğuna okuyucuyu tanık kılmaya çalışıyor yazar. Oldukça sade, doğal bir anlatımı var Erdal Noyan'ın. Gezdiği yerlere fırça katkısı yapmak yerine ayna tutuyor. Meraklısına kılavuz kitap gibi Madrid Arenasından, boğalar ve matadorlara, Cervantes anıtından, Katalan Barselona'dan İspanya iç savaşına kadar gezip gördüğü yerlere okuyucuyu da götürüyor. Sadece okumak isteyenler için değil, aynı zamanda gezip görmek isteyenler için de yoruculuktan uzak bir deneme kitabı İspanya Baharı.

Fecre Kurulmuş Cümleler, Bülent Acun

Fecre Kurulmuş Cümleler bir din görevlisinin deneme kitabı. Dinî ve ahlâki mevzuları mevıza klişesinden kurtarıp denemeye tahvil eden bir yazar Bülent Acun. Yaratıcı onun dış gözlerine mesafeler koyarken iç gözlerini özüne yakın kılmış. Bu yüzden modern insanın en büyük sıkıntısı olan yanı başındakini görememeye karşın o gözünün önündekini özüne muvafık biçimde görebilme yetisine sahip. Bu denemeleri böyle okumak lazım. Bülent Acun kitaptaki denemelere ara bölüm başlıkları koymamış. Keşke belli temalara ayrılmış biçimde farklı bölümler oluşmuş olsaydı hem okumayı, hem de bütüncül anlamayı kolaylaştırmış olurdu. Kitapta yer alan denemeler Ramazan, âlem-i İslâm, Ashab-ı Kehf, fetih, gönül fethi, ibadet, dua, İslâm, İsra, Kerbela, Kur'an, kurban, namaz, oruç, ölüm, peygamber, sala, hac, şehadet, vefa gibi dinî ıstılahlardan oluşuyor. Bülent Acun hayatı daha geniş bir şekilde kucakladığı takdirde kelimeleri de daha bir zenginleşecek, denemenin alanı çok daha genişleyecektir.

Sanat Ya Hu, İsmail Erdoğan

İsmail Erdoğan'ın ilk kitabı. Sanata dair birikim ve duyarlığını denemeye tahvil etmesi, denemenin denenmeye en müsait alan olmasıyla ilgili olsa gerektir. Bu, bundan sonrası gelecek demektir aynı zamanda. Altı bölümden oluşan kitapta sanat bütün meseleleriyle ve cepheleriyle ele alınıyor. Sanatla ilgili ayrıntıları kuramlar içerisinde kaybolmadan konuşma dilinin sadelik ve sıcaklığı içerisinde işliyor İsmail Erdoğan. "Çığlık Çığlığa Sanat" üzerine yazarken şu cümleye dikkat: "Afili bir giriş yaparak diyeyim ki sanat, göklerle iletişim kurmaktır." İyi bir deneme yazarı olmak için yüksek hissiyat, iyi bir gözlemcilik ve aynı zamanda okumada çeşitlilik gelir. İsmail Erdoğan sanat ve din ilişkisini bu yetkinliği ile çözmeyi başarabilmiş bir yazar. Sanatın tanımı, sanat - zanaat farkı, tevhidi bağlamda sanat, felsefe sanat ilişkisi, sanat eğitimi, pornografi ve sanat, evrensel sanat, ifsat ve de ıslah edici yönüyle sanat, sanatta içe dönüklük, resim ve günah ilişkisi, sanat - ahlâk ilişkisi, sanat ve emek, sanat ve propaganda, modern sanat ve çıkmaz, yeni bir sanat dili, sanatkâr

kimdir, dâhilik ve delilik arasında sanat... kitapta yer alan başlıklardan bazıları. Denemeyle makale bütünlüğüne ulaşabilmek ustalık gerektiren bir şeydir. İsmail Erdoğan'ın bunu başardığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Didaktik unsurları denemenin samimi ve informel atmosferini hiç bozmadan yazıya yedirebilmek böyle bir şey olsa gerektir.

2017 DENEME KİTAPLARI LİSTESİ

1. Abit Dursun, *Güne Düşen Yazılar*, Berfin Yayınları, Mart 2017
2. Adnan Binyazar, *Ozanlar Yazarlar Kitaplar*, Can Yayınları, Temmuz 2017
3. Ahmet Murat, *Belki de Üzülmeyiz*, Profil Yayınları, Ekim 2017
4. Ahmet Rasim Kalaycı, *Sende Çıplaksın*, Ütopya Yayınevi 2017
5. Ahmet Topkaya, *Musa Ekmek ve Özgürlük*, Birenk Yayınevi, Mayıs 2017
6. Akif Kurtuluş, *Daktilo Yazıları*, Can Yayınları, Mart 2017
7. Ali Asker Barut, *Şairin Gölgeleri*, Yasak Meyve Yayınevi, Aralık 2017
8. Ali Ural, *Bisiklet Dersleri*, Şûle Yayınları, Kasım 2017
9. Asaf Güven Aksel, *Sola Bakan Portreler*, Yazılama Yayınevi, Mart 2017
10. Asım Gültekin, *Birden Bine*, İz Yayıncılık, Nisan 2017
11. Aslı Erdoğan, *Artık Sessizlik Bile Senin Değil*, Kara Karga Kitap 2017
12. Atakan Yavuz, *Dünyanın Rengi*, Dergâh Yayınları, Kasım 2017
13. Atakan Yavuz, *İyiler Asla Özür Dilemez*, İzdiham Yayınları, Şubat 2017
14. Ataol Behramoğlu, *Biriciktir Aşk*, Tekin Yayınevi, Eylül 2017
15. Aykut Kurtoğlu, *Organik Kafa*, Karina Yayınevi, Aralık 2017
16. Bülent Acun, *Fecre Kurulmuş Cümleler*, Bülent Acun, Eylül 2017
17. Cengiz Aydın, *Fakat İyi Aldandık*, Son/Olimpos Yayınları, 2017
19. Demet Türkmen, *Aşkla Baş Başa*, Eftelya Yayınları, Temmuz 2017
20. Dilaver Cebeci, *Mavi Türkü*, Panama Yayıncılık 2017
21. Doğan Hızlan, *Şiirin Coğrafyası*, YKY, Temmuz 2017
22. Doğan Hızlan, *Yaşamdan İzler*, Eksik Parça Yayınları, Haziran 2017
23. Ebru Olur, *Allah Hüzünlü Kalbi Sever*, Hayy Kitap, Nisan 2017

24. Ece Temelkuran, *İyilik Güzellik*, Can Yayınları, Ekim 2017
25. E. M. Cioran, *Burukluk*, Metis Yayınları, Ocak 2017
26. Emin Özdemir, *O İyi Kitaplar Olmasaydı*, Bilgi Yayınevi, 2017
27. Enis Batur, *Bekçi*, Kırmızı Kedi Yayınevi, 2017
28. Enis Batur, *Bu Kalem Bukalemun*, Sel Yayıncılık, Ocak 2017
29. Enis Batur, *Başkalaşımlar XXI-XXX*, Kırmızı Kedi Yayınları, Ocak 2017
30. Enis Batur, *Bu Kalem Melun*, Sel Yayıncılık, Mart 2017
31. Enis Batur, *Bu Kalem Un-Ufak*, Sel Yayınları, Mayıs 2017
32. Enis Batur, *Fetret Notları*, Kırmızı Kedi Yayınları, Mayıs 2017
33. Enis Batur, *Su Tüyün Üzerinde Bekler*, Sel Yayıncılık, Haziran 2017
34. Enis Batur, *Kum Saatinden Harfler*, Kırmızı Kedi Yayınları, Ekim 2017
35. Enis Batur, *Issız Dönme Dolap*, Kırmızı Kedi Yayınları, Temmuz 2017
36. Erdal Noyan, *İspanya Baharı*, Okur Kitaplığı, Kasım 2017
37. Erendiz Atasü, *Kadınlığım Yazarlığım Yurdum*, Can Yayınları, Kasım 2017
38. Erhan Erken, *Arka Plan Yazıları*, Profil Yayınları, Nisan 2017
39. Erol Kılıç, *Menzil Aşk*, Az Kitap, Mart 2017
40. Ezgi Gümüşkaya, *Hayat Bu*, İkinci Adam Yayınları, Aralık 2017
41. Faruk Duman, *Yazmalı Defter*, Alakarga Yayınları, Kasım 2017
42. Fatih Duman, *İkra*, Nesil Yayınları, Nisan 2017
43. Fatma Kebire Gündüz, *Bir Ömür Okumak*, Beyan Yayınları 2017
44. Fazlı Say, *Akılla Bir Konuşmam Oldu*, Doğan Kitap, Kasım 2017
45. Ferit Edgü, *Korkuyorum*, Sel Yayıncılık, Nisan 2017
46. Gülayşe Koçak, *Denemedi Demeyin*, Alfa Yayıncılık, Haziran 2017
47. Gülşah Demirci, *Deli Başına Araf*, Kâğıt Yayınevi, Mayıs 2017
48. Gündüz Vassaf, *Yol Arkadaşım*, Kara Karga Yayınları, Ocak 2017
49. Güven Adıgüzel, *Yaralar ve Diğer Sebeplerden*, Nisan 2017

50. Güven Adıgüzel, *Kendi Rüyasında Uyanan Derviş*, Profil Yayınları, Mayıs 2017
51. Güven Adıgüzel, *Söz Verilmiş Bahçe*, Profil Yayınları, Kasım 2017
52. Halikarnas Balıkçısı, *Düşün Yazıları*, Bilgi Yayınevi, Ocak 2017
53. Halit Zeki, *Aşka Elini Veren Solunu Kaptırır*, 5 Şubat Yayınları, Ocak 2017
54. Hayati İnanç, *Can Veren Pervaneler*, Bab-ı Ali Kültür Yayınları, 2017
55. Hüseyin Akın, *Tespitçi Dükkânı*, Ülke Edebiyat, Temmuz 2017
56. İbrahim Tenekeci, *Geldik Sayılır*, Profil Yayınları, Kasım 2017
57. İrfan Değirmenci, *Bir Uyuyup Uyanalım*, İnkılap Yayınevi, Şubat 2017
58. İsmail Özmen, Septik, *Kavim Yayınları*, Ağustos 2017
59. İsmet Özel, *Dil ile İkrar*, Tiyo Yayınları, Temmuz 2017
60. Kahraman Tazeoğlu, *İki Söz*, Destek Yayınları, Eylül 2017
61. Karin Karakaşlı, *Cumba*, Can Yayınları, Ağustos 2017
62. Kemal Sayar, *Şimdi Şehir İçin Kalp Zamanı*, Timaş Yayınları, Mayıs 2017
63. Mehmet Deveci, *Ey Kudüs*, Bengisu Yayınları, Nisan 2017
64. Mehmet Lütfi Arslan, *Uyanın*, Rüya Vaktidir, 2017
65. Melih Cevdet Anday, *Suçumuz Edebiyat*, Everest Yayınları, Ağustos 2017
66. Memet Fuat, *Nazım Hikmet Üzerine Yazılar*, YKY, Ocak 2017
67. M. Latif Bakış, *İğne Yastığı*, Artos Yayınları, Eylül 2017
68. Muhammed Berdibek, *Belki de Dilimden Bu Şarkı Düşmez*, Profil Yayınları, Nisan 2017
69. Muhammed Sait Zengin, *Uzaklardan Bir Yerden*, Dokuz Yayınları, 2017
70. Murat Güneş, *Us Kırıkları*, Cinius Yayınevi, Aralık 2017
71. Musa Anter, *Ülke ve Gündem Yazıları*, Aram Yayınları, Nisan 2017
72. Mustafa Özçelik, *Kitap Kitabı Çağırır*, Çıra Yayınları, Aralık 2017
73. Nazan Bekiroğlu, *Yerli Yersiz Cümleler*, Timaş Yayınları, Ekim 2017
74. Nazım Payam, *Sılası Türkçe*, Ötüken Yayınları, Mart 2017

75. Nihan Osmanoğlu, *Osmanlı'dan Bugüne Neyi Kaybettik*, Profil Yayınları, Kasım 2017

76. Nurettin Durman, *Gül ile Bülbül Meselesi*, Çıra Yayınları, Mayıs 2017

77. Onur Bayrakçı, *Sözler Diyarı*: *Özün Sözü*, Murat Kitabevi, 2017

78. Onur Kaplan, *Hayırlısı*, Hayy Kitap, Nisan 2017

79. Orhan Duru, *Durgun ve İşsiz*, YKY, Ocak 2017

80. Orhan Pamuk, *Babamın Bavulu*, YKY, Nisan 2017

81. Osman Koca, *Söz Cangalı*, Beyan Yayınları, Şubat 2017

82. Ozan Örmeci, *Bir de Böyle Bakın*, Cinius Yayınevi, Ağustos 2017

83.Öner Yağcı, *Anadolu'nun Umudu Aydınlık*, Kırmızı Kedi Yayınları, Temmuz 2017

84. Özcan Ünlü, *Ahiret Kumbarası*, Çıra Yayınları, Nisan 2017

85. Özcan Yüksek, *Şehrazad'ın Sırları*, Doğan Kitap, 2017

86. Özge Dönertaş Yücetürk, *Ahenk*, Sokak Kitapları, 2017

87. Ramazan Karasakal, *Apophenia*, Okur Kitaplığı, Ekim 2017

88. Rasim Özdenören, *Edebiyat ve Hayat*, Şubat 2017

89. Rasim Özdenören, *Yaşadığımız Günler*, İz Yayıncılık, Nisan 2017

90. Rasim Özdenören, *Düşünsel Duruş*, İz Yayıncılık, Nisan 2017

91. Rasim Özdenören, *Yüzler*, İz Yayıcılık, Eylül 2017

92. Saadettin Ökten, *Yahya Kemal'den Bugüne İstanbul*, Ötüken Yayınları, Kasım 2017

93. Sait Köşk, Hemhal, *Portakal Yayınları*, Nisan 2017

94. Salih Çağlayan, *Filler ve Bulutlar*, Dokuz Yayınları, Ocak 2017

95. Selim Küçükbingöl, *Aşksız*, Arunas Yayınları, 2017

96. Senai Demirci, *Mukabele*, Şûle Yayınları, Ekim 2017

97. Semra Dereli, *Hilaf*, Kanguru Yayınları, Temmuz 2017

98. Servet Ertekinoğlu, *Acıyı Tad Eyler Bir Çift Kederli Göz*, Vural Yayınları, 2017

99. Serdar Tuncer, *Delilim Yok Kalbimden Başka*, Profil Yayınları, Nisan 2017
100. Sevgi Yiğit, *Kelebek Etkisi*, Gayri Nizami Kitap, Ocak 2017
101. Sıdıka Karabulut Emek, *Erkekler Aşktan Anlamaz*, Tunç Yayıncılık, Ekim 2017
102. Sinan Turanlı, *Bozuk Elmalar*, Gece Kitaplığı Yayınları, 2017
103. Suat Aşçı, *Türklerden Deha Çıkmaz*, Yakamoz Yayınevi, Eylül 2017
104. Süreyya Evren, *Buluntu Kitap*, Yeni İnsan Yayınevi, Temmuz 2017
105. Şaban Abak, *Taze Söğüt Dalından Düdük Nasıl Yapılır*, Altiva Kitap, Ekim 2017
106. Şakir Kurtulmuş, *Edebiyatın İzi*, Çıra Yayınları, Mayıs 2017
107. Şehmus Diken, *Ahım Var Diyarbakır*, Aras Yayınları, 2017
108. Taha Kılınç, *Kırmadan İncitmeden*, Aşina Yayınevi, 2017
109. Tanju Babacan, *Tereddüt*, İnkılap Kitabevi, 2017
110. Tayfun Atay, *Görünüyorum O halde Varım*, Can Yayınları, Kasım 2017
111. Tolga Akpınar, *Bazı Yalnızlıklar İyidir*, Hayy Kitap, 2017
112. Turan Erdem, *Joseph Goebbels*: *Büyük Yalan Tekniği Ustası*, Arya Yayınevi, 2017
113. Ümit Yüksel, *Canlı Kitap*, İnsan ve Hayat Kitaplığı, Mart 2017
114. Vedat Yeniçeri, *Adı Öteki*, Öteki Yayınları, 2017
115. Yağmur Tunalı, *Devler Geçti Bu Yollardan*, Panama Yayınları, Aralık 2017
116. Yusuf Tosun, *Akifçe*, Çıra Yayınları, Ekim 2017

eleştiri

İdris Ekinci

2017'DE ELEŞTİRİ

İdris Ekinci

Eleştiri, inceleme, araştırma ve eserler / isimler üzerine yapılan çalışmalar edebiyat gemisinin daha sağlıklı ve sağlam bir güzergâhta yolculuk yapmasını sağlar. Bu geminin yakıtı elbette eserlerin kendileridir. Yakıtın nasıl sarf edileceği, yolun neredesinde neler bulunduğu, gidilmesi gereken noktaya nasıl ulaşılması gerektiği, eleştiri ve onun türevleri ile aydınlatılacak noktalardır. Eleştiri, yapılan bir işin, üretilen bir eserin ciddi ve sahici bir zemine yerleşmesi açısından da gerekli bir uğraştır.

Meseleye biraz daha farklı bir açıdan bakacak olursak, eleştiri görüntüyü yansıtan aynada oluşabilecek muhtemel kir ve pasları gidermek için vardır. Dahası göz ardı edilen, es geçilen, görmezden gelinen ayrıntıları da eleştiri ve inceleme yardımıyla fark etme imkânı bulabiliriz. Bu manada ülkemizdeki eleştiri ve inceleme çalışmaları Türk edebiyatının yaşaması ve gelişmesi açısından çok mühim bir görevi icra eder. Gerek telif, gerekse tercüme yoluyla ortaya konan kuramsal çalışmalar edebiyatın hâlâ gündemi tuttuğunu, bunun ciddi bir uğraş olduğunu gösterir.

Biz bu yazımızda 2017 yılı içerisinde Türk edebiyatı ve düşünce ortamına kazandırılan telif ve tercüme eleştiri, kuram, inceleme ve bu alanları hatırlatan eserlerden bir seçme yaptık. Yıllık çalışmaları kapsamında yaptığımız bu çalışma bir hatırlatma, tanıtma veya işaret etme niteliği taşımaktadır. Ulaşamadığımız, fark edemediğimiz veya haberdar olamadığımız eserler olmuştur, oldu. Bunun ayrımında olmak kaydıyla bu çalışmamızı nihayete erdirdik. Toplamda yirmi üç eser üzerine değerlendirmelerde bulunduk. Biliyoruz ki bu sayı biraz daha fazla ancak görünüm açısından hiç de yabana atılacak bir rakam değil. Şimdi sırasıyla eserler üzerinde durabiliriz.

Dostoyevski ve Nietzsche: Trajedinin Felsefesi / Lev Şestov

Trajedinin Felsefesi Batı düşünce ve edebiyatından iki önemli isim üzerine oluşturulmuş bir kitap. Dostoyevski ve Nietzsche hakkında oluşturulan kitap, kendisi de bir yazar ve varoluş felsefesi üzerinde sıkı duran bir düşünür Lev Şestov'un kaleminden çıkan denemelerden oluşuyor. Kitap iki açıdan orijinal ve dikkate değer. Birincisi, kitabın konusunu teşkil eden iki isim de çok kuvvetli, birbirinden etkili eserler vücuda getirmiş, Batı düşünce ve edebiyatında yeri ve değeri tartışılamaz isimler. Kitaba kıymet veren ikinci nokta da şu: Lev Şestov'un kalemi ve tahlil seviyesi kitabın konusu kadar güçlü ve kendine mahsus. Okur kitapla karşılaştığında hem Dostoyevski ve Nietzsche'nin derin ve geniş dünyalarında geziniyor, hem de Şestov'un cümlelerinin renklendirdiği yeni düşünce kalıplarıyla yüzleşiyor.

"Dostoyevski ile Nietzsche de kim oluyormuş, hangi yetkiyle konuşuyorlar? Sonra bize ne öğretecekler?" diye soran yazar sözlerine şöyle devam ediyor: "Belki de okurların büyük çoğunluğu bunu bilmek istemeyecek ama Dostoyevski ve Nietzsche'nin yapıtları yanıt değil, soru içerir. Soru şu: Bilimin ve ahlâkın yadsıdığı insanların umutları olur mu, başka bir deyişle trajedinin felsefesi mümkün mü?"

Kayahan Yükseler tarafından Türkçeye kazandırılan bu eser Notos Kitap aracılığıyla yayın dünyasına kazandırıldı.

Öyküyü Sanat Yapanlar / Necip Tosun

Edebiyat çalışmalarından en faydalı olanları belki de bir alanda öne çıkan isimlerin üzerinde durmak, onların sanat ve edebiyat anlayışlarını irdelemek, okurun o alana biraz daha yakınlaşması için önayak olmaya gayret etmektir. Necip Tosun *Modern Öykü Kuramı* kitabıyla başladığı bu serüvenin son eserine *Öyküyü Sanat Yapanlar* ismini vermiş. Kırk yabancı öykücünün öykü dünyalarını tanımak, onların sanat anlayışlarını zorlanmadan, sıkılmadan öğrenebilmek adına kıymetli bir çalışmaya imzayı atmış.

Seçtiği kırk isimse birbirinden kıymetli ve güçlü öykücüler. Tosun'un seçtiği bu öykücüleri tanımak tabiri caizse modern öykü sanatını genel hatlarıyla öğrenmeye eşdeğer. Necip Tosun bu durumu şöyle açıklıyor: "Kısaca özetlemeye çalıştığımız modern öykünün bu serüveni, belki en iyi bu türün öncü birikimleri izlenerek açıklanabilir, somutlaştırılabilir. Çünkü öykü bu isimler öncülüğünde yazınsal bir tür olarak varlığını kabul ettirmiştir. Bu çalışmada, dünya edebiyatındaki kırk öykücünün, yazış biçimleri, öykü anlayışları, yöntemleri, temaları ve öykü sanatındaki yerleri irdelenirken; yarattıkları öykü mirasının kapısı aralanıyor, öykü türüne kattıkları çeşitlilik, zenginlik belirlenmeye çalışılıyor."

Modern öykü deyince zihne gelen düşünceler çok farklılık arz edebilir. Edebiyat eleştirmenleri modern sanat ve edebiyat alanları üzerine birçok tanım ve açıklamalar getirmiştir. Necip Tosun modern öykü tabirini kendince şöyle tanımlıyor: "Modern öykü, zamanın öykü anlayışıdır. Modern öykü dildir, zihniyettir, günümüz insanını kavrayıştır, hakikatin günümüzdeki görünümünü yansıtıştır." Modern öyküyü bu şekilde tanımlayan Necip Tosun kitabındaki kırk öykücünün önemini de bu açıdan değerlendiriyor: "Burada gündeme getirilen kırk öykücüye bakıldığında zamanın çağcıl sesini yakalamış yazarlar olduğunu görürüz. Bu gerekliliği yerine getiren öyküler, günümüzde de okunmaya devam etmektedir."

Kısaca *Öyküyü Sanat Yapanlar* kitabı öyküyü sevenler ve bütün edebiyat takipçileri için gözden kaçırılmayacak bir çalışma. Dedalus Kitap tarafından basılan bu eser 2017'nin öne çıkan eleştiri kitaplarından.

Ahmet Hâşim'in Nesirleri / İbrahim Demirci

Ahmet Hâşim hiç tartışmasız modern Türk şiirinin önde gelen isimlerinden ve dönüm noktalarından olan bir şair. Onun bu baskın özelliği edebiyat alanında yaptığı diğer çalışmaları tabii olarak gölgede bırakmış. Bu anlaşılabilir bir durum fakat unutulmamalıdır ki Ahmet Hâşim aynı zamanda edebiyatın bilhassa deneme, gezi ve hatırat türünde de kıymetli yazılar kaleme almış bir yazardır. Bunun farkında olan, aynı zamanda kendisi de önemli bir denemeci olan İbrahim Demirci yabana atılmayacak

bir emek ve hassasiyet içinde Ahmet Hâşim'in nesirleri üzerine bir eser hazırlamış. İbrahim Demirci 2007 yılında bitirdiği doktora çalışmasını on yıl aradan sonra tekrar gözden geçirerek yayımlanmasına fırsat tanımış.

Ahmet Hâşim'in nesirlerindeki düşünce dünyası, üslûbu, kaygıları, yaklaşımları ve daha birçok aradığımız ayrıntının cevabını bulacağımız bu eser, modern Türk edebiyatında şimdiye kadar çoğu zaman şairliği üzerinde konuşulan önemli bir ismin nâsirliğini de okuyucuya tanıtarak bir bütünün âdeta eksik parçalarını tamamlamış oluyor. Nâsir olarak Ahmet Hâşim kimmiş sorusunun cevabını içinde barındıran bu kitap Ebabil Yayıncılık tarafından okura sunulmuştur.

Kişisel Edebiyat Atlası / Ali Lidar

Okumak bir bakıma kişiye özel bir eylemdir. Kitapla teması olan hemen herkes ortalarda dolaşan değerlendirmeler ve yargılara rağmen kendi öznel bakışını öne çıkararak okur. Meseleye bu açıdan yaklaşıldığında her bir şahsın okuma serüveni biricik ve kıymetlidir. Zaten eleştiri dediğimiz alan da bu öznel yaklaşımların daha derli toplu bir araya getirilip sunuşu değil midir? Ali Lidar *Kişisel Edebiyat Atlası* isimli çalışmasında kendi kişisel okuma uğraşlarını yazıya dökmek suretiyle bir kitap boyutuna ulaşmış. Kitap, Ali Lidar'ın isimler üzerinden yapılan okuma çalışmalarını tamamen öznel bir düzlemde değerlendirilmelerinden oluşuyor. En çok dikkati çeken taraf ise elbette ismi geçen yazarlar. Dünya ve Türk edebiyatından seçilen isimler hemen bütün edebiyatseverlerin ilgisini çekebilecek türde. Biraz hatırlama, belki küçük bir tanışma ya da Ali Lidar'ın yaklaşımlarıyla mütevazı bir edebiyat sözlüğü çalışması yapmak için *Kişisel Edebiyat Atlası* okurlarını bekliyor. İthaki Yayınları bu çalışmanın yayıncısı aynı zamanda.

Şair-Sosyolog Kemal Tahir / Muhammed Hüküm

Kemal Tahir ismi Cumhuriyet'in kuruluş döneminin birkaç adım sonrasında gelişen Türk edebiyatı ve düşüncesi içinde gözden ırak tutulamayacak

bir önemi haizdir. Kemal Tahir'in bu değeri taşımasındaki en belirgin sebeplerden biri, onun sosyalist bir kimlik taşımasına ve edebiyat, sanat bakışını bu minval üzere geliştirmesine rağmen Türkiye'de alışılagelen sosyalist düşünceden daha farklı yaklaşımlar ortaya koymuş olmasıdır. Meselâ tarihe, özellikle Osmanlı tarihine yaklaşımı modern Türkiye Cumhuriyeti'nin oluşum sürecinde resmî ideoloji olarak benimsenen ve benimsetilmeye çalışılan düşüncelerden çok farklı bir yerde konumlanır. Bu ve buna benzer birçok özellikleriyle Kemal Tahir hem edebiyat alanında yaptıkları, hem de modern Türk düşüncesinde geliştirdiği düşünceleriyle daha uzun zaman gündemde kalacak, hatırlanacak bir kalemdir.

Muhammed Hüküm *Şair-Sosyolog Kemal Tahir* isimli çalışmasında Kemal Tahir'in hem edebiyatçı tarafını, hem de onun Türk toplumu üzerine yaptığı tahlilleri bir arada değerlendirmelerde bulunarak kıymetli bir eser vücuda getirmiş. Sunuş yazısını Kurtuluş Kayalı Hoca'nın yaptığı kitap alışılmış edebiyat ve siyaset anlayışının dışında, kendine has bir yer edinmeye çalışan Kemal Tahir'i yeniden gündeme taşımasıyla da önemli.

Kemal Tahir'in kitapları sosyoloji açısından ne gibi değerleri barındırıyor veya onun eserlerinden yansıyan Türk toplumu nasıldır sorularının peşinde ilerleyen kitap, birçok maddenin çözümlemesini Kemal Tahir'in romanlarından hareketle yapmaya çalışıyor. *Şair-Sosyolog Kemal Tahir* dolu ve doyurucu bir eser. İthaki Yayınları bu kitabın da yayımcısı.

Edebiyat Hayatın Neresinde? / Doğan Hızlan

Doğan Hızlan değini ve eleştiri alanında modern Türk edebiyatında uzun yıllar kalem oynatmış bir isimdir. Derinlikli, isabetli tespitleri ve çalışmaları var mıdır orası ayrı bir konu fakat birçok mesele, eser ve isim üzerine yazılar kaleme aldığı için kendine özgü bir yer edinmeyi de başarmıştır. Doğan Hızlan iki yönden eleştirilebilir: Birincisi, yazılarında önemli - önemsiz, zayıf - güçlü birçok eser ve ismi konu edinmiştir. Yani seçici olma özelliği biraz kağşamış bir görüntü arz eder. Bir isim veya eser, şöyle ya da böyle gündeme gelmişse onu hemen deneme minvalinde değerlendirmeye tâbi tutar. İkincisi, ki bu daha sıkıntılı bir durum,

eleştirileri yumuşak değiniler, intibalar, izlenimler yordamıyla yürür. Büyük medya organlarında yer edinmiş olması ve bir nevi reklam görevini üstlenen yazıları onu eleştirinin daha sığ sularına sürüklemiştir.

Edebiyat Hayatın Neresinde? isimli kitabı yukarıda bahsedilen özellikler etrafında değerlendirilecek bir eser. Günlük yazılardan oluşan kitap, gazete yazısı tadında, zihinleri fazla zorlamayacak, edebiyat ve sanat âleminde şöyle neler oluyor türünden bir gezinti yapmak isteyenler için değerlendirilecek bir eser. Eksik Parça Yayınları bu kitabın yayıncısı.

Şiirin Coğrafyası / Doğan Hızlan

Doğan Hızlan'ın daha derinlikli, oylumlu bir konu üzerinde etraflıca durmaya çalışan *Şiirin Coğrafyası* isimli bu eseri eleştiri yönü daha ağır basan bir kitap. Çünkü burada işlenen konular, meseleyi anlamaya yönelik daha ciddi adımlar atılarak sunulmuş.

Doğan Hızlan kitabını sunarken şu hatırlatmaları yapıyor: "Şiirin coğrafyasına neler girer? Güzel ve kötü günler, dingin veya fırtınalı yaşamlar, ıssız doğalar, kalabalıklar, çağlayanlar ve kuraklıklar... O ıssız doğadan silah sesleri gelir, açlıkla savaşı kaybedenlerin gözyaşları sayfaları ıslatır, sürgündeki acılar peş peşe gelir. Şiir aslâ uysal değildir! Direncin sertliğini, özgürlüğün baş eğmez yönünü şiir taşır. Savaşlar, kıyımlar, işgaller de şiir coğrafyasının içindedir." Bu cümleler ve benzerleriyle kitabının sunuşunu yapan Hızlan, Türk edebiyatının şiir maddesine biraz daha yakından bakmaya çalışıyor. *Şiirin Coğrafyası*'nın yayımcısı Yapı Kredi Yayınları.

Yeniden Okumak / Doğan Hızlan

Yeniden Okumak Doğan Hızlan'ın kendince kıymetli bulduğu, hatırlatma babında kaleme aldığı isimler üzerine oluşturduğu yazılardan oluşuyor. Bu isimler Türk edebiyatında adını sıkça duyduğumuz isimler. İçlerinde hem edebiyatçılar, hem de edebiyatın eleştiri, inceleme taraflarına emek verenler var. Hızlan kitabını şöyle takdim ediyor: "Sadece detaylı, uzun

uzadıya irdelemeler değil kimi dergilere verdiğim soruşturmalar da yer alıyor. Onlarla bir araya gelince bir 'dergi editörü'nün kimliğini yansıtacağı için zamanında çıkardığım dergiler hakkındaki yazılarım da yer alıyor... O dergilerin, dergilere yazanların yaşamımda kapladıkları anılar epey yoğundur... Yazılar konu tema özelliğinden çok, kişi tanıtmalarında derinleşiyor. Okumakla tanımanın çakışmasından kaynaklanan bir tavır, bir anlayış bu. "

Türk edebiyatındaki bazı isimleri hatırlamak ve onların dünyasına Doğan Hızlan'ın kaleminin işaretleri doğrultusunda girmek isteyenler için *Yeniden Okumak*'ı İş Bankası Yayınları okurlarla buluşturdu.

Ozanlar Yazarlar Kitaplar / Adnan Binyazar

Adnan Binyazar'ın *Ozanlar Yazarlar Kitaplar* yeni bir kitap değil. İlk baskısı 1998 yılında yapılan kitap 2017'de Can Yayınları tarafından yeniden basılmış. Kitabı incelediğimizde bu yeniden basımın neden yapıldığını da anlayabiliyorsunuz. Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında kimler öne çıkmışsa Adnan Binyazar'ın kitabında o isimler var. Daha çok klâsik bir eleştiri, değerlendirme çalışması niteliğinde. Klâsik diyorum, sanki okul kitaplarında geçen değerlendirmelere yakın ya da onların bir basamak üstünde diyebileceğimiz yazılardan oluşuyor. Önemli sayılabilecek tarafları ise şunlar: Cumhuriyet'ten doksanlara kadar etkisini yürüten edebiyatımızın genel bir değerlendirmesi bulabilirsiniz; tabii ki eksik, tabii ki yanlı.

Adnan Binyazar kitabını takdim ederken şöyle bir açıklama getiriyor ki bunu göz önünde tutmakta yarar var: "Bugün yazınımız özgür yaratma aşamasına varmıştır. Artık belli bir anlayış, belli akımlara uymak, kuşaksal kümeleşmeler yoktur; yazınsal düzeyde yazma, belli bir beğeni düzeyi yaratma, çağdaş sanatsallığa ermenin ölçüsü sayılıyor." Yani bireysel çalışmalar artık edebiyat ortamına hâkim olmuş durumda. Kitabın kısa özeti ise şöyle: "*Ozanlar Kitaplar Yazarlar,* 1884 doğumlu Ömer Seyfettin'den 1958 doğumlu Ahmet Erhan'a, geniş bir alandan ozanları, yazarları kapsıyor. Kitap bu süreklilik içinde değerlendirilirse,

bizi yalnızca yazınsal değil, konusal bütünlük açısından da yazınımızın yönelimleri, açılımları doğrultusunda bir sonuca vardıracaktır." *Ozanlar Kitaplar Yazarlar* Can Yayınları arasında basıldı.

Şiir Dilinin Sularında İlhan Berk / Şaban Çobanoğlu

Modern Türk şiirinin omurgası olan İkinci Yeni akımının önemli isimlerinden İlhan Berk'i konu edinen *Şiir Dilinin Sularında İlhan Berk* kitabı Şaban Çobanoğlu'nun akademik çalışmalarının bir ürünü. Modern Türk şiirini anlamada elbette ki İkinci Yeni meselesi her zaman en öndeki yerini almıştır. Gerek topluca, gerek şair ve eserleri birer birer ele alan çalışmalar modern şiirimizin kapılarını açıp odalarında dolaşmada okur için iyi bir imkândır. Şaban Çobanoğlu bu anlamda İkinci Yeni akımında İlhan Berk gibi kendine özgü bir yeri olan, gerek şiirleri, gerekse şiir üzerine düşünceleriyle modern şiirin akışını etkilemiş bir şairi çalışmış.

İlhan Berk şiirinin teması, dili, teknik vasıfları ve genel olarak özelliklerini konu maddeleri hâline getiren kitap şiir severler ve şiir üzerine düşünmeyi kıymetli bulanlar için yeni bir fırsat niteliğinde. Kitabın belki de en soğuk tarafı, akademik çalışmalarda sıklıkla görülen ayrıntının bütünden gittikçe uzaklaşarak işlenmesi. Bu durum hemen bütün akademik çalışmalarda var, belki de gerekli. Fakat unutulmamalıdır ki bir eser üzerine veya bir isim üzerine yapılan çalışmalar son tahlilde eserin bir bütün olarak bizzat kendini, çalışılan ismin tamamını işaret etmekle yükümlüdür. Ancak o zaman eserin ve ismin dünyasına sağlıklı adımlarla varılabilir. Bu vazife çoğunca okura düşmektedir. *Şiirin Dilinin Sularında İlhan Berk* kitabı bu açıdan değerlendirilirse kanaatimizce daha faydalı olacaktır. *Şiir Dilinin Sularında İlhan Berk* Hece Yayınları arasında çıktı.

İlyada ve Odysseia Homeros / Alberto Manguel

Dilimize birçok eseri çevrilen Alberto Manguel bu defa Batı edebiyatı ve düşüncesinde köklü bir yeri bulunan, bizim edebiyatımızda da yansımaları olan, kadim Grek medeniyetinin en öne çıkan kaynağı *İlyada ve Odysseia*

üzerine yaptığı bir çalışmayla karşımıza çıkıyor. Manguel bu eserinde İlyada ve Odysseia'nın Batı yazınında ne gibi yankıları olmuştur, hangi yazar ve düşünürü nasıl etkilemiştir, hangi eserde kendine nasıl bir yer edinmiştir ve bunu nasıl başarmıştır sorularının peşine düşüyor. Bu sorulara cevap ararken kendine özgü anlatımıyla yeni çıkarımlar ve üslûplar oluşturuyor.

Batı'nın en köklü ve etkili iki eserini, yaşadığı henüz bilinmeyen, belki de hayalî bir kişi olan Homeros'u özgün çalışmalarıyla tanınan Alberto Manguel'in kaleminden okumak, orijinal fikirler edinmek açısından *İlyada ve Odysseia* kitabı faydalı olacaktır. Ayrıca Manguel, kitabının bir bölümünü de İslâm'daki Homeros konusuna ayırmış ki biraz daha dikkatleri üzerine çekiyor. *İlyada ve Odysseia Homeros* kitabı Versus Kitap tarafından basılmış.

Barbarlığın Şiiri / Ali K. Metin

Modern şiirimizin öne çıkan ayırıcı vasıflarından biri de şiir üzerine üretilen düşüncelerin şiirin gelişmesi adına önemli bir yerinin oluşudur. Şiir düşüncesi, poetika ve tartışmalar yeni ve gelişmekte olan şiirimizi canlı kılmak, önüne çıkan sorunları aşmak ve bir sonraki adımda sağlam bir yer edinmesi açısından göz ardı edilemez bir konumdadır. Günümüzde Türk şiiri bir poetika ya da akım etrafında seyrine devam etmiyor olsa da şiir üzerine yapılan atılımlar, çıkışlar ve üretimler yenilik adına yabana atılamaz. Çünkü günümüzdeki şiir artık hemen her alana kolaylıkla yayılmış, gündelik dilin içine sinmiş, hemencecik güncelleşme özelliği olan bir şiirdir. Bu düzlemde poetik çalışmalar daha da bir önem arz etmekte ve yerini sağlamlaştırmaktadır.

Ali K. Metin *Barbarlığın Şiiri* kitabında hem bir şiir düşüncesi oluşturmaya çalışmış, hem de modern Türk şiirini çıkışından bugüne yeniden bir değerlendirmeye tâbi tutarak şiir üzerine yeni tespitler oluşturmuştur. Şiir denilince elbette ki özgün ve özel bir alandan söz edilir; hele hele mesele modern Türk şiiri olunca bu nokta daha da bir dağılır ve renklenir. Ali K. Metin bu durumun da farkında olarak kendi yaklaşımını şu cümlelerle özetlemiş: "Barbar Şiir poetikasının bir dizi ilke

ve kavramla tebarüz eden omurgası, denebilir ki şiire sahicilik meselesi ve gayesi etrafında tutarlı bir hüviyet kazandırma saikiyle belirlenmiştir. Yer yer felsefeden yararlanma çabalarıyla belli bir özgülleşme imkânı da gözetilerek, şiire bu minvalde yeni bir bakış açısı getirilmeye çalışılmıştır." Ali K. Metin bunu ne derece başarmıştır tabii ki buna okur ve şiir ortamı karar verecek; biz de zamanın ne getirdiğine hep beraber şahit olacağız. *Barbarlığın Şiiri* Büyüyen Ay yayınları tarafından yayımlanmış.

Edebiyat Kuramı / Paul H. Fry

Yale Üniversitesi'nde edebiyat profesörü olan Paul Fry'nin bu eseri Batı'da var olan edebiyat kuramlarını yeniden gözden geçirip, edebiyat kuramında yenilik açısından ne gibi adımlar atılabilir konusu üzerine bina edilmiş. Edebiyatta kuramın gerekliliği, edebiyat meselelerine yeni yaklaşımları, eserlere farklı açılardan bir daha eğilmenin nasıl gerçekleşeceği noktaları da açılmaya çalışılmış. Ayşe Demir ve İbrahim Tüzer tarafından Türkçeye kazandırılan bu eser, tercüme edilme hikâyesi ile de dikkat çekiyor. İki edebiyat akademisyeninin heyecanla Türkçeye çevirdiği *Edebiyat Kuramı* bir taraftan kuram çalışmalarının tarihteki yerini ve gelişimini irdelerken diğer yandan kuram çalışmalarında genellikle gündeme gelen tartışma, kavram ve önerileri de açıklamaya çalışıyor.

Kuramsal çalışmalar edebî eserlerin nasıllığı üzerinde yeni bakış açıları kazandırması yönüyle dikkat çeken eserlerdir. Bir edebî esere daha zengin ve farklı bir bakışla yaklaşmak elbette ki yabana atılacak bir durum değildir. Paul Fry kırk yıllık birikimini neredeyse bu kitabında ortaya koymuş. Yeni bakışlar ve çıkarsamalara varmak için *Edebiyat Kuramı* Hece Yayınları tarafından okurla buluşturulmuş.

Narsisist Entrikalar / Hülya Dündar Şahin

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında adı fazla anılmayan bir yazar olan Nahit Sırrı Örik *Narsisist Entrikalar* kitabıyla okurun tekrar gündemine taşınmış. Hülya Dündar Şahin'in doktora çalışması olan bu eser Türk

edebiyatında kendine fazla yer bulamayan, belki Türk kültürünün genel karakteristik özelliklerinden ötürü eserlerde çokça öne çıkarılmayan kötülük ve kötü maddelerini Nahit Sırrı Örik'in eserleri bağlamında bir değerlendirmeye tâbi tutuyor.

Neden Nahit Sırrı Örik sorusu tabii olarak zihnimizde canlanabilir. Kitabın yazarı Hülya Dündar Şahin bu soruya kısaca şöyle karşılık vermiş: "Cumhuriyet dönemi yazarları içinde yer almasına rağmen dili ve üslûbu yenilikçi birçok yazardan farklı olan Örik'in romanları, gerek karakterleri, gerek olay örgüleri, gerekse betimlenen insan ilişkileri bakımından ayrı bir yerde duruyordu." Bu açıklamalar Türk okuyucusunun dikkatini yeniden Nahit Sırrı Örik üzerine çekmekte yeterli mi bilmiyorum ama farklı bir konu üzerinde durma ve çok da tanınmayan bir kalemi tanımak adına *Narsisist Entrikalar* keşfedilmeye değer. Metis Yayınları bu kitabın yayımcısı.

Avrupa Romanı Üzerine On Bir Makale / Richard Blackmur

Amerikan Yeni Eleştirisinin önde gelen isimlerinden biri olan Richard Blackmur bu çalışmasında Avrupa'da öne çıkan bazı romancıların eserleri üzerine tahlillerde bulunmuş. Ele aldığı isimler Batı romanının dev isimleri desek yeridir. Dostoyevski, Tolstoy, James Joyce, Flaubert ve Thomas Mann'ın eserleri üzerine eğilen Blackmur adını sıkça duyduğumuz eser ve isimleri yeni okuyuşlar ve tespitler eşliğinde okuyucuya sunuyor. Yazar Dostoyevski üzerinde özellikle durmuş. Kitabın neredeyse yarısı bu isim üzerinde yoğunlaşmış. On bir makalenin altısı Dostoyevski üzerine, kalan diğer beşi ise diğer yazarlar arasında taksim edilmiş; ikisi Thomas Mann'a ayrılması kaydıyla.

Kitaba bir giriş yazısı kaleme alan Barış Özkul şu hatırlatmalarda bulunuyor: "*Avrupa Romanı Üzerine On Bir Makale*'de Dostoyevski ve diğer Avrupalı romancıların dünyasında tahammül edilebilir düzenler ile tahammül edilemez düzenler arasındaki gerilime odaklanır Blackmur. Sahici bir düzen, düzensizliğin gerilimini davet eder; insan deneyiminin tuhaflığı ve şiddeti düzenle düzensizlik arasındaki gerilime karşılık bulur ve büyük sanat yapıtları bu gerilimi yeniden üretir."

Batı'nın önde gelen büyük isimleri ve eserlerini güçlü bir eleştirmen olan Richard Blackmur'un kalemi aracılığıyla gözden geçirmek okur için geliştirici bir fiil olacaktır. *Avrupa Romanı Üzerine On Bir Makale* Mete Günay tarafından çevrilip İletişim Yayınlarınca basıldı.

Cinai Meseleler / Seval Şahin

Modernleşen edebiyatımızda roman ve tiyatronun yeri elbette diğer edebiyat türlerinden bir adım öndedir. Tanzimat ile başlayan roman türündeki atılımlar modern Türk edebiyatının oluşumunda göze batan bir unsurdur. Yapılanma dönemi edebiyatı üzerine oluşturulan çalışmalar bir alanın gelişimini anlama ve kavramada önemli bir işlevi görür. *Cinai Meseleler* kitabı 1884 ila 1928 yılları arasında kaleme alınan Osmanlı-Türk polisiye romanları üzerine tematik bir çalışma. Yazar Seval Şahin zaten bu tip çalışmaları seven biri. Türk romanının oluşum evresine tematik bir yaklaşımla göz gezdiren Şahin, ilk dönem polisiye romanlarındaki biçim, üslûp, tiplemeler ve ideoloji konularını irdeleyerek araştırma/inceleme alanında kıymetli bir adım atmış.

Dolaylı yoldan kötülük meselesini ele alan bu çalışma polisiye romanların edebî nitelikleri ve tiplerin üstlendikleri roller üzerinde düşünmeyi de teklif ediyor. *Cinai Meseleler* İletişim Yayınları tarafından basıldı.

Sesin Rengi / Roland Barthes

Yapısalcı eleştirinin en önde gelen isimlerinden biri olan Roland Barthes bu kitabında söyleşileri ile karşımıza çıkıyor. Kitapta Barthes'le yapılan 25 söyleşinin yanında bir de kendisinin önsöz niteliğinde bir yazısı yer alıyor. Roland Barthes kültürden sinemaya, düşünceden kendi eserlerine, eleştiri anlayışından siyasete kadar hemen her konuda konuşmuş bir yazar. Yapısalcılık üzerine kayda değer eserler kaleme alan, kıvrak zekâsı ve ilginç tespitleriyle okurun dikkatini çeken Barthes'i bir de konuşurken tanımak keyifli bir uğraşı olsa gerek.

Roland Barthes'in okuru celbeden cümleleri kitaba doğru sokulmamızın da önünü açıyor. Bakın neler söylüyor: "Biz konuşuruz, birileri kaydeder; hünerli sekreterler sözlerimizi dinler, düzeltir, yazıya döker, bunların noktalanmasını kontrol eder ve böylece yayına, kitaba, ebediyete hazırlamadan önce bir kez daha temizleyelim diye tüm bunlardan ilk yazılı metni çıkarıp önümüze koyarlar. Buraya kadar söylediklerimiz 'cenaze makyajı'nı tarif etmiyor mu? Ebedileştirmek için sözümüzü mumya gibi balmumuyla sararız. Zira insanın, sesinden biraz daha kalıcı olması gerekir; yazı komedyasıyla, bir yerlere yazılması/kaydedilmesi gerekir. Peki bu kayıt için nasıl bir bedel öderiz? Nelerden vazgeçeriz? Ne kazanırız?" *Sesin Rengi* kitabı Metis Yayınlarınca yayımlandı.

Yazının Gizledikleri / Cemal Şakar

Cemal Şakar'ın kitapları İz Yayıncılık tarafından topluca basılmaya başlandı. *Yazının Gizledikleri* kitabı da bu yayın faaliyeti içerisinde okurla yeniden buluşan bir kitap. Mehmet Âkif'ten Sevim Burak'a, Necip Fâzıl'dan Nâzım Hikmet'e, Yahya Kemal'den Adnan Benk'e birçok isim ve mesele üzerinde değerlendirme yapan Şakar, eserlerin iç dünyasındaki unsurları, gözden kaçan ayrıntıları, yeniden üzerinde durulması gereken noktaları okur için işaret ediyor.

Cemal Şakar yaptığı okumalar ve araştırmalar doğrultusunda okurun daha sağlıklı ve sağlam tanımalar yapması için önayak oluşturacak değerlendirmelerini paylaşmış. *Yazının Gizledikleri* hem bir inceleme kitabı, hem de gündeme taşıdığı meseleleri hatırlatması açısından haberdar olunması gereken bir çalışma. Ayrıca edebî metinleri tahlil etmenin yanında, düşünce ve inanç açısından irdelemeye çalıştığı bazı isimler de yazıların oluşumunda etkili olmuş.

Ulysses ve Biz / Declan Kiberd

Postmodern Batı edebiyatında kendinden en çok bahsettiren, en karmaşık, en zor ve belki de en sıkıcı veya en zengin metin hangisidir diye sorsalar

James Joyce'nin *Ulysses*'i ilk beş arasına rahatlıkla girer. Geliştirdiği üslûp, kurgusal yapı ve kullandığı malzemeler açısından James Joyce en çok uğraşılan isimler arasına girmeyi hak etmiş bir yazardır. Ortaya koyduğu *Ulysses* romanı ise Joyce'u en iyi ve kapsamlı yansıtan eseridir. Bu zor ve bir o kadar dikkat çeken eser çoğu okur için ürkütücü bir yapıya bürünür. Alışılmışın dışındaki kurgusu, anlatım tarzı okuru oldukça uğraştıran, bıktıran, bir noktadan sonra da vazgeçiren bir kitap olma özelliğiyle *Ulysses* okumak için hayli emek isteyen bir eserdir.

Declan Kiberd yukarda saydığımız çetrefilli noktaları çözmeye çalışan, *Ulysses*'i okura biraz daha yaklaştırmak için teklifler ve tahliller yapan bir çalışma yapmış. *Ulysses ve Biz* okurlarla eser arasındaki mesafeyi azaltmak adına girişilmiş dikkat çekici bir çaba. Zeynep Çiftçi Kanburoğlu tarafından Türkçeye kazandırılan kitap Alfa Basım aracılığı ile okura sunuldu.

Önce Şairleri Yaktılar / Ahmet Cemal

Ahmet Cemal 2017'de hayatını kaybetti. *Önce Şairleri Yaktılar* kitabı ise eleştiri ve incelemeden çok, deneme türü içinde değerlendirebileceğimiz bir kitap. Kitaptaki yazılar tipik *Cumhuriyet* gazetesi köşe yazarlarının bildik yaklaşımlarını andıran sıradan yazılar. Birçok tercüme eserin altında imzası bulunan, deneme türünde yabana atılmayacak bir birikimi olan böyle bir kalemden insan daha derinlikli, ciddi ve hakkaniyetli çalışmalar bekliyor. Ne yazık ki bu Türk edebiyatı ortamlarında zaman zaman yaşanan bir durum. Kitabın burada anılmasının sebebi, her ne olursa olsun Ahmet Cemal gibi edebiyata emek vermiş bir yazarı hatırlatmaktır.

Haldun Taner'le Yaşamak / Hazırlayan: Kerem Karaboğa

Haldun Taner modern Türk öykücülüğünde kendine özgü konumuyla, dil ve üslûp açısından çok önemli eserler ortaya koymuş bir yazardır. Öyküleri ile elde ettiği başarı tiyatro, eleştiri, deneme ve daha birçok alanda devam etmiştir. Bu önemli kalemin doğumunun yüzüncü yılı

anısına Yapı Kredi Yayınları Kerem Karaboğa editörlüğünde bir çalışma ortaya koymuş. *Haldun Taner'le Yaşamak* kitabı, yazarı çeşitli yönleriyle ele alan, okura onun önemini ve özelliklerini tanımasına fırsat tanıyan bir eser. Çeşitli yazarların yazılarının bir araya getirilmesiyle oluşan kitap Türk edebiyatının, Türk öykücülüğünün kıymetli isimlerinden Haldun Taner'e güzel bir armağan olmuş.

Beşinci Pencere / Hazırlayan: Melike Koçak

Beşinci Pencere son dönem Türk öykücülüğünde öne çıkmış, ortaya koyduğu öyküleriyle modern Türk öykücülüğünün gelişimine katkıda bulunmuş Cemil Kavukçu üzerine hazırlanmış. Cemil Kavukçu öyküleri üzerine tematik, genel ve inceleme türünde yazılar kaleme alan on yazar kitabın oluşumunda rol almış.

Kitabı yayına hazırlayan Melike Koçak, kitabın amacı üzerine şunları söylüyor: "Bu kitap da her eserin farklı okuma biçimleriyle tekrar tekrar kurulabileceğini örneklendirmeyi; Türkçe edebiyatta pek çok açıdan kendi yatağını çizmiş Cemil Kavukçu'nun öykülerinin coğrafyasına bakabilmeyi amaçlıyor." Böylesi müstakil ve münferit çalışmaların kıymetli olduğuna inanırım. Tabii ki son yargı okuyucunun bizzat kendisine aittir. *Beşinci Pencere Cemil Kavukçu Kitabı* Can Yayınları arasından çıktı.

Güneş Yalnız Dirileri Isıtır / Alphan Akgül

Güneş Yalnız Dirileri Isıtır, Garip akımının başı çeken üç isminden biri olan Oktay Rıfat'ın şiiri üzerine bir yüksek lisans çalışmasının daha da olgunlaştırılarak yazıya geçirilmiş hâlidir. Şairleri veya yazarları birer birer incelemek, onların yazı ve üretim evrelerini, ortaya koydukları yapının bağlantı noktalarını, sanatlarındaki ince tarafları derli toplu bir şekilde incelemek ciddi ve kıymetli bir iştir. Alphan Akgül de önüne Oktay Rıfat'ı alarak onun şiir ve sanat dünyasında, yer yer nokta atışı yaparak, bir yolculuğa çıkmış. Oktay Rıfat'ın sıkça kullandığı imgeler, kavramlar ve şiirlerindeki bakış açıları kitabın üzerine gittiği konular.

Alphan Akgül kitabın savunduğu ana düşünceyi şöyle açıklıyor: "Oktay Rıfat insan zihninin hem mitik, hem de bilimci yönünü sergiler; her iki düşünceyi bir taslak hâlinde barındıran analojileri ortaya çıkarır; böylelikle her iki görüşün birbirinden tam manasıyla koparılamayacağını göstermiş olur. Bir yandan mitik düşünceyi nedenselliğin altını çizerek çürütürken öte yandan olağanüstü imajları ortaya çıkaran analojilerin zihnin çalışma prensiplerinden biri olduğunu vurgular. Çünkü beynimizin zihinsel eleştirmeler yapma eğilimini durduramayız! Öyleyse şunu söylemek zorundayız: Şiir insanın doğasıdır; ya da tam tersi." *Güneş Yalnız Dirileri Isıtır* kitabı Yapı Kredi Yayınları tarafından okuyucu ile buluşturuldu.

musiki

Nebahat Konu Yılmaz

2017'DE MÜZİK

Nebahat Konu Yılmaz

Çağımızda Müzik Tercihleri

Dijital müzik endüstrisinin her geçen gün büyümesi ile 2017 yılında Türkiye'de hızlı tüketilen bir müzik anlayışı oluştu. Müzik dinlemeyi seven insanların dijital müzik platformlarındaki servisler aracılığı ile istediği şarkılara kolayca ulaşması hızlı tüketimin ana kaynağını oluşturuyor. Müzik dinleyici ve izleyicileri artık Spotify, Deezer, Tidal, Apple Music, You Tube ve Fizy gibi servisler sayesinde yüksek oranda dijital ortamı tercih ediyor.

Önceleri müzik yapımcılar birliği MÜYAP her yıl en çok satan CD listelerini açıklayarak en çok dinlenen sanatçıları, yapımcıları ödüllendirirken şimdilerde Spotify Türkiye'de en çok satanlar, çok izlenenler ve çok dinlenenler listelerini yayımlıyor.

Bu yıl dijital platformlardaki CD satışında Sezen Aksu ile Tarkan önde dururken Sezen Aksu, Sıla, Teoman, Çağatay Akman, Kalben, Manuş Baba, Ömer Faruk Bostan, Derya Uluğ, İlyas Yalçıntaş gibi isimler en çok dinlenenler listelerinde yerini aldı.

Kompakt diskler (CD) dijital müziğe karşı büyük bir mücadele verirken plak özellikle bu yıl inanılmaz bir yükselişe geçti. Dijital indirme ve cep telefonları müziği kolay elde edilebilir ve taşınabilir kılsa da plak gibi kaliteli bir ses duyulmaması plağın tekrar yükselişe geçmesindeki en büyük etkenlerden olsa gerek.

2017 yılında da ülkemizde yaşanan terör olaylarından dolayı geçen yıl olduğu gibi birçok konser iptal edildi. Sanatla ve barışla kalmamız temennisiyle, şimdi yıl içinde gerçekleşen öne çıkmış etkinliklerden bir kısmına bakalım.

Etkinlikler

- 20 Mayıs 2017 tarihinde kuruluşunun 100. yılında Dârü'l-Elhân adlı etkinlik: İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Osmanlı Dönemi Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürlüğünün talebi üzerine İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu ve İstanbul Devlet Türk Müziği Topluluğu sanatçıları tarafından İstanbul'da bir konser verilmiştir.
- 25 Mayıs 2017 tarihinde "Türkçe Aşkı Vatan Aşkı" etkinlikleri kapsamında Ankara Devlet Türk Halk Müziği Korosu ve Ankara Türk Dünyası Müzik Topluluğu sanatçıları tarafından Ankara'da bir konser verildi.
- 10 Ağustos 2017 tarihinde "Anafartalar Zaferi'nin 102. Yıldönümü" münasebetiyle Çanakkale'de düzenlenen etkinlikler kapsamında Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğüne bağlı Devlet Halk Dansları Topluluğu, dışardan katılan sanatçılar ile "1915 Bir Hilal Uğruna" adlı gösteri gerçekleştirildi.
- 26 Ağustos 2017 tarihinde "Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Zaferi'nin 95. Yıldönümü ve Zafer Yolu Etkinlikleri" projesi kapsamında Afyonkarahisar ilinde Devlet Halk Dansları, Ankara Türk Dünyası Müzik Topluluğu, Ankara Devlet Türk Halk Müziği Korosu, Ankara Devlet Klâsik Türk Müziği Korosu sanatçıları ile konserler gerçekleştirildi.
- 12 Ekim 2017 İstanbul Devlet Opera ve Balesi gala konseri Zorlu Performans Sanatları Merkezi'nde Serdar Yalçın'ın orkestra şefliğinde Perşembe günü Saat: 20.00'de gerçekleşti.
- 13 Ekim 2017 Ahmet Adnan Saygun Sanat Merkezi'nde şef Rengim Gökmen solist Solvejg Sulamith Wilding Türkiye - İsviçre Dostluk Haftası Konseri gerçekleşti.
- 24 Kasım 2017 tarihinde öğretmenler günü münasebetiyle Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı devlet korolarında temalı etkinlikler gerçekleştirildi.

- 7-17 Aralık 2017 tarihleri arasında "Hz. Mevlana Celâleddin-i Rumi'yi Anma (Şeb-i Arûs) Törenleri" kapsamında Konya'da gerçekleştirilen etkinliklerde Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu, İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu sanatçıları tarafından sema mukabelesi ve konserler icra edildi.

Konserler

- 21 Şubat 2017 Grand Pera Emek Sahnesi'nde Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu konuk şef Hakan Özlev yönetiminde bir konser verdi.
- 18 Mart 2017 Mısırlı piyanist Islam Chipsy, Zorlu PSM Studio'da sahne aldı.
- 26 Mart 2017 Antalya Büyükşehir Belediyesinin Kültür Konserleri kapsamında, Nihat Akçer'in sanat yönetmenliğinde "Kazancı Bedih'i Anma Gecesi" düzenledi. AKM Aspendos Salonunda gerçekleşen etkinlikte Münevver Özdemir bir konser verdi.
- 01-04 Mart 2017 Ankara, 16 Mart 2017 Antalya, 12 Mayıs 2017 tarihinde Sivas, 26 Mayıs 2017 tarihinde İzmir'de Edirne Devlet Türk Müziği Topluluğu, "Makamdan Şifaya Tedavi Müzikleri" konserleri verdi.
- 15-16 Mart 2017 II. Şostakoviç Günleri Türkiye'nin en aktif ve başarılı orkestra şeflerinden Hakan Şensoy'un bir tasarımı olarak, ilki Kasım 2013'te Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda gerçekleştirilen Şostakoviç Günleri'nin ikincisi 4 yıllık bir aradan sonra yine aynı mekânda düzenlendi.
- 19 Nisan 2017 İstanbul İş Sanat etkinlikleri kapsamında Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası tarafından İstanbul'da bir konser verilmiştir.
- 24 Nisan 2017 "Klâsik Kemençe İçin İkili Konçerto"yu besteleyen Münir Nurettin Beken dünya prömiyeri Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda gerçekleşti.

- 28 Nisan 2017 Çukurova Devlet Senfoni Orkestrası Ortak Konseri Antonio Pirolli şefliğinde Antalya Kültür Merkezi'nde gerçekleşti.
- 15 Mayıs 2017 Rezonans korosu, konuk şef Georg Grün'ün yönetiminde Grand Pera Emek sahnesinde "Alman - Romantik" isimli konseri gerçekleştirdi.
- 13 Haziran 2017 Uğur Işık'ın sanat yönetmenliğindeki Alaturka Records'un "Direklerarası" adını taşıyan konseri Zorlu Performans Sanatları Merkezi'nde gerçekleşti.
- 15 Haz 2017 "Babamın Şarkıları" Münir Nurettin Selçuk eserlerinin Selim Selçuk Orkestrası tarafından yorumlandığı konser Zorlu Performans Sanatları Merkezi'nde gerçekleşti.
- 30 Eylül 2017 İlhan İrem "Hep Bir Ümit Uğruna" isimli konseriyle Zorlu Performans Sanatları Merkezi'nde saat 21.00'de sevenleriyle buluştu.
- 5 Ekim 2017 Çukurova Devlet Senfoni Orkestrası ile Kültür ve Turizm Bakanlığı Ankara Devlet Halk Müziği Korosu'nun ortaklaşa gerçekleştirdiği "Harput Senfonisi" konseri şef Bujor Hoinic yönetiminde MEB Şura Salonu'nda gerçekleşti.
- 6 Ekim 2017 Kültür ve Turizm Bakanlığı Devlet Çoksesli Korosu "Gezegenler" eserini bu sezon açılışında Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasıyla icra CSO sahnesinde gerçekleştirdi.
- 7 Ekim 2017 Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Salonunda Zagreb Quartet Konseri gerçekleşti.
- 7 Ekim 2017 Zagreb Quartet Konseri Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Salonunda gerçekleşti.
- 13 Ekim 2017 "Türkiye - İsviçre Dostluk Haftası Konseri" İzmir Devlet Senfoni Orkestrası tarafından Rengim Gökmen şefliğinde Ahmet Adnan Saygun Sanat Merkezi'nde gerçekleşti.
- 24 Ekim 2017 "2017-2018 Sanat Sezonu Açılış Konseri" İstanbul Haliç Kongre Merkezi'nde düzenlenen programda Bakanlığımız

çeşitli sanat kurumlarında görev yapan sanatçıların katılımlarıyla birlikte "Anadolu Renkleri" adlı etkinlik gerçekleştirilmiştir.

- 27 Ekim 2017 "Cumhuriyet Bayramı Özel Konseri" İzmir Devlet Senfoni Orkestrası tarafından Marek Pijarowski şefliğinde Ahmet Adnan Saygun Sanat Merkezi'nde gerçekleşti.
- 9 Kasım 2017 Bursa Bölge Devlet Senfoni Orkestrası Konuk Şef Cemii Can Deliorman yönetiminde Bursa Atatürk Kültür Merkezi'nde konser verdi.
- 10 Kasım 2017 "Atatürk'ü anma Konseri" İzmir Devlet Senfoni Orkestrası tarafından şef Kıvanç Tepe yönetiminde "Sarı Zeybek Sahne Kantatı" adıyla Ahmet Adnan Saygun Sanat Merkezi'nde gerçekleşti.
- 16 Kasım 2017'de Kültür Turizm Bakanlığı İstanbul Devlet Türk Müziği Topluluğu 30. kuruluş (1987) yıldönümünü Yurdal Tokcan'ın şefliğinde Üsküdar Belediyesi Bağlarbaşı Kültür ve Sanat Merkezi'nde verdikleri konser ile kutladı.
- 22 Kasım 2017 Kültür ve Turizm Bakanlığı Devlet Çoksesli Korosu şef Burak Onur Erdem yönetiminde "Yolculuk" adıyla sezonun ilk A Capella konserini verdi.
- 24 Kasım 2017 tarihinde Avusturya'nın başkenti Viyana'da Yunus Emre Enstitüsü tarafından ünlü besteci Hasan Ferid Alnar'ın (1906-1978) eserlerinden oluşan bir anma konseri düzenlendi.
- 27 Kasım 2017 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı işbirliği ile Ankara Devlet Klâsik Türk Müziği Korosu Kadınlar Topluluğu tarafından öğretmenler günü münasebetiyle Ankara Cüneyt Gökçer Sahnesi'nde Sanat Yönetmenliğini Nebahat Konu Yılmaz'ın yaptığı Öğretmenler Günü Özel Konseri gerçekleştirildi.
- 02 Aralık 2017 Bilkent Senfoni Orkestrası, Bilkent Konser Salonu'nda Christian Zacharias'ın şef ve solist olarak yönettiği bir konser gerçekleştirdi.
- 04 Aralık Ankara, 19 Aralık 2017 Bolu, 25 Aralık 2017 tarihlerinde

Konya'da ve Adıyaman'da Şeb-i Arus'un 744. Yılında "Hz. Mevlana'yı Anarken Gel..." temalı Ankara Devlet Klâsik Türk Müziği Korosu Kadınlar Topluluğu Nebahat Konu Yılmaz'ın yönetiminde konserler verdi.

- 13 Aralık 2017 Carla Bruni, "French Touch" albümünün tanıtım turnesi kapsamında ilk defa İstanbul Zorlu PSM'de konser verdi.
- 14-15 Aralık 2017 Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Şef Antonio Pirolli yönetiminde CSO Konser Salonunda bir konser verdi.

Festivaller

- 16-26 Şubat 2017 16. İstanbul Bağımsız Filmler Festivali kapsamında, İstanbul'da ve 2-5 Mart Ankara ve İzmir'de "İyileştiren Şeyler" temasıyla müzik filmleri ve etkinlikleriyle müzik tutkunlarıyla buluştu.
- 04-30 Nisan 2017 "34. Uluslararası Ankara Müzik Festivali" 33 yıllık geçmişiyle Ankara'nın en uzun soluklu ve geleneksel etkinliklerinden biri olan Festival, Ankaralı sanatseverleri klâsik müzik, Rock'n Roll, Flamenko ve caz alanlarının seçkin örnekleri ile buluşturdu. Festivalde 8 ülkeden 250'ye yakın yerli ve yabancı sanatçı Ankara'da ağırlandı. 11 etkinlikle Ankaralı sanatseverlerle buluşan festival bu yıl 3 farklı mekânda gerçekleşti.
- 01-31 Mayıs 2017 "24. İstanbul Türk Müziği Festivali" "Çölleşen ruhumuzu müzikle yeşertelim" sloganıyla yola çıkılan etkinlikte Türk sanat ve Türk halk müziği icra eden sanatçılar ve topluluklar sahne aldı. Festival kapsamında İstanbul Devlet Türk Müziği Topluluğu ve İstanbul Devlet Türk Müziği Araştırma ve Uygulama Topluluğu sanatçıları tarafından da konserler verildi.
- 3-12 Mayıs 2017 tarihleri arasında ilk kez gerçekleşen Zorlu PSM Caz Festivali, İskandinav cazının babası olarak tanımlanan

Norveçli saksafoncu Jan Garbarek ve Hintli perküsyoncu / besteci Trilok Gurtu'yu ağırladı.

- 11- 14 Mayıs 2017 "2. Etnospor Kültür Festivali" 4 gün boyunca birbirinden farklı etkinlikler, sportif faaliyetler, kültürel aktiviteler, konserler gerçekleşti. 11 Mayıs 2017 tarihinde İstanbul Devlet Türk Müziği Araştırma ve Uygulama Topluluğu ile İstanbul Devlet Türk Halk Müziği Korosu tarafından ve 12-13 Mayıs 2017 tarihlerinde Ankara Türk Dünyası Müzik Topluluğu tarafından konserler verildi. Ayrıca, 14 Mayıs 2017 tarihinde İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu, Ankara Türk Dünyası Müzik Topluluğu, Sivas Devlet Türk Halk Müziği Korosu, Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu sanatçıları, Devlet Halk Dansları Topluluğu dansçılarından oluşan sanatçılar ile "Anadolu Renkleri" adlı etkinlik icra edildi.
- 05-25 Mayıs 2017 tarihinde "16. Mersin Uluslararası Müzik Festivali"nde klâsik müzikten caza, türkülerden dansa kadar geniş bir yelpazede sanatçılar Mersin'de sevenleri ile buluştu.
- 20-21 Mayıs 2017 "12. Chill-Out Festival Istanbul"un en büyük ormanlık alanı Life Park'ta gerçekleşti.
- 25 Mayıs-15 Haziran 2017 "54. Uluslararası Bursa Kültür ve Sanat Festivali" gerçekleşti.
- "Sanat Sınır Tanımaz" konser başlığıyla, Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından, Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı (BKSTV) koordinasyonuyla düzenlenen festival kapsamında Zara, Yonca Lodi, Kıraç, Marika, Rafet El Roman, Funda Arar, Kenan Doğulu ve dünyaca ünlü rock grubu Europe da konser verdi.
- 29 Mayıs-21 Haziran 2017 "45. İstanbul Müzik Festivali" 600'ü aşkın yerli ve yabancı sanatçıyı İstanbul'un 15 farklı mekânında ağırlayan festivalin bu yıl teması "Sıradışı" idi.
- St. Petersburg Rus Oda Filamornisi, Viyana Oda Orkestrası, Londra Oda Orkestrası, Ebéne Yaylı Çalgılar Dörtlüsü gibi topluluklar ile Hüseyin Sermet, Fazıl Say, Alina Pogostkina ve Mathias Goerne gibi usta solistler festivalde sahne aldı.

- 13-23 Haziran 2017 "8. Uluslararası İstanbul Opera Festivali". İki hafta süren festival, Yekta Kara'nın sahneye koyduğu W. A. Mozart'ın ünlü eseri "Saraydan Kız Kaçırma" operası ile başladı. 20 Haziran'da Shakespeare'in ünlü eserinden uyarlanan "Macbeth" de izleyicilerle buluştu. Festivalin kapanışı ise "Faust" operasıyla yapıldı.
- 1 Haziran-4 Temmuz 2017 "31. Uluslararası İzmir Festivali". İzmir Kültür Sanat ve Eğitim Vakfınca (İLKSEV) düzenlenen festivale bu yıl 284 sanatçı katıldı.
- 03-09 Temmuz 2017 "4.Çanakkale Korolar Festivali" 30 koro ve 1200 koristin katılımı ile gerçekleşti. Koro festivalinde ilk kez geleneksel Türk müziği koroları da yer aldı.
- 4-21 Temmuz 2017 "24. İstanbul Caz Festivali". Bu yıl "Şarkılar Konuşur" temasıyla gerçekleştirilen festival 200'ün üzerinde yerli ve yabancı sanatçıyı 20'den fazla farklı mekânda İstanbullu müzikseverlerle buluşturdu.
- 5-9 Temmuz 2017 "2. Kuşadası Gençlik Festivali". Ege'nin tek büyük festivali gerçekleşti. Festival kapsamında MFÖ, Mor ve Ötesi, Feridun Düzağaç, Teoman, Manga, Hüsnü Arkan, Aylin Aslım, Şebnem Ferah, Hayko Cepkin, Selda Bağcan, Mabel Matiz gibi isimler sahne aldı.
- 12 -16 Ağustos 2017 Uluslararası D-Marin Klâsik Müzik Festivali 13. yılında Bodrum Müzik Festivali'ne dönüşerek 5 gün boyunca Bodrumluları, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, İklim Tamkan, Senem Demircioğlu, Leticia Moreno, Rusya Devlet Akademi Senfoni Orkestrası, Borusan Quartet, Nil Kocamangil & Agapi Triantafyllidi, Leszek Mozdzer, Fazıl Say, İstanbul Barok Orkestrası, Kerem Görsev Trio ve Karşıyaka Oda Orkestrası ile buluşturdu.
- 18-20 Ağustos 2017 "Marka Şehir Bolu ve 5. Uluslararası Köroğlu Festivali" 12 farklı Türk ülkesinin de katılımı ile düzenlendi.

- 24 -27 Ağustos 2017 "Zeytinli Rock Festivali" bu yıl da rock ve alternatif müzik dünyasının en iyi sanatçı ve gruplarının bir araya geldiği festivalde, Kurtalan Ekspres, Baba Zula, Yedinci Ev, Kurban, Mavisakal, Pentagram ve son olarak da Bulutsuzluk Özlemi yer alırken, "Yüzdeyüz Müzik" sahnesinde ise Yüzyüzeyken Konuşuruz, Başıbozuk, Dört, One More Page, Marla, Fırsattan İstifade, Grapes in the Mouth, Lebowski sahne aldı.
- 2-4 Eylül 2017 "3. Nilüfer Müzik festivali" yapıldı. Festivalde Athena grubu, Belçikalı elektropop grubu Oscar and The Wolf, Eğlenceli şarkılarıyla tanınan Lübnanlı grup Mashrou Leila gibi isimler gençlerle buluştu.
- 8-17 Eylül 2017 "6. Uluslararası Klarnet Festivali" Serkan Çağrı'nın sanat yönetmenliğinde gerçekleşti.
- 22-30 Eylül 2017 "14. Uluslararası Konya Mistik Müzik Festivali" Mevlâna Kültür Merkezi Sultan Veled Salonu'nda yapılan festivalde başta Türkiye olmak üzere Bosna Hersek, Azerbaycan, Makedonya, İran ve Tunus'tan müzisyen ve müzik grupları sahne aldı.
- 9-11 Kasım 2017 "6. Uluslararası Antalya Gitar Festivali" Ahmet Kanneci, Sema Moritz, Eren Sualp, David Martines Garcia ve Jose Luis Morillas sahne aldı.
- 3-19 Kasım 2017 "27. Akbank Caz Festivali" gerçekleşti. Caz dünyasının saygın isimlerini Türk izleyicisi ile buluşturan Festival, özel performansların yanı sıra atölye çalışmaları, paneller, cazlı brunch'lar ve Kampüste Caz turnesi konserlerine de ev sahipliği yaptı.
- 3-19 Kasım 2017 "27. Akbank Caz Festivali". Her yıl olduğu gibi bu yıl da pek çok söyleşi, panel ve atölye çalışmasına ev sahipliği yapan festivalin bu yılki isimleri arasında; Abdullah Ibrahim, Ekaya and Hugh Masekela, Vanessa Rubin, Ala.Ni, Wolfgang Muthspiel, Nicola Cruz, Bonobo, Daniel Herskedal, Marius Neset, Amina Figarova Sextet Alfredo Rodríguez Mark Guilliana, Shabaka

Hutchings ve The Ancestors grubu, Red Baraat yer aldı. Kenan Doğulu ve Sattas, Emin Fındıkoğlu, İlhan Erşahin, Baki Duyarlar, Çağıl Kaya, Çağrı Sertel ve Şenay Lambaoğlu'nu sayabiliriz.

- 15-17 Kasım 2017 "3. Dünyanın Kemanları Festivali". Keman virtüözlerinin, keman sanatçılarının ve keman yapım üstatlarının katılımı ile CRR sahnesinde gerçekleşti. Ayrıca festivalin en önemli etkinliklerinden biri olan Kampüste Caz, 20 Kasım-1 Aralık tarihleri arasında Muğla, İzmir, Eskişehir, Mersin, Adana, Kayseri ve Ankara'daki üniversitelerde gençlerle buluştu.
- 1-20 Aralık 2017 "8.Uluslararası Şefika Kutluer Festivali". "Sihirli Flüt" ünvanlı sanatçımız Şefika Kutluer adına düzenlenen festival Ankara'da gerçekleşti.

Müzikaller

- 1-18 Mart 2017 Broadway tarihinin en önemli müzikallerinden biri olan West Side Story (Batı Yakasının Hikâyesi) müzikali toplam 21 performans boyunca Zorlu PSM Ana Tiyatro'da izleyicisi ile buluştu.
- 21 Aralık 2017 Sanat hayatının 25. yılında Sertab Erener sevenleriyle Uniq Hall'de bir müzikalle buluştu.

Konferans, Kongre ve Sempozyumlar

- 20 Aralık 2017 Türk müziği alanındaki çalışmalarıyla tanınan müzikolog, besteci ve akademisyen "Yalçın Tura'ya Saygı Gecesi" İBB Ali Emiri Efendi Kültür Merkezi'nde düzenlendi.
- 13-14 Aralık 2017 tarihlerinde Hüseyin Sadettin Arel ve Türk Müziği Uluslararası Sempozyumu İstanbul Üniversitesi Kongre ve Kültür Merkezi'nde yurt içinden 34, yurt dışından 7 olmak üzere toplam 41 akademisyen ile gerçekleşti.
- 17-19 Temmuz 2017 "3. İpek Yolu Müzik Konferansı" Kuzey

Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Gazimağusa kentinde Doğu Akdeniz Üniversitesinde yapıldı.

- 17 Ocak 2017 MEB İstanbul Öğretmen Akademileri'nde "Geleneksel Türk Müziğinden Kültürel Coğrafya Müziğine" konferansı Kültür Turizm Bakanlığı Sanatçısı Dr. Ayhan Sarı tarafından her salı saat 16.00-19.00 saatleri arasında Ahmet Hamdi Tanpınar Edebiyat Müze Kütüphanesi'nde gerçekleştirildi.
- 03-05 Mart 2017 "3. Kültür Şurası" gerçekleşti.

Albümler

- Ezgi Aktan, Gece, Ekim 2017
- MFÖ, Kendi Kendine, DMC Mayıs 2017
- Yaşar, Şehir Yalnızlığı, Seyhan Müzik 16 Mayıs 2017
- Ceylan Ertem, Yine De Amin, Sony Müzik 9 Şubat 2017
- Ezhel, Müptezhel, Koal Şirtek 25 Mayıs 2017
- Hediye Güven, On Bir Mevsim, Eylül 2017
- Eda Karaytuğ, Masum Aşk, Z Yapım Ağustos 2017
- Göksel Baktagir, Gönül Bağı, Hayal Gibi Nisan 2017
- Zara, Gönül Dağı
- Zara & Orhan Hakalmaz, Sentez, Türkülerle Türkiye 2017
- Murat Aydemir, Masal, Kalan Haziran 2017
- Elif Yakarçelik, Geçici, Kalan Nisan 2017
- Ahmet Aslan & Kemal Dinç, Duo, Kalan Eylül 2017
- Lale Kadınlar Topluluğu, Dilhayat Kalfa Eserleri, Kalan-Ekim 2017
- İncesaz, Peşindeyim, Kalan Aralık 2017
- Cihan Tanrıverdi, Mayranuş, Kalan Temmuz 2017

- Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu, OMP Tanıtım 2017
- Manuş Baba, Dönersen Islık Çal, Kınay Production 2017
- Sezen Aksu, Biraz Pop Biraz Sezen, SN Music 2017
- Aleyna Tilki, O Sen Olsan Bari, Temmuz 2017
- Mustafa Ceceli, Zincirimi Kırdı Aşk, Doğan Music Company Şubat 2017
- Tarkan, Beni Çok Sev, Hitt Müzik 15 Haziran 2017
- Teoman, Paramparça, 2017 Single
- Ezgi Eyüboğlu, Naçizane, 7 Nisan 2017
- Hüseyin Kalkan, İlkim, 25 Eylül 2017
- Cem Culha, Gönül 2017
- Hakan Çakmak, Zamanın İçinden 2017
- Yeşim Binbir, Yar-ı Yürek, 7 Ağustos 2017
- Metin Şentürk, Tek Yürek 2017
- İbrahim Erkal, Ömrüm 2017
- Ahmet Selçuk İlkan, 40 Yıl, 40 Ses, 40 Nefes, 2017
- Ali Osman Erbaşı, İlhan Şeşen, Yedi Bölge İki Gölge, Poll Production 15 Şubat 2017
- Kısas'ın Sedasında, Semah, Deyiş, Türkmeni, Ağıt, Hoyrat, Ankara Devlet Türk Halk Müziği Korosu
- "Gelenekten Geleceğe 30. Yıl", İstanbul Devlet Türk Müziği Topluluğu
- "Harput İlahileri", Elazığ Devlet Klâsik Türk Müziği Korosu
- "Cinuçen Tanrıkorur Besteleri (2 CD)", İstanbul Devlet Türk Müziği Araştırma ve Uygulama Topluluğu
- Sırlanmış Sesler (Darülelhan ve Sonrası Taş Plak Kayıtları), İstanbul Üniversitesi 2017

Kitaplar

- Çaykovski İstanbul'da İken, Emre Aracı, İş Bankası Kültür Yayınları
- Müziğin Zirvesi, Hakan Güngör
- Kutup Yıldızımız Anılarla Besteci Eğitimci İlhan Baran, Seyit Yöre
- Müzik Aritmetiği ve Ses Sistemleri, M. Kemal Karaosmanoğlu, İTÜ Vakfı
- Bach Yaşamı ve Eserleri, Aydın Büke, Can Yayınları
- Türkiye'de Popüler Müzik Tartışmaları, Öznur Yılmaz, Bilim ve Gelecek
- Beş Bin Yıllık Kültürümüzün Sesi Müzik, Aytaç Yalman, Kendi Yayınları
- Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası: Çokseslilliğin Belgesel Tarihi, Ersin Antep, Elma Akademi Artı
- Avrupalı Gezginlerin Gözüyle Osmanlılarda Musiki, Bülent Aksoy, Pan Yayıncılık
- Ahmed Oğlu Şükrullah, Murat Bardakçı, Pan Yayıncılık
- Turkish Music Makam ve Guide, Murat Aydemir, Pan Yayıncılık
- Tolga Zafer Özdemir, Tritonet, Pan Yayıncılık
- Türk Müziğinde Usuller, Fahrettin Yarkın, Pan Yayıncılık
- Kolay Piyano Metodu, Filiz Kamacıoğlu, Pan Yayıncılık
- Ünitelerle Müzik Teorisi-1, Serhat Akyol, Pan Yayıncılık
- Ünitelerle Müzik Teorisi- Solfej-1, Serhat Akyol, Pan Yayıncılık
- Rimski - Korsakov'un Yaban Arısı, Melda Gönden, Pan Yayıncılık
- Küçük Asya'dan Türk Halk Mûsikîsi, Béla Bartók, çeviren Bülent Aksoy
- Türk Müziğinde Beylik Aranağmeler, Zeynep Barut, Pan Yayıncılık

- Yaylı Çalgılar için Doğaçlama Oyunları, Sonat Coşkuner, Pan Yayıncılık
- Ud Alıştırmaları, Enver Mete Aslan, Pan Yayıncılık
- Bin Yılın Mirası, Cenk Güray, Pan Yayıncılık
- Mey Metodu, Ali Yılmaz, Pan Yayıncılık
- Müziği Öğreniyoruz 2. Kitap, Olcay Kolçak, Pan Yayıncılık
- Armoni, Emel Çelebioğlu, Pan Yayıncılık
- Bağlama Metodu, Arif Sağ - Erdal Erzincan, Pan Yayıncılık
- Gürer Aykal / Şefle Yüz Yüze, Evin İlyasoğlu, Remzi Kitapevi 2017
- Erol Deran'dan Makamdan Makama Geçki Örnekleri, Omar 2017

Yarışmalar

- 11 Şub 2017 "2. Altın Nota Türk Sanat Müziği Beste Yarışması" Antalya Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı tarafından gerçekleştirildi.
- 27.02.2017 "1. Çoksesli Koro Eseri Beste Yarışması" Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirildi.
- 25 Mayıs 2017 "22. Türk Dünyası Çocuk Şöleni"nin ikinci büyük etkinliği "13. Türk Dünyası Çocukları Ses Yarışması" İBB Bakırköy Cem Karaca Kültür Merkezi'nde gerçekleşti.
- 3 Mayıs 2017 "Genç Yetenekler Müzik Yarışması" Beşiktaş Kültür Sanat organizasyonu ile gerçekleşti.
- 10 Eylül 2017 "1'inci Altın Köprü Türk Sanat Müziği Beste yarışması" yapıldı.
- 12 Eylül 2017 "2. Tanju Okan Pop Müzik Beste Yarışması" yapıldı.
- 30 Eylül 2017 Amasya Belediyesi ve TRT'nin ortaklaşa düzenlediği "Altın Elma Türk Sanat Müziği Beste Yarışması" gerçekleşti.

Ödüller

- 16 Mayıs 2017 "7. Donizetti Klâsik Müzik Ödülleri". Rezonans, yılın koro / vokal topluluğu seçildi. Yılın bestecisi ödülü ise Hasan Uçarsu'ya verildi.
- 29 Ekim 2017 Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödüllerinin müzik dalında sahibi Göksel Baktagir oldu.
- 6 Kasım 2017 "24. Mavi Nota 2017 Müzik Ödülü" Münip Utandı'ya verildi.
- 6 Aralık 2017 Sevda-Cenap And Müzik Vakfı'nın Vakıf Onur Ödülü Altın Madalyası Mehmet A. Başman'a verildi.
- 2017 Yılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür - Sanat Özel Ödülleri Cüneyt Kosal'a verildi.

Müzik Yayını Yapan Radyo ve TV Kanalları

- TRT Müzik, TRT Türkü, TRT Radyo 3, TRT FM, TRT Nağme, TRT Avaz
- Kral TV, Kral Pop TV, Kral FM, Power Türk TV, TMB TV, Dream TV, Dream Türk, Viva TV, Genç TV, Kral World TV, MTV Türkiye, Number One TV, Number One Türk TV

Öne Çıkan Bazı TV Müzik Programları

TRT Müzik

- Meşk-i Muhabbet (Sabri Sabuncu)

Kral Müzik

- Mehmet'in Gezegeni (Mehmet Akbay)

Öne Çıkan Bazı Radyo Müzik Programları

NTV Radyo

- Makam Farkı (Mehmet Barlas ve Oğuz Haksever)
- Cazın Büyüsü (Hakan Rauf Tüfekçi)
- Caz ve Ötesi (Sevin Okyay)
- Stüdyo NTV (Şebnem Savaşçı ve Yavuz Aydan)
- NTV Radyo Klâsik (Orhan İktu)

Açık Radyo

- Göçmenin Müziği, Müziğin Göçü (Evrim Hikmet Öğüt)
- Mûsıkî Arşivi (Bülent Aksoy)
- Şarkılarla Memleket Tarihi (Murat Meriç)
- Müziğin Rengi (Reha Uz)
- Tuna'nın Beri Yanı (Muammer Ketencoğlu)
- Sandıktaki Sesler (Ariana Ferentinou, Niyazi Dalyancı)

TRT Nağme

- Bu Şehri İstanbul Yapanlar (Reyhan Çınar)
- Miraç Kandili Özel Konseri (Şef: Doğan Dikmen, Yapımcılar: Sevilay Tunalı - Çiğdem Işık)

TRT Radyo 1

- Mazideki Ses (Osman Nuri Boyacı)

TRT Türkü

- Bağlamam Perde Perde (Hüseyin Akpınar)

TRT-FM

- Soner Arıca ile İçimizden Geldiği Gibi

TRT Radyo-3

- Arkadaşım Müzik (Gaye Çağlayan - Füsun Özgüç)
- Günümüzü Dinlemek (Esra Kınıklı)

TRT Kent Radyo İstanbul

- Basın Ekspres (Süha Uner)
- Köprüden Önce Son Çıkış (Murat Kazanasmaz)
- Biz Heybeli'de Her Gece (Meltem Sezenler)

Televizyon ve Radyo Programları

TRT Müzik (Akşam Sefâsı, Âşina, Mirâcı Selamlarken, Harman Yeri, Yâre Söyle, Ehli Beyt Aşkına, Türküler Türkü Söyler)

TRT Avaz (Azerin'le Tek Yürek)

TRT Diyanet (Fîhi Mâ Fîh)

TRT Radyo 1 (Hayatın Sesleri)

TRT Nağme (Mûsıkî Dostları, Mûsıkimizi Yaşatanlar, Bin Yılın Mîrâsı)

TRT Kent Radyosu (Şehr-i İstanbul)

Kanal B (Yurdun Sesi)

Renk Radyo (Türküler Bizi Anlatır)

Olay TV (Hayatın Tadı)

Vatan TV (Gönüllerin Ayşesi)

Beykent TV (Maksat Sohbet)

Kanal A (Selâm Olsun)

Kaybettiklerimiz

Taşkın Doğanışık (30 Mart 2017) THM Sanatçısı, İTÜ Konservatuarı'nda Öğretim Görevlisi

Ermukan Saydam (16 Mart 1927-26 Ekim 2017) Sanatçı

İbrahim Erkal (12 Nisan 2017)

Metin Ersoy (15 Nisan 1934-29 Ekim 2017)

Hüseyin İleri (10 Mayıs 2017) Ritm Saz Ustası

Sabri Akçagül (08 Haziran 2017) Bestekâr

Rahmi Oruç Güvenç (5 Temmuz 2017)

Harun Kolçak (20 Temmuz 2017)

Ahmet Şenyaylar (11 Ağustos 2017) Keman Virtüözü

Tünay Süer (19 Aralık 2017)

Ali Kızıltuğ (13 Aralık 2017)

Edip Kayhan Özışık (04 Ekim 2017) Bestekâr

Dr. Erdoğan Okyay (8 Ekim 2017) Bestekâr

Semra İnanç (12 Ekim 2017)

Necdet Yaşar (1930-24 Ekim 2017)

Murat Tambay (21 Kasım 2017) Gitar Virtüözü

Necdet Levent (26 Aralık 1923-02 Aralık 2017) Besteci

sinema

Gülcan Tezcan

BUĞDAYLAR YEŞERİRSE BELKİ KURTULUR SİNEMAMIZ

Gülcan Tezcan

Sinemanın sık sık gündem olduğu, konuşulduğu, tartışıldığı bir yıl oldu 2017. Gişede sadece komedilerin karşılık bulduğu, pek çok filmin salon sorunu yaşadığı ve festivaller dışında gösterim şansından mahrum kaldığı, festivallerin skandallarla başlayıp sonlandığı hareketli bir yılı geride bıraktık.

Türkiye'nin bu yılki Oscar aday adayı *Ayla* bu anlamda hem izleyici, hem de medya açısından en çok konuşulan işlerden biriydi. Kültür Bakanlığının desteğiyle çekilen ve Kore Savaşı'na katılan bir Türk askerinin yaşamını konu alan *Ayla*, Türkiye'nin Oscar Aday Adayı olarak da şansını denedi. Film, Oscar yarışında elemeyi geçemedi, ama yurtiçi ve yurtdışında milyonlarca seyirciye ulaştı. Hayatı filme konu olan Süleyman Dilbirliği'nin 2017'in son ayında vefat etmesiyle *Ayla*, Türk seyircisi üzerinde çok daha derin izler bıraktı.

Usta yönetmen Semih Kaplanoğlu'nun *Buğday*'ı sinemamızda yeni bir dilin habercisi olarak ayrıcalıklı bir yere oturdu. Bu toprakların sineması için güçlü bir zemin atan *Buğday*'ın açtığı yoldan ilerlemek, kimliksiz bir sinemadan başını kurtarıp Anadolu irfanıyla aidiyet kurmak üzere sorular sormaya başlamak da film yapmayı varoluşsal bir mesele olarak kabul edenlerin sorumluluğunda.

İnsanlığın saplanmakta olduğu bataklığa ve çürümeye dikkat çekerken çözümün ilâhi kaynakta aranması gerektiği mesajını veren *Buğday*, Türkiye'de sinema çevrelerinin "ideolojik" angajmanları yüzünden derin bir sessizlikle karşılandı. Bu da yetmezmiş gibi Adana Film Festivali'nin ödül töreninde sunucunun Semih Kaplanoğlu'na sırtını dönerek yaptığı faşist eylem ülkemizdeki hâkim sinema çevrelerinin yerli ve millî bakıştan duyduğu rahatsızlığı somut bir biçimde gözler önüne serdi.

Kaplanoğlu'na yönelik bu ırkçı ve ayrımcı tavra karşılık Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan filme destek verdi. Yurtdışında pek çok festivalde büyük ilgi gören *Buğday*'ın galası Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde yapıldı.

Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülleri'nde 2017'de Sinema dalında ödül verilen Yavuz Turgul'un yedi yıl aradan sonra çektiği *Yol Ayrımı*, beklentinin çok altında bir yapım olarak karşılandı. İddialı kadrosu ve tanıtım atağına rağmen Yeşilçam mirasını bugüne uyarlayan *Cingöz Recai*: *Bir Efsanenin Dönüşü* de gişede hüsrana uğradı.

İsmail Güneş'in yönettiği 1915 Ermeni Tehciri'ni konu alan *Kervan 1915* de yolculuğu yarım kalan filmlerden oldu.

Box Office Türkiye'nin verilerine göre, yılın en çok izlenen filmi Şahan Gökbakar'ın komedi alanında rekoru elinde tutan serinin son ürünü Recep İvedik 5 oldu. 7 milyon 437 bin 50 kişi tarafından izlenen *Recep İvedik 5*'i, 5 milyon 287 bin 656 seyirciyle *Ayla* takip etti. Türk sinema sektöründe, 2017'de hem vizyona giren film, hem seyirci, hem de gişe hasılatında tüm zamanların rekoru kırıldı. 2017'de sinemaya giden toplam izleyici sayısı, geçen yıla kıyasla, yüzde 22 artarak 71 milyon 188 bin 594'e ulaştı. Yerli film izleyici sayısı da yüzde 29,7 artışla 40 milyon 325 bin 495'e çıktı. Sinemanın toplam gişe hasılatı 870 milyon 773 bin 224 lira olarak gerçekleşti.

Yıl sonunda Kültür ve Turizm Bakanlığı Sinema Genel Müdürlüğünce hazırlanan rapor ve Box Office Türkiye'nin yayınladığı verilere göre, sinema sektörü bu yıl, tüm zamanların en yüksek rakamlarına ulaştı. Buna göre 2017'de 151'i yerli ve 242'si yabancı olmak üzere 393 film vizyona girdi. Vizyona giren filmlerin 24'ü bakanlıkça desteklenen filmler oldu. Vizyona giren yerli film sayısı 2005'te sadece 29 iken 2013'te 88, 2014'te 112, 2015'te 136 ve 2016'da da 139'a yükseldi.

Rakamsal olarak son yıllarda sinemamızın "başarılı" bir tablo çizdiği düşünülse de ortaya çıkan işlerin niteliği hiç de umut verici değil. Zira belli firmaların yapım ve dağıtım alanında pastadaki en büyük payı aldığı, bağımsız sinemanın şansı varsa salonlarda bir iki hafta seyircisiyle buluşabildiği bir ortamda nitelikli yapımlar ne yazık ki üvey evlat muamelesi

görüyor. Kaldı ki ismen bağımsız olarak adlandırılsa da gişe filmleri dışında eser vermek isteyen yönetmenler için de üretim aşamasından başlayarak pek çok etken belirleyici ve sınırlayıcı olabiliyor. Dolayısıyla "bağımsız" sinema da başka birtakım "bağımlılık"lar elverdiği ölçüde kendi sözünü söyleyebiliyor. Hâl böyle olunca da sinemamızda bir yıl içerisinde nitelikli ve bugünden yarına kalabilecek kaç eser verilebildi diye bakıldığında sözü edilebilecek film sayısı bir elin parmaklarını geçmiyor.

Sinema salonları noktasında Mars Dağıtım ciddi anlamda bir tekele dönüşmüş durumda. Yapımcılar da artık hesabını bu pazarda yer bulabilmek üzerine yapıyor. 2017'de komedi alanında BKM imzalı işler hasılat konusunda zirvedeki yerini korudu. *Recep İvedik 5* ise 7 milyon 437 bin 50 seyirciyle serisinin tüm zamanlarda en çok izlenen filmi oldu. Vizyona giren yerli film sayısındaki artışa rağmen ortadaki işler gişede belirgin bir başarısızlığa uğradığı için Hollywood yapımları giderek daha çok izlenir hâle geldi. Dizi formatında çekilen sinema filmleri artık afişe koydukları ünlülerle de beklediği seyirciyi çekmiyor. Youtube nesli kendi kuşağının fenomenlerini beyazperdeye taşımaya başladı. Uzun vadede bu durum sinema seyircisinin ilgi alanını ne ölçüde etkiler şimdiden öngörmek zor, ancak artık ezbere formüllerin umulanı vermediği ortada.

Dünya Sinemasından Ünlüler Türkiye'deydi

Festivallerin yanı sıra film çekmek, tanıtım yapmak ya da festivallere katılmak gibi amaçlarla yıl boyunca farklı ülkelerden sinemacılar Türkiye'ye geldi. Bosnalı ödüllü yönetmen Aida Begiç son filmi *Bırakma Beni*'yi Türkiye'de çekti.

Bollywood'un ünlü oyuncusu, yönetmen ve yapımcı Aamir Khan, Kültür ve Turizm Bakanlığının davetlisi olarak Ekim ayında Türkiye'ye 4 günlük bir ziyaret gerçekleştirdi. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile de görüşen ünlü sanatçı İstanbul ve Ankara'da çeşitli programlara katılarak, hayranlarıyla söyleşiler yaptı.

Amerikalı oyuncu, model, pop şarkıcısı ve söz yazarı Lindsay Lohan, Akademi ve SAG ödüllü Amerikalı aktör, yönetmen ve senarist Matt Dillon,

ünlü Fransız aktör Alain Delon'un oğlu Anthony Delon, Emmy ödüllü *Entourage* dizisiyle tanınan Amerikalı aktör Adrian Greiner ve Bosna Hersekli yönetmen Danis Tanovic, Antalya Büyükşehir Belediyesi'nce düzenlenen 54. Uluslararası Antalya Film Festivali'ne katıldı.

Lost, *Prison Break*, *Miami Vice* ve *Fringe* gibi pek çok kült dizinin yönetmeni ABD'li yönetmen Bobby Roth, İranlı yönetmen Mecid Mecidi ve Macar yönetmen Bela Tarr da 5. Uluslararası Boğaziçi Film Festivali'nde sinemaseverlerle bir araya geldi.

Kültür Bakanlığından Sinemaya Artan Destek

Türk sinemasının hem Türkiye, hem de dünyadaki tanınırlığını artırmak üzere çalışmalar yürüten bakanlık, 2017'de de 196 film projesi ile 109 etkinliğe maddi kaynak aktarımında bulundu.

Geçen yıl yapılan Destekleme Kurulu toplantıları sonucunda 30 uzun metrajlı film yapım projesine toplam 25 milyon 600 bin lira, 166 belgesel, kısa film, animasyon film yapım ile araştırma geliştirme, senaryo-diyalog yazım ve geliştirme projesine de toplam 6 milyon 540 bin lira destek sağlandı.

Öte yandan bakanlıkça destek sağlanan filmlerden, yönetmen Semih Kaplanoğlu'nun *Buğday* filmi, Asya kıtasının en önemli film festivalleri arasında yer alan 30. Tokyo Uluslararası Film Festivali'nde En İyi Film Ödülünü alırken, Türkiye'yi Oscar ödüllerinde temsil eden ve geçen yılın en çok filmlerinden biri olan *Ayla* da CapeTown Uluslararası Film Festivali'nde En İyi Kurgu ve Asian World Film Festivali'nde En İyi Film Ödüllerine layık görüldü. Bakanlık destekli *Sarı Sıcak* filmi ise Moskova Film Festivali'nde En İyi Film Ödülünü aldı.

İstanbul Film Festivali

İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSV) tarafından düzenlenen 36. İstanbul Film Festivali'nde 11 ülkeden 13 filmin yarıştığı Uluslararası Altın Lale Ödülü'ne, Joao Pedro Rodrigues'in *Ornitolog* filmi layık görüldü.

Uluslararası Altın Lale Yarışması Jüri Özel Ödülünü yönetmen Carla Simon'un *93 Yazı* adlı filmi kazandı.

Bu yıl 10 dünya prömiyeri, bir Türkiye prömiyerinin yapıldığı Ulusal Altın Lale Yarışması'nda yapımı 2016-2017 sezonunda tamamlanan 12 film yarıştı. Yağmur ve Durul Taylan kardeşlerin jüri başkanlığını üstlendiği ve 150 bin liralık para ödülüyle desteklenen yarışmada, En İyi Film Ödülü Fikret Reyhan'ın *Sarı Sıcak* filmine verildi. Yeşim Ustaoğlu *Tereddüt* filmiyle En İyi Yönetmen Altın Lale Ödülüne layık görüldü. Oyuncu Ecem Uzun, *Tereddüt* filmindeki rolüyle En İyi Kadın Oyuncu Ödülünü alırken, Antoni Komasa - Lazarkiewicz de aynı filmle En İyi Özgün Müzik Ödülünün sahibi oldu. Bülent Öztürk'ün *Mavi Sessizlik* filmi, Onat Kutlar anısına verilen Jüri Özel Ödülü, En İyi Senaryo Ödülü ve Seyfi Teoman En İyi İlk Film Ödülünü kazandı. Festivalden üç ödülle dönen *Sarı Sıcak* filmi, Marton Miklauzic'e En İyi Görüntü Yönetmeni Ödülünü, Ömer Günüvar ve Fikret Reyhan'a da En İyi Kurgu Ödülünü kazandırdı. Filmdeki rolüyle En İyi Erkek Oyuncu Ödülüne layık görülen Aytaç Uşun ödülünü oyuncu Kerry Fox'un ellerinden aldı. En İyi Kısa Film Ödülüne *Zelal* filmiyle Filiz Işık Bulut layık görüldü. Yarışmada En İyi Belgesel Ödülü, Serdar Önal'ın yönettiği *Derdo Ana ve Ceviz Ağacı* filmine verilirken, Mehmet Sertan Ünver'in yönettiği *Blue* filmi ise Mansiyon Ödülünü kazandı. Uluslararası Altın Lale Yarışması'nda Maysaloun Hamoud'un yönettiği *Duvarlar Arasında*, Ulusal Altın Lale Yarışması'nda Pelin Esmer'in yönettiği *İşe Yarar Bir Şey* ve Ulusal Kısa Film Yarışması'nda ise Sinan Kesova'nın yönettiği *Hinterland* filmleri, FIPRESCI ödüllerinin sahibi oldu. Festival kapsamında 61 ülkeden 207 yönetmenin 186 uzun metrajlı ve 17 kısa filmi gösterildi.

Adana Film Festivali

Son yıllarda sıkça polemiklerle ve jüri tartışmaları ile gündeme gelen Uluslararası Adana Film Festivali 2017'de sinema çevreleri dışında da ülke gündeminde yerini aldı.

Adana Büyükşehir Belediyesi'nce düzenlenen 24. Uluslararası Adana Film Festivali'nin ödül gecesinde sunuculuk yapan, popülaritesini yitirmiş,

ancak sözde muhalif kimliğiyle gündem olma telaşındaki bir kadın "oyuncu" FİLM-YÖN En İyi Yönetmen Ödülü'nü almak üzere sahneye gelen usta yönetmen Semih Kaplanoğlu ile tokalaşmayıp arkasını dönerek büyük bir ayıba imza attı. Ödül töreninden sonra özür dilemesi beklenirken sahnede ve ekran karşısında milyonların önünde gerçekleştirdiği kabalığına kendince bir savunma üreten sözde sanatçının bu tavrı sanat ve sinema çevrelerinde "muhalif" kimliğin ardına gizlenen faşist düşünce yapısını da ele veren çarpıcı bir örnek olarak akıllara kazındı.

Adana Büyükşehir Belediyesi'nin ödül töreninde yaşanan bu terbiyesizlik karşısındaki tutuk yaklaşımı da dikkatlerden kaçmadı. Bu skandalın gölgesinde sonuçlanan Adana Film Festivali Ulusal Uzun Metraj Film Yarışması'nda En İyi Film ödülüne yönetmenliğini Onur Ünlü'nün yaptığı *Aşkın Gören Gözlere İhtiyacı Yok* filmi layık görüldü. En İyi Yönetmen Ödülü Onur Ünlü'ye, En İyi Erkek Oyuncu Ödülü de aynı film ile Fatih Artman'a verildi.

Yılmaz Güney Ödülü, Adana İzleyici Ödülü ve SİYAD En İyi Film Ödülü Onur Saylak'ın yönettiği *Daha*'nın olurken Pelin Esmer'in yönettiği *İşe Yarar Bir Şey* filmi En İyi Senaryo, En İyi Kadın Oyuncu, En İyi Görüntü Yönetmeni ödüllerine değer bulundu.

Semih Kaplanoğlu'nun *Buğday*'ı ise Adana'dan En İyi Sanat Yönetmeni ve FİLM-YÖN En İyi Yönetmen Ödülü ile döndü. Festivalin Jüri Özel Ödülü *Körfez* ile Emre Yeksan'a, En İyi Kurgu Ödülü ise *Kar* filmiyle Ayris Alptekin'e verildi.

Adana Film Festivali'nde Uluslararası Uzun Metraj Film Yarışması'nda **ö**dül dağılımı şöyle gerçekleşti:

En İyi Film Ödülü: *Loveless* (Andrey Zvyagintsev)

Jüri Özel Ödülü: *A Gentle Creature* (Sergei Loznitsa)

Uluslararası Kısa Film Yarışması Ödülleri:

En İyi Belgesel Film Ödülü: *Bıraktığın Yerden* (Volkan Güney Eker)

En İyi Canlandırma Film Ödülü: *Kötü Kız* (Ayçe Kartal)

En İyi Deneysel Film Ödülü: *İrony* (Radheya Jegatheva)

En İyi Kurmaca Film Ödülü: *It's Just A Gun* (Brian Robau)

Uluslararası Öğrenci Filmleri Yarışması Ödülleri:

En İyi Belgesel Film: *683* (Canberk Şimşek)

En İyi Canlandırma Film: *Eat*, *Pray*, *Bird* (Huang Ji, Derrick Fun, Jeremy Teo)

En İyi Deneysel Film: *Tablo* (Mert İnan)

En İyi Kurmaca Film: *3.5 Lira* (Hasan Ali Kılıçgün)

Adana Kısa Film Maratonu Yarışması Ödülleri:

Orhan Kemal Birincilik Ödülü: *Suda Zaman Yok* (Ali Aktemur)

Yaşar Kemal İkincilik Ödülü: *Kebapçı Mehmet* (Nevzat Hız)

Muzaffer İzgü Üçüncülük Ödülü: *Beni Yılmaz Güney'e Benzetiyorlar Biraz* (Engin Yıldırım)

Antalya Film Festivali

Ulusal yarışmanın kaldırıldığının açıklanmasıyla yılın en çok tartışılan iki festivalinden biri hâline gelen Antalya Film Festivali de Türk sinema çevreleri tarafından sert bir biçimde eleştirildi. Festivalin yapısını ve işleyişini tamamen uluslararası çizgiye taşıma amacıyla alınan kararı çok sayıda yönetmen, yapımcı ve oyuncu protesto etti.

Festivali 54 yıldır omuzlayan sinemacılar ve bu alanda çalışan sivil toplum kuruluşları ile bir konsensüs sağlanmadan böyle büyük bir değişikliğe gidilmesi festivalin yarım asırlık kimliğini de ciddi anlamda yaraladı.

Antalya Film Festivalinin açılış filmi dünya prömiyerini Antalya'da yapan Aida Begiç'in *Beni Bırakma* oldu. Uluslararası Antalya Film Festivali'nde Necla Nazır, Osman Sınav, Suzan Avcı ve Erkan Aktaş'a Onur Ödülü verildi. Gecede Sinema Şehrinin Altın Anahtarı ise ABD'li aktris Juliette Lewis'e takdim edildi.

54. Uluslararası Antalya Film Festivali'nde En İyi Film Ödülünü Çin yapımı *Melekler Beyaz Giyer* (*Angel's Wear White*) filmi aldı. En İyi Kadın Oyuncu Ödülü yine *Melekler Beyaz Giyer* filmindeki performansıyla filmin başrol oyuncusu Wen Qi'ye, En İyi Erkek Oyuncu Ödülü de İran yapımı *Dürüst Bir Adam* (*A Man of Integrity / Lerd*) filmindeki performansıyla başrol oyuncusu Reza Akhlaghirad'a verildi. Bir hafta boyunca festival vadisini 70 binden fazla Antalyalı ziyaret etti. 42 filmin gösteriminin yapıldığı festivali 33 bine yakın Antalyalı sinemasever izledi.

Festivalde Genç Jüri Ödülü, *Anne* isimli filme, Dr. Avni Tolunay İzleyici Ödülü de Andaç Haznedaroğlu'nun *Misafir* isimli filme verildi. Behlül Dal Genç Yetenek Ödülü Şükran Aktı'ya verilirken, Jüri Özel Ödülü de *Florida Projesi* isimli filme takdim edildi. En İyi Yönetmen Ödülü ise *Dürüst Bir Adam* filmiyle Mohammed Rasoulof'a verildi.

Matt Dillon'a Onur Ödülü

Festivalin ödül törenine katılan ABD'li aktör Matt Dillon'a Kültür ve Turizm Bakanı Numan Kurtulmuş ile Antalya Valisi Münir Karaloğlu tarafından Onur Ödülü takdim edildi. Ödülü almaktan büyük mutluluk duyduğunu belirten Dillon, festivalde olmanın büyük onur olduğunu ifade etti. Dillon, "Türkiye'ye ilk defa değil, ama Antalya'ya ilk defa geliyorum. Ben Uluslararası Mülteciler Derneği'nin de üyesiyim ve bir şey söylemek istiyorum. Suriyeli mülteciler için yaptıklarından dolayı Türkiye'ye gerçekten hayranım ve çok saygı duyuyorum. Dünyada her yerden fazla mülteciye Türkiye ev sahipliği yaptı." diye konuştu.

Malatya Film Festivali

Malatya Büyükşehir Belediyesi tarafından Malatya Valiliği'nin katkılarıyla 9-16 Kasım 2017 tarihleri arasında yedincisi düzenlenen Malatya Uluslararası Film Festivali'nde onur ödülleri Halil Ergün, Belkıs Özdener ve Mesut Uçakan'a verildi. Kristal Kayısı - Onur Ödülü ise İranlı yönetmen ve senarist Rakshan Banietemad'a takdim edildi.

"Yerli" bir bakış ve çizgide ilerleyeceğini vaat eden festival benzerlerinden çok da farklı olmayan bir içerikle seyirci karşısına çıktı. Festival çerçevesinde organize edilen ancak festivalden bir ay önce gerçekleştirilen "Türk Sinemasında Yerel Kodlar" başlıklı sempozyum için böyle bir tarih aralığı konulması sahadaki sinemacıların bu önemli düşünme pratiğinden mahrum kalmasına yol açtı. Konu itibariyle tam da festivale katılan sinemacılara hitap etmesi gereken sempozyumun akademik çevrede belli sayıda katılımcı arasında gerçekleşmesi soru işaretlerine neden oldu.

Malatya Uluslararası Film Festivali'nde En İyi Film Ödülünü, *Daha* kazanırken, En İyi Yönetmen Ödülü, *Sarı Sıcak* filminin yönetmeni Fikret Reyhan'a verildi. En İyi Senaryo Kristal Kayısı Ödülüne yine Fikret Reyhan layık görüldü, En İyi Görüntü Yönetmeni Kristal Kayısı Ödülünü *Buğday* filmiyle Giles Nuttgens aldı. Festivalde En İyi Kadın Oyuncu Ödülü *İşe Yarar Bir Şey* filmiyle Başak Köklükaya'ya, En İyi Erkek Oyuncu Ödülü, *Daha* filmiyle Ahmet Mümtaz Taylan'a, En İyi Kurgu Ödülü de *Sarı Sıcak* adlı eserle Ömer Günüvar ve Fikret Reyhan'a verildi. Jüri Özel Ödülü'ne *Eksi Bir* isimli filmi değer görülürken, Ulusal Kısa Metraj En İyi Film Ödülünü *Kot Farkı* isimli eser kazandı.

Uluslararası kategoride ise Kristal Kayısı En İyi Film Ödülünü *Nar Bağı* isimli eser aldı. Jüri Özel Ödülü de *Daha* adlı esere layık görüldü.

Annemle Geçen Bir Yaz adlı eser, Uluslararası En İyi Kısa Metraj Film seçildi. Festivalde Netpac Ödülü *Mavi Sessizlik* filmiyle Bülent Öztürk, SİYAD Ödülü de *Buğday* eseriyle Semih Kaplanoğlu'na gitti. Kemal Sunal Halk Ödülü'nü de *Sofra Sırları* isimli eseriyle Ümit Ünal aldı. Yerli ve millî olma iddiasındaki Malatya Film Festivali'nde *Buğday* filmine sadece En İyi Görüntü Yönetmeni ve SİYAD Ödülü verilmesi de bir çelişki olarak akıllarda kaldı.

Veda Ettiklerimiz

Ayberk Atilla (21 Ocak 2017)

Türk tiyatro, sinema ve dizi oyuncusu Ayberk Atilla, 18 Eylül 1946 tarihinde İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İşletme Bölümü'nden mezun olan sanatçı, sanat hayatına 1967 yılında Lale Oraloğlu Tiyatrosu'nda başladı. Münir Özkul Tiyatrosu, Altan Karındaş Tiyatrosu, Devekuşu Kabare, Üç Maymun Kabare, Enis Fosforoğlu Tiyatrosu, Tiyatro İstanbul'da oyunculuk yaptı. Sinema ve dizi filmlerde de rol alan Atilla, BKM Oyuncuları kadrosuna katıldı. Usta sanatçı son olarak *Seksenler* ve *Kiralık Aşk*'ta rol almıştı.

Melih Gülgen (21 Şubat 2017)

Yapımcı, yönetmen ve senaryo yazarı Melih Gülgen 1946 yılında İstanbul'da doğdu. Set işçisi olarak sinemayla tanıştı. Zaman içinde mesleği öğrendi ve prodüksiyon asistanlığı yapmaya başladı. Halit Refiğ, Tunç Başaran, Natuk Baytan, Yılmaz Atadeniz, Zeki Ökten, Yücel Uçanoğlu gibi yönetmenlere reji asistanlığı yaptı, senaryolar yazdı. Yılmaz Atadeniz'den montaj yapmayı öğrendi. 1970 yılında kendi şirketini kurdu. Gülgen, *İnsanları Seveceksin*, *Adalet*, *Düşkünüm Sana*, *Tatar Ramazan* gibi 150'ye yakın filme yapımcı, yönetmen ve senaryo yazarı olarak imza attı.

Nurhan Nur (26 Mart 2017)

Yeşilçam sinemasının yıldız oyuncularından Nurhan Nur 1930 yılında Elazığ'da doğdu. 53 yıllık sanat yaşamı boyunca 85'i aşkın filmde rol alan Nur, *Şimal Yıldızı*, *Düşman Yolları Kesti*, *Yılanların Öcü* gibi filmlerle sinema tarihine adını yazdırdı. Oyuncu Fikret Hakan'la *Yılanların Öcü* filminde başrolü paylaşan, *Selvi Boylum Al Yazmalım* ve *Maden* gibi ünlü filmlerde rol alan Nurhan Nur, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde Şark Süslemeleri Bölümü'nü bitirdi. 1947 yılında Faruk Genç'in yönettiği *Nam-ı Diğer Parmaksız Salih* filmiyle sinemaya geçti. 1952 yılında yönetmen

Atıf Yılmaz'la evlendi, 1956 yılında kızı Kezban dünyaya geldi. 1964-69 yıllarında Salih Güney, Tuncel Kurtiz, Muzaffer Tema, Gülbin Eray gibi oyuncularla İstanbul Beyoğlu'daki Gen-Ar Tiyatrosu'nda *Kaplan*, *Aşk Zinciri* oyunlarında rol aldı.

Halit Akçatepe (31 Mart 2017)

Hababam Sınıfı serilerinde canlandırdığı Güdük Necmi karakteriyle Yeşilçam'ın unutulmazları arasına giren Halit Akçatepe 1 Ocak 1938'de Üsküdar'da doğdu. İlkokulu Refik Halit Karay Mektebi'nde okudu. Oyuncu Sıtkı Akçatepe ve Leman Akçatepe'nin oğulları olan Halit Akçatepe, babası sayesinde oyuncu oldu. İlk filmini 1943'te, 5 yaşındayken çekti. Saint Benoit Fransız Lisesi'nden mezun oldu. 1972'de *Tatlı Dillim* filmiyle ünlendi. 1963'te *Yasak*, *Gündoğarken*, *Semaya Baktım Seni Gördüm* filmlerini çekti. 1975'te *Hababam Sınıfı* adlı filmindeki Güdük Necmi tiplemesiyle Türk sinemasına adını yazdırdı.

Bülent Kayabaş (19 Nisan 2017)

25 Ağustos 1945'te Eskişehir'de doğan Bülent Kayabaş, 1961 yılında Eskişehir Belediye Tiyatrosu'nda profesyonel oldu ve birçok tiyatro oyununda oynadı. Tam adı Osman Bülent Kayabaş olan oyuncu, televizyon dizileri ve sinema filmlerinde rol aldı, seslendirmeler yaptı. Çizgi karakter Winnie The Pooh'yu 14 yıl boyunca seslendirdi. Usta oyuncu, 1981 yılında Avni Dilligil En İyi Oyuncu Ödülünü aldı. 2000 yılında yapımcılığını ve yönetmenliğini Derviş Zaim'in üstlendiği *Filler ve Çimen* filminde Ali Sürmeli, Sanem Çelik, Bülent Kayabaş, Haluk Bilginer, Uğur Polat'la beraber rol aldı. Bülent Kayabaş, 2010 yılında Haldun Dormen'in, Cevat Fehmi Başkut'un *Buzlar Çözülmeden* adlı romanından müzikal bir tarzda oyunlaştırdığı *Bir Kış Masalı* adlı oyununda oynadı.

Hakan Balamir (4 Temmuz 2017)

Yeşilçam'ın unutulmaz oyuncularından Hakan Balamir 1946 yılında İstanbul'da doğdu. 1972 yılında *Bir Aşk Bin Ölüm* adlı film ile sinema oyunculuğuna başladı. 1974 yılında başrolde oynadığı *Yunus Emre* adlı sinema filmindeki rolü ile 11. Antalya Film Şenliği En İyi Erkek Oyuncu Ödülünü kazandı. 1973 yılında *Mahpus* filminde başrolde Türkan Şoray ile birlikte oynadı. 1975 yılında Yaşar Kemal'in aynı adlı romanından Ömer Lütfi Akad'ın sinemaya uyarladığı Memduh Ün'ün yönettiği *Ağrı Dağı Efsanesi*'nde Fatma Girik ve Hayati Hamzaoğlu ile birlikte oynadı. 1977 yılının sonunda İngiltere'ye giderek Londra'da sinema okulunda okudu. 1980 yılına kadar Londra'da kaldı. 1982 yılında Ömer Kavur'un yönettiği *Göl* filminde Müjde Ar ve Talat Bulut ile sinemaya döndü. Sinema Oyuncuları Derneği'ni kurarak başkanlığını yaptı. 1985 yılında "Hakan Film Şirketi" adı ile şirketini kurup yapımcılığa başladı. Yönetmenliğini Sinan Çetin'in yaptığı yapımcılığını kendisinin üstlendiği *14 Numara* filmindeki "Arap" karakteri ile 22. Antalya Film Şenliği - En İyi Erkek Oyuncu Ödülünü kazandı. 1986 yılında Bilge Olgaç'ın yönettiği Muzaffer İzgü'nün aynı adlı eserinden uyarlanan *Üç Halka 25* filmine yapımcı olarak imza attı ve filmde rol aldı. 1987 yılında Sabahattin Ali'nin aynı isimli hikâyesinden esinlenilerek Ayşe Şasa'nın senaryolaştırdığı *Gramofon Avrat* filminde oynadı.

Fikret Hakan (11 Temmuz 2017)

Türk sinemasının en güçlü erkek oyuncularından Fikret Hakan, 23 Nisan 1934 yılında Balıkesir'de doğdu. Henüz lise öğrencisiyken, Abdi İpekçi ve Halit Kıvanç gibi isimlerin de bulunduğu *İstanbul Ekspres* gazetesinde röportajları ve öyküleri yayınlanmaya başlandı. Asıl ismi Bumin Gaffar Çıtanak olan Fikret Hakan, 1950'de *Üç Güvercin* adlı operetteki palyaço rolüyle Ses Tiyatrosu'nda sahneye adım attı. 80'lerin sonuna kadar çeşitli tiyatrolarda sahne aldı. 1953 yılında *Köprüaltı Çocukları* ile sinemaya geçiş yaptı. Ardından *Beyaz Mendil*, *Gelinin Muradı*, *Üç arkadaş*, *Dokuz Dağın Efesi* gibi filmlerde oynayan Hakan, sinemamızın klâsiklerinden

Yılanların Öcü'nde de rol aldı. Bu filmle birlikte *Karanlıkta Uyuyanlar*, Hakan'ın unutulmaz filmleri arasında yer aldı. 1970'lerde yönetmen ve yapımcı olarak da sektörde boy gösterdi. *Keşanlı Ali Destanı* ile büyük ün kazanan Hakan, Holywood'dan gelen film teklifini, İngilizcesi olmadığı için değerlendiremedi. Bir dönemin modası olduğu üzere gazinoda sahne alan, Zerrin Özer ile birlikte sunuculuk deneyimi yaşayan Hakan, Yeşilçam'ın sıkıntılı dönemlerinde Marmaris'e göçerek 1980'lere kadar burada yaşamını sürdürdü. 45'lik plakları da olan Hakan, 1965'te Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde *Keşanlı Ali Destanı* ile 1968'de *Ölüm Tarlası* ile en iyi erkek oyuncu ödülünü aldı.

Sezer Sezin (20 Temmuz 2017)

Canlandırdığı "Şoför Nebahat" karakteriyle ünlenen Sezer Sezin 25 Ekim 1929'da İstanbul, Eyüp'te doğdu. Gerçek adı Mesrure Sezer'di. Küçük yaşta tiyatroya ilgi duymaya başladı. Bale dersleri aldı. 1940 yılında Eminönü Halkevi Tiyatrosu'nda Kral Oidipus adlı oyunda kralın kızını oynadı. 1944 yılında *Hürriyet Apartmanı* filmiyle sinemaya başladı. 1946 yılında Vedat Örfi Bengü ile ortak olarak Sezer Tiyatrosu'nu kurdu. 1948 yılında başrolü Memduh Ün'le paylaştığı *Damga* filminde rol aldı. 1949 yılında Ömer Lütfi Akad'ın yönettiği *Vurun Kahpeye* filmiyle tanındı. 1952 yılında yine Lütfi Akad'ın yönettiği *Tahir ile Zühre* ve *Arzu ile Kamber* adlı filmlerde oynadı. 1956 yılında eşi Kenan Artun ve İlham Filmer ile ortaklaşa "Türk Eksport Film" adıyla bir film yapım şirketi kurdu. Bu şirket üç film üretti. Bunlardan 1959 tarihli *Kıbrıs'ın Belası Kızıl EOKA* Türk sinemasının Kıbrıs sorununa değinen ilk filmi oldu. 1960 yılında yönetmenliğini Metin Erksan'ın yaptığı *Şoför Nebahat* filminde canlandırdığı karakter çok beğenilince 1964 ve 1965 yıllarında iki devam filmi yapıldı. 1962 yılında çekilen *Üç Tekerlekli Bisiklet* filmi ile 1965 yılında İzmir Film Festivali'nde En Başarılı Kadın Oyuncu Ödülünü kazandı. 1965 yılında ikinci evliliğini yaptığı Üner İlsever'le birlikte Kadıköy İl Tiyatrosu'nu kurdu. 1967 yılında sinemayı bıraktı. 2007 yılında Safa Önal'ın yazıp yönettiği *Hicran Sokağı* adlı yapımda konuk oyuncu olarak yeniden izleyici karşısına çıktı. 2008 yılında

Muhterem Nur ile birlikte Uluslararası Bursa İpek Yolu Film Festivali'nde Onur Ödülüne layık görüldü. 1984'te Altın Portakal onur ödülü, 1993'te Uluslararası İstanbul Film Festivali Onur Ödülüne değer bulundu.

Kuzey Vargın (13 Ağustos 2017)

15 Haziran 1940'ta İstanbul'da dünyaya gelen Kuzey Vargın, Yeşilçam'da 1960'lı yıllarda jön olarak başladığı kariyerini daha sonraları kötü adamların oluşturduğu karakter rolleri ile sürdürdü. Kariyerinin ilk döneminde 1965 yapımı *Yasak Sokaklar*, *Çılgın Gençlik*, *Ağlayan Kadın* gibi filmlerde rol aldı. Kartal Tibet'ten sonra Karaoğlan'ı canlandırdı. Son olarak *Kurtlar Vadisi Pusu* dizisinde "Âdil Eşrefoğlu" karakteri ile İhtiyarlar Heyeti Başkanı rolünü başarı ile yerine getirdi.

Tevfik Şen (3 Ekim 2017)

Sinemaya 1969 yılında Yücel Hekimoğlu'nun çekmiş olduğu, *Dönüşü Olmayan Yol* filmi ile girdi. Genellikle Yeşilçam'ın kötü adam rollerinde oynadı. Cüneyt Arkın, Kemal Sunal, Sadri Alışık, Kadir İnanır, Fatma Girik ve Türkan Şoray'ın da yer aldığı 200'e yakın filmde rol alan usta oyuncu, görüntü yönetmenliği de yaptı.

dergiler

Alptuğ Topaktaş & Eray Sarıçam & Hüseyin Karacalar
İbrahim Eryiğit & Kâmil Yeşil & Mehmet Kahraman
Orhan Gazi Gökçe & Şafak Çelik & Yunus Emre Altuntaş

2017 DERGİLER

Alptuğ Topaktaş & Eray Sarıçam & Hüseyin Karacalar
İbrahim Eryiğit & Kâmil Yeşil & Mehmet Kahraman
Orhan Gazi Gökçe & Şafak Çelik & Yunus Emre Altuntaş

Aşkar

Sivas Merkezli *Aşkar* dergisi 2017 Yılında 4 sayı yayımladı. Dergi İsmet Özel'in "eve dön! şarkıya dön! kalbine dön!" mottosuyla yayınını sürdürüyor. Üç ayda bir yayınlanan derginin şiir editörleri İdris Ekinci ve Hüseyin Karacalar. Öyküde ise Akif Hasan Kaya derginin editörlüğünü yapıyor.

Aşkar bir ortak girişim dergisi. Ana kadrosunda daha çok şairler yer alıyor. Şiiri merkeze alan *Aşkar* geçen 10 yılda genç şairlerin en sık göründüğü dergiler arasında. Bu yıl dergide şiirleriyle öne çıkan isimler; Osman Özbahçe, İdris Ekinci, İrfan Dağ, Hüseyin Karacalar, Özgür Ballı, Yunus Emre Altuntaş, Aziz Mahmut Öncel, Çağrı Subaşı, Eray Sarıçam, Mustafa Melih Erdoğan, Yasin Fişne, Hikmet Çamcı, Merve Parlak, Yavuz Ertürk, Vural Kaya, Musab Kırca, Emre Öztürk, Mustafa Ay, Esma Koç, Eyüp Aktuğ ve Burak Çelik. Öyküde ise Akif Hasan Kaya, Ayşegül Genç, Ayşe Ovalı, Elif Genç, Hasan Harmancı, İsmail Demirel gibi isimler öne çıkmış.

Aşkar'ın 2017 sayılarında dikkat çeken eleştiri yazıları yayımlandı. Osman Özbahçe yıl boyunca "Sezai Karakoç Şiirinde Kurucu Unsur" başlıklı değerlendirme yazılarını *Aşkar* sayfalarında yayımladı. Sezai Karakoç şiirine derin bir bakış ile kaleme alınan yazıların ileride kitaplaşacağını umuyoruz. Ayrıca İdris Ekinci'nin İsmet Özel Okumaları ile İsmet Özel üzerine yazdığı yazılar bu yıl da devam etti. Taarruzname ve Mesuliyet Meselesi isimli sayfalarda Ferhat Nabi Güler, M. Raşit Küçükkürtül, Özgür Ballı ve Şule Bülbül'ün eleştiri merkezli yazıları yer aldı. *Aşkar* her sayısında

söyleşilere yer vermeye devam etti. Hıdır Toraman ile 44. sayıda yer alan söyleşi bu yılın en dikkat çeken söyleşisiydi. Ayrıca İsmail Demirel, Merve Parlak, Hikmet Çamcı ve Yavuz Ertürk'le yapılan söyleşiler de bu yıl dergi sayfalarında yerini aldı. Kapak tasarımlarıyla da farklı bir tarz yakalayan *Aşkar* iç sayfa düzeninde ise -en başından beri- sadeliği tercih ediyor. Diğer dergilerin aksine *Aşkar* dosya konusu belirlemek yerine şairlerin ve öykücülerin yeni çalışmalarını yayınladıkları bir mutfak olarak yoluna devam ediyor. İlk yıllarında önemli dosya konularıyla ses getiren *Aşkar* geçen yılların ardından daha çok genç kuşak isimleri öne çıkarmayı tercih ediyor. Dergi sayfalarında yer alan şiirlerin sayısına baktığımızda benzer dergiler arasında en çok şiire ve şaire yer veren dergi olarak dikkat çekiyor.

Ay Vakti

Ay Vakti dergisi 17. yılını tamamlamasıyla uzun soluklu dergilerimizin arasında adının anılmasını hak ediyor. İki ayda bir çıkan *Ay Vakti*'nin giriş yazılarının her biri birer manifesto özelliğinde. Şiirleriyle, Nurettin Durman, Nurullah Genç, Recep Garip, Semra Saraç, Muhsin İlyas Subaşı, Bekir Oğuzbaşaran, Âdem Özbay, Mehmet Baş, Yunus Emre Öksüz, Muhammed Korkmaz, Yusuf Şahin, Vahdettin Oktay Beyazlı, Ali Yaşar Bolat, Güven Fatsa, Rasim Demirtaş, Nurullah Aydın, Ali Yaşat, Selami Şimşek, Muhammed Korkmaz, Yalçın Ülker, Yılmaz Öksüz, Mustafa Küçüktepe, Fatih Topaloğlu, Fatih Pala, Güven Fatsa, Şevket Önder, Yavuz Öztürk, Emre Miyasoğlu, İsmail Özmel, Ziya Karatekin, Ersin Karaca, Ahmet Sezgin, Birol Yıldırım ve Hüseyin Çolak dergi sayfalarında yer alıyorlar.

Öyküleriyle Metin Önal Mengüşoğlu, Emrah Bilge Merdivan, İbrahim Kaya, Ömer Çelik, Suat Tekin, Nurşah Karaca, Fatma Balcı, Esma Budak, Yasin Ermek, Naz, Cemil Köksal, Mahmud Sait Celayir, Ömer Eski, Semra Saraç, Melahat Ürkmez ve Nazan Özen isimlerini görüyoruz.

Deneme yazılarıyla Nurettin Durman, Şeref Akbaba, Mustafa Özçelik, Recep Garip, Muhsin İlyas Subaşı, Bilal Kemikli, Behçet Gülenay, Mehmet Baş, Necmettin Evci, Kamil Eşfak Berki, Niyazi Karabulut, Handan Yalvaç

Arıcı, Cahit Tuz, Kevser Topkar, Elif Sönmezışık, Hayrettin Taylan, Mehmet Aksu, Esma Budak ve Süheyla Karaca Hanönü dergiye katkı veren yazarlar olarak dikkati çekiyor. Muhsin İlyas Subaşı'nın, "*Safahat: Didaktik, Manzum Bir Roman*" başlıklı deneme yazısının yer aldığı 166. sayı (Ocak-Şubat 2017) Halep özel sayısı niteliğinde.

Sinema bölümünde Abdullah Ömer Yavuz ve Onur Akbaş'ın sinema tekniği ve film örnekleri üzerine yazdıkları yazılar okunmaya değer. Söyleşi bölümünde Esma Budak'ın Mehmet Aycı'yla, İsmail Sezer'in Nurullah Genç, Mürsel Sönmez, Hüseyin Akın, Âdem Turan ve Şakir Kurtulmuş'la yaptığı söyleşiler ayrı bir öneme sahip. Özellikle yeni çıkan kitapların tanıtıldığı ve eleştirildiği Kitap bölümünde ise İbrahim Eryiğit, Mehmet Kurtoğlu ve Hayrettin Taylan isimleri dikkatleri çekiyor. İnceleme yazılarıyla Mehmet Ragıp Karcı, Necmettin Evci, Salih Uçak, Engin Elman, Onur Akbaş, Biyografi yazılarıyla Rasim Demirtaş, Gezi yazılarıyla Osman Arslan dergiye çok önemli katkılar sunan yazarlar olarak göze çarpıyorlar. Günlük bölümünde Şeref Akbaba kayda değer notlar aktarıyor.

Dergâh

Edebiyat dergileri içerisinde saygın bir yeri olan *Dergâh* dergisi, 2017 yılını verimli geçirdiğini söyleyebiliriz. *Dergâh* dergisinin en önemli özelliği Türk düşüncesi üzerine emek vermiş yazar, şair ve diğer alanlarda ürün vermiş münevverlerin hayatlarına ilişkin mektup, günlük ve hatıra metinlerine yer vermesidir. Bu yönüyle arşivlik sayılar hazırlamaları kayda değerdir. Ayrıca *Dergâh* dergisi, gezi yazıları, tasavvufi metinler ve akademik yazılarıyla da dikkat çekicidir.

2017 yılında yayımlanan şiirlere baktığımızda birçok genç şairin ilk şiirlerinin yayımlandığını görüyoruz. Bu yönüyle *Dergâh*'ın kapılarının genç yeteneklere açık olduğunu söyleyebiliriz. Atakan Yavuz, Aleyna Yıldırım, Abdulsamet Atılgan, Davut Güner, Fatma Şengil Süzer, Fatma Zehra Murtazaoğlu, Mehmet Aycı, Mert Mevlüt Gökçe, Oğuzhan Bükçüoğlu, Taner Sarıtaş, Ufuk Aksoy, Zümrüt Karabudak 2017 yılı içinde *Dergâh*'ta şiirlerini en çok okuduğumuz isimler oldu. Yine hikâyeyi de

merkeze alan *Dergâh* dergisi bu yıl içinde otuz hikâye yayımladı. Birkaç hikâyecinin ikişer hikâyesi dışında yeni isimlere yer vererek onlara cesaret vermesi çok önemli bir gelişmedir.

Atakan Yavuz, Feyza Betül Aydın, Bengisü Filiz ve Handan Arıkan'ın dünya edebiyatından Borges, Celine, Camus, M. İkbal gibi önemli isimler üzerine yazılan yazıları titizlikle çevirdiğini görüyoruz.

Derginin Mart sayısı olan 325. sayı, edebiyat âlimi rahmetli Orhan Okay hocaya ayrılmıştır. Nazan Bekiroğlu "Elveda Canım Hocam Elveda" yazısı samimi bir üslûpla Orhan Okay'ı anlatıyor. Nazım H. Polat ise Orhan Okay hocanın yazı faaliyetlerini merkeze alan bir metinle katkıda bulunuyor.

Dergâh'ın en ilgi çeken noktalardan birisi de orta sayfa sohbetleridir. Sinemadan iktisada, edebiyattan tarihe yelpazeyi geniş tutarak alanında çalışmalar yapan kişilerle söyleşi yapmaları dergiyi canlı tutuyor.

Son yıllarda hikâye üzerine peş peşe kitaplar yayımlayan disiplinli ve titiz çalışmalarıyla tanıdığımız Necip Tosun 2017 yılı boyunca *Dergâh* dergisinde yazılarını okuduğumuz isim oldu. Bir yıl boyunca yeni çıkan hikâye kitaplarının değerlendirmesini yaptı. Betül Nurata, Abdullah Harmancı, Murat Yalçın, Bünyamin Demirci, Ayşe Aldemir, Jolio Cortazar, İtalo Calvino'ya kadar hikâyecilerin nabzını tutan Necip Tosun hikâye üzerine kuramsal metinlere de yer verdi.

İkinci yeni üzerine yapmış olduğu çalışmasıyla tanıdığımız Alaettin Karaca ise roman değerlendirmeleri ile yıl boyunca Dergâh'a katkıda bulunmuştur.

Şair, eleştirmen Osman Özbahçe, 327. sayı (Mayıs) ile birlikte *Dergâh* dergisinde şiir ve poetika üzerine kuramsal yazılar yayımlaya başladı. "Modern şiir Süreç ve Kuram", "Kültürün Sınırı Şiir", "Müzik", "Anlamın Gereksizliği" ve "Tabu" başlıklı metinlerle poetik açıdan şiiri düşünmemizi ve şiir düşüncesini canlı tutmamızı sağladı.

Mustafa Köneçoğlu, Hasan Özlen, Cevdet Karal, Hüseyin Akın, Rıdvan Sözener, Dilek Kartal, Şadi Kocabaş gibi şairlerin kitapları hakkında yazılan yazılar günceli takip etmemizi sağladı. 329. sayı ile başlayan

Mustafa Çiftçi'nin "Toprak Saha Yazıları", Anadolu'da yaşayan ve yaşanan kültürün hatırlanmasına katkıda bulunan yazılardan oluştu.

2017'de en çok göze çarpan ve yıl içerisinde dokuz sayıda yer alan Mustafa Özel'in yazdığı yazılardır. *Ateşten Gömlek*, *Sinekli Bakkal*, *Sonsuz Panayır* gibi romanları masaya yatıran Özel, bu romanları iktisatçı gözüyle değerlendiriyor. Romanlar üzerinden, ulus inşası, modernlik, Yeni Turan devleti anlayışı, para ve iman ilişkisi, kapitalizm ve emperyalizme bakış, edebi iktisat sosyolojisi gibi kavramların anlaşılması için çalışıyor.

2017 yılı içerisinde İsmail Kara, Abdullah Uçman, İnci Enginün, Ezel Erverdi, Mustafa Kara, Mustafa Uzun, Ömer Özcan, Hasan Yüksel, Yakup Öztürk, Mustafa İsen, Zeynep Arkan, Ali Ayçil'in yıl içerisinde birçok yazısı, inceleme ve araştırmaları yayımlanmıştır.

Dergâh'ın arka sayfası ise Mustafa Kutlu'ya ayrılmıştır. Arka kapakta yıl boyunca Mustafa Kutlu'nun kısa hikâyeleri yayımlanmıştır.

Edebiyat Ortamı

Arif Ay'ın yönetimindeki *Edebiyat Ortamı*, 10. yılını dolduran uzun soluklu dergilerimizden biri olarak sanat - edebiyat dünyamızda önemli bir boşluğu dolduruyor. Derginin her sayısında hediye olarak verilen kitapların katkısını ayrıca belirtmek istiyorum. Özellikle Şiir-Deneme Yıllığı 2017 ve Öykü-Roman Yıllığı 2017, edebiyat dünyamızın bir yıllık birikiminden öne çıkan ürünleri sergilemesi bakımından önemli bir işlevi yerine getiriyor. M. Atilla Maraş'ın *Çorak Toprakta Akan Şair*: *Mehmet Akif İnan*, Halil İlteriş Kutlu'nun *Alevler İçinde Bir Kaknûs*: *Şeyh Galip*, Beyhan Kanter'in *Sılası Yitik Bir Münzevi*: *Ziya Osman Saba* ve M. Fatih Kanter'in *Madalyonun Öteki Yüzü*: *Reşat Nuri Güntekin* adlı biyografi kitapları kültür dünyamıza zenginlik katan eserler olarak kitaplığımızda yerlerini alıyor.

Şiirleriyle Arif Ay, İbrahim Eryiğit, Tayyib Atmaca, Abdurrahman Adıyan, Atıf Bedir, Akif Karakoç, Hacı Şaban Boztaş, Hüseyin Gök, İmdat Akkoyunlu, İsmail Delihasan, Mehmet Baş, Mert Mevlüt Gökçe, Alişan

Mutlu, Muhammed Korkmaz, Mücahit Ocakden, Seçkin Zengin, Atıf Bedir, Hacı Şaban Boztaş, Sümeyye Nur Sepetçi, Agâh Cemil, Hülya Sezen, Ayşe Yazıcı Yavuz, Abdullah E.Savaş, Örsan Gürkan, Hasan Ildız, Yunus Kemal, Semra Saraç, Arif Mete, Rasim Demirtaş Özlem Batğı, Mücahit Aygören, Kadir Korkut, N. N. Koçi, İbrahim Yolalan, Kaan Eminoğlu, Ahmet Akın, İbrahim Ağören, Mert Tahta, Kadir Korkut, Şadi Kocabaş, Sümeyra Sıddık, Fatih Yavuz Çiçek, Mücahit Ocakden, Yunus Karakoyun, Fatma Aksu, Kevser Evsen, Emre Küçükoğlu, Durmuş Ongun, Emin Burak Hıra, Emre Döğer ve Ahmet Demir dergide yerlerini alıyorlar. Ayrıca Abdullah Enis Savaş'ın E. C. Artmann'dan, Abdulvahhab El-Beyati'den, Kurt Tucholsky'den çevirdiği şiirler dergiye ayrı bir zenginlik katmış.

Öyküleriyle Eyüp Önder, Recep Kayalı, Engin Elman, Ömür Öter, Yılmaz Yıkılmaz, Sadık Yalsızuçanlar, Necati Kanter, M. Fatih Kutlubay Keleş, Özden Savaş, Kâmil Yeşil, Selim Baki, Mücahit Gündoğdu, Firdevs Kapusızoğlu, Abdullah Enis Savaş, Süleyman Karadağ, Bayram Zıvalı, Sümeyyenur Sepetçi, Hasan Cüneyt Bozkurt, Özgen Felek, Ayşe Yazıcı Yavuz, Aysun Bahar Asar, Sümeyra Sıddık, Yılmaz Yılmaz, Nurullah Aydın, A.Hakan Karataş ve Ahmet Serdar Savaş yer alıyorlar.

Yazılarıyla Arif Ay, Halil İlteriş Kutlu, Erdem Dönmez, Ali Asker Barut, Semra Saraç, Zübeyde Andıç, Okan Koç, Ümmühan Bilgin Topçu, Erdem Dönmez, Sadık Yalsızuçanlar, Elmas Karakaş, Orhan Güdek, Murat Azak, Sümeyyenur Sepetçi; Fatmanur Metin ve İbrahim Eryiğit yıl boyunca okurlarının ufkunu açan ve aydınlatan yazarlar. Prof. Dr. E. Lale Demirtürk ve Şakir Kurtulmuş günlükleriyle, Eyüp Önder resim altı yorumlarıyla dikkat çeken isimler.

Genç yazarların dergiye gönderdikleri ürünler Rahle başlıklı bir bölümde yer alıyor. Şiir değerlendirmeleri ile Ayşe Karagöz, öykü değerlendirmeleri ile Ömer Said, genç yazarlara katkı ve yönlendirmelerde bulunarak çok önemli bir işlevi yerine getiriyorlar. Tülay Berberoğlu Fatma Atıcı ile, Metin Acıpayam'ın Mehmet Mortaş ile yaptıkları söyleşiler okunmaya değer.

Edebiyat Ortamı dergisinde önemli dosyalar da yer alıyor. 55. sayının dosya konusu: Orhan Okay. Dosyaya katkı sağlayanlar: Prof. Dr. Abdullah

Uçman, Prof. Dr. Turan Karataş, Prof. Dr. İbrahim Kavaz, Prof. Dr. Yılmaz Daşcıoğlu, Prof. Dr. Nazım H. Polat, Prof. Dr. Mehmet Törenek, Prof. Dr. Pervin Çapan, Prof. Dr. Nesrin (Tağızade) Karaca, Prof. Dr. Rıdvan Canım, Prof. Dr. Mehmet Narlı, Prof. Dr. Salim Çonoğlu, Yard. Doç. Dr. Hüseyin Yorulmaz, Yard. Doç. Dr. Metin Kayahan Özgül, Yard. Doç. Dr. Ümmühan Bilgin Topçu, Yard. Doç. Dr. Abdullah Acehan, Dr. Mehmet Kahraman, Arş. Gör. Elmas Karakaş, Okt. Erdem Dönmez, Arş. Gör. Seher Erdoğan Çeltik ve değerli söyleşisi ile yazar ve kültür adamı Beşir Ayvazoğlu. 56. sayının dosya konusu: Edebiyat Dergiciliğinin Sorunları. Yazarlık hayatı dergilerle geçmiş usta hikâyecimiz Rasim Özdenören'le yapılan söyleşinin dosyayı zenginleştirdiğini belirtmeliyim. Dosyanın editörleri H. İlteriş Kutlu ve Erdem Dönmez, teknik hazırlık Sümeyyenur Sepetçi. Dosyaya yazılarıyla katkı sunanlar: Ali Karaçalı, İhsan Deniz, Kâmil Aydoğan, Abdülkadir Budak, Ahmet Doğru, Bahtiyar Aslan, Fuat Çiftçi, Şeref Akbaba, Ali K. Metin, Atıf Bedir, Ayşe Yazıcı Yavuz ve Nazım Payam. Ayrıca yapılan soruşturmaya katılanlar: Abdullah Harmancı, Aykut Nasip Kelebek, Hatice Çay, Hayriye Ünal, İbrahim Yolalan, İsmet Emre, Kâmil Yeşil, Koray Feyiz, Mehmet Aycı, Muhsin Mete, Mustafa Uçurum, Necip Tosun, Nurullah Genç, Osman Koca, Recep Garip, Tayyip Atmaca ve Yusuf Turan Günaydın. Son olarak, derginin kapak ve iç sayfaların çizimlerini Zübeyr Tunahan Morgül'ün yaptığını da belirtmeliyim.

Hece

Hece, 21 yılı geride bırakan edebiyat ve yayıncılık dünyamızın amiral gemilerinden birisi. Kurumsallaşmış yapısıyla hem yayıncılık, hem de edebiyat alanında önemli işlere imza atıyor. Rasim Özdenören'in genel yayın yönetmeni olduğu derginin yayın kurulunda Hayriye Ünal, Atıf Bedir, İbrahim Demirci, Yusuf T. Günaydın yer alıyor. Bu yıl *Hece* dergisi birbirinden önemli dosya konularına yer verdi. Üniformalı Roman Kahramanları, Alaaddin Özdenören, Edebiyat ve Suç, Şuara Tezkireleri, Merkez Taşra Bağlamında Türk Edebiyatı, Edebi Çeviri Sorunları, Orhan Okay bu dosya konularını oluşturdu. Orhan Okay sayısına özellikle dikkat çekmek isteriz.

Özel sayılarıyla tanıdığımız *Hece* bu yıl da iki özel sayıya imza attı; Afrika Özel Sayısı ve Ahmet Hâşim Özel Sayısı. Özellikle Afrika Özel Sayısı ülkemizde yayımlanan en ayrıntılı Afrika Sayısı olması ve dünya çapında Afrika ile ilgili öne çıkan isimleri bir araya getirmesi bakımından önemli bir çalışma. Aynı sayıda Yusuf Turan Günaydın tarafından kaleme alınan "Kara Afrika Bibliyografyası" yazısına özellikle dikkat çekmek isteriz.

Bu yıl *Hece*'de pek çok şair şiirleriyle yer aldı. *Hece*'de bu yıl öne çıkan şairler; Hüseyin Atlansoy, Hayriye Ünal, Cevdet Karal, Atıf Bedir, Emre Miyasoğlu, Hakan Şarkdemir, Osman Özbahçe, Mehmet Aycı, Emre Söylemez, Ahmet Menteş, Burak Ş. Çelik, Emre Öztürk, Eray Sarıçam, Hasan Bozdaş, Ali Berkay, Halil Ünal, İbrahim Yolalan, Yasin Koç, Erdal Çakır, M. Enes Kala, Muhammet Çelik, Çağatay Koparal, Yasin Koç, Yunus Emre Altuntaş. *Hece* dergisi 2017 yılında her sayısında ortalama 15 şaire ve şiire sayfalarında yer ayırmış. *Hece* düzenli olarak çeviri şiire de yer ayıran dergilerimizden biri. Bu yıl çevirisi yayımlanan şairlerden bazıları ise şöyle; Hugo Ball, Karl Kraus, Kimiko Hahn, Billy Collins, E. E. Cummings, Azad Tehrani, Lord Byron, Muşiri, Y.B. Yeats, Isabel Hungerland. Dergide her ay söyleşilere de yer verildi. Bu yıl söyleşi yapılan isimlerden öne çıkanlar şöyle; Gül Karabuda, Ali K. Metin, Faruk Uysal, Bünyamin Küçükkürtül, Gökdemir İhsan, Besim Dellaloğlu, Arif Ay ve Yücel Kayıran. Dergide her ay az da olsa öykü de yer aldı. *Hece Öykü* ayrıca ele alınacağı için burada öyküye değinmeyeceğiz. *Hece* dergisinde bu yıl dikkat çeken diğer yazılar ise şöyle; Geçiş Noktası Kapalı Çarşı / Osman Özbahçe, Günlükler / Ali Karaçalı, Rasim Özdenören ile Edebiyat ve Suç Üzerine, Edebiyat Eleştirisinde Körlük ve İçgörü / Ali Galip Yener, Aşk ve Ölüm / Hasibe Çerko, Vural Kaya Şiiri Üzerine Bir Deneme / Y.Emre Altuntaş, "Akşamlarım" Şiiri Odağında Başka Ahmet Hâşim / Hayriye Ünal, Ahmet Haşim'de Muhayyilenin Yeri ve Poetikası / Ali K. Metin, Akraba Şairler Ahmet Haşim, İlhan Berk, İkinci Yeni / Alâattin Karaca, Bir Muharrir Olarak Ahmet Hâşim / İdris Ekinci, Bir Şair Cümlesinin İhya Ettiği Mekân: Gurabahâne-i Laklakan / Fikri Özçelikçi, Hatırat Kitaplarında Ahmet Hâşim / Yusuf Turan Günaydın, Siyah ve Beyaz Yanlış Telakkiler / Rasim Özdenoren, Afrika Köle Ticaretinin Uzun Vadeli Etkileri / Nathan Nunn, Milliyetçilik ve Milliyet Arasında Afrika / Ali

Mazrui, Afrika Edebiyatına Kısa Bir Giriş / Ahmet Sait Akçay, Kara Afrika Bibliyografyası / Yusuf Turan Günaydın. Ayrıca her sayıda sinema, kitap tanıtımı ve soruşturmalara da yer verilen dergide; Yazarın Oyuncakları, Benim Filmlerim, Çeşitkenar, Yeni Kitaplar, Portre, Okuryazarın Notları, Türk Sineması, Hece Postası gibi bölümler yer aldı.

Heceöykü

2004 yılında yayın hayatına başlayan ve sadece öykü - öykü yazıları yayımlayan *Heceöykü* bu yıl da birbirinden değerli kalemleri okurlarıyla buluşturdu. *Heceöykü* bugün 84 sayısıyla muazzam bir öykü birikimi koyuyor ortaya. Usta öykücülerle gençlerin harman olduğu, dosya ve inceleme yazılarıyla birlikte söyleşileriyle de önemli isimleri gündeme getirdi. Film öykü, Başka Dünyaların Öyküleri, Benim Öyküm, Son Okumalar, Yakın Plan ve Kahramanıma Mektuplar gibi bölümleriyle öykünün çevresinde, öyküye katkı yapacak çalışmalar sunuldu okura. Sayfa sayısı ve yayımlanan yazılar itibariyle en kapsamlı dergi olarak okuruyla buluşmaya devam ediyor. *Heceöykü* her sayısını usta bir isim olan Rasim Özdenören ile açıyor. Özdenören, Önyazı bölümünde edebiyata dair yazılarıyla yer alıyor.

Heceöykü 79. sayı Şubat Mart, 2016 yılının öykü dökümünü yapıyor. Kemal Gündüzalp'in hazırladığı çalışmada "Öykünün Yalnızlığı, Yalnızlığın Öyküsü" başlığıyla biraz da ironik bir başlık ile öykü dünyasını gündeme taşıyor. Ayrıca yazarlara 2016 yılında beğendikleri ilk beş öykü kitabı soruluyor. Rasim Özdenören, Önyazı'ya "Eleştiri, Bir Daha" denemesiyle okura sesleniyor. Sonra Yavuz Demir, Mehmet Kahraman, Mesut Doğan, Zeynep Hicret, Cafer Özgül, Merve Koçak Kurt, Emin Gürdamur, Safiye Gölbaşı, Soner Oğuz, Meral Afacan Bayrak, Abdullah Kasay, H. Neşe Kocak, Zeynep Sati Yalçın, Ekrem Şahin ve Volkan Zamanoğlu öyküleriyle yer alıyor. Ayrıca Sadık Hidayet ve Eyvaz Zeynalov, Başka Dünyaların Öyküleri'nde yerini almışlar. Benim Öyküm'ü Cemal Şakar yazmış. Abdullah Harmancı Son Okumalar'da öykü değerlendirmelerini sunuyor. Yakın Plan'ın iki konuğu var: Abdullah Harmancı ve Güray Süngü. Kahramanıma

Mektuplar bölümünde Tuba Dere "Gölgeler ve Hayaller Şehrinde" ile yerini almış. Bakış'ta Recep Seyhan Bahtiyar Aslan'ın "Lacivert" öyküsünü, Hatice Bildirici Hülya Soyşekerci'nin "Hayaller ve Harfler"ini, Ali Necip Erdoğan Handan Acar Yıldız öykülerini, Hatice Ebrar Akbulut Halime Toros ve Orhan Güdek Necati Mert'in "Mustafa'nın Karesi"ni ele alıyorlar. Son olarak, gelen eserlerin değerlendirildiği *Heceöykü* Mektubu'nda genç kalemlerin gönderdikleri öyküler değerlendiriliyor.

Heceöykü 80. sayı Nisan-Mayıs, "Öykünün Doğduğu An" soruşturmasıyla çıkmış. Füruzan ile başlayan ve birbirinden değerli yazarların öykülerinin doğduğu ânı anlatan bir soruşturma. Belki bütün yazarların anlattığı şeyler benzer gibi görünse de yazma ânının ve öncesinin deneyime aktarılması önemli bir çalışma.

Dergi Rasim Özdenören'in "Nasıl Yazmalı ya da Katıksız Yazarın Yetisi" adlı denemesiyle başlıyor. Ve öykü ile devam ediyor. Bahtiyar Aslan, Hasibe Çerko, Yavuz Demir, Mustafa Everdi, Zeynep Hicret, Yıldırım Türk, M. Emin Gürdamur, Zeynep Sati Yalçın, Sema Bayar, Neslihan Soydaş, Ahmet Burak Köroğlu, Mustafa Sarı'nın öyküleri yer alıyor. Film Öykü'de Hatice Bildirici "Vesikalı Yarim"i ele alıyor. Benim Öyküm bölümünde Abdullah Harmancı var. Wolfgang Borchert ve Bozorg Alevi ise çeviri öyküleriyle yer alıyor. Yakın Plan'da Necip Tosun, Çiyil Kurtuluş ve Zeynep Yenen söyleşileri var. Tuba Dere Kahramanıma Mektuplar'da "Efendiler ve Köleler" diyor. Bakış'ta ise, Merve Koçak Kurt Ali Karaçalı'nın *Kamçı* kitabını, Ali Necip Erdoğan Mehmet Kahraman'ın öykülerini, Özlem Güner Mustafa Çiftçi'nin kitabını değerlendiriyor.

Heceöykü 81. sayı Haziran-Temmuz, dergi her zaman olduğu gibi Özdenören'in "Son Ânın İçindeki Geçmiş" yazısıyla başlıyor. Ardından Mehmet Kahraman'ın "Anahtar" öyküsü ile devam ediyor. Mesut Doğan, Bahtiyar Aslan, Senem Gezeroğlu, Emin Gürdamur, Hüseyin Karatay, Safiye Gölbaşı, Sema Bayar, Soner Oğuz, Segâh Gümüş, Zeynep Sati Yalçın, Mustafa Uçurum, Ali Güney, Hacer Aktaş, Zühal Baylan öyküleri ile devam ediyor. Dergi bu sayısında 90 kuşağı öyküsünü ele alıyor. İki bölüm hâlinde yayımlanacak olan 90 kuşağı öyküsünün birinci bölümünde 12 yazı var. 90 kuşağı ile ilgili genel bir değerlendirmenin ardından o dönemde öykülerini

vermeyen başlayan öykücülerin öykü anlayışlarına değiniliyor. Hatice Bildirici Film Öykü'de "Yüzücü"yü ele almış. Bu sayıda iki de günlük yazıları var. Ali Karaçalı ve Virginia Woolf'un günlükleri var. Golam Huseyn Sâidi ve Muhammed Al-Zafzaf bu sayının çevirileri. Söyleşiler ise Hasibe Çerko ve Ayşe Aldemir ile yapılmış. Ayrıca gelen eserlerin değerlendirildiği *Heceöykü* mektubunda da eserlerin değerlendirilmesi yer alıyor.

Heceöykü 82. sayı Ağustos-Eylül, dergi bir önceki sayının devamı olarak 90 kuşağı öykücülüğünü ele almaya devam ediyor. Bu sayısında 6 yazı var. Cihan Aktaş, Ramazan Dikmen, Cemal Şakar, Ömer Ayhan, Murat Yalçın ile 90 kuşağı son buluyor. Bu sayının açılışında Rasim Özdenören "Geleceğin 15 Temmuz Edebiyatı"nı yazıyor. Zeynep Hicret, Müzeyyen Çelik, Mesut Doğan, Emin Gürdamur, Yeliz Baloğlu, Mustafa Sarı, Sema Bayar, H. Neşe Koçak, Hale Sert, Bülent Ayyıldız, Safiye Gölbaşı, Yunus Nadir Eraslan, Gülhan Tuba Çelik, Soner Oğuz, Nihan Feyza Lezgioğlu, Pınar Hacısalihoğlu, Ömer Besim Yaviç, İbrahim Halil Çelik, Aysun Bahar Asar, Zühal Baylan öyküleriyle yer alıyor. Çeviri öyküde ise İhab Rıdvan Said ve Abbas Ma'rufi var. Yakın Plan'da Dürdane Çınar Handan Acar Yıldız'ın romanı üzeri söyleşi ve kitap yazısı ile dahil olmuş. Başık'ta Hazal Bozyer "İpekli Mendil Öyküsüne Yeniden Bakmak", Gülhan Tuba Çelik "Rüyalarıma Giren Şehirler Getiren: Başka Dergi" ve Kemal Kahraman Jules Verne'in "İnatçı Keraban"ı yazıyorlar. Kahramanıma Mektuplar'da ise Tuba Dere ve Leyla Arsal bulunuyor.

Heceöykü 83. sayı Eylül-Ekim, dergi Rasim Özdenören'in "Toplumsa Ortam Suç ve Edebiyat" yazısıyla başlıyor her zaman olduğu gibi. "Suçun yer aldığı toplumsal ortam ile edebiyat arasında karşılıklı bir ilişki bulunmaktadır." diyen Özdenören suç ve edebiyat ilişkisi üzerine bir yazı kaleme almış. Öyküler Hasibe Çerko ile başlıyor, Bahtiyar Aslan, Mehmet Kahraman, Senem Gezeroğlu, Esra Demirci, Mesut Doğan, Zeynep Sati Yalçın, Sema Bayar, Engin Elman, Soner Oğuz, Betül Ok, H. Neşe Koçak, Serpil Tuncer, Mustafa Uçurum, Mustafa Sarı, Şerife Duman, Segâh Gümüş, Pınar Vardar, Abdulbaki İşçan, Serpil Güler, Murat Mahya Gürses ve Fatih Ayna ile devam ediyor. Dosya olmayan bu sayıda Bakış bölümü ve inceleme yazıları ağırlık kazanmış. Bakış'ta Yavuz Demir, Alpay Doğan Yıldız, Sercan Ceylan, Emin Gürdamur ve Çehov yazısı ile Pyotr Kropotkin

var. Yakın Plan'da Gülhan Tuba Çelik Zeynep Hicret ile, Ali Necip Erdoğan Merve Koçak Kurt ile söyleşiyorlar. Hatice Bildirici Film Öykü'de "Esaretin Bedeli"ni yazmış. Benim Öyküm'ü Ahmet Sarı yazıyor. Abdullah Harmancı Son Okumalar'da 5 ismin eserlerini değerlendiriyor.

Heceöykü 84. sayı Kasım-Aralık, yılın son sayısı Rasim Özdenören'in "Ben Yazmasaydım Kim Yazardı?" başlığıyla kaleme aldığı yazmak üzerine güzel bir yazı ile açılıyor. Özdenören yazısında yazmanın doğal bir süreç olduğunu, bir şekilde birilerinin yazmaya devam edeceğini belirtiyor. Edebiyatın ortak paydası olan dilin farklı kültürlerde farklı formlar hâlinde ortaya çıktığını, geçmişten günümüze, günümüzden de ebediyete doğru tüketilemez bir biçimde sürüp gideceğini dile getiriyor. Bu sayıya, Handan Acar Yıldız, Safiye Gölbaşı, Emin Gürdamur, Esra Demirci, Mehmet Kahraman, Fikri Özçelikçi, Yıldırım Türk, Sema Bayar, Meral Afacan Bayrak, H. Neşe Koçak, Zeynep Sati Yalçın, Dürdane Çınar, Yunus Nadir Eraslan, Sercan Ceylan, Abdülbaki İşçan, İbrahim Halil Çelik, Gülay Ünsal Bulduk ve Mehmet Aycı öyküleriyle katkıda bulunuyor. Üç çeviri öykü var: Emirhan Yeniki, Eyvaz Zeynalov, Sadık Hidayet. Film öyküde Hatice Bildirici, Julieta'yı değerlendirmiş. Anıt Öyküler'de ise Handan Acar Yıldız "Juilo Cortazar ve Gerçeğin Klonlanması"nı kaleme almış. Benim Öyküm'ü Mustafa Çiftçi yazıyor. Tuba Dere her sayıya olduğu gibi Kahramanıma Mektuplar'ı yazmış. Dergide üç söyleşi dikkati çekiyor. Bunlar Cihan Aktaş, Mesut Doğan ve Emin Gürdamur söyleşileri. Bakış başlığı altında inceleme yazılarıyla Yavuz Demir, Safiye Gölbaşı, Mehmet Kahraman, Rüveyda Durmaz, Ali Necip Erdoğan, Mehmet Doruk Kandemir kitap incelemeleriyle sayıya katkı yapıyorlar.

İtibar

İtibar, Aralık 2017'de 75. sayısını yayımlayarak 6. yılını doldurdu. Böylece edebiyat dergileri için azımsanmayacak bir sayıya ulaşmış oldu. Aylık Edebiyat ve Fikriyat Dergisi olarak yayımlanıyor *İtibar*. Her ayın ilk haftası dağıtımı tamamlanmış ve okuyucusuna ulaşmış oluyor. Hüseyin Su "Aylık yayınlanan bir dergi ayın birinde rafta olmalı. Bu okuyucuya karşı verilen

sözün yerine getirilmesidir" demişti. *İtibar* bu konuda sözünü yerine getiren bir dergi.

Şiir, öykü, deneme, söyleşi, kitap tanıtımları ile oldukça dolu bir içeriğe sahip. Geniş ölçüde şiire yer veren dergide genç yazarların ilk eserlerini usta şairlerle yan yana görmek mümkün. Ayrıca dergide şiirleri, öyküleri yayınlanan yazarların kitaplarının da yayınlandığını görüyoruz. Böylece derginin bir okul olarak yeni yazarlar yetiştirme görevini de yerine getirdiğini söyleyebiliriz. 2017 yılı içinde de derginin yazarlarından birçok ismin kitaplarının yayınlandığını görüyoruz.

2017 yılında dergilere yönelik tartışma konularından biri olan kapak tasarımı konusunun muhataplarından biri olarak görüldü *İtibar*. Yayın hayatına ilk başladığında da bu tür bir eleştiriye maruz kalmış ve kapak tasarımını değiştirmişti. Bu yıl içinde yayınlanan on iki sayıda da kapak doğa temalı. Okurda bir ilgi uyandırdığını söyleyemeyiz. Sade tasarımlar olarak değerlendirebileceğimiz bu tavra karşın içerik olarak oldukça zengin bir içeriğe sahip olan dergi, böylece okurun gönlünü alması da biliyor.

Ağırlıklı olarak şiir ve öykü derginin verim kaynağı. Bu yıl Türkiye Yazarlar Birliği şiir ödülüne layık görülen Cevdet Karal şiirleriyle *İtibar*'da yer aldı. Derginin Kasım sayısından (74. sayı) Cevdet Karal'la yapılan bir söyleşi ve kitabın tanıtım yazısı yayınlandı. Necip Fazıl Şiir ödülüne layık görülen Ahmet Murat da şiirlerini *İtibar*'da yayınlamayı tercih etti. Ayrıca Necip Fazıl Hikâye - Roman Ödülüne layık görülen Necip Tosun da öykü ve denemeleriyle dergide yer aldı. Derginin Şubat sayısından (65. sayı) Necip Tosun'la bir söyleşi yapıldı. İbrahim Tenekeci, Nurettin Durman, Furkan Çalışkan, Mustafa Akar, Nadir Aşçı, Mustafa Uçurum, Zeynep Tuğçe Karadağ, Tuba Kaplan, Ercan Yılmaz, Suavi Kemal Yazgıç, Raşit Ulaş geleceğe kalacağını düşündüğümüz şiirlerini derginin 2017 yılında yayınlanan sayılarında okura sundular. Ayrıca Güray Süngü, Abdullah Harmancı, Yunus Develi, Cihan Aktaş, Doğukan İşler gibi öykücülerin yanı sıra Cemal Şakar'ın yeni anlatım imkânları aradığı deneysel öyküleri, öykü meraklıları için gözden kaçırılmaması gereken eserler olarak derginin 2017 sayılarında yer buldu.

Bunun yanında özellikle Ercan Yıldırım, Kemal Sayar, Hüsrev Hatemi'nin meseleleri etraflıca ele aldıkları yazılar göz ardı edilmeyecek fikir yazıları olarak dikkat çekiyor. Poetika yazıları ve İslâm felsefesi konularındaki yazılarla fikir ve edebiyat alanlarının birbirine yakın çizgisinde dikkate değer eserler mevcut dergide. Elbet edebiyat ve fikir ayrı düşünülmeyecek alanlar. Bu alanlardaki güçlü yazılarla içeriği daha da zenginleşen dergi, bu anlamdaki mevcut boşluğu da doldurmuş oluyor. *İtibar* derdi, meselesi olan bir dergi. Derdiyle hemhal olmuş olarak yayın hayatına devam eden *İtibar* için 2017 yılını böyle geçti. Nice 75 sayılara.

İzdiham

İzdiham, birbirinden farklı kuşaktaki yazarları okuyucuyla buluşturmaya devam ediyor. Kapak tasarımının getirdiği farklı solukla ezber bozuyor. Klâsik dergiciliğin aksine, resim ve illüstrasyon yerine kapakta sloganı tercih ediyor. *İzdiham*, dergi yayıncılığının yanı sıra, *İzdiham* yazarlarının kitaplarını da basıyor. 2017 yılında Yunus Meşe, Mustafa Toprak dergi yazılarını kitaplaştıran yazarlardan. Dergiye bütün gazete bayilerinden ve kitapçılardan ulaşmak mümkün.

2017 yılında *İzdiham* dergisinde çeşitli çalışmalarıyla Mustafa Kutlu, Gökhan Özcan, Bülent Parlak, Ali Ayçil, Atakan Yavuz, Eda Tezcan, Dilek Kartal, İbrahim Varelci, Bekir Şamil Potur, Güray Süngü, Berkan Ürgen, Alper Çeker, Mücahit Gündoğdu, Özer Turan, Seda Nur Bilici, Hatice Çay, Mustafa Toprak, Yunus Meşe, Köksal Özyürek, Yasin Kara, Hakan Göksel, Sibel Atagün, Feyza Özcan, Çağatay Hakan Gürkan, Oğuzhan Bükçüoğlu, Sema Evin, Turgay Bakırtaş, Rıfat Eroğlu, Hakkı Özdemir, Fatih Tuna, Hacire Büküm Yılmaz yer aldı.

Karabatak

Karabatak dergisi 2017 yılını Emperyalizme Karşı Edebiyat dosyasının işlendiği Ocak-Şubat (30. sayı) sayısıyla açtı. "İnsanlığın safında olmayan sözün edebi değerinden söz edilemez" diyordu Ali Ural açılış sayfasında. Edebiyat ve sanatın insanlık için kattığı değeri, şairin ya da yazarın

görevini, duruşunu belirtmek isteyen bir dosya konusu seçilmişti. Yazarın sorumluluk bilincinin ne olduğunu derginin dosya yazarları, yazılarında meselenin farklı boyutlarıyla ele aldılar. Bu sayıda Hikmet Barutçugil'le yapılan bir röportaj da bulunuyor. Röportajında Barutçugil, yaşamın suyla olan başlangıcıyla ebru sanatı arasındaki bağdan başlayarak sanatı, fikir dünyası, eğitimi, ödülleri, hayatı, tefekkür, ibadet, varlık konularına dair birikimini aktarıyor.

Dergi Mart-Nisan (31. sayı) sayısında daha önce dergilerde rastlanmamış bir kolektif çalışma yayınladı. Dosya konusunu "Klâsik Edebiyatın Cansuyu: Hz. Peygamber (sav)" olarak belirleyen dergide 21 naat yayınlandı. Derginin şairleri peygamber sevgisinin klâsik edebiyatımızda karşılığı olan naatlarını modern bir bakış açısıyla dile getirip bu sayıda yayımladılar. Oldukça özgün ve birbirinden değerli 21 naatla meraklıları için kaçırılmaması gereken bir sayı hazırlanmış oldu. Ağırlıklı olarak akademisyen yazarların bulunduğu dosya yazarları yazılarında peygamber sevgisini ele aldılar. Naat, mevlit vb. türlerin özeliklerinin ele alındığı yazılarla edebiyat içinde peygamber sevgisini işlediler. Yine bu sayıda Bosna Hersek'in millî şairi Prof. Cemaleddin Latiç'le yapılan oldukça hacimli ve birçok konuya değinen bir röportaja imza atıldı.

Derginin Mayıs-Haziran (32. sayı) sayısında dosya konusu "Modern Edebiyatın Hz. Peygamber (sav) İdraki" idi. Önceki sayısında klâsik edebiyatta peygamber sevgisini inceleyen dergi bu sayısında da modern edebiyata etkisini göstererek kapsamlı bir çalışmaya imza atmış oldu. Özellikle Prof. M. Fatih Andı ve Ahmet Sarı'nın kaleme aldığı yazılarda günümüz modern şairlerinin şiirlerinde peygamber algısı okuyucuya sunulmuştur. Bu sayının röportaj konuğu ise Tosun Bayrak. Sanatın ilk amacının insanlığın görmediğini göstermek olduğunu belirten Bayrak, sanatçı olarak gördüğünü aktarmak için farklı araçlar kullanan bir isim. Özellikle Amerika'da yaptığı performanslarla oldukça ilgi çekmiş sanatçı. Yolculuğundaki akademisyenlik, tüccarlık, şair, ressam, performans sanatçısı, dergâh şeyhliği duraklarını anlatıyor röportajında.

Temmuz-Ağustos (33. sayı) sayıya geldiğimizde dosya konusu olarak "Sinema ve Kutsal" seçilmiş. Kutsal kavramının ne olduğu, sinemadaki yeri,

inançların sinemada kullanımı, kutsalın sinemadaki yeri gibi konuların işlendiği yazılarla mesele etraflıca işlenmiş. Bu sayının röportaj konuğu Prof. Nurhan Atasoy oldu. Geçmiş medeniyetlerin kültürlerini, sanatlarını, yaşam tarzlarını oluşturdukları mimaride gören Nurhan Atasoy yazdığı eserlerini, çalışmalarını, tarihe ve çalışma ahlâkını en önemlisi de insan sevgisini anlatıyor.

Eylül-Ekim (34. sayı) sayısının dosya konusu ise "Dil, Sanat ve İktidar". Sanatçının iktidara muhalif tavrını kullandığı sanat dili üzerinden inceleyen yazılara yer verilmiş dosya bölümünde. Röportaj konuğu ise Prof. Ayhan Bıçak. Tarih felsefesi alanında eşsiz eserlere imza atan Bıçak, küresel medeniyetin zayıf toplumları ortadan kaldırdığını, kendilik bilincinde olmayan felsefeci / aydınların da çözümden uzak olduklarını vurguluyor. Zayıf toplumların kendilik bilinciyle yeniden inşasının gerekli olduğu ve bu sayede ayakta kalabileceklerini belirtiyor.

Yılın son sayısı olan Kasım-Aralık (35. sayı) sayısına geldiğimizde oldukça tartışılan bir konuyu dosya olarak ele aldığını görüyoruz. "Edebiyat ve İntihal." İntihal gerekçeleri içinde kıskançlık ilgi çekici bir sebep olarak karşımıza çıkıyor. Kendi yaratı gücünden üstün eser karşısında sanatçı bazen itiraf edebileceği şekilde bazen de itiraftan dahi kaçınarak intihale başvuruluyor. Kiminde taklit, kiminde esinlenme adı altında olsa da sanatçı için leke olarak intihalden kaçamayan yazarları görüyoruz dosya yazılarında. İktibas kıvılcımdan ateşlenmek, intihal ateşi çalmak üzerine Hasan Akay'ın kaleme aldığı dosya yazısı oldukça dikkat çekici. Günümüzde intihalin sınırlarını anlayabilmek için oldukça önemli bir dosya hazırlamış *Karabatak*. Röportaj konuğu ise bu sayıda Prof. İhsan Fazlıoğlu oldu. Mesuliyet, mensubiyet, kimlik bilinci, düşünce ufku, anadil, inşa konularında çok önemli görüşlerini dile getirdi. Kimliğini oluşturamamış bir toplumun mensubiyeti, mesuliyeti, ufku ve inşasının zorluklarını gözler önüne seren röportaj ilgiyle karşılandı.

Karabatak röportajları ve dosya konularıyla birlikte ana ekseni şiir ve öykü olan bir dergi. Eskader 2017 şiir ödülüne *Yan Tesir* kitabıyla lâyık görülen Hüseyin Akın şiirlerini, Türkiye Yazarlar Birliği öykü ödülüne *Olay Berlin'de Geçiyor* kitabıyla lâyık görülen Naime Erkovan öykülerini,

Eskader 2017 Gezi Kitabı ödülüne *Bir Şehir Durduğunda* kitabıyla layık görülen F. Hande Topbaş gezi yazılarını *Karabatak* dergisinde yayımladı. Yıl içinde usta şair ve öykücülerle birlikte birçok genç şair ve öykücü de dergide yer aldı. Genç şair ve öykücülerin ilk kitaplarına giden yolda kapı aralayan bir dergi olan *Karabatak*, yıl içinde kadrosundaki birçok yeni şair ve öykücünün de ilk kitaplarını tanıttı. Ayrıca deneme ve poetika yazılarıyla Hasan Akay, Ali Ömer Akbulut ve Necati Mert atlanmadan okunması gereken eserlerini verdiler. 2017 yılı *Karabatak* için böyle geçti.

Kargış

2017, bir önceki yıl gibi şiir dergiciliği alanında çok güçlü bir atılım göze çarpmadı. Öykünün ve romanın yükselişte, şiirin yayım ve dağıtım ağı olarak düşüşte olduğu görülebilir. Yayınevi ya da farklı kurumsal kimlik desteği olamadan güçlü bir dağıtım ağı kurmanın zorluğu düşünüldüğünde, şiir dergiciliğinin ne denli zor bir süreç olduğu daha net görülebilir. Bu zorluklarla birlikte şiir yazan ve yayımlayan şair sayısında bir düşme söz konusu değil.

Kargış'ın bu yıl yayımlanan üç sayısına da bakıldığında deneyselliğin ne olduğu ve 2010 sonrası deneysel şiirin seyrinin tartışmalarda belirleyici olduğu görülmektedir. Bunun en önemli sebeplerinden bir tanesi, İkinci Yeniden sonra 80 ve 90 süreci dahil, güçlü bir kanonik şiirin ortaya çıkmaması olarak görülebilir.

Kargış, 2017 yılında 3 sayı çıktı. Dergi ilk sayısında 2010 sonrası deneysel şiiri soruşturma konusu yaptı. Bu soruşturmaya Erhan Altan, Murat Üstübal, Ömer Şişman, Liman Mehmetcihat, İlker Şaguj ve Murat Çelik katıldı. Mikail Söylemez "Yaklaşma Çabası", Usame Söylemez "Hücre Bölünmesi" adlı yazılarıyla soruşturmayı destekleyici nitelikte yazılar yazdılar. İkinci ve üçüncü sayıda da deneysel şiirin seyrini ve 2010 sonrası dinamiklerini yorumlamaya devam eden dergi, kısa süren yayın periyoduna rağmen oldukça dolu bir içerikle 2017'yi tamamladı.

İkinci sayıdaki deneysel şiir soruşturmasına katılan isimler ise Ali Özgür Özkarcı, Efe Murad, Ömer Erdem, Bülent Keçeli, Serkan Işın ve

Mehmet Öztek. Üçüncü sayıda soruşturma yerine poetik yazılara ağırlık veren dergide Melih Özel Ubıh, Osman Konuk şiiri üzerine oldukça birikimli bir teorik altyapıyla yayımladığı bir yazıyla yer aldı. Her üç sayıda da dergi hem tartıştığı meselelerin ağırlığı hem, de şiir seçimindeki titizlikle belli bir çıtayı tutturmuş görünüyor. Umalım ki bu güzel çaba burada noktalanmaz.

Kaygusuz Şiir

Kaygusuz Şiir dergisi 2016 yılının son aylarında neşre başladı. Dergiyi çıkaranlar Salim Nacar, Dursun Göksu ve Musa Günerigök'ten oluşuyor. Pek çok dergide görülen yazı yazmaktan çekinen şair profilini yıkmaya çalışıyor *Kaygusuz*. Bunu kendi şairleriyle birinci planda sağlaması onu toplama bir dergi olmaktan çıkarıyor. Yazıların ağırlığı bu üç şairin halkalarıyla yayılıyor.

Dergiyi üç planda düşünmek mümkün. Öncelikle her sayıda yirmiye yakın şiir yayımlanmış şimdiye dek. Özellikle bir şiir dili teklif etmiyor *Kaygusuz*. Şiirdeki sonsuz varsayımlara açılmayı seviyor. Bu sebeple belirgin bir şiir yönsemesi aramak boşuna. İlk sayıdan itibaren Muhammed Sarı, Aziz Mahmut Öncel, Nazmi Cihan Beken, Ufuk Akbal, Ömer Faruk Maden, Salim Nacar, Dursun Göksu, Musa Günerigök, Abbas Varol, Sırrı Can Kara, İdris Ekinci, Enes Özel, Hüseyin Karacalar, Muhammed Ali Gülmez, Süleyman Sabri Genç, Abdussamed Bilgili, Ali C. Yoksuz gibi farklı kanallardan şairlerin bir arada olduğunu gördük.

Kaygusuz'un asıl gücü şiirlerini, eleştirel denemelerle bir çatıda buluşturmasından geliyor. Şimdiye kadar Salim Nacar'ın şiir ve tarih ilişkisini sorguladığı "Şiir, Şairini Tanımayan Tarih Karşısında" yazısı, Musa Günerigök'ün şiirin asıl gücünü nereden aldığına dair ve iktisadi rasyonaliteye karşı şiirin neyi başaracağını anlatan "Dekadans ve Şiir" yazısı, Dursun Göksu'nun şiir eleştirisinde başka bir yol ve yöntem arayışı çabasını dile getirdiği "Ölümcül Teknikler Aramak" yazısı ve Barış Özgür'ün başka bir açıdan şiir tarihi ve İsmet Özel okuması yaptığı felsefi derlemesi diyebileceğimiz "Sath-ı Müdafaa" yazısı derginin öne çıkan yazıları arasında yer alıyor.

Kaygusuz eleştirilerini bir yandan şiirin özüne dair bir çözümleme ve arayış biçiminde yürütürken bir yandan da gündemin nabzını tutuyor. Bu sebeple kurulmuş bir Politbüro bölümü var ki dergiyi alanların ilk elden okudukları yer belki de bu bölümdür desek abartmış olmayız. Politbüro bölümünde güncel dergilerin sorunları, şiire ilişkin bazı sorunlar, şiir incelemeleri ve 2010 kuşağının sorunlarının işlendiğini görüyoruz. Politbüro bir nevi derginin kuşbakışı bir biçimde ortamı süzdüğü bir loca görevini üstleniyor.

Kaygusuz'un bir başka gücü de söyleşileri. İkinci sayıyla başlayan Musa Günerigök'ün soruları eşliğinde Hüseyin Rahmi Göktaş ve Hakan Şarkdemir'le yapılan söyleşiler âdeta bir düşünme meditasyonu, şiir temrini olarak okunabilir. Okuyucuyu yeni bir maceraya çağırıyor *Kaygusuz Şiir* dergisi. Nefesinin yetmesi için yalnızca şiire odaklanması kâfi. Gerisi onların elinde. Zira bu işi iyi bilen olmak çabası her hallerinden okunuyor.

Kaygusuz'un 2017'de yayımladığı ilk sayı, Ocak-Şubat sayısı olan ikinci cilt. Musa Günerigök, Dursun Göksu ve Salim Nacar'dan oluşan yayın kurulu, her sayı "Politbüro" adını verdikleri köşede şiir eleştirisi ve şiir gündemine dair yazılara yer veriyor. Bu yazıların günceli yakalamak ve kadim meseleleri güncele yaymak gibi bir iddiası olsa da -Günerigök'ün yazıları hariç- teorik çerçeveden ve şiirin bizzat kendisine dair tespitlerden uzak olması, köşenin etkisini zayıflatan faktörler olarak görülebilir. Örneğin 2. sayıda Salim Nacar, "Bir Arada Bulunmak Zorunda mıyız" başlığıyla yayımladığı yazıda şiirin esas meselelerine değil, şiir ortamındaki bir araya geliş biçimine yoğunlaşmış görünüyor. Ortamın değişken düzeneği göz önüne alındığında ve şartların her daim değişerek yeni parametrelerle yeni bir araya gelişleri getirdiği düşünüldüğünde bu zemin, etkili bir eleştiri için yeterli veriyi elbette sağlamaz. İkinci sayıdaki en güçlü yönlerden bir tanesi, Musa Günerigök tarafından yazılan "Şiirin İlk Anlamı Anlamın İlk Şiiri" başlıklı yazı. Günerigök, bu yazıda "kendiliğinden tefekkür etmenin imkânını kaybeden şiir, salt kuşak fikri üzerinden bir meşruiyet aramaktadır. Şiir, şairler eliyle bir kuşak sorununa indirgenmiştir" ifadeleriyle şiir adına önemli bir meseleyi gündeme almış

ve kendilik kavramı etrafında bu sorunun farklı görünümlerinin bir muhasebesini çıkarmaya çalışmıştır. Dördüncü sayıdaki en dikkat çekici iki detaysa Hakan Şarkdemir ve Muhammed Özmen'le yapılan söyleşiler. Salim Nacar'ın daha önce de denemiş olduğu kitabı çıkmamış genç şairlerle söyleşi yapma "riski"ni göze alması, derginin günceli kaçırmak istememesinin bir göstergesi aynı zamanda.

Kitap-lık

Kitap-lık dergisinde geçtiğimiz yıl yayımlanan en dikkat çekici yazılardan bir tanesi, Baki Ayhan T.'nin "Duygu Şiirin Neresinde" adlı yazı. Yazar, şiirde duygu, duygusallık ve duyu kavramlarının farkını ön plana çıkararak şiirin yaşantı içerisindeki somut karşılığının duyular üzerinden belireceğini söylüyor. "Şiirin içine girmiş, şair tarafından sözcüklerin sırtına (veya kalbine!) yüklenmiş duygu yükünün okuyan tarafından en hakikatli şekilde anlaşılıp tadılabilmesi, bütün duyuların aynı anda aynı güçle fışkırıp duyguya dönüştüğü anlara sıkı sıkıya bağlı olmasıyla mümkündür" diyerek modern şiirin duygu iletimini yine metnin içerisinden bir dinamikle sağlaması gerektiğini ön plana çıkaran yazar, galiba konunun psikolojik boyutunu gözden kaçırmaktadır. Hiçbir algı biriminin aynı anda aynı güçle bilinç düzeyine çıkamayacağı, birinin ya da birkaçının bilinç düzeyinde daha baskın olabileceği düşünüldüğünde şiir, duyuların içerisinde kendi varlığını da yok edecek demektir. Şu hâlde şiirin duyguya dönüştüğü anlara hapsolup kendisini metin sınırları dahilinde ortaya koyamaması ve her türlü duygusal müdahaleye açık hâle gelmesi de ayrıca bir sorundur. Dergideki bir başka dikkat çekici yazı, Alper Beşe'nin kaleme aldığı "Karşı" adlı yazı. Bu yazıda Alper Beşe, Turgut Uyar şiirini siyasal bir perspektif çizerek karşı olmak kavramı çerçevesinde inceliyor. Beşe, bu yazıda "Su Yorumcularına I" şiirini de sembolik göstergeler temelinde değerlendiriyor. Bu yıl *Kitap-lık*'ta yayımlanan diğer bir dikkat çekici yazı, Yaşar Güneş'in "Poetik Başkaldırı: Bir Tanımlamaya Doğru" adlı yazısı. *Şiirimin Çeyrek Yüzyılı* adlı kitabı odağında Yücel Kayıran'ın poetik görüşlerinin değerlendirildiği yazıda yazar, şairin poetikasının temelinde sadece güncelin epistemolojik getirilerinin değil,

şairin neye başkaldırdığının önemli olduğunun altını çiziyor. Dergide bu yıl yayımlanan en dikkat çekici söyleşi, Anıl Cihan'ın şair Akif Kurtuluş'la yaptığı söyleşi. Kurtuluş, "Nefreti kontrol edemediğiniz zaman siz de başka bir iktidar olursunuz" diyerek sosyal alana egemen olan bu duygunun negatif dönüştürücülüğünü de göz önüne getiriyor. Anıl Cihan, şairin *Romantik Korno* ve *Daktilo Yazıları* kitapları odağında sorduğu sorularla şairin poetik duruşunu daha da belirginleştirecek güzel bir söyleşi gerçekleştiriyor.

Mahalle Mektebi

İki ayda bir yayınlanan *Mahalle Mektebi* Konya merkezli bir dergi. Ulvi Kubilay Dündar'ın yönetiminde çıkan dergi daha çok öykü ve dosya konularıyla öne çıkıyor. Dergide bu yıl ele alınan medeniyet ve edebiyat merkezli dosya başlıkları; hac, sofra, kitsch, tarz, Hüseyin Akın. Dergi her sayısında birden fazla söyleşiye de yer vermiş. Bu söyleşilerin öne çıkanları; Mustafa Aydoğdu, Hüseyin Akın, Ali Ural, Ali Emre, Şaban Sağlık, Mustafa Kirenci, Akif Hasan Kaya, Handan Acar Yıldız, Güray Süngü, Atilla Maraş ve Hayrettin Orhanoğlu ile yapılanlar. Yayıncılık alanında başarılı bir çizgi yakalayan Mustafa Kirenci ile yapılan söyleşiye dikkat. *Mahalle Mektebi*'nin "kitsch" konusunu ele aldığı 36. sayısında Şaban Sağlık, Mehmet Ulutürk, Peyami Safa Gülay yazı ve değerlendirmeleriyle gölgede kalmış bir konuyu derinlemesine ele almışlar. Hüseyin Akın dosyasının ele alındığı 34. sayıdaki yazılar da şairi yakından tanımak için arşiv niteliğinde bilgiler sunuyor. Özellikle Selçuk Küpçük'ün kaleme aldığı "Özülke'den Bugüne Hüseyin Akın'ın Dergileri" başlıklı yazıya dikkat çekmek isteriz. Hac sayısında ise Sami Büyükkkaynak'ın Ali Ulvi Kurucu ile ilgili yazısı ve Abdullah Kasay'ın Malcolm-X ve Hac Yolculuğu yazıları öne çıkmış. Derginin öykü sayfalarında öne çıkan isimler ise şöyle; Abdullah Harmancı, Ahmet Sarı, Hasan Harmancı, Mustafa Başpınar, Mehmet Kahraman, Elif Genç, Dilara Ayşe Akdeniz ve Yunus Develi. *Mahalle Mektebi*'nde öykü ve dosya yazılarının ardından şiirler de önemli yer tutuyor. Bu yıl dergi sayfalarında öne çıkan şairler; Mustafa Uçurum, Hüseyin Akın, Yunus Emre Altuntaş, Mustafa Aydoğan, Ömer Korkmaz, Mustafa Köneçoğlu,

Ömer Yalçınova, Hasan Hüseyin Çağıran, Ali Akçakaya, Vasfettin Yağız, Abdülhalik Aker, Fatih Budak. Ayrıca; Yümni Baba, Cenani, Azad Tahrani, Nizar Benil Merce, Huşeng-i İbtihac, Ahmed-i Şamlu gibi isimlerden yapılan çeviriler de şiir sayfalarında yer almış. *Mahalle Mektebi* hemen her sayısında kitap değerlendirmeleri ve sinema okumalarına da yer verdi. Dergide bu yıl dikkat çeken diğer yazılar ise şöyle; Vasfettin Yağız / Cahit Zarifoğlu'nun Mektupları Üzerine Bir Deneme, Muammer Ulutürk / Son Akşam Yemeği, Murat Ak / Hikemi Geleneğin Şiirle İnşası, Necdet Subaşı / Dua, Gürkan Gülcemal / Bir Arınma Yolculuğu, Peyami Safa Gülay / Bina Yapmak mı, Oda Toplamak mı. *Mahalle Mektebi* sadece bir edebiyat dergisi değil aynı zamanda düşünce ve fikir dergisi olarak da kurumsallaşmasını devam ettiriyor.

Post Öykü

3. yılının içinde olan *Post Öykü*, öykü ve öykü yazıları ile edebiyata katkı yapmaya devam ediyor. Kendi dilini ve kadrosunu oluşturan dergi önemli dosya konularıyla da türe açılım sağlıyor. Geçen dönemin son sayısında "Mit ve Öykü" başlığıyla efsane ve mitlerin edebiyata, öyküye yansımalarını konu almıştı. Yılın ilk sayısı olan Ocak-Şubat sayısında "Fantastik ve Öykü" dosyasıyla çıktı. Mit, efsane, fantastik, büyülü gerçeklik gibi türü bütünüyle kavrayacak önemli çalışmalar sunuyor *Post Öykü*. Dikkat edilirse gerçekçi metinlerden ziyade hayale, efsane ve destanlara yönelen bu açılım, öyküye ayrı bir tat katıyor. Özellikle bu topraklarda fantastiğin ne şekilde yansıdığı ve kendi fantastiğimizin nasıl olduğu konuları dikkate değer yazılar. Yine önemli bir başka dosya konusu ise "Kahraman ve Öykü." Kurmacada kahraman, karakter deyince öykü ve romanın başkişisinden söz ediyoruz demektir. Fakat burada konu edilen kahraman önceki dosya konularıyla bağlantılı olarak ele alınmış. Mit, efsane ve fantastik türlerdeki kahraman ayrı veya kıyaslamaları bütün yönleriyle ele alınıyor. Kahramanın çıktığı sonsuz yolculukta onu neyin beklediği, nasıl devam ettiğiyle ilgili önemli yazılar bulunuyor dosyada.

Post Öykü'de her sayıda dosya yok, lâkin dosyaları destekleyen minvalde öyküler okumak mümkün. Özellikle fantastik öyküler okumak

isteyen okurların tercih edeceği öyküler ağırlıkta. Usta öykücülerle gençlerin bir arada olması birikimin görülmesi bakımında kayda değer bir durum. Ayrıca kitap inceleme yazıları, çoğul bakış ve kitap tanıtım yazıları dergiye zenginlik katıyor. Öyküye dair kuramsal yazılarda Cemal Şakar'ın bariz bir yeri var. Şakar, öykü teorisi ve dil üzerine incelikli yazılar kaleme alıyor. Üzerinde durulması gereken bir başka bölüm de Necip Tosun'un günlükleri. Tosun, günlüklerinde edebiyat dünyası tanışıklıklarıyla birlikte, yaptığı okumaları, yazı sürecini okurlarla paylaşıyor.

Post Öykü 3.2 Ocak-Şubat sayısı "Fantastik ve Öykü" dosyası okura sunuldu. Bu sayı Arda Arel'in Nenemin Saçları ya da I'm too Old for This Shit! Öyküsü ile açılıyor. Sırası ile Emre Ergin, Bülent Ayyıldız, Şeyda Arslan, Cemal Şakar, Akif Hasan Kaya, Ali Işık, İbrahim Aslaner, Yasin Özdil, Yusuf Bahri Gültekin ve çeviri öykü ile Feriba Vefi bu sayının öykücüleri. Yeni başlayanlar için edebiyat köşesini Selman Bayer ve M. Raşit Küçükkürtül yazmış. Ertan Örgen Taşra ve Erken Nostaljiye Dair yazısında üç öykücü üzerinden taşra ve nostalji incelemesi yazıyor. Asım Öz Arka Kapak dergisine ait eleştiri yazısı yazmış. Özkan Gözel ise, Zygmunt Bauman'ın Postmodern Etiğine Reddiye yazısıyla yer alıyor. Fantastik ve öykü dosyasına altı farklı yazar; Bülent Ayyıldız, Gönül Yonar, Ecehan Biçen, Ertuğrul Emin Akgün, Nurseli Gamze ve Burcu Bayer katkı veren yazarlar. Kırkıncı Oda'da Güven Adıgüzel'in notlarını görüyoruz. Post Kitap bölümü Çoğul Bakış yazıları ile dikkati çekiyor. Abdullah Harmancı, İsmail Özen, Hale Sert, Mehmet Kahraman, Ali Güney, Betül Ok Mukadder Gemici'nin *Kar Makamı* kitabını değerlendiriyorlar. Dürdane Çınar, Gülhan Tuba Çelik ve Selma Aksoy Türköz bu sayının kitap yazarları.

Post Öykü 3.3 Mart-Nisan sayısı "Kahraman ve Öykü" dosyası ile okurun karşısına çıkıyor. Epik kahramanlar üzerinden kahramanın sonsuz yolculuğu ele alındığı sayı Emre Ergin öyküsüyle açılıyor. Sena Ergin, Osman Cihangir, Arda Arel, Bülent Ayyıldız, Akif Hasan Kaya, Ali Işık, Mahmut Sami Yıldız, Bünmayin K. Suavi Kemal Yazgıç, Kenan Biberci, M. Fatih Özdemir bu sayının diğer öykücüleri. Terri Bisson çeviri öyküsüyle yer alan bir başka öykücü. Eleştiri bölümünde iki önemli yazı var; biri Cemal Şakar'ın Toplumsal Mekânın Yırtılması, diğeri Özkan Gözel'in

Hızlı, Daha Hızlı, Daha da Hızlı: Yürüyen Merdivenlerde Koşan İnsanlar. Toplumsal eleştiri anlamında ikisi de değerlendirilmesi gereken yazılar. Yeni başlayanlar için edebiyatı Arda Arel ve Suavi Kemal Yazgıç yazmışlar. Öykücünün Günlüğünde Necip Tosun 1984 yılına ait günlüğünden yazılarla okurun karşısında. Çoğul Bakış'ın radarında bu kez *Düğün Daveti* kitabıyla Emine Batar var. Burcu Bayer, Özlem Göktaş ve Gülşen Funda Çelik ise bu sayının diğer kitap yazıları kale alan yazarlar.

Post Öykü 3.4 Mayıs Haziran sayısı Arda Arel'in öyküsü ile başlıyor. Bu sayı öyküleri ve söyleşisi ile dikkati çekiyor. İman tecrübesi estetik bir tecrübedir." diyen Turan Koç ile Aykut Ertuğrul konuşmuş. Estetikten İslam sanatına, klâsik nedir, sanat ile zanaat arasındaki ayrım gibi pek çok konuda derin bir söyleşi gerçekleştirilmiş. Öykücünün Günlüğünde Necip Tosun günlüğünden yansıyanları okura sunuyor. Eleştiri inceleme yazılarında Senem Gezeroğlu Mustafa Kutlu'nun Günümüz Öyküsüne Etkileri'ni, Gülhan Tuba Çelik ise Zeynep Hicret'in öykülerini yazmışlar. Çoğul bakış bu sayındaki konuk *Kelebeğe Tapan Adam* kitabıyla Bünyamin Demirci. Yeni başlayanlar için edebiyatı Cemal Şakar ve Arda Arel yazmışlar. Kırkıncı Oda'da Güven Adıgüzel notlarını yazmaya devam ediyor. Bu sayının öykü listesi bir hayli fazla. Bünyamin Ayyıldız, Şeyda Arslan, Burak Uzun, Esra Erman, İbrahim Aslaner, İrem Ertuğrul, Sedat Demir, Osman Cihangir, Aynur Dilber, Zülal Derin, Rıfat Eroğlu, Remzi Şimşek ve çeviri öyküleri ile Mazen Maruf ve Muhammed Muhammed Ali sayının öykücüleri.

Post Öykü 3.5 Temmuz-Ağustos sayısı Silvan Alpoğuz'un Ervah-ı Ezel öyküsüyle çıkmış. Elif Genç, Bülent Ayyıldız, Ahmet Kırtekin, Ahmet Topbaş, Saadet Külekçi, Ahmet Sarı, Şahin Torun, Elif Sena Ergin, Yavuz Ahmet, Zülal Derin ve Gülşen Funda Çelik bu sayının diğer öykücüleri. Çeviri öyküleri ile Vahid Tavile ve Enis Rafii katkı yapan isimler. Cemal Şakar Edebiyatın Dille Cilveleşmesi başlığıyla önemli bir yazı kaleme almış. "Dil iletişim aracı olmaktan önce ortam vasattır. İnsan içine doğduğu ortam sayesinde kendisini tanır, tanımlar. İnsan için dilin dışarısı yoktur. Kavradığı, tanımladığı her ne varsa dil sayesindedir." diyen Şakar edebiyat içinde dil önemini vurgular. Postmodernizm, Biçim-Hakikat İlişkisi ve

Postmodern Sonrası başlığıyla Bülent Ayyıldız, biçim hakikat bağlamında ele aldığı yazı dikkate değer bir çalışmadır. Öykücünün Günlüğünde Necip Tosun her zaman olduğu gibi geçmişten yansıyanları gün yüzüne çıkarıyor. Fragmanlar başlığıyla Cemal Şakar öykü üzerine kısa cümlelerle bilgi ve tecrübe paylaşımında bulunuyor. Yeni başlayanlar için edebiyat bölümünde Şahin Torun Satır Satır İyi Olmayı Öğrenen Kötü Çocuk: Raskolnikov adıyla güzel bir inceleme yazısı yazmış. Gülhan Tuba Çelik ve Senem Gezeroğlu da inceleme yazıları ile bu sayıya katkı veren isimler.

Post Öykü 3.6 Eylül-Ekim sayısının başında bu kez Kendime Giden Yol öyküsü ile Cemal Şakar'ı görüyoruz. Belkıs Kıssası ile Elif Genç takip ediyor Şakar'ı. Bülent Ayyıldız, Betül Nurata, Ertuğrul Emin Akgün, Nurullah Aydın, Aykut Ertuğrul, Aynur Dilber, Osman Cihangir, Şeyda Arslan, Burak Uzun, Mehmet Fatih Özbey ve çeviri öyküleri ile Alisa Ganieva ve Faruk Sehiç takip ediyor. Cemal Şakar her zaman olduğu gibi teori üzerine yazmaya devam ediyor, bu kez Edebiyatın Doğası başlığıyla edebiyatta içerik ve biçim üzerine derin bir yazı sunuyor okura. Bu sayının bir başka dikkat çeken yazısı Ahmet Sarı'dan. Yeni başlayanlar için edebiyat bölümünde Sarı, Murquez'in *Kırmızı Pazartesi* kitabının kahramanı Santiago Nasır'ı bütün yönleri ile ele alıyor. Sarı yazısında teoloji de dâhil bütün eleştiri inceleme yöntemlerini kullanarak derin bir analiz yapıyor. Bir başka genç isim Betül Ok Leyla Erbil öykücülüğü üzerine yazmış. Öyküde Genç İzler'de Yunus Meşe Şeyda Arslan öyküsünü ele alıyor. Kitap yazılarında Gülhan Tuba Çelik, Ertuğrul Emin Akgün, Mahmut Sami Yıldız, Arda Arel sayıya katkı yapan isinler.

Post Öykü 4.1 Kasım-Aralık sayısı dördüncü yılın ilk sayısı. Öyküyü merkeze alan dergi dönemin ilk sayısına da iyi bir giriş yapmış. Arda Arel öyküsüyle açılan dergi Gülhan Tuba Çelik, Mahmut Sami Yıldız, Ertuğrul Emin Akgün, Selma Aksoy Türköz, Kaan Burak Şen, Nursena Yıldız, Bayezid Çay ve Tugay Özdemir'in öyküleriyle eserleriyle devam ediyor. Huşeng Golşiri'nin öyküsü ve J. D. Hunley'in makalesi, çevirilerdeki titizliğiyle okuru bekliyor. Sanat Lâdinî Bir Din mi? ile Özkan Güzel ve Fragmanlar ile Cemal Şakar meselelerini tartışmayı sürdürüyor. Bu sayının dosya konusu "Dijital Kültür ve Öykü." Farklı dosya konularıyla

öyküye katkı yapan *Post Öykü* bu sayıda da yeni tartışma alanları sonuyor. Dosya Fatih Baha Aydın, Merve Parlak, Abdullah Kasay, Suavi Kemal Yazgıç, Emre Ergin, Ali Oktay Özbayrak, Ahmet Topbaş, Ahmet Sarı'nın makaleleriyle zenginleşiyor. Çoğul Bakış'ın devamı niteliğinde sayılabilecek yeni bir bölüm dikkati çekiyor: Dört Artı Bir. Gülhan Tuba Çelik, Ali Güney, Ahmet Melih Karauğuz, Sami Yıldız ve Arda Arel bir kitabı değerlendiriyorlar. Necip Tosun anılarını paylaşmaya devam ederken Yunus Meşe genç öykücü Soner Oğuz'un öykülerini değerlendiriyor. Dergi söyleşiler, postitler ve görsellerle zenginleşiyor.

Şiar

Genel yayın yönetmenliğini Serap Kadıoğlu'nun yaptığı ve yayın hayatında 4. yılına giren *Şiar* dergisi iki ayda bir okuyucusuyla buluşuyor. 2017 yılında da birbirinden nitelikli yazar ve şairlerle buluşan *Şiar*, gençlere yol açarak onları edebiyat dünyasına kazandırmanın haklı gururunu yaşıyor. Birbirinden kaliteli şiirler, öyküler, denemeler ve illüstrasyonlarla okuyucunun hafızasında müstesna bir yer ediniyor. Behice Kolçak'ın imzası bulunan derginin kapakları her sayıda toplumsal bir hakikate değiniyor. Dergide mutat köşeler de mevcut. Serap Kadıoğlu'nun iki köşesi bulunmakta: Mutasavvıf Şairler köşesi ve Hasbihal köşesi. Mutasavvıf Şairler köşesinde Eşrefoğlu Rûmi, Niyazi-i Mısrî, İbrahim Gülşenî, Seyyid Nesimî, Ali Şir Nevaî ve Şeyh Galip tanıtılıyor. Hasbihal köşesinin konukları ise Ömer Lekesiz, Yavuz Bülent Bakiler, Mehmet Bozdağ, Celal Fedai, Hüseyin Akın ve Şakir Kurtulmuş.

Su Kadıoğlu'nun seyahat izlenimlerini aktardığı, Su Akar Yolunu Bulur köşesi de insanda gezmek dürtüsünü ortaya çıkaracak cinsten. Seyyah Su Kadıoğlu'nun anlattığı şehirler; Marakeş, Hong-Kong, Londra, Paris ve Budapeşte. Muhammed Ebrar Alar tarafından önemli öncülerin hayatlarının anlatıldığı köşede de 2. Abdülhamid Han, Selahaddin Eyyubi, Şeyh Şamil ve Ömer Muhtar yer alıyor. Oğuzhan Ceylan'ın film, yönetmen ve oyuncu eleştirilerinin yer aldığı Sinema köşesi de ilgiyle okunanlardan. Dağarcık köşesinde Zümra Selman, her sayı bir harften unutulmaya yüz

tutmuş kelimeleri seçiyor ve gün yüzüne çıkartıyor. Sarraf köşesinde ise kitap okumayı teşvik amacıyla seçilen eserler hakkında tahlillerde bulunuyor.

Nurullah Genç, Berat Demirci, Hüseyin Akın, Serap Kadıoğlu, İdris Mahfî Erenler, Hasan Akçay, İbrahim Sadri, Yağız Gönüler, Orhan Tepebaş, Mehmet Şamil, Rabia Gelincik, Hatip Çiçek, Burak Kara, Didar Ekici, Şadiye Kılıç, Vahdettin Oktay Beyazlı, Tahir Ezgi, Hakan İlhan Kurt, Tunahan Sarı, Ahmet Bahadır Sarıkaya ve daha birçok usta-genç şair birlikte şiirleriyle ön plana çıkan isimler.

Dergide yayımlanan denemelerde İbrahim Eryiğit, Recep Garip, İdris Mahfî Erenler ve Berat Demirci isimleri özellikle dikkat çekiyor. "Kudüs Bize Neden Küs?" başlığıyla bir dosya konusunu ele alan derginin yazarları Yasemin Yaşar, Berat Tekindağ ve Muhammed Ebrar Alar'ın; Kudüs'ü ve davasını tarihçesiyle birlikte okuyuculara tanıtmaya çalıştığı 12. sayı da diğer dolu içeriğiyle birlikte oldukça dikkat çekici. Yasemin Yaşar'ın toplumsal konularda kaleme aldığı yazıları da ayrı bir önem taşıyor.

Dergi, genç öykücülere de sık yer veriyor. Her sayısında birden fazla öykü okuyucusuyla buluşmakta. Mehmet Akif Demirelli, Kuddusi Demir, Özlem Karapınar ve Berat Tekindağ'ın kaleme aldığı öyküler geleceğe dair umut aşılayan isimler. Yayın hayatına kendine has duruşuyla devam edeceğe benzeyen *Şiar* dergisi, gayesini nitelikli gençleri edep çizgisinde edebiyattaki yerlerine kazandırmak olarak açıklıyor.

Türk Edebiyatı

Kırk altı yıldır yayın hayatını sürdüren *Türk Edebiyatı* dergisi 2017 yılında akademisyen ve öykücü Bahtiyar Aslan'ın genel yayın yönetmenliğinde çıktı. Öykücü Funda Özsoy Erdoğan'ın yazı işlerini yürüttüğü dergi, şair, öykücü ve deneme yazarlarının yanı sıra devamlılık adına kadro isimlerine de açtı sayfalarını. Hemen her sayısında bir söyleşi, bir dosya ve dizi yazı yayımlayarak içerikte de istikrarlı bir çizgi tutturmayı başardı. Dosyaların içeriğine uygun olarak kapak sayfası düzenleyen ve içeriğinde

yine dosya ile ilgili görsellere yer veren dergi, diğer edebiyat dergilerinden farkını da göstermiş oldu. Erhan Genç "Nasıl Yazar Oldular?" sorusunun çevresinde Cihan Aktaş, Metin Savaş, Özcan Ünlü, Abdullah Harmancı gibi isimlerle konuştu. Dosya konuları ile saklanacak sayılara imza atan *Türk Edebiyatı*'nın bu bağlamda başka dergilerin hiç gündeme almadıkları Hocalı Faciası özel bir öneme sahipti. Talebelerinin ve dostlarının katılımıyla hazırlanan Orhan Okay özel sayısı, Alâattin Karaca, Kâmil Yeşil ve Recep Seyhan'ın katkıda bulunduğu Eğitim Sistemi özel sayısı; düşünür Cemil Meriç ve şair Ali Akbaş için hazırlanan dosyalar birer başvuru niteliği taşıyor.

Necati Kanter "Kopuk", Recep Seyhan "Islıkla Çağrılan", Hüzeyme Yeşim Koçak "Ekmek Bulunur", Nazım Payam "Hatırlamak Uzatıyor Ömrü", Erhan Genç "Dudak Tiryakisi" adlı öyküleri; Yasin Mortaş "Afşin Ağıdı", Mehmet Aycı "Çok", Hüseyin Akın "Gelişi Güzel", Özcan Ünlü "İfrit", Cengizhan Orakçı "Göz Güzellemesi", Cafer Keklikçi "Bahar Kapısı", İsmail Karakurt "Çerçi", Cevat Akkanat "Şarkı" şiirleri ile dikkati çekti.

Derginin önemli söyleşileri arasında yer alan İhsan Fazlıoğlu, Ali Utku, Ümit Meriç, Halil İnalcık üzerine konuşan Mehmet Seyitdanoğlu, Mehmet Güntekin Türk düşüncesi, sanatı ve tarihi üzerine önemli tespitlerde bulunan isimlerdi.

Türk Edebiyatı'nın değişmeyen bölümlerinden de bahsetmeliyiz. Kitaplık'ta önemli kitaplarla ilgili ciddi ve tahlil edici yazılara yer verilirken, kültür sanata dair haberlerle canlı bir hafıza oluşturuldu.

Genç yazar ve şairlerin de yer bulduğu *Türk Edebiyatı* 2017 Aralık'ında 530. sayısını yayımladı. Edebiyatımızın en uzun ömürlü dergilerinden biri olan *Türk Edebiyatı*'nı umuyoruz okuyucuyu 2018'de de güzel sayılarla selamlayacaktır.

Varlık

İlk sayısı 1933 yılında yayımlanan *Varlık*, Cumhuriyet'in en uzun soluklu edebiyat dergisi konumunda. Genel yayın yönetmenliğini Enver Ercan'ın,

editörlüğünü Mehmet Erte'nin yaptığı dergi, 84 yıllık macerasına 2017 yılında da farklı dosyalar ve imzalarla yoluna devam etti. *Varlık* dergisi bizim devamlı ve nitelikli dergilerimizden biri midir bilmiyorum. Devamlılığından şüphem yok aslında; ama nitelik konusunda derin şüphelerim var. Çünkü dergi 1980 kuşağının içe kapanık ve soyut şiirler yazan şairleri etkisinde çıkıyor. Bugünden baktığımızda da şiirimizde bu kuşağın etkisi yok denecek kadar azdır. İkinci Yeninin "kılıç artığı" (Ataol Behramoğlu) olarak adlandırılan bu anlayış, sadece 80'li yıllarda etkili olmuştur. Bugün ise bu anlayıştan nitelikli ürünler beklemek ham bir hayale kapılmak olacaktır.

Varlık dergisi 1300 küsur sayılık serüveninde yüzlerce isme kapılarını açmış bir dergi. Kimi zaman toplumcu şairlerin editörlüğünde, kimi zaman ise bugünkü gibi, bireysel şairlerin editörlüğünde ilerliyor. Editörlüğünü hangi edebi görüşten şairler yaparsa yapsın *Varlık* son zamanlarda artık kendini yavaşça tükenmeye başlamıştı; ancak son yıllarda, özellikle 2017 yılında yaptığı dosyalar ile yeniden bir toparlanma sürecine girdi. Evet, *Varlık* kimi zaman yaptığı dosyalarla (Animasyonlardaki Geç Kız Figürleri ve "Queer"liğin Arzu Ufukları doyası gibi) edebiyat dünyamızın çok dışında, alâkasız bir yerinde durdu yıl boyunca. Kemal Özer, Arif Damar ve Refik Durbaş gibi isimleri dosya konusu yapması dergiyi klâsik anlayışının dışında toplumcu bir havaya da soktu.

Varlık, şiir alanında bugünkü şiir ortamımızın hayli gerisinden geliyor. Dergi 1980 kuşağı şiir anlayışı dair şiirlere daha çok yer veriyor. Bu şiirler ise çoğunlukla somutluktan uzak afaki metinlerdir. Somut kelimesini bilerek kullandım. Çünkü bugünkü şiirimiz somutluk üzerine kuruludur. *Varlık*'taki şiirler ise otuz yıl öncesinin sesi ve muhtevası ile karşımıza çıkıyor. Dergiyi Ali Özgür Özkarcı ve Mehmet Karaca gibi şairler dışında bugünkü şiir ortamına yükseltebilecek bir şair yok gibi. Özellikle Mehmet Karaca yaşıtım şairler arasında kendisini ilgiyle takip ettiğim birkaç isimden biridir. Yeni Şiirler Arasında bölümünü ise küçük İskender yönetti. Bu bölümün en önemli yanı yaşı çok genç olan şair arkadaşları bizlerle tanıştırması oldu. Meselâ 17 yaşında bir şair olan Işıl Salman'ı bu sayede tanımış olduk. Ancak bu bölümde hep lirik kısa şiirler yayınlanıyor. Keşke

epik yönü ağır basan daha uzun şiirlerle de karşılaşabilsek. Tahir Abacı, Betül Dünder, Kadir Aydemir, Ali Özgür Özkarcı, Mehmet Karaca, Arife Kalender, Oya Uysal, Enver Ercan, Salih Bolat gibi isimler ise şiirleriyle dergide göründüler bütün bir yıl boyunca.

Yedi İklim

Yedi İklim, 2017 sonu itibariyle 333. sayısına ulaştı. 1987 yılında yayın hayatına başlayan dergi, "*Yedi İklim* manifesto tarzında bir sanat görüşü, bir edebiyat tutumu dayatmaz dergiye gelenlere. Ancak derginin genel havası, ortamı belirleyici ve öğreticidir. Bir manifesto olmamasına karşın kendini eklemlediği çizgi net ve belirgindir." diyerek genç şair ve hikâyecilere kapılarının açık olduğunu vurguluyor. Diğer taraftan dergi kendini *Sırat-ı Müstakim*'le başlayıp *Büyük Doğu*, *Diriliş* ve *Edebiyat* ile süren İslâmcı edebiyata eklemliyor. Bu da derginin edebiyata ve sanata bakış açısını gösteren bir unsurdur.

Son dönemde dergiye omuz veren isimler arasında Ali Haydar Haksal, Osman Bayraktar, Mehmet Özger, Gökhan Serter, Serdar Kacır, Osman Koca, İsmail Demirel, Özden Aydın, Sevgi Korkusuz ve Mustafa Cemil Efe'yi anabiliriz. Bu listeyi ilk halka olarak düşünmek lâzım, zira her dergide olduğu gibi derginin bir de görünmeyen yüzlerinin olduğu malumun ilamıdır.

2017'de şiirleriyle öne çıkan isimler olarak Sulhi Ceylan, Bedri Mermutlu, İshak Aslan, Abdurrahman Ekinci, Serdar Kacır, Nihat Hayri Azamat, Ömer Hatunoğlu, Hatice Çay, M. Enis Özel, Fatih Demirel, Gökhan Serter, Ethem Erdoğan'ı sayabiliriz. Özellikle yıl içinde ilk şiir kitaplarıyla okurları selamlayan Abdurrahman Ekinci ve Ethem Erdoğan ile henüz şiirlerini kitaplaştırmamış M. Enis Özel ve Fatih Demirel'in çabalarının ilgiyle izlenmesi gerektiğini söylemeliyiz.

2017'de hikâyeleriyle öne çıkan isimler olarak Nurettin Durman, Osman Koca, Ali Haydar Haksal, İbrahim Eyibilir, Sevgi Korkusuz, İsmail Demirel, Nihan Feyza Lezgioğlu, Serpil Tuncer, Taha Yusuf Gül, Dursun

Ali Sazkaya ve Meral Köse'yi sayabiliriz. Meral Köse, Taha Yusuf Gül ve Nihan Feyza Lezgioğlu öyküleri henüz kitaplaşmamış oldukça genç arkadaşlar. Derginin genç yazarlara kapı aralaması edebiyatımız adına olumlu bir tutum. Ancak *Yedi İklim*'deki öykü toplamına baktığımızda yıl boyunca tek öyküsü yayınlanmış onlarca kalem olduğunu görüyoruz. Bu elbette dergi için bir handikap sayılır. Aynı durumu şiir içinde söylemek mümkündür.

On iki sayı içerisinde dikkat çeken ürünler arasında Sezai Karakoç'un Diriliş düşüncesine bir çözülüm, açılım yapmasıyla Osman Bayraktar'ın başta "Diriliş Düşüncesinin Sistematik Yanı" yazısı ve Diriliş düşüncesine dair yazdığı diğer yazılar, Alâettin Karaca ile İkinci Yeni şiiri üzerine söyleşi, Adem Polat'ın Alberto Manguel'in "Tanpınar'ın İzinde Beş Şehir" isimli kitabına yönelttiği eleştirileri içeren yazısı, Osman Koca'nın öykü poetikasını ortaya koyduğu yazılar, Ali Haydar Haksal'ın Batılı edebiyatçı, sanatçı ve düşünürlerin İslâm algısına dair yazdığı yazılar önemliydi. Haksal'ın özellikle Voltaire'in İslâm'a ve Müslümanlara bakışını enine boyuna irdelediği yazılar edebiyatımızda nadir rastlanan yazılardı.

2017 sayılarında dikkat çekici olan yazılardan birisi de Mahmut Babacan'ın hazırlamış olduğu Prof. Dr. Ömer Faruk Akün hocanın ders notlarının yayımlanması. Bu notlar içerisinde Ahmet Hâşim'in, Cenap Şehabettin'in ve Tevfik Fikret'in bazı şiirlerinin tahlillerine yer verildi.

İlgi çekici bir diğer şey de Nesrin Karavar'ın İspanyol asıllı Müslüman akademisyen Halil Barcena'dan çevirdiği, İspanya'da İslâm'ın izlerini süren yazılarının Türkçeye kazandırılmasıydı.

Yedi İklim dergisi 2017 içinde Hasan Aycın için özel sayı, İsmail Söylemez, İbrahim Hakkı Öztürk ve Orhan Okay için de birer dosya hazırladı. Hasan Aycın'ın çizgi dünyasının yanında yazdığı mensur mesnevi tadındaki hikâye kitaplarının da enine boyuna incelendiği sayıda, İsmail Söylemez'in yazısı oldukça ilgi çekiciydi. Yıl içinde birçok dergi gibi *Yedi İklim* de Orhan Okay hakkında bir dosya hazırladı. Okay Hoca, Türk edebiyatı için önemli bir isim.

İbrahim Hakkı Öztürk genç yaşta ahiret yurduna göçenlerden. *Yedi İklim* sayfalarında yer verdiği şair Öztürk'ün vefatı münasebetiyle hazırladığı dosyada Cevdet Karal ve Ali Haydar Haksal'ın yazıları birer vefa örneğiydi.

Yıl içinde yapılan Ali Emre, Mehmet Tepe, İsmail Söylemez, Nurettin Durman, Şakir Kurtulmuş, Sulhi Ceylan, Ethem Erdoğan, Asım Gültekin söyleşileri ile İsmail Söylemez, İbrahim Hakkı Öztürk, Kâmil Eşfak Berki, Hüseyin Atlansoy, Ethem Erdoğan, Mehmet Tepe şiirleri üzerine yazılan yazılar da dikkat çekiciydi. Bu minvalde Mehmet Özger'in çabalarını anmak bir hakkın teslimidir. Özger, yazdığı incelemeler ve yaptığı söyleşilerle dönemdaş şairlerin şiir anlayışlarının ortaya çıkmasına yardımcı oluyor.

Gezi Yazıları bağlamında Kemal Kahraman'ın Batı Trakya, Balkan ülkeleri; Kudüs ve Hollanda gezilerinden yola çıkarak yazdığı yazılar ile Furkan Murat Sağlam'ın Umman'ı anlattığı yazıyı zikredebiliriz. Gezi yazılarının gördüğümüz belirgin eksiği yazılarda fotoğrafların yer almamasıydı.

Derginin son sayfalarında yer alan Yeni Değiniler ve Okumalar bölümünde edebiyatın güncel yüzünün takip edildiğini, yeni çıkan dergiler ve kitaplar hakkında ilk elden taze bazı değinilerin ve değerlendirmelerin yapıldığını görüyoruz. Dergilerin bu tarafını önemli görüyoruz. Zira dergi bu sayfalarında okuyucularına önemsedikleri yönsemeleri işaret etmektedirler.

Yedi İklim'in önemli yönlerinden biri de sayfalarında telif ürünlerin yanında tercümelere de yer vermesidir. Derginin hemen her sayısında bir iki çeviri metni okuduk. Dergi sayfalarında Arapça, Farsça, İngilizce, İspanyolca, Özbekçe ve Rusça olmak üzere altı farklı dilden şiirler, öyküler, incelemeler yayınlandı yıl boyunca. Elbette şiir hepsinden baskındı.

TV

Ümmühan Atak Doğan

2017'İN TELEVİZYONU

Ümmühan Atak Doğan

Televizyon, diğer tüm haberleşme araçlarına fark atmaya devam ediyor. Akıllı telefonları aracılığıyla bütün gün bilgilenen, oyun oynayan, sinema filmi ve dizi izleyen, dünyadaki gelişmelerden haberdar olanlar bile, önünde sonunda televizyonun karşısına geçip oturuyor. Ve televizyon, 7/24 durmaksızın, onlarca kanal vasıtasıyla biz izleyicilerine bir şeyler aktarıyor. İzleyicinin pasif alıcılığı üzerine hazırlanan yüzlerce yapım, her dakika ve saniye zihinlerimize işliyor. Tepkiyle yaklaştığımız bir programda bile, farkına varmadan, birçok şeyi kabullenmiş, benimsemiş olabiliyoruz. Gün geliyor, televizyonun magazinsel etkileri üzerine, yine bir televizyon programı yoluyla, ağır eleştiriler yönelten bir eleştirmen, bir müddet sonra magazin dünyasının parçası hâline gelen bir showman'e dönüşebiliyor. Eleştiri ustalığını kıvrak zekasıyla sürdürmesi, ekranlarda boy boy yer almasını da kolaylaştırıyor. Bu durum, eleştirilen bir magazin unsuru olmaktan çok çok fazla bir etkiye sahip. Eleştirirken, dudaklarının arasından dökülen tüm cümleler için imzamı atarım diyen kitle de zira bu dönüşümden nasibini alıyor. Elbette her saniye farkına varıyor değiliz ama televizyonun açıldığı her evde her gün, devrimler gerçekleşiyor. Ahlâki, kültürel, sosyolojik... Bugün onayladığımız bir davranışı, yarın yer ile yeksan edebiliyor, bugün reddettiğimiz bir sıra dışılığın, ertesi gün empati kurarak yanında durabiliyorsak, bu, bunun ispatı olabilir. 2017'nin televizyon ekranlarında yükselen ve alçalan trendleri, bizi yansıtmaya devam etti. Biz ne idik ve ne olacağız? Hepsi beyaz camın önünde ve arkasında.

Düelloyu Bilinçli İzleyici Kazandı

Gündüz kuşağında hedef, ev hanımları. Ve ev hanımlarını ekrana kilitlemenin yolu, her zaman sürükleyici bir dizi film olmayabiliyor. Bu sebep-

le pıtrak gibi çoğalan benzer yapımlar birbiriyle yarışıyor. Giyim kuşam tarzına, yemek yapma ve misafir ağırlama becerisine, ev dekorasyonuna ağırlık veren onlarca yapım... Ortak paydaları ise şiddet! Birbirini kıyasıya eleştiren yarışmacılar, daha güzel bir odaya sahip olmak için kırılan sapasağlam duvarlar... Seyirci, yakalandığı ve giderek bağımlı olduğu programın yayın saatlerine göre günlük işlerini ayarlıyor; ona göre yemek pişiriyor, ona göre misafir ağırlıyor, ona göre namaz kılıyor. Çünkü asla canlı canlı yayınlandığı kadar tatlı olmuyor, banttan izlemek. Peki ya 2017'nin gündüz kuşağını özetlemek istersek, nasıl bir tablo ortaya çıkıyor? İzleyici, 2017'yi, alışkanlıkların gölgesinde büyük bir şok yaşayarak bitirdi denebilir örneğin. Önce, alışkanlıklar: Kayıpları bulan, cinayetleri çözen Müge Anlı, itibarını hem izleyici, hem kanaat önderleri nezdinde korumayı sürdürdü. Benzer programlara her zaman fark atan Müge Anlı'nın, emniyet güçleri ile ortaklaşa yürüttüğü çalışmalar yardımıyla, sadece üç saatte cinayet çözdüğü bile görüldü. Benzeri yapımlar, gözyaşlarına, ağız dalaşlarına dakikalar, hatta günler harcarken, neyi yanlış yaptıklarını düşünmeye pek odaklanamadılar yine ve ipi göğüsleyen hep aynı isim oldu. İletişim kuramcısı Neil Postman, *Televizyon*: *Öldüren Eğlence* isimli kitabında şöyle der: "Televizyondaki saçma sapan programlara hiçbir itirazım yok. Kaldı ki bence televizyonlardaki en iyi şeyler, bu saçma sapan programlardır. Çünkü hiç kimseyi ya da hiçbir şeyi ciddi olarak tehdit etmezler." Postman, sözlerini şöyle sürdürür: "Ayrıca, bir kültürü ürettiği apaçık saçmalıklarla değil, kayda değer saydığı şeylere bakarak ölçeriz." Gündüz kuşağında yer alan ve ziyadesiyle ev hanımlarını hedefleyen magazin programlarının hangi gruba girdiğine siz karar verin. Aldatmalar, yakalanmalar, boşanma sürecindeki çirkeflikler, lüks içinde yaşarken çekilen birtakım acılar, iftiralar, onun çantasının fiyatıyla bunun ayakkabısının fiyatını karşılaştırmalar... Şarkıcı, türkücü, oyuncu, instagram fenomeni yüzlerce isim... Ve o kadar yoğun bir bahsediş ki; hepsinin geçmişinden bugününe, hakkında konuşulanlardan tümüyle haberdar olmak. Ev hanımları yufkalarını sararken, artık kaç yaşına geldiğini hesaplayamadığımız ünlülerin, yeni sevgilisiyle çekilen ilk görüntülerini izliyor. Birazdan gelecek olan misafirlerle konuşmak için güzel başlıklar belki de.

Peki neden? Ev hanımlarını, belki asla ulaşamayacakları şaşaalı bir hayatın, belki birtakım ödünler vermekle ulaşabileceklerine inandıkları çalkantılı bir hayatın içine bu kadar çekme çabası neden? Gündüz herhangi bir televizyon kanalı açıp izleme alışkanlığı olan izleyici kitlesine dayatılan bu programların, reytingleri coşturduğu kesin. Kimin kiminle neden evlenmek isteği çözülmeyen, ipin ucu kaçtıkça kaçan evlilik programları, jürinin olduğu kadar rakiplerinin de aşağılamalarına maruz kalınan giyim kuşam yarışmaları, maceradan çok kavgası gürültüsüyle bomba haber olmaktan geri durmayan survivor'lar...

Fakat bir yandan, bu seviyedeki programlardan şikayetçi olanlar da az değildi. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), izleyicilerden bu yıl en çok "Genel ahlâk, manevi değerler ve ailenin korunması ilkesine aykırılık" konusunda şikâyet aldığını açıklamıştı. Programlar için RTÜK'e bu gerekçeyle, 2017 yılı boyunca 63 bin 501 şikâyet ulaştı. İzleyicilerin en fazla şikayetçi olduğu programlar, *Zuhal Topal'la*, *Evleneceksen Gel* ve *Esra Erol'da* ile *Kalp Atışı* ve *Kırgın Çiçekler* dizileri ve *Kısmetse Olur*, İşte Benim Stilim, *Survivor* yarışmaları oldu. Tüm kuşak programlarının rahatsız ediciliğini sindiremeyen izleyici kitlesi, 2017'de bir başarıya da imza attı: İmza kampanyaları düzenleyerek, şikâyetlerini dile getirerek evlilik programlarını kaldırttı!

Evlilik Programlarının Kaldırılmasıyla Gelen Şok Dalgası

Peki, sunucularının falsoları ve birbirleriyle kavgaları da dahil, yayınlanan her dakikada hissedilen pazarlama usulüyle mide bulandıran evlilik programlarının, şikâyetlerin artması üzerine kaldırılmasının sonucu ne oldu? Tabi ki gedikli sunucular, yine aynı kanallarında, bu kez reality show da denebilecek; kayıpları arama, dargınları barıştırma, konu komşu arasındaki mühim mevzuları çözmek gibi geniş kapsamlı içeriklerle geri döndü. Ve bizler, kimin kime nasıl iftira attığını, kimin kimi nerede taciz ettiğini, kimin kimin tavuğuna kışt dediğini... zaman zaman yükselen tansiyonlar ve gözyaşlarına eşlik eden dramatik müziklerle tüm detaylarıyla öğrenmiş olduk. Öğrendik ki sadece başkalarının hayatında, hatta sadece ünlülerin hayatında yaşanabilecek rezillikler, kapı komşumuzda da yaşanabiliyor.

Öğrendik ki kötülük bulaşıcıdır, seviyesizdir, ahlâksızdır, vicdansızdır... Ve gördük ki televizyona çıkıp hüngür hüngür ağlayan konuğun sözleri biter bitmez, bir darbuka sesiyle müzik başlar ve gelsin şarkılar, türküler, danslar... Bu aslında düpedüz, "El elin eşeğini türkü çağırarak arar" duru mudur.

Beterin beteri olduğunu biliriz. Fakat neyi istemediğimiz kadar, neyi istediğimiz konusunda da zihnimiz berrak olsa, RTÜK başta olmak üzere, ne istediğimizi de önceleyen bir değerlendirme sistemine sahip olsa, belki beterin beteri durumuna düşmeyiz. Elbette ki evlilik programları kaldırılsın derken, kimsenin aklına, "Yerine daha kavgalı, daha rezil dolu, daha ahlâksız tartışmalar gelsin" demek gelmemişti.

Olup Bitenlerden Haberdar mıyız?

Televizyon haberciliğini öğrendiğim dönemde, daha evvel bir seyirci olarak fark etmediğim küçük bir detaydan epey etkilenmiştim. Bir haber metnini tamamlayan görüntüler, en fazla 3 saniye olmalıydı. Konu ne olursa olsun, eğer çok çok farklı bir ağırlığı yoksa haberde geçen görüntülere 3 saniyeden fazla baktırmamalıydık. Yani evet örneğin; bir yangına, yangında ağlaşan insanlara, yangını söndürmeye gelen itfaiye ekiplerine, yangın merdivenlerine... Haber konusu bir diplomatik kriz de olabilirdi, domates fiyatlarındaki artış da. Eğer usturuplu bir VTR hazırlanacaksa, bunun her görüntüde aklımızda kalması gereken ölçüsü, 3 saniyeydi. Karne sevinciyle koşturan çocuklara, çığ düşmesi sebebiyle kayıp dağcıları arayan kurtarma ekiplerine, babası şehit olmuş çocuğun gözyaşlarına daha fazla odaklanılmamalıydı. Zira bu bir haber bülteniydi ve sıradaki haber için fazla zamanımız yoktu. Evet, sıradan bir haberin de kendine göre toplam uzunluğu hakkında bize sınır koyuluyordu: En fazla 2 ya da 3 dakika. Bu durum, çıkış noktasını 7/24 haber kanalı olmak şeklinde tanımlayan kuruluşlar için hâlâ geçerli görünüyor. Reytingi önemseyen, reytinglerin tavan yapmasını isteyen, reytinglerle yolunu bulan kanalların, haber bültenlerine etkisi ise çok farklı: Ağlayan bir göze zoom yapılmalı, dramatik ve şaşırtıcı bir sahne ise defalarca tekrarlanmalı. Hatta zaman zaman yavaşlatılarak ve birtakım ok işaretleriyle, detayların gözden kaçmasına izin verilmeyerek.

2017'de öne çıkan ve gündemimizde epey yer kaplayan haberlerin çeşit-

liliği de kendi içinde heyecan verici. ABD başkanlık seçimlerini kazanan Donald Trump göreve başladı ve attığı her adım olay oldu: Mimikleri, eşiyle arasındaki sorunlar, küçük bir hamleyle kenara ittiği diğer devlet başkanları... Zira Trump, özel hayatındaki hareketlilikten tutun da kazandığı paraların haddinin hesabının olmadığı gibi söylentilerle hep gündemimizde olan müteahhit Ali Ağaoğlu ile benzeşiyordu. Bu iki emlak zenginini, bulundukları makamlar ne olursa olsun, yakından takip etme hevesimizi, benzerlikleriyle alıcı hâle getirmeye çalışan haberciler, bunu başardılar. Trump'ı, Ağaoğlu düzlemine çektikten sonra, kahkahalarla, şaşırtan tavırlarıyla izlemek bir hayli keyifliydi! Fakat tabi ki Trump'ın, Kudüs'ü İsrail'in başkenti ilan etmek gibi önemli hamleleri de vardı ve bunlar, magazin gözlüğü takmış takipçilerinin pek de dikkatini çekmedi. Kudüs için binlerce kişinin meydanlara indiği günlerden biri olan 17 Aralık 2017'de, total'de reyting birinciliğini *Savaşçı* isimli dizi, AB grubunda ise *O Ses Türkiye* göğüsledi. 2017, bir eğlence merkezine düzenlediği silahlı saldırı sonrasında 39 kişiyi öldüren katilin bulunma süreciyle hareketli başlamıştı. Haftalarca ekranları başında iz süren seyirci, nefes kesen operasyonla saldırganı yakalamayı başardı ve hatta (amiyane tabirle) ağzını burnunu dağıtarak rahat bir nefes aldı. 39 kişinin intikamı, el birliğiyle alınmıştı. Durumumuz genel olarak bu.

Bata Çıka Yarıştık

Şüphesiz; 2017'nin en çok konuşulan yarışma programı, TRT 1'de yayınlanan *Kur'an*-ı Kerim'i Güzel *Okuma Yarışması* oldu. Zira bu kez, izleyici kitlesi epey renkliydi ve hâliyle olumlu ve olumsuz eleştiriler de, övgüler de, yergiler de epey gündemde kaldı. "Televizyonculuk tarihinde bir ilk!" olarak tanıtılan yarışma, haftalarca merakla beklendi ve Ramazan ayında yayına başladı. Tartışılacak çok şey vardı. Sahne dekorundan stüdyo konuklarına, jüri üyelerinin oturduğu koltuklardan yaptıkları yorumlara kadar onlarca başlık... İlk göze çarpan elbette, *O Ses Türkiye* yarışmasını andıran dekordu. Bu gösterişli sahnenin içinde dönüp duran senaryolarda da "Acun Ilıcalı popülizmi" kokuyordu. Jürinin, Kur'an okuyan yarışmacıları, fazlasıyla sanatsal değerlendirmeye tâbi tutması ise epey konu edildi. Öyle ya da böyle, *Kur'an*-ı Kerim'i Güzel Okuma Yarışması, sadece

Ramazan ayına değil, koca bir yıla da damga vurmayı başardı. Ve hâlen haftada bir gün bu yarışma yeni bölümlerle devam ediyor. Tabi ki artık eleştirilen birçok noktası kanıksandı ve yayın saati de zaten izleyiciyi çekmeyi başaramayacak bir saat diliminde.

Şüphesiz; kelime ve bilgi ağırlıklı yarışmalar da kendi izleyici kitlesini oluşturdu. Seyircinin, ekran başında cevabını beklediği soruları bilip bilmemesine paralel olarak sevinçler ve üzüntüler de şekillendi. *Survivor* gibi vahşi doğada hayatta kalma yarışmaları da yarışmacıların kendi aralarında ürettiği polemik ve kavgalar ışığında yolunu bulma geleneğini sürdürdü. Bir magazin programının içine düşmüş hissi uyandıran bu yarışmalar da yine pek çok toplumsal olayın yaşandığı gün ve haftalarda, reyting rekorları kırmayı başardı! Çünkü zaten yarışmacıların bir kısmı ünlü isimlerdendi ve onlarla kapışmaya gönüllü aynı sayıda, problem çıkarmaya meyilli ünsüz de mutlaka bulunuyordu.
Ve aileleri yarıştıran, ailece keyifli dakikalar yaşatan yarışmalar da 2017'de seyircisini buldu. Bu tür yarışmalar yayınlama yarışına, TRT'nin de katılması, bazı durumlarda seviyeyi kurtaramamanın belgesi niteliğindeydi âdeta. Saatlerce ağzıyla top tutan, balon gibi şişirilmiş kıyafetlerle sağa sola devrilen, kova kova suları oradan oraya taşırken düşüp kalkan yarışmacılar belki de gerçekten eğlenceliydi!

Ve Elbette Diziler

Elbette diziler; çünkü Türk televizyon izleyicisinin vazgeçemediği keyfi her zaman dizilerle katlandı. Komedi ve dram dizilerinde hikâyeler de, oyuncular da pek değişmedi aslında. Zengin kızlar fakir oğlanları sevmeye devam etti. Aslında çok masum olan karakterlerin başına gelmeyen komiklik kalmadı. Düştükleri komik durumlardan kurtulmak için her türlü meşru ve gayrimeşru yollara başvuran karakterler, her bölüm sonunda mutlaka güldürdü!

Türk dizilerinde çoğunlukla yer alan kavramlar, kendi çerçevelerini kıramadı. Aldatmak, ihanet etmek, intikam almak, özlemek, ayrılmak, kavuşmak... Oyunculukların kalitesine ve hatta sadece yüz güzelliğine göre verilen izleyici tepkileri, yine birçok ihaneti mazur gördü, yine birçok in-

tikamın alınması için koltuğundan gömülüp tırnaklarını yedi. Kendi eşi, ben artık onu seviyorum dediğinde cinayet işleyecek olan izleyiciler, ekrandaki hikâye örgüsüne kendini kaptırıp, bir başkası için yuva yıkmayı mantıklı ve insani buldu. "Gerçek kişilerden daha da gerçek hâle gelen, davranış örnekleri teşkil eden hayalî simalar, insan kültürünün ortak bir özelliğidir" der, televizyon eleştirmenlerinden Martin Esslin ve şöyle devam eder: "Bu örneklerin yansıttığı şuuraltı isteklerin ve fikirlerin ifadesinin mi yoksa bu örneklerin aynı kişilerden davranış kalıpları ve düşünce alışkanlıkları üzerindeki etkisinin mi önce geldiğini sormak, tavuğun mu yoksa yumurtanın mı önce geldiğini sormak kadar boş ve anlamsızdır. Bu geri besleme süreci sonsuz karmaşıklık içindeki unsurlardan birisini oluşturur; sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmeler belli görüş oluşturucu kişilerin sözlerinde ifadesini bulan ihtiyaçlar üretir; bu ifadeler aynı şartlar dizisine tepki vermede daha yavaş davranan diğer kişilerin tepkisinden bir yankı, bir tasdik bulur. Başka araçlar kadar televizyon kitle iletişim aracında da çoğalan bu tavırlar bu açıdan kişilerin ilk tepkisini pekiştirir ve kitlelerin davranışlarını yavaş yavaş biçimlendirir." Anadolu Ajansı'nın, bu konuyla ilgili hazırladığı bir haber dosyası da, bu yöndeki tezleri doğrular nitelikte, kaygı doluydu. Dosyada, "sinema, dizi, film ve moda sektöründe gizli lobilerce bilinçli finanse edilerek ön plana çıkarılan geleneksel aile yapısıyla uyuşmayan tipolojilerin, toplumsal dejenerasyonu hedeflediği"ne vurgu yapılıyordu. Haberde yer alan şu ifadeleri aynen alıntılayalım: "Toplumun dinamiklerini etkisi altına alan bu sektörlerle İslâm'ın ve Türk aile yapısının dışladığı dejenere fikirler de, insanlara toplumun normaliymiş gibi dayatılabiliyor ya da bilinçaltı olgularla özenme duygusu veya ahlâki değişimlere zemin hazırlanabiliyor." Şimdi kısaca, yurtdışında ve özellikle Ortadoğu'da büyük beğeni toplayan, bilinçli izleyicinin özellikle çocukları için kaygılanmalarına sebep olan dizi profillerine yeniden kısaca bakalım: Herkes birbirini aldatıyorsa, bunun içeriğine bakılır; eğer aşk varsa, her şey mümkün. Başroldeki kişi, iyilik uğruna adam da öldürebilir, hırsızlık da yapabilir. Ve son olarak, Hint dizilerinin yükselen değerine de değinip noktayı koyalım. İnternet ortamında izlenme rekorlarına rakip olarak televizyonlarda boy gösteren Hint dizileri de epey rağbet gördü. Hikâyesi oldukça yavaş akan,

bol tekrarlı, yüksek gerilimli bu Hint dizilerinde, aile odaklı hikâyeler işlendi. Konuları itibariyle Türk dizilerinden görece daha masum kalan bu dizilerin oyuncuları bile, özellikle anneler tarafından benimsendi, hatta Türkiye'ye gelen oyuncular bu teyzeler tarafından baş tacı edildi. Anlaşılmaz olan şu bir yandan sektör sürekli özellikle Kore dizilerinden uyarlama yapıyor ama bir yandan da ha bire Türk dizileri yabancı ülkelere ihraç ediliyor. *Diriliş*, *Payitaht*, *Kut'ul Amare* gibi yerli ve millî diziler, ülkenin içinde bulunduğu duruma göndermeler yapan sahneleriyle dikkat çekiyor. İsimsizler, *Savaşçı* ve *Söz* gibi militarist diziler de popülaritesini koruyor.

Ve şimdi sırada, yılın reyting sonuçları: 2017'nin en çok izlenen dizisi, TRT 1'de yayınlanan *Diriliş Ertuğrul*! Çarşamba akşamları, evlerde daha çok babaların sözü geçmiş demek! Gündüzler ve diğer akşamlar ise yine renkli izleyici kitlesinin kontrolünde. Salon aşkları, zenginlikler, fakirlikler, mafyatik esansla kendinden geçmiş eli silahlı gençler...

Çocuklar, Aşırı Bilgi Zehirlenmesi Yaşıyor

Bizler, kedinin fare kovaladığı, diyalogların bile sadece müzikle verildiği çizgi filmlerle büyüdük. Elbette Temel Reis'in ve Kabasakal'ın Safinaz'a, Safinaz'ınsa o gün için en güçlü olana âşık olduğu, vurmak, kırmak, asmak, kesmek merkezli çizgi filmlere de denk geldik. Bugün hasretle andığımız Şeker Kız, Çiçek Kız gibi çizgi filmleri yeniden izlediğimizde, "Aslında hiç de çocuklara göre değilmiş" diyebiliyoruz. Şirin Baba'nın koca Şirin kasabası önünde, Şirine'ye sulandığı bölümü hatırlamak bile bugün mideleri bulandırmaya yetiyor. Yani evet, bizler, pedagojik elekten geçmemiş, ahlâk, dürüstlük, yardımseverlik gibi evrensel değerler çerçevesinde ele alınmamış, bütünüyle eğlencelik ve ithal yapımlara muhatap olduk. Televizyon yeni keşfedilmişti ve üretenler handiyse hiçbir konuda bizim anne babalarımız kadar duyarlı değildi. Çocuk yazarı Mustafa Ruhi Şirin'in bahsettiği, yetişkinlerin göz ardı ettiği, çocuğa görelik ilkesiydi eksik olan. Zamanla, yani birçok konunun işleniş yönteminin ve hatta bizzat kendisinin aslında çocuklara uygun olmadığı üzerinde kafa yordukça; nitelikli yapımlar birbiriyle yarışmaya başladı. Bunu, 7 yaşındaki oğlumun gün-

deminden takip edebiliyorum. 7/24 çocuklar için hazırlanan yapımların yayınlandığı kanallar başta olmak üzere, artık esas amaç, öğretmek. Öyle ki ilkokula giden bir çocuk, kozmik sınırların peşine düşebiliyor, pi sayısının evreninde yol alabiliyor, burun deliklerinden insan vücuduna girip sindirim sistemi hakkında yorumlar yapabiliyor... Aşırı bilgi zehirlenmesi. Neden ve nasıl? Çünkü kahramanların hemen hepsinin, gece gündüz içinden çıkmadığı bir laboratuvarı, atlayıp uzayın derinliklerine gidebildikleri uzay araçları, denizin dibindeki gizemleri bulmalarına yardımcı olan teknoloji harikası denizaltıları var. Ve hepsi her dakika bir şeyleri çözüyor, her adımda yeni bir şey keşfediyor, küçücük boylarına bakmadan kötü kalpli koca adamlarla birebir çarpışabiliyor. Şirin'in geveze dadı dediği bu elektrikli şey, işin tadını biraz kaçırmış gibi. TRT Diyanet TV'de ve TRT Çocuk'ta yayınlanan, Çocuk Atölyesi ve Çocuklarla 10 Dakika gibi programlarda, çocuk dilinden uzaklaşmama ilkesi, diğerlerine nispeten korunuyor. Fakat yine zaman zaman ünlülerin de yarışmacı olarak geldiği, Show TV'nin ithal yapımlarından Çocuktan Al Haberi için bu her zaman geçerli olmayabiliyor. Sevimli çocukların sevimli cevaplarına zaman zaman büyüklere uygun cümleler karışıyor ve hatta karışsın isteniyor ve eğleniliyor! Evet, çocukların dilinden aşk, aldatma, sevgili olmak ve ötesi. Çocukların oturdukları yerden, hemen her konuda, televizyon, internet, radyo, gazete gibi hemen her kanal aracılığıyla aşırı bilgi sahibi olması konusunda Neil Postman, Çocukluğun *Yokoluşu* adlı eserinde şöyle diyor: "Çocuklarımızın önceki dönemlerine göre daha iyi bilgilendirildikleri neyi ifade etmektedir? Çocukların, yetişkinlerin bildiklerini bilmesi, ne anlama gelmektedir? Bu çocukların yetişkin ya da en azından yetişkin benzeri bir kesim oldukları anlamına gelmektedir. Bu, kendi mecazımı kullanacak olursam, önceden yetişkin enformasyonunun gizli bahçesine giren çocukların, çocukluk bahçesinden kovuldukları anlamına gelmektedir."

Son Olarak

Hasılı; televizyona koca bir yılımızı daha adadık. Gündemimizi yine çoğu kez televizyon belirledi, yine büyük ölçüde sevgimizi ve nefretimizi yönlendirdi. Reyting ölçümleri, neyi ne kadar önemsediğimizi, acıya, şiddete ne derece duyarsızlaştığımızın belgesi oldu. Yüzlerce kanal, binlerce

dizi, bir o kadar yarışma... Başımız yine döndü, aklımız başımızdan gitti. İletişimin bir ikna etme süreci olduğuna dikkat çeken Mustafa Ruhi Şirin'in sözleriyle bitirelim: "Çoğunluğu televizyona bakanlardan oluşan, programa önem vermeyen, televizyonun aktardıklarının farkında olmayan seyirci için doğrusu tam bir hülya makinasıdır televizyon. Televizyonu ciddiye alanlar ise -sayıları az da olsa- program seçerler. Program seçmesini bilenler, televizyonun iletişim ve bilgilendirme aracı olduğunun bilincindedirler."

olaylar ve insanlar

İbrahim Ulvi Yavuz

2017 OLAYLAR VE İNSANLAR

İbrahim Ulvi Yavuz

Ocak

1-Beşiktaş Ortaköy'de bulunan ünlü REİNA gece kulübüne yapılan silahlı saldırıda 39 kişi öldü. 40 kişi yaralandı.

-Orta Afrika ülkesi Burundi'de Çevre Bakanı Emmanuel Niyonkuru uğradığı silahlı bir saldırıda hayatını kaybetti.

-Britanyalı feylesof, yazar Derek Parfit öldü.

-Brezilya'da silahlı bir kişi, yılbaşı kutlamaları sırasında eski karısı ve oğlunun aralarında bulunduğu 12 kişiyi öldürdükten sonra intihar etti.

-Türkiye Bisiklet Federasyonu eski Başkanı Talat Tuncalp İstanbul'da öldü.

-Hint film yapımcısı Abis Hasan Ricve İstanbul'da öldü.

2-İngiliz yazar ve eleştirmen John Berger öldü.

-Mogadişu Havalimanı'nın kontrol noktasına yapılan bombalı saldırıda 10 kişi hayatını kaybetti.

3-Özgür Gündem gazetesi imtiyaz sahibi Kemal Sancılı tutuklandı.

- Britanyalı ünlü akademisyen Prof. Sir Tony Atkinson Hamburg'da öldü.

-Irak'ta bombalı saldırı da 4 polis hayatını kaybetti.

4-Türkolog, yazar Erk Yursever İstanbul'da öldü.

-Bursa Karacabey ilçesi eski Belediye Başkanı Ali Haydar Dörtler öldü.

-Türkiye Spor Hekimliği kurucusu, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi eski Dekanı Prof. Dr. Necati Akgün İzmir'de öldü.
5-Türkiye genelinde uygulanan Olağanüstü Hal Uygulaması(OHAL) 3 ay daha uzatıldı.

-Ankara Keçiören Metrosu, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Başbakan Binali Yıldırım tarafından hizmete açıldı.

-Şanlıurfa Viranşehir ve Bozova Belediyesi Eşbaşkanları tutuklandı.

-İzmir Adliyesi C Kapısı yakınlarında hâkim ve savcıların çıkış saatinde bombalı araç patlatıldı. İki terörist öldü. 1 polis ve 1 adliye çalışanı şehit düştü.

6-Hindistalı ünlü aktör Om Puri öldü.
7-Osmanlı Haneden Reisi Osman Beyazıt Osmanoğlu New York'ta öldü.
-Gazeteci Refik Erduran öldü.

-OHAL kapsamında yayımlanan KHK ile Gaziantep, Malatya, Kocaeli ve Şırnak'ta bulunan 8 spor kulübü kapatıldı.

-Portekiz eski Cumhurbaşkanı Mario Soares öldü.

-İttifak Holding'in kurucularından işadamı Seyit Mehmet Buğa Konya'da öldü.
-Türk iş adamı İsmail Torun, Almanya'da bir ormanda ölü bulundu.
8-Kilis-Türkiye sınırında bulunan Suriye Azez şehrinde IŞİD tarafından bomba yüklü araç ile yapılan saldırıda 23 kişi öldü, 71 kişi yaralandı.

-Polonya'da 10 kişi soğuktan donarak hayatını kaybetti.

-İran eski Cumhurbaşkanı Ali Ekber Haşimi Rafsancani öldü.

-Gazeteci, sürekli basın kartı sahibi Mazlum Göknel İstanbul'da öldü.

-İstanbul eski Emniyet Müdürü Kazım Abanoz Kocaeli'nin Gölcük ilçesinde öldü.

-Bursa'nın tanınmış kültür adamlarından Cahit Çollak öldü.

9-Erzurum Gazeteciler Cemiyeti eski Başkanı Şerafettin Yılmazoğlu İstanbul'da öldü.

-Polonyalı sosyolog ve felsefeci Zygmunt Bauman öldü.

-Marmara Üniversitesi emekli öğretim üyelerinden, yazar Doç. Dr. Mustafa Meral Çörtü öldü. 10-Filipinler'de 7.3 büyüklüğünde deprem meydana geldi.

-Türk Müziği sanatçısı Selma Ersöz öldü.

-Türkiye Spor Yazarları Derneği Genel Sekreteri Mustafa Yener öldü.

11-Afganistan'ın Kandahar şehrindeki valilik binasına düzenlenen bombalı saldırıda 27 kişi öldü. 70 kişi yaralandı.

-Kolombiya'da bir asma köprünün çökmesi sonucu 7 kişi öldü.14 kişi yaralandı.

-Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca, 2010'da yapılan KPSS'de usulsüzlük soruşturması kapsamında 83 asker eşi tutuklandı. 12-Nobel Ödülü sahibi İngiliz genetik bilimcisi Oliver Smithies öldü.

-TÜSİAD başkanlığına Erol Bilecik seçildi.

-Yalvaç eski belediye başkanı Avni Durucan öldü.

-Sakarya eski milletvekili Mustafa Kılıçarslan öldü.

-İsrailli müzisyen Meir Banai öldü.

-İstanbul Müftülüğüne, Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Hasan Kamil Yılmaz atandı.

-Kıbrıs Türk Lideri Mustafa Akıncı ile Rum lideri Nikos Anastasiadis Birleşmiş Milletler gözetiminde Kıbrıs konusunu konuşmak üzere Cenevre'de bir araya geldi. 13-Hocaların hocası emekli öğretim üyesi Prof. Dr. Mehmet Orhan Okay İstanbul'da öldü.

-Macaristan'ın Sırbistan sınırında polisten kaçmaya çalışan sığınmacına tekme atarak düşüren kameraman 3 yıl hapis cezasına çarptırıldı. 14-Türk Tarih Kurumu eski Başkanı Prof. Dr. Yaşar Yücel Ankara'da öldü.

-Bolu eski Milletvekili Bayram Turan Çetin Ankara'da öldü. 15-Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Bülent Salman Ankara'da öldü.

-İslâmi Finans sektörü kurucusu Suudi Arabistan eski Kralı Faysal'ın oğlu Muhammed bin Faysal öldü. 16-Türk ACT Havayolları'na ait kargo uçağı Kırgızistan'ın başkenti Bişkek Havaalanı'na inişi sırasında yerleşim merkezine düştü. Kazada kaptan pilot İbrahim Gürcan Dirancı, 2. pilot Em. Tuğgeneral Kazım Özdül ile birlikte 32 kişi hayatını kaybetti. 4 kişi yaralandı.

-Suriye'nin El Bab bölgesinde bomba yüklü bir araç ile yapılan saldırıda 12 kişi öldü. 30 kişi yaralandı.

-Hindistan'da festivale giden bir tekne battı. Kazada 19 kişi hayatını kaybetti.

-Diyarbakır'ın Sur ilçesinde polislerin geçişi sırasında patlayan bomba ile 4 polis şehit oldu.

-Türkiye'nin ilk "Şehir Hastanesi" Yozgat'ta hizmete başladı.

17-İstanbul'da yılbaşı gecesi kulüp Reino'da katliam yapan terörist Muhammed Horasani güvenlik güçlerinin yaptığı operasyonla İstanbul Esenyurt'ta yakalandı.

-Avrupa'nın ilk sualtı müzesi İspanya'nın Kanarya Adaları'nda açıldı.

-Gazeteci Semih Bilen öldü.

-Nijerya'da savaş uçakları BOKO Haram Örgütü'ne operasyonda yanlışlıkla mülteci kampını bombalaması sonucu 100 kişi hayatını kaybetti.

18-Ay'a iki defa giden Amerikalı astronot Eugene Cernan öldü.

-Çin'de maden ocağında meydana gelen göçükte 9 kişi hayatını kaybetti.

-Faslı Kadiri Tarikatı Şeyhi Hamza bin El Abbas öldü.

-Devlet Adamı, asker Kazım Özalp'ın oğlu Prof. Dr. Teoman Özalp öldü.

-Diyarbakır merkeze bağlı Sur ilçesine ilk kadın emniyet müdürü olarak Asuman Koçak atandı.

19-Türkiye İş Bankası eski Genel Müdürü Cahit Kocaömeroğlu İstanbul'da öldü.

-Ankara Cumhuriyet Başsavcısı Harun Kodalak, Yargıtay Cumhuriyet Savcılığına, İçişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Yüksel Kocaman'da Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına atandı.

-Bayburt eski Belediye Başkanı Ali Bilen öldü.

-İran'ın başkenti Tahran'da bulunan 17 katlı bir iş yeri yangın sonucunda çöktü. Kazada 30 kişi hayatını kaybetti.

-İstanbul'da yapılan terör operasyonunda, 28 DEAŞ şüphelisi tutuklandı.

-Ünlü isimlerin yapımcısı Metin Sarp İstanbul'da öldü.

-Azerbaycan Ulusal Bilimler Akademisi Üyesi Celal Ayvazoğlu Allahverdiyar Bakü'de öldü.

20-Gaziantep'te terör örgütü DEAŞ' a yönelik operasyonda gözaltına alınan 20 kişiden 7'si tutuklandı.

-Antalya merkezli 5 ilde yapılan tefecilik, yağma ve silahla yaralama suçlarından 19 kişi tutuklandı.

-Fırat Kalkanı Harekâtına katılan Türk askerlerinin bulunduğu el-Bab bölgesindeki birliğe IŞİD tarafından yapılan saldırıda 5 asker şehit oldu. 9 asker yaralandı.

21-Dışişleri esik Bakanı Vahit Halefoğlu İstanbul'da öldü.

-İtalya'da okul gezisinden dönen Macar gençleri taşıyan otobüsün köprü sütununa çarpması sonucu 16 kişi yanarak hayatını kaybetti.

-Pakistan'da Pazar yerine yapılan bombalı saldırıda 18 kişi öldü. 48 kişi yaralandı.

-Oyuncu Ayberk Atilla İstanbul'da öldü.

-Gazeteci, yazar Savaş Poyraz Kocaeli'nde öldü.

22-Muğla'nın Bodrum ilçesinde Yunanistan'ın İstanköy Adası'na geçmeye çalışan 59 mülteci Sahil Güvenlik ekipleri tarafından yakalandı.

-Hindistan' da meydana gelen tren kazasında 26 kişi hayatını kaybetti.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Afrika gezisine çıktı.

-Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı'nda başörtüsü düzenlemesi yapıldı.

-Spor camiasının ünlü isimlerinden İlhan Cavcav Ankara'da öldü.

23-OHAL kapsamında 4 yeni kanun hükmünde karar ile ihraç ve göreve iade edilenlerin listesi açıklandı.

-ABD'nin Alabama eyaletinde meydana gelen fırtına ve hortum sonucunda 15 kişi hayatını kaybetti.

-Suriye'nin İdlib şehrinde bir çiftliğe yapılan saldırıda 6 çocuk öldü. 8 kişi yaralandı.

-Tunceli'de güvenlik güçleri 19 sığınak içerisinde çok sayıda malzeme ele geçirdi.

-Van'ın Başkale ilçesi DBP'li Belediye Başkanı İhsan Güler görevden alındı. Yerine Kaymakam Abdüsselam Öztürk vekâleten atandı.

-Türkiye'nin en uzun A Millî Kadın Basketbol takımı oyuncusu Gülseren Gönül Ankara'da öldü.

-Suriye askerî muhalefet heyeti, Esat rejimi, Türkiye, İran ve ABD'li heyet ile Kazakistan'ın Astana şehrinde toplandı.

24-Bulgaristan Cumhurbaşkanı Rumen Radev, parlamentoyu feshederek ülkeyi seçime götürdü.

25-Darbe girişimi soruşturması kapsamında tutuklu bulunan 43 Hava Harp Okulu öğrencisi tahliye edildi.

-İstanbul Emniyetinde 39 ilçe ve 41 şube müdürlüğüne il emniyet müdür yardımcısı görevlendirildi.

-Somali'nin başkenti Mogadişu'da hükümet yetkililerinin kaldığı otelin önünde yapılan bombalı saldırıda 14 kişi öldü. 25 kişi yaralandı.

26-Mardin'in Nusaybin ilçesinde yapılan operasyonlarda silah ve mühimmat ele geçirildi.

27-Şehircilik Şurası, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Başbakan Binali Yıldırım'ın katılımı ile başladı.

-TRT İstanbul Radyosu sanatçılarından Hamdi Özbay öldü.

-Yunanistan Mahkemesi, 15 Temmuz darbesi sonrası kaçarak Yunanistan'a sığınan 8 askeri Türkiye'ye iade etmeme kararı aldı. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu kararı protesto ettiğini açıkladı.

-Suriye Alimler Derneği Başkanı Muhammed Yasir öldü.

-ABD'li ünlü aktör Jay Bowdy canlı yayında silahla intihar etti.

-İtalya'da kurtarma helikopteri bir dağa çarparak düştü. Kazada helikopterde bulunan 6 kişi hayatını kaybetti.

-Türk Silahlı Kuvvetleri, Kuzey Irak'ta düzenlediği hava taarruzu sonucunda bölücü terör örgütü 57 teröristi etkisiz haline getirildiğini açıkladı.

-ABD Başkanı Donald Trump Irak, İran, Suriye, Sudan, Libya, Somali ve Yemen vatandaşlarının ülkeye girişini yasaklayan kararı imzaladı.

28-Türkiye'nin önde gelen ressamlarından Bedia Dipşo Bodrum'da öldü.

-İngiliz film, dizi oyuncusu ve seslendirme sanatçısı John Hurt öldü.

-Sözcü gazetesi yazarlarından Mehmet Türker öldü.

-Keşanlı Ali Destanı oyunu ile tanınan tiyatrocu Engin Cerrar öldü.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Başbakan Binali Yıldırım, İngiltere Başbakanı Theresa May ile görüştü.

-Kredi Değerlendirme Kurumu, Türkiye'nin kredi notunu düşürdü.

-Türkiye'nin 81 ilinde 50 bin 696 polis, 12 helikopter, 19 deniz aracı ile huzur operasyonu yapıldı.

29-New York Federal Mahkemesi 7 Müslüman ülkenin vatandaşlarının ABD'ne girişini yasaklayan kararnameyi geçici süre ile askıya aldı.

-Amerikalı oyuncu Mary Tyler Moore öldü.

-ABD Başkanı Trump'un vize yasağına karşı 16 eyalet ortak kınama yayımladı.

-Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hulusi Akar ve MİT Müsteşarı Hakan Fidan yazar Nuri Pakdil'i evinde ziyaret etti.

-Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, KHK ile 24 ilde toplam 96 personelin görevine son verildiğini açıkladı.

30-Ağrı'nın Tutak ilçesi Belediye Başkanı DBP'li Fırat Öztürk tutuklandı.

-Kanada' da bir camiye yapılan silahlı saldırıda 6 kişi hayatını kaybetti.

-Şair, hikâyeci Ahmet Aydın Karasüleymanoğlu Ankara'da öldü.

-Eyüp eski Müftüsü Şükrü Yükselen öldü.

-TRT eski spikeri Hamza Günerigök Edirne'nin Meriç ilçesinde tutuklandı.

31-Kültür ve Turizm Bakanlığı eski Güzel Sanatlar Genel Müdürü Mehmet Özel Ankara'da öldü.

-HDP Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş Diyarbakır'da tutuklandı.

Şubat

1-Suudi Arabistan, gerileyen petrol fiyatları nedeniyle bazı ürünlere KDV konulmasına karar verildiğini açıkladı.

-KKTC Meclisi, Kıbrıs müzakerelerine ilişkin 17 Nisan 1986 tarihli Cumhuriyet Meclisi'nin kapalı oturum tutanaklarını erişime açtı.

-Beşiktaş Kulübü eski yönetim kurulu ve divan kurulu üyesi Seyfi Karaca İstanbul'da öldü.

2-Genelkurmay Hulusi Akar'ın özel kalemi Kurmay Yarbay Bilgehan Bülbül gözaltına alındı.

-Hatay merkezli 7 ilde yapılan FETÖ soruşturması kapsamında eski İskenderun ilçesi Emniyet Müdürü Cengiz Başer ve 11 kişi tutuklandı.

3-Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Seyfettin Fakıoğlu İstanbul'da öldü.

-ABD'de vize yasağının ardından 60 bin kişinin vizesi iptal edildi.

-Yargıtay 23 Ceza Dairesi eski Üyesi Mustafa Erdoğan Antalya'da tutuklandı.

-Mersin Şehir Hastanesi, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Başbakan Binali Yıldırım ve Sağlık Bakanı Recep Akdağ tarafından hizmete açıldı.

-Muğla'da yasa dışı yollarla yurtdışına gitmeye çalışan 56 kaçak göçmen yakalandı.

4-Diyarbakır'ın Bismil ilçesi Belediyesine kayyum atandı.

-Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, alışveriş merkezlerindeki (AVM) oto parklar için otomatik tanıma sistemi kurulması şartı getirdi. Uygulama Ankara'da başladı.

-Mısır'da öğrencileri taşıyan otobüsün devrilmesi sonucu 9 kişi öldü. 44 kişi yaralandı.

5-Diyanet İşleri eski Başkan Yardımcısı Necati Tayyar Taş İstanbul'da öldü.

-Ankara'da DEAŞ operasyonunda 60 kişi gözaltına alındı.

-İran Dışişleri Bakanlığı sözcüsü, İran'da düzenlenecek olan Dünya Güreş Şampiyonası Oyunlarına ABD'li güreşçilerin katılmasına izin verdiklerini açıkladı.

-Gazi Üniversitesi eski Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Salih Tuncel Özden Ankara'da öldü.

6-THY'nin yüzde 49.12'si ile Halkbank'ın yüzde 51.11'i Türkiye Varlık Fonu'na devredildi.

-Katar'ın başkenti Doha'da düzenlenen Uluslararası İnsani Yardım Forumu'nda İslâm İşbirliği Teşkilatı tarafından Kudüs'e destek bildirisi yayımlandı.

-İzmir eski Milletvekili Enver Öktem trafik kazasında hayatını kaybetti.

-Samsun Bölge İdare Mahkemesi Başkanı Mustafa Koçal öldü.

-Çin'de bir masajı salonunda çıkan yangında 18 kişi öldü. 2 kişi yaralandı.

-Afganistan ve Pakistan'da çığ düşmesi sonucu 51 kişi hayatını kaybetti.

-15 Temmuz darbe girişimine yönelik askerlerin yargılanmasına Ankara Sincan Cezaevi'nde başlandı.

-Kültür ve Turizm Bakanı Nabi Avcı, Akdeniz Turizm Fuarı'nın açılışı için İsrail'e gitti.

7-Uluslararası Af Örgütü, Suriye'nin bir hapishanesinde muhaliflere destek veren sivil kişilerden 13 bin kişinin idam edildiğini açıkladı.

-İTÜ' de görevli 22 akademisyen FETÖ soruşturması kapsamında tutuklandı.

-Yeni KHK ile 4 bin 464 kişi ihraç edildi.

8-Yapımcı ve yönetmen Ayşe Ersayın İstanbul'da öldü.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan İngiliz müzisyen Yusuf İslâm'ı kabul ederek görüştü.

-Danışma Meclisi eski Hatay Üyesi Zeki Özkaya öldü.

-Yeni yayımlanan KHK ile özel televizyonların seçim dönemlerinde yayın ilkelerine uymadığı gerekçesiyle kesilen cezalar kaldırıldı.

9-İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısı Ömür Ceylan uyuşturucu ticareti yapmak iddiası ile tutuklandı.

-Bitlis'in Hizan ilçesinde terör örgütünün propagandasını yaptıkları gerekçesi ile 19 muhtar ve 40 koruyucu görevden uzaklaştırıldı.

-HÜ Sağlık İdaresi Yüksek Okulu öğretim üyesi Prof. Dr. Adil Artukoğlu Ankara'da öldü.

-CIA Başkanı Mike Pompeo, resmî bir ziyaret için Ankara'ya geldi. Cumhurbaşkanı Erdoğan ile görüştü.

10-Osmanlı Hanedanı üyesi Bülent Osman, Paris'te öldü.

-Kültür ve Turizm Bakanlığı Özel Ödülleri, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından sahiplerine verildi.

-İngiltere Genelkurmay Başkanı Peach, resmî bir ziyaret için Ankara'ya geldi.

-Başbakanlık Özelleştirme İdaresine bağlı İzmir Alsancak Limanı, yeni bir karar ile Varlık Fonu'na devredildi.

11-Emniyet Genel Müdürlüğü, 81 ilde 80 bin personelle eş zamanlı yaptığı güven huzur operasyonun da çeşitli suçlardan aranan 2 bin 181 kişinin yakalandığını açıkladı.

-Afrika ülkesi Angola ligi maçında meydana gelen izdihamda 17 kişi hayatını kaybetti.

12-Danimarka ve İsveç uyruklu 2 DEAŞ üyesi Avrupa'da eylem hazırlığı içinde iken Adana'da yakalandı.

-Afganistan'da maaş kuyruğunda bekleyen askerlere yapılan intihar saldırısında 6 asker hayatını kaybetti.

-Ankara'da yapılan operasyonlarda terör örgütü Marksist Leninist Komünist Partisi üyesi 10 şüpheli gözaltına alındı.

-Yeni Asya gazetesi Adıyaman temsilcisi Nurettin Gürsoy öldü.

13-Caz müziğinin önemli isimlerinden Amerikalı Al Jarreau öldü.

-2017 Avrupa Gençlik Kış Olimpik Kış Festivali, Erzurum Kazım Karabekir Stadyumun da başladı.

-ABD, Kuzey Kore'nin balistik füze denemesine karşı "ABD'nin ulusal güvenliğine açık bir tehdittir" açıklaması yaptı.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Bahreyn Kralı Hamad bin İsa Al Halife tarafından resmî bir törenle karşılandı.

14-TSK, Fırat Kalkan Harekâtında 26 DEAŞ'lı teröristtin etkisiz hale getirildiğini açıkladı.

-Samsun eski Milletvekili Av. Hasan Altay öldü.

-Erzincan Refahiye Kaymakamı Sedat Ateş, FETÖ soruşturması kapsamında tutuklandı.

-Ankara 14 Ağır Ceza Mahkemesi, darbe girişimi ile ilgili davada 48 askerî öğrencinin tahliyesine karar verdi.

15-Fransız Alplerinde çığ düşmesi sonucu 4 kişi hayatını kaybetti.

-Paris'te ölen Sultan II. Abdülhamid'in kızı Naime'nin torunu Bülent Osman'ın cenazesi Türkiye'ye getirilerek Fatih Camii haziresine defnedildi.

-Venezüella Devlet Başkanı, yalan haber yaptığı gerekçesi ile CNN İnternational'dan ülkeyi terk etmesini istedi.

-Cumhurbaşkanı eski Yaveri Kurmay Albay Bekir Furkan Özdaban tutuklandı.

-İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, 14 ülkeden 52 bin 75 kişiye giriş yasağı konulduğunu, 9 ülkeden 4 bin 369 kişinin ise sınır dışı edildiğini açıkladı.

16-İngiltere'de Ulusal Siber Güvenlik Merkezi açıldı. Törene Kraliçe II. Elizebeht katıldı.

-New York'ta moda haftasında tesettür tasarımlarından oluşan bir defile yapıldı.

-Yunus Emre Enstitüsü, Kudüs Kültür Merkezi'nde "Tarihî Fotoğraflarla Kadim Kudüs" sergisinde Sultan II. Abdülhamid' in özel albümü sergilendi.

-Sinema ve tiyatro sanatçısı İsmet Uluer İstanbul'da öldü.

-Yargıtay Onursal Birinci Başkanı İsmet Ocakçıoğlu Ankara'da öldü.

-Pakistan'ın güneyinde bulunan Sind eyaletindeki Sehvan Şerif şehrinde bulunan Sufi âlimlerinden Lal Şahbaz Kalander'in türbesine yapılan intihar saldırısında 72 kişi hayatını kaybetti. 150 kişi yaralandı.

17-Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku hocası Prof. Dr. Süheyl Batum' un görevine son verildi.

-Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesinde hâkim ve savcıların lojmanları yakınında meydana gelen bombalı saldırıda 2 kişi hayatını kaybetti. 18 kişi yaralandı.

18-Başbakan Binali Yıldırım, Münih Güvenlik Konferansı'na katılmak üzere Almanya'ya gitti. -Başbakan Merkel ve Avrupa Birliği Komiseri ile görüştü.

-Sivas'ta terör örgütü PKK yönelik operasyonda gözaltına alınan 15 üniversite öğrencisi tutuklandı.

-1993'de ABD'nin New York şehrindeki Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan saldırıdan sorumlu olduğu iddiası ile ömür boyu hapis cezasına çarptırılan Mısır'daki Cemaati İslâmiyye'nin kurucusu Şeyh Ömer Abdurrahim (Kör İmam) kaldığı hapishanede öldü.

19-İslâm İşbirliği Teşkilatı tarafından "2017 İslâm Dünya Turizm Başkenti" olarak seçilen Medine'de etkinlikler başladı.

-Afganistan'daki savaş sırasında Japonya'ya kaçırılan 102 tarihî eser yeniden Afganistan'a iade edildi.

-İstanbul Emniyetince yapılan uyuşturucu operasyonunda 62 kişi tutuklandı.

-Van'ın Çaldıran ilçesi eski Belediye Başkanı Abdülvahap Arvas öldü.

20-Iğdır-Araklı arasında meydana gelen trafik kazasında 6 kişi hayatını kaybetti.

-ABD'de bir müzayede salonunda Nazi lideri Adolf Hitler'e ait telefon 243 bin dolara satıldı.

-Siyer Vakfı'nca düzenlenen "Âlemlere Rahmet Uluslararası Kısa Film Yarışması" ödül töreni Kültür ve Turizm Bakanı

Nabi Avcı' nın katılımı ile Haliç Kongre Merkezi'nde yapıldı.

-HSYK 2. Dairesinde görevli 227 hâkim ve savcı meslekten ihraç edildi.

-"Bilişim sistemlerine girmek suretiyle hırsızlık suçundan 5 yıl 3 ay hapsa mahkûm olan yapımcı, yönetmen Murat Erakalın Bursa İnegöl ilçesinde tutuklandı.

21-Yapımcı, yönetmen ve senaryo yazarı Melih Gülgen İstanbul'da öldü.

-HDP Eş Genel Başkanı Figen Yüksekdağ, 10 ay hapis cezası alması üzerine TBMM'de vekilliği düştü.

-HDP Eşbaşkanı Selahattin Demirtaş, Türk milletine ve Türkiye Cumhuriyeti Devletini aşağıladığı suçu ile 5 ay hapse mahkûm oldu.

-Adana Büyükşehir Belediyesi Başkanı Hüseyin Sözlü, Ceyhan Belediye Başkanlığı yaptığı dönemde ihaleye fesat karıştırdığı iddiası ile 5 yıl hapse mahkûm oldu.

-Avusturya'da çift motorlu küçük bir yolcu uçağı arıza nedeniyle bir alışveriş merkezine düştü. Kazada 5 kişi hayatını kaybetti.

-Suriye'de görev yapan 4 Rus askeri öldürüldü.

-Batı Afrika ülkesi Gine'nin başkenti Konakri'de yapılan 7 bin kişi kapasiteli II. Abdülhamid Camii ibadete açıldı.

-Piyanist Dengin Ceyhan, Cumhurbaşkanı'na hakaret ettiği iddiası ile tutuklandı.

22-Ardahan'da gizli haberleşme programını Bylock kullandıkları gerekçesi ile 24 komiser, komiser yardımcısı ve polis tutuklandı.

-Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, eşi Mihriban Aliyev'i Azerbaycan Birinci Yardımcısı olarak atandı.

23-İstanbul Valisi Hasip Şahin, İstanbul'daki Suriyelilere vatandaşlık verilmeye başlandığı açıkladı.

-Pakistan'ın Lahor şehrinde meydana gelen patlamada 7 kişi öldü. 15 kişi yaralandı.

24-Adana'da şehirlerarası yolcu taşıyan bir araçta yapılan aramada 180 kilo eroin ve 120 karton gümrük kaçağı sigara ele geçirildi.4 kişi gözaltına alındı.

-Adıyaman'ın Gölbaşı ilçesinde TIR ile otomobilin çarpışması sonucu 4 kişi öldü. 2 kişi yaralandı.

-El Bab'da bombalı bir araç ile yapılan saldırıda 29 kişi hayatını kaybetti.

-Peru'da meydana gelen trafik kazasında 15 kişi hayatını kaybetti. 9 kişi yaralandı.

25-Mersin'de 4 milyon 500 bin TL değerinde 500 adet kaçak cep telefonu ele geçirildi.

-Tunus devrik lideri Zeynel Abidin bin Ali, yolsuzluk davasında 6 yıl hapse mahkûm oldu.

-Siyasetçi, sanatçı, gazeteci ve iş adamını usulsüz dinledikleri gerekçesiyle 7 emniyet mensubu tutuklandı.

-Belçika Federal Hükümeti; Yolsuzluklarla Mücadele ve Bilimsel Politikalardan sorumlu Devlet Bakanlığına Zühal Demir'i atadı.

-Hakkari il merkez ile Hakkari Çukurca ve Şemdinli ilçeleri sınırında 24 alan özel güvenlik bölgesi ilan edildi.

-Şanlıurfalı bestekâr Abdullah Balak öldü.

26-Dünyanın ünlü iktisatçılarından Kenneth Arrow ABD'de öldü.

-Irak'ın Musul şehrinde Rudaw muhabiri Şifa Gendi yola döşenen bombanın patlaması sonucu hayatını kaybetti.

-Azerbaycan-Ermenistan arasındaki sınır kavga sürecinde Azerbaycan

Ermenistan'a ait insansız hava aracını düşürdü.

-İstanbul'a gelen Irak Kürt Bölgesel Yönetimi Başkanı Mesut Barzani, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile görüştü.

27-Türkiye'nin en büyük çorap üreticisinden biri olan "Akın Çorap" TMSF'ye devredildi.

-Alternatif tıbbın ünlü isimlerinden Dr. Ömer Coşkun öldü.

-ABD'li ünlü oyuncu Bill Paxton öldü.

-Azerbaycan Savunma Bakanlığı, Ermenistan-Azerbaycan cephe hattında 5 Azeri askerin şehit olduğunu açıkladı.

-Fenerbahçe ve Galatasaray takımlarında oynayan eski millî futbolcu İsmail Kurt öldü.

-Ordu eski Milletvekili Günay Yalın İzmir Selçuk'ta öldü.

-Kırgızistan'da gözaltına alınan ana muhalefet Sosyalist Ata Merkez Partisi lideri Ömürbek Tekebayev tutuklandı.

-Antalya'da yasa dışı yollarla Yunanistan'a gitmeye çalışan 41 sığınmacı yakalandı.

28-Adana Emniyet Müdürlüğünce yapılan operasyonda 16 ton sahte deterjan ve 20 bin sahte şampuan ele geçirildi.

-Ege Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mustafa Cüneyt Hoşcoşkun, YÖK Tarafından açığa alındı.

-Manisa merkezli 3 ilde yapılan PKK operasyonunda 10 kişi tutuklandı.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan İslamabad' da yapılacak olan 13. Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Zirvesi'ne katılmak üzere Pakistan'a gitti.

-Alman *Die Welt* gazetesi Türkiye muhabiri Deniz Yücel, terör örgütü propagandası yapmak iddiası ile tutuklandı.

-Mersin Tarsus'ta bir eve yapılan baskında 355'i sikke olmak üzere 471 tarihî eser ele geçirildi.

Mart

1-MİT, 122 bin kişilik Bylock kullanıcı listesini Ankara Cumhuriyet Savcılığına teslim edildiği bildirildi.

-İzmir Emniyet Müdürlüğü Kaçakçılık Şubesi ekiplerince yapılan operasyonlarda Bornova ve Kemalpaşa'da 40 ton sahte rakı ve viski ele geçirildi.

-Türk Halk Müziği Sanatçısı Nazan Balkır Tan İzmir'de öldü.

-Ağrı Belediye Başkanı Sırrı Sakık görevden alındı.

2-İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Nihat Keklik İstanbul'da öldü.

-Diyarbakır eski Milletvekili Cevdet Karakurt Ankara'da öldü.

-Konya'da yabancı uyruklu kişilerin bulunduğu mahalleye yapılan operasyonda 260 kişi gözaltına alındı.

-Malatya Barosu eski Başkanı Av. Mehmet Hayrettin Abacı İzmit'te öldü.

3-Çin'de otobüs ile kamyonun çarpışması sonucu 10 kişi öldü. 38 kişi yaralandı.

-Koç Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı İstanbul'da öldü.

-Adıyaman'ın Samsat ilçesinde 5.5 büyüklüğünde deprem meydana geldi.

4-II. Millî Kültür Şurası, İstanbul Lütfi Kırdar Kongre ve Sergi Sarayı'nda Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın konuşması ile açıldı.

-Yalova'nın Çınarcık ilçesinde bir evde yapılan aramada bin litre sahte rakı ele geçirildi.

-Zimbabve' de meydana gelen selde 246 kişi hayatını kaybetti. Binlerce ev oturulmaz hale geldi.

-Diyanet İşleri Başkanlığı ve Şanlıurfa Valiliği'nin işbirliği ile çeşitli ülkelerden 50'ye yakın devlet adamı, yazar ve akademisyenlerin katılı ile Şanlıurfa'da "Uluslararası İslâm Bilgeleri Zirvesi" yapıldı.

-Çanakkale'nin Eceabat ilçesi Saroz Körfezi'nde kaçak olarak Yunanistan'a gitmek isteyen 146 kişi Jandarma ekipleri tarafından yakalandı.

5-Diyarbakır Valiliği, Lice ilçesine bağlı 18 köyde operasyon için ikinci bir emre kadar sokağa çıkma yasağı ilan etti.

-TSK, PKK hedeflerine yapılan hava harekâtında 11 teröristin öldürüldüğünü açıkladı.

-Alman ordusu bünyesinde görev yapan Müslüman Yarbay Halid Şaban; Washington eyaletinde bir üsse din görevlisi olarak atandı.

-Somali Başbakanı Hasan Ali Karye, son 48 saatte 110 kişinin açlıktan öldüğünü açıkladı.

6-Japonya'da bir helikopterin dağlık bölgeye düşmesi sonucu 9 kişi hayatını kaybetti.

-Kayseri'de bir TIR içinde sahte mühürlü 196 bin 500 paket kaçak sigara bulundu.

-Japonya ve Güney Koreli yetkililer, Kuzey Kore'nin Japon Denizi'ne dört balistik füze fırlattığını açıkladı.

-Hakkari'nin Çukurca Irak sınırındaki Dağbaşı Tepesi'nde PKK ile çarpışırken şehit düşenler için anıt yapıldı.

-Yeni Asya çalışanı Nur Ener Bylock kullandığı gerekçesi ile tutuklandı.

7-Karikatürist, çizgi roman yazarı Tevfik Yener Çakmak İstanbul'da öldü.

-Ağrı Vali Yardımcısı Ahmet Can Pınar, Bylock kullandığı gerekçesi ile tutuklandı.

-Türk Metal Sendikası tarafından "Kadınlar Günü" etkinliklerine katılmak üzere Ankara'ya giden yolcuları taşıyan otobüsün Bursa-Ankara yolunda devrilmesi sonucu 7 kişi hayatını kaybetti.

-Gözaltına alındıktan sonra adli kontrol şartı ile serbest bırakılan ABD Konsolosluğu'nda görevli Hamza Ulusoy tutuklandı.

8-Irak'ın Bağdat ile Kerkük şehirlerinde meydana gelen olaylarda biri asker 10 kişi öldü.

-Diyarbakır'ın Eğil ilçesi DBP'li Belediye Başkanı Petek Elyasa Çapanoğlu görevinden alındı. Yerine ilçe kaymakamı Kürşat Atak kayyum olarak atandı.

-AİHM, 15 Temmuz darbe girişimi ardından tutuklanan yazar Şahin Alpay'ın dosyası için "öncelikli inceleme" kararı verdi.

9-ASELSAN'da yapılan operasyonda 84 kişi hakkında gözaltı kararı verildi.

-Irak'ta düğün salonuna yapılan intihar saldırısında 23 kişi hayatını kaybetti. 20 kişi yaralandı.

-Orta Amerika ülkelerinden Guatemala'da devlete ait bir çocuk yurdunda meydana gelen yangında 20 kız çocuğu hayatını kaybetti. Ülkede 3 gün yas ilan edildi.

10-Almanya Anayasa Mahkemesi, ülkede siyasi konuşmalar yapmak isteyen Türk politikacılarının Alman Anayasası'nın sağladığı hakları kullanamayacağına karar verdi.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan resmî temaslarda bulunmak üzere Rusya'ya gitti.

-Bilecik'in Bozüyük ilçesine gitmek üzere hareket eden Eczacıbaşı Grubu'na ait bir helikopter İstanbul Büyükçekmece'de televizyon kulesine çarpması sonucu düştü. Kazada 7 kişi hayatını kaybetti.

-Mısır'ın başkenti Kahire'de 3 bin 30 yıllık kral 2 seti ve 2. Ramses'e ait heykeller bulundu.

-Güney Kore'de Cumhurbaşkanı Anayasa Mahkemesi tarafından görevinden azledildi.

-Eski Formula 1 ve motosikletle dünya şampiyonu John Surtees öldü.

11-Aydın'da kaçak olarak yurt dışına gitmek isteyen 48 sığınmacı sahil güvenlik ekipleri tarafından yakalandı.

-İran'ın kuzeybatısındaki Erdebil şehrinde bir evde meydana gelen patlamada 7 kişi öldü.3 kişi yaralandı.

-Hindistan'da Maocu isyancılar pusu kurarak 11 askeri öldürdü.

-Konya'da sokak satıcılarına yönelik uyuşturucu operasyonunda gözaltına alınan 19 kişi tutuklandı.

-Prof. Dr. Nihat Hatipoğlu Cumhurbaşkanı tarafından YÖK Üyeliğine seçildi.

-Elazığ'ın kanat önderlerinden Hacı Cemil Evliyaoğlu öldü.

-Eczacıbaşı Holding'e bağlı Vitra Rusya Genel Müdürü Salim Özel helikopter kazasında hayatını kaybetti.

-Halk müziği sanatçısı Emre Saltuk İstanbul'da öldü.

-Hollanda Hükümeti, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu' nun uçuş iznini güvenlik gerekçesi ile iptal etti.

12-Dünya müzik alanında Avusturya müzik elçisi olan Alp Bora evinde ölü bulundu.

-Etiyopya'da meydana gelen toprak kaymasında 15 ev yıkıldı.10 kişi hayatını kaybetti.

-Suriye'nin başkenti Şam'ın Bab-El Musalla bölgesinde yol kenarına yerleştirilen bombanın otobüsün geçtiği sırada patlatılması sonucu 59 kişi hayatını kaybetti.

-Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Betül Sayan Kaya, Hollanda tarafından "istenilmeyen kişi" ilan edilerek sınır dışı edildi. Olay ülke genelinde büyük tepki topladı.

13-Şair, eğitimci Rasim Demirtaş Bursa'da öldü.

-Haiti'de bir otobüsün müzik festivaline katılanların arasına dalması sonucu 34 kişi hayatını kaybetti.

14-Halkbank'ın 638.8 milyon TL değerindeki hisseleri Varlık Fonu'na devredildi.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Ukrayna Başbakanı Vladimir Groysman'ı kabul etti.

-İstanbul Mali Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü ekipleri; sahte para bastıkları ve piyasaya sürdükleri kişileri yakalamak için 11 ilde operasyon başlattı.

15-*Sabah*, *Milliyet* ve *Hürriyet* gazetelerinde üst görev yapan Servet Kavaesoğlu öldü.

-İstanbul Büyükşehir Belediyesi Meclisi oy birliği ile Rotterdam Belediyesi ile yaptığı kardeş şehir protokolünü iptal etti.

-İstanbul Polisi, Anadolu Yakası'nda suçluları yakalamak için "kurt kapanı" adı altında bir uygulama başlattı.

-Avrupa Birliği'nin en yüksek mahkemesi işverenlerin çalışanlarına başörtüsü yasağı getirebileceğine dair bir karara imza attı.

16-Prof. Dr. Ali Murat Danyal İstanbul'da öldü.

-El Salvador'da güvenlik güçleri ile çete mensupları arasında meydana gelen çatışmada 6 kişi hayatını kaybetti.

-Başbakan Binali Yıldırım, resmî bir ziyaret için Gürcistan'a gitti.

-Irak'ın başkenti Bağdat'ta meydana gelen patlamada 18 kişi öldü. 22 kişi yaralandı.

-Diyarbakır Mardin karayolunda mayın taraması sırasında meydana gelen patlamada 2 asker şehit oldu.

-İzmir'de haberleşme programı Bylock kullandıkları gerekçesi daha önce meslekten ihraç edilen 52 asker tutuklandı.

-ASELSAN Yönetim Kurulu Başkanlığı'na, İstanbul Teknik Üniversitesi Rektör Yardımcısı ve Uçak ve Uzay Mühendisliği Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. İbrahim Özkal seçildi.

-Bir Türk kargo gemisi Libya açıklarında battı. Kazada 6 kişi kurtarıldı. 7 kişi ise kayboldu.

-Halep'te bir camiye namaz vakti düzenlenen hava saldırısında 58 sivil hayatını kaybetti.

-Suudi Arabistan Kralı Selman bin Abdülaziz, Asya turu kapsamında Çin'in başkenti Pekin'de Çin devlet Başkanı tarafından törenle karşılandı.

17-Peru'da yoğun yağmur sonucu meydana gelen selde 48 kişi hayatını kaybetti.

-Kültür ve Turizm eski Bakanı M. Mükerrem Taşçıoğlu İstanbul'da öldü.

-HSYK'nın 202 hâkim ve savcı hakkında verdiği ihraç kararı *Resmî Gazete*'de yayımlandı.

-İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 55 hâkim ve savcı hakkında gözaltı kararı verdi.

-Şırnak Belviran Belediyesine Vali Yardımcısı Turan Bedirhan kayyum olarak atandı.

18- Çankırı eski Milletvekili İsmail Coşar öldü.

-Sakarya eski Gazeteciler Cemiyeti Başkanı, gazeteci Necdet Çardak öldü.

- Anadolu yakasından Lapseki'nin Şekerkaya ile Avrupa tarafından Gelibolu Sütlüce mevki arasına yapılacak olan "Çanakkale 1915 Asma Köprüsü" nün temeli, 18 Mart Stadyumu'ndan telekonferansla Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından atıldı.

-Leyla ve Mecnun dizisinin yapımcılarından Pınar Odabaşı Aktuğ öldü.

-Şanlıurfa'da merkez ve ilçelerde yapılan PKK/KCK'ya yönelik operasyonda 40 kişi gözaltına alındı.

19-Rock müziğinin efsane ismi Amerikalı siyahi Chuck Berry öldü.

-Peru'da şiddetli yağışlar nedeniyle meydana gelen sel ve toprak kaymasında ölenlerin sayısı 72'ye yükseldi.

-*Hürriyet* gazetesi Yıldırım Servisi yöneticisi, gazeteci Ertuğrul Cebbar İstanbul'da öldü.

-Diyarbakır'ın Lice ilçesinde iki ayrı noktada PKK ile çatışmada bir yüzbaşı ile bir uzman çavuş şehit oldu.

-Hamburg Türk Basın Birliği yönetim kurulu üyesi ve *POST* gazetesi haber müdürü Sedat Açıkbaş öldü.

-Ankara Emniyet Müdürlüğü'nün ASELSAN'da yapmış olduğu operasyonda gözaltına alınan 75 kişiden 44'ü tutuklandı. 30 şüpheli de adli kontrol şartıyla serbest bırakıldı.

-Mazlum-Der' in yapılan olağan genel kurulunda genel başkanlığı Ramazan Beyhan seçildi.

20-Diyanet İşleri eski Başkan Yardımcısı Rıdvan Çakır Sakarya'da öldü.

-Endonezya'da izinsiz çekim yaptıkları gerekçesi ile iki Fransız gazeteci sınır dışı edildi.

-Güney Sudan'da bir yolcu uçağı havaalanına inişi sırasında piste çakıldı. Kazada 44 kişi öldü. 14 kişi sağ olarak kurtarıldı.

-ABD'li ünlü milyarder David Rockefeller 101 yaşında öldü.

-Kuveyt Emiri el Sabah resmî bir ziyaret için Ankara'ya geldi. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından karşılandı

21-Bam Teli programının sunucusu, gazeteci Tayfun Talipoğlu İzmir'de öldü.

-Amasra eski Belediye Başkanı Şükrü Boran öldü.

-Irak'ın başkenti Bağdat'ta düzenlenen intihar saldırısında 23 kişi öldü.45 kişi yaralandı.

-ABD'nin ardından İngiltere de Türkiye dahil 6 ülke için uçuşlarda yolcuların boyutu cep telefonundan büyük elektronik cihazların yanlarına almaları yasaklandı.

-Fransa İçişleri Bakanı usulsüzlük yaptığı iddiası ile görevinden istifa etti.

-Irak'ın Erbil şehrinde bir inşaat kazısı sırasında Asuri dönemine ait olduğu tahmin edilen 9 mezar bulundu.

-Nijerya' da kimliği bilinmeyen kişilerin motosiklet ile yaptıkları silahlı saldırıda 20 kişi hayatını kaybetti.

-Başbakan Binali Yıldırım otuza yakın eski bakan ile AK Parti genel merkezinde biraya geldi.

22-Adana'da Nevruz etkinlikleri nedeniyle PKK'ya yapılan operasyonlarda 68 kişi gözaltına alındı.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde "Anadolu Yayıncılar Derneği" üyeleri ile bir araya geldi.

-Birleşik Krallık, İngiltere Parlamentosu yakınlarında meydana gelen terör saldırısında 1'i polis 5 kişi hayatına kaybetti.

-NATO'da görevli Türk 4 subay ile bir askerî ataşenin sığınma başvurusunu kabul eden Norveç'in Ankara Büyükelçisi Dışişleri Bakanlığı'na çağrıldı.

-ABD'nin öncü güçlerinin Suriye'de bir okula yaptığı saldırı da 33 kişi hayatını kaybetti.

-Mardin'de Bylock kullandıkları gerekçesi ile gözaltına alınan 21 kişiden 20'si tutuklandı.

-Yeşilçam sinemasının eski oyuncularından Nimet Alp Mersin'de huzurevi'nde öldü.

-Selçuk Üniversitesi eski Rektörü Prof. Dr. Mümin Köksoy öldü.

23-Türkiye'de iş dünyasının önemli isimlerinin üye olduğu "Büyük Kulüp"ün Başkanı Duran Akbulut İstanbul'da öldü.

24-Rusya Federasyonu'na bağlı Çeçenistan'da güvenlik güçleri ile militanlar arasında çıkan çatışmada 6 Rus askeri öldü.

- Rus eski Milletvekili Denis Voranenkav Ukrayna'nın başkenti Kiev'de silahlı bir saldırı sonucu hayatını kaybetti.

-Aydın Kuşadası'nda göçmenleri taşıyan bot battı. Kazada 5'i çocuk 12 kişi hayatını kaybetti.

-Diyarbakır'da düzenlenen uyuşturucu operasyonunda 746 kilo esrar ele geçirildi.

-6 yıldır tutuklu bulunan Mısır'ın devrik lideri Hüsnü Mübarek serbest bırakıldı.

-Gazeteci, yazar Fadıl Binzet Adıyaman'da öldü.

25-Çin'de termik santralinde meydana gelen patlamada 9 kişi öldü. 2 kişi yaralandı.

-Suriye'nin başkenti Şam'ın Doğu Guta bölgesine yapılan hava saldırısında 10 sivil hayatını kaybetti.

-Aliağa eski Belediye Başkanı İrfan Onaran öldü.

-Grafiker, ressam Mustafa Düzleme Malatya'da öldü.

26-Türk Sanat Müziği sanatçısı Ali Osman Akkuş Ankara'da öldü.

-Kahramanmaraş'ta meydana gelen trafik kazasında 5 kişi öldü.4 kişi yaralandı.

-AB liderleri, antlaşmadan 60 yıl sonra "Roma Bildirgesini" imzalayarak Avrupa Birliği'ne bağlılığını bildirdi.

27-İçişleri Bakanlığı son bir haftada 57 teröristin etkisiz hale getirildiğini açıkladı.

-TBMM Üstün Hizmet Ödülü sahibi iş adamı Hasan Ferdi Turgutlu, İzmir'de öldü.

-UNESCO tarafından "Yaşayan İnsan Hazinesi" ilan edilen karagöz sanatçısı Orhan Kurt öldü.

-Yeşilçam'ın eski oyuncularından Nurhan Nur İstanbul'da öldü.

-Türk reklamcılığının önemli isimlerinden Atilla Aksoy İstanbul'da öldü.

28-Almanya'nın başkenti Berlin'de bir müzeden 100 kilogram ağırlığında hatıra altın para çalındı.

-Vatan gazetesi yazarı ve Bayrak Radyo Televizyon'un kurucusu Erdoğan Naim öldü.

-Halkbank Uluslararası Bankacılıktan sorumlu Genel Müdür Yardımcısı Mehmet Hakan Atilla, ABD'de tutuklandı.

-Diyarbakır 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 8 yıldır devam eden 154 sanıklı davada 107 kişi ceza aldı. 48 kişi beraat etti.

29-Yıldırım Holding kurucu ve yönetim kurulu başkanı, Galip Yıldırım Samsun'da öldü.

-Rusya Devlet Başkanı Vlandemir Putin ile İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani Moskova'da yaptıkları anlaşmada Rusya İran turizminde karşılıklı olarak vizesiz seyahat etmeleri kararlaştırıldı.

-Türkiye Hayrat Vakfı, Sudan'ın Hortum şehrindeki Afrika Üniversitesinde "Bediüzzaman Said Nursi'nin İslâmi Düşünceye Hizmeti" başlıklı konferans düzenledi.

-Rusya'da 7.0 büyüklüğünde deprem meydana geldi.

-İzmir'de akaryakıt kaçakçılığına yönelik operasyonda 2 bin litre kaçak akaryakıt ele geçirildi.

-İskoçya İngiltere'den ayrılması konusunda referandum yapmaya kararı aldı.

-Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Üyesi Atılay Kayaoğlu İstanbul'da öldü.

-Yeni yayımlanan Kanun Hükmünde Kararname ile Adalet Bakanlığından 15, İçişleri Bakanlığından 90, Sağlık Bakanlığından 83, Diyanet İşleri Başkanlığından 76 kamu personeli görevden ihraç edildi. 416 kamu çalışanı da görev iade edildi.

-Tutuklu bulan Tunceli eski Belediye Başkanı DBP'li Mehmet Ali Bul terör örgütü üyesi olmak suçu ile 8 yıl 9 ay hapse mahkûm oldu.

30-Şair, yazar Bilal Coşkun Ankara'da öldü.

-Yıldız Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü hocası Prof. Dr. Gülnur Aybet Cumhurbaşkanlığı Başdanışmanı oldu.

-Yapı Kredi Bankası Yönetim Kurulu Başkanlığı'na Ali Koç atandı.

-Bağdat'ın güney girişindeki kontrol noktasında patlayıcı yüklü tankerin patlatılması sonucu 25 kişi hayatını kaybetti.

-Sinema sanatçısı Halit Akçatepe İstanbul'da öldü.

-Halk Müziği sanatçısı Taşkın Doğanışık İstanbul'da öldü.

-İzmir'de gümrük kaçağı bin doksan altı adet cep telefonu ele geçirildi.

Nisan

1-Devlet eski Bakanı Ekrem Ceyhun Ankara'da öldü.

-KKTC Dışişleri Bakanlığı diplomatlarından Uğur Umar öldü.

2-Adanalı iş adamı İsmail Baysal evinde ölü bulundu.

-Pakistan'da bir bekçi ve yanındaki kişiler türbeye ziyarete gelen 4'ü kadın 20 kişiyi öldürdü.

-Paraguay'da bir göstericinin polis tarafından öldürülmesi üzerine İçişleri Bakanı ve Emniyet Müdürü görevden alındı.

-Kolombiya' da aşırı yağışların meydana getirdiği selde ölü sayısı 254'e yükseldi. 400 kişi yaralandı.

-Rusya, Halep'e yaptığı hava saldırısında 5 kişi hayatını kaybetti.

-Gazeteci Evin Buldan öldü.

-Beyin cerrahi uzmanı Prof. Dr. Hakan Oruç Kaptan öldü.

3-ABD'de asistan hemşire olarak çalışan ve "acılarına son vermek" gerekçesi ile 37 hastayı öldüren Donald Harvey kaldığı cezaevinde öldürüldü.

-Turkuaz Grubu, İngilizce yayın yapacak olan uluslararası haber kanalı "A News" yayın hayatına başladı.

-Başbakan Binali Yıldırım, Irak Türkmen Cephesi Başkanı Erşat Salih ile görüştü.

-Rusya'nın St Petersburg şehrinde bir metroda meydana gelen patlamada 11 kişi hayatını kaybetti. 46 kişi yaralandı.

4-Şırnak'ın Gabar Dağı'nda güvenlik güçlerinin PKK'ya yönelik yaptığı operasyonda 3 asker şehit oldu. 5 asker yaralandı. 5 terörist öldürüldü.

-Gazeteci İzzet Sedes İstanbul'da öldü.

-Kerkük İl Meclisi, şehrin Irak Kürt Bölgesi yönetimine bağlanması için referandum kararı aldı.

5-İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının yürüttüğü FETÖ soruşturma kapsamında eski emniyet müdürleri ve avukatların bulunduğu 30 kişi tutukladı.

-Kuzey Kore, dokuz dakika havada kalan balistik füze fırlattı.

6-İzmir Karaburun ilçesinde yasadışı yollardan Yunanistan'a gitmeye çalışan 22 yabancı uyruklu yakalandı.

-Görme Engelliler halterinde Avrupa şampiyonluğu ve dünya ikicisi olan millî sporcu Cenk Yanık Antalya'da öldü.

7-İsveç'in başkenti Stockholm'de trafiğe kapalı bir caddede kamyonun halkın üzerine sürmesi sonucu 4 kişi öldü.15 kişi yaralandı.

-Kozan'dan Adana'ya Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın açılış törenleri ve miting için gelenleri taşıyan otobüsün şarampole yuvarlanması sonucu 3 kişi öldü. 20 kişi yaralandı.

8-Filistinli şair Ahmet Dahbur Batı Yaka'nın Ramallah şehrinde öldü.

-Efsanevi Rus kozmonot George Greçko öldü.

-ABD'nin Suriye rejimine ait hava üssünü vurmasının ardından Rus uçakları İdlib' i vurdu. 8 kişi hayatını kaybetti.

-Suriye'nin İdlib'de kimyasal silah kullandığı iddialarını araştırmak üzere Birleşmiş Milletler Konseyi toplandı.

-İspanya'nın Bask bölgesinin bağımsızlığı için 59 yıldır mücadele eden ETA Örgütü 12 silah deposunun bilgilerini Fransız polisine verdi.

9-Tokat merkezli 4 ilde yapılan uyuşturucu operasyonunda 9 kişi tutuklandı.

-Batı Afrika ülkesi Nijerya'da menenjit hastalığı nedeniyle ölenlerin sayısının 438 olduğu açıklandı.

-Anadolu Efes'in kaptanı Taner Koruyucu öldü.

10-İsrail ordusu, Mısır tarafından İsrail Eskhol yerleşim bölgesine roket fırlattığı açıklandı.

-Eski İspanya Savunma Bakanı Chacan Madrid'deki evinde ölümü bulundu.

-Mısır'da iki ayrı şehirde Pazar ayini yapan Kıptilerin kiliselerine yapılan bombalı saldırıda 43 kişi öldü. 10 kişi yaralandı.

-Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı'nca kapatılan "Kimse Yok mu Derneği ve yöneticilerini soruşturması kapsamında Bylock kullandığı iddiası ile gözaltına alınan 31 kişiden 29'u tutuklandı.

-Irak devlet müzesinden kaçırılan Picasso'ya ait tablolar Erzurum'da ele geçirildi.

-Batman'da piyasa değeri 51 bir TL olan 7 bin 751 paket kaçak sigara ele geçirildi.

-Keşmir'de ara seçimlere karşı çıkan kalabalığı güvenlik güçlerinin ateş açması sonucu 8 kişi öldü. 100'e yakın kişi yaralandı.

-İsrail Suriye'ye açılan Taba Sınır kapısını kapattı.

-Süper Baba dizisindeki "Nalbur Osman" karakterini canlandıran oyuncu Gürbüz Sezgin öldü.

11-İran Pakistan-Afganistan sınırına yakın bir bölgede Devrim Muhafızları Komutanı Ruhullah Ali silahlı bir saldırıda hayatını kaybetti.

-Malatya'da 15 Temmuz darbe girişimi davasında haklarında tutuklama kararı verilen 2.Ordu Kurmay Başkanı Tümgeneral Avni Argun ile dönemin 2. Ordu Hareket Kurmay Başkanı Tuğgeneral Ersun Yıldırım Ankara'da tutuklandı.

-İstanbul eski Milletvekili Bülent Ersin Gök öldü.

12-Kilis'te birinci derece askerî yasak bölgeye giren yabancı uyruklu 43 kişi yakalanarak gözaltına alındı.

-Suriye'de İdlib'de kimyasal silah saldırısı soruşturmasını isteyen Birleşmiş Milletler Güvenlik konseyi karar tasarısını Rusya veto etti.

-Reklamcı, İstanbul Havayolları ile Gren Air'ın kurucusu Nihat Boytüzün öldü.

-Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev, ülkede bütün okullarda Kiril Alfabesi'nden Latin Alfabesine geçileceğini açıkladı.

13-ABD'de 2 kişi Michigan Parkı'na IŞİD bayrağı astıkları gerekçesi ile tutuklandı.

-Sığınmacıları taşıyan bot, Libya açıklarında battı. 97 kişi kayboldu.

14-Kalp ve Damar Cerrahi uzmanı Prof. Dr. Bingöl Sönmez, "10 dakika ney dinleyen hastanın tansiyonu düşer" dedi.

-Senegal'de Müslümanların her yıl düzenlediği bir etkinlik yerinde çıkan yangında 22 kişi hayatını kaybetti.

-Ses sanatçısı Handan Kara İstanbul'da öldü.

-Yemen'de Husiler ve devrik lider Salih yanlıları arasında Cuma namazı sonrası meydana gelen silahlı çatışmada 2'si asker 6 kişi hayatını kaybetti. 9 kişi yaralandı.

-Sahil Güvenlik Komutanlığı, İzmir Seferhisar ilçesi açıklarında 157 Pakistan, 37 Suriye, 3 Sri Lanka ve 2 İran uyruklu toplam 99 kaçak göçmen yakalandığını açıkladı..

-Gazeteci Selma Tükel İstanbul'da öldü.

15-Sri Lanka'da çöp dağında meydana gelen patlamada 6 kişi hayatını kaybetti.

-15 Temmuz darbe girişimi soruşturması kapsamında denetimi kayyuma verilen Bolu Hinhway Alışveriş Merkezi'nin yüzde 56'lık hissesi TMSF'ye devredildi.

-Samsun Vezirköprü Devlet Hastanesi'nde görev yapan kadın doğum uzmanı Dr. Ayşe Zehra Özdemir, bin 400 doğum yaptırdığı için "Yılın Hekimi" seçildi.

-Halep'te tahliye edilenleri taşıyan otobüs konvoyunun geçişi sırasında meydana gelen patlamada 100'den fazla kişi hayatını kaybetti.

-İran'da 4 ilde meydana gelen sel felaketinde 36 kişi hayatını kaybetti.

16-Sudan'da muhalif gruplar ile hükümet güçleri arasında meydana gelen çatışmalarda 14 kişi hayatını kaybetti.

-Afganistan'da yol kenarına döşenen bombanın patlaması sonucu 11 kişi hayatını kaybetti.

17-Van'ın Başkale ilçesinde yurda kaçak olarak giren 16 yabancı uyruklu yakalandı.

-Gazeteci Saip Ertem İstanbul'da öldü.

18-Tunceli'nin Pülümür ilçesinde kalkan polis helikopteri kalkışından 10 dakika sonra düştü. Kaza da helikopterde bulunan Hâkim Onur Alan, Polis Memurları, Saadettin Demir, Candan Kaplan, Mesut Özdemir, Ahmet Cihan Kileci, Hasan Yıldırım, Azam Gülcede, komiser pilot Abdullah Ortanca, polis memuru teknisyen Murat Ködük, sözleşmeli pilot emekli Albay Dilaver Karsavuranoğlu şehit düştü.

-Cumhuriyet gazetesi fotoğraf servisi şefi Erdoğan Köseoğlu öldü.

-Miami Su Festivali'nde 258 kişinin hayatını kaybettiği bin 73 kişinin de yaralandığı açıklandı.

-Portekiz'den Fransa'nın Marsilya şehrine gitmekte olan uçağın Lizbon'da bir otoparka düşmesi sonucu 5 kişi hayatını kaybetti. Ölenler arasında dünyaca ünlü futbolcuların cerrahı Dr. Jean Pierre Franceseki'nin bulunduğu açıklandı.

-Gülhane Askerî Tıp Akademisi Yönetmenliğinin yürürlükten kaldırıldığına dair karar, *Resmî Gazete*'de yayımlandı.

-Konya eski Milletvekili Muharrem Candan öldü.

-Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın yürüttüğü soruşturma kapsamında 21 eski TRT çalışanı tutuklandı.

- Prof. Dr. Güven Arsebuk İstanbul'da öldü.

-Yemen'de Suudi Arabistan'a ait helikopter düştü. 4'ü subay 12 asker hayatını kaybetti.

19-Reklamcı, tiyatrocu Orhan Yücel öldü.

-Yeşilçam'ın usta oyuncularından Bülent Kayabaşı İstanbul'da öldü.

-Kırklareli ve Muş'ta toprağa gömülü olarak silah ve mühimmat bulundu.

-İçerisinde 2'i Rus, 9'u Ukraynalı ve biri Gürcistan uyruklu kişilerin bulunduğu gemi Karadeniz'de battı.

-Filipinler'de bir otobüsün uçuruma yuvarlanması sonucu 31 kişi hayatını kaybetti. 46 kişi yaralandı.

-ABD'nin California eyaletinde silahlı bir kişinin sokak ortasında çevrele ateş açması sonucu 3 kişi hayatını kaybetti.

20-İstanbul Anadolu 3.Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı Hasan Akdemir'in Fİ Yapı Yönetim Kurulu Başkanı Fikret İnan'dan rüşvet istediği iddiası ile gözaltına alındı.

-OHAL'in 3 ay süre ile uzatılması TBMM Genel Kurulunda kabul edildi.

TSK, Hava harekâtında 16 teröristin etkisiz hale getirildiğini açıkladı.

-Cinayet suçlaması ile ömür boyu hapis cezasına mahkûm olan Amerikalı futbolcu Aaron Hernandez kaldığı hücre de ölü bulundu.

23-Yüksek Öğretim Kurumu'nun (YÖK) eski başkanı Prof. Dr. Erdoğan Teziç İstanbul'da öldü.

-Niğde İnan Seyahat'in sahibi Mustafa Çelik öldü.

-İran'ın başkenti Tahran'ın 400 kilometre batısında bulunan bölgede 2 bin yıllık yer altı şehri (Samen) ortaya çıkarıldı.

24-Tekirdağ eski Milletvekili Enis Sülün öldü.

-Rüşvet almak suçu ile gözaltına alınan İstanbul 3. Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı Hasan Akdemir ve avukatı tutuklandı.

-Hindistan'da Maocu isyancılar ile emniyet güçleri arasında meydana gelen çatışmada 24 polis hayatını kaybetti.

-Afganistan'da Mezar-ı Şerif şehrinde bulunan bir askerî üste yapılan saldırı sonrası Savunma Bakanı ve Genelkurmay Başkanı görevinden istifa etti.

25-Tunceli merkezli 4 şehirde yapılan operasyonlarda terör örgütü TKP/ML konferans elamanı 4 kişi tutuklandı.

-15 Temmuz darbe girişimi sonucu Yunanistan'a sığınan 3 askerin iade talebi 2'inci defa reddedildi.

-Şırnak, Bitlis ve Kars'ta terör örgütünün yere yerleştirdikleri bombaların patlaması sonucu 5 asker şehit oldu.

-Türk Silahlı Kuvvetleri, Irak'ın Sincar Dağı bölgesi ve Suriye'nin kuzey doğusunda yapılan hava hareketinde 30'a yakın bölücü terör örgütü üyesinin etkisiz hale getirildiğini açıkladı.

26-Arap Birliği, Birleşmiş Milletleri (BM), İsrail hapishanelerinde yatan Filistinlilerin maruz kaldığı ihlalleri durdurmak için acil müdahaleye çağırdı.

-Niğde'de 6 astsubay FETÖ soruşturması kapsamında tutuklandı.

-Millî Savunma Bakanı Fikri Işık, Kuleli Askerî Lisesi'nin müze olacağını açıkladı.

-Endonezyalı ünlü hafız Şeyh Abdurrahman, Kur'an okurken öldü.

-Oyuncu Selim Erdoğan, uyuşturucu ticareti yapmak suçundan tutuklandı.

-Somali Cumhurbaşkanı Abdullah Farmajia resmî bir ziyaret için Türkiye'ye geldi.

27-Oscar ödüllü ünlü Amerikanlı yönetmen Jonathan Deme öldü.

-Birleşmiş Milletler, Amerika koalisyon uçaklarının Rakka'ya düzenlediği saldırıda onlarca sivilin öldüğünü açıkladı.

-Saruhanlı eski Belediye Başkanı Mehmet Selman Çelebi İzmir'de öldü.

-Yüksek Seçim Kurulu Başkanı, referandumun kesin sonuçlarını açıkladı. Evet, 51.41-Hayır, 48.59.

-İstanbul Boğazı'nın 18 mil açığında Karadeniz'de Rus Savaş gemisi ile canlı hayvan yüklü kargo gemisi çarpıştı. Kazada personel kurtarıldı.

28-Makedonya'da yüzlerce kişi parlamento binasını basarak milletvekillerini rehin aldı.

-Kayseri'de KHK ile kapatılan Akansu Koleji'nden 13 öğretmen tutuklandı.

-Yeşilçam oyuncusu ve yapımcı Erdoğan Çakıcı Eskişehir'de öldü.

29-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Er-

doğan, Irak Kürk Bölgesi Yönetimi Başkanı Necirvan Barzani'yi Yıldız Mabeyn Köşkü'nde kabul etti.

-OHAL kapsamında yayımlanan 2 yeni kararname ile 3939 kişi kamudan ihraç edilirken 235 kamu personeli de göreve iade edildi.14 dernek kapatıldı. TV'de yayımlanan evlilik programları da yasaklandı.

-Küba Havayolları'na ait yolcu uçağı düştü. Kazada 39 kişi hayatını kaybetti.

30-Abdulluh Gül ve Recep Tayyip Erdoğan'ın Başyaverliğini yapan Albay Bekir Furkan Özdaban, OHAL kapsamında KHK ile ihraç edildi.

-Kolombiya'nın Cartagena şehrinde bir binanı çökmesi sonucu 20 kişi hayatını kaybetti.

-Ünlü piyanist ve müzisyen Yavuz Özışık öldü.

Mayıs

1-İstanbul eski Belediye Başkanı Ahmet İsvan İstanbul'da öldü.

-Antalyalı iş adamı Metin Urhan öldü.

2-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, anayasa değişikliği ardından AK Parti'ye üyelik beyannamesini imzaladı.

-Endonezya'nın Cava Adası'nda şiddetli yağışlar nedeniyle meydana gelen selde 13 kişi hayatını kaybetti.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Hindistan'a gitti

3-Afganistan'nın başkenti Kabil'de Abdul Hare Meydanı'nda NATO askerlerini taşıyan konvoya yönelik bombalı saldırıda 8 kişi öldü. 25 kişi yaralandı.

-DEAŞ, Suriye-Irak sınırındaki Haseke bölgesinde bulunan mülteci kampına yaptığı intihar saldırısında 37 kişi hayatını kaybetti.

-Katar merkezli EL Cezire Türk TV yayın hayatına son verdi.

-23 yıllık Ege il bölgesel televizyonu "Ege TV" son yayının yaparak ekranlara veda etti.

-Adana'da bir apartman dairesinde bir kişi beş kişiyi silahla öldürerek intihar etti.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Rusya'ya gitti. Devlet Başkanı Vlademir Putin ile görüştü.

4-Sakarya'da 15 Temmuz darbe girişimi sırasında Sakarya Valiliği'ni işgal etmek isteyen askerlerin yargılandığı davada 52 asker tahliye oldu.

-Samanyolu TV, Kanaltürk TV, Burç FM, Kanaltürk Radyo, Mehtap ve Radyo Cihan, Turkuaz Medya Grubu'na satıldı.

-Bilecik Bozüyük eski Belediye Başkanı Mehmet Ali Aksulu öldü.

-Şırnak'ın Silopi ilçesinde gece zırhlı polis aracının bir eve çarpması sonucu 2 çocuk hayatını kaybetti.

5-Mersin Emniyet Müdürü rüşvet aldığı iddiası ile tutuklandı.

-İran'ın kuzey eyaletlerinden Gülistan'da bir maden ocağında meydana gelen patlamada 35 madenci hayatını kaybetti.

-Musul'un batı yakasında bulunan bir okula düzenlenen füze saldırısı sonucu okula sığınan 81 kişi öldü.

-Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hulisi Akar, MİT Müsteşarı Hakan Fidan ve Cumhurbaşkanı Sözcüsü İbrahim Kalın temaslarda bulunmak üzere ABD'ye gitti.

-Kınalı-Tekirdağ-Çanakkale-Savaştepe Otoyolu Projesi 1915 Çanakkale Köprüsü için kamulaştırma kararı alındı.

-Ankara 10. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen 12 Eylül 1980 Askerî darbeye ilişkin Kenan Evren ve Tahsin Şahinkaya ilgili dava ölmeleri nedeniyle düştü.

-Kültür ve Sanat Büyük Ödülü sahibi fotoğraf sanatçısı Prof. Dr. Sabit Kalfagil İstanbul'da öldü.

-HSYK 107 hâkim ve savcıyı meslekten ihraç etti.

-Uşak il Müftü Yardımcısı Mehmet Oktay kalp krizinden hayatını kaybetti.

-İstanbul Barosu eski Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Selçuk Şafak Demirbulak öldü.

-Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez, Rusya Federasyonu Müslümanların Dini İdaresi ve Müftüler Konseyi Başkanı ile birlikte Rusya'da Kostroma Merkez Camii'nin açılışını yaptı.

-ABD'de uzun yıllar bir psikiyatri hastanesinde yöneticilik yapan Prof. Dr. Suphi Sürmeli öldü.

6-İstanbul Küçükçekmece' de terör örgütü DHKP/C üyesi bir kadın polis ile girdiği çatışmada ölü olarak ele geçirildi.

-Tanzanya'da ilkokul öğrencilerini taşıyan otobüs ile kamyonun çarpışması sonucu 34 çocuk hayatını kaybetti.

7-Moritanya eski Cumhurbaşkanı Veled Muhammed Fal öldü.

-Diyanet İşleri Başkanlığı emekli Din İşleri Yüksek Kurulu uzmanı Mehmet Talat Karaçizmeli Şanlıurfa'da öldü.

8-Göçmenleri taşıyan botun Akdeniz'de alabora olması sonucu 113 göçmen denizde kayboldu.

-Araştırmacı, yazar Levan Panos Dabağyan öldü.

-Somali'nin Mogadişu bölgesinde meydana gelen iki ayrı bombalı saldırıda 13 kişi hayatını kaybetti.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Filistin Başbakanı Rami Hamdullah ile görüştü.

-Mısır'da Müslüman Kardeşler Teşkilatı Rehberlik Komisyonu Başkanı Muhammed Bedii'ye müebbet hapis cezası verildi.

9-ABD'de tek motorlu deniz uçağı düştü. Kazada Türk mühendis Çağrı Sever, uçağın pilotu ve tasarımın ekip başı hayatını kaybetti.

-İngiltere'de yapılan IQ testi sonucunda Hint asıllı 12 yaşındaki bir kız çocuğu Rajgavri Pawar dünyanın en zeki çocuğu oldu.

-Erzurumlu Türk Halk Müziği sanatçısı Ahmet Hulusi Seven öldü.

-Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi Anabilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. İbrahim Sarıçam öldü.

-HDP Diyarbakır Milletvekili Nursel Aydoğan 4 yıl 8 ay 7 gün hapis cezasının kesinleşmesi üzerine milletvekilliği düşürüldü.

-Silopi'de panzerle iki çocuğun ölümlüne neden olan polis memuru tutuklandı.

-Aras Kargo'ya mahkeme kararı ile yönetici kayyum atandı.

10-Gözaltına alınan Mersin eski Milletvekili Ahmet Tevfik Uzun tutuklandı.

-1045 hâkim ve savcının görev yeri değişti.

-İstanbul Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü (TEM) ile MİT'in birlikte düzenlediği İstanbul merkezli 17 ilde yapılan operasyonda 27 kişi gözaltına alındı.

-Denizli Cumhuriyet Başsavcısı Mustafa Alper ile şoförü cezaevine giderken meydana gelen trafik kazasında hayatını kaybetti. Koruma polisi sağ olarak kurtuldu.

-"Mahrem İmam" oldukları iddiası ile gözaltına alınan 22 şüpheliden 21'i tutuklandı.

-Meksika'da havai fişek deposunda meydana gelen patlamada 14 kişi öldü. 22 kişi yaralandı.

11-Ses sanatçısı Turgut Oksayoğlu Adana'da öldü.

-İsrail Meclisi Kanal 1'e bağlı İsrail Yayıncılık Kurumu'nu kapatma kararı aldı.

-Operasyon gerekçesi ile Muş'un 21 yerleşim merkezinde sokağa çıkma yasağı ilan edildi.

-Hindistan'da bir düğün salonunun çökmesi sonucu 24 kişi hayatını kaybetti.

-Çin'in Uygur Türklerinin yaşadığı bölgede meydana gelen 5.5 şiddetindeki depremde 23 kişi öldü. 1500 evde yıkıldı.

-Adana eski Milletvekili Turgut Tekin İstanbul'da öldü.

-Yunanistan 14 Suriyeli sığınmacıyı Türkiye'ye iade etti.

-Kosova Cumhurbaşkanı Hashim Thaçi, koalisyon hükümetinin güven oylaması ile düşürülmesini üzerine meclisi feshetti.

12-Batman'daki tarihî Zeynel Bey Türbesi Hasankeyf yeni kültürel park alanına taşınma işlemi başladı.

-Cumhuriyet gazetesi internet yayın yönetmeni Oğuz Güven gözaltına alındı.

-TRT Genel Müdürü Şenol Göka görevinden istifa etti.

-TV'de Prof. Dr. Afet İnan ile ilgili sözlerinden dolayı Süleyman Yeşilyurt tutuklandı.

-Macaristan sığınmacılara karşı sınıra elektrikli tel örgü çekti. Ayrıca üç dilde uyarı yazısı astı.

-Harran'ı dünyaya tanıtan "Harran Kültür Evi" işletmecisi Ali Kızıl öldü.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan "Uluslararası İşbirliği İçin Kuşak ve Yol Formu"na katılmak ve Çin Devlet Başkanı ile temaslarda bulunmak üzere Çin Pekin'e gitti.

-Kuşadası'nda 4.2 şiddetinde deprem meydana geldi.

-Pakistan'da Senato Başkan Yardımcısı Mevlana Abdul Gaffar Haydari'nin de aralarında bulunduğu kamyona yapılan bombalı saldırı da 25 kişi hayatını kaybetti.

13-Kuşadası Körfezi ve Didim'de 67 kaçak göçmen yakalandı.

-Marmaris'te yerli turistleri taşıyan bir tur otobüsü devrildi. 24 kişi hayatını kaybetti. 11 kişi yaralandı.

- Gümrük Muhafaza Ekipleri tarafından İzmit limanı ve konteynır içerisine gözlenmiş 193 kilo kokain ele geçirildi.

-Anadolu Gençlik Derneği ve Millî Gençlik Vakfı'nın çağrıları üzerine Ayasofya Meydanı'nda toplanan grup, Mescid-i Aksa imamının arkasında sabah namazı kıldı.

14-Nijerya'da bir üniversiteye düzenlenen bombalı saldırı da bir güvenlik görevlisi ile üç intihar eylemcisi öldü.

-Bolu' da polis ekipleri tarafından yapılan aramada bir otomobilde 14 kilo 500 gram eroin ele geçirildi. Olay ile ilgili 2 kişi gözaltına alındı.

-İran'da 5.7 şiddetinde meydana gelen depremde 2 kişi hayatını kaybetti. 400 kişi yaralandı.

-İsrail'deki İslâmi Hareket'in kurucusu Şeyh Abdullah Nimr Derviş öldü.

-Afrika Kıtası'nın batı bölümünde bulunan Benin Cumhuriyeti'nde meydana gelen trafik kazasında 13 kişi öldü.

15-Fazilet Partisi Kocaeli eski Milletvekili Mehmet Batuk Ankara'da öldü.

-Türkiye gazetesi eski görsel yönetmeni Aydoğan Kaçıra İstanbul'da öldü.

-Şenol Göka'nın istifası ile boşalan TRT Genel Müdürlüğüne, Genel Müdür Yardımcısı İbrahim Eren vekaleten atandı.

-Gözaltına alınan *Cumhuriyet* gazetesi internet sitesi genel yayın yönetmeni Oğuz Güven tutuklandı.

-Romanya'da 20 bin bakanlık çalışanı greve gitti.

-Yeni Gine'de güvenlik güçleri, cezaevinden kaçmaya çalışan mahkûmlara ateş açması sonucu 17 kişi öldü.

-Nijerya'da bir köy camisine yapılan bombalı saldırıda 20 kişi hayatını kaybetti.

-Azerbaycan Ermenistan ordusuna ait "OSA" hava savunma sistemini vurarak imha etti.

16-15 Temmuz darbe girişimine karışan 3 SAT komandosu İstanbul-Edirne Otoyolu arazisinde yakalandı.

-İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş, Kültür AŞ tarafından yayımlanan *1453 İstanbul Kültür ve Sanat Dergisi*'nin kapatıldığını açıkladı.

-FETÖ Soruşturması kapsamında Enerji Bakanlığı'ndan 60, Millî Eğitim Bakanlığı'ndan 25 kişi gözaltına alındı.

-Meksika'da suç örgütleri üzerine araştırma yapan gazeteci Javler Valdez uğradığı silahlı saldırıda hayatını kaybetti.

-Elazığ'da 11 emniyet çalışanı tutuklandı.

-Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları ve Sinema eski Genel Müdürü, Ahmet Mümtaz İdil Ankara'da öldü.

-Erzincan'da 49 kişilik bir yolcu otobüsü ile yurda kaçak olarak giriş yapan 114 Afganistanlı kaçak yakalandı.

17-Yılbaşı gecesi eğlence kulübü Reina'ya düzenlenen saldırının düzenleyicilerinden Ebu Halid kod isimli Khaban Gulamev yakalandı.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Adalet Bakanı Bekir Bozdoğan, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Ekonomi Bakanı Nihat Zeybek, Enerji ve Tabii Kaynaklan Bakanı Berat Albayrak, Millî Savunma Bakanı Fikri Işık ile birlikte Washington'a gitti. ABD Başkanı Trump ile görüştü. Öğle yemeğinde Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hulusi Akar, MİT Müsteşarı Hakan Fidan ve Cumhurbaşkanı Sözcüsü İbrahim Kalın da bulundu.

-Konya'nın Selçuklu ilçesinde 3 kişi tüfekle vurulmuş halde ölü olarak bulundu.

-Denizli'de düzenlenen uyuşturucu operasyonunda 9 kişi tutuklandı.

-Antalya'nın Kemer ilçesinde kömür madeninde meydana gelen göçükte iki kişi öldü.

-Yemen'de kolera salgınında ölenlerin artması üzerine başkent Sena'da olağanüstü hal ilan edildi.

-Aile Hekimleri ile ilgili yeni düzenleme *Resmî Gazete*'de yayımlandı.

-*Resmî Gazete*'de yayımlanan Başbakanlık Genelgesi ile 2017 yılı "Dilimiz Kimliğimizdir" başlığı ile "Türk Dili Yılı" ilan edildi.

-Tiyatro oyuncusu Payidar Tüfekçioğlu İstanbul'da öldü.

-Ukrayna Bakanlar Kurulu, Türkiye ile Ukrayna arasında imzalan iki ülke arasındaki pasaportsuz yeni kimlik kartı ile karşılıklı seyahat imkânı sağlayan anlaşmayı onayladı.

-TBMM Genel Kurulu'nda Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) için 7 üye için seçim yapıldı. Buna göre; Yaşar Şimşek, Mehmet Adanoğlu, Alp Arslan, Cafer Ergin, Ali Cengiz Köseoğlu, Songül Yazar, Hamit Kocabay seçildi.

-İrlanda Başbakanı Enda Kenny görevinden istifa ettiğini açıkladı.

18-Yunanistan'da hükümetin kararlarına karşı çıkan işçiler ve memurlar 24 saat genel grev ilan etti.

-Diyanet İşleri Başkanlığı, Din İşleri Yüksek Kurulu Genişletilmiş İstişare

Toplantısı'nda "Kutlu Doğum Haftası" yerine 14-20 Nisan tarihleri arasında "Siret Haftası" yapılacağını açıkladı.

-Endonezya'nın Güney Çin Denizi Riau adalarında yapılan askerî tatbikat sırasında arızalanan Çin yapımı topun kendi kendine ateşlemesi sonucu 4 asker hayatını kaybetti.

-Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, Bylock kullandıkları tespit edilen 22'i avukat 3 Türkiye Barolar Birliği personeli 25 kişi hakkında gözaltı kararı verdi.

-Amerikalı ünlü müzisyen Chris Cornell öldü.

20-Beşiktaş'ın efsane oyuncularından "Baba Recep" lakaplı Recep Adanır Antalya'da öldü.

-Hatay Büyükşehir Belediyesi, şehir merkezinde bulunan Suriyeli sığınmacıların iş yerlerinde bulunan Arapça tabelaların görüntü kirliğine neden olduğu gerekçesi ile kaldırıldığını açıkladı.

-Diyanet İşleri eski Başkan Yardımcısı Lütfi Şentürk Ankara'da öldü.

21-Rusya Başbakanı Dmitri Medvedev ve Yunanistan Cumhurbaşkanı Prokopis Pavlopus "Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Zirvesi'ne katılmak üzere İstanbul'a geldi.

-Afganistan'da Taliban tarafından bir karakola yapılan saldırıda 25 polis hayatını kaybetti.

-Ankara'da yapılan AK Parti 3.Olağanüstü Kongresi'nde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan yeniden AK Parti Genel Başkanı seçildi.

-Libya'da hava üssüne yapılan saldırı da 141 kişi öldü.

-Kültür tarihi ile ilgili araştırmaları ile tanınan yazar Mehmet Gülseren öldü.

-Diyarbakır'ın Silvan ilçesinde traktör ile otobüsün çarpışması sonucu 4 kişi öldü.

22-Uluslararası "Radikal Düşünceyle Mücadele Merkezi" toplantısı 55 ülkenin katılımı ile Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'da yapıldı.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan İstanbul'da yapılan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın 25. Kuruluş Yıldönümü Toplantısına katılarak konuşma yaptı.

-İçel eski Milletvekili Ekin Dikmen Ankara'da öldü.

-Nokta Dergisi davasında yargılanan Cevher Güven ve Murat Çapan Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine karşı silahlı isyan etme suçu ile 22 yıl 6 ay hapse mahkûm oldu.

23--İngiltere'nin Manchester şehrinde şarkıcı Ariana Granda'nın konser verdiği sırada meydana gelen patlamada 22 kişi öldü.19 kişi yaralandı.

-ABD'nin Yemen'de el Kaide'ye karşı yaptığı saldırıda 7 kişi hayatını kaybetti.

-Başbakan Binali Yıldırım, Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi Toplantısına katılmak üzere Gürcistan'a gitti.

-Ege Üniversitesi Rektörü iken açığa alınan Prof. Dr. Mustafa Coşkun, Türkiye Tabipler Vakfı'nın kurucusu olduğu gerekçesi ile YÖK tarafından kamudan ihraç edildi.

-Ortadoğu turuna çıkan ABD Başkanı Donald Trump, İsrail'de Ağlama Duvarı'nda dua etti.

-Yeni Şafak gazetesi köşe yazarı Akif Emre geçirdiği kalp krizi sonucu hayatını kaybetti.

-OHAL kapsamında KHK ile görevlerinden ihraç edilen ve işlerine dönmek için açlık grevi yapan Nuriye Gülmen ve Semih Özakça Ankara Sulh Ceza Hâkimliğince tutuklandı.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Türkiye Azerbaycan arasında gümrük alanında ortak komite kurulmasına dair kanunu imzaladı.

24-Ankara Büyükşehir Belediyesi'nde Bylock kullandıkları iddiası ile 79 kişi hakkında gözaltı kararı verildi.

-Dünyanın zirvesi kabul edilen Everest Dağı'na tırmanmaya çalışan 4 dağcı kampta ölü olarak bulundu.

-Ankara'da düzenlenen uyuşturucu operasyonunda gözaltına alınan 74 kişiden 22'i tutuklandı.

-Makam odasında silahlı saldırıya uğrayan ve tedavi gören Fırat Üniversitesi Hastanesi Başhekimi Prof. Dr. Muhammed Said Berilgen hayatını kaybetti.

-Sosyalist Dayanışma Dergisi yazı işleri sorumlusu Sezgin Kartal, bir yazısından dolayı 1 yıl 6 ay hapse mahkûm oldu. Cezasının Yargıtay tarafından onanması üzerine tutuklandı.

-Başbakan Binali Yıldırım, AK Parti Grup Başkanı seçildi.

-Bank Asya eski Yönetim Kurulu Başkanı Erhan Bilgili, 6 yıl 3 ay hapse mahkûm oldu.

-Libya açıklarında bir mülteci botunun batması sonucu 20 kişi hayatını kaybetti.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan NATO Zirvesi Toplantısına katılmak üzere Brüksel'e gitti.

-Güney Afrika ülkelerinden Zambiya'da meydana gelen otobüs kazasında 20 kişi öldü.48 kişi yaralandı.

25-Galatasaray Kulübü eski Başkanı ile İçişleri Bakanı Prof. Dr. Ali Tanrıyar İstanbul'da öldü.

-Van ve Şırnak'ta terör örgütüne yapılan operasyon sırasında 4 asker şehit oldu. 11 teröristte etkisiz hale getirildi.

26-Gözaltına alınan Sözcü gazetesinden Gökmen Ulu ile Mediha Olgun tutuklandı.

-Mısır'da Kıpti Hıristiyanları taşıyan otobüse yapılan silahlı saldırıda 26 kişi öldü.25 kişi yaralandı.

-İTÜ Müzikoloji Bölüm Başkanı Prof. Dr. Şefika Şehvar Beşiroğlu İstanbul'da öldü.

-Akdeniz Üniversitesi eski Rektörü Prof. Dr. İsrail Kurtcephe Antalya'da gözaltına alındı.

27-Afganistan'da bomba yükle araçla düzenlenen saldırıda 18 kişi öldü.

-Van'da narkotik polisi tarafından bir araçta yapılan aramada 20 kilo 22 gram eroin ele geçirildi. 3 kişi gözaltına alındı.

28-Yapımcı, yönetmen Mehmet Ali Özpolat Darende'de öldü.

-Güney Asya ülkesi Sri Lanka'da meydana gelen sel ve toprak kayması sonucu 146 kişi hayatını kaybetti.

-Boluspor Kulüp Başkanı ve iş adamı Mustafa Çizmecioğlu öldü.

-"Cemilem" türküsünün söz yazarı Hüseyin Aktekin öldü.

29-Sürgün olarak 7 yıl Türkiye'de yaşayan Yunanistan'ın eski Başbakanı Konstantin Miçotakis öldü.

-Moldova, 5 Rus diplomatı "istenmeyen kişi" ilan etti.

-Çanakkale'nin Ayvalık ilçesinden yasadışı yollarla Midilli Adası'na gitmek isteyen yabancı uyruklu 48 kişi yakalandı.

-15 Temmuz darbe girişimi sırasında Türk Telekom binasını kontrol altına almaya çalışan 27'i Kara Harp Okulu Komutanlığı subay aday kursiyer 29 kişinin Ankara 13 Ağır ceza Mahkemesi'nde yargılanmalarına başlandı.

-HDP Siirt Milletvekili Besime Konca Batman'da tutuklandı.

30-Diyarbakır'da PKK'ya ait 209 kilo esrar ele geçirildi.

-Rusya'nın başkenti Moskova'da meydana gelen şiddetli fırtına sonucu 11 kişi hayatını kaybetti.

-İzmir spor basınının duayenlerinden gazeteci Hüseyin Yangır öldü.

-Erzincan eski Baro Başkanı Av. Cemalettin Özen 8 yıl 9 ay hapse mahkûm oldu.

31-Afganistan'ın başkenti Kabil'de konsoloslukların bulunduğu bölgeye bombalı tanker ile yapılan saldırıda 80 kişi hayatını kaybetti. 350 kişi yaralandı.

-James Bond filmi ile tanınan "Bond Kız" Molly Petans öldü.

-Rusya Devlet Başkanı Vlandemir Putin Türkiye vatandaşlarına yönelik bazı ekonomik kısıtlamaları kaldırdı.

-Şırnak'ın Uludere ilçesinden kalkan bir askerî helikopter yüksek gerilen hattına çarparak düştü. Helikopterde bulunan 23.Sınır Tümen Komutanı Tuğgeneral Aydoğan Aydın, Albay Oğuzhan Küçükdemir, Albay Gökhan Peker, Yarbay Songül Yakut, Binbaşı Koray Onar, Yüzbaşı İlker Acar, Yüzbaşı Nuri Şener, Pilot Yüzbaşı Serhat Sığınak, Pilot Üsteğmen Abdulmuttalip Kesikbaş, Başçavuş Mehmet Evdoğdu, teknik Başçavuş Fevzi Kıral, uzman çavuş Zeki Koç ve piyade uzman çavuş Hakan İncekol şehit düştü.

-Yemen'de kolera salgınından ölenlerin sayısı 532'ye yükseldi.

Haziran

1-Ukrayna ile Türkiye arasında pasaportsuz kimlik kartı ile seyahat uygulamasına başlandı.

-Şefkat Vakfı kurucusu Eczacı Fevziye Nuroğlu İstanbul'da öldü.

-Balıkesir eski Belediye Başkanı Sabri Uğur öldü.

-Kırşehirli kanaat önderlerinden Ali İhsan Yıldız öldü.

2-Filipinler'de bir otelin kumarhanesine yapılan silahlı saldırı da 36 kişi hayatını kaybetti.

-Kuzey Yemen'de bir Pazar yerine yapılan bombalı saldırı da 6 kişi öldü. 15 kişi yaralandı.

-Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) "Hediyem Kur'an Olsun" projesi kapsamında Hırvatistan'ın başkenti Zagreb' de 4 bin adet Kur'an-ı Kerim'in Boşnakça mealini dağıttı.

-ABD Başkanı Donald Trump, iklim değişikliğini önlemek için geçen yıl yürürlüğe giren Paris İklim Anlaşması'ndan çekileceğini açıkladı.

-Batı Afrika'dan Avrupa'ya gitmek için yola çıkan 44 göçmenin Sahra Çölü'nde susuzluktan öldüğü açıklandı.

-Erzurum'da polis ekipleri yasadışı yollarla giriş yapan 25 göçmeni yakaladı.

3-el-Ezher âlimlerinden Muhammed er-Ravi Kahire'de öldü.

-Afganistan başkenti Kabil'de meydana gelen patlamada 15 kişi öldü. 18 kişi yaralandı.

-Yazar, ressam Haluk Sena Arı İstanbul'da öldü.

-Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği'nin (MÜSİAD) genel başkanlığına Abdurrahman Kaan seçildi.

-Aydınlık gazetesi genel yayın yönetmeni İlker Yücel tutuklandı.

4-Başbakan Binali Yıldırım, Rakka Operasyonu'nun başladığını açıkladı.

-Kars'ın Çömçe bölgesinde hava destekli yapılan operasyonda 8 PKK'lı terörist etkisi hale getirildi.

-Brezilya'da bir çocuk ıslahevine çıkan yangında 7 çocuk hayatını kaybetti.

-İmar ve İskan eski Bakanı Ahmet Karaaslan İstanbul'da öldü.

-Kocaeli eski Milletvekili Rıza Sirmen öldü.

5-Haklarında soruşturma yürütülen ve firari durumunda olan 130 kişinin va-

tandaşlıktan çıkarılmasına ilişkin ilanı *Resmî Gazete*'de yayımlandı.

-S. Arabistan, Bahreyn, Mısır ve Birleşik Arap Emirlikleri teröre destek sağladığı gerekçesi ile Katar ile olan tüm diplomatik ilişkilerini kestiklerini açıkladı.

-Bahreyn'de ülkenin tek bağımsız gazetesi olan *Al Wasat* Arap ülkelerine hakaret ettiği gerekçesi ile süresiz olarak kapatıldı.

-Türkiye, Paris İklim Anlaşması onay sürecini askıya aldı.

6-Karadağ, Dışişleri Bakanı, NATO katılım belgesini imzalayarak resmen üye oldu.

-İngiltere'nin başkenti Londra'da 130 imam teröristlerin cenaze namazını kalmayacaklarını açıkladı.

-Vanlı gazeteci, yazar Abdülhalim Almalı öldü.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Katar'a karşı başlatılan yaptırımların doğru olmadığını söyledi.

-Suudi Arabistanlı iş adamı Adnan Kaşıkçı Londra'da öldü.

Çin' de bir petrol tesislerinde meydana gelen patlamada 8 kişi öldü. 9 kişi yaralandı.

7-Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Başkanlığı Mersin Sahil Güvenlik ekiplerinin birlikte yaptıkları operasyonda uluslararası sularda bir gemide yaptıkları aramada 1 ton 71 kilogram eroin ele geçirildi.

-İran'ın başkenti Tahran'da meclise giren silahlı 3 saldırgan ateş açtı. 7 kişi öldü. 4 kişi rehin alındı. İkinci saldırı ise Ayetullah Humeyni'nin türbesi önünde oldu. İki saldırıda da 12 kişi hayatını kaybetti. 47 kişi yaralandı.

-Giresun eski Milletvekili Turgut Sera Tiralı öldü.

8-Türk Askerî Birliklerin Katar'da konuşlanması ve jandarma birliklerinin eğitimi ve öğretimi alanında işbirliği yapılması ile ilgili tezkere TBMM'de kabul edildi.

-Antalya'nın Manavgat ilçesindeki bir otelde bulunan 62 kaçak göçmen yakalandı.

-Afganistan'da terör örgütü DEAŞ karşı düzenlenen operasyonda 10 örgüt üyesi öldürüldü.

-Hindistan'da bir havi fişek fabrikasında meydana gelen patlamada 23 kişi öldü. 7 kişi yaralandı.

-TC Hükümeti ile Kenya Cumhuriyeti arasında sağlık alanında işbirliği anlaşması ile ilgili karar *Resmî Gazete*'de yayımlandı.

-Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın soruşturması kapsamında 20 bankacı hakkında gözaltı kararı verildi.

-Türk sanat müziği bestecisi Sabri Akçagil öldü.

-Dünyaca ünlü Türk hekimi, Ufuk Üniversitesi Onursal Başkanı Prof. Dr. Rıdvan Ege öldü.

-Yalova Üniversitesi Rektörlüğüne, Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürü Prof. Dr. Ali Erbaş atandı.

9-Suudi Arabistan Turizm ve Millî Miraslar Bakanlığı, ülkelerinde bulunan otel ve işletmelere talimat göndererek Katar merkezli El-Cezire Televizyonu'na ait kanalların silinmesini istedi.

-*Milliyet* gazetesi yazarlarından Doğan Heper İstanbul'da öldü.

-Irak'ın Kerbela şehrinde bir markette meydana gelen intihar saldırısında 21 kişi öldü 20 kişi yaralandı.

-TV sağlık programları yapan diş hekimi, yapımcı Abdullah Doğan Bircan Kadıköy'deki evinde ölü olarak bulundu.

10-Diyarbakır'ın 6 ilçesine bağlı köy ve mezrada yapılan operasyonlarda 7 sığınak, silah, patlayıcı yapımında kullanılan malzeme ile 162 kilo esrar ele geçirildi.

-İzmir'de FETÖ soruşturması kapsamında gözaltına alınan 22 avukattan içlerinde Uluslararası Af Örgütü'nün Türkiye Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Taner Kılıç'ında bulunduğu 6 avukat tutuklandı.

-Uluslararası Af Örgütü, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn'in Katar'a yönelik tedbirleri durdurma çağrısı yaptı.

-Batman karakterini canlandıran Amerikalı oyuncu Adam West öldü.

-Libya açıklarında göçmenleri taşıyan tekne battı. Kazada 8 kişi öldü. 100 kişi kayboldu.

-Irak'ın Musul şehrinde DEAŞ tarafından düzenlenen saldırı da 30 kişi hayatını kaybetti 40 kişi yaralandı.

-Gazeteci, siyaset adamı Turgut Güven Ankara'da öldü.

11-Balıkesir eski Milletvekili İlhan Aytekin öldü.

-Katar'a yapılan abluka üzerine İran 5 uçak dolusu yardım gönderdi.

-Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin Beni şehrinde silahlı kişilerin cezaevine saldırmaları sonucu 900 mahkûm firar etti. 11 kişi öldü.

12-Konya'nın Cihanbeyli'de bir kişi husumet nedeniyle 4 ayrı evde 5 kişiyi av tüfeği ile öldürdü.

-Samsun'un Çarşamba ilçesinde iki aracın çarpışması sonucu 5 kişi öldü. 4 kişi yaralandı.

-Kayseri'nin İncesu ilçesinde jandarma ekipleri bir eve yaptıkları baskında 5 bin 717 kök Hint keneviri bitkisi ele geçirdi.

-Suudi Arabistan Millî Eğitim Bakanlığı, Müslüman Alimler Birliği Başkanı Yusuf el Karadavi'nin kitaplarının üniversite ve okul kütüphanelerinden kaldırılması talimatı verdi.

-Rusya'nın Moskova ve Petersburg şehirlerinde düzenlenen hükümet karşıtı gösterilerde 650 kişi gözaltına alındı.

13-Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Çetin Algüneş İstanbul'da öldü.

-Mısır'da mayıs ayı sonundan bugüne kadar 66 haber sitesinin yayının engellendiği açıklandı.

-İstanbul Kumkapı'da 6 katlı bir otelde çıkan yangında 3 kişi hayatını kaybetti.

-Türkiye'de kadın üzerine çalışmaları ile tanınan Doç. Dr. Şirin Tekeli Bodrum'da öldü.

-Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı'nca Kaynak Holding soruşturması kapsamında gözaltına alınan 39 kişiden 34'ü tutuklandı.

14-ABD'nin Katar Büyükelçisi Dana Shell görevinden istifa etti.

-Meksika'da 7 büyüklüğünde deprem meydana geldi.

-Filipinler' de minibüs ile kamyonetin çarpışması sonucu 10 kişi hayatını kaybetti.

-CHP Milletvekili Enis Berberoğlu, MİT TIR'ları davasında 25 yıl hapse mahkûm oldu ve duruşma sonunda tutuklandı.

-İngiltere'nin başkenti Londra'da 24 katlı bir apartmanda çıkan yangında 79 kişi hayatını kaybetti.

-Bylock kullandığı gerekçesi ile yargılanan Birleşmiş Milletler (BM) Uluslararası Ceza Hâkimi ve emekli Büyükelçi Aydın Sefa Akay, 7 yıl 6 ay hapse mahkûm oldu.

15-ABD'de Washington Büyükelçiliği önünde meydana gelen protestocular ile Cumhurbaşkanlığı korumaları arasında çıkan olaylar sonucunda 2 Türk tutuklandı.

-Antalya'nın Finike ilçesinde kaçak yollarla yurtdışına gitmek isteyen Pakis-

tan ve Suriye uyruklu 194 kişi ile Muğla Bodrum ilçesinde de Afganistan uyruklu 18 kaçak göçmen yakalandı.

- CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu Ankara Güven Parkı'ndan İstanbul'a "Adalet Yürüyüşü" başlattı.

-Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Fahri Kasırga'nın alıkonması ile ilgili davada sanıklara 18'e ağırlaştırılmış müebbet ve 10 yıl, eski Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı Komutanı Albay Muhsin Kutsi'ye ise 12 yıl hapis cezası verildi.

-THY Pilotları Derneği eski Başkanı ve Türk Havayolları pilotu Gürcan Mantı İstanbul'da öldü.

16-Ceyhan Belediye Başkanı Alemdar Öztürk, Sarıoğlan Belediyle Başkanı Ali Osman Yıldız ile Ayaş Belediye Başkanı Bülent Taşan adlı soruşturma nedeniyle İçişleri Bakanlığı'nca görevden uzaklaştırıldı.

- İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı, Bank Asya'da 2014 yılı sonrasında görev yapan 78 üst yönetici hakkında gözaltı kararı verdi.

-Afganistan'ın başkenti Kabil'de Şii Camii yapılan saldırı da 15 kişi hayatını kaybetti.

-11 Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün danışmanı Ayşe Yılmaz Ankara 5.Sulh Ceza Hâkimliği tarafından tutuklandı.

-Kastamonu Abana ilçesi Belediye Başkanı Rıdvan Oyar öldü.

-Çin' de bir anaokulu önünde meydana gelen bombalı saldırı da 8 kişi hayatını kaybetti.

-Almanya eski Başbakanı Helmont Kohl öldü.

17-Dünyada izleme rekorları kıran *Karate Çocuk* filminin yönetmeni John G. Avildsen öldü.

-Soruşturma kapsamında gözaltına alınan eski Adalet Bakanlığı Müsteşar'ı Birol Erdem adli kontrol şartı ile serbest bırakıldı. Eşi Gülseren Erdem ise tutuklandı.

-HDP Diyarbakır Milletvekili Altan Tan, Şanlıurfa 4. Asliye Ceza Mahkemesi'nce "halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik etmek iddiası" ile 2 yıl hapse mahkûm oldu.

-Japonya'da ABD donamasına ait bir yük gemisi ile çarpışması sonucu müretebattan 7 kişi hayatını kaybetti.

-Azerbaycan Savunma Bakanlığı, Ermenistan-Azerbaycan cephe hattında meydana gelen çatışmada Ermenistan ordusundan 5 askerin öldürüldüğünü açıkladı.

-İstanbul eski Emniyet Müdürü Hüseyin Çapkın tutuklandı.

18-Avrupa'da 1968'de ilk kalp naklini yapan Prof. Christian Cabral Paris'te öldü.

-Portekiz'de meydana gelen orman yangınında 42 kişi hayatını kaybetti. 59 kişi yaralandı.

-Çalışma, Güvenlik, Maliye ve Orman eski Bakanı Prof. Dr. Nami Çağan Ankara'da öldü.

-Almanya Federal Savunma Bakanı, 3 ay içinde İncilik Üssü'nde bulunan askerlerini Ürdün'e taşıyacaklarını açıkladı.

-Manisa Savcılığı, 1. Piyade Eğitim Tugayı'nda 731 askerin hastanelik olduğu zehirlenme olayında yemek şirketinden 21 kişinin gözaltına alındığı açıkladı.

19-Doğu Türkistanlı âlim, Abdülhamid Damolla Çin hapishanesinde hayatını kaybetti.

-Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Yemen'de kolera hastalığı nedeniyle 100 kişinin hayatını kaybettiğini açıkladı.

-Çin'de bir plastik fabrikasında meydana gelen yangında 6 kişi hayatını kaybetti.

-Kayseri eski Milletvekili Mehmet Cemal Cebeci Ankara'da öldü.

20-*Hürriyet* gazetesi magazin eki Kelebek yazarlarından Ayşe Aral İstanbul'da öldü.

-Ankara'da yapılan uyuşturucu operasyonun da 200 kişi gözaltına alındı.

-İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'nca gözetim altına alınan 78 avukattan 31'i tutuklandı.

-Kamu Görevlileri Etik Kurulu Başkanlığına Köksal Toptan, üyeliklere ise Asım Ayhan, Selçuk Handu, Ahmet Karayiğit, Ömer Faruk Doğan, Ahmet Haluk Dursun, Ahmet Demirak, Ziyaeddin Akbulut, Prof. Dr. Ramazan Kaplan, Prof. Dr. z Faruk Uçan ve İbrahim Burkay'ın atanması ile ilgili karar *Resmî Gazete*'de yayımlandı.

-Atatürk'e hakaret iddiası ile aranan Hasan Akar, teslim oldu ve tutuklandı.

-Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Sedat Demircan Ankara'da öldü.

-Diyarbakır'ın Lice ilçesi Güçlü köyü yol ayrımında polis zırhlı aracı ile otobüsün çarpışması sonucu 5 sivil hayatını kaybetti.5 poliste yaralandı.

21-Giresunlu gazeteci Hüseyin Yavuz öldü.

-Suudi Arabistan Veliahdı Prens Muhammed bin Nayıf'ın yerine Kral Selman'ın Veliaht prensi Muhammed bir Selman oldu.

-Türkiye'nin en eski yolcu taşıma firması Ulusoy için mahkeme iflas kararı verdi.

-*Resmî Gazete*'de yayımlanan kararname ile 20 ilin valisi merkeze alındı. 20 ile de yeni vali atandı. 19 ilin valisi de yer değiştirdi.

-Güney Asya ülkesi Bangladeş' de yıldırım çarpması sonucu 23 kişi hayatını kaybetti.

-Siirt Pervari'de 3 büyük mağarada 18 tonluk silah ve mühimmat ele geçirildi.

-İncirlik üssünden bulunan Alman askerlerinin çekilmelerini öngören teklif, Almanya Meclisi tarafından kabul edildi.

-Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu, Somali ve Güney Sudan'da kolera salgınının kıtlık riskini artıracağını duyurdu.

-Yargıtay tarafından yeniden yargılanması için bozulan 274 sanıklı Ergenekon Davasının görüşülmesine İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı.

22-TBMM eski Başkanı Necmettin Karaduman İstanbul'da öldü.

-Ayasofya'da düzenlenen Kadir Gecesi etkinliğine karşı Yunan Dışişleri Bakanlığı yazılı bir açıklamama yaparak etkinliği kınadı.

-Manisa 1. Piyade Er Eğitim Tugay Komutanlığı, Albay Arif Seyhun Kışlası'ndaki gıda zehirlenmesinde sorumlu olarak 6 subay ve astsubay gözaltına alındı.

23-Pakistan'ın kuzeybatısında bulunan Ketta Polis merkezi yakınlarına bomba yüklü araç ile yapılan saldırı da 11 kişi hayatını kaybetti.

-Konya Emniyet Müdürlüğü Asayiş şubesine bağlı 100 polis ile yapılan Şafak Operasyonunda çeşitli suçlara karışan 80 Suriyeli gözaltına alındı.

-Bylock kullandığı iddiası ile gözaltına alınan Yalova eski milletvekili Şükrü Önder tutuklandı.

-Rusya Savunma Bakanlığı, Akdeniz'de bulunan savaş gemileri ve denizaltı ile Suriye'deki IŞİD hedeflerine 6 füze fırlattıklarını duyurdu.

-Karabük Safranbolu Belediye Başkanı Necdet Aksoy, İçişleri Bakanlığınca görevden alındı.

-Brezilya' da bir otoyolda meydana gelen trafik kazasında 21 kişi öldü. 23 kişi yaralandı.

-Manisa Tugay Komutanı Albay Şevki Güvenç görevden alındı.

24-Nevşehir'in Avanos ilçesinde 71 kök Hint keneviri ele geçirildi.

-Bingöl'de terör örgütüne yönelik operasyonda yaralanan Yüzbaşı Arif Kalafat, tedavi gördüğü Elazığ Fırat Üniversitesi Hastanesi'nde hayatını kaybetti.

-Çin'de meydana gelen toprak kaymasında 140 kişi toprağın altında kaldı.

-Suudi Arabistan Hükümeti,, Kabe'ye yapılması plânlanan terör saldırısının son anda önlendiğini ve Mekke ile Cidde'de yapılan operasyonlarda 4 teröristin yakalandığını açıkladı.

-Antalya eski Milletvekili Yusuf Ziya İrbeç öldü.

-Erzincan Sivas karayolunda TIR'a arkadan çarpan araçta bulunan 5 kişi hayatını kaybetti.

-Hatay Valiliği, Suriye'den Türkiye'ye girmek isteyen 5 canlı bombanın yakalandığını açıkladı.

25-Mısır'da darbe karşıtı gösteriler nedeniyle yargılanan 6 üniversitesi öğrencisi hakkında verilen idam cezası Yargıtay'ca onaylandı.

-Kolombiya'da kaçak bir maden ocağında meydana gelen göçükte 8 kişi hayatını kaybetti. 5 kişi yaralandı.

-Katar Hükümeti, 4 Arap ülkesinin 13 maddelik talep listesinin "gerçekçi ve mantıklı olmadığı" gerekçesi ile reddettiklerini açıkladı.

26-Maltepe Üniversitesi Cerrahi Tıp İlimleri Bölüm Başkanı Prof. Dr. Can Solakoğlu motosiklet ile çıktığı bayram gezisinde Yunanistan'da geçirdiği trafik kazasında hayatını kaybetti.

Millî Birlik Komitesi eski Üyesi Mustafa Kaplan İstanbul'da öldü.

-Pakistan'da oyuncak süsü verilmiş bombanın patlaması sonucu 6 çocuk öldü.

27-Nijerya'da eş zamanlı yapılan 7 bombalı intihar saldırısında 9 kişi öldü.

-Hukukçu, gazete sahibi ve yazar Ali Kemal Yılmaz Trabzon'da öldü.

-Şırnak'ın Uludere ilçesi Millî Jandarma Komanda Taburuna bağlı üs bölgesine yemek götüren askerî araca PKK tarafından yapılan saldırıda 3 asker şehit oldu.

-Kenya'da bir aracın geçişi sırasında el yapımı patlayıcının infilak etmesi sonucu 4'ü çocuk 8 kişi hayatını kaybetti.

-TSK, Kuzey Irak bölgesinde yaptığı hava harekâtı sırasında 7 PKK'nın etkisiz hale getirildiğini açıkladı.

-*Ejderha Dövmeli Kız* ve *Görevimiz Tehlikede* gibi filmleri ile tanınan aktör Michael Nyguist öldü.

28-Antalya'nın Manavgat ilçesinde tekne ile kaçak olarak yurtdışına gitmeye çalışan 100 Suriyeli yakalandı.

-Köyişleri Bakanlığı eski Müsteşarı Hüsnü Güngör İstanbul'da öldü.

-Birleşmiş Milletler (BM) ABD öncülüğündeki uluslararası koalisyonunun Rakka' ya düzenlediği hava ve kara saldırısında 173 sivilin öldüğünü açıkladı.

-İzmir'in Selçuk ilçesinde bulunan ve Roma İmparatorluğu zamanında yapılan Efes Antik Kenti, belediye tarafından düğün ve sünnet törenleri için kiraya verildi.

-*Ordu Tribün* gazetesi yazarı Uğur Gürsoy öldü.

29-Afyon-Konya yolunda meydana gelen trafik kazasında 4 kişi hayatını kaybetti.

-Anayasa Mahkemesi, Çoğulcu Toplum Partisi'ni dağılmış sayarak hukuki varlığının sona erdiğine karar verdi.

-Hatay'da aralarında meslekten ihraç edilen polis, asker ve Hatay Büyükşehir Belediyesi'nde çalışanların bulunduğu 30 kişi gözaltına alındı.

-Macaristan Başbakanı Victor Orban resmî bir ziyaret için Türkiye'ye geldi.

-Emekli Hava Tuğgeneral Çetin Dökmen Eskişehir'de öldü.

30-Karadeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ersan Odacı öldü.

-Büyük Britanya'yı 76-69 yenen Türkiye Tekerlekli Sandalye Basketbol Takımlı Avrupa Şampiyonu oldu.

-39. Uluslararası Moskova Film Festivali'nde *Son Sıcak* filmiyle yönetmen Fikret Reyhan "En iyi yönetmen ödülü" aldı.

-Kanada Hükümeti Irak'ta bulunan askerlerinin görev süresini 31 Mart 2019'a kadar uzattı.

-OHAL kapsamında Soruşturma Komisyon kuruldu. Buna göre, Adalet Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Selahattin Menteş (Başkan) Yargıtay Genel Sekreter Yardımcısı Mehmet Karagöz, Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Dairesi Başkanı Hâkim Esat Işık, Millî Eğitim Bakanlığı Atama Dairesi Başkanı Mustafa İkbal ve Devlet Denetleme Kurulu Üyesi Salih Tanrıkulu'ndan oluşuyor.

Temmuz

1-ABD Hazine Bakanlığı, Kuzey Kore'de nükleer silah faaliyetlerine destek verdiği gerekçesi ile Çinli iki vatandaşın şirketleri hakkında yaptırım kararı aldı.

-Lübnan ordusu, Arsel Mülteci Kampına düzenlediği baskında 20 mülteci hayatını kaybetti.

2-Çin'de doğalgaz boru hattının patlaması sonucu 8 kişi hayatını kaybetti.

-Tataristan'da bir yolcu otobüsü ile kamyonun çarpışması sonucu 13 kişi hayatını kaybetti.

3-Muş'ta mera yüzünden köylüler arasında meydana gelen kavgada 4 kişi öldü,8 kişi yaralandı.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın katılımı ile Tuzla Kınalıada Korveti merasimle denize indirildi.

4- Adalet Bakanlığı; 780 hâkim ve savcının görev yerinin değiştiğini açıkladı.

-Anayasa Mahkemesi, Önce Vatan Partisi'nin dağılmış sayılarak hüküm varlığının sona erdiğine karar verdi.

-Diyarbakır'da 4 iş adamı PKK'ya finansman sağladıkları iddiası ile tutuklandı.

-Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri'nin (FARC) 320 militanı af kapsamında serbest bırakıldı.

-Türk sinemasının usta oyuncularından Hakan Balamir İstanbul'da öldü.

-İzmit *Hürsöz* gazetesi imtiyaz sahibi Aytal Telser öldü.

-Yazar, Prof. Dr. Mümtazer Türköne, Cumhurbaşkanına hakaret ettiği suçu ile 4 yıl 2 ayı hapse mahkûm oldu.

5-HSYK eski Genel Sekreteri Bilgin Başaran, Ankara Başsavcısı Harun Kodalak, Şehit olan Denizli Başsavcı Mustafa Alper'in eşi Hatıral Alper, Adalet Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Basri Bağcı, İstanbul Hâkimi İslâm Çiçek, Yargıtay Savcısı Fevzi Yıldırım, Yargıtay tetkik hâkimi Kadir Özerdoğan Yargıtay üyeliğine seçildi.

-Hindistan'da aşırı yağmurların yol açtığı selde 20 kişi hayatını kaybetti.

-Çalışma ve Sosyal Güvenlik ve Adalet Bakanı Mehmet Moğultay Tedavi gördüğü ABD'de öldü.

-Büyük İslâm âlimi Seyit Taha-i Hakkari'nin torunlarından Seyit Salih Geylani İstanbul'da öldü.

-Med Zehra Vakfı kurucusu ve Onursal Başkanı Muhammed Sıdık (Dursun) Şeyhanzade öldü.

-Açığa alınan 739 emniyet personeli görevlerine iade edildi.

6-Uluslararası Af Örgütü Türkiye Direktörü İdil Eser gözaltına alındı.

-Orta Afrika Cumhuriyeti'nde bir yolcu kamyonun devrilmesi sonucu 77 kişi öldü.

-Endonezya Cumhurbaşkanı Joko Widodo Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın daveti üzerine Türkiye'ye geldi.

-Brezilya'da düğün gidenleri taşıyan helikopterin düşmesi sonucu 4 kişi hayatını kaybetti.

-Fantastik ve bilim kurgu karikatüristi Galip Tekin öldü.

-Yeni Şafak gazetesi yazarı Doç. Dr. Hatice Karahan, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ekonomi Başdanışmanı oldu.

7-HÜDA-PAR Genel Başkan Yardımcısı M. Bahattin Temel, Sait Şahin ile Rehber TV'nin Genel Yayın Yönetmeni Fikret Gültek, "Hizbullah üyesi" oldukları gerekçesi ile 6 yıl 3 aya hapse mahkûm oldu.

-Marmara Üniversitesi eski Rektörü ve YÖK Üyesi Prof. Dr. Ömer Faruk Batırel öldü.

-Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı, ressam Prof. Dr. Mehmet Başbuğ Bişkek'te öldü.

-Çizgi roman karikatüristi Galip Tekin İstanbul'da öldü.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan G-20 Zirvesi'ne katılmak üzere Almanya'ya gitti.

-Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Kurulu Üyesi Muhittin Günal, başkan olarak görevlendirildi.

-Ege Bölgesi Sanayi Odası Meclis Başkanı iş adamı Şinasi Ertan öldü.

-İspanya son iki günde yasadışı yollarla 323 Afrikalı göçmenin geldiğini açıkladı.

-Başbakan Yardımcısı Nurettin Canikli, KHK ile Türkiye'nin 43 ilinden toplan 965 şirkette kayyumların yetkileri Tasarruf Mevduatı Fonuna devredildiğini açıkladı.

8- Hakkari'nin Yüksekova ilçesinde iş makineleri taşıyan konvoya saldıran PKK 4 kişiyi öldürdü.

9-İspanya'nın Bask bölgesinde bir mağarada Yontma Taş Devri'ne ait 14 bin yıllık hayvan resimleri bulundu.

10-Sinema oyuncusu Fikret Hakan İstanbul'da öldü.

12-TRT'de Bylock kullandıkları gerekçesi ile 34 kişi gözaltına alındı.

13- Hindistan'da meydana gelen heyelanda 6 kişi hayatını kaybetti.

-Sinema oyuncusu Kuzey Vargın İstanbul'da öldü.

-Meksika'da bir ev partisine yapılan silahlı saldırıda 11 kişi hayatın kaybetti.

14-Cezaevinde iken Nobel Barış Ödülü kazanan insan hakları savunucusu Liu Xiaobo öldü.

-Suudi Arabistan Prensi Abdurrahman bin Abdülaziz Al Suud öldü.

-Erzurum eski Milletvekili Rıfkı Yaylalı, Aydın Didim'de öldü.

15-Şehitlik Köprüsü'nün Anadolu yakası çıkışında bulunan "15 Temmuz Şehitler Anıtı" Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından açıldı.

-Antalya'da 15 Temmuz darbe girişimi anısına "Tank Heykeli" yapıldı.

16-Artvin'in Şavşat ilçesi Sahara Dağı mevkiinde 300 metrelik uçuruma yuvarlanan bir araçta bulunan aynı aileden 4 kişi hayatını kaybetti.

17-İranlı ünlü matematikçi Dr. Meryem Mirzakhani öldü.

18-Uşak Valisi Salim Demir, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından el konulan 29 şirkete kayyum olarak atandı.

19-Müzisyen Harun Kolçak İstanbul'da öldü.

-Denizli Pamukkale Üniversitesi eski Rektörü Prof. Dr. Hüseyin Bağcı tutuklandı.

-Yeni Bakanlar Kurulu Açıklandı.

20-"Şoför Nebahat" diye tanınan Yeşilçam oyuncularından Sezer Sezin İstanbul'da öldü.

21-İstanbul Büyükada'da gözaltına alınan 10 insan hakları savunucusundan 6'ı terör örgütü üyeliğinden tutuklandı.

-İsrail'in Mescid-i Aksa' ya yönelik uygulamaları İstanbul, Ankara başta olmak üzere çeşitli illerde protesto edildi.

-Filistin Lideri Mahmut Abbas, İsrail ile resmî ilişkileri kestiğini açıkladı.

23-Fotoğraf sanatçısı Tuğrul Coker seyahat için gittiği Midilli'de öldü.

-Samsun eski Milletvekili İhsan Kalkavan Ankara'da öldü.

-Şırnak Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mehmet Nuri Nas kalp krizinden hayatını kaybetti.

24-İstanbul'da rüşvet operasyonunda 114 trafik polisi gözaltına alındı.

-Türk Millî Voleybol Takımı eski oyuncusu Hülya Erçin öldü.

25-Ankara'da Bylock kullandıkları gerekçesi ile özel okullarda çalışan 81 kişi gözaltına alındı.

26-Fazilet Partisi eski milletvekili Merve Kavakçı, Kuala Lumpur Büyükelçisi olarak atandı.

-Dicle Üniversitesi eski Dekanı Prof. Dr. Ekrem Müftüoğlu ABD'de öldü.

27-Atatürk Üniversitesi eski Rektörü Prof. Dr. Yaşar Sütbeyaz öldü.

28-Sinop Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Murat Sezgin, trafik kazasında öldü.

30-Rusya Lideri Putin, Rusya'da 755 Amerikalı diplomatın ilişkilerinin kesileceğini açıkladı.

31-Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez emekli oldu.

-İstanbul Silivri Emniyet Müdürü Hasan Çalışkan makamında intihar etti.

-Sivas eski Milletvekili Ahmet Cevat Odyakmaz Ankara'da öldü.

-Nizip eski Belediye Başkanı Ahmet Öğüt öldü.

Ağustos

1-Yazar, çevirmen Ahmet Cemal İstanbul'da öldü.

-Fas'ın Ankara Büyükelçisi el-Münevver Alim öldü.

2-Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın; Kara, Hava ve Deniz Kuvvetleri komutanlarının değiştiğini açıkladı.

-Kocaeli TEM otoyolunda iki aracın çarpışması sonucu 6 kişi hayatını kaybetti.

3-Gaziantep'te DEAŞ operasyonunda 102 çuval patlayıcı ele geçirildi.

4-Elazığ'da bir yük treninin raydan çıkması sonucu 2 makinist hayatını kaybetti.

-James Bond filmlerini yıldızı Rager Moore öldü

6-Karaman eski Belediye Başkanı Abdülkerim Kılıç öldü.

7-İran İstihbarat Servisi; Tahran'da yürütülen operasyonda 27 terör örgütü DEAŞ elamanının yakalandığı açıkladı.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, "Bizim Türkiye Cumhuriyeti'nden başka devletimiz yoktur" dedi.

8-İran, 1388 yılından beri elinde bulunan ve müzede sergilenen Van'daki Aziz Meryem Kilisesi'ne ait çanı Türkiye'ye iade edeceğini açıkladı.

10-Yeşilçam'ın ünlü isimlerinden Onur Okay İstanbul'da öldü.

11-Sanatçı Seyfettin Karaday öldü.

-Keman sanatçısı Ahmet Şenyayla evinde geçirdiği bir kaza sonucunda hayatını kaybetti.

-ABD ile Katar arasında Terörle Mücadele Anlaşması imzalandı.

-15 Temmuz darbe girişimi sırasında cuntacı askerlerin yakalanmasını sağlayan Yüzbaşı Şevket Soyer, İzmir Foça'da trafik kazasında hayatını kaybetti.

12-Polonya'da meydana gelen şiddetli fırtına da 2'i çocuk 5 kişi hayatını kaybetti.

-Batman'da terör örgütü tarafından yola döşenen patlamada 2 asker şehit oldu.

-Pakistan'da meydana gelen bombalı saldırı da 8 güvenlik görevlisi öldü.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Isparta' da Coca-Cola'nın meyve suyu fabrikasının açılışını yaptı.

- Araştırmacı, Trakya Üniversitesi emekli öğretim üyesi Dr. Ratip Kazangil öldü.

-İran'ın kuzey doğusunda bulunan 5 eyalette meydana gelen şiddetli yağmurlar sonucunda 11 kişi hayatını kaybetti.

-Reklamcı Tuğrul Süer Beşiktaş'taki evinde ölü bulundu

-Trabzon'da bir astsubay ile 16 yaşındaki Eren Bülbül teröristler tarafından şehit edildi.

-Polonya'da meydana gelen şiddetli fırtına nedeniyle 5 kişi hayatını kaybetti.

-ÖSYM, puan hesaplarında hata yapıldığını ve 1110 adayın yerleşmelerini değiştiğini açıkladı.

-İstanbul Emniyet Müdürlüğünde 39 polis müdürü ve emniyet amirinin yerleri değişti.

13-Adana'nın Seyhan ilçesinde bir imalathanede 27 bin 438 sahte şampuan ele geçirildi.

-Kenya'da devlet başkanlığı seçimleri sonrası ülkede meydana gelen gösterilerde 11 kişi hayatını kaybetti.

14-Batı Avrupa ülkelerinden Burkina Faso'da Aziz İstanbul isimli Türk restoranda yapılan terör saldırısında 28 kişi hayatını kaybetti.

-Ağrı'nın Tutak ilçesinde TIR'dan düşen iş makinesinin bir araca çarpması sonucu 8 kişi hayatını kaybetti.

-Bartın'da görülen darbe girişimi davasında yargılanan eski il Garnizon Komutanı Deniz Kıdemli Albay Mehmet Erdemir, müebbet hapis cezasına çarptırıldı.

-Nepal' de meydana gelen aşırı yağmurlarla birlikte toprak kaymasını sonucunda 70 kişi öldü.

-Faslı romancı, yazar tarihçi Abdülkerim Gallab öldü.

15-Nijerya'da bir Pazar yerine yapılan intihar saldırısında 27 kişi öldü.83 kişi yaralandı.

-Kayseri Ülker gazetesi sahibi Ahmet Mülayim öldü.

-Cizre, Silopi ve İdil'de yapılan operasyonlarda 30 PKK'lı gözaltına alındı.

-Nijerya'da terör örgütü Boko Haram'ın düzenlediği saldırıda 27 kişi hayatını kaybetti.38 kişi yaralandı.

-İran Genelkurmay Başkanı Tuğgeneral Muhammed Bakırı Türkiye'ye geldi. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hulusi Akar ile görüştü.

16-Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. H. Örcün Barışta öldü.

-Filipinlerde yapılan uyuşturucu operasyonu sırasında 32 kişi hayatını kaybetti.

-İran Mahkemesi, aralarında BBC Farsça servisinin de bulunduğu 152 gazetecinin mal varlığını dondurdu.

17-Ankara'da 70 eski Maliye Bakanlığı çalışanı hakkında gözaltı kararı verildi.

-Venezüella'da bir hapishanede tutuklularla güvenlik güçleri arasında çıkan çatışmada 37 kişi hayatını kaybetti.

-İspanya' da bir kamyonetin şehrin kalabalık yerinde halkın arasına dalması sonucu 12 kişiyi öldü. 80 kişi yaralandı. Saldırıyı düzenleyenlerden 5 kişi öldürüldü. Ülkede 3 gün yas ilan edildi.

18-Sakarya'da fındık işçilerini taşıyan traktörün devrilmesi sonucu 7 kişi hayatını kaybetti.

-İstanbul Emniyet Müdürlüğü 39 ilçede 5 bin polisin katıldığı, helikopter destekli "Yeditepe Huzur Operasyonu" yaptı.

19-Sahil Güvenlik Komutanlığı, Ege Denizi'nde bir hafta içinde kaçak 420 göçmenin yakalandığını açıkladı.

-Hindistan'da 6 vagonun raydan çıkması sonucu meydana gelen kazada 10 kişi öldü.

-Afganistan'da Taliban militanlarıyla güvenlik güçleri arasında çıkan çatışmada 5 polis öldü.

-Güney Sudan'da görülen sıtma salgınında şubat ayından bu yana 4 bin kişinin öldüğü açıklandı.

20-Suudi Arabistan yetkililerince yapılan kontrollerde hac izni olmadığı tespit edilen 120 bin kişi şehre alınmadı.

-Genelkurmay Özel Kuvvetleri Komutanı Korgeneral Zekai Aksakallı 2. Kolordu Komutanlığına atandı.

-Ünlülerin takı tasarımcısı Cem Lokmanhekim İstanbul'da öldü.

-Kamerun'da yolcu otobüsünün nakliye aracı ile çarpışması sonucu 20 kişi hayatını kaybetti.

21- Emniyet güçleri Adana Seyhan'da Hz. İsa ve 12 Havarisi'nin resmedildiği eski Latin yazısı bulunan bin yıllık resim ele geçirildi.

-Yeditepe ve Marmara Üniversitesi öğretim üyesi, Doç. Dr. Suat Biçer intihar etti.

-Başbakan Binali Yıldırım, Singapur'a gitti.

ÖSYM Başkanı Prof. Dr. Ömer Demir LYS yerleştirmelerinde yapılan yanlış hesaplamanın ardından görevinden istifa etti.

-Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, kapatılan özel okullarda çalışan ve Bylock kullandıkları tespit edilen 119 kişi hakkında gözaltı kararı verdi.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, resmî bir ziyaret için Ürdün'e gitti. Kral 2.Abdullah ile görüştü.

22-Aydın Nazilli'de bir otomobilin TIR'a arkadan çarpması sonucu 4 kişi öldü.

-Batman-Diyarbakır karayolunda bir dinlenme tesislerinde 36 sığınmacı yakalandı.

-Denizli'de jandarma ekiplerinin yaptığı bir araçta 648 litre kaçak şarap ele geçirildi.

-Erdek Mayın Filo eski Komutanı Tuğamiral Gökhan Polat tutuklandı.

-Hindistan'da şiddetli yağışların yol açtığı selde ve toprak kaymasında 250 kişi öldü.

-Rusya Savunma Bakanlığı, Suriye'de DEAŞ' a yaptığı hava operasyonunda 200 terörist etkisiz hale getirildiğini açıkladı.

-TÜSİAD'ın kurucu Başkanı iş adamı Feyyaz Berker İstanbul'da öldü.

-Gazi Üniversitesi emekli öğretim üyesi, Prof. Dr. Şükrü Kızılok öldü.

-Tunceli'nde yürütülen bir soruşturma kapsamında Ankara'da gözaltına alınan Ezilenlerin Sosyalist Partisi'nin (ESP) Genel Başkanı Çiçek Otlu tutuklandı.

-Londra merkezli Suriye İnsan Hakları Gözlemcisi, ABD öncülüğünde koalisyon güçlerinin Rakka'ya yaptıkları hava saldırısında 170 sivilin öldüğünü açıkladı.

23-Millî Savunma Bakanlığı, TSK'da görevli 7 general ve amiralin emeklilik talebinde bulunduklarını açıkladı.

-ABD Mısır'a yaptığı askerî yardımları askıya aldığını açıkladı.

-Dünya Güreş Şampiyonası Kadınlar 75 kiloda mücadele eden millî sporcu Yasemin Adar dünya şampiyonu oldu.

-Başbakan Binali Yıldırım, Singapur'da Osmanlı Dönemi'nden kalma el yazısı Kur'an-ı Kerim koleksiyonun bulunduğu Camii ziyaret etti.

-Suriye-Kilis sınırındaki modüler duvar inşasında görevli mühendis Mehmet Akcan, otomobille giderken patlayıcının infilak etmesi sonucu hayatını kaybetti,

24-Eskişehir Ankara karayolunda bir yolcu otobüsünün köprü ayağına çarpması sonucu 6 kişi öldü. 35 kişi yaralandı.

-Çin'in güney bölgesinde meydana gelen tayfunda 9 kişi hayatını kaybetti.153 kişi yaralandı.

-Elazığ Palu karayolunda yapılan kontrollerde 6 bin adet kaçak sigara ele geçirildi.

-Brezilya'nın Amazon bölgesinde 70 kişi taşıyan teknenin batması sonucu 10 kişi öldü. 15 kişi kurtarıldı, diğerlerinin ise kaybolduğu açıklandı.

25-Yeni Yayımlanan KHK ile Cumhurbaşkanlığı başkanlığında "Millî İstihbarat Koordinasyon Kurulu" (MİKK) kuruldu.

-KHK ile çeşitli bakanlık ve kuruluşlardan ihraç edilenlerle, göreve iade edilenler hakkında yayımlanan karar *Resmî Gazete*'de yayımlandı. Ayrıca Mavi Derneği, Kur'an Sevenler Derneği, *Jojieva Medya* gazetesi, *Gazete Sujin* ve Diyarbakır Dicle Medya Haber Ajansı kapatıldı.

-MİT Müsteşarı'nın tanıklığı Cumhurbaşkanı'nın onayına bağlandı.

-Rusya'da işçileri taşıyan bir otobüsün denize düşmesi sonucu 14 kişi hayatını kaybetti.

-OHAL kapsamında 10 emekli Tuğgeneralin rütbeleri alındı.

-Mili İstihbarat Teşkilatı'nda yapılan değişiklikle Millî Savunma Bakanlığı ve TSK görev yapan personele ilişkin istihbarat hizmetleri MİT tarafından yürütülecek.

-TRT eski Spikeri Mesut Mertcan Adana'da Huzurevi'nde öldü.

-Afganistan'ı başkenti Kabil'de Şiilere ait bir camiye yapılan saldırıda 20 kişi hayatını kaybetti. 40 kişi yaralandı.

-Gözaltında tutulan ve KHK ile kapatılan Çağdaş Hukukçular Derneği Antalya Şubesi Başkanı Av. Deniz Yıldırım tutuklandı.

-Kamboçya 122 bilişim suçlusunu Çin'e iade etti.

-ABD Florida eyaletinde iki siyahiyi öldüren beyaz Amerikalı idam etti.

-Bitlis eski Milletvekili Kenan Mümtaz Akışık Ankara'da öldü.

26-Irak'ta DEAŞ tarafından öldürülen 500 tutuklunun cesetleri iki toplu mezarda bulundu.

-Ağrı'nın Doğubayazıt Gürbulak Sınır Kapısı'nda yapılan aramada 50 kilo eroin ele geçirildi.

-Çocuk kitapları ile tanınan yazar Muzaffer İzgü İzmir'de öldü.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Anadolu'nun Fethi, Malazgirt 1071 anma programına katılarak konuşma yaptı.

-Yeşilçam'ın ünlü sanatçısı Erdoğan Avcı, Altınoluk'ta öldü.

27-Mısır'da tutuklu bulunan İhvan Rehberlik Konseyi üyesi Abdülazim eş-Çerhavi öldü.

-Ankara Kocatepe, Japonya Tokyo ve Almanya Berlin şehitlik camilerinin kapılarını yapan Kündekâri sanatının büyük ustası Mevlüt Çiller Konya'da öldü.

-Senarist ve sinema yazarı Tamir Baran öldü.

-Türk Silahlı Kuvvetleri, son bir haftada Şırnak, Diyarbakır ve Hakkari'de yapılan operasyonda 43 PKK'lı teröristin öldürüldüğünü açıkladı.

-Gözetim altında tutulan eski MİT elamanı Enver Altaylı tutuklandı.

-Afganistan da askerî konvoyun geçmesi sırasında düzenlenen bombalı saldırıda 13 kişi öldü. 19 kişi yaralandı.

28-Çalışma eski Bakanı Ahmet Tevfik Paksu Yalova'da öldü.

-ABD'de etkili olan kasırgada Houston 5 kişi hayatını kaybetti.

-Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas resmî bir ziyaret için Ankara'ya geldi. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile görüştü.

29-Güney Kore Ordusu, Japon Denizi'ne bir füze fırlattığını duyurdu.

-Gazeteci Gökhan Erkmen Osmaniye'de öldü.

-Armatör A. Serdar Şekerci İstanbul'da öldü.

-İzmir'de terör örgütü DHKP ve MLKP propagandası yaptıkları iddiası ile 16 kişi gözaltına alındı.

-Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Ali Ziya Karakılıç öldü.

-Mehmet Güllüoğlu'nun AFAD başkanlığına atanmasından sonra Kızılay Genel Müdürlüğüne, genel başkan danışmanı Dr. İbrahim Altan atandı.

-Diyarbakır'da askerî aracın geçişi sırasında PKK tarafından yola döşenen bombanın patlaması sonucu 2 sivil hayatına kaybetti.

30-Afganistan'ın doğusundaki Nangarhar vilayetine düzenlenen hava operasyonunda 14 terör örgütü DEAŞ üyesi öldürüldü.

-30 Ağustos Zafer Bayramı için Ankara'da ilk tören devlet erkânının katılımı ile Anıtkabir'de başladı. Yurt genelinde kutlamalar sürdü.

-Başbakanlık Müşaviri ve Teftiş Kurulu eski Başkanı Osman Nuri Oduncu Ankara'da öldü.

-Gazeteci Sabri Canbeyli Ankara'da öldü.

31-TRT İstanbul Televizyonu yapımcısı ve yönetmen İsmail Ragıp Geçmen öldü.

-Bayram tatilinin ilk 6 gününde meydana gelen trafik kazalarında 61 kişi öldü. 310 kişi yaralandı.

Eylül

1-Dil bilimci, eleştirmen Emin Özdemir Ankara'da öldü.

-Ulaştırma eski Bakanı Mehmet Köstepen öldü.

2-Tekirdağ Malkara'da meydana gelen trafik kazasında 5 kişi hayatını kaybetti.

-Gazeteci Doğan Yurdakul Muğla Datça'da öldü.

-Orman ve Su İşleri Bakanı Veysel Eroğlu, bu yıl şu ana kadar bin 467 orman yangınında 8 bin 55 hektar alanın zarar gördüğünü açıkladı.

3-Türk Kızılay'ı Kerkük'te 750 aileye kurban eti dağıttı.

-Çanakkale Ayvacık'tan kaçak olarak Yunanistan'ın Midilli Adası'na geçmek isteyen Afganistan ve Suriye uyruklu 53 kişi yakalandı.

-Çankırı eski Milletvekili Ali Çiftçi öldü.

-Dışişleri Bakanlığı, "Kuzey Kore'de hidrojen bombası denemesini sorumsuzca ve kışkırtıcı bir hareket olarak görüyor ve kınıyoruz" açıklaması yaptı.

4-Gazeteci, yazar Erdoğan Tokmakçıoğlu İstanbul'da öldü.

-10 günlük bayram tatilinde yurt içinde 103 kişi öldü.640 kişi yaralandı.

-Bakü Devlet Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Xosrov Kerimov öldü.

5-Gaziantep'te 70 yıldır gazetecilik yapan Nuri Sabırsız Kıbrıs'ta öldü.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan; Arakan' da yaşanan insanlık dramı ile ilgili Myanmar lideri ile telefonla görüştü.

6-Şırnak'ta askerî birliklere eylem hazırlığında olduğu tespit edilen 5 terörist yapılan operasyonda öldürüldü.

-AK Parti Giresun İl Başkanı Ali Tütüncü, tedavi gördüğü hastanede hayatını kaybetti.

-Mersin'de Polis Merkezi'ne girmek isteyen canlı bomba öldürüldü.

-Nijerya'da ishal salgınından 20 kişi hayatını kaybetti.

-Siyaset bilimcisi Prof. Dr. Şerif Mardin İstanbul'da öldü.

-Kırklareli Demirköy ilçesinde kaçak yollarla yurtdışına çıkma hazırlığı yapan 117 kişi yakalandı.

- Öğretim üyesi Prof. Dr. Raif Duran İstanbul'da öldü.

-İstanbul Teknik Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Raif Durak öldü.

7-Bursa Ankara karayolunda meydana gelen trafik kazasında 7 kişi hayatını kaybetti.18 kişi yaralandı.

-New York Güney Bölgesi Başsavcılığı, Türkiye eski Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan hakkında ABD'nin İran'a karşı uyguladığı ambargoyu delme suçu ile dava açtı.

-Sudan, araba ve silah kaçakçılığını önlemek amacıyla Güney Sudan, Libya ve Çat ile arasındaki sınırları kapattı.

-Türkiye'nin ilk kadın bakanı (Sağlık ve Sosyal Bakanı) Prof. Dr. Türkan Akyol Ankara'da öldü.

8-ABD Jeoloji Kurumu, Meksika'da 8 şiddetinde deprem meydana geldiğini açıkladı.

-Muş'ta psikolojik sorunları olduğu iddia edilen özel güvenlik görevlisi ailesinden 5 kişiyi silahla öldürdü.

-Anayasa Mahkemesi, HDP'li vekillerin milletvekilliğinden düşürülmesine ilişkin TBMM Genel Kurul Karanını iptali için yapılan müracaatı reddetti.

-Şarkı sözü yazarı Dr. Onur Şenli öldü.

-İzmir merkezli 4 ilde yapılan operasyonlarda çoğunluğu muvazzaf asker olan 20 zanlı gözaltına alındı.

9-Kosova'da haziranda yapılan seçim sonrasında yeni hükümet kuruldu.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Kazakistan'a gitti. Burada Nursultan Nazarbayev tarafından merasimle karşılandı.

-Meksika'da meydana gelen 8.2lik depremde 58 kişi hayatını kaybetti.

10-İstanbul Esenyurt Tapu Dairesinde rüşvet aldıkları iddiası ile 3 müdür yardımcısı, 11 memur gözaltına alındı.

-Meksika'da meydana gelen depremde ölenlerin sayısı 90'a yükseldi.

-ABD, kasırga nedeniyle Florida yaşayan 5 milyon 600 bin kişinin yaşadıkları bölgeyi terk etmeleri için uyarıda bulundu.

-Çanakkale Ayvalık ilçesinde kaçak olarak Yunanistan'ın Midilli Adası'na gitmek isteyen 39 yabancı uyruklu yakalandı.

-Kazakistan'ın başkenti Astana'da yapılan İslâm İşbirliği Teşkilatı Bilim ve Teknoloji Zirvesine katılan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Venezüella Devlet Başkanı Nicalos Madura ile görüştü.

-Rus savaş uçakları Suriye'ye yaptığı hava saldırısında 34 sivilin öldüğünü açıklandı.

11-Mardin'in Kızıltepe ilçesinde bir TIR içerisine gizlenmiş 50 tabanca ele geçirildi.

-Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Yusuf Yılmaz Şentürk Muğla'nın Datça ilçesinde denizde boğuldu.

-Kırım Tatar Millî Meclisi Başkan Yardımcısı Ahtem Çiygöz, Kırım Özerk Cumhuriyeti Parlamentosu önünde meydana gelen olayları organize etmek suçu ile 8 yıl hapse mahkûm oldu.

-Şanlıurfa'da terör örgütü PKK/KCK'ya yönelik yapılan operasyonda 3'ü Suriyeli 7 kişi tutuklandı.

12-Zafer Dergisi'nin kurucusu, genel yayın yönetmeni, yazar Selim Gündüzalp öldü.

-Siirt'in Akbaş köyünde kapağı açılan kimyasal varilden 92 kişi zehirlendi. Köy AFAK ekipleri tarafından karantinaya alındı.

-Birleşmiş Milletler Konseyi (BMGK) nükleer programının ve balistik füze denemelerini sürdüren Kuzey Kore'ye yaptırım talep eden tasarıyı kabul etti.

13- Fenerbahçe asbaşkanı Hakan Dinçay İstanbul'da öldü.

-Konya'da yapılan PKK ve KCK operasyonunda 11 kişi gözaltına alındı.

14-50 yıl önce yurtdışına kaçırılan Herakles Lahiti, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın çalışmaları ile Türkiye'ye getirildi.

-Hindistan'ın Yomuna Nehri'nde bir teknenin alabora olması sonucu 19 kişi hayatını kaybetti.

15-Bilkent Üniversitesi öğretim üyesi ve Türkoloji uzmanı Prof. Dr. Semih Tezcan kalp krizinden hayatını kaybetti.

-İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Cevat Babuna İstanbul'da öldü.

-Türkiye Yazarlar Birliği ve Ziraat Katılım'ın birlikte düzenledikleri IV. Ahlak Şurası (Ahlak ve İktisat) Hatay'da yapıldı.

16-İstanbul milletvekili Şafak Pavey sağlık sorunları nedeniyle milletvekilliğinden istifa etti.

17-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Birleşmiş Milletlerin 72. Genel Kuruluna katılmak üzere New York'a gitti.

-Musul'da Sünni aşiret güçlerinin askerî eğitim merkezi olarak kullandıkları bir okula yapılan bombalı saldırıda 15 kişi öldü, 23 kişi yaralandı.

-Diyanet İşleri Başkanlığına Yalova Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ali Erbaş atandı.

18-Van'ın Özalp ilçesinde bir kamyonette yapılan aramada 92 kilogram eroin ele geçirildi.

-Ege Denizi'nin Çanakkale Gökçeada ilçesi açıklarında 4.4 şiddetinde deprem meydana geldi.

-Cihaza bağımlı olarak yaşayan kalp, akciğer, böbrek, diyaliz hastalarının elektrik faturaları devlet tarafından ödenecek.

-Afganistan'da yol kenarına yerleştirilen bombanın patlaması sonucu 6 kişi hayatını kaybetti.

-Irak Federal Mahkemesi bağımsızlık referandumunu askıya aldığı açıkladı.

19-İzmir'in Foça ilçesinde Suriyeli 57 kaçak göçmen yakalandı.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ABD'de Yahudi temsilcilikleri ile görüştü.

-İzmir'in Foça ilçesinde 57 Suriyeli kaçak göçmen yakalandı.

-Belgesel yapımcısı Mehmet Özen İstanbul'da geçirdiği trafik kazasında hayatını kaybetti.

-Meksika'da 7.4 şiddetinde deprem meydana geldi. İlk belirlemelere göre 150 kişi hayatını kaybetti.

-Hakkari sınırının Irak tarafında insansız hava aracı ile tespit edilen PKK'lı terörist öldürüldü.

-Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Harun Terzi öldü.

-Millî Eğitim Bakanı İsmet Yılmaz, Temel Eğitimden Orta eğitime geçiş (TEOG) sınavının yapılmayacağını açıkladı.

-15 Temmuz darbe girişiminden sonra Almanya'ya sığınan ve diplomatik pasaportlu 190 Türk vatandaşının iltica talebi kabul edildi.

20-Meksika'da 9 günde ikinci defa meydana gelen depremde ölü sayısı 2480'a yükseldi.

-Konya merkezli 32 ilçede FETÖ' ya yönelik operasyonlarda 125 kişi hakkında yakalama kararı verildi.

-Ankara'da düzenlenen uyuşturucu operasyonunda 8 kişi gözaltına alındı.

-ABD, Filipinler polisine silah satışını durdurduğunu açıkladı.

21-Antalya'da iki otomobil çarpıştı. Kazada 4 kişi hayatını kaybetti.

-Sapanca'da 6.1 büyüklüğünde deprem meydana geldi.

-İstanbul merkezli 5 ilde yapılan "Halkın Hukuk Bürosu" avukatlarını yönelik operasyonda 14 avukat tutuklandı.

-Yemen'de 27 Nisan tarihinden bugüne kadar 2 bin 103 kişinin kolera salgınından öldüğünü açıklandı.

-İstanbul Fatih Aksaray mahallesinde Avrupa'ya kaçmaya çalışan 163 kişi yakalandı.

22-Trabzon'un Akçaabat ilçesinde bir araçta yapılan aramalarda kimyasal silahlarda kullanılan 600 gram sezyum maddesi ele geçirildi.

- Tutuklu bulunan Müslüman Kardeşler Teşkilatı Rehberlik Konseyi Başkanı Muhammed Mehdi Akif, tedavi gördüğü hastanede hayatını kaybetti.

-İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş, görevinden istifa etti.

-Millî Güvenlik Kurulu (MGK) Irak Kürt Bölgesel Yönetimini bağımsız referandumundan vazgeçmeye çağırdı. Yapılması halinde Türkiye hakkını mahfuz tutulacağını açıklandı.

-Her yıl geleneksel olarak düzenlenen "Uluslararası Mistik Müzik Festivali" Konya'da başladı.

23-Çin Ticaret Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Güvenlik Kararı gereğince Kuzey Kore'ye ihracatları yasakladıklarını açıkladı.

-Manisa eski Milletvekili Mustafa Orhan Dant İzmir'de öldü.

-New York'ta "Türkiye Ticaret Merkezi", Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekçi tarafından hizmete açıldı.

-Hükümete Irak ve Suriye sınır ötesi operasyon yetkisi veren tezkere TBMM'de kabul edildi.

-Ümraniye Belediyesi, Burak Derneği ve İstanbul Medeniyet Üniversitesi tarafından düzenlenen "Uluslararası Kudüs Sempozyumu" İstanbul Lütfi Kırdar Uluslararası Kongre ve Sergi Sarayı'nda başladı.

-Yazar, çevirmen ve yayımcı Oktay Etiman Ankara'da öldü.

-İstanbul genelinde terör örgütü DEAŞ' a yönelik yapılan eş zamanlı operasyonlarda 31'i yabancı uyruklu 36 şüpheli yakalandı.

-Irak Genelkurmay Başkanı Orgeneral Osman Ganini resmî bir ziyaret için Ankara'ya geldi. Genelkurmay başkanı Orgeneral Hulusi Akar ile görüştü.

-Türkiye'de ile defa "Evrensel Çocuk Müzesi" İzmir Karşıyaka'da açıldı.

24-Hakkari-Çukurca, Şemdinli ve Yüksekova ilçelerinde 15 günlük "Özel Güvenlik Bölgesi" ilan edildi.

-Dünyaca ünlü sanatçı Salma Hayek, Meksika'daki depremde zarar görenler için 100 bin dolar bağışta bulundu.

25-AK Parti Gaziantep Milletvekili Abdülkadir Yüksel Ankara'da öldü.

-Afgan ve Pakistan uyruklu 120 mülteci Erzurum'da yakalandı.

-Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı eski Deniz Ticareti Genel Müdürü Mehmet Mehdi Gönülaçık Ankara'da öldü.

-RTÜK, Irak Bölgesel Kürt Yönetimine yakınlığı ile bilinen Erbil merkezli yayın yapan 3 televizyon kanalının TÜRSAT" tan çıkarılmasına karar verdi.

-Suriye'de muhaliflerin kontrolünde bulunan "Çatışmazlık Bölgesi" İdbil şehrinde yapılan saldırıda 21 sivil hayatını kaybetti.

26-Filipinlerde Başbakanlık sarayına yakın bölgede meydana gelen silahlı saldırı da Başbakan korumaları öldürüldü.

-Suriye savaşından sonra Türkiye'ye gelen din adamı Dr. Muhammed Fevzi Feyzullah Halebi Isparta'da öldü.

-Muş'ta bölücü terör örgütü PKK'ya ait 12 sığınakta patlayıcı bulundu.

2017-2017 Akademik yılı açılış töreni Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde yapıldı. Açılışta konuşan Cumhurbaşkanı Erdoğan, 10 araştırma üniversitesinin ismini açıkladı.

-Sivas merkezli 19 ilde, FETÖ soruşturması kapsamında 29 muvazzaf 31 asker gözaltına alındı.

-Kastamonu'nun Bozkurt eski Belediye Başkanı Ruhi Başkaya ve eşi trafik kazasında hayatını kaybetti.

-Bingöl'de Ticaret ve Sanayi Odası öncülüğünde 81 ilin kadın girişimcilerinin katılımı ile Ulusal Kadın Girişimciliği Kongresi yapıldı.

-Suudi Arabistan Kralı Selman bin Abdülaziz el Suud, kadınların araç kullanmalarına izin veren kararnameyi imzaladı.

-Almanya'da yapılan seçimlerde 14 Türkiye kökenli milletvekili seçildi.

-Manisa eski Milletvekili Salih Zeki Karagözlü öldü.

27-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, yeni Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Erbaş'ı Külliye'de kabul etti.

-İNTERPOL (Uluslararası Polis Teşkilatı) İsrail'in engellerine rağmen Filistin'in üyelik talebini kabul etti.

-Klâsik Türk müziği sanatçısı, bestekâr Nejat Tezcan Sapanca'da öldü.

-İngiltere vatandaşı gazeteci, belgesel yapımcısı Mehmet Aksoy Suriye'de DEAŞ tarafından yapılan bir saldırıda hayatını kaybetti.

-Ukrayna'da askerî bir mühimmat deposu patladı. Binlerce kişi bölgeden tahliye edildi.

28-İncirlik Hava Üstünde görev yapan son Alman askerleri İncirlikten ayrıldı.

-Devlet ve İçişleri eski Bakanı Orhan Eren öldü.

-Rusya Devlet Başkanı Vlademir Putin, resmî bir ziyaret için Ankara'ya geldi. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile görüştü.

-Arakan' da Budistlerin saldırısından kaçan Müslümanları taşıyan teknenin alabora olması sonucu 16 kişi hayatını kaybetti.

-İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığına Başakevler Belediye Başkanı Mevlüt Uysal seçildi.

29-İstanbul'da darbe girişimi davasında tutuklu olarak yargılanan eski 3.Kolordu Komutanı Korgeneral Erdal Öztürk tahliye oldu.

-Suriye'nin Türkiye sınırındaki İdlib'e yönelik hava saldırısında 40 sivil hayatını kaybetti.

-Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hulusi Akar, resmî temaslarda bulunmak üzere Somali'ye gitti. Somali ordusunu eğitmek üzere kurulan Türk Eğitim Merkezi'nin açılışını yaptı.

-Türk Silahlı Kuvvetleri, 21-27 Eylül 2017 tarihleri arasında 63 teröristin etkisiz hale getirildiğini açıkladı.

-Hindistan'da bir tren istasyonunda çıkan izdihamda 15 kişi ezilerek hayatını kaybetti.

-Gazeteci Ahmet Balan İstanbul'da öldü.

-ABD, Küba'daki diplomatlarını geri çekti. Ayrıca bu ülkeye seyahat uyarısı yaptı.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, kendi adı verilen Anadolu İmam-Hatip Lisesi'nin açılışını yaptı.

-Paris'te 1 Ekim'de hava kirliğini önlemek için "Arabasız Bir Gün" ilan edildi.

-Başbakan Binali Yıldırım, Türkiye'de Erbil ve Süleymaniye'ye yapılan bütün uçuşların süresiz olarak iptal edildiğini açıkladı.

30-Muğla Devrim gazetesi sahibi, yazar Ünal Türkeş öldü.

-Ağrı'nın Doğubayazıt ilçesinde terör örgütü PKK ile çıkan çatışmada 2 asker, 2 güvenlik koruyucu şehit oldu. 8 güvenlik görevlisi ise yaralandı.

-Bursa'nın Yenice ilçesinde 15 uzunluğunda merdiven yaparak höyük kazan 13 tarihî eser kaçakçısı yakalandı.

-İstanbul'da IŞİD' e yönelik yapılan operasyonlarda yabancı uyruklu 50 kişi gözaltına alındı.

-Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde bir cezaevine yapılan silahlı saldırı da 8 cezaevi personeli olmak üzere 11 kişi öldü.900 mahkûm da firar etti.

Ekim

1-Erzurum'un köklü seyahat firması Dadaş Turizm'in kurucusu Bünyamin Bağcı öldü.

-ABD'de ülke genelinde kaçak göçmenlere karşı başlatılan operasyonlarda 42 ülkeden 498 kişiyi gözaltına aldı.

-Şırnak'ın Cizre yakınlarında PKK'nın asker ve koruyuculara saldırması sonucu 1 yüzbaşı iye 1 güvenlik koruyucusu şehit oldu. 4 koruyucu da yaralandı.

-Ankara Emniyet Müdürlüğü Kaçakçılık Suçları ile Mücadele Şubesi ekipleri Ankara Keçiören Hasköy'de Bizans dönemine ait İncil'i yurt dışına kaçırmaya çalışan Suriye uyruklu bir kişiyi yakalandı.

2-ABD'de müzik festivaline yapılan silahlı saldırı da 58 kişi öldü. 500 kişi yaralandı.

-Düzce Belediye Başkanı Mehmet Kemleş görevinden istifa etti.

-Ankara Valiliği, bir ay boyunca açlık grevi, oturma eylemi, anma toplantısı ve konser gibi toplu etkinliklerin yapılmasını yasakladı.

-Suriye'ni başkenti Şam'da meydana gelen patlamada 5'i polis 15 kişi hayatını kaybetti.

-Avusturya Meclisi tarafından kabul edilen "burka yasağı" uygulanmaya başladı.

3-Meksika'da meydana gelen trafik kazasında 15 kişi hayatını kaybetti. 30 kişi yaralandı.

-İstanbul Cumhuriyet Savcılığı, İstanbul Büyükşehir ve ilçe belediyelerinde görev yapan ve Bylock kullananlara yapılan operasyonlarda 112 şüpheli hakkında gözaltı kararı verdi.

-Rusya Savunma Bakanlığı 2 gün içinde 7 DAEŞ komutanını öldürdüklerini açıkladı.

-Yeşilçam'ın eski oyuncularından Tevfik Şen öldü.

-Hollanda Savunma Bakanı Mali'de iki askerin ölümü üzerine görevinden istifa etti.

-Irak eski Cumhurbaşkanı, Kürdistan Yurtsever Birliği lideri Celal Talabani Almanya'da öldü.

-HDP Siirt Milletvekili Besime Kanca'nın milletvekilliği düşürüldü.

-Aydın'da FETÖ'ye finans desteği sağladığı gerekçesi ile yargılanan 9 sanığa ait şirkete kayyım atandı.

4-Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) Başkanlığına, Prof. Dr. Mahmut Özer atandı.

-Hakkari Yüksekova ilçesine bağlı Esendere'de askerî aracın geçişi sırasında PKK tarafından yola döşenen patlayıcının infilak etmesi sonucu 4 asker şehit oldu.4 asker yaralandı.

-Muğla 2.Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen, Cumhurbaşkanına suikast girişimi ile ilgili davada 22 sanığa 4'er kez müebbet hapis cezası verildi. Eski Yarbay Hüseyin Yılmaz ise beraat etti.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan İran'ın başkenti Bağdat'a gitti.

-Tekirdağ'da Emniyet Müdürlüğü ekiplerinin bir TIR'da yaptıkları aramada 152 kilo 610 gram eroin ele geçirdi.

-ABD'nin İstanbul Başkonsolosluğu'nda görevli Metin Topuz 17-25 Aralık sürecine ilişkin yürütülen soruşturma kapsamında tutuklandı.

-Başakşehir Belediye Başkanı Mevlut Uysal'ın İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı seçilmesi üzerine boşalan Başakşehir Belediye Başkanlığı'na Yasin Kurtoğlu seçildi.

-DEP'li Mersin Akdeniz Belediyesi Eş Başkanı Mehmet Fazıl Türk "örgüt üyesi olmak" suçu ile tutuklandı.

-Suudi Arabistan Kralı Selman bin Abdülaziz, resmî bir ziyaret için Moskova'ya gitti.

-Hint sinemasının sevilen oyuncusu ve yönetmen Aamir Khan, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın davetlisi olarak İstanbul'a geldi.

-Nijerya'da bir yolcu teknesi battı. Kazada 17 kişi hayatını kaybetti.

-Kapatılan okul şirketlere yönelik soruşturma kapsamında mahkemeye çıkarılan 87 kişiden 52'i "silahlı terör örgütü üyesi olmak" iddiası ile tutuklandı.

5-Yunus Emre Enstitüsü'nün Güney Afrika'daki ilk şubesi Millî Eğitim Bakanı İsmet Yılmaz tarafından hizmete açıldı.

-Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK) 39 hâkim ve savcıyı meslekten ihraç etti.

-Pakistan eyaletindeki bir türbede meydana gelen bombalı intihar saldırısında 18 kişi öldü. 27 kişi yaralandı.

6-Rusya'nın başkenti Moskova'nın doğusunda otobüs ile trenin çarpışması sonucu 19 kişi hayatını kaybetti.

-Venezüella Cumhurbaşkanı Madura, resmî bir ziyaret için Ankara'ya geldi. Ekonomi Bakanı Nihat Zeybek tarafından karşılandı.

-Almanya'nın kuzey bölgesinde etkili olan şiddetli fırtına da 7 kişi hayatını kaybetti.

-Gazeteci, İstanbul Televizyonu eski müdürü Mustafa Kamil Gerçeker öldü.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Hindistanlı ünlü oyuncu Aamir Khan'ı makamında kabul etti.

-HDP Muş Milletvekili Burcu Çelik, "terör örgütüne yardım ve yataklık yapmak" suçu ile 6 yıl hapse mahkûm oldu.

-Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden gelen kanaat önderleri Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile görüştü.

-Aralarında Uğur Derin Dondurucu'nun da bulunduğu 48 şirkete kayyum atandı.

-Mehmet Keleş'in istifası ile boşalan Düzce Belediye Başkanlığı'na Dursun Ay seçildi.

7-Kırgızistan Başbakan Birinci Yardımcısı Temir Cumakadirov, trafik kazasında hayatını kaybetti.

-Özgür Suriye Ordusu İdlib' e girdi. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hulusi Akar, Kara, Hava Komutanları ve MİT Müsteşarı Hakan Fidan sınırda incelemelerde bulundu.

-Tedavisi için ambulans uçakla İstanbul'a getirilen Mekke'deki Ümmül Kura Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Ahmet Abdülrezzak Kubeysi öldü.

-Türk profesyonel boks tarihinin ilk dünya şampiyonası olan Fırat Aslan Arjantin'de rakibini nakavt etti.

8-ABD, Ankara Büyükelçiliği Türkiye'den yapılan vize başvurularını süresiz olarak durdurduğunu açıkladı.

-Esat rejiminin İdlib şehrine yaptığı hava saldırısında 10 kişi öldü. 30 kişi yaralandı.

9-GATA Ankara Eğitim Hastanesi emekli öğretim üyelerinden Prof. Dr. Hamit Işıklar öldü.

-TC. Dışişleri Bakanlığı, ABD vatandaşlarının vize başvurusunu askıya aldığını açıkladı.

-Hakkari'de insansız hava aracı ile tespit edilen PKK'lı 5 terörist hava hareketinde öldürüldü.

-Şair, kültür adamı, Feyzi Halıcı, İstanbul'da tedavi gördüğü hastanede hayatını kaybetti.

-Tutuklu bulunan CHP İstanbul Milletvekili Enis Berberoğlu ile ilgili karar İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi tarafından bozuldu.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Yüksek Düzeyli Stratejik Konseyi'nin toplantısına katılmak üzere Ukrayna'ya gitti.

-Türkiye ile Ukrayna ikili ve heyetler arasında görüşmelerin ardından 9 farklı alanda işbirliği antlaşması imzalandı.

10-Diyarbakır'ın Silvan ilçesinde hayvan yüklü kamyonda yapılan aramada 57 kilo 350 gram eroin ele geçirildi.

-İranlı Ehli Sünnet âlimlerinden Seyyid Muhammed Yusuf öldü.

-ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsü, vize başvurularının askıya alınması kararı Beyaz Saray ve ABD Dışişleri Bakanlığı ile ortak alındığını açıkladı.

-Antalya C. Savcılığı'nın yürüttüğü soruşturma kapsamında gözaltına alınan Burdur eski Valisi Hasan Kürklü tutuklandı.

-Erzurum Barosu eski Başkanı Av. Mehmet Güzel 13 yıl hapse mahkûm oldu.

11-Tokat merkezli 14 ilçede ve Osmaniye merkezli 33 ilde yapılan iki operasyonda çok sayıda görevli asker gözaltına alındı.

-İzmir Aliağa TÜPRAŞ rafinerisinde meydana gelen patlamada 4 kişi hayatını kaybetti.

-Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı Projesi kapsamında Kütahya Domaniç ilçesinde yapılan çalışmalar sırasında Roma dönemine ait mezarlar ortaya çıktı.

-ABD'nin California eyaletinde meydana gelen orman yangınında 15 kişi öldü. 150 kişi kayboldu.

-Başbakan Binali Yıldırım, Ankara'da bir araya gelen 81 ilin valisi ile buluştu.

12-Türk Sanat Müziği sanatçısı Semra İnanç öldü.

-Kıbrıslı gazeteci, şair Harid Fedai öldü.

-Türkçeye çevrilen, *Kızıl Elmanın Altında Yeniden Görüşeceğiz* eserinin sahibi Boşnak yazar Isnam Taljic öldü.

-İzmir Aliağa'da meydana gelen ve 4 kişinin hayatını kaybettiği patlama sonucunda taşeron firma görevlilerinin de arasında bulunduğu 7 kişi gözaltına alındı.

14-Yazar, gazeteci Durmuş Öcal Burdur'da öldü.

-Somali'nin başkenti Mogadişu' de bomba yüklü bir aracın patlaması sonucu 231 kişi hayatını kaybetti. Ülkede 3 gün yas ilan edildi.

-Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'da çıkan yangında 14 kişi hayatını kaybetti.

-Adalet Bakanı Abdülhamid Gül, Niğde Milletvekili Ömer Fethi Güler'in soru önergesi üzerine 2016 yılında 889 sarı basın kartının iptal edildiğini açıkladı.

15-Kırgızistan'da yapılan cumhurbaşkanlığı seçimini Sosyal Demokrat Parti adayı kazandı.

-Hacettepe Üniversitesi Gıda Mühendisliği Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Yaşar Kemal Erdem öldü.

-İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Cevat Babuna öldü.

-İran Dışişleri Bakanlığı, Irak Kürt Bölgesi yönetimi ile sınır kapılarını kapattığını açıkladı.

16-Somali'de meydana gelen saldırıda yaralanan 35 Somalili tedavi için ambulans uçak ile Ankara'ya getirildi.

-İstanbul'da 8 ilçede terör örgütü IŞİD'e yönelik eş zamanlı yapılan operasyonda 89 şüpheli gözaltına alındı.

-ABD'nin California eyaletinde geçen Pazar günü başlayan orman yangınında ölenlerin sayısı 40'a yükseldi.

-Doğuş Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Nazan Erkmen öldü.

-Hava Harp Okulu Davası'nda 3 subay ağırlaştırılmış hapis cezasına çarptırıldı.

-ABD Dışişleri Bakanlığı heyeti vize krizini görüşmek üzere Ankara'ya geldi.

-TBMM Genel Kurulu'nda yapılan oylamada Ebubekir Şahin, Taha Yücel ve İlhan Taşçı RTÜK Üyesi seçildi.

-Bursa Kestel'de 3 dönem belediye başkanlığı yapan Mehmet Erol öldü.

Irak ordusunun girdiği Kerkük'te sokağa çıkma yasağı ilan edildi.

17-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, resmî bir ziyaret için Polonya'ya gitti.

-Eminönü eski Belediye Başkanı Lütfi Kibiroğlu İstanbul'da öldü.

-Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı, Kimse Yok mu Derneği'ne yönelik yürütülen soruşturma kapsamında 58 şüpheli hakkında yakalama kararı çıkardı.

-Kuzey Irak Zap Vadisi bölgesinde yapılan operasyonlarda şehit düşen askerlerin sayısı 4'e yükseldi.

-Eski millî futbolcu Çetiner Erdoğan Bolu'da öldü.

-Şırnak'ta bir kömür ocağında meydana gelen göçükte 7 işçi hayatını kaybetti.

-Afganistan'da bomba yüklü bir araçla yapılan intihar saldırısında 15'i polis, 5'i sivil hayatını kaybetti. 20 polis ile 16 sivilde yaralandı.

18-Çocuk şarkılarının bestecisi Dr. Erdoğan Oktay Ankara'da öldü.

-ETİ şirketlerin onursal Başkanı Firuz Kanatlı Eskişehir'de öldü.

-Antakya eski Belediye Başkanı Bedir Karabacak öldü.

-Kayseri Star gazetesi sahibi Ali Ceren öldü.

-Marmara Üniversitesi Güzel sanatlar Fakültesi eski dekanı Prof. Dr. Nazan Erkmen İstanbul'da öldü.

-İl ve ilçe müftülerine nikâh kıyma yetkisi veren yasa değişikliği TBMM'de kabul edildi.

--Bursa HDP il Başkanı Yüksel Akgün'ün de aralarında bulunduğu 6 kişi PKK propagandası yaptıkları gerekçesi ile tutuklandı.

-Niğde Belediye Başkanı Faruk Akdoğan görevinden istifa etti.

19-Afganistan'da bir askerî kampa düzenlenen intihar saldırısında 41 asker hayatını kaybetti.

-Akın İpek'in sahibi olduğu Bugün TV, TMSF tarafından Bursa yerel medya Sancaktar Medya Grubu'na satıldı.

-İstanbul Eyüp ilçesinin isminin Eyüpsultan olarak değişikliğine dair kanun TBMM'de kabul edildi.

-Yazar, Ayşe Altan Kocaeli'nin Gebze ilçesindeki evinde intihar etti.

-Anadolu Kültür yönetim kurulu Başkanı Osman Kavalı gözaltına alındı.

20-Fenerbahçe'nin eski 2. Başkanı İş adamı Nuri Yönver, İstanbul Bebek'teki evinde ölü bulundu.

-Türkiye Jimnastik Federasyonu Onursal Başkanı Atilla Örsel öldü.

-Mısır'ın Girne şehrinde polis konvoyuna yapılan silahlı saldırı da 54 polis öldü. 6 polis de yaralandı.

-Şanlıurfa'da pamuk yığınları arasında oynarken uyuyan ikisi kardeş üç çocuk havasızlıktan öldü.

-KHK ile kapatılan *Özgür Gündem* gazetesi genel yayın yöntemini Tuğrul Eryılmaz 1 yıl 3 ay hapse mahkûm oldu.

-Afganistan'ın başkenti Kabil'de Şiilere ait bir camiye yapılan intihar saldırısında 40 kişi hayatını kaybetti.

21-Türk Halk Müziği sanatçısı Mübeccel Özpınar İstanbul'da öldü.

-Şike Davası hâkimi Bülent Kınay ile Ergenekon hâkimi Fatih Mehmet Uslu Yunanistan'a kaçarken yakalandı.

-Birleşik Arap Cumhuriyeti'nde ilk defa "Yapay Zekâdan Sorumlu Dev-

let Bakanlığı" Kuruldu. Bakanlığa ise Ömer bin Sultan El Ulema atandı.

-Erzincan'ın Refahiye ilçesinde toprağa gömülü plastik variller içerisinde çok sayıda silah ve mühimmat ele geçirildi.

-Ankara'da gözaltına alının 51 eski polisten 39'u tutuklandı.

22-Japonya'da halk genel seçim için sandık başına gitti.

23-Japonya'da meydana gelen Lan tayfununda 5 kişi hayatını kaybetti.

-Bursa Belediye Başkanı Recep Altepe görevinden istifa etti.

-Adıyaman'ın Besni ilçesi eski Belediye Başkanı Aydın Doğan öldü.

-Eskişehir'de yapılan uyum operasyonunda yakalan 13 kişiden 9'u tutuklandı.

-5 Temmuz gecesi TÜRKSAT binasını rehin alma ve yayını kesme girişiminde bulundukları gerekçesi ile 5'i sivil 17 kişi ağırlaştırılmış hapis cezasına çarptırıldı.

24-POLİSAN Boya'nın kurucusu, iş adamı Necmettin Bitlis İstanbul'da öldü.

-Tambur sanatçısı Necdet Yaşar öldü.

-Niğde'de Belediye Başkanı Faruk Akdoğan'ın görevinden istifa etmesi üzerine yerine Rıfat Özkan seçildi.

-Suudi Arabistan Veliaht Prensi Muhammed bin Selman ülkelerinin ılımlı İslâm'a döndüğünü açıkladı.

25-PKK'ya deste sağladığı iddiası ile 20 iş adamı gözaltına alındı.

-Meral Akşener başkanlığında İyi Parti kuruldu.

-İş Mahkemelerinin görev, yetki ve Usullerini düzenleyerek arabuluculuk uygulaması getirilen İş Mahkemeleri Kanunu *Resmî Gazete* de yayımlanarak yürürlüğe girdi.

-Türkiye'den Almanya'ya giden yolcuların Münih Havaalanı'nda köpek ile aranmasına karşı Almanya'dan Türkiye'ye giriş yapan yolcularda Atatürk Havalimanı'nda köpekle arandı.

26-Endonezya'nın başkenti Cakarta'da havai fişek fabrikasında meydana gelen patlamada 30 kişi hayatını kaybetti.

-Somali Başbakanı Hasan Ali Hayri resmî bir ziyaret için Ankara'ya geldi.

-Pakistan Ulusal Yolsuzlukla Mücadele Mahkemesi, eski Başbakan Navaz Şerif hakkında tutuklama kararı verdi.

-Samsun eski Milletvekili Ayhan Günel öldü.

-Elazığ'ın Ağın ilçesi Kaymakamı Abdullah Özadalı ile Adıyaman Samsat Kaymakamı Yusuf Yıldırım İçişleri Bakanlığınca açığa alındı.

-Ankara Kaçakçılıkla Mücadele Şubesi ekipleri yasa dışı yollarla İran'da getirilen 12.5 milyon değerinde kobra zehri ele geçirdi.

27-Eski Türkiye güzeli Manolya Onur tedavi gördüğü hastanede hayatını kaybetti.

-8 kişiyi taşıyan Rus helikopteri Norveç'e bağlı Svalbard Takım Adaları'nda denize düştü.

-Ankara İtfaiye Meydanı'nda yapımı tamamlanan 7 bin kişilik Melike Sultan Camii, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, TBMM Başkanı İsmail Kahraman, Başbakan Binali Yıldırım, Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Erbaş'ın katılımı ile merasimle ibadete açıldı.

28-Çorum İskilip'te jandarma ekipleri tarafından bir araçta yapılan aramada Afganistan uyruklu 53 kaçak göçmen yakalandı.

-Fenerbahçe'nin eski Genel Sekreteri ve Yönetim Kurulu Danışmanı Vedat Olcay öldü.

-Ankara'da DEAŞ'a yönelik soruşturma kapsamında 49 yabancı uyruklu şüpheli gözaltına alındı.

-Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek görevinden istifa etti.

29-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan resmî bir ziyaret için Azerbaycan'a gitti.

- Irak Kürt Bölgesi Yönetimi (IKBY) Başkanı Mesut Barzani görevinden istifa etti. Yetkilerini parlamentoya devretti.

-Bursa-Erzurum ve İzmir'de DEAŞ' a yapılan operasyonlarda 71 şüpheli gözaltına alındı.

-Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Ödülleri açıklandı. Buna göre: Sosyal bilimler alanında Prof. Dr. İlber Ortaylı'ya, sinema dalında Yavuz Turgut'a, geleneksel sanatlarda Ali Toy'a, resim alanında Selahattin Kara'ya, vefa ödülü ise Nurettin Topçu' ya verildi.

-Erbakan Vakfı, eski Başbakan ve Millî Görüş lideri Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın doğumunun 91. yılı dolayısıyla Ankara Atatürk Kapalı Spor Salonu'nda "Büyük Gençlik Buluşması" düzenlendi.

30-"Kalipso Kralı" olarak tanınan sanatçı Metin Ersoy İstanbul'da öldü.

-İsrail güçleri Gazze Şeridi sınırı yakınlarında bulunan bir tünelde patlamaları sonucunda 5 Filistinli hayatını kaybetti.

-İçişleri Bakanlığı; son bir hafta içinde 44 teröristin etkisiz hale getirildiğini açıkladı.

-Balıkesir Belediye Başkanı Ahmet Edip Uğur, görevinden istifa etti.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Hattı'nın açılış törenine katıldı.

31-Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürü Selman Ada, hakkında yapılan bir soruşturma kapsamında açığa alındı.

-*Derin Tarih* dergisinde Atatürk'ün hatırasına alenen hakaret ettiği gerekçesi ile Mustafa Armağan 1 yıl 3 ay hapse mahkûm oldu.

-22 yıldır yayın yapan "Kanal A" televizyonu kapanma kararı aldı.

-Kuzey Kore'de nükleer deneme alanında bulunan bir tünelin çökmesi sonucu 200 kişi hayatını kaybetti.

Kasım

1-Köyişleri ve Kooperatifler eski Bakanı İsmail Hakkı Aydınoğlu Ankara'da öldü.

-Gana millî takımı eski oyuncusu Abubaki Yakubi öldü.

-İstanbul merkezli, Ankara İzmir ve Manisa olmak üzere 16 ilde KHK ile kapatılan Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'na bağlantılı 112 kişi hakkında gözaltı kararı çıktı.

-İngiltere Savunma Bakanı Michael görevinden istifa etti.

-Afganistan'ın başkenti Kabil'de yakıt taşıyan bir tankere yerleştirilen bombanın patlaması sonucu 8 kişi öldü.25 kişi yaralandı.

-İran Cumhurbaşkanı Ruhani, Rusya Devlet Başkanı Putin ve Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev İran'ın başkenti Tahran'da bir araya geldi.

-Gazete ve Yazarlar Vakfı'na yönelik soruşturma kapsamında yazar Nuh Günültaş ile Mehmet Gündem gözaltına alındı.

-Oyuncu Cem Korkmaz intihar etti.

-Şüpheli sıfatı ile gözaltına alınan Osman Kavala "Anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs" iddiası ile tutuklandı.

-İstanbul Şile açıklarında bir kargo gemisi battı, 4 kişinin cesedine ulaşıldı.

2-Fotoğraf sanatçısı Lütfi Özkan İsviçre'de öldü.

-Ankara Valiliği eylem yasağı kararı 3 ay uzatıldı.

-Hakkari'ni Şemdinli ilçesinden Türkiye'ye sızmak isteyen PKK ile yapılan çatışmada 6 asker 2 korucu şehit oldu. 5 PKK'lı öldürüldü.

-Kocaeli Karamürsel eski Belediye Başkanı Özcan Özalgın öldü.

-Katalonya'da görevden alının 8 bakan tutuklandı.

-Recep Altıntepe'nin istifası ile boşalan Bursa Büyükşehir Belediyesi Başkanlığına Alinur Aktaş seçildi.

-Denizli'de piyasaya sahte para sürdükleri iddiası ile gözaltına alının 6 kişi tutuklandı.

3-İran'ın kuzey batısında Türkiye sınırına yakın noktasında bulunan Çaldıran şehrinde teröristlerle yapılan çatışmada 8 İran askeri öldü.

-Balıkesir merkezli 17 ilde yapılan FETO operasyonunda gözaltına alının 61 kişiden 24'ü tutuklandı. 38 kişi adli kontrol şartı ile serbest bırakıldı.

-Sivas ve Gümüşhane eski Valisi Veysel Dalmaz Ankara'da öldü.

-Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) 17 medya hizmet sağlayan kuruluşun üst kurul nezdinde yayın haklarını iptal etti.

-Şile'de batan gemideki 11 kişinin cesedi ortaya çıktı.

-Tahşiyeciler Grubu'na kumpas kurdukları iddiası ile yargılanan Samanyolu Yayın Grubu Başkanı Hidayet Karaca'ya 31, eski Emniyet Müdürü Ali Fuat Yılmazer'e 16 yıl hapis cezası verildi.

-Tutuklu olarak yargılanan HDP Hakkari Milletvekili Selma Irmak 10 yıl hapis cezasına çarptırıldı.

4-Spor yazarı Erdoğan Şenay İstanbul'da öldü.

-Hakkari'nin Şemdinli ilçesinde askerî aracın şarampole devrilmesi sonucu bir yüzbaşı şehit oldu. 2 askerde yaralandı.

-Erzurum Atatürk Üniversitesi eski öğretim üyesi Prof. Dr. Halil İbrahim Haliloğlu "silahlı terör örgütüne üye olmak" suçu ile 6 yıl 3 ay hapse mahkûm oldu.

5-Yemen'in Aden şehrinde bombalı araç ile yapılan intihar saldırısında 5 asker hayatını kaybetti.

-3. Tokyo Film Festivali'nin ana yarışmasında en iyi film ödülünü Semih Kaptanoğlu'nun yönettiği *Buğday* filmi kazandı.

-İran'ın başkenti Tahran'da bir yolcu otobüsünün devrilmesi sonucu 30 yolcu hayatını kaybetti. 17 kişi yaralandı.

-Suudi Arabistan Kralı Salman ve Veliaht Prens Muhammed bin Selman'ın kurduğu "Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu" 11 prens ve eski bakan, üç televizyon kanalı başkanlarını gözaltına aldığı açıklandı.

-Millî Eğitim Bakanı İsmet Yılmaz; "Kaldırılan TEOG yerine Eğitim Bölgesi ve Sınavsız Mahalli Yerleştirme Sistemi" getirdiklerini açıkladı.

-İzmir Urla'da bir imalathanesine yapılan baskında kaçak içki, açık rakı ve işçi yapımında kullanılan malzeme ele geçirildi.

- Tefsirin müellifi ilim adalı Ali Küçük Konya'da öldü.

-ABD'nin Teksas Eyaleti'nde kiliseye giren bir kişinin çevreye ateş açması sonucu 27 kişi hayatını kaybetti. 24 kişi yaralandı.

-Denizcilik Tarihi üzerine çalışmaları ile tanınan Doç. Dr. Mustafa Hergüner Kocaeli öldü.

6-Ankara Büyükşehir Belediyesi Başkanlığına Sincan Belediye Başkanı Mustafa Tuna seçildi.

-Muğla Cumhuriyet Başsavcılığı, Muğla merkezli 14 ilde FETÖ soruşturması kapsamında TSK'dan ihraç edilen ve halen aktif olarak görev yapan 35 kişi için gözaltı kararı verdi.

-15 Temmuz darbe girişimi sonrasında tutuklanan Manisa 1.Piyade Er Eğitim Tugay Komutanı Yavuz Ekrem Arslan tedavi gördüğü Ankara Gülhane Hastanesi'nde öldü.

-TRT radyo ve televizyonlarında program yapımcılığı ve sunuculuk yapan Derya Kaya öldü.

-Suudi Arabistan Prensi Mansur bin Mukrin ve 8 üst düzey yetkilisi helikopter kazasında hayatını kaybetti.

-Rusya'nın başkenti Moskova'da Putin aleyhine gösteri düzenleyen 380 kişi gözaltına alındı.

7-Başbakan Yıldırım, resmî temaslarda bulunmak üzere ABD'ye gitti.

-İstanbul 14. Ağır ceza Mahkemesi, CHP Milletvekili Enis Berberoğlu hakkında verilen 25 yıllık hapis cezasına ilişkin İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesinin bozma kararını usul ve yasalara aykırı bularak dosyayı iade etti.

-Kastamonu'nun Tosya ilçesinde bir otobüstü 201 kaçak göçmen yakalandı.

-Ahmet Edip Uğur'un istifa ile boşalan Balıkesir Büyükşehir Belediye Başkanlığına Zekai Kafaoğlu seçildi.

-Akdeniz'i geçerek Avrupa'ya ulaşmaya çalışan bir göçmen teknesinde 14-18 yaşları arasında 26 genç kızların cesedi bulundu.

-Eğitimci yazar Vedat Ak İzmir'de öldü.

-Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yapılan yönetmenlik değişikliği ile araçlara cam filmi ve renkli cam takılması yasaklandı.

8-ABD Başkonsolosluğu sınırlı sayıda vize vermeye başladı.

-Japonya'nın Kanto bölgesinde bir helikopter düştü. Kazada 4 kişi hayatını kaybetti.

-Erzurum'da yapılan DEAŞ operasyonunda gözaltına alınan 23 kişiden 20'i tutuklandı.

-Suudi Arabistan Para Ajansı, yolsuzluk nedeniyle gözaltına alınan kişilerin hesaplarının dondurulduğunu açıkladı.

-Nijerya'da meydana gelen silahlı saldırı da 11 kişi öldü. 4 kişide yaralandı.

-Mersin eski Milletvekili Prof. Dr. Nebi Bozkurt Erdemli' de öldü.

-Bursa'nın Gürsu ilçesindeki sanayi bölgesinde bir boya fabrikasında meydana gelen patlamada 5 kişi öldü.15 kişi yaralandı.

-Kapatılan Çağdaş Hukukçular Derneği Genel Başkanı Av. Selçuk Kozağası gözaltına alındı.

-Gebze Teknik Üniversitesi emekli öğretim üyesi Prof. Dr. Rauf Süleymanlı öldü.

-Katar Savunma Bakanlığı, Kuveyt'te askerî ataşelik açtıklarını duyurdu.

9-Pakistan'ın Pencap eyaletinde bir otobüsün uçuruma yuvarlanması sonucu 24 kişi hayatını kaybetti.

-Ankara'da terör örgütü IŞİD'e yönelik yapılan operasyonlarda 10 kişi gözaltına alındı.

-Türkiye Basketbol Antrenörleri Derneği Başkanı, sporcu Mehmet Baturalp öldü.

-Bond kızı olarak filmlerde rol alan Alman asıllı sanatçı Karin Dor öldü.

-Suudi Arabistan Dışişleri Bakanlığı, Lübnan'da bulunan Suudi Arabistan vatandaşlarının ülkeyi terk etmesini istedi.

-Başbakan Binali Yıldırım, ABD Başkan Yardımcısı Mike Pence ile bir araya geldi. Ayrıca New York'ta ülkenin önde gelen finans ve iş dünyası temsilcileri ile görüştü.

-Ağrı'da İran plakalı bir TIR'da yapılan aramada 297 kilo eroin ele geçirildi.

10-Çocuk edebiyatçısı Fahreddin Bozdağ, Ankara'da tedavi gördüğü hastanede hayatını kaybetti.

-Makedonya Türklerinin ünlü edebiyatçısı Esat Bayram öldü.

-Kapatılan Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı yöneticilerinin soruşturması kapsamında gözaltına alınan yazar Mehmet Gündem ile gazeteci Behram Kılıç tutuklandı.

-Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrullah, istifa eden Lübnan Başbakanı Saad Hariri'nin Suudi Arabistan'da ev hapsinde tutulduğunu açıkladı.

11-Ağrı'da terör örgütü PKK'ya yönelik operasyonlarda HDP Patnos ilçe Başkanı Ramazan Bor ile DBP Patnos ilçe Başkanı Abdülcebbar Çamlık tutuklandı.

-Sahtecilik ve insan kaçakçılığı suçları ile 20 yıldır aranan "Hayalet Baron" lakaplı İran uyruklu Reza Lame İstanbul'da yakalandı.

12-Mustafa Tuna'nın Ankara Büyükşehir Belediyesi başkanı olması üzerine boşalan Sincan Belediye Başkanlığına Murat Ercan seçildi.

-Suudi Arabistan'da ilk kadın basketbol turnuvası yapıldı.

-Irak'ın Süleymaniye şehrinde 7.2 şiddetinde meydana gelen depremde 350 kişi hayatını kaybetti.150 kişi yaralandı.

-Orta Afrika Cumhuriyeti'nde konser alanına yapılan bombalı saldırıda 7 kişi öldü.20 kişi yaralandı.

-Irak'ta bir helikopter düştü. Kazada 7 kişi hayatını kaybetti.

13-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin ile Devlet Başkanlığı Rezidansı'nda bir araya geldi.

-Eskişehir'de bir otomobilde yapılan aramada 7 kilo toz esrar ele geçirildi.

-Kongo Demokratik Cumhuriyetinde yakıt taşıyan bir yük treninin raydan çıkması sonucu meydana gelen kazada 33 kişi hayatını kaybetti.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Irak ve İran'da yaşanan depremde zarar görenlere elli tır yardım konvoyunun gönderildiğini açıkladı.

-İçişleri Bakanlığı 6-13 Kasım 2017 tarihleri arasında ülke genelinde yürütülen operasyonlarda toplam 4 bin 959 kişinin gözaltına alındığını,16 ölü, 14 sağ 8 kişinin de teslim alınmak üzere toplam 38 teröristin etkisiz hale getirildiğini açıkladı.

-Yozgatlı Âşık Sefil Dördü, Ankara'da tedavi gördüğü hastanede öldü.

-TRT eski muhabiri ve sunucusu, yönetmen Fahri İkiler İstanbul'da öldü.

-Kapatılan Çağdaş Hukukçular Derneği Başkanı Av. Selçuk Kozağaçlı tutuklandı.

-Ankara Büyükşehir Belediyesi Başkanı Mustafa Tuna 5 bürokratın istifasını kabul etti.

-Suriye'de Rus uçakları muhaliflerin kontrolünde bulunan Halep şehrini bombalaması sonucu 43 kişi hayatını kaybetti.

14-Dünya şampiyonu eski tekvandocu

İsmet Iraz Ankara'da öldü.

-"Müslüman Gençler Kültürel İşbirliği Toplantısı" 75 ülkeden 150 gençlik hareketi liderlerinin katılımı ile İstanbul'da yapıldı.

15-Tokat'ta yürütülen FETO soruşturması kapsamında haklarında yakalama kararı çıkarılan 34 rütbeli askerden 18'i gözaltına alındı.

16-Bank Asya'da hesap açtıran ve bu hesaplara para yatırdıkları tespit edilen 39 kişi hakkında gözaltı kararı verildi.

-Kazakistan Rusya'ya kiraladığı arazisinin 11 bin hektarını geri aldı,

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Katar'da Türk Birliğini ziyaret etti.

-İran'da deprem sonucu ölenlerin sayısı 474'ü geçti.

-İhraç edilen ve durumları yeniden değerlendirilen 533 polis görevlisi mesleğe iade edildi.

-Peru'da 36 yıl sonra Dünya Kupasını katılmayı hak etmesinin ardından ülkede resmî tatil ilan edildi.

-Afganistan'ın başkenti Kabil'de bir düğün salonuna yapılan intihar saldırısında 14 kişi hayatını kaybetti.

-Anayasa Mahkemesi HDP Milletvekili Gürsel Yıldırım'ın tutukluluğun hukuki olmadığına dair başvurusunu reddetti.

-Şanlıurfa'da telefon dolandırıcılarına yapılan operasyonlarda 731 bir lira ile çok sayıda cep telefonu ve altın ele geçirildi. Olayla ilgili 19 kişi gözaltına alındı.

17-Bursa'da polis tarafından yapılan narkotik operasyonunda 25 kişi gözaltına alındı.

-Marmara Üniversitesinin eski ve yeni personeli hakkında yürütülen soruşturma kapsamında İstanbul merkezli 5 ilde yapılan operasyonlarda 22 şüpheli gözaltına alındı.

-İstanbul 1. Asliye Ticaret Mahkemesi, Bank Asya olarak bilinen Asya Katılım Bankası'nın iflasına hükmetti.

-NATO, 8-17 Kasım tarihleri arasında yapılan tatbikatta düşman tablosuna Atatürk resmînin, diğer tarafa ise Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın resmînin konulması büyük tepkilere yol açtı.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan NATO koordinesinde tatbikat yapan 40 Türk askerini çektiğini açıkladı.

-NATO Genel Sekreteri, tatbikat sırasında Mustafa Kemal Atatürk ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı düşman tablosunda gösteren gösterir tabloyu seçen subayın ordudan atıldığını açıkladı ve Türk Hükümeti'nden özür diledi.

18-Helal Akreditasyon Kurumunun kuruluş ve Görevleri hakkındaki Kanun *Resmî Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.

-Olimpiyat şampiyonu eski millî halterci Naim Süleymanoğlu, İstanbul'da tedavi gördüğü hastanede hayatını kaybetti.

-Diyanet İşleri Başkan Yardımcılığına, Prof. Dr. Huriye Martı atandı.

-Tosya Kaymakamlığı tarafından "Okuyan Bir Tosya Hayalim Var" sloganlarıyla başlattığı okuma kampanyasına 5 bin kişi katıldı.

-Ankara-İstanbul TEM otoyolunda meydana gelen trafik kazasında 4 kişi öldü. 9 kişi yaralandı.

-İstanbul Cumhuriyet Savcılığı, iç hukukumuza açıkça aykırı eylem nedeniyle New York Güney Bölgesi Başsavcısı hakkında soruşturma başlattı.

-İtalyan profesör dünyada ilk kafa nak-

lini Çin'de bir ceset üzerinde yaptı.

19-Muğla'da ceylan derisi üzerine altın yazmalı Tevrat ele geçirildi. Olayla ilgili 2 kişi gözaltına alındı.

-Çin'in başkenti Pekin'de bir binada çıkan yangında 19 kişi öldü.8 kişi yaralandı.

-Erzurum'da yasadışı yollardan yurda giren 43'ü çocuk 179 yabancı uyruklu yakalandı.

-İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi, Küçükçekmece, Ümraniye ve Sultangazi ilçelerinde bulunan meydanların ismini değiştirerek 15 Temmuz isminin verilmesine karar verdi.

20-Türkiye'nin ünlü kanun sanatçısı olarak tanının Mustafa Konyalı öldü.

-Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, KHK ile meslekten ihraç edilen 51 öğretmen hakkında gözaltı kararı verdi.

-Hatay'ın Kırıkhan ilçesinde mahallesinde tarihî bir mezarlıkta Kayı Boyu'na ait simgelerin yer aldığı mezar taşları bulundu.

-ADB Başkanı Donald Trump, Kuzey Kore'nin terör örgütüne destek veren ülkeler listesine eklendiğini açıkladı.

-ABD'de işlediği cinayetlerle gündeme gelen Şeytan lakaplı katil Charles Mason öldü.

21-Libya üzerinden yasadışı yollarla Avrupa'ya gitmek isterken yakalanan 46 Cezayirli göçmen ülkelerine iade edildi.

-Nijerya'da bir camiye yapılan intihar saldırısında 30 kişi hayatını kaybetti.

-*Cumhuriyet* gazetesi internet genel yayın yönetmeni Oğuz Güven, "Denizli Başsavcısı Mustafa Alper'i Kamyon Biçti" başlıklı yazısı nedeniyle yargılandığı davada 3 yıl 1 ay hapse mahkûm oldu.

-Usta gitar sanatçısı Murat Tambay öldü.

-Sivas'ın Şarkışla ilçesi eski Belediye Başkanı Cahit Tuncer öldü.

-Eski Cumhuriyet Senatosu Üyesi Turgut Cebe Ankara'da öldü.

-Ankara 14. Ağır Ceza Mahkemesi; kapatılan eski Zaman gazetesi muhabiri Ayşenur Parıldak'ı terör örgütüne üye olmak suçu ile 7 yıl 6 ay hapse mahkûm etti

-Filistin, Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) Washington'daki ofisinin lisansının uzatılmaması üzerine ABD ile bütün ilişkilerini kestiklerini açıkladı.

22-Millî Savunma Bakanı Canikli, "Darbe girişimi sonrasında FETÖ ile bağı tespit edilen 150 general, 4 bin 630 subay olmak üzere 8 bin 570 personelin TSK'dan ihraç" edildiğini açıkladı.

-Muğla'da 5.3 şiddetinde deprem meydana geldi.

-Mısır'da Türkiye adına casusluk yaptıkları ve terör örgütüne katıldıkları suçlaması ile 29 kişi gözaltına alındı.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Rusya ile İran liderlerinin bulunduğu Üçlü Zirve'ye katıldı.

-Irak' da askerî semtte bulunan bir hal pazarına patlayıcı yüklü bir kamyonet ile yapılan intihar saldırısında 20 kişi öldü. 50 kişi yaralandı.

-Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, eski Maliye Bakanlığı çalışanı 82 kişiden 17'ni gözaltına aldı.

-Kerkük'te bir pazar yerinde meydana gelen patlamada 10 kişi hayatını kaybetti.

23-Suudi Arabistan Krallığı, Mescid-i Aksa ile Mescid-i Nebevi içinde fotoğraf ve video çekimini yasakladı.

-İstifa ettiğini açıklayan Lübnan Başbakanı Hariri ülkesine döndü.

-Karikatürist Ertan Aydın Manisa'nın Salihli ilçesinde trafik kazasında hayatını kaybetti.

-Antalya'da Bylock operasyonunda 78 kişi gözaltına alındı.

-Mısır İçişleri Bakanlığı Katar vatandaşları için vize uygulaması kararı aldı.

24-Mısır'ın Sina yarımadasında bulunan bir camiye Cuma namazı sırasında yapılan bombalı ve silahlı saldırır da 305 kişi hayatını kaybetti. 125 kişi yaralandı. Mısır Hükümeti olay üzerine ülkede 3 gün yas ilan etti.

25-İstanbul'da eylem hazırlığında olan 9 PKK'lı terörist yakalandı.

-Gürcistan'ın Acar Özerk Cumhuriyeti'nin Batum şehrinde Türk iş adamına ait bir otelde meydana gelen yangında içlerinde Türklerini bulunduğu 12 kişi hayatını kaybetti.

-Kırklareli'nde yasadışı yollarla yurtdışına çıkmak isteyen 37 sığınmacı yakalandı.

-Manisa ve İstanbul'da polis tarafından yapılan uyuşturucu ticareti operasyonunda gözaltına alının 15 şüpheliden 11'i tutuklandı.

-*Milliyet* gazetesi eski yazı işleri müdürü, gazeteci Haldun Tarık Dağlıoğlu İstanbul'da öldü.

-Libya'nın başkenti Trablus açıklarında Avrupa'ya yasadışı yollarla geçmeye çalışan 31 göçmenin cesedi bulundu.

26-Başbakan Binali Yıldırım resmî temaslarda bulunmak üzere İngiltere'ye gitti.

-4 yeni fakültenin kurulmasına dair kanun *Resmî Gazete*'de yayımlandı. Kanuna göre: Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesine bağlı olarak Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Dicle Üniversitesine bağlı olarak Sanat ve Tasarım Fakültesi, Çukurova Üniversitesine bağlı olarak Mimarlık Fakültesi, Bozok Üniversitesine bağlı olarak Sağlık Bilimleri Fakültesi kuruldu.

-Türkiye'de yüzme sporunun önemli isimlerinden Nejat Nakkaş İstanbul'da öldü.

-Mısır'da camiye yönelik terör saldırısı için Türkiye'de bir günlük "millî yas" ilan edildi.

-Başbakan Binali Yıldırım, İngiltere'nin başkenti Londra'da ilk Türk sermayeli bankası olan DOME Group Yatırım Bankası'nın açılışını yaptı.

-Yemen'de kolera salgınından 2 bin 218 kişi hayatını kaybetti.

-Danimarka'da 23 belediyeye Tür kökenli aday belediye meclisine seçildi.

-Nepal' de 11 yıl aradan sonra ilk kez milletvekili seçimleri yapıldı.

27-Yazar, çevirmen Prof. Dr. Hasan Basri Anamur İstanbul'da öldü.

-Adalet Bakanlığı, 1 Kasım 2017 tarihi itibariyle Ceza İnfaz Kurumlarında 230 bin 375 mahkûmun olduğunu açıkladı.

-Uluslararası Olimpiyat Komitesi, 2014 Olimpiyatları'nda doping yaptıkları tespit edilen 5 Rus sporcuya ömür boyu men cezası verdi.

28-Aydın eski Milletvekili Bekir Ongun öldü.

-Bosna Savaşı'nda savaş suçu ve insanlığa karşı suç işlemekten 20 yıl hapis cezasına mahkûm olan eski Hırvat general, duruşma sırasında zehir içerek hayatını kaybetti.

-Yalova Ağır ceza Mahkemesinde yargılanan Yalova eski Milletvekili Şükrü Önder 6 yıl 3 ay hapse mahkûm oldu.

-Endonezya'da kasırga ve heyelan da 19 kişi hayatını kaybetti.

-İnternet üzerinden uyuşturucu pazarlayanlara yönelik İstanbul, Ankara, İzmir ve Antalya başta olmak üzere 29 ilde yapılan narkotik operasyonlarda 50 kişi gözaltına alındı.

-Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı; 2009 yılında yapılan Polis Koleji sınavlarında soruları örgüt üyelerine verdikleri şüphesi üzerine 75 öğrenci hakkında gözaltı kararı verdi.

-İçel eski Milletvekili Ali Haydar Eyüboğlu Tarsus'ta öldü.

-Kırklareli Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Selim Tiran öldü.

29-Sinop Garnizon eski Komutan Yardımcısı Albay Temel Cetinkaya, 6 yıl hapis cezasına çaptırıldı.

-Filipinlerde ordu ile isyancılar arasında çıkan çatışmada 14 isyancı öldürüldü. 5 askerde yaralandı.

-İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, TSK'de soruşturma kapsamında 343 asker 360 şüpheli hakkın gözaltı ve yakalama kararı verdi.

-HSYK eski Başmüfettişi ve İstanbul Cumhuriyet Savcısı Ali Görel yargılandığı davada 8 yıl 9 ay hapse mahkûm oldu.

30-Yüksek Seçim Kurulu(YSK) Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun teklifi TBMM Genel Kurulunda kabul edildi.

Aralık

1-Pakistan'ın Peşaver şehrindeki tarih üniversitesine düzenlenen saldırı da çoğunluğu öğrenci olan 11 kişi öldü.37 kişi yaralandı.

-İstanbul Teknik Üniversitesi Uçak Fakültesi eski Dekanı Prof. Dr. Ahmet Nuri Yüksel İstanbul'da öldü.

İstanbul'da 8 ilçede yapılan DEAŞ' a yönelik operasyonda 62 yabancı uyruklu gözaltına alındı.

-Mısır Askerî Mahkemesi, şiddet olaylarına karıştıkları iddiası ile 48 sivil hakkında müebbet hapis cezası verdi.

-Fas Kralı 6. Muhammed, Mevlit Kandili münasebetiyle 724 kişi hakkında af kararı verdiğini açıkladı.

-Gürcistan Anayasa Mahkemesi, bireysel esrar kullanmanın suç olamayacağına karar verdi.

-İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, ABD'nin İran'a yönelik ambargoyu deldiği iddiası ile tutuklanan Türk ve İran vatandaşı Reza Zarrab ve yakınlarının mal varlığına el koydu.

-İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı CIA'nın Millî Haber Alma Konseyi eski Başkan yardımcısı Graham E. Fuller için yakalama kararı çıkardı.

2-Üsküdar Üniversitesi ile Harran Üniversitesinin işbirliği ile Şanlıurfa'da 1. Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi yapıldı,

-Gazeteci Cafer Yarkent İstanbul'da öldü.

-İl ve ilçe müftülerine evlendirme memurluğu görev ve yetkileri verilmesine ilişkin yönetmelik *Resmî Gazete*'de yayımlandı.

-İsrail jetlerinin Suriye'nin başkenti Şam yakınlarında bulunan İran askerî üssüne saldırı düzenlediği açıklandı.

-Batı Avrupa ülkesi Nijerya'da bir markete düzenlenen bombalı saldırı da 13 kişi hayatını kaybetti.

-Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Uğur Demiray öldü.

-TSK, yapılanması soruşturmasında mahkemeye sevk edilen 95 şüpheliden 85'i tutuklandı. 10 kişi ise adli kontrolle serbest bırakıldı.

3-Hindistan'da etkili olan şiddetli fırtına sonucunda 12 kişi hayatını kaybetti.

-Hatay'ın Altınözü ilçesinde meydana gelen trafik kazasında 11 kişi öldü.9 kişi yaralandı.

-Suriye'nin Esat rejiminin Şam'da abluka altında tuttuğu Doğu Guta'ya yaptığı hava saldırısında 20 sivil hayatını kaybetti.

-Edirne'de yasadışı yollardan yurt dışına çıkmaya çalışan 13 sığınmacı yakalandı.

4-Ülke genelinde yürütülen operasyonlarda son bir hafta içinde 32 terörist etkisiz hale getirildi.

-Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyon güçlerinin Sana' ya yönelik bombardımanında 125 kişi hayatını kaybetti.238 kişi yaralandı. Yemen'in devrik lideri Ali Abdullah Salih de öldürüldü.

5-ABD Anayasa Mahkemesi, Başkan Trump'un 6 Müslüman ülke vatandaşlarına seyahat yasağını onayladı.

-Rusya Adalet Bakanlığı, ülkelerinde yayın yapan ABD menşeli 9 medya kuruluşunu yabancı ajan olarak tanımladı.

-Kanada Romanya ve Bulgaristan vatandaşlarına vize uygulamasını kaldırdı.

-Rıza Zarrab soruşturmasında gözaltına alınanların sayısı 17'ye yükseldi.

6-Ankara merkezli 8 ilde 83 firmaya naylon fatura operasyonunda aralarında mali müşavirlerinde bulunduğu 90 kişi gözaltına alındı.

-ABD Başkanı Donald Tromp Kudüs'ü resmen İsrail'in başkenti olarak tanıdığını açıkladı.

-Eski millî futbolcu Zafer Biryol tutuklandı.

-Dünya Müslüman Alimler Birliği, ABD'nin Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanımasına karşı Müslümanlara, "kitlesel eylemler" başlatma çağrısında bulundu.

-Fas, Kudüs meselesine ilişkin olarak ABD, Rusya, Çin, Fransa ve İngiltere ülkelerindeki diplomatik temsilciklerini Dışişleri Bakanlığına çağırdı.

7-TBMM siyasi parti gruplarının hazırladığı bildiri de "Kudüs'ün tarihî statüsünü değiştirmeye yönelik macera girişimlerini kesin ve tartışmasız şekilde reddediyoruz" denildi.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, "ABD'nin Kudüs kararı tarih önünde hükümsüzdür" dedi.

-Kaliforniya'da orman yangını nedeniyle 150 bin kişi tahliye edildi.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan resmî temaslarda bulunmak üzere Yunanistan'a gitti.

-İstanbul merkezli 8 ilde Bylock kullanan doktor ve öğretmenlere yönelik operasyon başlatıldı.

8-Başbakanlık ve Adalet Bakanlığı'ndan ihraç edilen personele ait operasyonda 20 kişi hakkında gözaltı kararı verildi.

-İstanbul Ataşehir Belediye Başkanı Battal İlgezdi İçişleri Bakanlığınca görevden alındı.

-Filistin Kurtuluş Ordusu(FKÖ), ABD ile Filistin İsrail barış görüşmelerini Kudüs kararından dönene kadar askıya aldıklarını açıkladı.

9-Antakya'da DEAŞ operasyonunda gözaltına alınan 10 kişi tutuklandı.

10-Ankara'da toplanan Türkiye Avrupa Birliği Karma İstişare Komitesi'nin (KİK) Türkiye kanadı üyeleri ABD'nin Kudüs kararına tepki gösterdi.

-Türkiye'de 87 İlahiyat Fakültesi dekanı ABD'nin Kudüs kararına tepki göstererek bildiri yayınladı.

-Birleşmiş Milletler Irak' a yönelik yaptırımlarına 27 yıl aradan sonra kaldırdı.

-Dünyaca ünlü Türk bilim adamı Prof. Dr. Fuat Sezgin Almanya'da bulunan 45 bin kitabını Türkiye'ye getirdi.

-İstanbul Yenikapı'da 120 sivil toplum kuruluşu tarafından "Kudüs Mitingi" düzenlendi.

11-İstanbul Ticaret Odası Başkanı İbrahim Çağlar, geçirdiği kalp krizi sonucunda öldü.

-Suudi Arabistan 2018 yılında ilk sinema salonu açacaklarına açıkladı.

-Film ve dizi yönetmeni Mustafa Kemal Uzun, Şile'deki evinde bıçaklanarak öldürüldü.

-Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin resmî bir ziyaret için Ankara'ya geldi. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile görüştü.

-Ankara 17.Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanan eski jandarma kurmay Albay Bülent Bulut silahlı terör örgütü üyesi olmak suçu ile 10 yıl hapse çarptırıldı.

12-İsveç'te mahallenin sağlığı için dernek kuran 63 yaşındaki 7 çocuk annesi Fatma İpek Alçı yılın kahramanı seçildi.

-Yüksek Seçim Kurulu (YSK) Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun değişikliği *Resmî Gazete*'de yayımlandı.

-Sürekli basın kartı sahibi gazeteci Altan Tanman öldü.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Filistin Lideri Mahmut Abbas ile görüştü.

-Rusya Yemen'deki diplomatik varlığını askıya aldığını açıkladı.

-Türk Dünyasının ünlü yazarı Kırgız edebiyatçısı Cengiz Aytmatov'un heykeli İstanbul Maltepe'de dikildi.

13- Halk şairi Sivaslı Ali Kızıltuğ Ankara'da öldü.

-Kayseri'de sahte evrakla emekli olan kişilere aracılık eden 22 zanlı gözaltına alındı.

-Van'ın Başkale ilçesinde narkotik polisi tarafından yapılan operasyonda 50 kilo 240 gram eroin ele geçirildi.

- Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ev sahipliğinde İslâm İşbirliği Teşkilatı Kudüs için İstanbul'da topladı. Zirvede Doğu Kudüs'ü Filistin Devletinin başkenti ilan edildi.

-Türkiye'nin internet ile tanışmasına katkıda bulunan Bilkent Üniversitesi Bilgisayar Teknolojisi ve Bilişim Sistemleri Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Mustafa Akgül öldü.

-Konya merkez ve 34 ilde FETÖ'ye yönelik soruşturma kapsamında 47'si muvazzaf 70 asker hakkında yakalama kararı çıkarıldı.

-İstanbul'da terör örgütü DEAŞ'a yönelik operasyonda 22 yabancı uyruklu gözaltına alındı.

14-İtalya Senatosu "Ötenazi Hakkı" ile ilgili yasayı kabul etti.

-Çanakkale Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyesi Doç. Dr. Berna Burcu Yılmaz öldü.

-TRT eski Genel Müdür Yardımcısı Ahmet Koyuncu yargılandığı davada 8 yıl 3 ay hapse mahkûm oldu..

-Fransa'da tren ile okul servisinin çarpışması sonucu 4 kişi öldü. 19 kişi yaralandı.

-Bolu'da FETÖ'cü damgası vurma tehdidi ile çok sayıda iş adamından para istediği iddiası ile TV kanalı sahibi Mehmet Altun tutuklandı.

-OHAL Komisyonu Başkanvekili Salih Tanrıkulu, Komisyon Başkanı olarak görevlendirildi.

15- Ordu merkezli 3 ilde yapılan uyuşturucu operasyonunda 29 şüpheli gözaltına alındı.

-Türkiye'nin ilk sürücüsüz metrosu özelliğini taşıyan Üsküdar-Ümraniye Metrosu Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından hizmete açıldı.

-Necip Fazıl Ödülleri, Lütfi Kırdar Kongre Merkezi'nde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın katılımı ile sahiplerini buldu.

-İstanbul Esenyurt Belediye Başkanı Necmi Kadıoğlu görevinden istifa etti.

-Müzisyen, söz yazarı Ali Tekintüre öldü.

16-Atatürk Havalimanı'nda insan kaçakçılığı yaptığı iddia edilen 3 havalimanı çalışanı tutuklandı.

-Eski Başbakanlardan Mesut Yılmaz'ın oğlu Mehmet Yavuz Yılmaz, Beykoz'daki evinde intihar etti.

-İstanbul Devlet Modern Folk Müziği Topluluğu sanatçısı İskender Küserman, oğlu tarafından bıçaklanarak öldürüldü.

-Ünlü Alman TV sunucusu Prof. Heınz Wolff öldü.

17-Pakistan'da bir kiliseye yapılan bombalı intihar saldırısında 5 kişi öldü. 15 kişi yaralandı.

-Tunceli'nin Pülümür ilçesi kırsal alanda güvenlik güçleri ile PKK'lılar arasında meydana gelen çatışmada 8 terörist öldürüldü.

-Filipinler' de tropikal fırtına da 3 kişi öldü, 6 kişi kayboldu. 158 bin kişi evlerini terk etti.

-Avrasya İslâm Şurası Fetva Meclisi 2. Toplantısında konuşan Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Erbaş, "Devletin yürürlükte olan sistemi içerisinde yasal olan bir uygulama dinî açıdan caiz olmayabilir, haram olabilir" dedi.

-Suudi Arabistan koalisyon güçlerinin gerçekleştirdiği Yemen saldırısında 10 kadın hayatını kaybetti.

18-Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, UNESCO İcra Komitesi üye ülkelerin üçte ikisinin oyunu alarak Almanya'yı saf dışı bırakıp Türkiye seçildi" açıklaması yaptı.

-Çin'de uyuşturucu tacirliği yapan 10 kişiye idam cezası verildi.

-2005-2013 yılları arasında tüm ALES sorularının çalındığı iddiası ile savcılık 20 bin akademisyen hakkında soruşturma başlattı.

-Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi toplantısında ABD'nin Kudüs kararını geçersiz sayacak karar, ABD'nin vetosu ile 14'i 1 reddedildi.

19-Başbakan Binali Yıldırım, Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Betül Sayan Kaya ile Bangladeş'e gitti. Başkent Dakka'da TC. Büyükelçilik binasının temelini attı.

20-Yeşilçam'ın emektar oyuncusu Günay Güner öldü.

-Türkiye Yazarlar Birliği'nin Türkçe'nin 12. Uluslararası Şiir Şöleni, Kazakistan'ın Türkistan şehrinde yapıldı.

21-Kral Faysal İslâm Araştırmaları Ödülü sahibi Hindistanlı hadis âlimi Prof. Mustafa el-Azam öldü.

22-Mardin eski Belediye Başkanı Ali İhsan Ensari öldü.

23-Emekli öğretim üyesi Prof. Dr. Hüdaverdi Adam, Düzce'de trafik kazasında öldü.

-Hindistan'da bir otobüsün nehre uçması sonucu 33 kişi hayatını kaybetti.

24-OHAL kapsamında hazırlanan Kanun Hükmündü Kararname *Resmî Gazete*'de yayımlandı.

-2 bin 765 kişi kamu görevinden çıkarıldı. TSK'dan emekliye sevk edilen, kendi isteği ile emekli olan, istifa eden 22 subayın rütbesi alındı. 7 dernek, 7 vakıf, 2 gazete ve sağlık kuruluşu kapatıldı. 105 akademisyen üniversiteden ihraç edildi.

-Uzman erbaşlara zati silah taşıma yetkisi verildi.

-Şehit kardeş ve çocuklarına zorunlu askerlik kaldırıldı.

-Şeker Kurumu kapatıldı.

-Savunma Sanayi Müsteşarlığı Cumhurbaşkanlığına bağlandı.

-Danıştay'a 16,Yargıtay'a 100 yeni üye kadrosu verildi.

-Burdur eski Valisi Hasan Kürklü ile Şırnak'ın Beytüşşebap ilçesi eski kaymakamı Kadir Güntepe meslekten ihraç edildi.

-Darbe girişimi ve terör eylemlerinin bastırılması için hareket eden sivillere cezai sorumsuzluk getirildi.

-ABD'nin Floride şehrinde iki motorlu uçağın kaza yapması sonucu 4 kişi hayatını kaybetti.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan resmî temaslarda bulunmak üzere Sudan'a gitti.

-Yemen'de tutuklu bulunan eski Cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih yanlısı güçlerden 120 kişi serbest bırakıldı.

-Diyanet İşleri Başkan Yardımcılığı sayısı 3'ten 5'e yükseldi.

-Filipinlerde meydana gelen tayfunda 208 kişi hayatını kaybetti.164 kişi kayboldu.

25-Hakkari'nin Şemdinli ilçesinde devam eden operasyonlar sırasında 2 asker şehit oldu.

-Kayseri'de on adrese yapılan operasyonda 8 yabancı uyruklu DEAŞ üyesi yakalandı.

-Filipinlerde bir yolcu otobüsü ile minibüsün çarpışması sonucu 20 kişi öldü.28 kişi yaralandı.

-Sudan Ulusal Meclisi Cumhurbaşkanın Recep Tayyip Erdoğan'ın ayakta tekbirlerle karşıladı.

26- Gıda –Tarım ve Hayvancılık Bakanı Kemal Külahlı Ankara'da öldü.

-Tarihçi, yazar Ahmet Talat Duru Karaman'da öldü.

-CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun eski danışmanı Doç. Dr. Fatih Gürsul "silahlı terör örgütüne üye olma" suçu ile 10 yıl 6 ay hapse mahkûm oldu.

-İstanbul'da son 6 ayda DEAŞ ile bağlantısı olan 714 kişi yakalandı.

-İran Yüksek Mahkemesi, İsveç vatandaşı bilim adamı Ahmet Rıza Celali'nin idam kararını onayladı.

-Papa Francis, Noel konuşmasında "Kudüs için barış" çağrısı yaptı.

27-Çin BM kararları doğrultusunda uygulanan yaptırımlar kapsamında Kuzey Kore'ye petrol ihracatını durdurdu.

-Köyişleri ve Kooperatifler eski Bakanı Münir Raif Güney öldü.

-Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Afrika turunun son durağı Tunus'a gitti.

-Suudi Arabistan'da gözaltına alınan 200 üst düzey yöneticiden 23'ü serbest bıraktı.

-Anayasa Mahkemesi, Toplantı ve Yürüyüşlerin güneş batmadan bitirilmesine yönelik yasa hükmünü iptal etti.

-Ankara Cumhuriyet Başsavcısı Yüksel Kocaman, "Mor Beyin yazılımı ile Bylock'a yönlendirilenler için başka bir delil yoksa tahliye talep edileceğini" açıkladı.

28- Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nca Hacettepe Üniversitesinde 4'ü faal çalışan personel ve öğretim üyesi 23 kişi hakkında gözaltı kararı verildi.

-Başbakan Binali Yıldırım, resmî bir ziyaret için Suudi Arabistan'a gitti.

-Afganistan'ın başkenti Kabil'de Şiilere ait bir kültür merkezinde meydana gelen patlamada 40 kişi hayatını kaybetti.

-Suriye'de meydana gelen çatışmalarda İran Devrim Muhafızlarına bağlı 6 milisin öldüğü açıklandı.

-Vatan gazetesi kitap eki genel yayın yönetmeni Buket Aşçı öldü.

-Sivas'ta güncellenen Bylock kullanıcı listesinden çıkarılan 17 sanık hakkında tahliye kararı verildi.

-Fatih Üniversitesine yönelik soruşturma kapsamında eski çalışan ve akademisyenlere yapılan operasyonda 64 şüpheli gözaltına alındı.

29-Klip yönetmeni Mustafa Mayadağ İstanbul'da öldü.

-İstanbul'da terör örgütü DEAŞ operasyonunda 46 şüpheli gözaltına alındı.

-Erzincan'da darbe girişimi davası sanığı eski 3. Ordu Hareket Kurmay Başkanı Tuğgeneral Ekrem Çağlar ağırlaştırılmış müebbet hapse mahkûm oldu.

-Mısır'ın başkenti Kahire'nin güneyindeki bir kiliseye düzenlenen saldırıda 9 kişi hayatını kaybetti.

-Hindistan'da bir restoranda çıkan yangında 15 öldü.

30-Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından yılbaşı için 81 il genelinde "Türkiye Güven Huzur Uygulaması" yapıldı.

-İşadamı Cem Uzan'ın İsviçre'deki hesabından 80 milyon TL, TMSF hesabına aktarıldı.

-Batman'da Bylock kullandıkları iddiası ile tutuklu bulunan 72 kişi tahliye oldu.

-Bilecik'in Osmaneli ilçesinde kaçak kazı yapan 5 şüpheli tutuklandı.

-Suriye Geçici Hükümeti, Özgür Suriye Ordusu'na bağlı 30 alt grubun "Millî Ordu" adı altında birleştiğini açıkladı.

-Antalya'da bir operasyonda 2 bin 273 şişe sahte içki ele geçirildi.

-Tiyatro sanatçısı Ayşe Selen İstanbul'da öldü.

31-Van'ın Başkale ilçesinde bir araçta yapılan aramada 96 kilo 526 gram toz esrar ele geçirildi.

-TC. Dışişleri Bakanlığı, Yunanistan'a kaçan 8 darbeci askerden birine sığınma hakkı vermesine tepki gösterdi.

2017 KAYIPLAR

Refik Erduran

Gazeteci, yazar. 1928'de İstanbul'da doğdu. Robert Koleji mezunu. Mesleğe *Milliyet* gazetesinde başladı. Köşe yazarlığı yaptı. Daha sonra *Güneş* ve *Meydan* gazetelerinde çalıştı. 1985'te Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin "En Başarılı Köşe Yazarı" ödülünü aldı. Bir dönem *Milliyet* Batı Amerika Haber Bürosu Şefi olarak da görev yaptı. Aralarında *Yağmur Duası*, *Er Oyunu*, *Domuz*, *Neşe'nin Şarkıları*'nın da olduğu çeşitli romanlar, sinema senaryosu ve tiyatro oyunları yazdı. 2017'de İstanbul'da öldü.

Erk Yurtsever

Türkolog, yazar. 1934'de İstanbul'da doğdu. Hüseyin Nihal Atsız'ın talebesi. Türkçüler Derneği'nin kurucuları arasında yer aldı. *Millî Yol*, *Boğaziçi*, *Yeni Orkun*, *Türk Dünyası Kültür ve Tarih Dergisi*'nde yazı ve şiirleri yayımlandı. 2017'de İstanbul'da öldü.

Ahmet Aydın Karasüleymanoğlu

Şair, hikâyeci. 1943'te Artvin Yusufeli'nde doğdu. Artvin Lisesi ile AÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinden mezun oldu. Çeşitli kuruluşlarda görev aldı. *Cumhuriyet*, *Milliyet*, *Akşam*, *Ulus*, *Güneş*, *Yeni Gün*, *Vatan*, *Barış*, *Demokrat İzmir*, *Tasvir*, *Başkent*, *Haber*, *Yeni Tanin*, *Çağ*, *Son Söz* gibi gazetelerde; *Forum*, *Kim*, *Durum*, *7 Gün*, *Özgür Emek* gibi dergilerde yazıları yayımlandı. Ankara'da öldü. Eserleri: Şiir: *Zeyno* (1970), *Ankara'nın Havası Kiri* (1972), *Şiirlerle Nasrettin Hoca* (1999), (Şiir), *Atlastan Silinen Çoruh* (2003). Hikâye: *Farenin İdamı* (1961), *Torpilin Kim* (1979), *Torpilin Yoksa Nah Girersin İşe* (1993).

Cahit Çollak

1951'de Erzurum doğdu. İlk ve ortaöğretimini babasının işi dolayısıyla bulundukları Malatya'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünde okudu. *Fikir ve Sanatta Hareket Dergisi*'nde çalıştı. Nurettin Topçu ile tanıştı. Bursa'da kitapçılık ve yayıncılık yaptı. Mekânları entelektüel camianın sürekli uğrak yeri oldu. 2017'de Bursa'da öldü.

Prof. Dr. Mehmet Orhan Okay

Emekli öğretim Üyesi. 1931'de İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Artvin ve Diyarbakır Lisesinde öğretmenlik yaptı. Daha sonra Erzurum Atatürk Üniversitesine yeni Türk edebiyatı asistanı olarak girdi. 1963'te doktor, 1975'te doçent, 1988'de profesör oldu. 1994'e kadar bu üniversitede, daha sonra Sakarya Üniversitesinde görev yaptı. 1996'da emekli oldu. Fatih Üniversitesinde öğretim üyeliği ve *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'nde redaktör olarak çalıştı. *İstanbul*, *Hareket*, *Türk Dili*, *Türk Edebiyatı*, *Dergâh*, *Millî Kültür*, *Türk Kültürü*, *Türk Yurdu* dergilerinde yazıları yayımlandı. *Batı Medeniyeti Karşısında Ahmet Mithat Efendi* kitabıyla 1976 TMKV inceleme ödülü, *Sanat ve Edebiyat Yazıları*'yla TYB eleştiri ödülü, 1977 TYB Yılın Kültür Adamı Ödülü,

1998 Kombansan Vakfı Mevlana Büyük Ödülleri Edebiyat Ödülü aldı. İstanbul'da öldü. Eserleri: *Sanat ve Hayat* (1956), *Batı Medeniyeti Karşısında Ahmet Mithat Efendi* (1975), *Hüsn ü Aşk - Şeyh Galip* (haz. Hüseyin Ayan'la birlikte, 1975), *Ahmet Haşim'in Şiirlerinin Sembolizm Açısından Yorumu* (1977), *Necip Fazıl Kısakürek* (1987), *Safahat - Mehmet Âkif Ersoy* (haz. 1990), *Edebiyat ve Sanat Yazıları* (1991), *Edebiyat ve Kültür Dünyamızdan* (1991), *Ders Geçme ve Kredili Sisteme Göre Türk Dili ve Edebiyatı* (1993), *Mehmet Âkif: Bir Karakter Heykelinin Anatomisi* (1998), *Ahmet Hamdi Tanpınar* (haz. 2000), *Bir Başka İstanbul* (2002), *Mehmet Kaplan'dan Hatıralar Mektuplar* (2003), *Aydınlar Konuşuyor* (2003).

Prof. Dr. Yaşar Yücel

Türk Tarih Kurumu eski Başkanı. 1934'te Şanlıurfa'da doğdu. Ankara Gazi Lisesi ile Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinin tarih bölümünden mezun oldu. Mezun olduğu fakülteye asistan oldu. 1963'te doktor, 1969'da doçent, 1975'de profesör oldu. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yeniçağ Tarihi Kürsüsü Doçentliğine atandı. Yeniçağ Tarihi Kürsüsü başkanı oldu. Aynı fakültede dekanlık yaptı. Konya Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesinin kurucuları arasında yer aldı. Türk Tarih Kurumu başkanlığını yürüttü. 2017'de öldü. Eserleri: *Kadı Burhaneddin* (1987), *Timur'un Ortadoğu-Anadolu Seferleri ve Sonuçları*, *Türkiye Tarihi*, *Kanuni ile 46 Yıl*, *Çoban-Oğulları Çandar-Oğulları Beylikleri*, *Klâsik Dönemin Üç Hükümdarı Fatih-Yavuz-Kanuni*, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar*.

Cahit Kocaömer

İş Bankası eski genel müdürü. 1923'te İstanbul'da doğdu. Kabataş Erkek Lisesi ile İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu'ndan mezun oldu. İş Bankası'nda memur olarak göreve başladı. Bankada şef, şube müdürü, genel müdür ve yönetim kurulu üyesi olarak çalıştı. Türkiye Sınaî Kalkınma Bankası Yönetim Kurulu Başkanlığı yaptı. İstanbul'da öldü. Eseri: *İş Bankası'nda 60 Yıl*: *Mücadeleler Anılar*.

Ali Osman Akkuş

Türk Sanat Müziği sanatçısı. 1951'de Çorum'da doğdu. 1981'de TRT'nin açtığı sınavı kazanarak Ankara Radyosunda göreve başladı. Yaklaşık 40 yıllık sanat hayatında Türk müziği repertuarına önemli katkılarda bulundu. 3 albüm hazırladı. 2016 yılında TRT'den emekli oldu. Ankara'da öldü.

Mustafa Öneş

Şiir eleştirmeni. 1935'te Giresun'da doğdu. Ortaöğrenimini Erzurum ve Giresun'da tamamladı. Ardından İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünü bitirdi. Memurluk, kitapçılık, yayınevlerinde redaktörlük yaptı. Şiirleri *Varlık*, *Yelken*, *Alan 67*, *Soyut*, *Papirüs*, *Felsefe* dergilerinde yayımlandı. 2017'de öldü. Eserleri: *Şair/Şiir Yazıları* (1996), *Şiir Kuşatması* (2006), *Şiirsiz* (2011), *Tekne Kazıntısı* (Tülay Ferah'la birlikte, 2013).

Mehmet Türker

Gazeteci. 1944'te İstanbul'da doğdu. Mesleğe 1962'de *Gece Postası* gazetesinde başladı. *Yeni İstanbul* ve *Yeni Gazete* gazetelerinde görev yaptı. *Hürriyet*, *Meydan*, *Gözcü* gazetelerinde yönetici olarak

çalıştı. *Hürriyet* gazetesinde istihbarat şefliği ve haberler müdürlüğü yaptı. *Sözcü* gazetesinin kuruluşunda yer aldı. Köşe yazarlığına başladığı *Meydan* gazetesi ve *Gözcü* gazetesinde aynı zamanda yayın koordinatörlüğü, haberler müdürlüğü görevlerinde bulundu. 2012'de İstanbul Gazeteciler Derneği tarafından "Babıali'de 50. Altın Yıl" ödülü verildi. İstanbul'da öldü. *Yazık Ettiler Güzelim Ülkeye* (2016) isimli bir eseri var.

Engin Cezzar

Tiyatro sanatçısı. 1935'te İstanbul'da doğdu. Robert Kolej'de başlayan tiyatro ilgisi üzerine, ABD'de eğitim aldı. "Hamlet" rolü ile İstanbul Şehir Tiyatrolarında oyunculuğa başladı. Daha sonra kurdukları Gülriz Sururi - Engin Cezzar Tiyatrosu ile yıllarca oyuncu ve yönetmen olarak çalıştı. Dormen Tiyatrosu, Devekuşu Kabare, İstanbul Devlet Tiyatrosu, Antalya Devlet Tiyatrosunda çalıştı. Sinema ve dizi filmlerde de rol aldı. Eşi Gülriz Sururi'nin yazdığı *Ayşe Opereti*'ni yönetti. 1985'te TRT için çekilen *Bay Alkolü Takdimimdir* adlı dizide oynadı. 1989'da çekilen *Kaldırım Serçesi* adlı dizinin yönetmenliğini ve yapımcılığını üstlendi. İstanbul'da öldü.

Mehmet Özel

Kültür Bakanlığı güzel sanatlar eski genel müdürü. 1932'de Konya'nın Hadim ilçesinde doğdu. Konya İvriz Köy Enstitüsü ile Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim İş Bölümünden mezun oldu. Çeşitli illerde resim ve tarih öğretmenliği yaptı. Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü'ne devam etti. Millî Eğitim Bakanlığında şube müdürlüğü, daire başkanlığı görevlerinde bulundu. Polis Koleji'nde öğretmenlik, başbakanlıkta sanat danışmanlığı görevleri yaptı. 1971'de Kültür Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü'ne atandı. Resim sergileri açtı. Ankara'da öldü. Eserleri: *Karanlık Düşünceler*, *Folklorik Türk Kıyafetleri.*

Vahit Halefoğlu

Dışişleri eski bakanı. 1919'da Hatay'da doğdu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdi. Dışişleri Bakanlığında görev aldı. Beyrut, Kuveyt, Moskova, Lahey ve Bonn büyükelçiliği yaptı. Özal hükümetinde parlamento dışından dışişleri bakanı olarak atandı. 1986'da yapılan ara seçimlerde Ankara milletvekili olarak meclise girdi. İstanbul'da öldü.

Necati Tayyar Taş

Diyanet İşleri eski başkan yardımcısı. 1948'de Erzincan Refahiye'de doğdu. Kayseri İmam Hatip Lisesi ile Erzurum Yüksek İslâm Enstitüsü'nden mezun oldu. Çeşitli ilçelerde vaizlik ve müftülük yaptı. Diyarbakır, Bolu, Kastamonu, Ankara ve İstanbul'da il müftülüğü görevlerinde bulundu. 2002'de Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı oldu. Çeşitli dergi, mecmua ve gazetelerde yazıları yayımlandı. İstanbul'da öldü. Eserleri: *Düşünceler ve Gerçekler*, *Fikir Istırabı*, *Bir Nefes*.

Abdullah Balak

Bestekâr. 1938'de Şanlıurfa'da doğdu. Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Matematik Bölümünden mezun oldu. Urfa Lisesi'nde öğretmenlik ve il millî eğitim müdür yardımcılığı yaptı. Harran Üniversitesi müzik bölümünü kurdu ve bölüm başkanlığını yaptı. Türk Makam Müziği ve Osmanlı Müziği konusunda çalışmaları ile tanındı. Şanlıurfa'da öldü.

Prof. Dr. M. Adil Artukoğlu

Öğretim üyesi. 1938'de Diyarbakır Ergani'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini

Ergani ve Diyarbakır'da yaptı. 1964'te Tıp ve Sağlık Bilimleri asistan oldu. 1973'te doçent, 1981'de profesör oldu. Niğde Üniversitesi Tıp Fakültesinde ders verdi. *Kütüphaneciliğin Sesi*, *Hacettepe Tıp ve Cerrahi Bülteni*, *Hemşireler Dergisi* ve *Türk Kütüphaneler Dergisi*'nde yazıları yayımlandı. Ankara'da öldü. Eserleri: *Tıp Terminoloji Öğreniminde Çözülme Yöntemi ve En Çok Kullanılan Kök/Örnek ve Soneler* (1970), *Uluslararası Hastalıklar Sınıflandırma Sisteminin Türkiye Hastaneleri İçin Uyarlama* (1979), *Tıbbi Terminolojiye Giriş* (1979).

Prof. Dr. Nihat Keklik

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi. 1926'da Balıkesir Ayvalık'ta doğdu. Galatasaray Lisesi ile İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden mezun oldu. Aynı fakültenin felsefe bölümüne asistan olarak atandı. 1995'de felsefe doktoru unvanı aldı. 1962'de doçent, 1969'da profesör oldu. Türk-İslâm Felsefesi kürsüsünün başkanlığını yaptı. İstanbul'da öldü. Eserleri: *Mantık Tarihi ve Farabi Mantığı* (1970), *Türklerde Ahlak ve Dünya Görüşü* (2001), *Muhyiddin İbni Arabi'nin Hayatı ve Çevresi* (2008).

Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı

Öğretim üyesi. 1940'da İstanbul'da doğdu. İstanbul Amerikan Kız Koleji ile Massachusetts'teki Wellesley College'de psikoloji alanında lisans eğitimi aldı. Ardından doktorasını tamamladı. Türkiye Bilimler Akademisi kurucu üyesi oldu. ODTÜ, Boğaziçi ve Koç üniversitelerinde hocalık yaptı. Anne Çocuk Vakfı'nın kurucuları arasında yer aldı. İstanbul'da öldü. Eserleri: *Başarı Ailede Başlar* (1993), *Kültürel Psikoloji Kültürel Bağlamında İnsan ve Aile* (2007), *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş* (Doç. Dr. Zeynep Cemalciler ile birlikte, 2016).

Prof. Dr. Seyfettin Fakıoğlu

Öğretim üyesi. 1943'te Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesinde doğdu. Ankara Atatürk Lisesi, Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Fizik-Matematik Bölümünden mezun oldu. Ayrıca Ankara Yüksek Öğretmen Okulu'nu bitirdi. Bir süre Erzincan Lisesinde öğretmenlik yaptı. Ardından Atatürk Üniversitesine naklen geçti. MEB bursu ile ABD'ye gitti. Burada yüksek lisans ve doktorasını tamamladı. Orta Doğu Teknik Üniversitesinde yrd. prof. olarak akademik hayata başladı. 1980'de doçent oldu. Cidde'deki Kral Abdülaziz Üniversitesinde akademik hayata devam etti. Profesör oldu. 2013'de Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Mühendislik Fakültesinde görev yaptı. İstanbul'da öldü.

Prof. Dr. Ali Murat Danyal

Öğretim üyesi. 1931'de İstanbul'da doğdu. Taksim Erkek Lisesi ile İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap-Fars Filolojisi Bölümü'nden mezun oldu. Ayrıca aynı üniversitenin Psikoloji Bölümünü de bitirdi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İslâm Araştırmaları Bölümünde asistanlık yaptı. İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsüne öğretim görevlisi olarak atandı. 1998'te profesör oldu. İstanbul'da öldü. Eserleri: *İslâm'ın Doğuşu ve İlk Yayılışının Psiko-Sosyal Açıdan Tahlili* (1989), Kurban Kesmenin Psikolojik Temelleri (1980), *Dinî Hayatın Psiko-Sosyal Temelleri* (1994), *Psiko-Sosyal Açıdan Medeniyetler ve Mesajları* (1997).

Mükerrem Taşçıoğlu

Kültür ve Turizm eski Bakanı. 1926'da Çanakkale Ezine'de doğdu. Galatasaray

Lisesi ile İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Fakültesini bitirdi. TCK Genel Müdür Müşavirliği, Ulaştırma Bakanlığı Planlama Dairesi Başkanlığı, Bayındırlık ve Ulaştırma Özel Müşavirliği, Serbest İnşaat Mühendisliği yaptı. Anavatan Partisi'nin kurucuları arasında yer aldı. Sivas milletvekilli olarak meclise girdi. Kültür ve Turizm ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik bakanlıkları yaptı. İstanbul'da öldü.

İsmail Coşar

Çankırı eski milletvekili. 1933'te Çankırı Eldivan'da doğdu. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Ankara Mehmet Çelebi Cami Müezzinliği, Maltepe Cami İmam Hatipliği, Diyanet İşleri Başkanlığı Vaizliği ve Başkan Yardımcısı Vekilliği, Ankara Din Görevlileri ve İmam Hatip Mezunları Dernekleri Kuruculuğu, Türkiye Din Görevlileri Federasyonu Yönetim Kurulu Üyeliği ve Genel Başkanlığı, *Hakses* dergisi sahipliği ve genel yayın müdürlüğü yaptı. Çankırı milletvekili olarak meclise girdi. Ankara'da öldü.

Tayfun Talipoğlu

Gazeteci. 1962'de Kars'ta doğdu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünden mezun oldu. *Milliyet* gazetesinde muhabir olarak başladı. Star 1'de, ATV'de haber muhabirliği yaptı. ATV ve NTV'de *Bam Teli* programını hazırlayıp sundu. *Takvim*, *Yeni Yüzyıl*, *Cumhuriyet* gazetelerinde köşe yazarlığı yaptı. İzmir'de öldü. Eserleri: *Benim Yolum*, *Ne Çoktular Ne Kadar Çocuktular*, *Eskiyen Yüzümün Yeni Gülümseyişi*, *Çoluk Çocuk Yazıları*, *Eşekle Gelen Aydınlık*. Şiir ve türkü Kasetleri: *Seyyah* ve *Bam Teli Yol Müzikleri*.

Prof. Dr. Mümin Köksoy

Konya Selçuk Üniversitesi eski rektörü. 1934'te Ermenek'te doğdu. İTÜ öğrencisi iken MTA'nın bursu ile ABD'de 1954-59 yıllarında Jeoloji Mühendisliği Lisans Eğitimi gördü. MTA kurumunda çalıştı. ODTÜ ve Hacettepe üniversitelerinde ders verdi. 1972'de doçent, 1978'de profesör oldu. Hacettepe Üniversitesi öğretim üyeliğine atandı. Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü, Hacettepe Üniversitesi Rektör Yardımcılığı, YÖK üyeliği ve Ahmet Yesevi Üniversitesi Rektör Yardımcılığı görevlerinde bulundu. Ankara'da öldü. Eserleri: *Yüksek Öğretimde Kalite ve Türk Yüksek Öğretim İçin Öneriler*, *Yabancı Dilde Eğitim*, *Nuh Tufanı ve Sümerlilerin Kökeni*, *Karamanoğulları Ermenek ve Bir Bölge Medresesi*, *Nereden Nereye Türkiyem*.

Rıdvan Çakır

Diyanet İşleri eski başkan yardımcısı. 1944'te Akyazı'da doğdu. Yüksek İslâm Enstitüsü'nden mezun oldu. Vaizlik, müftülük ve merkez teşkilatında müfettişlik yaptı. Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı oldu. Emekli olduktan sonra memleketine yerleşti. 2017'de tedavi gördüğü hastanede hayatını kaybetti.

Orhan Kurt

Karagöz sanatçısı. 1930'da İstanbul'da doğdu. Karagöz sanatının inceliklerini ve tasvir yapımını ustası Ragıp Tuğtekin'den öğrendi. Karagöz'ün yanı sıra güzel sanatların hat ve resim dallarında da çalışmalar yaptı. Aynı zamanda müzisyen de olan sanatçı Karagöz musikisinin günümüze aktarılmasında da önemli rol üstlendi. Karagöz sanatına yaptığı katkılardan dolayı çok sayıda ödül aldı. Yurt içi ve yurt dışında Karagöz sanatını başarıyla temsil etti. İstanbul'da öldü.

Mustafa Düzleme

Ressam, grafiker. 1951'de Malatya'da doğdu. İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Uygulamalı Endüstri Sanatları Yüksek Okulu Grafik Bölümünden mezun oldu. Öğrencilik yıllarında ve sonrasında çeşitli ulusal gazete ve dergilerde karikatür ve çizgi romanları yayımlandı. Çok sayıda hikâye ve romanı resimledi. Türk edebiyatında klâsik sayılabilecek çok sayıda eserin kapağını çizdi. Malatya'da öldü.

Bilal Coşkun

Şair, yazar. 1950'de Kayseri-Pınarbaşı'nda doğdu. İstanbul Halkalı Tarım Meslek Lisesi ile Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Tarım teknisyeni olarak başladığı memuriyetini Polis Koleji ve Polis Akademisi'nde öğretim görevlisi olarak sürdürdü. Başbakanlık ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde uzman ve danışmanlık görevlerinde bulundu. Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğünde Daire Başkanlığı yaptı. Sivil toplum kuruluşlarında üyelik ve yönetim görevlerinde bulundu. Türkiye Yazarlar Birliği, Çocuk Edebiyatçıları Derneği, Memur-Sen, Server Vakfı gibi sivil toplum kuruluşlarında yönetim ve üyeliklerde bulundu. Yazı ve şiirleri *Sur*, *Seher Vakti* gibi dergilerde yayımlandı. Ankara'da öldü. Eserleri: *Günümüz Hikâyecilerinden Seçmeler* (Rıfkı Kaymaz, Sırrı Er'le birlikte), *Yavru Kuş Çocuklar İçin Şiirler*, *Mizan* (Şiir), *Gül Rengi Ufuklar* (Şiir), *Sevdana Düştü Gönül* (Şiir).

Ekrem Ceyhun

Devlet eski bakanı. İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesinden mezun oldu. 1952'de Karayolları Genel Müdürlüğü 10. Bölge Müdürlüğünde görev aldı. Aynı kurumda çeşitli görevlerde bulundu. Daha sonra Köyişleri Bakanlığı Köy Yolları Daire Başkanlığı, Yol Su Elektrik İşleri Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilâtı Koordinasyon Daire Başkanlığı yaptı. 1972'de Ulaştırma Bakanlığı Müsteşarı oldu. 1975'te Başbakanlık Müsteşarlığına atandı. Yükseliş Mühendislik Mimarlık Yüksek Okulu'na öğretim görevlisi oldu. Balıkesir Milletvekili olarak meclise girdi. Devlet Bakanlığı ve TBMM Anayasa Komisyonu Başkanlığı yaptı. Ankara'da öldü.

İzzet Sedes

Gazeteci. 1928'de İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Columbia Üniversitesi Basın Merkezinde gazetecilik kurslarına devam etti. Mesleğe 1949'da Anadolu Ajansı'nda başladı. *Dünya*, *Vatan* ve *Milliyet* gazetelerinde diplomasi muhabiri ve istihbarat şefi görevlerinde bulundu. 1960'de *Milliyet* gazetesinin Ankara temsilciliği görevini üstlendi. Avrupa Konseyinde çalıştı. Daha sonra Protokol Genel Müdürlüğü ve Anadolu Ajansı Genel Müdürlüğü görevinde bulundu. *Tercüman* ve *Akşam* gazetelerinde mesleğini sürdürdü. İstanbul'da öldü.

Handan Kara

Ses sanatçısı. 1939'da İstanbul'da doğdu. Müzik hayatına TRT İstanbul Radyosu'nda başladı. Yeşilçam'da sinema oyuncularının seslendirmelerini yaptı. Türkiye ve Avrupa'da birçok konser verdi. Hamburg Türk Musikisi Korosu'nu da yönetti. 2011 yılında, Uçan Süpürge Uluslararası Kadın Filmleri Festivali'nde Deniz Türkali ile beraber başarı ödülüne lâyık görüldü. İstanbul'da öldü.

Prof. Dr. Erdoğan Teziç

YÖK eski başkanı. 1936'da İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Paris Hukuk Fakültesinde doktorasını tamamladı. Mezun olduğu İÜ Hukuk Fakültesinde asistan, doçent ve anayasa hukuku profesörü olarak görev yaptı. Galatasaray Lisesi Müdürlüğü, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı Başkanlığı ve Rektör Yardımcılığı görevlerinde bulundu. 1993-2000 yılları arasında TBMM Başkanlığı Hukuk Danışmanlığı görevini yürüttü. 2000'de Galatasaray Üniversitesi Rektörlüğü'ne atandı. Fransız Hükümeti Liyakat Nişanı ödülü aldı. 2003'te YÖK başkanlığı yaptı. İstanbul'da öldü.

Ahmet İsvan

İstanbul eski belediye başkanı. 1923'te İstanbul'da doğdu. Robert Kolejinden mezun oldu. Kaliforniya Üniversitesinde (ABD) meyvecilik üzerine eğitim gördü. Yalova'da çiftlik kurdu. Uzun yıllar tarım üzerine çalıştı. 1973-1977 yılları arasında İstanbul Belediye Başkanlığı yaptı. 1980 sonrası Barış Derneği Davasında tutuklu kaldı. İstanbul'da öldü. Eserleri: *Başkent Gölgesinde İstanbul*, *Köprüler Gelip Geçmeye*: *Tarımda Bir Modernleşme Öyküsü*.

Prof. Dr. Sabit Kalfagil

Fotoğraf sanatçısı. 1934'te Elazığ'da doğdu. Konya Lisesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesinden mezun oldu. Bir süre İstanbul Belediyesinde görev yaptı. İmar müdürlüğü, başkan danışmanlığı ve başkan yardımcılığı görevlerinde bulundu. Anadolu'ya geziler düzenleyerek bu fotoğraflarla birçok ulusal ve uluslararası, kişisel ve karma sergi düzenledi. Yurt içi ve yurt dışında birçok sergiye katıldı. 1989'da doçent oldu. Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Fotoğraf Bölümünde Belgesel Fotoğraf Sanat Dalı Başkanı olarak görev yaptı. TRT için Kamil Fırat ile *Işığın Peşinde Anadolu* adlı 9 bölümlük bir belgesel hazırladı. 1998'de Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Fotoğraf Bölümüne profesör olarak atandı. İstanbul'da öldü. Eserleri: *Fotoğraf Sanatında Kompozisyon*, *Fatih Anıtları*.

Prof. Dr. İbrahim Karaçam

Öğretim üyesi, 1953'te Bartın'da doğdu. Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesinden mezun oldu. Aynı üniversiteye asistan oldu. Profesörlüğe yükseldi. Siyer, İslâm Tarihi, İslâm Medeniyeti Tarihi, Çağdaş Siyer Araştırmaları, İslâm Öncesi Arap Tarihi, Batı Literatürünün de Hz. Muhammed dersleri verdi. Ankara'da öldü.

Payidar Tüfekçioğlu

Tiyatro oyuncusu. 1962'de İzmir'de doğdu. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Devlet Konservatuarı Tiyatro Bölümünden mezun oldu. Devlet Tiyatroları'nda görev aldı. Bursa Devlet Tiyatrosu, Antalya Devlet Tiyatrosu ve İstanbul Devlet Tiyatrosu'nda çalıştı. Tiyatro ve sinemanın yanı sıra dublaj çalışmaları yaptı. İstanbul'da öldü. Rol aldığı diziler: *Ölümsüz Aşk*, *Naciye'yi Kim Sevmez*, *Hünkârın Bir Günü*, *Acayip Hikâyeler*, *Kurtlar Vadisi Pusu*, *Yunus Emre*, *Aşkın yolculuğu*, *Sudan Bıkmış Balıklar*.

Lütfi Şentürk

Diyanet İşleri eski başkan yardımcısı. 1936'da Trabzon'un Çaykara ilçesinde doğdu. Diyanet İşleri Başkanlığında açılan imtihanı kazanıp Tosya'ya vaiz olarak atandı. Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fa-

kültesinden mezun oldu. Tosya Müftülüğü, Ankara'da vaizlik, müftülük, Diyanet İşleri Başkan Yardımcılığı, TC. Bonn Büyükelçiliği Din Hizmetleri Müşavirliği, Din İşleri Yüksek Kurulu Üyeliği görevlerinde bulundu. Ankara'da öldü. Eserleri: *Vaazlar*, *İslâm İlmihali*, *Temel Dinî Bilgiler*, *İslâm Dininde Haramlar ve Büyük Günahlar*, *Milletimize Sesleniş*, *İslâm'da İnanç Esasları İbadetler ve Ahlak İlkeleri*, *İnananların Güç Kaynağı Dua*, *Müslüman Gençlere Din Bilgisi*, *Mutluluk Yolu İslâm*, *İslâm İnanç Esasları Akaid*, *Resimlerle Namaz*.

Haluk Sena Arı

Yazar, ressam. Asker bir ailenin çocuğu olarak 1932'de İstanbul'da doğdu. Chicago La Salle Üniversitesi İç Dekorasyon Bölümünden mezun oldu. Yaptığı üç boyutlu tablolarla geleneksel Türk evini hafızalarda canlı tutmaya çalıştı. 1978'de ilk kişisel sergisini açtı. Eski İstanbul evlerini üç boyutlu anlattığı tabloları büyük beğeni kazandı; 1989 yılında düzenlenen Mevlana Haftası'nda Konya Mevlevi Müzesi'nde sergilendi. İstanbul'da öldü. Eserleri: *Osmanlı'da Aile Hayatı*, *Edep Mektebinden Hatıralar*, *Dünden Bugüne Edep Geleneğimiz ve Mahalle Kültürümüzden Yansımalar*.

Akif Emre

Gazeteci, köşe yazarı. 1957'de Kayseri'de doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Kayseri'de tamamladı. Mühendislik eğitimi aldı. Yayıncılık ve gazetecilik yaptı. Akabe Yayınları İstanbul temsilciliği, İnsan, Küre ve Klâsik Yayınları yayın yönetmeliğini üstlendi. *Yeni Şafak* gazetesinde köşe yazıları yazdı. *Osmanlı Şehirleri* (Saraybosna, Mostar, Üsküp, Selanik, Kudüs ve Mimar Sinan) belgeselini hazırladı. 2015 yılında Türkiye Yazarlar Birliğinin "Basın Fikir" ödülünü aldı. İstanbul'da öldü. Eserleri: Deneme: *Göstergeler* (1997), *Globalliğin Fay Hattı* (2002), *Çizgisiz Defter* (2016). Günlük: *İz'ler*.

Prof. Dr. Ali Tanrıyar

İçişleri eski bakanı ve Galatasaray kulübü başkanı. 1914'te Yunanistan'ın Kavala Şehri'nde doğdu. Lozan Anlaşması sonrasında ailesiyle birlikte mübadil olarak Manisa'nın Kırkağaç ilçesine yerleşti. Galatasaray Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun oldu. Öğrencilik yıllarında Galatasaray Spor Kulübü'ne kaydoldu. Galatasaray genç takımında, B takımında ve A takımında oynadı. Sağlık Bakanlığı Taksim İlkyardım Eğitim ve Araştırma Hastanesinde seçimle başa gelen ilk başhekim oldu. Anavatan Partisi'nin kurucuları arasında yer aldı. İstanbul milletvekilliği ve İçişleri Bakanlığı ve Galatasaray Başkanlığı yaptı. İstanbul'da öldü.

Prof. Dr. Şefika Şehvar Beşiroğlu

İTÜ Müzikoloji Bölümü Başkanı. 1965'te İstanbul'da doğdu. İstanbul Teknik Üniversitesi, Türk Müziği Devlet Konservatuarı Çalgı Bölümünden mezun oldu. İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsünde Türk Sanat Müziği alanında yüksek lisans eğitimini tamamladı. 1997'de doçent, 2005'te profesör oldu. İstanbul Teknik Üniversitesi, Türk Müziği Devlet Konservatuarı Müdür Yardımcılığı, Müzikoloji Bölüm Başkanlığı, Müzik İleri Araştırmalar Merkezi Yönetim Kurulu Üyeliği yaptı. İstanbul'da öldü.

Ahmet Er

Millî Birlik Komitesi eski üyesi. 1927'de Manisa Akhisar'da doğdu. Bursa Işıklar

Askerî Lisesi ve Harp Okulu'ndan mezun oldu. Ordunun çeşitli kademelerinde görev aldı. 27 Mayıs 1960 Darbesinde görev aldı. Millî Birlik Komitesi Üyesi olarak görev yaptı. Libya Büyükelçiliği Devlet Müşavirliği'ne atandı. 1965'te Alparslan Türkeş'le birlikte siyasete atıldı. Genel başkan yardımcılığını yürüttü. Büyük Birlik Partisi'nin Kurucular Kurulu üyeleri arasında yer aldı. Bu partinin genel başkan yardımcılığını yaptı. Çeşitli gazete ve dergilerde yazıları yayımlandı. Manisa'da öldü. Eserleri: *Adını Siz Koyun*, *Göçmen*, *Meçhul Süvari*, *Hürriyet Yağmuru Hatıralarım*, *Hak Dostları*.

Kadir Demirel

Yeni Akit gazetesi genel yayın yönetmeni. 1961'de Niğde'de doğdu. Niğde İmam Hatip Lisesi ve Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesinden mezun oldu. Fakültede iken *Millî Gazete*'de mesleğe başladı. *Sabah* ve *Zaman* gazetelerinde çalıştı. Politika editörlüğü, Avrupa yayın sorumluluğu, *Moskova Zaman* gazetesi genel yayın yönetmenliği yaptı. *Yeni Şafak* gazetesinde yazı işleri koordinatörü, bölge haberleri müdürü olarak çalıştı. Daha sonra *Yeni Akit*'e geçti. Burada genel yayın yönetmeni oldu. İstanbul'da öldü.

Ahmet Karaaslan

İmar ve İskan eski bakanı. 1935'te Malatya'nın Pütürge ilçesinde doğdu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun oldu. Kaymakamlık yaptı. Malatya milletvekili olarak meclise girdi. 42. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nde (3. Ecevit Hükümeti) İmar ve İskan Bakanı oldu. Malatya Sivil Toplum Örgütleri Birliği Derneği gibi birçok vakıf ve derneğin kuruculuğunu ve başkanlığını yaptı. İstanbul'da öldü.

Prof. Dr. Rıdvan Eğe

Ufuk Üniversitesi kurucusu ve onursal başkanı. 1925'te Denizli'de doğdu. İlk, orta ve lise eğitimlerini Denizli'de tamamladı. İstanbul Tıp Fakültesinden mezun oldu. Erzincan ve Diyarbakır'da uçuş hekimi olarak görev yaptı. ABD'de Columbia Üniversitesi'nde Ortopedi ve Travmatoloji eğitimi gördü. GATA'da ilk kez kurulan Ortopedi ve Travmatoloji kliniğinin başına getirildi. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığı, Ankara ve Gazi üniversiteleri senato ve üniversitelerarası kurul üyeliği, Kazaları Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Gülhane Askerî Tıp Akademisi, Ankara, Antalya ve Gazi üniversiteleri tıp fakültesi ortopedi ve travmatoloji anabilim dalı başkanlıkları, Birleşmiş Milletler, Dünya Sağlık Örgütü danışmanlığı, Sağlık Bakanlığı danışmanlığı gibi görevlerde bulundu. Çok sayıda eser yayımladı. Uluslararası Kazalar ve Trafik Tıbbı Birliği başkanlığı görevini yürüttü. Ankara'da Ufuk Üniversitesini kurdu. Kendisi, eşi ve kızı adına Ankara ve İzmir'de anaokulu, ilkokul ve anadolu liseleri yaptırarak Millî Eğitim Bakanlığına bağışladı. Çeşitli ödüller aldı. Ankara'da öldü.

Doğan Heper

Köşe yazarı. 1937'de İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Gazetecilik Enstitüsü'nden mezun oldu. *Milliyet* gazetesinde mesleğe başladı. Genel yayın yönetmenliği görevinde bulundu. Muhabirlik, sayfa sekreterliği, sorumlu müdürlük, yazı işleri müdürlüğü, genel yayın yönetmenliği, murahhas üyelik, icra kurulu başkanlığı, yönetim kurulu üyeliği, Doğan Medya Grubu Yayın Konseyi Üyeliği görevlerinde bulundu. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Gazetecilik Enstitüsü'nde ve İletişim Fakültesi'nde

ders verdi. İstanbul'da öldü. Eseri: *Milliyet'te 50 Yıl.*

Prof. Dr. Nami Çağan

Öğretim üyesi, politikacı. 1947'de Amasya'da doğdu. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Aynı fakültenin maliye kürsüsünde asistan oldu. Vergi hukuku dalında doktorasını tamamladı. 1981'de doçent, 1984'te Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesine mali hukuk profesörü olarak atandı. Ankara Üniversitesi Hukuk ve Siyasal Bilgiler fakülteleri ile Orta Doğu Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde; Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu'nda ders verdi. Siyasal Bilgiler Fakültesinde dekan yardımcılığı yaptı. İstanbul milletvekili olarak meclise girdi. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve Orman Bakanlığı yaptı. 2003'te Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı oldu. İstanbul'da öldü.

Mehmet Cemal Cebeci

Kayseri eski milletvekili. 1919'da Kayseri Develi'de doğdu. Sivas Öğretmen Okulu ile Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü mezunu oldu. Antakya, Kayseri Erkek Sanat Enstitüsü, Talas Amerikan Koleji ve Kayseri İmam Hatip Lisesi'nde görev yaptı. Daha sonra kamu kurumlarında görev aldı. Devlet Planlama Teşkilatında uzman olarak çalıştı. 1973'te Kayseri milletvekili olarak meclise girdi. Ankara'da öldü. Eseri: *Doksanüç Yılın Ardından Hatıralarım* (2015).

Necmettin Karaduman

TBMM eski başkanı. 1927'de Trabzon'da doğdu. Trabzon Lisesi ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İdari Şubesinden mezun oldu. Kaymakamlık, mülkiye müfettişliği, Kahramanmaraş, Erzurum ve İçel valiliği yaptı. Trabzon milletvekili olarak meclise girdi. 1983'te TBMM Başkanı seçildi. İstanbul'da öldü.

Mehmet Moğultay

Çalışma ve Sosyal Güvenlik eski bakanı. 1945'te Tunceli'de doğdu. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu. Bir süre serbest avukatlık yaptı. İstanbul milletvekili olarak meclise girdi. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı yaptı. Tedavi gördüğü ABD'de öldü.

Fikret Hakan

Sinema sanatçısı. Asıl adı Bumin Gaffar Çıtanak'tır. 1934'te Balıkesir'de doğdu. Lise öğrencisiyken gazetecilikle ilgilendi. *İstanbul Ekspres* gazetesinde röportajları ve hikâyeleri yayımlandı. 1950'de *Üç Güvercin* adlı operetteki palyaço rolüyle Ses Tiyatrosu'nda sahneye ilk adımını attı. Birçok tiyatroda çalıştı. 1953'te *Köprüaltı Çocukları* ile sinemaya geçti. Sayısız filmlerde rol aldı. İstanbul'da öldü.

Prof. Dr. Mehmet Başbuğ

Öğretim üyesi, ressam. 1956'da Diyarbakır'da doğdu. Bursa Eğitim Enstitüsü Resim-İş Eğitimi Bölümünden mezun oldu. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Resim Bölümünde Lisansını tamamladı. Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda ve Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Resim Bölümünde öğretim görevliliği yaptı. Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinin kuruluş çalışmasında görev aldı. Dekan yardımcılığı ve resim bölümü başkanlığını yürüttü. Yurt ve yurt dışında binden fazla karma ve grup sergilerine katıldı. Çeşitli yarışmalara katılarak 17 ödül aldı. 80 kişisel sergi açtı. Çeşitli sergi ve yarışmalarda jüri üyeliğinde bulundu. Ankara

Ressamlar Birliği'nin kurucuları arasında yer aldı. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanlığını yürüttü. Bişkek'te öldü.

Mesut Mertcan

TRT eski spikeri. 1946'da Adana'da doğdu. İstanbul Işık Lisesi mezunu. Gazi Üniversitesinde İngiliz Dili Bölümünde bir süre okudu. Spikerlik imtihanın kazandı. TRT Erzurum Radyosu'nda göreve başladı. Daha sonra Ankara'ya geldi. Haber Merkezi'nde görev yaptı. Uzun yıllar kaldığı Adana'da huzurevinde öldü.

Prof. Dr. Şükrü Arslan Kızılot

Akademisyen ve vergi uzmanı. 1958'de Çorum'da doğdu. Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Maliye Fakültesi'nden mezun oldu. Adana İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde, sonra Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Maliye Fakültesinde asistan olarak görev yaptı. Doktor, doçent ve profesör oldu. Maliye Bakanlığı ve Pektim Petrokimya Holding'de yönetim kurulu üyeliği, Gazi Üniversite İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde öğretim üyeliği yaptı. ODTÜ'de ders verdi. Gazi Üniversitesinin 80. yılında "En Başarılı Bilim Adamı" ödülünü kazandı. Ankara'da öldü. Eserleri: *Şirketler Muhasebesi Vergilendirilmesi ve Hukuku*, *Servet Beyanı ve Uygulaması*, *Gelir Vergisi Kanunu ve Uygulaması*, *Kurumlar Vergisi Kanunu ve Uygulaması*, *Vergi Usul Kanunu ve Uygulaması*, *Vergi Hukukunda Örtülü Kazanç ve Örtülü Sermaye*, *Kaçakçılık Suçları ve Naylon Fatura İhtilafları*, *Kiraz Kedi'nin KDV'si*, *Askerliğini Yapmayan Kadın*, *Patlıcanın Dalkavuğu*, *Palyaçonun Gözyaşları*.

Feyyaz Berker

İş adamı. 1925'te Mersin'de doğdu. Robert Kolej Mühendis Mektebi'ni inşaat mühendisi olarak bitirdi. Yüksek lisans derecesini Michigan Üniversitesinden aldı. ABD'de bir yıl kalıp çalıştıktan sonra Türkiye'ye döndü. TEKFEN Holding'i kurdu. Çeşitli derneklerin kuruluşunda ve yönetimlerinde çalıştı. TÜSİAD Kurucu Yönetim Kurulu ve Yüksek İstişare Konsey Başkanlığı, Robert Kolej ve TEMA mütevelli heyetlerinde görev aldı. İstanbul'da öldü.

Dr. Ratip Kazangil

Öğretim üyesi. 1920'de Malatya'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Malatya'da tamamladı. 1943'te İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun oldu. Aydın ve Edirne'de Sıtma Savaş Tabipliği, Sıtma Savaş Başkanlığı laboratuvar şefliği yaptı. Sağlık Bakanlığı tarafından ve Dünya Sağlık Teşkilatı'nın bursu ile yurt dışına gitti. Edirne Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürlüğü yaptı. Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı başkanlığına yardımcı doçent olarak atandı. Sağlık Kuruluşlarına Yardım Derneği, Edirne Musiki Cemiyeti, Edirne Turizm ve Tanıtma Derneği olmak üzere pek çok derneğin kurucusu oldu. 2004'te Avrupa Konseyi Avrupa Müze ödülünü aldı. Trakya Üniversitesi Sultan II. Beyazıt Külliyesi Sağlık Müzesi'nin kuruculuğunu yaptı. Edirne'de öldü. Eserleri: *Edirne Sultan II. Beyazıt Külliyesi*, *Edirne İmaretleri*, *Edirne Mahalleleri Tarihçesi*, *Edirne Şehir Tarihi Kronolojisi*, *Edirne'nin Sağlık ve Sosyal Yardım Tarihi*, *Trakya'da Tıp Eğitimi*.

Ahmet Cemal

Yazar, çevirmen. 1942'de İzmir'de doğdu. İstanbul Avusturya Lisesi ve İstanbul Üni-

versitesi Hukuk Fakültesi mezunu. Aynı fakültede bir süre asistanlık yaptı. İstanbul, Avusturya Kültür Ataşeliğinde basın danışmanı olarak çalıştı. İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Okulu Almanca Bölümünde ve Edebiyat Fakültesi Alman Filolojisi Bölümünde çeviri dersleri verdi. *Yeni Ufuklar*, *Varlık*, *Yazko Edebiyat*, *Gergedan* ve *Milliyet Sanat* dergilerinde yazdı. Bahçeşehir Üniversitesinde Antik Çağdan Günümüze Eleştirel Düşüncenin Tarihi, Estetik ve Genel Sanat Kavramları derslerini verdi. İstanbul'da öldü.

Muzaffer İzgü

Yazar. 1933'te Adana'da doğdu. Diyarbakır İlköğretmen Okulu'ndan mezun oldu. Öğretmenlik yaptı. Bazı eserleri TV'ye uyarlandı. *Donumdaki Para* adlı kitabıyla Türk Dil Kurumu Öykü Ödülünü, *Dayak Birincisi* adlı çocuk romanıyla da Bulgaristan Altın Kirpi Ödülünü kazandı. İzmir'de öldü. Eserleri: *Bando Takımı* (1975), *Donumdaki Para* (1977), *Deliye Her Gün Bayram* (1980), *Sen Kim Hovardalık Kim* (1980), *Her Eve Bir Karakol* (1980), *Devlet Babanın Tonton Çocuğu* (1981), *Kasabanın Yarısı* (1982), *Demokrasimiz Kaç Para Eder* (1988). Roman: *Gecekondu* (1970), *İlyas Efendi* (1971), *Halo Dayı* (1973), *Korkak Kahraman* (1998). Oyun: *Karadüzen* (1971), *İnsaniyettin* (1972), *Reçetesi Peçete* (1974), *Utanmıyorum Üşüyorum* (1975), *Lütfen Kızımla Evlenir Misiniz*? Çocuk Kitapları: *Bülbül Düdük* (1980), *Ekmek Parası* (1979), *Çizmeli Osman* (1980), *Pazar Kuşları* (1980), *Uçtu Uçtu Ali Uçtu* (1980), *Karlı Yollarda* (1982).

Ahmet Tevfik Paksu

Çalışma eski bakanı. 1926'da Kahramanmaraş'ta doğdu. İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu'nu bitirdi. 1966'daki senato seçimlerinde Kahramanmaraş'tan Cumhuriyet Senatörü seçildi. 1970'te Necmettin Erbakan öncülüğünde kurulan Millî Nizam Partisi'nin kurucular kurulunda yer aldı. Partinin kapatılmasından sonra yeni kurulan Millî Selamet Partisi'nde görev aldı. 1973'te Kahramanmaraş'tan milletvekili seçildi. 1975'te kurulan hükümette Çalışma Bakanı oldu. 1983'te İslâmi banka zinciri Faisal Finans'ın Türkiye şubesinin kurucuları arasında yer aldı. Siyasetin dışında şair ve yazar kimliğiyle de tanındı. Yalova'da öldü. Kahramanmaraş'ta toprağa verildi.

Osman Nuri Oduncu

Başbakanlık eski Teftiş Kurulu başkanı. 1955'te Afyon'un Bolvadin ilçesinde doğdu. Nazilli Lisesi ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat ve Maliye Bölümünden mezun oldu. Türkiye Kömür İşletmeleri Teftiş Kurulu Başkanlığı'nda müfettiş yardımcılığı ve müfettişlik yaptı. 1987'de Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanlığı'na müfettiş olarak geçti. Başmüfettiş oldu. 1998'de Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanlığı'na atandı. Başkanlığı döneminde Susurluk, Kayıp Silahlar, Banka Yolsuzlukları gibi çeşitli dosyalar üzerinde çalıştı. Başbakanlık müşaviri oldu. Ankara'da öldü.

İsmail Rağıp Geçmen

TRT İzmir Televizyonu yapımcısı. 1966'da Ankara'da doğdu. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümünden mezun oldu. Film dublajı ve dizi filmlerde oyunculuk yaptı. Bir dönem TRT Haber Merkezi'nde muhabir olarak çalıştı. Çekiç Güç Harekâtında, Türk Ordusuyla birlikte Irak'a gitti. TRT İzmir Televizyon Müdürlüğü'nde yapımcı-yönetmen olarak görev yaptı. İzmir'de öldü. Eseri: *Hınzır İçimden Sızıyor Haylaz Hindistan*.

Emin Özdemir

Dil bilimcisi, eleştirmen. 1931'de Erzincan'ın Kemaliye ilçesinde doğdu. Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. ABD'de metin hazırlama ve anlatım teknikleri konusunda eğitim gördü. Hacettepe Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesi Temel Türkçe Bölümünde öğretim görevlisi olarak çalıştı. Ankara Üniversitesi Basın ve Yayın Yüksekokulu'nda öğretim görevlisi olarak görev yaptı. Türk Dil Kurumunun çalışmalarına katıldı. Ankara'da öldü. Eserleri: *Deyimler Sözlüğü* (2000), *Erdemin Başı Dil* (2000), *Yüzler ve Sözcükler* (2011), *Anlatım Sanatı* (2012), *Konuşma Sanatı* (2014), *Edebiyat Sözlüğü* (2014).

Mehmet Kösteben

Ulaştırma eski bakanı. 1947'de İzmir'de doğdu. İzmir İktisadi Ticari Bilimler Akademisinden mezun oldu. Serbest tüccarlık yaptı. İzmir milletvekili olarak meclise girdi. Ulaştırma Bakanı oldu. İstanbul'da öldü.

Erdoğan Tokmakçıoğlu

Gazeteci, yazar. 1934'te Denizli Sarayköy'de doğdu. Ankara Hukuk Fakültesi ve DTCF Tiyatro Enstitüsü'nde öğrenim gördü. *Yeni Günaydın* ve *Asabi* gazetelerinde görev yaptı. Edebiyata şiirle başladı. İlk öyküsü "Dolmuş", Türk Dili Dergisi Öykü Yarışması'nda derece aldı. "Çocuğun Biri" adlı öyküsü Dünya Gazetesi Yarışması'nda birincilik kazandı. *Bütün Yönleriyle Nasrettin Hoca* adlı kitabı yurtiçinde ve dışında geniş yankı uyandırdı. *Sözcü* gazetesinde köşe yazarlığı yaptı. İstanbul'da öldü. Eserleri: Jandarma Çiçekleri (2013), *Osmanlı'da İsyanlar-Darbeler-Baskınlar-İhtilaller-Vakalar-Suikastlar* (2013), *Hayatım Roman* (2017), *Çocuk Oyunları*, *Deyimler ve Öyküler*, *Ünlü Türk Hainleri.*

Doğan Yurdakul

Gazeteci. 1946'da Aydın Bozdoğan'da doğdu. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi. Daha sonra Paris ve Cenevre üniversitelerinde lisansüstü öğrenim gördü. *Ulus*, *Vatan*, *Aydınlık*, *Evrensel*, *Siyah-Beyaz*, *Günaydın* gazeteleri ile *Kim*, *Yön* ve *Devrim* dergilerinde çalıştı. *32. Gün* adlı televizyon programının Ankara temsilciliğini yürüttü. Çevirmenlik yaptı, eser yazdı. Muğla Datça'da öldü. Eserleri: *Sırların Kavşağında* (2012), *Daha Bilmediğiniz Neler Var* (2013), *Manşeti Yıkın* (2014).

Prof. Dr. Şerif Mardin

Öğretim üyesi. 1927'de İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi ve ABD Stanford Üniversitesi Siyasal Bilimler Bölümünden mezun oldu. Lisansüstü eğitimini John Hopkins Üniversitesinde yaptı. 1954'te Siyasal Bilgiler Fakültesine asistan olarak girdi. Doktorasını Stanford Üniversitesinde tamamladı. 1964'te doçent, 1969'da profesör oldu. Ankara Üniversitesinde öğretim üyeliği yaptı. Boğaziçi Üniversitesinde İktisadi İdari Bilimler Fakültesinin kurucu dekanlığını ve sosyoloji bölümü başkanlığı yaptı. Washington'da İslâm Araştırmaları Merkezi Başkanlığını yürüttü. Ardından Türkiye'ye gelerek çalışmalarını Sabancı Üniversitesinde sürdürdü. Daha sonra İstanbul Şehir Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi öğretim üyesi olarak görev yaptı. İstanbul'da öldü. Eserleri: *İdeoloji*, *Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu*, *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri*, *Bediüzzaman Said Nursu Olayı / Modern Türkiye'de Din ve Toplumsal Değişim*, *Din ve İdeoloji*, *Türkiye'de Toplum ve Siyaset*.

Prof. Dr. Türkan Akyol

Sağlık ve Sosyal eski bakanı. 1928'de İstanbul'da doğdu. İstanbul Erenköy Kız

Lisesi ve Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun oldu. 1956'da göğüs hastalıkları uzmanı oldu. Türkiye'de veremle savaş ve göğüs hastalıkları alanında fakültesinde uzun yıllar görev yaptı. ABD'nin New York şehrindeki tıp fakültesinde eğitimini sürdürdü. 1964'te göğüs hastalıkları ana bilim dalında doçent, 1969'da profesör oldu. 1971'de Türkiye'nin ilk kadın Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı olarak göreve geldi. Türkiye'de seçimle gelen kadın rektör olarak görev yaptı. Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin (SHP) İzmir milletvekili olarak meclise girdi. 1993'te Kadın ve Çocuktan Sorumlu Devlet Bakanlığı yaptı. Ankara'da öldü.

Selim Gündüzalp

Zafer dergisi kurucusu, yazar. Asıl ismi Hüseyin Şengörür. 1954'te Adapazarı'nda doğdu. Adapazarı Lisesi ve Marmara Üniversitesi Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümünden mezun oldu. Öğrencilik yıllarında basketbol ile ilgilendi, şiir yazdı. *Zafer* dergisi ve Zafer Yayınları'nın kurucuları arasında yer aldı. *Ölüm ve Ötesi* adlı ilk kitabı 1985'te Cihan Yayınları'ndan çıktı. Adapazarı'nda öldü. Eserleri: *Ölüm Son Değildir*, *Deyimler ve Öyküler*, *Allah ve Dua*, *Allah ve Ümit*, *Allah ve Aşk*, *Serap* (Roman), *Asr-ı Saadetten Öyküler*.

Prof. Dr. Cevat Babuna

Öğretim üyesi. 1925'te Makedonya Köprülü'de doğdu. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirdi. ABD Chicago Üniversitesinde, daha sonra North Western Üniversitesinde kadın hastalıkları ve doğum alanında ihtisas yaptı. Bir süre aynı üniversitede öğretim görevlisi olarak çalıştı. ABD medyasında "Uçan Türk" adıyla anıldı. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Kürsüsünde akademik kariyere başladı. 1965'te doçent, 1970'te profesör oldu. Aynı üniversitede Kadın Hastalıkları ve Doğum Ana Bilim Dalı Başkanlığı yaptı. İstanbul'da öldü. Eserleri: *Bilimden İmana*:*1*, *Bilimden İmana*: *2*.

Lütfi Kibiroğlu

Eminönü eski belediye başkanı. 1947'de Konya'nın Akşehir ilçesinde doğdu. Akşehir Lisesi ve Galatasaray İktisadi ve İşletmecilik Yüksek Okulundan mezun oldu. Bir süre Almanya'da kaldı. Dönüşte mali müşavir olarak çalıştı. Millî Selamet Partisi Eminönü İlçe Başkanlığı, il yönetim kurulu üyeliği, genel idare kurulu üyeliği ve genel başkan danışmanlığı görevlerinde bulundu. 1999 yerel seçimlerinde Eminönü Belediye Başkanı seçildi. İstanbul'da öldü.

Harid Fedai

Kıbrıslı şair, yazar. 1930'da KKTC'nin Lefke şehrine doğdu. Lefkoşa Türk Lisesi ve Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünden mezun oldu. Daha sonra İstanbul Üniversitesi Türkoloji Bölümünde okudu. Türk Öğretmen Koleji'nde öğretmenlik ve müfettişlik, Kıbrıs Radyosu'nda program amirliği, Lefke Sancak Radyosu Müdürlüğü yaptı. Yazı ve şiirleri *Yeni Kıbrıs*, *Söz*, *Varlık*, *Kültür Sanat* gibi dergilerde yayımladı. 2017'de öldü. Eserleri: *Kıbrıs'ta Masum Millet Olayı*, *Kıbrıs Müftüsü Hilmi Efendi*, *Kıbrıslı Âşık Kenzi Divan*, *Ruh-i Mecruh*, *Kıbrıs Sanayi Mektebi*, *Adsız Kitap*, *Kıbrıs Tarihi*, *Hatıralar*.

Feyzi Halıcı

Kültür adamı, şair. Halıcı 1924'te Konya'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Kimya Bölümünden mezun oldu. Bir süre ticaretle uğraştı. *Çağrı* dergisini çıkardı. 1968'de Konya Senatörü seçildi. Ayrıca *Yedigün* ve *Çınaraltı* dergilerinde şiirleri yayımlandı. Uluslararası

sempozyumlara katıldı. İstanbul'da öldü. Eserleri: *Bir Aşkın Şiirleri*, *Masmavi*, *İstanbul Caddesi*, *Günaydın*, *Dinle Neyden*, *Gecenin Bir Yerinde İki Ceylan*, *Bizim Şairler*, *İstanbul ve Fetih Şiirleri*, *Saz Şairlerinin Diliyle Atatürk*.

Mustafa Kamil Gerçeker

Gazeteci. 1945'te Ankara'da doğdu. Ankara Koleji ve SBF Basın ve Yayın Yüksekokulu Radyo-Televizyon Bölümünden mezun oldu. Londra'da BBC'de prodüktör-spiker; Ankara'da Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'nde Haber Dairesi Başkanlığı, Başbakanlık Tanıtma Müsteşarlığı'nda Daire Başkanlığı, Müsteşar Yardımcılığı, ABD Büyükelçiliği'nde Enformasyon Uzmanlığı TRT Kurumu Genel Müdürlüğü'nde Genel Müdür Danışmanlığı, Televizyon Dairesi Başkan Yardımcılığı ve İstanbul Radyosu Müdürlüğü yaptı. İstanbul'da öldü.

Orhan Eren

Devlet eski bakanı. 1922'de Ankara'nın Nallıhan ilçesinde doğdu. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Serbest avukatlık yaptı. Ankara belediye başkanı seçildi. Ankara milletvekili olarak meclise girdi. Devlet bakanlığı yaptı. Ankara'da öldü.

Necdet Yaşar

Tambur sanatçısı. 1930'da Gaziantep'in Nizip ilçesinde doğdu. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinden mezun oldu. 27 yıl İstanbul Radyosu'nda görev yaptı. 1958'de İstanbul Belediye Konservatuarı İcra Heyeti'ne girdi. 1976'da İstanbul Devlet Klâsik Türk Müziği Korosu'na geçti. Uzun yıllar neyzen Niyazi Sayın'la çalıştı. Türk saz müziğinin gelişmesi yolunda büyük adımlar attı. Amerika, Kanada, İngiltere, Fransa, Hollanda, Belçika, Finlandiya ve Güney Kore'de konserler verdi. İstanbul'da öldü.

İsmail Hakkı Aydınoğlu

Köyişleri ve Kooperatifler eski bakanı. 1933'te İzmir'in Beydağ'ı ilçesinde doğdu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun oldu. Merkez Bankası Başkanlığı, İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü görevlerinde bulundu. Parlamento dışından 38. Hükümet'te Köyişleri ve Kooperatifler Bakanlığı yaptı. Ankara'da öldü.

Ali Küçük

Din adamı. Konya'nın Çumra ilçesi doğdu. Konya İmam Hatip Okulu ve Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Bölümü ile aynı üniversitenin İlâhiyat Fakültesini bitirdi. 6 yıl Avrupa'da din görevlisi olarak görev yaptı. Daha sonra Konya'ya yerleşti. Pek çok vakıf, dernek ve sosyal gönüllü kuruluşlar bünyesinde çalıştı. Çeşitli dergi ve gazetelerde yazıları yayımlandı. Konya'da öldü. Eserleri: *Besairul Ku'ran* (17 cilt, 2011), *Besair'ul Ehadis 1-2*.

Doç. Dr. Mustafa Hergüner

Deniz tarihi araştırmacısı. 1946'da Körfez'de doğdu. Askerî denizcilik eğitimi aldıktan sonra inkılap tarihi alanında doktora yaptı. 2006 yılında doçentlik unvanını kazandı. Denizcilik ve tarihi üzerine eser hazırladı. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, Kocaeli Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Uludağ Üniversitesi, IMEAK Deniz Ticaret Odası ve Genelkurmay Ataşe Başkanlığında çeşitli eğitmen ve danışman kadrolarda çalıştı. Körfez'de öldü. Eserleri: *Kurtuluş Savaşında Deniz Şehitleri ve Kahraman Gemilerimiz*, *İzmir İktisat Kongresi İçin İstanbul'da Yapılan Çalışmalar*, *İkinci Dünya Savaşında Türk Denizciliği*.

Prof. Dr. Nebi Bozkurt

Öğretim üyesi, eski milletvekili. 1950'de Mersin Silifke'de doğdu. Yüksek İslâm Enstitüsü'nü bitirdi. Yüksek lisansını ve doktorasını Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlâhiyat Bölümünde yaptı. İmam hatip ve öğretmen olarak çalıştı. 1982'de Yüksek İslâm Enstitüsü'nde asistan oldu. Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesinde doçent ve profesör oldu. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'nde madde yazarlığı yaptı. İçel milletvekili olarak meclise girdi. Erdemli'de öldü.

Eserleri: *Hadislerle Folklor Eğlence* (1997), *Hadisler Işığında Helal Kazanç* (2002), *Hadislerle Sosyal Hayat* (2007).

Fahrettin Bozdağ

Çocuk edebiyatçısı. 1958'de Bursa İnegöl'de doğdu. İnegöl Lisesi ile AÖF İktisat Bölümünden mezun oldu. Meteoroloji Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Mustafakemalpaşa Belediyesi'nde çalıştı. Nehir Yayınları çocuk kitapları yayın koordinatörlüğü, Zafer Yayınları editörlüğü yaptı. TYB'nin *Kültür ve Sanat Yıllığı*'nın çocuk edebiyatı bölümünü hazırladı. *Tercüman*, *Yeni Nesil*, *Hürsöz* gazetelerinde; *Can Kardeş*, *Şeker Çocuk*, *Türkiye Çocuk*, *Diyanet Çocuk* gibi dergilerde çocuk edebiyatı ile ilgili araştırma makaleleri, şiir, hikâye ve masalları yayımlandı. Çocuk Araştırmaları Derneği kurucuları arasında yer aldı. Genel başkanlığını yaptı. Ankara'da öldü. Eserleri: *A B'den Önce Gelir*, *Şimdi Kime Teşekkür Edeyim*, *Kırmızı Havucu Kim Yiyecek*, *Dediğimi Anladın mı*, *Ali Dayının Çiftliği*, *Mevsimleri Kim Yarattı*, *Beni Kim Anlayacak*, *Kim İyilik Yapacak*, *Benimle Kim Kahvaltı Edecek*, *Çiftliğe Kim Gelecek*, *Kümeste Kimler Var*, *Havucu Kim Yiyecek*, *Kim Korkar*, *Kime Teşekkür Etmeliyiz*, *Melek Olacağım*, *Yardım Etmek Ne Güzel*, *Ben İğneden Korkmam ki*.

Fahri İkiler

TRT eski muhabiri ve sunucusu. 1952'de Kayseri'de doğdu. Mesleğe Kayseri ve İstanbul'da çeşitli gazete ve dergilerde başladı. 1979'da TRT'ye yardımcı prodüktör olarak girdi. TRT'de prodüktör, yönetmen, muhabir, sunucu ve spor müdürü olarak görev yaptı. Birçok televizyon programının yapımcılığını ve sunuculuğunu üstlendi. Avustralya Açık Tenis Turnuvası ve Amerika Açık Tenis Turnuvası, Olimpiyat Oyunları ve yurt içindeki uluslararası ve ulusal tenis turnuvalarını anlattı. 1984 yılından bu yana 4'ü yaz, 5'i kış olmak üzere toplam 9 olimpiyatta görev yaptı. İstanbul'da öldü.

Naim Süleymanoğlu

Millî halterci. 1967'de Bulgaristan'ın Kırcaali şehrinde doğdu. 9 yaşında haltere başladı. 1982'de Brezilya'da düzenlenen Dünya Gençler Halter Şampiyonası'nda iki altın madalya kazanarak şampiyon oldu. Kariyeri boyunca toplamda 46 kere dünya rekoru kırdı. Üç olimpiyat şampiyonluğu, yedi dünya şampiyonluğu, altı Avrupa şampiyonluğu kazandı. 1984 Los Angeles Olimpiyatları'na Bulgaristan'ın Sovyetleri boykot etmesinden dolayı katılamadı. 1986'da Melbourne'de düzenlenen Dünya Halter Şampiyonası'nda Türkiye Büyükelçiliği'ne sığınarak Türkiye'ye iltica etti. 1988'de Seul Olimpiyatları'nda 6 dünya, 9 olimpiyat rekoru kırdı. Aynı zamanda Türkiye'ye olimpiyatlarda güreş dışında ilk altın madalyasını kazandırdı. 1992'de Uluslararası Halter Basın Komisyonu tarafından "Dünyanın En İyi Sporcusu" seçildi. İstanbul'da öldü.

Prof. Dr. Hasan Basri Anamur

Yazar, çevirmen. 1940'da Ankara'da doğdu. Saint Joseph Fransız Lisesi ve Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Aynı Kürsüye asistan olarak atandı. 1971'de doktor, 1979'da doçent, 1989'da profesör oldu. Uludağ Üniversitesine geçti. Üniversitede, Gösteri Sanatları Etkinliği'ni kurdu. Topluluk Bursa Devlet Tiyatrosu sanatçılarının da katkılarıyla Bursa, İstanbul, Ankara ve İzmir'de *Keşanlı Ali Destanı*, *Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım*, *Barış*, *Fizikçiler*, *Kel Şarkıcı* gibi oyunlar sahneledi. Yıldız Teknik Üniversitesinde Fransızca Mütercim-Tercümanlık Bölümünü kurdu ve başkanlığını yaptı. *Radikal* gazetesinde oyun eleştirileri yayımlandı. 200'ün üzerinde ulusal ve uluslararası yayın ile kitap ve oyun çevirileri hazırladı. İstanbul'da öldü.

Ali Kızıltuğ

Halk ozanı. 1944'te Sivas'ın Divriği ilçesinde doğdu. 1958'den itibaren bağlama çalmaya başladı. Başka âşıkların eserlerini ve yöresel türküleri seslendirdi. Âşık Veysel ve Âşık Mahzuni'den etkilendi. 1969'da ilk plağı olan "Asrı gurbet harap etmiş köyümü" çıktı. 1973'te Ankara'ya yerleşti. 103 plak ve 87 kaseti yayımlandı. Ankara'da öldü.

Münir Raif Güney

Köyişleri ve Kooperatifler eski bakanı. 1928'de Siirt'te doğdu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Kaymakamlık, vali yardımcılığı, Gümüşhane, Denizli, Eskişehir, Aydın, Trabzon, Balıkesir ve İstanbul valiliği yaptı. Meclis dışından Köyişleri ve Kooperatifler Bakanlığı yaptı. İstanbul'da öldü.

Kemal Külahlı

Gıda Tarım ve Hayvancılık eski bakanı. 1930'da Bursa'nın Orhaneli ilçesinde doğdu. İstanbul Teknik Üniversitesinde Elektrik Yüksek Mühendisi olarak mezun oldu. Etibank'ta görev aldı. Bursa milletvekili olarak meclise girdi. 43. Hükümet'te Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı görev yaptı. Ankara'da öldü.